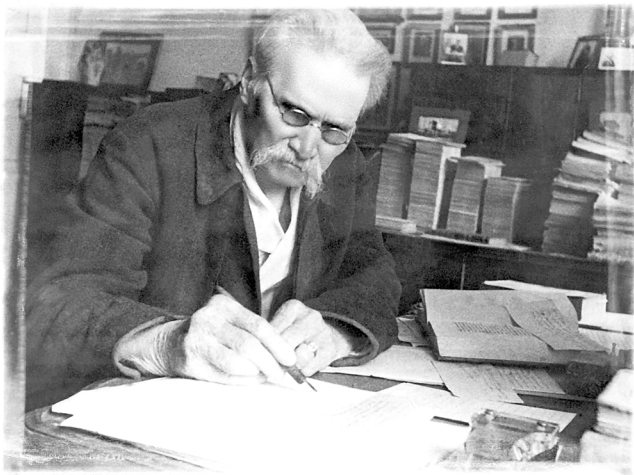

Дніпропетровський історичний музей
імені Д. І. Яворницького

До 150-річчя з дня народження вченого

ЕПІСТОЛЯРНА СПАДЩИНА

АКАДЕМІКА Д. І. ЯВОРНИЦЬКОГО

Випуск 3

ЛИСТИ МУЗЕЙНИХ ДІЯЧІВ
ДО Д. І. ЯВОРНИЦЬКОГО

Дніпропетровськ
АРТ-ПРЕС
2005

Укладачі:

С. В. Абросимова, Н. Є. Василенко, А. І. Перкова, І. Ю. Тарасенко, А. В. Тронєва, Н. Г. Чередник, І. Ю. Кондратьєва.

За участю:

Т. А. Архіпової, В. М. Бекатової, С. І. Білоконя, Н. В. Жахалової, В. М. Заруби, Г. Д. Зленка, С. М. Кіржаєва, В. І. Лазебник, Ю. А. Мицика, В. О. Моляка, В. С. Савчука, М. П. Чабана, К. Д. Чорної, О. М. Чумак, В. К. Чумаченка, Г. К. Швидько, В. Я. Яценка.

Комп'ютерний набір
Капустіна С. О.

Верстка та художнє оформлення
Малієнко Ю. М.

Під загальною редакцією Н. І. Капустіної.

Рецензент: доктор іст. наук, професор О. І. Журба.

Епістолярна спадщина академіка Д. І. Яворницького. Вип. 3: Листи музейних діячів до Д. І. Яворницького / Укладачі С. В. Абросимова, Н. Є. Василенко, А. І. Перкова та ін.; Вступ. ст. С. В. Абросимової; Під загальною ред. Н. І. Капустіної. – Дніпропетровськ, 2005. – с.

Збірник репрезентує частину епістолярної спадщини видатного українського історика запорозького козацтва і директора Дніпропетровського історичного музею (1902-1933), академіка Дмитра Івановича Яворницького (1855-1940). В збірнику вміщено 793 листи 120 кореспондентів до Д. І. Яворницького, переважно музейників, колекціонерів, меценатів та інших діячів культури України, Росії, Німеччини. Всі листи зберігаються у Дніпропетровському історичному музею ім. Д. І. Яворницького і являють собою цінне джерело з історії музейної справи й культурно-громадського життя України кін. XIX – першої третини XX ст..

Пропонується усім, хто цікавиться історією та культурою України, розвитком музейної справи.

ВІД УПОРЯДНИКІВ

Третій випуск серійного видання “Епістолярна спадщина академіка Д. І. Яворницького”¹ містить листи до Д. Яворницького музейників, колекціонерів, мценатів, красзнавців та інших, хто прислужився розвитку музейної справи в Україні, хто розшукував й зберігав пам’ятки історії та культури.

Академік Дмитро Іванович Яворницький (1855-1940) найбільш відомий широкому загалові у двох іпостасях - як історик запорозького козацтва і як фундатор Дніпропетровського історичного музею (Катеринославського музею ім. О. М. Поля). Період директорства Д. Яворницького (1902-1933) вважається “золотим віком” в житті цього культурного закладу, коли нарешті скінчилась музейна “одіссея”, “блукання” музейних колекцій, їхня прихованість від масового відвідувача. Завдяки подвижницькій пошуковій, збирацькій діяльності Д. Яворницького, його комунікабельності, творчим та дружнім контактам з колекціонерами, мценатами, колегами-музейниками, впливовими посадовими особами, в Катеринославському музеї були зосереджені унікальні колекції, і музей перетворився на один з провідних музеїв України, скарбницю українських старожитностей, передусім запорозьких реліквій. Сьогодні музейне зібрання нараховує понад 200000 музейних предметів і є цінним джерелом у царині гуманітарних досліджень вітчизняних та іноземних науковців².

Д. Яворницький зробив вагомий внесок у розвиток музейної справи в Україні³, в процес інституалізації музесзнавства, доклав значних зусиль в усіх напрямках музейної діяльності: збиральницької, науково-експозиційної, просвітницької, методичної, пам’яткоохоронної та ін. Дмитро Іванович вельми прислужився й іншим музеям України, Росії, Середньої Азії, надавав їм щедру допомогу у комплектуванні та атрибуції колекцій, в організації експозицій та виставок.

Власна його колекція українських старожитностей, яку Д. Яворницький збирав протягом 20 років, стала одним з основних складників у фундаменті музейного зібрання. Пам’ятки з колекції вченого експонувалися й здобули високої оцінки на виставках археологічних з’їздів, зокрема VI-го в Одесі (1884 р.), XII-го в Харкові (1902 р.) й XIII-го, що відбувся у серпні 1905 р. в Катеринославі.

На посаду директора відродженого музею старожитностей у Катеринославі Д. Яворницького (тоді приват-доцента Московського університету) запросили у 1902 р. Це сталося несподівано. Починаючи з 1882 р. Д. Яворницький здійснював археологічні й фольклорно-етнографічні дослідження на Катеринославщині. Він добре знав історію цього краю - колиски улюбленої його серцю Запорозької Січі. Він знав місцевих красзнавців, колекціонерів, яким допомагав у дослідженнях і формуванні колекцій. Вчений також приятелював з впливовими особами міста (Г. Алексєєвим, М. Урусовим, Я. Гололобовим, С. Бродницьким та ін.), діячами науки та культури (А. Синявським, Я. Новицьким, В. Куриловим та ін.). Яворницького добре знали в краї як історика запорозького козацтва, археолога, збирача пам’яток минулщини. На той час вченим був накопичений значний досвід у царині музейної справи. Він був добре обізнаний з музеями України, Росії, Польщі, Середньої Азії, був одним із фундаторів Самаркандського музею; безпосередньо працював з колекціями багатьох музеїв, а також брав участь у різних виставках.

Д. Яворницький підтримував міцні творчі стосунки з видатними музейними діячами та колекціонерами України, як-от: Я. Новицький, В. Кравченко, К. Скар-

жинська, М. Біляшівський, К. Болсуновський, Ф. Вовк, Н. Кондаков, Б. Варнеке, В. Гошкевич, Б. Ханенко, В. Тарновський та ін.

Д. Яворницький очолив Катеринославський музей ім. О. Поля переживаючи життєву й творчу кризу, і саме музей став його єдиною відрадою, сенсом його життя.

Досить репрезентативним щодо початкового періоду існування музею ім. О. Поля є блок листів В. Строменка, який був першим офіційним хранителем музею. Затверджений на поч. лютого 1903 р., він перебував на цій посаді до грудня 1904 р. й одночасно був секретарем Ради музею. В листах В. Строменка до Д. Яворницького знайшла відображення боротьба (що точилася навколо проблеми керування музеєм, його штатів, структури) між В. Куриловим (головою Катеринославського наукового товариства) і Д. Яворницьким та А. Синявським, з іншого боку. Врешті решт В. Строменко став жертвою цієї боротьби й змушений був покинути музей. Проте енергійний, захоплений в історію й особливо в археологію, до того ще й талановитий маляр, В. Строменко зробив значний внесок у становлення музею ім. О. Поля, особливо у поповнення музейного зібрання неоцінними історичними пам'ятками. Окрім того, листування В. Строменка містить інформацію з історії соціальної боротьби на Катеринославщині та революційних подій 1905 - 1907 рр., а також культурно-громадського життя української людності, діяльності "Просвіти", стосунків між багатьма діячами українського культурно-національного руху.

Одним з найбільших й інформаційних є блок листів відомого українського живописця і приятеля Д. Яворницького О. Сластіона. Значний хронологічний діапазон листів вмістив багато подій культурно-громадського життя українського суспільства у різних центрах Російської імперії, зокрема життя української колонії в Петербурзі та Москві, святкування ювілеїв (Г. Шевченка, Д. Мордовцева та ін.), ставлення свідомої української інтелігенції до Галичини, яка вважалася центром українського культурно-наукового руху. В листах О. Сластіона відображена творча лабораторія його співпраці з Яворницьким над оформленням та виданням книг, зокрема "Історії запорозьких козаків".

В листах, що публікуються в цьому збірнику, відображено діяльність Д. Яворницького у царині формування музейного зібрання, збирання ним українських старожитностей, передусім запорозьких реліквій, предметів церковної старовини та археологічних пам'яток, наукового опрацювання колекцій, створення експозицій, укладання каталогів.

Листування свідчить про залучення Д. Яворницьким до збирацької роботи значного аматорського загалу місцевих шанувальників старовини, які примножили музейну збірку пам'ятками рідної минувшини.

В епістолярії, що тут репрезентується, Д. Яворницький постає як неперевершений екскурсовод, поясненнями котрого відвідувачі зачаровувалися. Особливою популярністю користувалися комплексні екскурсії Д. Яворницького, які поєднували в собі музейні екскурсії з екскурсіями на дніпрові пороги. Багатьох приваблювала подорож з Д. Яворницьким, його захоплюючі розповіді-екскурсії.

Завдяки невтомній праці Дмитра Івановича та його сподвижників, музейне зібрання стало неоціненною джерельною базою з історії та культури України. До вивчення музейних колекцій зверталися вчені різних галузей гуманітаристики, актори, режисери, письменники, композитори, живописці, яким Яворницький надавав

консультації й поради.

Особливо високий авторитет мав Д. Яворницький в музейному співтоваристві, у колег-музейників, з якими його пов'язували творчі стосунки (С. Баран-Бутович, Єв. Рудинська, М. Біляшівський, О. Орєшніков, Б. Варнеке, В. Бабенко, М. Сібільов, М. Петров, Р. Данковська, О. Діброва, В. Козловська, Х. Попов, П. Рулін, П. Садик, В. Гошкевич, М. Гедройць та ін.). В листах висвітлюється історія музейної справи у значному хронологічному діапазоні - з 1880-х рр. до кінця 1930-х рр., зокрема перевірка музеїв робітничо-селянськими інспекціями, скорочення штатів, звільнення співробітників старої школи, реорганізація музейної структури, утиски за "примиренське ставлення" до справ музею.

Великою заслугою Д. Яворницького є також збереження творчого потенціалу музейної справи в Україні під час утисків з боку тоталітарної системи. Знаходячись під прискіпливим оком системи, Д. Яворницький не боявся підтримувати, заступатися, прохати, влаштовувати на роботу до музею, залучати в Дніпробудівську експедицію (1927-1932) тих музейників, що зазнали утисків, надаючи їм можливість займатися улюбленою справою. У різні часи в музеї працювали музейні фахівці й вчені: В. Бабенко, А. Скалярєнко, М. Подосинніков, М. Сластіон, В. Стромєнко, Т. Романченко, В. Білий, А. Добровольський, П. Козар, В. Соляник, П. Смоличев, Т. Кіранов, В. Грінченко, О. Тахтай, М. Міллер, П. Матвієвський, М. Рудинський, В. Кравченко, В. Пархоменко, Г. Гербільський та ін.

Діяльність Д. Яворницького у царині історичної топоніміки (зокрема з метою вславлення пам'яті про запорозьке козацтво) знайшла відображення у листах голови Російського військово-історичного товариства Д. Скалона.

У листах місцевих краєзнавців міститься маловідома інформація з історії краю, розвитку історико-краєзнавчих досліджень, розшуку і публікації джерел. У такий спосіб, листи цього збірника містять, окрім конкретно-історичної інформації, також дані археологічного та історіографічного характеру.

Людина творча, із сильною дослідницькою домінантою, Д. Яворницький зосередив у музеї значні наукові сили. Керований ним музей був одним з небагатьох музеїв України, що мав у 1920-х рр. аспірантуру при науково-дослідній кафедрі українознавства, яку очолював Д. Яворницький⁴. Його аспіранти - співробітники музею (П. Матвієвський, П. Козар, А. Новак, І. Степанів, Т. Гавриленко) провадили дослідження у галузі історії, археології, етнографії, фольклору. За період керівництва Д. Яворницького на базі музею функціонували губернська вчена архівна комісія (1903 - 1916), губархів, наукова-дослідна кафедра українознавства, комплексна наукова експедиція на Дніпрельстані та ін⁵.

Музейна діяльність Д. Яворницького закінчилася трагічно. У 1933 р. літній академік був обвинувачений в "українському буржуазному націоналізмі" й вигнаний з музею⁶.

Проте до останніх днів його життя до Д. Яворницького зверталися за порадою і консультаціями колеги-музейники. Музейна діяльність вченого здобула високої оцінки з боку його сучасників. Й сьогодні Д. Яворницький вважається одним з видатних українських музеєзнавців, що створив музей, який став центром музеєзнавства, пам'яткоохоронної діяльності, краєзнавчих і джерелознавчих досліджень, камеральної археології, археології, фольклористики, спеціальних історичних дисциплін.

У листах багатьох кореспондентів Д. Яворницького містяться філософські роздуми, душевні хвилювання, саморефлексія, характеристика людських стосунків, атмосфера повсякденного життя з усіма його дрібницями. Останнє є особливо цінним у дослідженнях з мікроісторії.

Листи даного збірника, як і двох попередніх, містять багато інформації біографічного характеру стосовно Д. Яворницького та його кореспондентів.

У третьому випуску репрезентовано 793 листи 120 кореспондентів до Д. Яворницького. Хронологічний діапазон листів - з 1880-х рр. до 1940 р.

Текст епістолярного комплексу збірника містить багато іменних і географічних реалій. Досить широкою є й тематична насиченість текстів листів, що тут репрезентуються.

Архітектоніка збірника містить вступну статтю; суто листи та науково-довідковий апарат (коментарі, покажчики: кореспондентів, іменний, географічний, предметний, біографічний, бібліографічний, попередньої публікації листів даного збірника, список умовних скорочень). Листи розташовані за алфавітним порядком прізвищ кореспондентів. Листи кожного кореспондента розташовані за хронологією написання листів. У збірці надається безперервна порядкова нумерація листів. Кожен лист має археографічний заголовок, що містить: порядкове число листа, прізвище та ініціали імені та побатькові кореспондента, дату написання листа, місце написання та місце отримання листа. Після авторського тексту листа надається його музейний шифр і в лапках - адреса, зазначена на конверті. При публікації повністю зберігаються морфологічні та синтаксичні особливості оригінального тексту, що передаються сучасним правописом. Пошкодження тексту і помилки в оригіналі відзначаються у підрядкових посиланнях. Не прочитані слова відзначаються в тексті трикрапкою у квадратних дужках. В коментарі дається пояснення згадуваних у листах персоналій, творів, періодичних видань, а також подій, про які йдеться чи натякається в листах. Розгорнуті довідки про персоналії подаються, як правило, при першій згадці.

Упорядники збірника висловлюють щире подяку за наукові консультації, плідну допомогу та всебічну підтримку дослідникам, що взяли участь у підготовці до видання листів окремих діячів: док. іст. наук, проф. В. Зарубі, докт. іст. наук, проф. Ю. Мицику, дніпропетровським історикам В. Лазебник, О. Огрізкіній, канд. іст. наук В. Яценку, письменникові М. Чабану, одеському вченому Г. Зеленку, олександрійським дослідницям О. Чумак та Н. Жахаловій, краснодарському вченому, канд. іст. наук В. Чумаченку, полтавському історикові В. Мокляку, криворізькому історикові В. Титову та ін.

Даний збірник пропонується музейним співробітникам, вченим-гуманітаріям, працівникам культури і мистецтва, студентам гуманітарних вузів, викладачам, краєзнавцям, колекціонерам, усім, хто цікавиться музейною справою, історією колекціонерства та мистецтва, взагалі історією та культурою України.

ПРИМІТКИ

1. Див.: Епістолярна спадщина академіка Д. І. Яворницького. Вип. І; Листи вчених до Д. І. Яворницького. Дніпропетровськ: Гамалія, 1997. 888 с.; Вип. 2: Листи діячів культури до Д. І. Яворницького. Дніпропетровськ, 1999. 460 с.

2. Капустина Н. І. Дніпропетровському історичному музею - 150 років

//Музей на межі тисячоліть. Дніпропетровськ, 1999. С. 3 - 7.

3.Див.: Абросимова С. Академік Д. І. Яворницький і розвиток музейної справи в Україні (3 нагоди 150-річчя Дніпропетровського історичного музею ім. Д. Яворницького) //Київська старовина. 2000. № 1. С. 97 - 105.

4.Див.: Швидько Г. К. Д. І. Яворницький і дослідження історії України в Катеринославському ІНО // 3 минувшини Подніпров'я. Дніпропетровськ, 1995. С. 33 - 36.

5.Ковальський Н. П., Абросимова С. В. Из истории Екатеринославской ученой архивной комиссии //Археографический ежегодник за 1988 г. М., 1989. С. 52 - 57; Ковальова І. Ф. Д. І. Яворницький - організатор та керівник першої новобудовної археологічної експедиції //Вчений-подвижник. Дніпропетровськ, 1991. С. 42 - 44; Абросимова С. В. Д. І. Яворницький і розвиток архівної справи на Катеринославщині //Студії з архівної справи та документознавства. К., 1998. Т. 3. С. 129 - 135.

5.Мицик Ю. А., Черненко А. М. Несправедливість //Зоря. [Дніпропетровськ]. 1988. 30 грудня; Ченцов В. Учасник українського національного підпілля //Борисфен. 1996. № 9. С. 23.

№ 1

ЛИСТ Г. П. АЛЕКСЕЕВА

22.02.1889.

...] - [...]

Вновь повторяю Вам, достойнейший Дмитрий Иванович, мою просьбу, - как можно скорее доставить мне два экземпляра Вашего сочинения «Запорожье»¹ в переплёте, по возможности красного цвета. Сколько будет следовать с меня за эти книги денег, прошу Вас меня уведомить, и я немедленно доставляю их Вам.

Очень грустно было слышать, что Вы опять нездоровы, Дай Бог, чтобы Вы скорее выздоровили и никогда уже не болели, что искренно желает Вам всегда преданный Вам

Г. Алексеев.

22 февраля 1889 года.

ДИМ. Арх – 12214.

№ 2

ЛИСТ Г. П. АЛЕКСЕЕВА

10.03.1890.

Петербург – Петербург

10 марта 1890 г.

Извещаю Вас и вместе с сим извиняюсь перед Вами, достойнейший Дмитрий Иванович, что я забыл, что я не обедаю сегодня дома, а потому прошу Вас вместо сегодня пожаловать к нам откушать завтра, 11 сего марта в 6 часов д[ня].

Искренно Вас уважающий

Г. Алексеев.

ДИМ. Арх – 11558.

Адреса: „Его Высокоблагородию Дмитрию Ивановичу Эварницкому. Сергиевская ул., д. 31”.

№ 3

ЛИСТ Г. П. АЛЕКСЕЕВА

[1890]

Петербург – Петербург

Спешу поделиться с Вами приятною новостью, на которую прошу обратить особенное просвещенное Ваше внимание. Не оставьте просьбу

со вниманием на обеих сторонах приложенной при сем бумаги.

Весь Ваш Алексеев.

Листівка з адресою: „Здесь. Сергиевская № 36. Ея Превосходительству Юлии Яковлевне Синельниковой!“. На звороті: “Спящая красавица» і штамп «Конт. зап. т. б. Поздно. Мариинский театр”. Штамп з датою: „19.01.1890. СПб”.

ДИМ. Арх – 12235.

Адреса: „Его Высокоблагородию Дмитрию Ивановичу Эварницкому. Сергиевская ул., д. 31”.

№ 4

ЛИСТ Г. П. АЛЕКСЕЕВА

13.03.1890.

[Петербург] – [Петербург]
13 марта 1890 г.

Достойнейший Дмитрий Иванович!

Я очень жалею, что не могу попасть сегодня с Вами на выставку, ибо завален грудой докладов, которые мне обязательно следует прочитать сегодня же, а потому прошу Вас отложить нашу поездку до другого дня.

Жму Вашу руку и остаюсь искренно преданный Вам

Г. Алексеев.

Если же Вы свободны, то прошу пожаловать в 12, ½ часов, чтобы позавтракать с нами.

ДИМ. Арх – 12216.

Адреса: „Его Высокоблагородию Дмитрию Ивановичу Эварницкому. Сергиевская ул., д. 31”.

№ 5

ТЕЛЕГРАМА Г. П. АЛЕКСЕЕВА

8.06./1890/

с. Перещепино – Богодар

Ждём Вас нетерпеливо [в] Котовке¹. Приезжайте скорее.

Алексеев.

ДИМ, Арх – 11563.

Адреса: „ст. Покровское Екатерин. губ. Александров. уезда, доставить [в] деревню Богодар Дмитрию Ивановичу Эварницкому”.

№ 6

ТЕЛЕГРАМА Г. П. АЛЕКСЕЕВА

30.12.[1891].

Петербург – Царское Село

Надеемся придёте обедать завтра, встретить Новый год.

Алексеевы.

ДИМ. Арх –11565.

Адреса: „[Царское Село]. Старосельская. Еварницкому”.

№ 7

ЛИСТ Г. П. АЛЕКСЕЕВА

9.01.1892.

Петербург - Царское Село

С. Петербург, 9 января 1892 года.

Вы, достойнейший Дмитрий Иванович, не совсем поняли меня о цене шкапов. Я Вам говорил, что каждый шкаф обошёлся мне с железными ящиками и с обивкою гораздо более 200 руб., но что я готов уступить Николаю Николаевичу¹ по 150 рублей за каждый, а Вы вообразили, что я назначил за оба 150 рублей!!!!... Телеграмма, мною полученная, которую я при сём прилагаю, гласит о шкапе, а не о шкапах. Вот почему я был уверен, что дело идёт об одном из них, и на этом основании и телеграфировал Ник[олаю] Николаевичу и разумеется, если бы он покупал один только шкаф, то я не мог бы уступить его менее, чем за 150 рублей. Теперь же я вижу, что он желает оба шкапа, поэтому они не будут разрознены, и я готов для него сделать ещё уступку и очень большую, а именно за оба двести двадцать пять рублей. Если же он не согласится за 225 руб., то даже для него за 200 рублей, хотя я понесу большие и большие убытки, но чтобы сделать ему удобное, я с удовольствием ему уступаю их. Если он согласен на это, то телеграфируйте мне немедленно, и я приступаю к перемещению из них монет, и завтра же он может прислать за ними. Попросите его только, чтобы он дал посланному свою карточку, дабы я мог знать, что посланный действительно от него. Что же касается до денег, то [...] теперь высылать их мне, а при случае, когда ему будет угодно, он может и передать их мне.

До свидания, я надеюсь до скорого. Будьте здоровы. Всею душою преданный Вам

Г. Алексеев.

ДИМ. Арх-12217.

Адреса: «В Царское Село, С.Петербургской губернии. Его Высокоблагородию Дмитрию Ивановичу Эварницкому. Стесельская улица, дом Фролова».

№ 8

ЛИСТ Г. П. АЛЕКСЕЕВА

12.02.1892.

Петербург - Харьков

С. Петербург, 12 февраля 1892 год.

Достойнейший Дмитрий Иванович!

Чудные дела делаются с Вами! То Вы пишете из Москвы, что Вы намерены там долго рыться в Архиве Иностранной Коллегии, то вдруг получается весточка Ваша из Харькова, что Вы очутились там и намерены пробыть в нём до получения известия об определении Вашем на службу в Ташкент¹. Это непостоянство Ваше меня пугает, чтобы вдруг Вы не переменили совсем Вашего намерения побывать в Питере до выезда в Туркестанский край. Надеюсь, что этого не будет, и что мы опять увидимся с Вами здесь. Не правда ли?

Получив Ваше письмо из Москвы, я хотел тогда же ответить Вам, но так как Вы не дали мне своего московского адреса, я лишен был этого удовольствия. Теперь же адресую Вам моё послание в Харьков и поздравляю Вас с [карнавалом], надеюсь, что Вы уничтожаете много блинов и вареников, от воображения которых у меня текут слюнки!

Сочинение Ваше, которое должно было быть мне доставлено ещё 1 февраля, и по сие время мною не получено, а между тем интересно было бы прочитать эту новую историю Запорожья².

Не можете ли Вы мне сообщить имя и адрес офицера, служащего в каком-то здесь кадетском корпусе, который продаёт древние монеты. Я бы очень хотел вновь осмотреть его собрание монет. Если знаете, то прошу сообщить его мне.

Семья моя искренно кланяется Вам, как равно и В. А. Енохин. Я же, пожелав Вам всех благ мира сего, остаюсь искренно преданный Вам

Г. Алексеев.

ДИМ. Арх-12218.

Адреса: «Заказное. В г. Харьков. Его Высокоблагородию Дмитрию Ивановичу-Эварницкому. Конторская улица, номера Пашенка, 3-й этаж, комната 46».

№ 9

ЛИСТ Г. П. АЛЕКСЕЕВА

5.03.1892.

Петербург — Петербург

5 марта 1892 года.

Не советую Вам, достойнейший Дмитрий Иванович, выезжать так скоро на воздух и в особенности в Царское Село. После инфлуэнци нужно быть очень и очень осторожным. До решения Вашего выезда посоветуй-

тесъ ещё с доктором, и как он посоветует Вам, так и сделайте.

Преданный Вам

Г. Алексеев.

Был ли у Вас [...] и принёс ли он Вам туфли?

ДИМ. Арх – 11561.

Адреса: „Его Высокоблагородию Дмитрию Ивановичу Эварницкому. Колокольная улица, дом 6-й, квар. генерала Васютинского, № 3.”

№ 10

ЛИСТ Г. П. АЛЕКСЕЕВА

5.03.1892.

Петербург – Царское-Село

СПб. 5.ІІІ.1892 года.

Мы все очень беспокоимся, как Вы доехали в Царское Село и не простудились ли Вы вновь от этой дороги?

Не оставьте поскорее уведомить меня об этом, достойнейший Дмитрий Иванович. Я буду с нетерпением ждать Вашего извещения. Отчего Вы не послушались и не остались ещё на несколько дней в Петербурге, пока здоровье Ваше окрепло бы совсем? Для Вас уже приготовили квартиру, и [Иван] отправился к Енохину, чтобы узнать [...] адрес и вернулся прямо к Вам, чтобы перевезти Вас туда в нашем экипаже, но увы, по прибытии [...] к Вам, удивлён был узнав, что Вы уже улетели. Грешно Вам быть таким неосторожным. Дай Бог, чтобы поездка Ваша не причинила бы здоровью Вашему вреда, чего я сердечно желаю. Будьте здоровы и не забывайте нас. Искренно преданный Вам

Г. Алексеев.

ДИМ. Арх-11560.

Адреса: «В г. Царское Село (С.Петербургской губернии), Его высокоблагородию Дмитрию Ивановичу Эварницкому.[София], дом Штралдмана, квартира генерала Таль».

№ 11

ЛИСТ Г. П. АЛЕКСЕЕВА

13.03.1892.

Петербург - Царское Село

СПб. 13.ІІІ.1892 г.

Душевно рад, достойнейший Дмитрий Иванович, что, слава Богу, Вам лучше. Старайтесь беречь себя и не подвергайтесь неосторожностям, а главное простуде. Если прочту в «Прав[ительственном] Вестн[ике]» о Вашем назначении¹, то немедленно буду телеграфировать Вам.

До свидания, будьте здоровы, и не забывайте искренно преданного
Вам

Г. Алексеева.

ДИМ. Арх-12219.

Адреса: «В г. Царское Село, С.Петербургского уезда,

Его Высокоблагородию Дмитрию Ивановичу Эварницкому. Стесельская улица, дом
Фролова».

№ 12

ЛИСТ Г. П. АЛЕКСЕЕВА

24.03.1892.

Петербург – Царское Село

СПб. 24.III.1892

Эту записку, достойнейший Дмитрий Иванович, взял на себя труд доставить Вам тайный советник член Главного управления по делам печати Федор Павлович Еленёв, который очень желает с Вами познакомиться.

Я Вам советую непременно побывать у него. Он живёт в Царском Селе, Стесельская улица, в собственном доме. Он прекрасный человек, во всех отношениях, и притом учёный и также литератор. Я уверен, что Вы проведёте вместе с ним приятно время и не будете скучать, как Вы теперь это делаете! Если Вы теперь выходите на воздух, то, не откладывая, заходите к нему без замедления.

О Вашем назначении ещё нет в «Прав[ительственном] Вестнике». Уведомьте, когда Вы думаете быть в Питере? Семья моя приветствует Вас. Будьте здоровы и не забывайте искренно Вам преданного

Г. Алексеева.

ДИМ. Арх-12220.

Адреса: «Его Высокоблагородию Дмитрию Ивановичу Эварницкому. Стесельская улица, дом Фролова. В г. Царское Село». На звороті конверта олівцем: «В квартире г-на Комстадинуса».

№ 13

ЛИСТ Г. П. АЛЕКСЕЕВА

6.04.1892.

Петербург – Царское Село

СПб. 6.IV.1892 год

Христос воскрес!

Благодарю Вас за присланную Вашу визитную карточку, взамен которой шлю Вам это послание, чтобы поздравить Вас, как от себя, так и от семьи моей, с праздником и пожелать Вам полного здоровья и успеха во всех Ваших благих предприятиях и, в особенности, в новой Вашей службе.

Меня очень удивило, что Вы мне пишете, что Комстаднус¹ ожидал моего ответа за присланную мне им брошюру своего сочинения. На другой же день, когда я получил её, я написал ему на моей карточке мою сердечную благодарность и вложил её в письмо моё к Вам. В этом письме я просил Вас передать ему мою карточку и вновь поблагодарить его за его внимание ко мне. В этом же письме я уведомлял Вас, что две золотые монеты^{1а} доставлены г. Енохиным г. [...] и что на это имеется от него расписка. По всему, вероятно, письмо это утеряно, чему, разумеется, мы обязаны почтовой неисправности!!..

Передайте, прошу Вас, всё это Николаю Николаевичу² и вновь искренно поблагодарите его за его внимание ко мне и вместе с тем и моё извинение, что благодарность моя, благодаря почте, так запоздала. Во избежание утраты и этого письма, я посылаю его Вам заказным.

Нанануне Пасхи я получил одиннадцать экземпляров Вашего нового сочинения³ на простой бумаге, за которое приношу Вам и мою благодарность.

Какая ужасная до сих пор погода. Вы хорошо делаете, что не выходите на воздух и бережете себя.

Пожелав Вам ещё и ещё всех благ, остаюсь, искренно Вам преданный.

Г. Алексеев.

ДИМ. Арх-11559.

Адреса: «Заказное. В г. Царское Село, С.Петербургской губернии. Его Высокоблагородию Дмитрию Ивановичу Эварницкому. Стесельская улица, дом Фролова».

№ 14

ТЕЛЕГРАМА Г.П.АЛЕКСЕЕВА

9.04.1892.

Петербург - Царское Село

В сегодняшнем номере «Правительственного вестника» в приказе [от] 5 апреля значится, что Вы определены на службу младшим чиновником особых поручений при Туркестанском генерал-губернаторе с утверждением в чине коллежского секретаря¹ со старшинством 1 ноября 1887 года. Искренно поздравляем, сердечно желаем полного успеха.

Алексеев.

ДИМ. Арх-11564.

Адреса: «Царское Село. Стес[ельская] ул., дом Фролова. Дмитрию Ивановичу Эварницкому».

№ 15
ЛИСТ Г. П. АЛЕКСЕЕВА

12.06.1892.

м. Котовка - Ташкент

Телеграма.

Искренно благодарю за память. Ежедневно гуляю по Котовскому саду, вспоминаю Вас и горячо приветствую Вас. С пожеланием Вам здоровья и успеха, по случаю усердно кланяюсь Семёну Васильевичу¹.

Алексеев.

ДИМ. Арх-12230.

Адреса: «Чиновнику особых поручений Туркестанского генерал-губернатора Эварницкому».

№ 16
ЛИСТ Г. П. АЛЕКСЕЕВА

1.07.1892.

м. Котовка - Ташкент

м. Котовка, 1 июля 1882 года.

Достойнейший Дмитрий Иванович!

Из письма Вашего от 14 июня я опять усмотрел, что Вы продолжаете быть в грустном, отчаянном состоянии и находитесь постоянно в испуге. Твердите как можно чаще молитву Господню и такие слова в ней: да будет воля твоя и проч., и поверьте, Вы получите успокоение.

Испуг, или болезнь, ничего не поможет Вам, а напротив, во время эпидемии он может только принести вред. Бог, если Вы только будете надеяться на него, сохранит и избавит Вас от всех зол.

С. А. Краснощеков¹, как здесь пребывающий, пишет Вам по моей просьбе, и, если только Вы согласны на это предложение, то я и начну действовать в этом смысле. Разумеется, я не могу поручиться, что всё это непременно исполнится, ибо это не от меня зависит, но обещаю Вам, что я усердно буду об этом хлопотать у губернатора.

Одно только нехорошо, если бы это случилось, это путешествие в такую даль, во время эпидемии! Если же, Господь даст, она пройдёт, то тогда, если Вы решитесь, и это устроится, то тогда, повторяю, можно Вам будет смело примчаться сюда. [Относительно] полученных Вами денег, казна не потеряет своего, ибо может делать постоянные вычеты из Вашего жалованья на уплату выданных Вам денег на месте Вашего нового служения. И так обдумайте всё это хорошенько и известите меня о Вашем окончательном решении.

Я забыл сообщить Вам о нашем новом [...]. Он почти постоянно говорит по-малороссийски и, говорят, очень [оригинален], но прекрасный

человек. Говорят, он запретил Свенцицкой² строить новый монастырь близ Самарского³, что означает, что он желает охранить и поддержать этот последний!

В Екатеринославе и во всех городах Юга и даже по сёлам принимают разные меры предосторожности против наступающей эпидемии! Избави Вас и всех нас, Господи, от неё!

Сегодня, гуляя в саду с Краснощековым, мы оба опять сделали обычный Ваш возглас пред каменною бабою и, разумеется, вспомнили Вас и надеемся, что и Вы вскоре приедете любоваться ею.

Семья моя искренно приветствует Вас. Я же жму крепко Вашу руку и, пожелав Вам бодрости духа, храбрости и здоровья, остаюсь искренно Вас любящий и преданный Вам

Г. Алексеев.

о. Порфирий и Елизавет[ета] Захарьевна Вам очень кланяются.

Получили ли Вы моё заказное письмо, в котором я Вам выслал растение медовик, а также и ящик с этим же растением?

ДИМ. Арх-12238.

Адреса: «Заказное. В Ташкент. Сыр-Дарьинской области. Его Высокоблагородию Дмитрию Ивановичу Эваршцкому, г. чиновнику особых поручений Туркестанского генерал-губернатора».

№ 17

ЛИСТ Г. П. АЛЕКСЕЕВА

6.07.1892.

м. Котовка - Ташкент

м. Котовка, 6 июля 1892 года.

Достойнейший Дмитрий Иванович!

Спешу сообщить Вам, что губернатор В. К. Шлиппе, прогостивший у нас в Котовке с 4 по 3 июля, опять согласился Вам предоставить место редактора губернских ведомостей, и для того, чтобы Вы могли получать большее содержание, Вы будете заведывать вместе с тем и газетным столом, т. е. не только неофициальною, но и официальною, частями газеты, за что содержание полагается Вам по одной тысяче двести рублей в год. Квартира же Ваша, само собою, разумеется, будет в моём флигеле и предлагается Вам от чистого сердца. И так обдумайте это предложение и немедленно напишите, или еще лучше телеграфируйте мне Ваше решение, и, если Вы согласны на это, то и пришлите губернатору прошение об определении Вас на сказанную должность, которую он с радостью Вам предлагает. Что же касается до Ваших обязательных отношений к Туркестанскому краю, то он и я думаем, что если Вы представите тамошнему Вашему начальству медицинское сви-

детельство, что климат действует губительно на Ваше здоровье, что, как Вы пишете, положительно верно, то оно (начальство) и может отпустить Вас с миром и без вычета на уплату Вами уже полученных на проезд в Ташкент денег. В этом, я уверен, может помочь Вам достойнейший Семён Васильевич¹, который хорошо знаком с Вревским² и который может ему передать, что дальнейшее Ваше пребывание там может оказаться Вам пагубным. Одно только прошу Вас, чтобы Вы прислали мне Ваше решение не далее, как чрез две недели по получении этого письма. Обдумайте и взвесьте всё это хорошенько и решите, как будет лучше для Вас и то, что для Вас будет лучше, будет и для меня приятно, ибо вся моя цель в этом проекте заключается в том, чтобы устроить Вашу судьбу как можно лучше. Оставаться Вам в Ташкенте для будущего, разумеется, Вам выгоднее и в экономическом отношении, ибо там Вы получаете гораздо более содержания, чем здесь Вам предлагают, но зато, с другой стороны, если Ваше нравственное и физическое состояние действительно не позволяет Вам жить на дальнем Востоке, и что Вы чувствуете, что Вы не в состоянии выдержать долгое там пребывание, то, в таком случае, решайтесь и принимайте предложение нашего губернатора, которому я, разумеется, сказал, что Вы один можете это решить и, если бы Вы и отказали ему, то он нисколько не будет в претензии на Вас за это. Одного только он просит, чтобы получить в возможно скором времени Ваше решение.

Бывший редактор Шрейдер, как я слышал, оставил свою службу чрез вице-губернатора, но насколько это справедливо, я не знаю. Теперь же редакцию заведует опять временно [...].

Надеюсь, что теперь свирепствующая в Туркестане эпидемия, если не совсем ещё прекратилась, то, по крайней мере, ослабла? Дай Господи, чтобы она совсем исчезла с лица земли, и чтобы всё человечество вздохнуло бы, и совсем позабыло бы об её существовании.

После долгих засух, вчера целый день шёл обильный дождь, и даже сегодня он продолжал покрывать.

Вся семья моя шлёт Вам свой искренний привет, как равно о. Порфирий и Елизавета Захарьевна. Пожелав Вам всех благ и в особенности здоровья и бодрости духа, жму крепко Вашу руку и остаюсь искренно любящий Вас

Г. Алексеев.

Наш общий искренний привет Семёну Васильевичу.

ДИМ. Арх-12221.

Адреса: «Заказное. В г. Ташкент. Сыр-Дарьинской области. Его Высокоблагородию Дмитрию Ивановичу Эварницкому, г. чиновнику особых поручений г. Туркестанского генерал-губернатора».

20.01.1894.

Петербург - Самарканд

СПб. 20 января 1894 года.

Достойнейший Дмитрий Иванович!

Насилу собрался писать Вам и побеседовать с Вами. Приехавши из-за границы 1 декабря в Петербург, я после 2 декабря заболел инфлюэнцией и целых три недели не выходил из комнат. Эта болезнь сильно измучила меня, и даже теперь я ещё не пришёл в себя и до сих пор чувствую какую-то слабость и недомогание, что на меня наводит какую-то тоску. Надеюсь, что Господь, [...] восстановит мои силы.

Лето с 1 июня и до 14 сентября мы провели в родной и дорогой Котовке¹, где ежедневно вспоминали Вас и жалели, что Вы находитесь теперь на краю света. Гуляя же по саду, каждый раз когда я подходил к каменным бабам², я останавливался пред знаменитым половцем и громко выражал ему Ваше приветствие: Эх...! 14 сентября мы выехали в [Биарриц], потом были у родных [...] и в конце ноября чрез Париж и Берлин прибыли в Питер. Всё это время погода стояла теплая. Был всего один день морозный, 10 градусов, а всё остальное время продолжается, как и теперь, оттепель. Снегу давно нет и извошчыи дрожжи раздают трескотню невыразимую по улицам.

Холера всё ещё продолжается и в декабре свирепствовала в Екатерининском институте, где 8 воспитанниц заболело ею и две из них умерли даже! Паника была ужасная. До сих пор делается страшно, когда вспоминаешь об этом времени!..

Книги Ваши, о которых Вы мне пишете, находятся в целости у нас в квартире, под присмотром Ивана. Оставить ли их здесь, или желаете, чтобы я их выслал Вам? С этим письмом прилагаю семь рублей и прошу Вас выслать мне пять экземпляров Вашего путеводителя в археологическом отношении³.

Семья моя передает Вам свой искренний душевный привет и вместе со мною нетерпеливо ждет, когда Господь даст, Вы возвратитесь опять в родное наше Запорожье... [Енохин], как равно кум и кума Ваши, усердно Вам кланяются.

Пожелав Вам всех благ и в особенности здоровья, жму крепко Вашу руку и остаюсь искренно уважающий Вас и неизменно сердечно преданный Вам

Г. Алексеев.

С этою почтою посылаю Вам три календаря за текущий год.

Вы ничего не пишете о С. В. Сукачеве. Видетесь ли Вы с ним? [...] Долго ли Вы останетесь ещё в Самарканде?

ДИМ. Арх-12239.

Адреса: «Денежный. г. Самарканд. Его Высокоблагородию Дмитрию Ивановичу Эварницкому, г. чиновнику особых поручений г. Туркестанского генерал-губернатора. Кауфманский проспект, дом Лапина».

№ 19

ТЕЛЕГРАМА Г. П. АЛЕКСЕЕВА

25.02.1894.

Петербург - Самарканд

Сообщаю Вам нашу семейную радость. Вера¹ помолвлена с камер-юнкером князем Николаем Петровичем Урусовым². Свадьба предполагается быть [в] конце апреля в Петербурге.

Алексеев.

ДИМ. Арх-12222.

№ 20

ЛИСТ Г. П. АЛЕКСЕЕВА

20.03.1894.

Петербург - Самарканд

С. Петербург, 20 марта 1894 года.

Достойнейший и дорогой Дмитрий Иванович!

Ваше милое письмо и за те искренние пожелания, которые Вы ей и нам приносите в нём. Я же целую Вас крепко и ещё, и ещё благодарю Вас за Ваши родственные чувства, которые Вы питаете ко мне и семье моей.

Время к свадьбе быстро наступает и через какой-нибудь месяц наша нежно любимая дочь улетит от нас и начнет, с Божьим благословением, новую жизнь с мужем своим. Как я и прежде писал Вам, мы благословляем Господа, что он посылает ей достойнейшего во всех отношениях человека и радуемся ее счастью, но, с другой стороны, родительское сердце наше скорбит расставаться с нею! Но, да будет воля Господня! Лишь бы Бог устроил ее счастье!

Князь Урусов должен на днях быть назначен вице-губернатором во Владимир. Я ужасно хлопотал, чтоб вместо Владимира он получил это место в Екатеринославе или Полтаве, но, увы, все мои усилия в этом остались тщетными!

Как жаль, что Вы, достойнейший Дмитрий Иванович, благодаря такой дали, не можете приехать к свадьбе, которая, если Господь даст, будет здесь 24, или 27 апреля. Венчание будет совершено в церкви Екатерининского института. В этот же день молодые выедут в Котовку, а мы, если Господь благословит, поедем к ним туда чрез несколько дней после их выезда.

Вся семья моя шлёт Вам свой искренний душевный привет. Князь Урусов очень кланяется Вам и с нетерпением ждёт познакомиться с Вами.

Пожелав Вам всех благ и в особенности здоровья и скорого возвращения в дорогую Родину, жму дружески Вашу руку и остаюсь всюю душою любящий и уважающий Вас

Г. Алексеев.

ДИМ. Арх-12240.

Адреса: «Заказное. В г. Самарканд, Самаркандской области. Его Высокоблагородию Дмитрию Ивановичу Эварницкому. Чилекская улица, дом Кулик». На конверті сургучна червона гербова печатка Г. П. Алексеева. На папері листа - герб Алексеевих.

№ 21

ЛИСТ Г. П. АЛЕКСЕЕВА

19.10.1894.

м. Котівка - Катеринослав

м. Котовка, 19 октября 1894 г.

Дорогой Дмитрий Иванович!

Обрадованный Вашею весточкой, жду нетерпеливо Вас в Котовке, чтобы скорее обнять Вас и поздравить с возвращением Вашим в родные места. Завтра же высылаю Вам экипаж и лошадей и прошу Вас без замедления поспешить приехать сюда к нам.

Пожелав Вам всех благ, жму крепко Вашу руку и остаюсь сердечно любящий Вас

Г. Алексеев.

Вместе с Вами обещала приехать сюда Е. И. Кранц¹, почему поспешайтесь выехать с ней в будущую пятницу как можно раньше.

ДИМ. Арх-12241.

Адреса: «Его Высокоблагородию Дмитрию Ивановичу Эварницкому в г. Екатеринослав».

№ 22

ЛИСТ Г. П. АЛЕКСЕЕВА

19.04.1895.

Петербург - Варшава

С.Петербург. 19.IV.1895 г.

Достойнейший Дмитрий Иванович!

Наконец, благодаря Вашему письму от 12 апреля, я узнал Ваше место пребывания¹. На праздники ещё я хотел поздравить и, хотя по письму, похристосоваться с Вами, но, увы, я был в совершенном неведении, где Вас отыскивать, а Вы даже и на праздниках забыли нас всех, искренно и неизменно расположенных к Вам.

Просьбу Вашу я, разумеется, постараюсь передать кн. Волконскому, но, зная его, сомневаюсь в получении желанной карточки. Во всяком случае, буду стараться исполнить Ваше желание, когда он возвратится в Петербург. Что касается Вашей «Истории»², то все экземпляры ее, сколько следовало, переданы им на рассмотрение в учебный комитет и о результатах этого рассмотрения он обещался меня уведомить. За один же экземпляр, который, согласно Вашему поручению, я преподнес ему, он просил меня искренно благодарить Вас.

Вероятно в Варшаве теперь весна в полном разгаре? У нас же, правда, хотя и потеплело, но, увы, не только нет листьев на деревьях, но даже незаметно ни одной зеленой травинки на земле.

Жена³ и дочь⁴ мои шлют Вам свои искренние приветы. Я же, пожелав Вам здоровья и всех благ, остаюсь искренно Вас уважающий и неизменно преданный Вам

Г. Алексеев.

СПб. 27. III. 1896 г.

ДИМ. Арх-12242.

На конверте чорна сургучна печатка з гербом роду Алексеевих. Адреса: «Заказное. В г. Варшаву. Его Высокоблагородно Дмитрию Ивановичу Эварницкому. Иерусалимская аллея, дом 43, квар. 10».

№ 23

ЛИСТ Г. П. АЛЕКСЕЕВА

27.03.1896.

Петербург - Варшава

Сердечно благодарю я и семья моя, достойнейший Дмитрий Иванович, за Ваши поздравления и благожелаем и [...] искренно поздравляю Вас, с наилучшими пожеланиями.

Управляющий магазином «Нового времени» обещал мне сбавить 5 процентов с Вашего 3 тома и вместо 35, требует от Вас назначить 30 %.

Будьте здоровы и не забывайте искренно Вас любящего

Г. Алексеева.

СПб. 27.III.1896 г.

Визитка. ДИМ. Арх-12243.

Адреса: «В г. Варшаву. Его Высокородно Дмитрию Ивановичу Эварницкому. Иерусалимская аллея, дом 43, кв. 15».

На друкованому штампі - текст: «Георгій Петрович Алексеев, гофмейстеръ Двора Его Императорскаго Величества, Почетный опекун. Сергіевская улица, 40-12».

№ 24
ТЕЛЕГРАМА Г. П. АЛЕКСЕЕВА

1.II. 1896.

Катеринослав-Москва

Сердечно рад узнать Ваш адрес. Если свободны, не приедете ли Вы [в] Котовку, где предполагаем пробыть ноябрь.

Алексеев.

ДИМ. Арх-11572.

Адреса: «Москва, Поварская ул., д. Нефедьевой, Дмитрию Ивановичу Эварницкому».

№ 25
ЛИСТ Г. П. АЛЕКСЕЕВА

31.03.1897.

Петербург - Москва

С. Петербург, 31.III.1897 г.

Достойнейший Дмитрий Иванович!

Только теперь (по свойственной мне привычке всё откладывать на завтра, что нужно сделать сегодня) я отвечаю Вам на Ваше письмо от 14-го сего марта. Извините за неаккуратность и, по свойственному Вам милосердию, положите гнев на милость. Начну отвечать Вам по пунктам:

1. Имя певуна, которого Вы назвали Яцком, оказывается, насколько может вспомнить Иван, Дмитро Свитка, ибо наружность его очень схожа с описываемой [...] в письме Вашем, и [притом] этот Дмитро славится в Кошневке как знаменитый певун.

2. Ярмарка у нас никогда не собирается в августе, ибо хотя и разрешено в этот день, но, благодаря, что в день Преображенья существует большая ярмарка в Нехвороще, поэтому и [...] [в] Котовке, где существуют только четыре ярмарки, а именно: 17 марта, 9 мая, 23 июня и 26 октября.

3. Я с Вами совершенно согласен, что не следует упоминать о М.Р.С. в Вашей повести и лучше оставить её в покое, дабы это не было принято за памфлет.

4. Фотографии камен[ных] баб, сколько таковых у меня оказалось, а именно 9 штук, при сем Вам посылаю. Относительно желанной Вами копии с образа, находящегося в [Озерн.] доме, я не забуду и, как скоро Господь даст, мы воротимся в наш родной угол, я немедленно займусь этим и вышлю Вам эту копию.

С нетерпением будем ожидать рождение Вашего нового, столь интересного и наполненного юмором произведения. Я уверен, что оно будет иметь громадный успех.

О себе скажу Вам, что вот уже несколько времени болен ревматизмом в ноге, в самой ступне. Это меня очень беспокоит и лишает возможности делать моцион...

Семья моя искренно приветствует Вас и вместе со мною сердечно поздравляет Вас с наступающим великим праздником, с наилучшими нашими Вам пожеланиями. Жму крепко и от всего сердца Вашу руку и остаюсь искренно преданный и любящий Вас

Г. Алексеев.

ДИМ. Арх-12237.

Адреса: «Заказное. В Москву. Его Высочородию Дмитрию Ивановичу Эварницкому. Поварская, дом Нефедьевой».

Лист з гербом Алексеевих. На конверті сургучна печатка з гербового відбиткою.

№ 26

ЛИСТ Г. П. АЛЕКСЕЕВА

2.02.1898.

Петербург - Москва

СПБ. 2/II.1898 г.

Достойнейший Дмитрий Иванович!

Очень и очень грустно было читать в Вашем письме, что Вы вели себя так нехорошо и все это время болели! От всего сердца желаем Вам скорого и полного выздоровления. Мне кажется, что Вам в этом году не следовало бы предпринимать задуманного Вами путешествия в Иерусалим¹, а лучше бы, если Господь благословит, мы приедем в Котовку, посетить нас и отдохнуть Вам там, у нас, подольше.

Меня очень удивило, что Вы и до сих пор не получили копии [Озеровско-котовской] иконы, тем более, что о. Порфирий писал мне, что они давно готовы и что её высылают Вам. Я третьего дня писал Швыркову² и поручил ему вновь немедленно выслать её Вам.

Из питерских новостей могу сообщить Вам, что назначение Боголепова³ М[инистром] Н[ародного] Пр[освещения], как говорят и утверждают, будто бы окончательно состоялось, и что он чрез две недели вступит в свою должность. Говорят ещё, что Капустин⁴ подал в отставку от должности попечителя и на его место, будто бы, назначается редактор «Моск[овских] Ведом[остей]» Грингмут⁵.

Семья моя искренно приветствует Вас. Я же жму крепко Вашу руку и, пожелав Вам здоровья и всех благ, остаюсь искренно уважающий и неизменно преданный Вам

Г. Алексеев.

ДИМ. Арх-12244.

Адреса: «Заказное. В Москву. Его Высочородию Дмитрию Ивановичу Эварницкому».

му. У Малого Каменного моста, дом Розенберга». Лист з родовим гербом Алексеевич. На конверті сургучна червона гербова печатка Г. П. Алексеева.

№ 27

ЛИСТ Г. П. АЛЕКСЕЕВА

20.03.1899.

Петербург - Москва

С.Петербург, 20 марта 1899 года.

Достойнейший Дмитрий Иванович!

Благодаря слабости моих глаз, я не могу много писать, а потому ограничусь этими строками, чтобы сообщить Вам, что, благодарение Господу, - мы возвратились сюда 5 марта, и я по-прежнему усердно занят Институт¹, много отнимающего у меня времени.

Когда-то мы увидимся с Вами? Здоровы ли Вы? Вместе с этим посылаю Вам сто рублей. Семья моя искренно приветствует Вас. Я же, пожелав Вам здоровья, остаюсь искренно преданный и любящий Вас

Г. Алексеев.

ДИМ. Арх-12245.

На спеціальному аркуші для листів з родовим гербом Алексеевич.

№ 28

ЛИСТ Г. П. АЛЕКСЕЕВА

26.10.1899.

Катеринослав - Москва

г. Екатеринослав, 26 октября 1899 год. День памяти Св. Дмитрия Солунского.

Достойнейший Дмитрий Иванович!

Сегодня день Вашего Ангела, а потому семья моя и я искренно поздравляем Вас с сердечными пожеланиями Вам здоровья и всех благ на многия, многия лета.

При сем прилагаю подлинный ответ М. М. Алексеенка¹, которому я писал, согласно Вашему желанию.

Мы переехали сюда из Котовки 19 сего месяца, так как, в виду продолжающейся болезни нашей дорогой страдальницы², мы не решались оставаться зимою в деревне без медицинской помощи. Она бедняжка очень медленно поправляется, что нас очень и очень смущает и беспокоит. Вся надежда наша на милосердие Божие, которому горячо молимся.

Семья моя искренно Вас приветствует. Я же жму крепко Вашу руку, остаюсь искренно Вас уважающий и неизменно преданный Вам

Г. Алексеев.

ДИМ. Арх-12215.

Адреса: «Заказное. В Москву. Его Высочайшему Дмитрию Ивановичу Эварницкому. Зарядье, Кривой переулок, дом Бахрушина».

Спеціальний папір для листів з родовим гербом Алексеевич. На конверті червона сургучна гербова печатка Г. П. Алексеева.

№ 29

ЛИСТ Г. П. АЛЕКСЕЕВА

2.04.1901.

Петербург - Тверь
СПБ. 2 апреля 1901 г.

ХРИСТОС ВОСКРЕС!

От всего сердца я и семья моя поздравляем Вас, достойнейший Дмитрий Иванович с Великим праздником и с получением Вами магистерской степени¹. Теперь от всей души желаем Вам быть вскоре экстраординарным, а потом и ординарным профессором. Очень жаль, что Вы не приехали сюда провести с нами праздники. Неужели Вы не приедете в Питер в апреле или мае? Если да, то сообщите, когда именно. Вера с своим мужем уезжают, увы, сегодня от нас в Гродну, что очень печалит нас.

До свидания, достойнейший Дмитрий Иванович. Жму крепко Вашу руку и остаюсь искренно уважающий Вас

Г. Алексеев.

ДИМ. Арх-12224.

Адреса: «В г. Тверь. Его Превосходительству Онуфрию Вячеславовичу Домашевскому, г. председателю окружного суда. Для передачи Дмитрию Ивановичу Эварницкому».

На специальному папері для листів з гербом. На конверті жовта сургучна печатка з гербом Г. Алексеева.

№ 30

ТЕЛЕГРАМ Г. П. АЛЕКСЕЕВА

14.04.1901.

Петербург – Москва

Книги Ваши высланы Вам сегодня большою скоростью.

Алексеев.

ДИМ. Арх – 11571.

Адреса: «Москва, Зарядье, Кривой переулок, дом Бахрушина. Дмитрию Ивановичу Эварницкому».

№ 31

ЛИСТ Г. П. АЛЕКСЕЕВА

7.02.1906.

Полтава – Катеринослав

Полтава, 7 февраля 1906 года.

Достойнейший и дорогой Дмитрий Иванович!

Если я так долго не отвечал на Ваше письмо, то виною этому не я, а Григорий [Игнатьевич]¹, которому я тогда же, т. е. по получении Вашего

письма, передал Ваши поручения, относительно издания им Вашей повести². Он объявил мне сперва, что он не имеет средств для этого, но что, впрочем, он повидается с другими членами какого-то издательства и сообщит мне ответ их по этому делу. Но вот прошли уже недели за неделями, а я и до сих пор не имею никакого ответа на Ваши ему предложения! По всем вероятностям дело это не уладилось, и он не хочет взять на себя печатать Вашу повесть. Равным образом он также отклонил, за неимением средств, выписать от Вас 50 экземпляров Вашей чудной повести «Наша доля - Божья воля»³, а объявил мне, что выписал её только в 5 экземплярах!

В виду всего этого мне пришла в голову следующая комбинация: так как видно из письма Вашего, что Вам крайне необходимо иметь сто рублей для уплаты долгов Ваших, то я и препровождаю их Вам, а Вас прошу, на эти деньги выслать сколько следовать будет экземпляров повести для продажи «Наша доля» на имя Григория И[патьевича] Маркевича, которого я и попрошу пустить их в продажу, на мой страх, по цене, которую Вы назначите. Я очень, очень буду рад, если Вы, дорогой Дмитрий Иванович, одобрите эту мою комбинация, и что она доставит Вам удовольствие, что и составляет мою цель - именно доставить его Вам.

Премного благодарен Вам за Ваш подарок и приписку Вашу на нем. Мы собираемся, если Господь благословит, на будущей неделе выехать в Питер, где я всеми силами буду стараться получить разрешение возвратиться сюда, чтобы провести праздники с дорогой нашей Верой и с ее мужем. Семья моя шлет Вам свой искренний привет, который примите и от меня. Пожелав Вам здоровья и всех благ, жму крепко Вашу руку и остаюсь искренно уважающий и любящий Вас

Г. Алексеев.

ДИМ. Арх-12225.

Адреса: «Заказное. В г. Екатеринослав. Его Высочородию Дмитрию Ивановичу Эварницкому. В областной музей имени А. Н. Поля».

На конверте - сургучева брунатна гербова печатка Г. П. Алексеева.

№ 32

ЛИСТ А. П. АЛЕКСЕЕВОЙ

8.04.[189..]

[Петребург] – [Петербург]

Многоуважаемый Дмитрий Иванович!

Вчера генерал Богданович¹ был у меня и просил Вам передать его просьбу зайти к нему в понедельник, завтра, в половине второго. Он желает с Вами потолковать о деле. Желаю Вам всего лучшего.

До свидания. А. Алексеева.

Воскресенье, 8-го апреля.

ДИМ. Арх-12212.

Адреса: «Его Высокоблагородию Дмитрию Ивановичу Эварницкому. Сергиевская, 31».

№ 33

ЛИСТ О. Г. АЛЕКСЕЕВОЙ

12.10.1894.

м. Котовка — [Катеринослав]

Многоуважаемый Дмитрий Иванович!

Елизавета Захаровна говорит, что на днях Вы будете в Екатеринославе. Не загляните ли Вы и к нам в Котовку? Будем очень рады Вас видеть. Мы приехали сюда только вчера из-за границы. Урусовы¹ тоже здесь.

Искренний привет Вам от всех.

О. Алексеева.

ДИМ. Арх-12223.

Адреса: «Его Высокоблагородию Дмитрию Ивановичу Эварницкому».

№ 34

ЛИСТ О. Г. АЛЕКСЕЕВОЙ

[...]

[...]

Воскресенье.

Многоуважаемый Дмитрий Иванович!

Не заботьтесь на счёт креста и проч. Всё нужное я уже достала.

С искренним уважением

О. Алексеева.

ДИМ. Арх-12213.

№ 35

ЛИСТ В. Ф. БЕЗПАЛЬЧЕВА

19.09.1900.

Рамен - Москва

Милостивый Государь Дмитрий Иванович!

Простите, что опоздал прислать снимок церкви Св. Покрова в г. Ромне, построенной Калнишевским¹. Если этот снимок годится, то я буду очень рад. Если же для Вашего издания надо увеличить рисунок, то предлагаю и негатив в Ваше распоряжение. С него можно сделать увеличение, но у меня нет подходящей для этого камеры.

Годятся ли для Вашего издания снимки иконостаса и фигур из дерева Бога Отца, апостолов и друг. Они все сняты с иконостаса и хранятся в кладовой. По преданию и по надписи на лутках западных дверей церковь построена «коштом и старанием войск Запорожских кошевого благородного господина Петра Калнишевского и Давида Черного в лето от создания мира 7272, от воплощения Богослова 1764 г.»

На заднем плане снимка видна вновь строящаяся каменная церковь. Сохранились и седалища: одно - одноместное, а другое - 2-х местное. Имеют ли они для Вас какое-либо значение?

Что же касается церкви в с. Пустовойтовке, откуда был родом Калнишевский, то она построена им только вчера, а отделялась уже после его ссылки прихожанами, о чём имеется документ в делах архива Роменского собора. Если она Вас интересует, то по получении от Вас заказа, немедленно выполню его и пришлю. Жаль, что аппарат мой невелик, но с негативов можно сделать увеличения.

Примите уверения в истинном и глубоком почтении и уважении Вашего почитателя

В. Безпальчева.

ДИМ. Арх-12451.

№ 36

ЛИСТ В. Ф. БЕЗПАЛЬЧЕВА

19.09.1900

Рамен - Москва

Многоуважаемый Дмитрий Иванович!

Препровождаю при сем снимки: церкви в с. Пустовойтовке, сооруженной иждивением Калнишевского, царские врата, теперь уже снятые и замененные новыми, кресты на главах церкви, тех же времен. Колокольня пристроена в 60-х годах текущего столетия.

План, снимки с Евангелия, на престольных крестов, пожертвованных Калнишевским и запорожцами, будут присланы Вам на этих днях из Питера, где копии с них печатаются, а равно и снимки с Покровской церкви в Ромнах.

Если, что ещё найду, сообщу немедленно. Получили ли Вы мое письмо в Сенче из Полтавы?

Примите мои уверения в глубоком уважении, всегда готовый к услугам

В. Безпальчев.

ДИМ. Арх-12450.

Адреса: «Москва, Зарядье, Кривой переулок, дом Бахрушина».

№ 36-а
ЛИСТ В. Ф. БЕЗПАЛЬЧЕВА

23.01.1902.

Ромен - Москва

Многоуважаемый Дмитрий Иванович!

Позвольте мне предложить Вам копию с надписи на Евангелии, пожертвованном запорожцем в ц[ерк]вь Покрова в г. Лохвице. Снимок Евангелия вышел неудачным, почему и не посылаю. Если интересно [...] иметь снимок иконостаса из этой же церкви, то пришлю лучшую копию. Этот иконостас, как гласит предание, взят из Будищанского м[онасты]ря, близ г. Гадяча, закрытого при Екатерине. Куда делся из этой ц[ерк]ви старый иконостас ещё не дознался. Прежний, судя по остаткам в пределе рядом с главным, тоже не уступит этому в изяществе и оригинальности. Снять его не пришлось, так как со мной не было камеры, работающей на близком расстоянии. Но этот пробел пополнил весно. Третий снимок - стасидий из ц[ерк]ви Покрова в г. Ромне, времён Калнишевского.

Летом ожидал Вашего приезда и ошибся. Читал, что Вы уехали на Юг. в Екатерин[ославскую] губ. Бывши в Москве 31 января 1901 года, был у Вас, но никого не дозволился и оставил свою карточку, заложив её за Вашу, прибитую на дверях. Сожалел, что не застал Вас. В течение прошлого лета собрал кое-что из церковной, старинной утвари. Б. И. Ханенко¹ интересовался купить эти вещи, но теперь замолчал. Нет ли у Вас среди любителей, интересующихся малороссийской церковной стариной? Могу выслать фотографии для оценки. Я собираю только вышивки по [...] шелку и т. п., а эти предметы не носят на себе южнорусского орнамента, почему для меня не интересны. Утварь преимущественно середины XVII века, есть кое-что и позднейшего происхождения. Это все кресты, чаши, дар[...], подсвечники, всякие [...], все из олова, реже медные.

Если что попадётся из козачей, запорожской старины, сообщу снимки немедленно, если это для Вас интересно.

Всегда с глубоким почтением

В. Безпальчев.

ДИМ. Арх-12461.

Адреса: «Москва, Варварка, Кривой переулок, дом Бахрушина».

№ 37
ЛИСТ А. БАЙДАКА

4.04.1903.

Кременчук - Олександрівськ

4 апреля 1903 г.

г. Кременчук

Киевская ул. собствен. дом.

Многоуважаемый г. Профессор!

Согласно Вашему желанию, я привез из деревни часть оружия моей коллекции и запорожский музыкальный инструмент. Если Вам угодно их осмотреть, милости просим, пожаловать ко мне в дом. О времени Вашего приезда, не откажите сообщить по вышеозначенному адресу.

Готовый к услугам Вашим, Ваш покорнейший слуга

Артемий Байдак.

ДИМ. Арх-12403.

№ 38
ЛИСТ А. БАЙДАКА

28.03.1905

ст. Лікарівка - Катеринослав

Имею честь покорнейше просить Комитет¹, не отказать уведомить меня, к какому числу и месяцу нужно доставить оружие? В виду неудобства высылать его по почте, я предполагаю лично доставить и сдать в Комитет, а поэтому мне крайне необходимо знать, каким временем я для этого располагаю?

Артемий Байдак.

28 Марта 1905 г.

ДИМ. Арх-12401.

Адреса: «В Екатеринослав. В Екатеринославский областной музей».

№ 39
ЛИСТ А. БАЙДАКА

10.08. 1906.

Лікарівка — Катеринослав

10 авг.1906 г. Ст. Лекаровка (Боровская)

Хер. Ник. ж.

Глубокоуважаемый Дмитрий Иванович!

Мне удалось добыть старую запорожскую пушку, выкопанную в старом русле р. Тясьмина. Повидимому это было орудие с лодки: короткое и

толстое тело пушки, к сожалению, без [запора]. Если Вы им интересуетесь, то я могу его Вам доставить, присоединив к моей коллекции. Кстати о ней: все мы смертные, и поэтому я бы очень Вас просил, дорогой, Дмитрий Иванович, не откажите приказать выдать мне бумагу от Музея, что это моя коллекция и находится лишь на хранении в музее, и её список. По слухам есть ещё другая пушка, но пока я её не разыскал.

Льщу себя надеждой, что Вы мне ответите по вышеозначенному адресу, чем премного обяжите глубоко Вас уважающего, Вашего покорнейшего слугу

Артемия Байдака.

ДИМ. Арх-12402.

Адреса: «В г. Екатеринослав. Его Превосходительству Дмитрию Ивановичу профессору Эварницкому. Музей».

№ 40

ЛИСТ А. БАЙДАКА

11.03.1908.

Олександрія – Катеринослав

11 марта 1908 г.

г. Александрия Хер[сонской] г.

Собствен[ный] дом

Глубокоуважаемый, дорогой Дмитрий Иванович!

В прошлом году я Вам писал о запорожской пушке, найденной в р. Тясмине и просил Вас не отказать дать мне выписку (опись) моему оружию, что у Вас на хранении.

Никак не могу выбрать времени поехать к Вам, и лично отвезти пушку, и ещё кое-что добавилось из оружия, что могу тоже сдать Вам на хранение.

Где Вы предполагаете быть на Пасху и можно ли тогда быть в Музее и сдать вещи, а равно, где думаете быть и как проводить август? Это [только] свободные сроки для меня и, если Вы будете в Екатеринославе, я постараюсь приехать, т. к. без Вас ехать туда не желаю.

Еще раз очень прошу Вас, не откажите, дорогой Дмитрий Иванович, прислать мне опись оружия и сделайте отметку, что оно моё и хранится временно у Вас. Лично я не собираюсь его брать, а как и пишу выше, ещё дополню коллекцию, что предполагаю делать и впредь, но т. к. у меня 4 сына - страстные все любители оружия предков - то я и не считаю себя в праве лишать их этого родового имущества, а в [животе] и смерти - Бог [волен]. В особенности по теперешним временам, нужно всего ждать и быть ко всему готовым.

Извините, дорогой, глубокоуважаемый Дмитрий Иванович, что я

Вас беспокою этой просьбой, но как Вы сами аккуратны, то и поймите и извините меня за беспокойство.

Не собираетесь ли в наши края? Я с женой теперь, до лета, живу в Александрии, куда и постоянный мой адрес.

Само собой разумеется, что если бы Вы к нам заглянули, то сделали бы нам всем большой праздник. Навсегда Ваш преданный слуга.

Артемий Байдак.

ДИМ. Арх-12400.

Адреса: «В г. Екатеринослав. Областной музей имени Поля. Его превосходительству Дмитрию Ивановичу Эварницкому».

№ 41

ЛИСТ А. БАЙДАКА

20.03.1910.

Олександрія – Катеринослав

20 Марта 1910 года

г. Александрия, Казначейская ул.,
собственный дом

Глубокоуважаемый дорогой Дмитрий Иванович!

Позвольте мне, в свою очередь, принести Вам сердечную благодарность за истинное удовольствие, доставленное Вами моей жене, и за Ваш радушный прием, ей оказанный, при посещении музея. Как сожалел и теперь сожалею я, что никак не мог быть с ней у Вас. - Так сложилась служба моя, что никак нельзя было выехать из дому. Мне жена передавала, что Вы предполагаете сделать нам всем большое удовольствие и провести у нас денек-другой на Пасху или вскоре после нее. Вот это было бы очень хорошо, но я очень Вас прошу, напишите, если возможно, теперь же, когда Вы предполагаете к нам пожаловать, дабы мы сообразили так свое время, чтоб часом не связать себя каким выездом или визитом - благо у всех время тогда будет свободное. Ждем на Пасху и своего старшего сына, Вашего ярого поклонника и обожателя. Барыня, москвичка родом, что была с женой, пришла в восторг и требует непременно передать Вам свой искренний привет, что я и делаю с удовольствием.

Итак, дорогой Дмитрий Иванович, Бог даст, скоро увидимся, а пока крепко жму Вашу руку за себя и жену, и целую Вас, любящий и преданный Вам

А. Байдак.

ДИМ. Арх-12405.

№ 42
ЛИСТ А. БАЙДАКА

27.07.1910.

Олександрія – Катеринослав

27 июля 1910 г.
г. Александрия
Херсонской губ.

Глубокоуважаемый, милый и дорогой Дмитрий Иванович!

Хотя мы и близкие соседи, а видимся очень редко. А Ваша болезнь лишила нас удовольствия на Пасху Вас видеть, что было очень и очень печально. Я и моя, семья решили непременно побывать в Екатеринославе в двадцатых числах (15-25) хотя на один-два дня и было бы бесконечно приятно, что бы и Вы тоже были там. Вот поэтому я и беспокою Вас покорнейшей просьбой - черкните хотя бы слово - где Вы предполагаете быть в это время, для наших соображений и расчетов.

Надо [отослать], до скорого свидания. Все мои Вам кланяются низко и мечтают лично обнять нашего дорогого украинского батьку, что пока делаю письменно. Преданный и любящий Вас

Артемиий Байдак.

ДИМ. Арх-12404.

Адреса: «В г. Екатеринослав, Областной музей Поля, Его Превосходительству Дмитрию Ивановичу Эварницкому».

№ 43
ЛИСТ Г. А. БАЙДАКА

23.03. [1889]

с. Байдаківка – [...]

Село Байдаково
марта 23-го дня

Милостивый Государь Дмитрий Иванович!

Прочитав я Вашу археологію¹, та й думаю собі, ну що ж с того, тепер у мене приміром будучи сказати єсть [Посрана] могила, вона зелененька взийдись на [...], аш дух радується, а як її раскопають та выкопають кобилячу голову, або собачий хвіст, а потім того пойдуть собі с Богом, а ти дивись на ту чорну та развернуту сердешну могилу цілісенький вік. Хто його зна, що Вам і сказати, мій славний Дмитрій Иванович!

Спасибо Вам! Здоровье мое старческое. Видеть Вас от души желаю. Чем и как я могу увековечить Желтоводнинскую битву², не понимаю? Вы, может быть, не забыли байдаковской местности и её поганные хатки, где я обретаюсь, поэтому принота хорошего, панского, у меня нет, а есть кімнатки. Печимо пироги и сметана дається, голодні не будете. А так же и Ваш студент

(як він ні тее), т.е. не такий, то нехай приїздить, може где знайде заробіток, а я його нагодую і спать положу.

Сын мой Гавриил передает Вам душевный поклон.

Пожелав Вам всего лучшего, остаюсь готовый к услугам

Г. Байдак.

ДІМ. Арх -12406.

№ 44

ЛИСТ Г. А. БАЙДАКА

10.10.1889.

с. Байдаківка - Петербург

1889 г. окт. 10-го

с. Байдаковка

Кажется нет сомнения, душа Дмитрий Иванович, что битва Богдана Хмельницкого¹ происходила вблизи моего жилья. Жаль, что Вы не родились раньше лет на 40, тогда Вы бы могли поручить то, чего теперь желаете, тогда было много старожил, которые теперь уже все повымерли.

Проведенное время с Вами я с удовольствием вспоминаю, и стараюсь всеми силами узнавать что-нибудь о Княжее², и наконец узнал, что и в настоящее время люди, пахавшие землю, часто находят человеческие кости и какие-то маленькие стрелы, которые отдаются детям играть, думая что это стрелы громовые. Затем несколько дней тому назад узнал, что у одного домохозяина пред порогом хаты лежит плоский камень. Я пошел к нему и увидел, что такого камня в нашей местности нет, так он очень легкий и его можно пилой резать. Значит, он привезенный с Херсона. Спросил этого хозяина, где он взял его. Узнал, что он его выкопал недалеко от моего жилья, не более как в 1/2 ар. от поверхности земли, где под ним лежали кости человека. Когда я его поднял, то посреди этого камня есть выпуклость, а бока высечены карнизом, а с правой стороны какая-то высечка, вроде конского копыта, вот так^{*}. Затем запытал 80-летнюю бабу, которая рассказала, что слыхала от старых людей, что Княжее называется балка потому, что около ней убитый якійс то князь.

Князьи же Байраки называются потому, что в этой балке есть два леса и несколько кустарников, и есть приметы, что когда-то были закопы. О пещере же, которая находится вблизи того места, куда Вы ездили, т. е. при впадении Княжее в Омельник переволошинский, мною ещё не расследован; по рассказам людей, которые туда входили с зажженными свечами, никто до конца оной не доходил, предполагая, что чортиха тушит свечку. Наконец, вблизи самого моего посёлка, по рассказам людей, часто попадаются верхушки хкамушка, и если его выкопать, то под ним непременно находят человеческие кости та черепа здоровенни у палець товщиною. Вот что, душа Дмитрий Иванович, я

^{*} Малюнок в листі.

мог только узнать за это время. Камень же, о котором я говорю, взял к себе и сберегу до Вашего приезда. Относительно стремян, о которых рассказывал нам кучер во время нашего путешествия из Байдаковки на станцию Милорадовку, скажу Вам, что бывший мой управляющий лет 15 тому назад действительно выкопал вблизи Посраной могилы. Даже есть те люди налицо, которые копали.

Сочинения Ваши получил, они мне доставляют большое удовольствие. В сборнике материалов для истории запор[ожских] козаков³ я нашел, что Андрей Байдак был награждён землёй. Я предполагаю, что то был мой прадед, так как дед мой, который построил церковь в Байдаковке сто лет тому назад, назывался Иван Андреевич. Кажется, что есть о нём и в тех бумагах, которые Вы у меня взяли.

Глину, которую Вы желаете получить, в скором времени пришлю. Теперь о речке Саксагань. Скажу Вам, что Гнилой Саксагань идёт, действительно, двумя рожками. Один идёт из Петрополя, а со степи Коцебу, а другой - с Молодецкой балки. Эти два рожка соединяются вблизи имения Бродского⁴ и идёт уже одним рукавом до речки Саксагань и впадает в р. Саксагань при с. [Поярówki. Саксагань, речка, имеет начало в бывшем имении Быкова⁵ (теперь имение купца Чуркина), выходит она из двух крыниц и идёт на протяжении с изгибами вёрст на сто сорок и впадает в речку Ингулец около Кривого Рога.

Будьте ж здоровы, не лайте, что погано написав, як умив.

Уважающий Вас Григорий Андреевич Байдак.

Пишите, пожалуйста до мене.

ДИМ. Арх – 12407.

Адреса: “Петербург. Сергиевская улица, д. 31, квар. № 18. Его Высокоблагородно Дмитрию Ивановичу Эварницкому. От Григория Байдака. Заказное”.

№ 45

ЛИСТ В. Г. БЕЗВЕРХОГО

12. 07. [1887]

Петербург - ст. Таранівка

12 июля СП-бург

Дорогой Дмитрий Иванович!

Письмо Ваше я получил, вещи ещё не прибыли. Я хочу непременно приехать к 17 августа на ст. Тарановку, но сказать наверняка в настоящее время не могу - не возвратился из отпуска начальник контроля, его ожидают сегодня или завтра, а без него нельзя получить отпуска. Если Вы приедете раньше, то оставьте начальнику ст[анции] маршрут, как проехать к Вам в хутор, и, если бы мне нельзя было приехать, пришлю телеграмму на имя начальника станции с передачею Вам.

Будьте здоровы.

Ваш В. Безверхий.

ДИМ. Арх-12251.

Адреса: «На ст. Тарановку Курско-Харьковско-Азовской дороги. Господину начальнику станции с передачей Д. И. Эварницкому, по востребованию».

№ 46

ЛИСТ В. Г. БЕЗВЕРХОГО

17.08.1887.

ст. Таранівка - [...]

Я приехал вчера вечером. Сегодня утром распрашивал на ст[анции] извозчиков, никто не знает Вашего хутора, я отправился в волость Тарановскую, но и там ничего не добился. Я хотел сам проехать в хутор, оставивши Вам об этом записи. Теперь, прождав Вас со всеми приходящими сюда поездами, отпраляюсь в Харьков к Василию Шеболадеву и буду ждать у него от Вас телеграммы. Он служит старшим врачом губ[ернской] зем[ской] больницы на Сабуровой даче.

Ваш В. Безверхий.

ДИМ. Арх-12253.

Адреса: «Его Высокоблагородию Димитрию Ивановичу г-ну Эварницкому. До востребования». Лист написан олівцем.

№ 47

ЛИСТ В. Г. БЕЗВЕРХОГО

19.08.1887.

Поштовий вагон - ст. Таранівка

Дорогой Дмитрий Иванович!

В Харькове Шеболадева я не застал, он уже в Чернигове служит, поэтому я отправился вечером в Конотоп, куда мне нужно было. Может быть, Вы будете меня дожидать, чего я не думаю, но на всякий случай пишу - не ждите, у меня нет свободного времени, я выехал из Питера [...].

Ваш В. Безверхий.

19 августа

ДИМ. Арх-12252.

Адреса: «На ст. Тарановку Курско-Харьков.-Азов. Его Высокоблагородию Димитрию Ивановичу Эварницкому. До востребования».

№ 48

ЛИСТ В. Г. БЕЗВЕРХОГО

10.04.1888.

Воронеж - Петербург

10 апреля, Воронеж

Сердечный, дорогой Димитрий Иванович!

Прежде, чем говорить о том, как я сюда приехал и устроился, я должен поблагодарить Вас за все хлопоты и заботы обо мне. Правду говорю,

такие вещи со мною ещё не случались, прежде я укладывал других при выезде, а теперь я очнулся в достаточной степени, только проехав несколько станций от Петербурга, посмотрел в чемодан и удивлен был приятно, что все нужные бумаги и вещи все есть, проникся к Вам глубокою благодарностию. В Москве я провёл двое суток, был в галлерее Третьякова¹, два дня смотрел картины, но ещё несколько дней нужно было бы, чтобы осмотреть это сокровище, как оно того заслуживает. Просто невероятным кажется, чтобы таким богатством могло блеснуть русское искусство!

В Москве было холодно и, только подъезжая к Воронежу, становилось всё теплее и теплее. От Рязани до Воронежа всюду шла сейба. Весело посмотреть, как копошится рабочий люд в поле. Выгнали кое-где стада на пастбища. В Воронеж приехал 7 апреля вечером, остановившись в гостинице, разыскал казенную палату, взял адрес Григория Станиславовича² и отправился к нему, хотя было уже 9 часов вечера. Он очень обрадовался мне, говорит, что он уже думал, что, быть может, я раздумал ехать, начал спрашивать о Петербурге, о Вас, Цветковском³, Фоме⁴, Сластине⁵ и о всех других, долго, долго проговорили. На другой день я был у губернатора. Он узнал меня и был очень любезен до того, что послал за полицеймейстером, который тут же где-то был в канцелярии и поручил ему помочь мне приискать квартиру. Я стал было благодарить. Так куда! Нечего делать, пришлось в сопровождении полицеймейстера, на его лошадях искать себе комнату, но сколько мы не ездили, где не были, нигде не нашли сносной комнаты, только вчера вечером нашел себе комнату сколько-нибудь сносную, 13 р. в месяц, обед 12 р. А дальше думаю устроиться с другими своими сослуживцами в компанию.

Григорий Станиславович, против Петербурга, значительно поздоровел, выглядит хорошо, барышни его порядочно выросли. Галочка уже высокая, почти взрослая барышня по росту, заказывает обеды и заправляет хозяйством. У них очень приятно, чувствую себя как дома. Я чуть ли не все эти дни у них обедал. Гр[игорий] Ст[аниславович] предложил было на некоторое время поселиться у него, а потом раздумал, в предупреждение разных толков в казённой палате.

Был у Холодного и не знаю, что сказать. По всей вероятности, особого смаку в наших с ним отношениях не будет. Хотя он тоже уважает Потебню⁶ и любит и уважает Петрова⁷. Я, разумеется, счёл долгом навести его в разговоре на это обстоятельство, с целью выяснения его теперешней личности. На счёт расчёта напишу Вам в следующем письме, когда разберусь, а теперь будьте здоровы и счастливы, передайте мое глубочайшее Фоме Фёдор⁸., Николаю Николаевичу⁹, коли увидите, Деду¹⁰ и Цветковскому.

Гр[игорий] Станиславович Вам кланяется.

Ваш В. Безверхий.

Мой адрес: в Воронеж в Казенной палате.
Все эти дни здесь очень тепло, тихо, t⁰ - 25 гр.

ДИМ. Арх-12254.

Адреса: «В г. С.Петербург. Александровский пр., д. 19, кв., № 4. Дмитрию Ивановичу Яворницкому».

№ 49

ЛИСТ В. Г. БЕЗВЕРХОГО

14.05.1888.

Воронеж - Петербург

Уважаемый, дорогой Дмитрий Иванович!

Вот какая у меня гадость: чем лучше ко мне кто напишет, тем меньше шансов на то, что я ему поотвечаю тем же, или же как-нибудь. Отчего это происходит, от излишнего ли самолюбия, не позволяющего поотвечать на хорошее письмо как-нибудь, или же отчего другого - не знаю, а такой факт проверен мною уже несколько раз. Ваше письмо я принял с благодарностью, как благой совет друга, желающего мне добра, и написал было уже Вам тогда же, но прочёл письмо, и мне оно не понравилось, и я его не послал, потому что оно не выражало того, что я хотел передать в нём. Время было перед праздниками, и я скоро уехал домой на светлые праздники, откуда возвратился 2 мая и всё время был под бурным впечатлением от поездки, вследствие различных неприятностей, потому и не хотелось писать. Сегодня пишу только потому, что дольше нельзя откладывать - завтра уезжаю недели на две в Павловский уезд Воронежской [губернии], вместе с Щербинною¹ (пишет в «Северном Вестнике») для участия в подворной описи в Павловском уезде, а когда возвращусь, то может быть, Вы уже уедете из Петербурга. Будучи в Киеве, я купил для Вас малороссийских плахт и не знаю, сколько Вам нужно выслать? Две или три, или больше. Купил я по 1 р. 40 к. за плахт.

Я, уезжая, забыл у Вас зонтик, а мне теперь нужен. Большое спасибо скажу, если вышлите по почте на мой счёт. Кстати, нужно теперь же свести счёты, а то время идёт и забудется. По моей оплошности при отъезде я не успел этого сделать. По моему, Вы мне остались должным 6 р. 45 к., да за дрова Николаю Николаевичу² около 5 р. 63 к., по-моему, итого 12 р. 08 к., которые можете мне выслать, когда Вам угодно, или за дрова Вы сами рассчитаетесь с Н. Николаевичем, который мне сам может отдать свой долг около 5 р. 30 к.

В Киеве я никого не видел. Впрочем, нет, вру. Познакомился с Лазаревским³. Видел у него несколько хороших старых малороссийских портретов, между [прочим] два или три замечательно хороши для того времени по уверению самого Лазаревского. Недавно я показал свою картину, пода-

ренную мне Фомою Федоровичем⁴, Григорию Станиславовичу⁵, и он от неё в восторге. Он ничего не писал Вам на счёт Вашей книжки «Запорожья»⁶? В разговоре о том, что книга уже Ваша вышла, он высказал предложение написать Вам, чтобы пожертвовали один экземпляр для Воронежской публичной библиотеки, которая очень бедна средствами и существует на таких симпатичных началах, что стоит того. И один экземпляр выплите за мой счёт.

У нас лето, но погода неровная, то жарко, то уже второй день идут дожди, с прохладным ветром. Растительность хороша, рожь уже выкинула колосья. Можете судить, сколько здесь было тепла.

Живётся пока так, что нечем похвастаться. По приезде из Павловска буду писать.

Ваш В. Безверхий.

Поклон Фоме Фёдоровичу и Николаю Николаевичу, и Цветковскому.

ДИМ. Арх-12255.

Адреса: «В г. Петербург. Александровский проспект, дом № 9, кв. № 4. Дмитрию Ивановичу Яворницкому».

№ 50

ЛИСТ В. Г. БЕЗВЕРХОГО

10.08.1888.

Воронеж - Камишина

Воронеж, 10 августа

Дорогой Дмитрий Иванович!

Я виноват - давно собираюсь отвечать на Ваше сердечное, дружеское письмо, да всё как-то у меня не так выходит, как у людей. В июне, приехавши из переписи и записавшись в члены Воронежского яхтклуба, я с таким увлечением и удовольствием ездил и учился ездить на тех судах, на которых до того не умел ездить, байдарках и проч., что не заметил, как июль пролетел. Всё свободное от занятий время проводил на реке. Кстати, река против Воронежа почти перед шлюзом Петра Великого даёт много разветвлений, которые так хорошо змиеобразно извиваются, берега покрыты чудной зеленью, дают массу камышей, и вообще местность очень красивая и довольно разнообразная. Осенью, после петербургской природы, показалось мне чудо как хорошо. Для разнообразия со своими сожителями ходил часто пешком в поле, хлеба всюду прекрасны были, так что приятно. Природа для меня первое время заменяла всё. Затем я стал знакомиться кое с кем из своих чиновников, но пока что у меня ничего хорошего не вышло. Кажется, есть народ довольно порядочный, но почему-то знакомство не завязывается как следует - больше носит официальный характер. Сожители мои в июле были такие же чиновники поручений как и я. У одного из них, женатого, по приезде в Воронеж спустя месяц я и поселился, а другой, как и

я, жил как квартирант, и вот с этим содержателем квартиры часто в поле ходили, разговаривали. Потом к ним приехали из Петербурга две приятельницы, барышни, одна бестужевка, а другая гимназистка последних классов, обе девицы взрослые, до приезда их много было говорено о их порядочности и проч., но вскоре по приезде они мне очень не понравились, а потом через неделю я прекратил с ними знакомство. Это испортило мои отношения к хозяевам, оставить у которых квартиру я не считал себя вправе, так как они ещё беднее меня, так что это обстоятельство ещё более отдаляло меня от дому. Потом и они с этими барышнями поссорились. Из всего этого вышло чёрт знает что такое. Я подождал пока хозяину дали должность на 50 р. и убрался от него с этим другим чиновником - хохлом Репчанским - парень очень порядочный, только лентяй. В половине июля Гр[игорий] Станиславович уехал в отпуск в Полтавскую губернию а затем на ревизию. Я без него, оставшись один, пока захандрил, что только теперь начинаю приходить в себя. К тому ещё с 24 июля жары сменились частыми дождями, погода стала скверная, нельзя ни купаться, ни на лодках кататься, общества - почти никакого. На службе положение до сих пор неопределённое, дело случайное, то то дадут, то другое; первые два месяца занимался в одном столе, а затем в другом - это мудрое распоряжение начальника отделения. Говорил я Гр[игорию] Ст[аниславовичу], он сказал, что в скорости всё определится, но ему самому не так удобно без нач[альника] отделения, которым предоставил право подбирать себе сотрудников. Так я и остаюсь в ожидании. Всё время я здоров, если не считать одного сильнейшего параксизма лихорадки. Как же Вы поживаете Дмитрий Иванович? Черкните мне хоть несколько слов. Я понимаю, что Вы очень заняты теперь экзаменом и Вам некогда на почту - зонтик послать. В таком случае, передайте его Ив. Мих. [Анкирскому]. Он мне перешлёт. Теперь дожди и зонтик мне больше чем нужен.

Будьте здоровы. Вас любящий и уважающий

Безверхий.

ДИМ. Арх-12256.

Адреса: «В Камышанское почтовое отделение Полтавской губ. Миргородского уезда. Его Высокоблагородию Петру Алексеевичу Малинко. Для Д. И. Эварницкого».

№ 51

ЛИСТ В. Г. БЕЗВЕРХОГО

25.11.1888.

Чернігів - Петербург
Чернигов 15 ноября

Как видите, дорогой Димитрий Иванович, я в Чернигове. Ехавши в Воронеж, не думал и не гадал, что случится что-нибудь подобное, а между тем вышло так. Вы спросите, почему я оставил Воронеж? Багато говорить,

да ничего слухать. Весь сыр-бор загорелся из-за того, что пока я оставался в Воронеже в неопределённом положении, в июне месяце прошёл слух, что Григорий Станиславович¹ намерен перевестись на службу в Полтаву, а без него служить в Воронежской казённой палате не то что невозможно, но при том составе, какой теперь есть, не представляет ничего привлекательного. Когда прошёл этот слух, я спросил его, правда ли, и вместе с тем попросил его совета, как мне быть в виду такого слуха и в виду того, что в тоже самое время ко мне прислали приглашение перейти на службу в Чернигов, в губ[ернскую] земскую больницу смотрителем? Он сказал, что, по всей вероятности, он перейдёт в Полтаву. Не пожелав без него оставаться и не получив положительного ответа на свой вопрос, я решился перейти в Чернигов. И когда вышло, что меня переместили, то и мне, и ему чрезвычайно тягостно было расставаться друг с другом, но дело сделано, расставаться поздно. Мы расстались с тем, что в случае чего, он всегда готов сделать для меня, что может, а между тем ужасно вновь было оставлять - такой личности нечасто встретишь, а если и встретишь, то трудно так сблизиться и понять так друг друга. В Чернигов я приехал 20 ноября. Здесь у меня много друзей и приятелей - меня приняли как давно знакомого человека, знакомые и незнакомые. У меня здесь приятели: доктор Буштедт² - прежний товарищ по академии, теперь здесь служит членом губ. земской больницы и заведывает губернскими больницами. Старший врач губ. земской больницы Шеболаев³, который был врачом в Харькове. Кроме них, ещё много знакомых по Киеву. Председатель управы [...] и члены [Червинский] и [Солонина] тоже очень милые люди, люди простые, разумные, сразу легко быть с ними. Все условия, по-видимому, благоприятны, но что из этого выйдет, не знаю, сумею ли я воспользоваться всем этим? В Воронеже, кажись чего лучше, и мною довольны были, а между тем пришлось долго ждать должности. Вышло так, что никто не в состоянии был дать мне настоящее дело даже после 7 месяцев моих занятий, и что хуже всего, что и пожаловаться не на кого, даже на себя нельзя, не то что на других, на других тем более нельзя, - така моя доля! В конце концов, вероятно, сам я виноват, ибо не согласись я перейти в Чернигов, я получил бы должность, может быть, в сентябре. Да! Что-нибудь, вероятно, есть во мне такое, что, не смотря на кажущееся ко мне расположение людей, в конце концов связь теряется с самыми, по-видимому, дорогими людьми. Из петербургских моих приятелей один дедушка⁴ ко мне пишет, а остальные написали по одному письму, как Н. Н.⁵, и оставили, вот что грустно!...

Будьте здоровы и черкните о себе...

В. Безверхий.

В Чернигов. губ. зем. больницу, смотрителю Безверхому.

P.S. Вам шлёт поклон Елизавета Эристовна, благороднейшая из женщин, каких я встречал когда-либо.

ДИМ. Арх-12257.

Адреса: «В г. С.Петербург. Сергиевская улица, дом № 46, кв. № 25. Его Высокоблагородию Димитрию Ивановичу Яворницкому».

№ 52

ЛИСТ В. Г. БЕЗВЕРХОГО

16.11.1889.

Чернигов - Петербург

Чернигов 16ноября

Дорогой, любый козаченьку, Димитрий Иванович!

Письмо я Ваше получил. Не отвечал Вам своевременно потому, что письмо не требовало ответа. Получивши же письмо, был сердечно признателен и имел намерение писать Вам, но как-то так случилось, что скоро не написал, а потом уже из писем петербургских моих знакомых узнал, что Вы рано оставили Петербург и уехали куда-то на Юг. Затем прошёл слух, что Вы навсегда оставили Петербург, продали свой хутор и купили где-то имение. Летом видел Опанаса Григоровича¹ и вместе с ним поджидали Вас в Черниговскую губ., так по крайней мере он сообщил мне, но всё это был только слух. А у нас в Чернигове летом так хорошо.

Лето так пролетело, что и не заметно, здорово, хорошо, весело. Я так было поправился и поздоровел, что на десять лет, кажется, запаса здоровья. Да, какая разница - летом здесь или в Питере?! В августе провёл несколько счастливых дней на хуторе у Григория Станиславовича², который приезжал в отпуск на два месяца, и за это время совершенно оправился от своей болезни и стал козаком хоть куда, сам за плутом ходил, [копницы] клал и т.п. Там у них такая благодать!! Вы, впрочем, знаете.

Теперь в Чернигове не тово... Кроме занятий по службе, развлечений интересных мало - в карты не играю, театр неважный. Единственно чем приходится разгонять скуку - чтением. Библиотека, хоть плохонькая, но газеты и журналы все лучшие есть, значит полбеды. А на счёт книжных магазинов или изданий каких-либо, что-то в Чернигове ничего не слышать, кроме «Губ. ведомостей», другого издания нет. Книги продаются с другими товарами у жидов, с которыми не стоит иметь дела. Вообще Чернигов по этой части плох, да к тому же совсем жидовский город. В Петербург хочется приехать, повидаться с друзьями и послушать музыки, да не знаю, как это мне удастся? Сегодня узнал, что губернское земское собрание отложено на январь, начнется 15-го, а кончится около 1 февраля. До окончания собрания уехать нельзя - не дадут отпуска. А там уже здесь наступает такое время, когда нужно заниматься парниками. У меня всё это есть: и парники, и огороды, и небольшой садик. Всем этим я занимаюсь сам с особенным удовольствием.

Где Вы предполагаете поселиться, Димитрий Иванович? В Москве? Мне бы хотелось остановиться хуторком где-нибудь по Днепру или по Суле, да могу только сказать, что это одни лишь мечты несбыточные - денег очень мало. Во всяком случае, где бы не поселились, но здоровый образ [жизни] должен Вас укрепить. Я это испытал на себе.

За сим будьте здоровы и счастливы, спасибо Вам за лестное обо мне воспоминание. Да! Это было всё же хорошее время, и знаете почему? Поэтому, что мы искренно друг друга любили и уважали, не глядя на недостатки, которые у каждого есть. Я вполне уверен, что при новой встрече и теперь у нас найдётся много общего, интересного. Здесь был у меня Опанас Гр.³, и я так искренно рад был ему. Всякое его свидание приносило мне счастливое настроение, дружеское, радостное. Ему от меня привет, и Фоме, если увидите.

Ваш В. Безверхий.

ДИМ. Арх-12258.

Адреса: «В С.Петербург. Сергиевская улица, д. 31, кв. 18. Его Высокоблагородию Димитрию Ивановичу Эварницкому».

№ 53

ЛИСТ В. Г. БЕЗВЕРХОГО

17.10.1890.

Чернігів - Петербург

17 октября 1890 г.

Дорогой Дмитрий Иванович!

Что такое с Вами? В толк ничего не возьму. Приезжайте, устроимся как-нибудь, пока я один. Вы мне не мешаете, напротив будет веселее жить вместе, как раньше живали. За одно я ничего не могу определённого сказать, это на счёт того, чтобы приискать для Вас какое-нибудь такое занятие подходящее. На этот счёт трудно. Может быть, в Управе найдётся какая-нибудь статистическая работа, или другая какая, а больше я почти ни с кем пока хорошо не знаком. Так или иначе, само собою, пока что выясниться, в Чернигове можно прожить дешевле, а главное здоровее, чем на Сергиевской. Это, вне всякого сомнения. А на счёт занятия, если чиновничья служба для Вас кажется мыслимой, мне кажется, лучше всего сказать, кому следует в Петербурге, а в Чернигове можно и ожидать, пока что подходящее представится.

За себя, что Вам сказать, особенно нет ничего интересного. Всё, слава Богу, то же, что и раньше, дела довольно, неприятностей меньше, скучать некогда, люди подходящие есть, пока что жизнь кажется сносною.

За сим до скорого свидания.

Ваш В. Безверхий.

Если увидите с Фомой, облабызайте его за меня, за ним я соскучился.

ДИМ. Арх-12259.

Адреса: «В г. С.Петербург. Сергиевская улица, дом 31, кв. 18. Его Высокоблагородию Димитрию Ивановичу Эварницкому».

№ 54

ЛИСТ В. Г. БЕЗВЕРХОГО

16.11.1894.

Чернігів - Москва

Дорогой Димитрий Иванович!

Очень рад, что Вы вернулись из азиатских стран¹ благополучно и извиняюсь, что теперь только отвечаю Вам. Знаете ли, хотелось сказать Вам, что-нибудь определённое, но так сразу трудно это сделать. Есть многое, множество имений, но это всё не то, что Вам нужно. Недалеко от Чернигова, в 4 верстах, продаётся небольшое имение, но удалено от реки Десны порядочно - версты на 4. Недалеко хутора Вашкевича продаётся кусок земли 40 десят., но без всяких построек, без сада и не на берегу Сулы, а несколько выше. А место хорошее, но для Вас неподходящее, не смотря на соблазнительное соседство. Таких кусков много есть в продаже. Но всё-таки, при желании, конечно, можно купить. А для этого, я думаю, нужно самому Вам сюда приехать, летом что ли, и Вы самолично можете выбрать себе то или другое, а предварительно можно наметить себе несколько таких подходящих имений, что можно будет сделать при посредстве моего приятеля Исандора Александровича Василевского, служащего в Чернигове управляющим Крестьянским земельным банком. С ним Вы можете поехать и посмотреть, он прекрасно знает все земли Черниговской губернии. Я спрашивал его, он сказал, что купить можно, лишь бы деньги и желание. Интересно знать, бывали Вы в Черниговской губ., удовлетворяет ли Вас здешняя природа? По мне, здесь мало солнца. Так что, если бы мне предложили, где поселиться, то я скорее согласился бы поселиться в Полтавской или Екатеринославской губернии; правда, что здесь засухи не так страшны, как в тех местах, но зато куда всё красивее, роскошнее там. Я служу в больнице, но надоело до чёртиков возиться с проклятыми мелочами, относящимися к больнице, единственно хорошая сторона то, что мало приходится сидеть, больше в движении и ближе к жизни стою, чем это было в гнилом Питере и симпатичном Воронеже, откуда я бежал, убоясь сидячей службы в казенной палате.

За сим шлю Вам дружеский привет и прошу не забывать искренно любящего и уважающего Вас

В. Безверхова.

16 ноября

1834 г.

ДИМ. Арх-12260.

Адреса: «В г. Москву. Пресня. Волков пер., дом № 9. Господину Мартосу для перелачи Димитрию Ивановичу Яворницкому».

№ 55

ЛИСТ В. Г. БЕЗВЕРХОГО

27.11.1894.

Чернігів — Катеринослав

Дорогой Димитрий Иванович!

Вследствие Вашего письма к Шеболадеву¹, пишу Вам теперь в Екатеринослав. На Ваше письмо я отвечал Вам в Москву 16 ноября, так как раньше не мог написать, а в письме Вашем было сказано, что с 10 - 15 ноября в Екатеринославе письмо Вас не застанет. Я отвечал Вам, что в виду есть именина в продаже, но чтобы в именинах было всё, что нужно Вам, это такая редкость, что надо поискать и посмотреть самому. Помощь в этом деле может оказать мой хороший приятель, управляющий Крестьянским банком Исидор Александрович Василевский, хорошо знающий все земли в губернии. Он часто ездит для осмотра земель при продаже крестьянам, и в одну из таких поездок, предварительно списавшись с ним, и можно поехать и лично посмотреть, понравится если, тогда можно поторговаться как следует. Василевский может дать все указания, как и что, а иначе, по-моему, неудобно начинать это дело. Я не думаю, чтобы можно взять на себя такую покупку, так как это покупка такого рода, что, прежде всего, надо считаться с личным вкусом покупателя. По описанию нельзя этого делать тем более, что и сумма-то небольшая. Теперь смотреть именина нельзя, всегда можно сделать ошибку, а весной, летом другое дело. Мне в Черниговской губернии не так нравятся места, как в Полтавской, Киевской, Подольской - много болот и мало солнца, но зато меньше риска в неурожайные годы, хоть и небольшие урожаи, да бывают. Кроме того, кто хочет вести скотское хозяйство - тоже большие удобства: много лугов, выпасов и достаточно воды.

За сим будьте здоровы и прошу, что нужно Вам, обращаться ко мне, что в силах, с удовольствием сделаю. Письмо посылаю на имя Мартоса в Москву.

Ваш В. Безверхий.

27 ноября
Чернигов

ДИМ. Арх-12261.

Адреса: «В г. Екатеринослав. В дом Г. П. Алексева. Его Высокоблагородию Димитрию Ивановичу Яворницкому».

№ 56

ЛИСТ В. Г. БЕЗВЕРХОГО

16.04.1895.

Чернігів — Катеринослав - Варшава

Дорогой Димитрий Иванович!

Теперь наступает то время, когда можно заняться розыском подходящего для Вас именина. Подходящее по местоположению есть недалеко от Макошино-Либава-Роменской ж[елезной] д[ороги], я ещё не смотрел, но

по рассказам, как будто подходящее. На 8 т[ысяч] трудно купить что-нибудь порядочное, разве при залоге в Банк, тогда дело другое, тогда можно купить дом, сад и десятин 70 земли, а иначе трудновато. Всего лучше было бы, если бы поделённое такое, чтобы купить вместе и разделить тогда же при покупке. Если Вы не будете ничего иметь против, тогда может быть легче было бы купить, а главное, что-нибудь лучшее. Напишите, как Вы на этот счёт?

Как Вы живёте, дорогой Димитрий Иванович? Я в последнее время живу просто, всё более и более усваивается точка зрения, приближающаяся к воззрениям на жизнь крестьянина, до которого вообще нам слишком далеко, хотя и нельзя ставить за идеал жизнь крестьянскую, но всё же она имеет больше смысла, а главное естественное. За сим будьте здоровы и пишите.

Ваш В.Безверхий.

16 апреля
1895 г.

АИМ. Арх-12262.

Адреса: «В г. Екатеринослав, дом Г. П. Алексеева, для передачи Димитрию Ивановичу Яворницкому. В Варшаву. Рымарская № 5. Рудченко».

№ 57

ЛИСТ В. Г. БЕЗВЕРХОГО

20.10.1895.

Чернігів - Варшава

Дорогой Димитрий Иванович!

Ага, добре, спасибо за листочек, полученный в моё отсутствие. Видите ли, я со скуки, или с доброго розуму, с добрым земляком взяли да и отправились в путешествие в первых числах сентября и проехали месяца почти полтора с прибавкой, и ничего вышло, не дурно, жаль только, что Вас с нами не было, ибо многое осталось неразгаданным, нерассказанным. Мы были в Бахчесарае, в Ханском дворце, там много, хотя и не нашей, но интересной старины, а ещё больше старины в Херсонесе. Мы были в Севастополе, который удивительно как за последние 10 лет успел так красиво отстроиться и сделаться красивым городом. Мостовые гранитные, превосходные дома, чудный бульвар с видом на море на самом берегу, всё это чудо как хорошо. Отсюда на ялике под паруском мы ездили в Херсонес, погода чудесная, прогулка прелесть что такое. Там смотрели древний Херсонес, расположение улиц и древние постройки, в музее всякие остатки старины и великолепный храм Владимира¹, особенно на втором этаже храм понравился. Из Севастополя в Ялту мы ехали лошадьми, дорога прелесть что такое. По дороге заезжали в Алупку, осматривали дворец и парк Во-

ронцова². Дворец с внешней стороны прелесть что такое, а парк и особенно место положение его очень красиво, чудесные цветники, гроты, озёра, а главное богатая, разнообразная растительность деревьев и растений приводит новичка-любителя в совершенное изумление. В Ялте мы пробыли 5 суток, купались, ели виноград и наслаждались природой. Были на водопаде Учан-ку, Никитском саду, Гурзуфе, Ливадии, Могараче, Массандре, и всюду такая красота, что, черт возьми, да и только! Самая Ялта, чем больше застраивается, тем более похожа на скверную яму, вонючую, и чуть ли не вся представляет собою настоящую бардель. В Ялте вечером я встретил Гр[игория] Станисл[авовича]³, он ехал пароходом из своих мест, что возле Новороссийска, ехал он к себе в хутор к детям. Виделись мы несколько минут, пока пароход разгружался. Были в Феодосии двое суток. Здесь купанье превосходное в море. Есть также музей с остатками старины. Город после проведения дороги и постройки порта отстраивается почти заново, мостовая, бульвары и большие дома строятся поспешно, в порте большое оживление. Из Феодосии до Батума ехали на пароходе морем, по-над берегом проезжая. По берегу тянется хребет Кавказских снеговых гор и чудесный берег, покрытый лесами и садами горцев. Есть места настолько красивые, что крымские виды бледнеют: Сочи, Гагры, Новый Афон, Сухум, Кале и проч. Замечательно красивы места, хороший тёплый климат - зимы не бывает почти. В Батуми тоже зимы не знают, есть только несколько дождливых дней зимой и больше ничего. Батум уже хороший город. Торговля кипит, и растёт очень быстро. Хороший бульвар Приморский, ботанический сад со всевозможного рода деревьями тропическими, прямо в грунте растущими. Магнолии растут прямо в диком состоянии. Город расположен внизу горы, тут же неподалеку, проезжая по дороге на Тифлис, чайные плантации С. К. Поповых. Из Батума до Тифлиса по железной дороге, также интересно. Дорога несколько станций идёт по берегу моря, затем долиною реки Риона, по над устьем реки [Квирилы], большой туннель чрез Сурамский перевал, по над устьем реки Куры до Тифлиса; места дикие и очень высокие и красивые горы. Самый Тифлис, по рассказам, представлялся лучше того, что пришлось видеть. Город большой, но больше азиатский, чем европейский, новые застройки от вокзала и с краю по [Головинскому] проспекту по застройке напоминают Киев, но остальные, особенно старые, части города, это ж ужас какие чертовски азиатские - торговая густая сутолока - тут и живут, и работают, и торгуют, народу кишмя кишит. В этой старой части, что интересно, так это бани с минеральной тёплой водой и особенно красив замечательный ботанический сад. Это, в своём роде, - чудо искусства и изящества, расположен в котловине горы на утёсе террасами, держится прекрасно. Здесь есть все растения, присущие тёплому климату, в ущелье несколько водопадов, все зло шумят. Впечатление чарующее. Над Тифлисом на горе Давида церковь, где похоронен Грибое-

дов⁴. В Тифлисе мы пробыли 3 суток. Дорога от Тифлиса до Владикавказа лошаадьми по горам и ущельям местами так красива, природа и горы так грандиозны, что не поддаются никакому описанию, так как, в сущности, и весь Кавказ, до сих пор плохо поддаётся описанию и не таких писак как я. У Шевченка⁵, Лермонтова⁶ и то едва сделан слабый намёк на то, что приходится видеть, чувствовать. Даже фотография не в состоянии всего передать. Вы видите виды [Млетского] спуска, Дарьяльского ущелья, например, и всё это не то, далеко не то. Заезжали также дня на два в Пятигорск и Кисловодск. От Владикавказа до Харькова чрез Ростов и Таганрог, степи и места приволья, широко раскинулась степь... Приехав в Чернигов, так гадко показалось, что рад бы куда-нибудь удрать. К тому за такой долгий промежуток многое приняло такой вид, что так и хочется плюнуть и бежать куда-нибудь в чудные, красивые места от этой житейской грязи, сплетен бесчисленных, дрызг и прочего такого.

Как же Вы поживаете, дорогой Дмитрий Иванович, черкнуть мне несколько слов о себе в утешение.

Будьте здоровы и не забывайте Вашего

В. Безверхого.

ДИМ. Арх-12263.

Адреса: «В г. Варшаву. Иерусалимская аллея, д.43, кв. 15. Его Высокоблагородно Дмитрию Ивановичу Эварницкому».

№ 58

ЛИСТ В. Г. БЕЗВЕРХОГО

1.01.1896.

Чернігів - Варшава

Дорогой, душевный Дмитрий Иванович!

Поздравляю с Новым годом и с успехом в Вашем деле¹, от души желаю Вам здоровья, добре жыты в світі и чтобы скорее сбылось Ваше душевное желание: сеять правду меж людьми с университетской кафедры живым словом. Очень приятно было получить одобрение моей поездки, потому что эти вещи сами переживали. Возвратясь из таких прекрасных мест, в таком превосходном настроении, которое долго у меня держалось, как будто часть красоты я прихватил с собой, мне пришлось, как будто нарочно, чтобы сильнее чувствовалось, попасть в такую грязь, что прямо обидно за человека.

Пока я был почти два месяца в отпуске, в больнице всякая сволочь, в лице 3-х врачей и фельдшеров, успели так всё изгадить, что мне пришлось употребить много труда и усилий, чтобы хотя сколько-нибудь привести к тому состоянию, какое я оставил. Они внесли такой хаос в больничное хозяйство, деморализовали прислугу, настроили против меня старшего врача, человека и без того совершенно больного, раздражительного, что

хоть уходи, и всё из-за того, что я не позволяю им совать нос не в своё дело. Вы сами знаете, как легко нажать врагов из-за ничего, из-за мелочи людской, простодушия и проч. Эти мелочные люди так чутки к успеху другого человека, особенно если он хотя на одну каплю больше их, выше их, они никогда этого не простят ему. Часть врачей занимается своими делами и не мешается не в своё дело, а другая часть своей работы не делает, как следует, а занимается сплетнями и старается совать свой нос всюду, куда нужно и куда не нужно. Это тот противный тип людей, который так было развился у нас в 70-х годах, тип болтунов, не умеющих взяться за дело. Пока был в губ. управе П. П. Червенский, все эти сплетни не имели значения. Но в [...] время положение стало хуже. Управа и не верит сплетням, но и не может скольконибудь их остановить. Всё это так противно, так надое-ло возиться с этой сволочью, что знаете, приходит на мысль пожалеть, наконец, и себя, потому что эти неприятные впечатления суммируются и, Бог знает, что выйдет. Вот я и стал думать и думать, как устроиться, чтобы удрать от прекрасных здешних мест, особенно после поездки мысль эта засела. Хотел было купить себе кусочек земли, да здесь уже и не хочется, и денег мало. И пока остаюсь в раздумьи, посмотрю, чем окончатся в январе выборы состава губ. земской управы, а тем часом, может быть, найдётся добрый человек вроде Вас, который также избавит меня от Чернигова, так как Вы избавили от петербургской погибели, за что я душевно Вам признателен, а если не найдётся, то может что придумаю, потому что оставаться в этом положении не хочу.

Будьте здоровы и не забывайте душевно Вам преданного Вашего

В. Безверхова.

ДИМ. Арх-12264.

Адреса: «В г. Варшаву. Иерусалимская аллея, № 43. Его Высокоблагородию Димитрию Ивановичу Эварницкому».

№ 59

ЛИСТ В. Г. БЕЗВЕРХОГО

23.12.1896.

Чернігів - Москва

Чернигов, 23 декабря

Дорогой Димитрий Иванович!

Поздравляю Вас от всей души с достижением Ваших желаний и доброго успеха в Вашей новой преподавательской деятельности¹ поздравляю с наступающими рождественскими святками.

Я давненько получил Ваше письмо, да так случилось, что и потерял

его и теперь пишу Вам на вдачу, авось дойдёт по адресу на Университет. Я живу по-старому и напишу Вам, получивши вновь Ваш адрес. Будьте здоровы и счастливы.

Ваш В.Безверхий.

Черкните словечко.

ДИМ. Арх-12265.

Адреса: «В Москву. Его Высокоблагородию Димитрию Ивановичу Яворницкому, доценту Московского университету».

№ 60

ЛИСТ В. Г. БЕЗВЕРХОГО

3.10.1897.

Чернігів - Москва

Дорогой Димитрий Иванович!

Проживаю я почти всё также, по-прежнему скучновато, - да нечего делать, коли не выходит лучше, приходится мириться с тем, что есть. Здоровье ничего, слава Богу, держится в порядке, а всё-таки думы ночами посещают и под час не очень весёлые, ну а жаловаться, правду сказать, не на что; при всех наличных условиях другой, лучшей, жизни, вероятно, и ждать нельзя. Счастливые дни нечасто у каждого случаются и скоро проходят, а нашему брату на такое исключение не приходится претендовать тем более. К моему крайнему сожалению, я сейчас не могу дать Вам ответа на Ваши вопросы, кому принадлежит Марчихина Буда и урочище Молчанов лес в Глуховском уезде. Сам я ничего не знаю об этом, а у знающих кое-что не получил надёжных сведений, поэтому, по моей просьбе, написали в Глуховский уезд лицу, хорошо знающему. Марчихина Буда, говорят, большое местечко, там есть крестьяне и помещики, так что на вопрос, кому принадлежит, трудно сказать, кому именно принадлежит.

Относительно г. Праотцева, тоже трудно сказать, удастся ли ему подыскать человека, могущего его провесть в Нежинское ремесленное училище. Я сказал об этом Петру Андреевичу Бупштедту¹, он должен скоро быть в Нежине и видаться с попечителем школы, спросить что и как? А вот если бы г. Праотцев пожелал перейти на службу в земство, то у нас есть подходящая для него вакансия. В земстве есть гончарная мастерская, заведывающий которой недавно ушёл, и вот есть вакансия заведывающего. Губернскому земству интересно было бы получить человека, получившего художественное образование, в качестве заведывающего. Жалованье ему положится 600 руб. в год, квартира, столование и освещение. Что Вы на это скажите? Если есть основание думать, что он может согласиться, то сообщите ему об этом месте. На службе губ. земства можно выслужить пенсию, чинов не дают.

Вот и всё, и больше ничего. Шлю Вам сердечный привет.
Вас искренно любящий и уважающий

В. Безверхий.

От Бушtedта Вам также поклон.
Чернигов 3.10.1897.

ДИМ, Арх-12266.

Адреса: «В г. Москву Димитрию Ивановичу Эварницкому. Доценту университета в дом Розенберга у Малого Каменного моста, кв. № 29».

№ 61

ЛИСТ В. Г. БЕЗВЕРХОГО

25.10.1898.

Чернігів - Москва

Чернигов 25 октября.

Дорогой, сердечный Димитрий Иванович!

Письмо Ваше от 16 октября тяжело отразилось в душе моей и мне искренно жаль, что судьба так жестока к Вам. Мало Вы ещё переживали всякого горя, чтобы опять новый удар судьбы. Вот уж именно судьба. Всякое чужое людское горе, переживается Вами сочувственно, как своё, а тут ещё и ещё... От всей души сочувствую Вам, дорогой Димитрий Иванович, и верю, что Вы поборите, мужайтесь - терпи Грищо, хоч яка спека, приходится сказать. В других условиях это было бы несколько легче, ну а в Москве, которую Вы ненавидите, конечно, это гораздо тяжелее. Что было бы со мною, если бы мне пришлось переживать то, что я переживал в Чернигове, в другом месте? Конечно, я пропал бы, а здесь как с гуся вода. Жалко было бы, если бы Вы оставили любимое дело в Москве. Вы хотя отрицаете в себе учёного, ну это ещё вопрос? Художник, конечно, в Вас преобладает. Но вопрос, чего стоит профессор без способности передавать в художественных образах то или другое учение, - два гроша. Поэтому профессор-художник - это такая драгоценность, такая редкость, что было бы жаль потерять, хотя бы на время, а навсегда - потеря не [восполнимая]. Мне кажется, что лучше всего, если можно, взять на время отпуск и уехать отсюда, а там на свободе обдумать, как лучше сделать, оставить ли науку и приняться за белетристику, или продолжить то дорогое дело, которое, видимо, для Вас не менее дорого, чем и для других - это чтение истории, родной истории. Кто её так передаст как Вы? Она долго Вас ждала. Поехав в Питер, приезжайте к нам в Чернигов, немного отдохнёте, время поможет пережить всё это, а там, может, и решение придёт. Томить же себя во что бы то ни было, я не посоветовал бы.

Поклон Вам от Еременка и дяди Мукасея, а [банковцы] где-то все ездят.

Ваш В.Безверхий.

А где Хома? Ещё не в Москве?

ДИМ. Арх-12267.

Адреса: «В г. Москву. Варварка, Кривой пер., дом Бахрушина, № 22. Его Высокоблагородию Димитрию Ивановичу Эварницкому».

№ 62

ЛИСТ В. Г. БЕЗВЕРХОГО

30.10.1898.

Чернігів - Москва

Дорогой, сердечный Димитрий Иванович!

Сегодня послано большею скоростью Вам окорок ветчины 22 ф. и 9 ф. масла. Всё это стоит с пересылкою 3 р. 3 к. На получение сего посылаю при сём квитанцию. Я хотел было раньше послать, да пришлось два дня ждать, пока удалось получить ветчину, так как ветчина летом не готовится, а теперь только недавно получена из копильни.

Я живу, дорогой Димитрий Иванович, по-прежнему. Купил себе место внизу Елецкого монастыря, 1000 кв. саж., и жаду, пока будет утверждена купчая крепость, а весной, если не удастся купить место лучше, то, может быть, буду строить небольшой дом и садить сад. Хорошо было, если бы Вы были здесь в Чернигове; вместе осматрели и решили бы.

Все Ваши приятели: Ярема, Василевский¹ и Яроцкий шлют Вам свой привет. Недавно все были вместе.

За сим будьте здоровы. Спешу писать, чтобы не пропустить почты.

Ваш В.Безверхий.

Дядя Мукосей шлёт Вам поклон.

30 октября 1898.

ДИМ. Арх-12268.

Адреса: «Заказное. В г. Москву. Варварка, Кривой переул., д. Бахрушина, кв. № 22. Его Высокоблагородию Димитрию Ивановичу Эварницкому. От В. Г. Безверхова. Чернигов. Богоугод. завед.»

№ 64

ЛИСТ В. Г. БЕЗВЕРХОГО

19.11.1898.

Чернігів - Москва

Чернигов. 19 ноября

Спасибо Вам, дорогой, душевный Димитрий Иванович, за Ваше письмо, Вашу ласку, приязнь ко мне и за Вашу славную книжку. В них

столько задушевности, содержания и глубокого жгучего горя - читаешь и свои мелкие невзгоды жизни, если и не совсем забываются, то само собою отдалаются.

Я только что вернулся из дому, ездил в м. Глимязов Золотоношского уезда, где живут мои родные, навестить их и развлечь их. В прошлом году, в декабре, у нас умерла мать и с тех пор жившая с нею моя меньшая сестра всё горюет, никак не может забыть и прийти в себя. Жила у меня несколько месяцев, а потом жила у замужней сестры, но всё ей как-то не по себе. И вот недавно перебралась опять в свой домик, где она жила до смерти матери; перебралась, пожила с молодой служанкой около недели, и такая тоска её взяла, что она стала бояться за себя, и вот она опять перебралась жить к сестре, оставив свой дом. Всё это опять её так расстроило, что и чужому становится её жалко, а тем более своему - никак она не может достигнуть хоть сколько-нибудь душевного равновесия и не знаем, как ей помочь. Приглашал к себе, но у меня нет семьи, нет никого дома, когда я ухожу на службу, и она скучает и не может привыкнуть к городской жизни. Просто завелась какая-то душевная болезнь, так что и жалко, и страшно за неё становится, если так и дальше дело пойдёт.

Своей покупкой я не особенно доволен, хотя, может быть, она Вам и понравится. Если приложить руки и построить домик и завести садик, то, может быть, она окажется и удачной, но нужно заботиться, а на службе нет времени этим заниматься, потому что я привык по силе возможности все самому делать и трудно мне, кажется, будет справиться, впрочем, дело покажет, как это удастся.

Чему отдать преимущество - Полтаве или Чернигову, сказать трудно. Чернигов для меня привлекательнее. Здесь хорошая речка, а там чудное солнце, нравы жителей здесь мягче, и простой люд мне кажется задушевнее, проще, скорее можно найти хорошую прислугу, чем в Полтаве. Нравы и простонародья и интеллигенции, мне кажется, здесь менее животные, больше человечности, но там дольше лето, больше солнца, тепла, красоты, и все-таки летом здесь жить куда лучше, больше разнообразья, ближе Киев, нравы которого, мне хотя и не по вкусу, но есть много такого, что может быть интересно для меня.

Вам шлют привет Ярема, дядя Мукосей, Василевский и Яроцкий.

Ваш душою В.Безвержий.

ДИМ. Арх-12269.

Адреса: «В г. Москву. Варварка, Кривой пер., д. Бахрушина. Его Высокоблагородно Димитрию Ивановичу Яворницкому».

18.01.1899.

*Чернігів - Москва***Дорогой, сердечный Дмитрий Иванович!**

Как Вы поживаете? Я очень плохо - работы страшно много, а неприятностей ещё больше, только одно и утешение, что неприятности незаслуженные, а по пословице: за мое жито, да мене й побито. Столько труда, усердия и всё это поплёвано, потоптано. Как хотите, а жалко. Если бы была возможность, плонул бы на всё и уехал бы хоть к черту. Теперь у нас губ. земское собрание, т. е. собрание дворянских прохвостов, главным образом и за редким исключением нескольких человек безсловесных овец. По этому случаю столько ненужной суеты и глупых хлопот, что аж смрад идёт превеликий, каждый раз после совместного присутствия такое чувство, что хочется помыться, принять ванну или сходить в баню, такая гадливость берёт от близкого общения с нашими общественными деятелями. Трижды счастлив тот, кто не имеет дела с подобными деятелями. Ну, черт с ними.

Как же Вы поживаете, напишите, пожалуйста. Я получил письмо от Сластена¹. Он просил о Михайлове, и хоть я и написал Чубинскому, главноуправляющему Терещенка², но из этого ничего не вышло. От Михайлова я узнал, что и Вы были в Питере и проч., а потом получил Вашу записочку о высылке ветчины, но, как на грех, в Чернигове целую неделю не было ветчины [бульоновской] из Киева, теперь только что получено, и я сегодня послал. Стоит 6 р. 93 коп.

Праздники мои так прошли, что лучше не вспоминать, сам заболел инфлюенцей, а приехавшая ко мне на праздники сестра тоже заболела и сломала себе руку и до сих пор возится. Черт возьми, одно к другому! После собрания, если будет удобно, думаю проехать к Вам в Москву, или в Питер, на несколько дней, хоть проездиться несколько.

За сим будьте здоровы и не забывайте любящего Вас

В. Безверхова.

ДИМ. Арх-12270.

Адреса: «Заказное. В г. Москву. Варварка, Кривой пер., дом Бахрушина, № 22. Его Высокоблагородно Дмитрию Ивановичу Эварницкому. От В. Г. Безверхова».

17.04.1899.

*Почтовый вагон - Москва***Дорогой Дмитрий Иванович!**

С праздником Вас поздравляю и всего доброго бажаю. Как Вы живете, что поделяете? У нас уже дней 10 как настала весна, закипела работа,

сменилось настроение и снова является такая же благодать, какую мы с Вами вместе переживали в Чернигове.

Ждать ли Вас в Чернигов и когда? Приезжайте чем раньше, тем лучше. Я, слава Богу, здоров и весел, того же и Вам желаю.

Ваш В. Безверхий.

17 апреля 1899.

ДИМ. Арх - 12271.

Адреса: «В г. Москву. Варварка, Кривой пер., д. Бахрушина, кв. 22. Его Высокоблагородно Димитрию Ивановичу Эварницкому».

№ 66

ЛИСТ В. Г. БЕЗВЕРХОГО

13.10.1899.

Чернігів - Москва

Дорогой Димитрий Иванович!

Только вчера вечером я мог послать Вам 17 ф. окорока ветчины, раньше нельзя было. Стоит он с доставкой 5 р. 82 к. Масло выплю немного попозже, когда несколько похолодает, а к тому времени, может быть, я и сам побываю в Москве, если удастся только.

Сегодня я думаю уехать домой на несколько дней, немного отдохнуть, Проклятая суета и ремонт здешней больницы до того истомили меня, что дальше становится прямо физически невозможным. Это, положим, бывает каждый год, осенью скопляется столько работы, а главное ненужной суеты и безтолковщины, что нет возможности выдержать.

За сим будьте здоровы, и прошу Вас, напишите мне, может быть, мне удастся съездить в Москву и повидаться с Вами.

Ваш любящий Вас В. Безверхий.

13 октября 1899.

ДИМ. Арх-12272.

Адреса: «В г. Москву. Зарядье. Крив. переул., дом Бахрушина, Его Высокоблагородно Димитрию Ивановичу Эварницкому».

№ 67

ЛИСТ В. Г. БЕЗВЕРХОГО

20.10.1899.

[...] - Москва

Дорогой, сердечный Димитрий Иванович!

Ваше письмо меня опечалило, но что же делать, если дела так идут, что иначе нельзя. Жизнь дороже лекций и всего прочего. Тяжелая жизнь в

Москве может дурно отразиться не только на Вас, но и на лекциях. Я сужу по себе, у меня дело простое, но и то я в последнее время стал так уставать, как раньше не случалось, и эта усталость стала отзываться, кроме службы, и на моём настроении и отношении к другим. Теперь я уже несколько дней, как в отпуску и заметно стало исчезать то, что было раньше. Дела мои служебные и личные идут по-прежнему удовлетворительно. Я недавно был дома и теперь идёт такая погоня за землями, что трудно купить что-нибудь за небольшие деньги. Земли почти вдвое вздорожали. Теперь платят за десятину 150 - 200 и более руб., что-то неслыханное!

Адрес Ивана Григор. Безверхова¹: в Полтаву, Кладбищенская ул., дом Скрипника.

Масла я распорядился выслать Вам.

За сим шлю Вам привет.

Вас любящий В. Безверхий.

20 октября 1899.

ДИМ. Арх-12273.

Адреса: «В г. Москву. Зарядье, Крив, пер., дом Бахрушина. Его Высокоблагородию Димитрию Ивановичу Эварницкому».

№ 68

ЛИСТ В. Г. БЕЗВЕРХОГО

2.11.1899.

Ніжин - Москва

Дорогой Димитрий Иванович!

Завтра вечером выезжаю из Нежина к Вам в Москву. Шлю Вам привет. Кланяется Вам П. А. Бунге¹.

Ваш В.Безверхий.

2 ноября

Нежин.

ДИМ. Арх-12274.

Адреса: «В г. Москву. Зарядье. Кривой пер., дом Бахрушина. Его Высокоблагородию Димитрию Ивановичу Эварницкому». Поштова листівка.

№ 69

ЛИСТ В. Г. БЕЗВЕРХОГО

21.01.[1900]

Чернігів - Москва

Дорогой, сердечный Димитрий Иванович!

Давно от Вас нет никаких вестей. Как Вы живёте, здоровы ли Вы, вполне ли Вы оправились от несчастного случая? Напишите мне хоть два слова. О себе я могу сказать, что живу неинтересно, мало помалу старею и

под час порядочно скучаю, особенно потому, что год с годом зрение становится хуже, а работать приходится много в конторе и дома, если не читать, то можно задуреть от тоски. Где Вы были прошлое лето и где думаете быть летом в этом году и что поделяваете теперь, кроме чтения лекций в университете.

У нас в Чернигове интересных новостей нет. Ваши друзья: Яроцкий, Ярема и другие шлют Вам привет.

Ваш В. Безверхий.

Подательница письма - дочь покойного Василия Валентиновича Шеболаева.

ДИМ. Арх-12289.

Адреса: «В г. Москву. Зарядье. Варварка. Кривой переулок, дом Бахрушина. Его Высокоблагородию Димитрию Ивановичу Эварницкому».

№ 70

ЛИСТ В. Г. БЕЗВЕРХОГО

7.02.1900.

Чернігів - Москва

Дорогой, сердечный Димитрий Иванович!

Я хотел Вам отвечать, посылая масла, а вышло так, что высылака замедлилась, - хотелось выслать Вам домашнего печения вместе, а тут сестра было заболела, и всё это замедлилось.

Вчера я послал Вам на Курский вокзал печение и масла 20 ф., купленного, за него следует 5 р. 75 к., квитанции при сем посылаю.

Очень сожалею, что Вы уехали из Чернигова так скоро, а мы все имели на Вас виды и очень было желательно, чтобы Вы провели среди нас несколько дней. Пишите, как теперь живёте, как здоровье Ваше, позволит ли Вам приехать? Если думаете, то Василевский просил выслать заблаговременно заглавие лекций и программу. Вы обещали как-то переделать программу. Василевский¹ говорил, что уже обещали приехать три лектора на первой недели поста: Голубовский², [...] и из Петербурга молодой историк, фамилию я забыл.

Я живу неинтересно, много хлопот и работы. Условия работы всё ухудшаются. [...], а то б кинул к черту службу и [...] где-нибудь прозябал, а то часто к концу занятий опять начинаю уставать, а усталость вещь скверная, кладёт такой отпечаток, что один черт - жить или не жить.

Шлю Вам привет и прошу передать почтение Гиляровскому³. Кланяются Вам Ерема, Василевский и Яроцкий.

ДИМ. Арх-12275.

4.04.1900.

Чернигов - Москва

Чернигов 4 апреля

Дорогой, сердечный Димитрий Иванович!

Мне давно нужно было написать Вам, да верите ли, всё время такое тягостное настроение было под влиянием всяких житейских мелочей и дрызг, что не мог писать. Теперь настала весна, природа начинает оживать, стали понемногу работать в саду, а это такое живительное для меня средство, что стало лучше на душе. Но всё-таки должен сказать, что жизнь в Чернигове зимою тяжеловата, скучна и бедна впечатлениями - за всю зиму не было ни одного лектора, концертанта, даже [...], приезжали какие-то драматические актёры, труппы с одним актёром, остальные [подёшники], но я не ходил. Если б не работа, книжки и газеты, то хоть волком вой от скуки.

Зима у нас была на редкость снежная, недавно только снег растаял и началась дружная весна, воды такая масса, как давно не было. Куда взглянешь с Черниговского вала, всюду вода, как море. Это время в Чернигове мне наиболее нравится, много [жизни], движения на берегу. Теперь в Киев ходят пароходы двух пароходных обществ.

Я живу по-прежнему, здоров, не без того, конечно, чтобы иногда не прихворнуть, а В. В. Шеболаев очень болен, два месяца совсем уже не выходит, к постоянной его болезни присоединилась, кажется, чахотка. Всё время горит, раздражается, и такое с ним, что беда.

Как Вы поживаете, дорогой Димитрий Иванович? Как Вам ездилось в Петербург, как Ваши лекции прошли, отголоски были в газетах, что весьма удачно, кого видели, что чували, видались ли с Сластеном и Брусянином, как они живут? Долго ли Вы в этом году пробудете в Москве, приедете ли летом к нам в Чернигов? Приезжайте, Димитрий Иванович, и пораньше и поживёте подольше. Вам нужно отдохнуть и укрепиться телом, тогда, мне кажется, многое пройдёт из того, что Вас тяготит. В последний раз, когда Вы заезжали в Чернигов, Вы были очень похудевши, Вам нужно хорошее питание. Я на праздниках еду к сестрам на несколько дней, а Вам желаю праздника и праздничного настроения, побольше сил и спокойствия, и всё остальное будет хорошо.

Ваш душою В. Безверхий.

Вам поклон от Ерёмы, Василевского и Яроцкого. Не нужно ли Вам свежего масла и ветчины?

ДИМ/ Арх-12276.

Адреса: «В г. Москву. Зарядье. Варварка, дом Бахрушина. Его Высокоблагородию Димитрию Ивановичу Эварницкому».

3.09.1900.

Чернігів – с. Бодаківка Миргород. пов.

Чернигов 3 сентября 1900

Дорогой, сердечный Димитрий Иванович!

Получивши Ваше письмо, я тот же день махнул наводить справки, что можно. Теперь Василевского нет - он теперь в отпуску и, кажется, выходит совсем в отставку - такие неблагоприятные вышли обстоятельства для его работы, что он не хочет дольше оставаться на службе. Пока был Василевский, и тогда нелегко было сговориться с этим библиотечным правлением, а теперь и того хуже - прошло несколько дней пока выяснилось, что теперь лекций читать нельзя. Теперь нужно испросить новое разрешение чрез губернатора. Но так как теперь для этого остаётся мало времени, к тому же губернатор в последнее время к библиотеке относится не весьма дружелюбно, то они решили теперь не просить разрешения, а отложить это на будущее, более [...] время. Если Вы изъявите желание и выберите для этого время, о чём члены библиотеки просят, и просят выслать заглавие и программу будущих лекций, чтобы они могли начать ходатайство о разрешении лекций. Вот почему я только вчера послал телеграмму Сластену для передачи Вам. О том, что Сластен и Хома теперь в Миргороде, я не знал.

Будьте здоровы. Шлю поклон Фоме и Сластену.

Ваш В.Безверхий.

ДИМ. Арх-12277.

Адреса: «ст. Камышина, Полт. губ., Миргородского уезда, в д. Бодаковку. Его Высокоблагородию Петру Алексеевичу Малинке. Для передачи Д. И. Эварницкому».

26.10.1900.

Чернігів - Москва

Чернигов. Октябрь, 26

Дорогой, душевный Димитрий Иванович!

Письмо Ваше с программой лекций мною получено по приезде из отпуска около 18 октября, и тогда же я отправился к одному из членов библиотеки предложить начать хлопоты о разрешении лекции. Так как решение зависло от Правления библиотеки, то нужно было дожидаться пока соберется Правление, которое собирается только по субботам вечером. И только в прошлую субботу Правление решило ходатайствовать через губернатора о разрешении лекций и подало уже об этом губернатору прошение.

Нужно Вам сказать, что в то время, когда Вы предложили читать Ваши лекции, в Чернигове будет продолжаться губернское земское Собрание, которое должно быть открыто 10 ноября. Вследствие этого на 21 ноября зал дворянского собрания в то время будет занят и вечером 21 ноября в зале будет бал губернатора. Поэтому чтение лекций предполагается в новом зале городского ремесленного училища, и лекция 21 ноября предполагается утром, так как по случаю губернаторского бала, публика может разделиться. В виду этого, если есть возможность, желательно было бы переменить числа для лекций, вместо 20 - 21 перенести на 25 - 26 ноября. Если же это для Вас неудобно, то остаётся так, как Вы назначили.

Василевского Исидора Александровича в Чернигове Вы не застанете, он в августе сего года подал в отставку и живёт теперь дома в своём имении Сквирского уезда Киев[ской] губ. в с. Королевке.

За сим Вам привет и низкий поклон от меня и Ваших черниговских приятелей. Ждём Вас.

Ваш В. Безверхий.

ДИМ. Арх-12278.

Адреса: «Его Высочайшему Димитрию Ивановичу Эварницкому. В Москву. Зарядье. Кривой пер., дом Бахрушина».

№ 74

ЛИСТ В. Г. БЕЗВЕРХОГО

2.12.1900.

Чернигов - Москва

Чернигов. 2 декабря

Дорогой, сердечный Димитрий Иванович!

Я получил сегодня Вашу телеграмму, и так как я уже три дня, по болезни, не выхожу, поэтому не знаю, что ответить, во всяком случае, буду отвечать [...]. Если Вы получили от Иванова извещение, что лекции разрешены, тогда, по всей вероятности, числа, Вами назначенные, и будут приняты для печатания афиши. Я [...] дней тому назад был в библиотеке, тогда мне сказали, что о разрешении губернатором послана попечителю телеграмма, но ответа не получено.

Масло и ветчина будут Вам посланы. Будьте здоровы.

Ваш В. Безверхий.

ДИМ. Арх-12279.

Адреса: «В г. Москву. Варварка, Крив[ой] переулок, дом Бахрушина. Его Высочайшему Димитрию Ивановичу Эварницкому».

4.12.1900.

Чернигов - Москва

Чернигов. 4 декабря

Только что, дорогой Димитрий Иванович, мною получено известие, что лекции разрешены на декабрь м[еся]ц. Известие в Правлении библиотеки получено 1-го, а сегодня только догадались сообщить мне. Вследствие этого, я был у члена Правления Иванова и просил его, чтобы лекции, согласно Вашей телеграммы, мною полученной, были назначены на 16 и 17 декабря, на что он, конечно, выразил полное согласие и сказал, что лекции будут в зале Ремесленного училища, и что теперь же будет приступлено к печатанию афишек и расклейке.

Не писал я Вам, всё поджидая известия о разрешении лекций, а главное потому, что глупость обуюла вследствие того, что с 1 ноября у нас начались ревизии ревизионной комиссии, а затем открылось очередное губернское земское собрание. Собрание паршивое, как в последние годы оно всегда бывает, подняло всё гнилое черниговское болото, и началось такое зловоние, что было отчего угадить. Всё это обыкновенно, больше же всего возмутило меня то, что когда в одном из заседаний по инсинуациям наших врачей-доношников стали бросать грязь и на меня, то мои друзья красноречиво молчали, и только совершенно посторонние люди на первых же словах остановили инсинуаторов.

За книжку я передал Гринченку¹ 1 руб. тогда же, как получил письмо. Книжки Кистяковского² в Чернигове я не мог найти, просил знакомого поискать в Киеве. Ветчину и масло я велел приготовить своей кацапке, но она подходящего не нашла, а плохого не хотелось посылать.

В Чернигов лучше ехать вечером из Москвы с почтовым поездом по Курско-Киевск. в 6 ч. 30 м., а по М[осковско]-Брянской, кажется, в 9 ч. 30 м. Лучше по Курской. На всякий случай, если Вы захотите выехать скорым, то надо ехать до Нежина, там остановиться у Петра Андреевича³, можно отдохнуть до поезда и дядю [Жукова] повидать; адрес его: Нежин, Богоугодное заведение.

Когда приедете, сообщите мне, если ж я не получу открытки, то буду ждать 15 утром на вокзале.

За сим будьте здоровы.

Любящий Вас В. Безверхий.

ДИМ. Арх-12280.

Адреса: «В г. Москву. Зарядье, Крив[ой] переулок, д. Бахрушина. Его Высокоблагородию Димитрию Ивановичу Эварницкому».

№ 76
ЛИСТ В. Г. БЕЗВЕРХОГО

8.12.1900.

Чернігів - Москва

Я хотел было посылать масло и ветчину, но получив письмо не высылать, высылка приостановлена до половины января. К тому времени я выплю. Я жду Вас в Чернигове 14-го утром.

Ваш В. Безверхий.

8 декабря.

ДИМ. Арх-12281. Поштава листівка.

Адреса: «В г. Москву. Зарядье. Кр[ивой], пер., дом Бахрушина. Его Высокоблагородно Димитрию Ивановичу Эварницкому».

№ 77
ЛИСТ В. Г. БЕЗВЕРХОГО

17.01.1901.

Чернігів - Москва

Чернигов, 17 января

Дорогой Димитрий Иванович!

Ваше письмо весьма обрадовало меня. Его сердечный и радостный тон даёт уверенность, что Вы, если и не совсем, то в значительной мере, оправились от недугов и совершили такую приятную поездку в Екатеринодар, который Вам так не понравился. Что за причина? Казалось бы, там должно быть тепло и хорошо. Вероятно, там лихорадки господствуют и проч. в этом роде.

У меня после Вашего отъезда был брат Иван, с которым я вёл разговор про покупку кутка какого-нибудь, но он говорит, что теперь покупки в таком роде так вошли в моду, что трудно схватить. Как только что-нибудь небольшое откроется - тысячи покупателей. Больших имений сколько угодно и можно купить выгодно, а малых мало. Говорил, что в Гадячском уезде навёртывается 200 десят[ин] с садом и рекой, тысяч на 25 р., но он ещё не смотрел. Я просил его посмотреть и сообщить, если что подходящее. Имение, по рассказам, в низком месте, что, конечно, не весьма удобно может быть.

Посылаю Вам 20 ф[унтов] масла. За сим будьте здоровы, передайте от меня поклон В. А. и М. И. Гиляровским^{1, 2}.

Ваш В. Безверхий.

Ярема и Яроцкий Вам кланяются.

ДИМ. Арх-12282.

Адреса: «В г. Москву. Зарядье. Варварка, Крив. переул., д. Бахрушина. Его Высокоблагородно Димитрию Ивановичу Эварницкому».

№ 78

ЛИСТ В. Г. БЕЗВЕРХОГО

21.01.1901.

Чернігів - Москва

Чернигов 21 января.

Дорогой, душевный Димитрий Иванович!

Масло я поторопился послать Вам 17 января, и оно уже, вероятно, получено. Впрочем, если оно Вам не нужно, то можно отослать его обратно, или уступить кому-либо. Цена ведь не дорогая - за 20 ф. 5 р. 50 к.

Слово «Тарапатый» в Переяславском уезде Полтавской губ. употребляют тогда, когда речь идёт о мужчине, особенно молодом, когда не нравятся, «такий тарапатый», кажется, чаще это совпадает с тем, когда такой мужчина тарапковатый, подзубаный (т. е. рябой после оспы) и неprovорный. Боюсь ошибиться, кажется, последнее качество - неprovорный, неудалый, всегда должно входить в то, когда называют «тарапатый», «тарапата». Для достоверности я напишу сестре, спрошу её. Относительно Журавчихи я попрошу у [...] адрес художника, на которого он указал. Я тоже ведь видел эту мастерскую, не помню в чьём доме она была, но теперь её нет там (я нарочно проехал по той улице и переговорил с художником, если он согласится за 20 руб. сделать, то я закажу, а во всяком случае напишу Вам скоро, как и что).

Ярема и Яроцкий кланяются Вам. Пана [...] видел мельком, тоже спрашивал о Вас. Коваленко тоже заходил и взял Ваш адрес в Москве. А Багратион в большой претензии и на меня, а на Вас наибильше, как так не сообщить ему о том, что Вы заболели, и потому он не мог больше видеть Вас. Я ему говорю: «Чому ж Вы не пришли?» «Как же я мог прийти, не зная, быть может, моё присутствие не желательно». Словом, обижен.

Будьте здоровы. Ваш В. Безверхий.

ДИМ. Арх-12283.

Адреса: «В г. Москву. Зарядье. Кривой переулок, дом Бахрушина. Его Высокоблагородию Димитрию Ивановичу Эварницкому».

№ 79

ЛИСТ В. Г. БЕЗВЕРХОГО

30.01.1901.

Чернігів - Москва

Димитрий Иванович!

Я виделся с художником Земсковичем. Он куда-то ездил и только недавно возвратился. Он осмотрел портрет Журавчихи и за точную копию

такой же величины, как оригинал, хочет не менее как 250 руб. Если уменьшить - возьмёт дешевле, но всё-таки недёшево.

Ваш В. Безверхий.

30 января

ДИМ. Арх-12284.

Попштова листівка. Адреса: «В г. Москву. Зарядье, Кривой пер. Его Высокоблагородию Димитрию Ивановичу Эварницкому».

№ 80

ЛИСТ В. Г. БЕЗВЕРХОГО

11.02.1901.

Чернігів - Москва

г. Чернигов

II февраля

Дорогой, сердечный Димитрий Иванович!

Как поживаете, как здоровье Ваше, Ваша поездка в Мелитополь? О Екатеринодаре я прочёл Ваше письмо с чувством удовольствия и передал об этом тому, кому это могло доставить удовольствие, так как многие из черниговских Ваших друзей обижены были за Вас случаем в Чернигове.

Виктор Григорьевич¹, Ярема и другие шлют Вам привет. Василевский получил пенсию 1200 руб. в год, дай не лысый.

Деньги, конечно, я получил. Как быть с Журавчихою? Вы, я думаю, получили моё письмо об этом. Есть и ещё худож[ники] в Чернигове, могущие списать копию и за более дешёвую плату, но они простые смертные маляры. Один маляр, священник, предлагает списать копию и, если понравится, тогда уплатить ему гонорар. Как Вы на это? Можлива ли эта речь? Я после нового года совсем оправился и всё время ничего себе, иногда даже и писню гукаю. Дяк речоче, как всегда, и на масляной в особенности, поел блинов. Он Вам тоже кланяется. Пана Д[...] не ветречал.

Будайте здоровы. Шлю поклон Гиляровским.

Ваш В.Безверхий.

Как Вы думаете, если бы против Прохоровки на Киевской стороне купить мистину, дай построить над Дніпром хатину? Тилькі сусидства [мало], хіба Науменко² в Прохоровки.

ДИМ. Арх-12285.

Адреса: «В г. Москву. Зарядье. Кривой переулок, дом Бахрушина. Его Высокоблагородию Димитрию Ивановичу Эварницкому».

№ 81

ЛИСТ В. Г. БЕЗВЕРХОГО

5.05.1901.

Чернігів - Москва

Чернигов 5 мая

Дорогой, сердечный Димитрий Иванович!

Как Вы поживаете, здоровы ли, куда направляетесь летом? Сообщите мне, будьте добры, може ласка Ваша до Чернигова, приезжайте, у нас в мае дуже хорошо и дуже рады будемо.

12 апреля, по случаю моих именин, було збиговище и дуже добре Вас споминали и выпивали дружно за Вас, як що можна, приезжайте. А если нельзя, то напишите, будьте ласка, куда Вы направляетесь. Може будете в Миргородском уезде? Я летом хочу побывать в Миргороде.

Я живу так себе, как всегда. Весна у нас чудесная, много работаю по-прежнему в садку.

Ярема, Яроцкий, Кузьма и Дяк шлют Вам привет.

Ваш В. Безверхий.

ДИМ. Арх-12286.

Адреса: «В г. Москву. Зарядье. Кривой переулок, дом Бахрушина. Его Высокоблагородно Димитрию Ивановичу Эварницкому».

№ 82

ЛИСТ В. Г. БЕЗВЕРХОГО

16.11.1901.

Чернігів - Москва

Чернигов 16 ноября

Дорогой, сердечный Димитрий Иванович!

Где обретаетесь и как Вы поживаете, Димитрий Иванович? Я всё лето чувствовал себя так погано, что и не собрался написать Вам. Письмо Ваше я получил и сердечно порадовался за Ваш успех в Казани¹.

Уже осенью собрался в отпуск и побывал в Крыму и на Кавказе, и стало легче. Теперь живу, как и прежде, неинтересно и дуже бажаю, чтобы черкнули Ваше дружеское слово.

Ваш В. Безверхий.

ДИМ. Арх-12287.

Адреса: «В г. Москву. Зарядье, Варварка, Кривой перелок, в д. Бахрушина. Его Высокоблагородно Димитрию Ивановичу Эварницкому».

№ 83
ЛИСТ В. Г. БЕЗВЕРХОГО

23.12.1901.

Чернігів - Москва

Чернигов. 23 декабря

Дорогой, сердечный Димитрий Иванович!

Как Вас Бог милует? Совершенно ли Вы оправились от постигшей Вас ужасной случайности?¹ Я прочёл об этом только 15 декабря. Послал телеграмму Гиляровскому тогда же и, спасибо ему, получил от него успокоительный ответ. Обращаться прямо к Вам за разъяснением этого случая я не решился, так как очень обезкуражен был, да правду сказать, что и все другие Ваши знакомые черниговцы, как громом были поражены, выказывая глубокое сочувствие Вам.

Я живу по-прежнему скучно и неинтересно. Настроение поганое и дела земские идут не к лучшему - земской начальник всё более и более норовит в дворянскую сторону. У нас новая управа - Уманца² не избрали. Вместо него выбран богатый пан Свечин³, полковник гвардии в отставке. Будьте здоровы, если можете, черкните мне хоть одно слово.

Ваш В. Безверхий.

Поздравляю Вас с Святками. Гиляровскому моё большое, большое спасибо и глубокий поклон ему и его супруге Марии Ивановне.

ДИМ. Арх-12288.

Адреса: «В г. Москву. Зарядье. Кривой переулок, дом Бахрушина. Его Высокоблагородию Димитрию Ивановичу Эварницкому».

№ 84
ЛИСТ В. Г. БЕЗВЕРХОГО

8.02.1902.

Чернігів - Москва

Чернигов. 8 февраля

Душевный, дорогой Димитрий Иванович!

Я очень признателен и обрадован был получением Вашего душевного письма, но, прочитав его, был поражён обрушившимся на Вашу долю несчастьем. За одно надо благодарить судьбу, как при таких ужасных условиях, она оставила Вас живым, если пройдут Ваши тяжёлые ушибы, должны пройти.

О себе я должен сказать, что в только что пережитую ночь одной ногой стоял уже на пути, куда все, в конце концов, должны идти. Так мне было плохо, что я был совсем без пульса и только чудом пережил ночь с помощью [Розенеля], а на утро много легче, а то уже было сделал все нужные к тому распоряжения. Не знаю, как эта наступающая ночь покажет, а

днём есть надежда на жизнь. И всё это делает проклятая инфлюэнца, которою я болею с 26 января, и первые дни небрежно отнесся, сам виноват. Поэтому Ваше поручение о передаче Вашего сердечного привета выполнено только отчасти - кого видел, тому и передал. Во всяком случае, положение моё ещё не из твёрдых, и я должен поблагодарить Вас за Вашу сердечную и душевную ко мне дружбу, за Вашу помощь и всегдашнее ко мне тёплое участие и за всё то, чем скрашивали порой мою серую будничную жизнь, и, дай Бог, нам ещё увидаться.

Шеболаева живёт и болеет по-прежнему в Чернигове, то ей немного лучше, то хуже и д.

Будьте здоровы и, Бог дай, Вам скорее оправиться.

Ваш В. Безверхий.

ДИМ. Арх-12290.

Адреса: «В г. Москву. Зарядье. Варварка, Кривой переулок, дом Бахрушина. Его Высокоблагородию Димитрию Ивановичу Эварницкому».

№ 85

ЛИСТ В. Г. БЕЗВЕРХОГО

1.03.1902.

Чернігів-Москва

Чернигов, 1 марта 1902 г.

Спасибі Вам, рідний, дорогой мій голубчику!

Я кое-как на этот раз, кажется, выбрался, получил некоторую отсрочку, не знаю - надолго ли, но уже третий день хожу на службу и действую. Может быть, страхи были и преувеличены мною, но обстановка к тому располагала. Начать с того, что [Розенель] и Буштедт как-то давно слушали и смотрели меня и что-то таинственно муркали про себя, очевидно не в пользу моего сердца, но сам я особенно ничего дурного не ощущал. Я ходил, работал, как и прежде, считал себя почти, что здоровым человеком, если не считать того, что иногда уже года три у меня бывало сердцебиение после сна, но я на это не обращал внимания, так как оно бывало редко и скоро проходило. В январе 26 числа у меня появилось что-то вроде инфлюэнцы. Жар, кашель и проч. Я посидел дома, пока был жар, дня 4-ре, не лечился, и как стало легче, вышел и начал работать. Но скоро я заметил, что я не совсем выздоровел, а тут приехал Пётр Андреевич Буштедт, зашел [Розенель] и вместе посмотрев меня, приказали остаться дома и лечиться. Температура стала повышенной, показался кашель и всё как следует. Прошло этак дня четыре при повышенной Т-ре, и не лучше мне. Розенель переменял мне лекарство, принял я его раза два, а вечером, приняв в 3-й раз, лёг на ночь. Я и всё время лежал, не успел я затушить свечу, как у меня появилось такое трепетание сердца и перебои, что я, приняв во вни-

манье всё это, думал, что и до утра не доживу. Позвал Розенеля, и он провёл у меня часа два, пока немного работа сердца пришла в порядок. На другой день утром, под влиянием всего этого, я Вам и написал письмо. После того Т-га стала ещё более повышаться и упорно держалась несколько дней, увеличился кашель, присоединился сухой плеврит и только на 14-й день стало мне легче. Кашель стал уменьшаться и Т-га спала, так что я мало помалу и выбрался кое-как. Вместе с тем, и настроение стало несколько лучше, появился сон и аппетит, и голос стал улучшаться, но спивать и до сих пор и думать нельзя. Теперь такие мысли, что, как только дослужу, что будет возможно выйти в отставку, брошу службу и думаю жить в инвалидах, пока будет житья. Может, займусь чем слегка, а пока что шлю Вам сердечный привет.

Весь Ваш В. Безверхий.

ДИМ. Арх-12291.

Адреса: «В г. Москву. Зарядье, Кривой переулок, дом Бахрушина. Его Высокоблагородию Дмитрию Ивановичу Эварницкому».

№ 86

ЛИСТ В. Г. БЕЗВЕРХОГО

12.10.1902.

Чернигов - Москва

Дорогой, душевный Дмитрий Иванович!

Я очень рад Вашему предложению. К сожалению, только я должен сказать, что жаль терять: мне остаётся ещё один год дослужить, чтобы иметь право на 1/4 [...].

В этом месяце ко мне должен приехать брат Иван, которого я буду просить помочь приискать что-нибудь подходящее. У меня есть 7 тысяч. Интересно знать, какая сумма может быть с Вашей стороны? Чтобы знать, какое имущество надо приискивать. Ещё лучше было бы, если бы Вы, кроме этого, кому-либо поручили подыскивать. У Вас ведь много знакомых в Полтавщине, где наиболее всего желательно было бы поселиться. Вы ничего не будете иметь, если поселиться где-нибудь вблизи большого города?

Я живу по-прежнему. Хотя чувствую себя всё хуже и хуже. Начиная больше утомляться. Жить в Чернигове надоело, скука такая, что я думаю, мне не страшно поселиться в селе или хуторе даже. Летом, или лучше сказать в конце, ездил в отпуск. Ехал через Москву, и так как это было 2 сентября, то я на всякий случай заходил на Вашу квартиру справиться о Вас, но мне сказали, что Вы совсем уехали из Москвы. Я проехал в Ярославль, а оттуда по Волге до Баку. Оттуда по железной дороге обратно в Чернигов. Проезжался важно, жаль только, что мало времени имел для такой большой поездки. Но всё-таки много впечатлений новых набрался. В Казани с

восторгом любовался на собор Петра и Павла. Очень понравился. Сама Волга тоже. Недавно получил письмо от своей сестры: пишет, между прочим, что ехала она недавно в г. Киев с [посменным] проводником, который знает Вас, работал где-то на раскопках. И вот стоворились о Вас. Он говорит, жаль, хороший пан, да слышно, что где-то убит на железной дороге. Когда же сестра сказала, что Вы живы остались, то он возрадовался несказанно.

Будьте здоровы. Жду ответ.

Ваш В. Безверхий.

Поклон от меня В. А. Гиляровскому.

ДИМ. Арх-12292.

Адреса: «В г. Москву. Мясницкая ул., меблированные комнаты Сытова. Его Высокоблагородию Димитрию Ивановичу Эварницкому».

№ 87

ЛИСТ В. Г. БЕЗВЕРХОГО

10.01.1903.

Чернігів - Москва

Чернигов. 10 января.

Дорогой, сердечный Димитрий Иванович!

Получив Ваше письмо и желая выполнить Ваше поручение, я послал купить масла, но сверх ожидания неоднократные попытки не имели успеха, по той причине, что теперь в Чернигове самое неподходящее время для покупки масла - крестьяне очень немногие продают. 1 ф[унт], два можно иногда купить, а больше почти невозможно, так как вблизи нет экономий и ферм таких. У меня от лета был запас масла своего сбора более пуда, но в половине сентября воры взломали замки и украли весь запас. Я сегодня написал в Золотоношу сестре своей, чтобы она купила и выслала железной дорогой по Вашему адресу. Если будет возможно купить, я надеюсь, что она это сделает. Я живу по-прежнему, служу или лучше сказать уже дослуживаю. Здоровье ничего пока что. Праздниками был у Василевского в деревне. Жизнь и усиленная работа в деревне, по-видимому, оставили на нём следы утомления и надвигающейся старости. Условия труда и существования в деревне видимо отразились на нём не в лучшую сторону. Яроцкий живёт и хлопочет по-прежнему со своими домами, которые он выстроил два. Ярема благодушествует по-прежнему. Вот всё и больше ничего.

Ваш В. Безверхий.

Мария Афанасьевна Шеболаева живёт так же помалу - то лучше, ей, то хуже. Она Вам шлёт поклон. Кланяются также Ярема и Яроцкий, а Шраг¹ как-то праздниками спрашивал Ваш адрес.

ДИМ. Арх-12294.

Адреса: «В г. Москву. Мясницкая улица, д. Сытина, меблированные комнаты. Его Высокоблагородию Димитрию Ивановичу Эварницкому».

№ 88

ЛИСТ В. Г. БЕЗВЕРХОГО

12.02.1903.

Чернигов - Москва

Чернигов. 12 февраля.

Дорогой Димитрий Иванович!

Как Вы поживаете, как здоровье? Я не могу похвалиться ни тем, ни другим. Всё чаще приходится болеть. Не знаю, как дальше будет, а теперь порой приходится погано. Хотел уйти в отставку раньше времени, выслужив 1/4 земской [...], да ещё пока задержался, пока что. Дело покупки хутора что-то не наклёвывается, да и нужен ли хутор, когда сил уже мало?

Я на праздниках был у Василевского, живущего теперь в отставке на своём хозяйстве, у него 550 десятин земли и полное хозяйство. Посмотрел и я, и Виктор Григорьевич, и пришли к тому, заключенно, что хорошего мало, мало и предвидется хорошего, а сам Василевский просто мученик! Всё это заставляет задуматься, как быть и как на дальше устроить своё житьё?

Масло в Чернигове, как я Вам писал уже, нельзя было купить, с каждым годом на все продукты потребления труднее и здесь, вследствие этого, я просил сестру. Она пишет, что купила и выслала Вам из Золотоноши 36 ф[унтов] масла, что в общем с пересылкой обошлось 11 р. 50 к. Получено ли Вами масло и не поздно ли? Если Вам нужно будет, то напишите мне, теперь уже легче это сделать, чем зимой, вначале, когда этот продукт мало продаётся, а главное хорошего мало.

Кланяются Вам Виктор Егорович¹ и Ярема. Шпраг тоже.

Ваш В. Безверхий.

Кажуть, что Вы имеете посетить наш Чернигов? Як бы то, да поскорей.

ДИМ. Арх-12295.

Адреса: «В г. Москву. Мясницкая ул. Меблиров. комнаты Сытова. Его Высокоблагородию Димитрию Ивановичу Эварницкому».

№ 89

ЛИСТ В. Г. БЕЗВЕРХОГО

21.02.1903.

Чернігів - Москва

Дорогой Димитрий Иванович!

Простите, вышло недоразумение. За посылку всего следует 7 р. 90 к. за 22 ф., а не 36, как я ошибочно написал, прочитавши невнимательно письмо сестры, которая потом мне объяснила.

Ваш В. Безверхий.

21 февраля 1903.

ДИМ. Арх-12296.

Адреса: «В г. Москву. Мясницкая улица. Меблиров. комн. Сытова. Его Высокоблагородию Димитрию Ивановичу Эварницкому».

№ 90

ЛИСТ В. Г. БЕЗВЕРХОГО

10.03.1903.

Чернігів - Москва

Чернигов 10 марта

Дорогой, сердечный Димитрий Иванович!

Спасибо Вам за Ваше тёплое и сердечное письмо. И позвольте мне сказать, что хотя в своём деле Вы можете, прежде чем кто другой, быть судьёй, но я думаю, что Вы судья к себе пристрастный, в сторону умаления того, что сделано. Я не призван судить об этом, но думаю об этом априори, вспоминая такие факты, где другие, очень талантливые люди в своём деле, попадали в ошибки, когда приходилось судить о себе, как, например, это было с великими нашими людьми Пироговым¹, Боткиным². Что касается оставления Москвы, то надоела она Вам, и чёрт с ней. Как будет впредь, потом виднее станет, когда Вы отделаетесь от московского кошмара, а теперь, дорогой Димитрий Иванович, я буду просить Вас сообщить мне Ваш адрес, где Вы будете находиться летом и куда Вам писать? Посылаю Вам марками 3 р. 10 к. Шлю Вам сердечный привет от себя, Виктора Григорьевича³ и Ерёмченко.

Ваш В. Безверхий.

ДИМ. Арх-12297.

Адреса: «В г. Москву. Мясницкая улица. Меблированные комнаты Сытова. Его Высокоблагородию Димитрию Ивановичу Эварницкому».

№ 91

ЛИСТ В. Г. БЕЗВЕРХОГО

5.04.1903.

Почтовый вагон - Никополь — мастер В. В. Клейн

Христос Воскрес!

Дорогой Дмитрий Иванович!

Поздравляю Вас с праздником и от всей души желаю Вам всего доброго. Пишите о себе. Где Вы будете летом? Я думаю найти Вас и повидаться.

Ваш В. Безверхий.

ДИМ. Арх-12298.

Адреса: «В г. Никополь Екатериноолавокой губ. Его Высокоблагородию Дмитрию Ивановичу Эварницкому. Имя В. В. Клейн».

№ 92

ЛИСТ В. Г. БЕЗВЕРХОГО

23.04.1903.

Чернігів — Катеринослав

Чернигов 23 апреля.

Дорогой, сердечный Дмитрий Иванович!

Получив Ваше письмо, на счёт Николая Георгиевича¹, я приму все зависящее средство приискать для него что-нибудь. Не скрою того, что теперь устроить довольно трудно. У нас недавно распустили часть служивших служащих в Статистическом бюро, которые ищут занятий. Спрашивал я у Розенеля, была вакансия [...] от 20 р. жалов. и стол, но он сказал, что уже обещал кому-то, если не брешет. Если он захочет приехать ко мне до получения известия о занятиях, то я прошу приехать. Он меня не стеснит. Хата свободная есть и кусок хлеба тоже.

Как Вы поживаете, Дмитрий Иванович? Я, слава Богу, здоров, но условия службы и деятельности становятся хуже и хуже. Наши земские холоуи, видимо, желают меня вытеснить. Я бы уже и ушёл, но жаль - до 15 лет не хватает нескольких месяцев, чтобы иметь право на получение от земства 100 р. в год.

Будьте здоровы. Ваш В. Безверхий.

ДИМ. Арх-12299.

Адреса: «В г. Екатеринослав. Горное училище. Его Высокоблагородию Венедикту Викторовичу профессору Курилову. Для Д. И. Эварницкого».

№ 93

ЛИСТ В. Г. БЕЗВЕРХОГО

30.04.1903.

Чернігів-Катеринослав

Дорогой Димитрий Иванович!

Будьте добры, передайте Н. Г. С[лас]тену, что есть место надзирателя в [...] отд. Если он согласен, то его просят приехать поскорее. Жалов[анье] 20 р. и стол, а если не согласен, то просят известить о том немедленно.

Ваш В. Безверхий.

30 апреля 1903.

Чернигов

ДИМ. Арх-12201.

Адреса: «В г. Екатеринослав. Горное училище. Его Высочородию Венедикту Викторовичу профессору Курилову. Для Д. Ив. Эварницкого».

№ 94

ЛИСТ В. Г. БЕЗВЕРХОГО

24.07.1903.

Чернігів - Катеринослав

Чернігів. 24 июля.

Дорогой, сердечный Димитрий Иванович!

Когда был в Чернигове Василий Иоаникиевич¹, мы вели разговор о том, что хорошо было бы повидаться с Вами на раскопках и провести вместе несколько дней. В.И. сказал, что это возможно и писал мне об этом. Поэтому прошу Вас, Димитрий Иванович, черкните мне два-три слова, где Вы будете находиться с 5 по 15 августа с маршрутом, по которому я бы мог Вас разыскать. Если это не может помешать Вашим работам, то я, если позволит здоровье, постараюсь воспользоваться Вашим пребыванием на Запорожье. В последнее время я хворал и сейчас ещё не вполне оправился от недуга. Шлю Вам привет от себя и Николая Григорьевича².

Ваш в. Безверхий.

ДИМ. Арх-12300.

Адреса: «В г. Екатеринослав. Областной музей имени Александра Николаевича Поля. Его Высочородию Димитрию Ивановичу Эварницкому».

№ 95

ЛИСТ В. Г. БЕЗВЕРХОГО

12.11.1904

Чернігів - Катеринослав

Дорогой Димитрий Иванович!

Получив Ваше письмо, я был у одного из членов библиотеки, передал ему о возможности Вашей лекции, при желании библиотеки ходатай-

ствовать о разрешении. Продав от него ответа, я опять был, но оказалось, что теперь решительного ответа получить нельзя, по случаю отъезда в Петербург председателя библиотеки Свечина и члена Хижняка в Петербург на съезд земцев. Только по возвращении их возможно будет решить, возьмёт ли на себя ходатайство по разрешению лекций библиотека.

Как Вы живёте, Димитрий Иванович? Что Вы о себе ничего не пишете, ведь у Вас много есть чего интересного написать о себе. Вы сделались обывателем Екатеринослава и, вероятно, уже строите дом, с чем Вас поздравляю. Мне кажется, что это Вы хорошо сделали. Не [захотели] жить хутором, как раньше предполагали. Я живу тихо и неинтересно, многое, что можно было раньше, теперь мне нельзя по состоянию здоровья. В прошлом году летом мне было очень плохо. Особенно плохо я себя чувствовал, заезжая в Екатеринослав в августе, откуда я отправился в Новороссийск и, благодаря участию добрых людей - Фёдора Александровича Василевского и его жены, я немного пришёл в себя и от горячих морских ванн, и самого тёплого дружеского участия. Приехал домой, настроение было всё время очень подавленное и теперь только несколько стало как будто лучше, хотя того, что было уже не вернуть. Летом этого года увлекался очень садом и купаться уже не мог.

Получил ответ из земства известить Вас. Мне кажется, если лекция может состояться, то по всей вероятности в январе или феврале месяце. Весьма приятно было бы повидаться с Вами.

Будьте здоровы и всего доброго. Адрес Ваш я сообщил.

Ваш В. Безверхий.

Поклон Сластену от меня.

ДИМ. Арх-12303.

Адреса: «В г. Екатеринослав. Областной музей. Его Высокоблагородию Димитрию Ивановичу Эварницкому».

№ 96

ЛИСТ В. Г. БЕЗВЕРХОГО

4.12.[1904]

Чернігів - Катеринослав

Чернигов. 4 декабря.

Дорогой, сердечный Димитрий Иванович!

Очень жаль, что в нашей жизни всё складывается так неблагоприятно. Приходится вести борьбу с нуждою, болезнями и ещё, в добавок, с погаными людьми, утешая себя в минуту более спокойную тем, что и все другие люди, или почти никто от этого не застрахован. Утешение, конечно, слабое, но пока человек здоров и [неистомлён], как я почувствовал себя в прошлом году, то ещё туда и сюда, а как наступит такой момент - беда. В

этом году я, хотя живу на положении инвалида, но уже привык и настроение несколько лучше, ровнее пока что.

Большую роль в жизни играет то, что, собственно говоря, мы мало подготовлены к жизни, жизненной борьбе. Взять хотя бы жидков или русских практических людей и посмотреть, как они изловчаются, увёртываются. Они позавидовали бы нашему положению и скоро нашли бы выход и не из такого положения. Вам не случалось говорить с моим братом Иваном о практике жизни? - О! У него большой опыт и сметка. И в Вашем случае, если Вы не нашли выхода, мне кажется, всего лучше написать ему подробно обо всём. Он, наверное, найдёт легко, как выйти из затруднительного положения и поможет, если чем особенно не занят.

О лекции Вашей, Димитрий Иванович, Вы, я думаю, получили от Правления библиотеки всё, что нужно. Но я должен сказать, что мне, кажется, крайне неподходящим день назначен и трудно придумать другое, что-либо более нелепое, как назначить лекции на 18 декабря, когда ни у кого денег нет, все осатанели, покупая и приготавливаясь к празднику на последние средства, а молодёжь почти вся уезжает на святки, и в городе мало кто остаётся. Я об этом сказал одному из членов библиотеки - госпоже Коцюбинской¹, и она со мной согласилась. По-моему, удобнее было бы назначить не одну, а две лекции - 21 - 22 января или даже февраля.

О Сластене Н. Г. я спросил так, между прочем. К сожалению, я тоже не в его пользу. А где теперь Афанасий Григорьевич Сластен и что с ним, не знаете ли?

Когда соберётесь в Чернигов, черкните мне два слова перед тем. Министры просим, приезжайте же.

Ваш В. Безверхий.

От Яремы и Яроцкого поклон.

ДИМ. Арх-12304.

Адреса: «В г. Екатеринослав. Областной музей. Его Высокородию Димитрию Ивановичу Эварницкому».

№ 97

ЛИСТ В. Г. БЕЗВЕРХОГО

28.01.1905.

Чернігів - Катеринослав

Чернигов. 28 января.

Дорогой, сердечный Димитрий Иванович!

Посылаю Вам дубликат накладной № 003114 на отправку картины. Застраховать её не удалось - не соблюдает все условия. Надо было обшить тщательно холстом и обвязать верёвкой. Впрочем, меня уверили на станции, что, в случае пропажи, железная дорога всё равно отвечает. Расход

сделан такой: [тележка] 90 к., работа 50 коп., за марку на станции 12 к. и почтовые марки 14 коп. Всего 1 р. 60 коп.

Сегодня в Губ[ернских] ведомостях появилась заметка о Ваших лекциях - хвалят, видимо от губернатора.

За сим бувайте здоровеньки и нас не забывайте.

Ваш В. Безверхий.

ДИМ. Арх-12305.

Адреса: «В г. Екатеринослав. Музей имени Поля. Его Высокоблагородию Димитрию Ивановичу Эварницкому. Заказное».

№ 98

ЛИСТ В. Г. БЕЗВЕРХОГО

25.07.1905.

Чернігів - Катеринослав

Чернигов. 25 июля.

Дорогой, сердечный Димитрий Иванович!

Я не имею от Вас ответа на своё письмо. Поэтому и потому, что скоро наступит время съезда Археологического¹ в Екатеринославе, прошу Вас написать мне о себе и по поводу съезда. Когда он должен начаться и когда, приблизительно, нужно быть в Екатеринославе, чтобы видеть и слышать наиболее интересное для такой публики как я, Ананий Карпович и прочие интересующиеся черниговцы.

Шлём Вам привет и с нетерпением ждём ответа.

Ваш В. Безверхий.

ДИМ. Арх-12306.

№ 99

ЛИСТ В. Г. БЕЗВЕРХОГО

11.04.1908.

Чернігів - Катеринослав

11 апреля, Чернигов.

Давно, дорогой Димитрий Иванович, видел Вас и имел о Вас сведения. На рождественских святках получил Вашу карточку и хотел написать, да так как-то и не написал. Как Вы поживаете, что хорошего, нового в Вашей жизни? Черкните хоть два, три слова. Будете ли у нас на съезде¹ в Чернигове? и т.д. Я надеюсь, что не оставите своим участием, которое, мне кажется, более чем необходимым, тем более, что съезд и осуществляется по Вашей инициативе.

Я всё время живу так тихо и неинтересно, что и описывать было бы

скучно, да и впредь едва ли изменится к лучшему. У меня гостит теперь Иси́дор Алекса́ндрович Васи́левский, который вместе со мною шлёт Вам привет. Он приехал сюда и думает строиться на своей земле в дачах с. Ладинки, недалеко от Мак[аревича]. Приезжайте к нам. Мы будем рады видеть.

Когда получите письмо, будут уже праздники, с которыми поздравляю Вас и желаю всего доброго.

Ваш В. Безверхий.

Н. Г. Сластену от меня поклон.

ДИМ. Арх-12307.

Адреса: «В г. Екатеринослав. Потёмкинская площадь. Его Высочородию Димитрию Ивановичу Эварницкому».

№ 100

ЛИСТ В. Г. БЕЗВЕРХОГО

2.09.1909.

Золотоноша - Катеринослав

Дорогой Димитрий Иванович!

Шлю Вам сердечный привет и прошу, сообщите мне по адресу: Житомир, (угол) Малая Чудновская и Банная. Александру Григорьевичу Безверхому для передачи мне.

Будете ли Вы дома в Екатеринославе с 23 по 26 сентября и можно ли Вас навестить, если будут благоприятствовать обстоятельства?

Душевно преданный Вам В. Безверхий.

2 сентября 1909.

ДИМ. Арх-12308.

Адреса: «В г. Екатеринослав. Потёмкинская площадь. Его Высокоблагородию Димитрию Ивановичу Эварницкому».

№ 101

ЛИСТ В. Г. БЕЗВЕРХОГО

11.08.1910.

Чернигов - Катеринослав

Чернигов. 11 августа.

Дорогой Димитрий Иванович!

Брат Иван передал мне, что видался с Вами, и Вы рассказывали ему много интересного о поездке своей в тёплые края¹ и о том, что Вы намерены повторить поездку и в этом году. Я очень заинтересован в этом, хочу повидаться с Вами, побыть в Екатеринославе и посмотреть выставку². Поэтому, прошу Вас, сообщить мне, когда можно застать Вас в Екатеринославе и когда наиболее интересно будет осмотреть выставку, т. е. когда она

будет вполне открыта, все отделы. Меня интересует особенно рогатый скот и садоводство.

Я живу довольно скучно и неинтересно, служу по-прежнему и начинаю мечтать о том, когда я смогу оставить противную службу, где столько дрязг, мелочной злобы и столкновений с неприятными людьми. Шлю поклон Н. Г. Сластену³.

Ваш В. Безверхий.

ДИМ. Арх-12309.

Адреса: «В г. Екатеринослав. Потёмкинская площадь, соб. дом. Его Высокоблагородию Димитрию Ивановичу Эварницкому».

№ 102

ЛИСТ В. Г. БЕЗВЕРХОГО

18.11.1913.

Чернігів - Катеринослав

Чернигов, 18 ноября.

Дорогой Димитрий Иванович!

Спешу известить Вас, что вчера замещён в Черн[иговскую] больницу родственник Козьмы Силича Кривошея¹ при заявлении его. Всё дело обошлось, как говорится, без всяких трений. [Субъект] замечательный, достаточно говорит сам за себя, стоит лишь посмотреть на него. По всей вероятности, он вскорости будет переведен на [лечение] в Нежин.

Шлю Вам добрые пожелания.

Ваш В.Безверхий.

ДИМ. Арх-12311.

Адреса: «В г. Екатеринослав. Музей Поля. Е. В. Димитрию Ивановичу Эварницкому».

№ 103

ЛИСТ I. Г. БЕЗВЕРХОГО

24.05.1904.

Полтава - Катеринослав

Многоуважаемый Дмитрий Иванович!

Сегодня получил из Московской конторы, при сообщении от 22 мая за № 5425, переводной билет за № 25745 на сумму девять тысяч шестьдесят три рубля 34 коп. и никакого при этом сообщении относительно продажи бумаг, когда и за сколько и сколько капитальной выручки, сколько процентов, сколько комиссионных и за пересылку, ничего этого нет.

Заходил сегодня к Маркевичу и он сказал, что и до сих пор не получил свидетельства из Екатеринославской городской управы, без чего нельзя

совершать купчей и просит Вас, не найдёте ли возможным через кого-либо подействовать в Екатеринославской городской управе о скорейшей высылке ему свидетельства. О ходе дела буду извещать.

Уважающий Вас П. Безверхий.

ДИМ. Арх-12302.

Адреса: «В г. Екатеринослав. Его Высокородно Дмитрию Ивановичу г. Эварницкому. Директору Областного музея. В Потёмкинском дворце».

№ 104

ЛИСТ I. Г. БЕЗВЕРХОГО

9.05.1913.

Полтава - Катеринослав

Многоуважаемый Дмитрий Иванович!

Спасибо за Ваше предложение. Я теперь еще стеснён пока в свободной наличности, да не знаю, какая сумма для этого заказа потребуется. В июне предполагаю быть в Екатеринославе и навещу Вас, и тогда можно будет уяснить возможность исполнения.

Уважающий Вас Иван Безверхий.

Полтава. 9 мая 1913.

ДИМ. Арх-12310.

№ 105

105. ЛИСТ Й. А. БЕРЕЗОВСЬКОГО

18.11.1902.

Петербург - Москва

Милостивый государь Дмитрий Иванович!

Я Вам пишу третье письмо; 1-ое через Московский университет мне возвращено, второе в Екатеринослав - без ответа. 24-го ноября в залах Таврического дворца открывается 1-ая международная выставка одежда; при ней имеется исторический отдел, состав которого определяется прилагаемым при сем планом. Русская и польск[ая] группы будут представлены замечательно полно, тогда как малорусская ниже всякой критики. 3 недели тому назад составилс[я] комитет из Мордовцева¹, Руссова², Игнатовича, Лотоцкого³ и др. для исполнения указанного пробела. Но успех более чем короток; оставить же дело так, как оно есть, очень неудобно (сепаратизм). Так как комитету известно Ваше горячее отношение к Малороссии, поэтому я от имени комитета обращаюсь к Вам с просьбой о помощи и поддержке. Вы состоите директором Екатеринославского музея, так что при желании можете помочь.

Ответственность за сохранность вещей, стоимость упаковки и пересылки комитет принимает на себя.

Адрес посылки: Петербург, Почтамтская ул., д. № 6, контора "Гергорд и ..."

Остаюсь с глубоким уважением секретарь Комитета

Березовский.

Петербургская сторона, Большой пр., д. № 67, кв. 2. Иосиф Адрианович Березовский.

Выставка продолжится до 9 марта. При посылке желательно описание (историческое) посылаемых вещей.

ДИМ. Арх-12293.

№ 106

ЛИСТ Е. БЕРЕШТАМА

6.05.1899.

Петербург - Петербург

Библиот[ека] Имп[ераторской]
Акаде[мии] Худож[еств]
6.V.1899.

Милостивый государь Димитрий. Иванович!

По наведенным справкам нужный Вам портрет, судя по наброску, который Вы вчера мне показывали, находится в музее Академии (Музей открыт ежедневно, кроме понедельников, от 11 до 4-х час).

Этот же портрет под именем портрета Мазепы¹ фигурировал на выставке исторических портретов и вошел в Изд[ание] фотографа Душева. Как я напоминал Вам вчера есть целый ряд интересных указаний по этому вопросу у Д. А. Ровинского², в приложении к подробн[ому] словарю Русск[их] гравир[ованных] портретов³; в самом словаре Вы найдете, кроме двух изображений, вошедших и в Материалы для русской иконографии, указания на целый ряд гравиров[анных] портретов.

С совершенным почтением Берештам.

P.S. При сем выписка из Сомовского⁴ каталога галереи И. А. Х., относительно интересующего Вас портрета:

«Никитин Ив. Максим. Род[ился] не позже 1690 г., ум[ер] после 1744 г. Портрет наполевого гетмана Малороссийского войска. Гетман изображен с непокрытою головою и с лицом, обращенным несколько влево; на нем голубоватая нижняя одежда и расстегнутый коричневый кунтуш, обложенный на груди золотым позументом. Фон темный. - Грудное изображение. Ф.Н.-13.17, ш. 13 № 2.-Х. Вероятно, это - портрет Скоропадского. Художник имел случай написать его в бытность гетмана при дворе в Москве, в 1722 г. - Долго слыл за портрет Ив. Мазепы».

См.: Сомов А. Картинная галерея Имп. Акад. Художеств. I. Каталог оригинал[альных] произвед[ений] русской живописи, (стр. 2).-СПб., 1872.

ДИМ. Арх-12460.

Адреса: «Городское. Николаевская, 7, кв. генер[ала] Таль».

№ 107

ЛИСТ М. С. БЕЛОГО

1.06.1904.

Павлоград - Катеринослав

Павлоград, июня 1 дня

Милостивый государь Дмитрий Иванович!

К истинному моему удовольствию я получил от Михаила Максимилиановича Ваше письмо и при нем 1-й том истории славных запорожских казаков¹, за что приношу Вам мою искреннюю благодарность. Я хочу, чтобы эта история перешла моим внукам. Вы напомнили потомству то, что было забыто неблагодарными. Потомство по достоинству оценит Ваш бессмертный труд. У меня действительно хранятся три вещи покойного моего деда: деревянная ложка [(так как известно, что у запорожцев металлической посуды не было). Когда генерал Текелий² обедал у кошевого Калнишевского³, сказал: «Вы запорожники хорошо кушаете», на что Калнишевский ответил: «Хоть с корыта, та досыта, а як с блюда, то до худа»]; сабля; ратище (копье). Эти вещи я желаю принести в дар музею. Но дело в том, что я уже в преклонных летах, часто болею, а потому лично этих вещей в музей доставить не могу, почему прошу Вас прислать ко мне надёжное лицо, и я эти вещи ему передам. При этом позвольте мне надеяться на получение и других томов истории. Письменных документов у меня не имеется, но они были. Я восемнадцатилетним был определён отцом в военную службу, а в отсутствии моём отец помер, и все документы Бог весть кем уничтожены.

Прошу верить в истинную преданность готового к услугам Вашим

Н. Белого.

ДИМ. Арх-12496.

Адреса: «В Екатеринослав. Его Высокоблагородию Дмитрию Ивановичу г-ну Эварницкому. Потёмкин. дворец. Областной музей. Профессору из г. Павлограда (Ект. губ.) от Н. Белого».

№ 108

ЛИСТ М. С. БЕЛОГО

9.06.1904.

Павлоград - Катеринослав

Павлоград

июня 9 дня

Милостивый государь Дмитрий Иванович!

6 сего июня я вручил Вашему уполномоченному три вещи покойного моего деда: деревянную ложку, саблю, отделанную в серебре и копье.

Прошу меня уведомить, доставлены ли этм вещи в музей?

Два тома истории я получил, за которые приношу Вам мою сердечную благодарность. Прошу верить в истинную преданность готового к услугам Вашим

Н. Белого.

ДИМ. Арх - 12495.

Адреса: "В г. Екатеринослав. Его Высокоблагородию Дмитрию Ивановичу г. Эварницкому. Потёмкина дворец. Областной музей. Профессору из г. Павлограда от Н. С. Белого».

№ 109
ЛИСТ М. С. БЕЛОГО

4.12.1904.

Павлоград - Катеринослав

Вильможний пане Дмитрій Іванович!

Отвіт оце пишу на Вашу карточку, котру міні передав пан Пукалов. Дякую Вам за Вашу ласку, до внука діда, котрий дуже лякав турків; і як би ті всі рицарі у це время с своїм кошевим Білим воскресли, то вони б при-смирили б прокляту Гапонію¹. Як колись вони пугали турків та й придушили їх. Ви просите прислать Вам булаву мого діда і люльку ёго, то дуже, дуже жалію, що ці вещи остались у мого батька іще до мого отходу у военщину (а знаю це добре, що вони були) і за 12 годів моїй служби, то ці вещи і хто їх зна де ділись; бо ті всі, що остались дома не тямали дорожити тими вещами.

Ну прощайте, будьте здорови. Жму Вашу дорогу руку.

Никола Білий

г. Павлоград, собст. дом. Николаю Білому.

Місяць на небі, число в каліндарі.

ДИМ. Арх-12501.

Адреса: «В г. Екатермнослав. ЕВБ. Дмитрію Ивановичу г. Эварницкому. В музей Поля».

№ 110
ЛИСТ А. БОРЩЕВСЬКОГО

14.03.1893.

Самарканд - Ташкент

14. III. 1893 года.

г. Самарканд

Прочев Ваше заказное письмо, душевнейший Димитрий Иванович, я крайне был поражен тем обстоятельством, что Вы не получили моего ответа. Это заставило меня сию минуту проверить отправку писем и о,

ужас! Когда я спросил своего человека, сдал ли он письмо в Ташкент? Подумав - ответил: «Я в тот день запоздал сдать на почту, положил его в сундук и, кажется, забыл потом уже отнести». Спустя минуту, он принес мне письмо, извиняясь, что опростоволосился. Меня положительно обдало жаром... Я удивлялся Вашему молчанию, а Вы моему! Да, это недурно! - Я сообщал Вам в нём, что вещи Ваши у меня и что желательно было бы перетащить Вас в град Самарканд. Кроме того, между пусто-порожним баластом, писал - нельзя ли как-нибудь пристроиться к Вашим работам и под Вашим опытным руководством кое-что сделать полезного для края? Но не получая от Вашей персоны ответа (которого и получить-то не мог, в силу теперь только выяснившихся обстоятельств), решил, что люди добрые свиделись в жизни на один только миг и разошлись в разные стороны, а потому ничего нет удивительного, если то сердечное чувство, которое проснулось для того, чтобы сроднить людей работы, исчезло тоже, как мимолётное впечатление!...

Быть может и у Вас, душевный дружище, смею Вас так величать в силу первого письма, каковое сблизило нас ещё более, не раз промелькнуло в [голове], если и не тоже самое, то вроде этого.

Я только получил от Вас одно простое и одно заказное, т. е. то, на которое сейчас шлю ответ. Значит, если и было послано несколько писем, то оне витают, чорты его батько знае де?! чи в землі турецкій, чи в землі немецкій, - а може ще і в напій великій де гуляють, та до нас людей сиротливих не попадають?!

Не могу не радоваться тому обстоятельству, что Вы будете жить у нас; такое близкое соседство, я полагаю, даст нам возможность видеться чаще, да поговорить слаще. Конечно, только для нас воно буде солодке, а для других може и гірке? Та нам-то що до того, коли хата наша не буде убога. Будем ми раденькі, що наші старі каменюкі, та горшкі, та божкі, та мертві люды, що колись жили, - може як небудь і світ побачуть Божий.

Дайте знать телеграммой о дне Вашего выезда, чтобы я мог распорядиться - это раз, а второе, если бы мне не удалось подыскать теперь же квартиру, то приготовить Вам горнищю в моїй хаті, а там побачімо, що треба буде зробити. Теперь такі кватірі дороженькі, бо наїхало до нас люду чимало! Знаєте - тих, що землю все міряють...

[Напишите] в скілько карбованців хату наймать? Книжці Вашій, дай Боже, в світ більш розійтись. Це добре діло зробили, на що сироти кусок хліба будуть мати. Нам скажуть спасибі. Не одна сліза покотиться з очей маліх дітей! Не одна душа помолиться за Вас...

Кум мой Зенон был в Ходженте на работах и только на днях возвратился, так что очень может быть, что письмо только теперь вскрыл, но так как отсутствует и теперь (уехал в Бухару являться эмиру и, говорят, получил Золотую Звезду), то очень просто, что, быть может, ответ Вам ещё и не

отправил. Думает ли он уехать в Одессу - не знаю. Я слышал, что он будет у нас начальником города.

Когда явитесь в наш град, то нужно будет рассмотреть коллекцию серебряных и золотых монет - между каковыми, как мне кажется, есть заслуживающие того, чтобы они лежали в Эрмитаже, а не в гаманцах сартюгги¹, который и цены им сейчас не сложит. Есть у меня прекрасной работы слон, который сделан из зуба слона же. Найден он 50 лет тому назад при раскопках Афрасиаба. Тот, кто вручил мне эту вещь говорит, что отец его занимался этим делом и немало добыл добра. Кроме того, есть ещё светильник, который найден в каменноугольных копях на 100 саж. глубины! Бронзовый, очень оригинальной работы. Поговорить есть о чём - не заспывайтесь.

За сим будьте здорові на цій мові, а як часом заболить серденько, то вспоминайте мене тихенько. Я таке частенько так роблю, коли серце мое жалю мене завдає. Правду сказати: муки таке мої великі... Як приїдете, то і побачете. Може не те пишу, що треба - вибачайте; може і не так, як треба - не осуждайте! Бо давно такі не молов язиком такої мови. Щирим серцем Вас до себе пригортаю, та руку по братські даваю.

Добрые знакомые, каковым я немедленно передал Ваш поклон, шлют Вам и Елизавете Яковлевне² привет. Я тоже, присоединяясь к толпе, шлю сердечный поклон Елизавете Яковлевне и поздравляю её, если только не ошибаюсь с днём наступающего Ангела.

Ваш А. Борщевский.

Р. С. Чуть было не забыл написать, что Лапин³ женился на татарочке Зорке и празднует медовый месяц, так и не мог его поймать и передать поклон.

ДИМ. Арх-12643.

№ 111

ЛИСТ А. БОРЩЕВСЬКОГО

26.06.1894.

Самарканд - Москва

26.VI.1894 г., г. Самарканд
Воскресенье

Дорогой и незабвенный козаче Дмитро Иванович!

Все Ваши письма получил и каюсь в медленном ответе, но на первое послал ответ, в каковом сообщал о высылке Ваших бумаг в Москву. Отправил я его простым, что делаю и сейчас, чтобы не запоздать на почту и боюсь, что Вы его опять не получите. С следующим заказным письмом опишу Вам все подробно: что и как и всё ли у нас «по-хорошему».

Ваши желания и просьбы, Вы можете быть совершенно покойны,

исполняют немедленно. Путеводитель¹, в количестве 10-и экземпляров, отправлен давно и, так как по отправке расходы грош., то я квит[аудию] не высылал. Профессору [Кожевникову]² на этих днях выпшлю два черепа. Ваши археол[огические] древ[ности] тоже на этих днях отправляю. Большой помехой мне была подготовка роты к смотру стрельбы по Высочайш[ему] повел[ению], но теперь уже смотр окончен; рота стреляла отлично. Теперь я могу вздохнуть и приняться урывками за свое дело, тоже сильно запущенное. Отчёт М. Захо в следующем письме, так как маг[азин] заперт и справку получить нельзя.

За мою бедную сиротку «белочку»³ тысячу раз благодарю и сердечно душевно жму Вашу руку, руку козака, каких мало теперь на Украине и Запорожье!...

Письмо принесла «белочка» и, узнав Ваш почерк, передавая его мне дрожащими рученьками, просила прочесть и сказать ей - нет ли чего-нибудь об ее персоне. Когда же я прочел ей Ваши строки, то у бедного ребёнка на глазах показались слёзы, и она просила написать, что не знает, как и благодарить Вас за то, что Вы о «белочке» не забыли, сказав: «Я так хочу учиться, так хочу, что и высказать не могу тебе, дорогой папа, того, что со мной делается». Поцеловав дочурку, я её успокоил и сказал: «Будь уверена, что всё, что возможно сделать для твоего поступления в институт, дорогой для нас козак Дмитро Иванович сделает и тебе сообщит». Бедный ребёнок стремглав умчался к кузине с докладом.

У нас в граде Самарканде всё «по-хорошему», т. е. всё спит непробудным сном!...

Радуюсь тому, что Вы целыми днями делаете выписки, из которых, конечно, спустя некоторое время получится добрый том, как о козаках, так равно и о наших сношениях с азиатами.

От щирого сердца желаю полного успеха. Будьте здоровы. Не сердитесь на меня за долгое молчание, и сами пишите частенько. Ваши письма мне - одинокому - дают добрый отдых и наводят на хорошие думы. Детки и кузина Вам шлют душевный привет и шлют всяких добрых пожеланий и успехов в Ваших трудах. Ю. О. Якубовский⁴ тоже шлет Вам поклон. Она его беспокоит письмами, но он решил ей не отвечать. Кто ей сообщает Ваш адрес, не знаю⁵. Жму Вашу козацкую трудовую руку.

Весь Ваш А. Борщевский.

ДИМ. Арх-12646.

Адреса: «Москва. Пресня, Волков переулок, дом № 9. Его Превосходительству Александру Кондратьевичу г-ну Мартосу для передачи Д. И. Эварницкому».

№ 112
ЛИСТ А. БРАУНЕРА

28.04. 1916.

Одеса - Катеринослав

Глубокоуважаемый Дмитрий Иванович!

Приношу глубокую благодарность за доброе ко мне отношение Вам, работнику неутомимому и прекрасному учёному.

Мы с Вами являемся представителями работ научных по личной инициативе и потому мне Ваше одобрение тем ценнее. Всего Вам хорошего желаю. Преданный Вам

А. Браунер.

ДИМ. Арх-12096.

Адреса: «Заказное. г. Екатеринослав. Музей имени А. Поля. Его Высочородно Димитрию Ивановичу Эварницкому».

№ 113
ЛИСТ С. П. БРОДНИЦКОЇ

30.01.1922.

Катеринослав - Катеринослав

Многоуважаемый Дмитрий Иванович!

Я давно передавала Вам через О. И. Леонову¹, чтобы Вы прислали за старин[ным] канделябром, который Вы желали иметь для музея. Если желаете иметь его, то пришлите поскорее, т. к. я через 2 или 3 дня уйду из своей квартиры. Ещё я желаю отдать в музей старинный стол ломберный красного дерева из дер[евни] Софиевки, моего дедушки Малама², 2 кресла карельской березы (оттуда же) и шкатулку - дорожный секретер красного дерева. Все эти вещи находятся у моих квартирантов, которые мне лично их не отдадут, но для музея не имеют права отказать. Но опять таки это нужно делать при мне. Если бы Вы пришли сами, и я в Вашем присутствии сделаю заявление, что жертвую их в музей. Сама я не могла прийти к Вам, т. к. была серьёзно больна и более 2-х недель пролежала в постели. Пожалуйста, устройте всё это поскорее.

Ещё Вы помните, был у меня шкафчик красн[ого] дерева «Жакоб», который я тоже хочу отдать в музей, но им завладел военком и взял его в канцелярию, хотя есть декрет теперь, что реквизировать мебель нельзя. Я думаю, что от него Вы тоже можете получить этот шкафчик.

И так, жду Вас или Вашего посыльного с письмом или указанием от Вас, как поступить. Жаль бросать такие вещи в чужих руках.

Уважающая Вас С. Бродницкая.

ДИМ. Арх-12107.

Адреса: «п. Дмитрові Ивановичу Яворницкому». На звороті конверта рукою Д. Яворницкого: «Софія Петровна Бродницкая».

№ 114

ЛИСТ С. А. БРОДНИЦЬКОГО

4.04.1903. Катеринослав – Будаківка Миргородського пов. – Нікополь - маеток
В. В. Клейн

Многоуважаемый и дорогой Дмитрий Иванович!

Книжку Вашу я получил и прочитал с большим удовольствием. Чудный малороссийский язык положительно привёл меня в восторг. Я давно хотел Вам письменно сказать «спасибо», но лишен был этой возможности, ибо каждый день Вас ждали в Екатеринославе, и затем я узнал из газет, что Вы поехали в Полтаву, и где Вы находились после того, мне было неизвестно,

Вчера узнал у Строма¹ Ваше местожительство и спешу написать Вам большое спасибо за Вашу повесть². Читал её я, как бы прожив среди деревенских обитателей, и жил их жизнью.

Спасибо, дорогой, большое спасибо! Крепко жму Вашу руку и, пользуясь случаем, поздравляю Вас с наступающим праздником Пасхи. Христос Воскресе!

Завтра еду на Базавлук к себе в деревню, где пробуду всю пасхальную неделю.

Будьте здоровы. Желаю Вам всего, всего хорошего. Целую Вас крепко.

Искренно уважающий Вас, преданный Вам и любящий Вас

С. Бродницкий.

P.S. Жена также шлёт Вам привет и поздравление.

ДИМ. Арх-12100.

Адреса: «Никополь Екатеринославской губ., в имение В. В. Клейн».

№ 115

ЛИСТ С. А. БРОДНИЦЬКОГО

8.08.1905. Катеринослав - Катеринослав

Многоуважаемый и дорогой Дмитрий Иванович!

Не откажите завтра в 2, 1/2 часа, даже в 2 часа пожаловать ко мне на обед. Будет один господин, обладающий массой интересных археологических документов. Мы с ним были сегодня у Вас.

Преданный Вам С. Бродницкий.

ДИМ. Арх-12106.

Адреса: «Его Высочество Димитрию Ивановичу Эварницкому от С. Бродницкого».

№ 116
ЛИСТ С. А. БРОДНИЦЬКОГО

30.12.1905.

Катеринослав - Полтава

Дорогой Димитрий Иванович!

От всего сердца поздравляю тебя с Новым годом и желаю тебе, дорогой друг, полного счастья. Будь здоров и приезжай к нам опять.

Софья Петровна¹ шлёт тебе искренний привет и поздравление с Новым годом с лучшими пожеланиями.

Преданный тебе и любящий

С. Бродницкий.

ДИМ. Арх-12101. Візитка.

Адреса: «В г. Полтаву. Его сиятельству князю Николаю Петровичу Урусову. Для передачи Д. И. Эворницкому. Камышино Миргородского уезда».

№ 117
ЛИСТ С. А. БРОДНИЦЬКОГО

1.04.1905.

Катеринослав - Катеринослав

Дорогой Димитрий Иванович!

Поезд в Киев самый удобный скорый в 6 ч. 37 м. утра по местному времени. Адрес Нечаева, как и всех помещиков вообще: «По земской почте в уездную земскую управу ЕВБ. Б. А. Нечаеву»¹.

Преданный тебе

С. Бродницкий.

1 апреля 1905.

ДИМ. Арх-12102.

№ 118
ЛИСТ С. А. БРОДНИЦЬКОГО

14.04.1905.

Катеринослав - Катеринослав

Дорогой Димитрий Иванович!

Я оставил секретарю записку твою о выдаче открытого листа Василию Алексеевичу Беднову¹ и надписал: «выдать бесплатно лист»².

Сегодня служитель приходил в управу слишком рано, и затем пришел ко мне в 2 часа домой. У меня дома нет листов. Нужно получить в управе. Но так как уже дни неприсутственные, то в управе завтра секретаря не будет. Я напишу записку помощнику секретаря, чтобы он приготавил

лист, и пусть служитель твой завтра часов в 12 получит в управе от дежурного курьера Александра Степанова, которому поручено будет передать тебе открытый лист.

Поздравляю тебя заблаговременно с праздниками. Завтра рано утром я еду с женой на хутор на все праздники.

Преданный тебе

С. Бродницкий.

14 апреля 1905.

ДИМ. Арх-12102.

Адреса: «Его Высокородию Димитрию Ивановичу Эварницкому».

№ 119

ЛИСТ С. А. БРОДНИЦЬКОГО

4.01.1910.

Катеринослав - Катеринослав

Дорогой Димитрий Ивановмч!

Очень сожалею, что ты меня не застал. Я в первый раз вышел из дому к зубному врачу. Соня¹ и я просим завтра к нам на сочельник в 4 часа.

Искренно преданный тебе твой

С. Бродницкий.

4 января 1910 г.

ДИМ. Арх-12104.

Адреса: «Его Высокородию Димитрию Ивановичу Эварницкому. Соб. дом. Дворцовая площадь».

№ 120

ЛИСТ С. А. БРОДНИЦЬКОГО

[190?]

Катеринослав - Катеринослав

Дорогой Димитрий Иванович! Твой курьер доставил мне сто рублей.

Твой С. Бродницкий.

ДИМ. Арх 12105.

№ 121

ЛИСТ Й. А. БРОДСЬКОГО

16.11.1936.

Ленинград - Дніпропетровськ

Уважаемый Дмитрий Иванович!

Прошу Вас выслать мне по адресу Академии Художеств Вашу рукопись «Художник Илья Ефимович Репин». Постараюсь сделать всё возможное, что бы рукопись была напечатана.

Уваж[ающий] Вас Йосиф Анатольевич Бродский.

Посылаю Вам последнюю работу о Репине, изданную с предисловием худ[ожника] И. И. Бродского¹.

Р. С. Будут ли приложены к рукописи копии Ваших писем от И. Е. Репина?? Это было бы очень желательным.

ДИМ. Арх-12182.

№ 122
ЛИСТ Й. А. БРОДСЬКОГО

27.11.1936.

Ленинград - Днепропетровськ

Уважаемый Дмитрий Иванович!

Вашу рукопись получил. Большое спасибо! О дальнейшем сообщу Вам сразу же, как только выяснится возможность её издания.

Всего хорошего!

Уваж[ающий] Вас секретарь директора Академии Художеств

Пос. Ан. Бродский.

ДИМ. Арх-12083.

№ 123
ЛИСТ Й. А. БРОДСЬКОГО

2.01.1937.

Ленинград - Днепропетровськ

Уважаемый Дмитрий Иванович!

Простите, что не писал Вам это время. Ваша рукопись в полной сохранности. Вопрос о её опубликовании ещё окончательно не выяснился, - неизвестно будет ли издаваться специальный репинский сборник, о котором я Вам, кажется, говорил.

Обращаюсь к Вам со следующим предложением: научный архив Государственного Русского музея в Ленинграде желает приобрести Вашу рукопись воспоминаний о Репине. Предлагает 300 р., к сожалению, больших денег не имеет. Приобретение Вашей рукописи музеем отнюдь не исключает возможности её издания¹. Наоборот, это может только ускорить, т. к. Музей имеет свое издательство. Понятно, что гонорар Вам будет оплачен и в этом случае.

Прошу Вас, если Вы согласны продать рукопись Музею, прислать мне счёт (Гос. Русскому музею на 300 руб.). Необходимо указать Ваш адрес и № паспорта на счёте.

Всего хорошего. Уважающий Вас

Пос. Анат. Бродский.

2/1. 37 г.

ДИМ. Арх-12084.

№ 124
ЛИСТ М. Ф. БУРМЕЙСТЕРА

31.06.1905.

Катеринослав. губ. - Катеринослав

Многоуважаемый Дмитрий Иванович!

Согласно Вашему обещанию побывать у нас, посылаю лошадей. Если будет Вам угодно, то прошу ими воспользоваться и заехать за мной к Николаю Николаевичу Крашенинникову. Я заехал бы сам к Александру Степановичу¹, но я приехал совершенно больной и с 2 часов лежу от страшной головной боли, которая лишает меня удовольствия побывать у него.

В случае Вы не сможете сегодня ехать, то будьте любезны сообщить, когда придёте. Нина Петровна² в Екатеринославе, вернётся в среду. Прошу передать мой искренний привет Лидии Александровне и Александру Степановичу.

Примите моё уверение в совершенном почтении и преданности, всегда готовый к услугам Вашим

Н. Бурмейстер.

31 авг. 1905.

ДИМ. Арх-12109.

Адреса: «Его Высочеству Дмитрию Ивановичу Эварницкому».

№ 125
ЛИСТ М. Ф. БУРМЕЙСТЕРА

2.08.1905.

[Новомосков.] пов. - Катеринослав

Глубокоуважаемый Дмитрий Иванович!

Посылаю портрет Дикого попа¹ и два ковра. [В] воскресенье не мог выслать, т. к. у нас были дожди, боялся испортить портрет. Человеку приказал заехать в Новомосковск и получить от Сочинского² вещи для музея.

Очень рад, что поездка Ваша в Петровку увенчалась успехом. Сегодня собираюсь поехать в Новомосковск и лично повидать Сочинского и попрошу приготовить вещи к отправке в музей³.

Василия Петровича⁴ я не видел. Говорят, что раму от портрета Руденка⁵ отправил в музей, а портрет сам привезёт.

Нина Петровна и дети шлют Вам искренние приветы.

Пожелав Вам от души всего хорошего, остаюсь искренне преданный и глубоко уважающий Вас

Н. Бурмейстер.

2 августа 1905.

ДИМ. Арх-12114.

Адреса: «Его Высокоородию Дмитрию Ивановичу Эварницкому. Областной музей на Соборной площади, возле собора, г. Екатеринослав».

№ 126

ЛИСТ М. Ф. БУРМЕЙСТЕРА

12.10.1905.

с. Сужене - Катеринослав

Глубокоуважаемый Дмитрий Иванович!

Я получил два Ваших письма, последнее было заказное. На первое не ответил по той причине, что предполагал первоначально переговорить с отцом Павлом Усовым, со старостою и крестьянами и тогда уже о результате Вам написать. Но [в] настоящее время спешу Вам ответить и сообщить, что я 15 октября буду в м. Петриковке, еду специально по Вашей просьбе, которую, насколько буду иметь сил, постараюсь исполнить и о результате немедленно сообщу.

Первое Ваше письмо я получил на другой день возвращения моего из Петриковки, потому пришлось Вашу просьбу отложить до следующего моего выезда. Раньше же я не имел возможности выехать, т. к. был завален массою срочной работы.

Нина Петровна шлёт свой искренний привет. Предполагаю около 20 октября быть в Екатеринославе, постараюсь побывать у Вас.

Пожелав Вам всего хорошего, остаюсь искренно преданный и глубоко уважающий Вас

Н. Бурмейстер.

12 октября.

Суженое

ДИМ. Арх-12115.

Адреса: «Его Высокоородию Дмитрию Ивановичу Эварницкому. Екатеринославский областной музей имени А. Н. Поля. г. Екатеринослав».

№ 127

ЛИСТ М. Ф. БУРМЕЙСТЕРА

3.11.1905.

с. Сужене - Катеринослав

Глубокоуважаемый Дмитрий Иванович!

Вчера я вернулся из Петриковки, видел священника Усова, который мне сообщил, что древности, принадлежащие Георгиевской церкви, которые были на археологической выставке, он взял из музея обратно, т. к. ему за эти вещи были большие неприятности со стороны его духовного начальника и со стороны прихожан. Последние требовали непременно

возвращения вещей в церковь.

Церковно-приходской совет я, без разрешения духовных лиц, не имею права собирать. На просьбу мою собрать сход приходской, чтобы переговорить с крестьянами и попросить древности отдать добровольно в музей на вечное хранение, священник Усов ответил мне отрицательно, заявив, что я лично церковно-приходской сход в настоящее время не в силах уговорить, чтобы вещи отдали добровольно в музей, а посоветовал сделать так:

В назначенный, по Вашему усмотрению день, он, Усов, соберёт сход, на который необходимо будет приехать Вам лично, [...], и Усов явится на сход. На сходе Вы, как директор музея, обратитесь с просьбой к сходу. Я, как представитель и их начальник, удостоверю Вашу личность и, со своей стороны, [буду] просить сход исполнить Вашу просьбу. А Усов заявит сходу, что древности эти не нужны в церкви и также, со своей стороны, даст совет, передать их добровольно в музей, где они будут сохранены и пропасть не смогут, и что при таких условиях он ручается за успех.

Спешу Вам сообщить обо [...] и просить уведомить меня о Вашем решении. Предполагаю в 20-х числах октября быть в Екате[ринославе] и повидаться с Вами, но беспорядки¹ Екатеринослава задержали меня. Предполагаю быть в Екатеринославе в этом месяце и непременно буду у Вас. Что творится в настоящее время на Руси, уму непостижимо, по волостям у меня пока, слава Богу, благополучно. Нина Петровна шлёт Вам привет.

Пожелав Вам всего хорошего, остаюсь искренно преданный и глубокоуважающий Вас

Н. Бурмейстер.

ДИМ. Арх-12116.

Адреса: «Его Высочайшему Дмитрию Ивановичу Эварницкому, г. директору Екатеринославского областного музея имени А. Н. Поля. г. Екатеринослав».

№ 128

ЛИСТ М. Ф. БУРМЕЙСТЕРА

25.03.1906.

г. Суржене - Катеринослав

Глубокоуважаемый Дмитрий Иванович!

Матушка Мария¹ два раза присылала монашек получить обратно портрет Дикого попа, два ковра и евангелие. Сегодня приехала монашка в третий раз и просит указать, где находятся эти вещи, т. к. матушка Мария пошлёт за ними подводу. К праздникам необходимы ковры, а потому не откажите приказать выдать посланному указанные вещи, которые находятся в музее. Портрет Дикого попа был послан мною в музей в ящике, в который нужно уложить при возвращении, а также ковры были завернуты в

холст, который остался в музее.

Как поживаете, здоровы ли? Что слышно нового? До нас новости доходят поздно, т. к. почта приходит два раза в неделю и приходится сидеть без газет.

Нина Петровна и дети шлют Вам искренний привет.

Пожелав Вам всего хорошего, остаюсь искренно преданный и глубоко уважающий Вас

Н. Бурмейстер.

25 марта 1906 г.

с. Суженое.

Расписку от 4 августа 1905 года Кирилла Чепурного в получении выше указанных вещей в музее я передал матушке Марии.

ДИМ. Арх-12117.

Адреса: «г. Екатеринослав. Екатеринославский областной музей имени А. Н. Поля (рядом с кафедральным собором). Его Высокородию Дмитрию Ивановичу Эварницкому».

№ 129

ЛИСТ М. П. БУТОВСЬКОГО

23.07.1912

с. Озери Кобеляцкого пов.Полтавської губ. - Катеринослав

Многоуважаемый Дмитрий Иванович!

Вам верно передали, что г. Потоцкий согласился передать сволок в Ваше распоряжение, оставляя за собою право взять его в случае надобности обратно. Таким образом, когда Вы захотите, можно его взять. Думаю, что это можно будет сделать лучше всего, когда Вы приедете к нам.

Теперь относительно поездки на пороги и далее до Александровска. Если Вам возможно, то мы хотели бы выехать из Екатеринослава 4-го утром, с тем, чтобы 5-го вечером прибыть в Александровск. Если Вы согласны быть нашим руководителем, то мы все Вам очень благодарны заранее.

Буду ждать от Вас ответа. Сообщите, пожалуйста, не прислать ли кого-либо из нашей компании за день в Екатеринослав, для того чтобы Вам помочь приготовить всё для поездки (питание и проч.), или Вы будете столь любезны, что сами распорядитесь всем.

Ещё раз заранее благодарю Вас за Вашу любезность и в ожидании Вашего ответа остаюсь уважающий Вас

М. Бутовский.

Адрес: п. о. Озёры Кобеляцкого уезда Полтавской губ. Михаилу Петровичу Бутовскому. Телеграммы: Кобеляки почтой Озёры.

ДИМ. Арх-12123.

Адреса: «Заказное. Екатеринослав. Профессору Дмитрию Ивановичу Эварницкому».

№ 130
ЛИСТ Г. С. ВАШКЕВИЧА

17.05.1885.

Петербург - Харків

Обещаю Вам, многоуважаемый Дмитрий Иванович, приложить все мои, к сожалению пигмейские силы, к устройству Вам здесь возможностей работать. Сегодня же буду видаться с Ди[нилом] Лукичем¹ и сочувствующими Вам учителями, и о всяком шансе на успех, и о всякой неудаче буду извещать Вас. Пока вот в чём дело. Наступают каникулы, следовательно, [если] может быть речь об учительской работе, то не ранее сентября. Мне кажется, следовало бы теперь заручиться первою попавшеюся работой, например чиновницей (я думаю, что такая работа самая подходящая, потому что более всех других даст Вам времени для учёных занятий), а потом при Вашем присутствии здесь, приискать учительскую работу было бы не в пример легче. К приисканию такой (т. е. первой встречной) работы я и приступаю, если Вы не имеете ничего против. В этом последнем случае мне нужно знать, каким минимумом содержания Вы можете, в крайнем случае, удовлетвориться.

Душевно преданный Вам Вашкевич.

P.S. Может быть Ваша размолвка с университетом не помешает предполагавшимся летним экскурсиям, и Вам работа только и понадобится с сентября? Прошу известить об этом и также о том, можно ли и в этом случае искать работу не педагогическую. Эти сведения нужны скоро, во 1-х, для того, чтобы знать, чего искать, а во 2-х, потому что с конца мая Петербург пустеет и в дачное время никакие дела не делаются.

Передайте Васильков[скому]², что два его этюда проданы с обязательным уговором - деньги в конце лета, значит он их получит только по приезде сюда.

ДИМ. Арх-12054.

Адреса: «Харьков, Немецкая улица, д. № 6. Его высокоблагородию Дим. Ив. Эварницкому».

№ 131
ЛИСТ Г. С. ВАШКЕВИЧА

20.05.1885.

Петербург - Харків

Я говорил с сочувствующими Вам людьми о работе, главным образом уроках, для Вас, многоуважаемый Дмитрий Иванович, и меня уполномочили отвечать в таком духе: приезжайте - [мол] - работа найдётся. Уже и теперь намечены для Вас уроки по истории. Требуется знать, чем скорее, тем лучше, можете ли Вы взять на себя уроки и по русскому языку, и держа-

ли ли Вы магистерский экзамен. Для получения уроков необходимо быть в Петербурге не позже 5-го августа. Это поручили мне сообщить Вам.

Земляки, друзья и почитатели покойн[ого] Ник[олая] Ив[ановича]¹ затевают собрать капитал для устройства стипендии в Харьк[овском] ун[иверситете]² его имени студ[енту], занимающемуся местной историей, этнографией и проч. Для этого имеется пока бюст Н[иколая] И[вановича], исполн[енный] [Лаврецким], и превосходно исполненный, и этюд, написанный с лежащ[его] в гробу Н[иколая] И[вановича] Репиным³. Продажа этих двух вещей не даст, конечно, нужных средств. Для пополнения их затевается, между прочим, сборник статей, касающихся личности Н[иколая] Ив[ановича] и его сочинений. Уже получены и имеются ввиду несколько обещаний участвовать в составлении сборника. Не можете ли Вы указать в Харькове, или где бы то ни было, лиц, к которым заведующие этим делом могли бы обратиться с просьбой дать свои воспоминания или статьи для сборника. Это бы следовало сделать до лета, потому что для людей, которые могут содействовать сборнику, лето - единственно свободное время. Будьте добры, не поленитесь подумать сами и потормозить других в пользу этого дела.

Душею предан Вашкевич.

ДИМ. Арх-12055.

Адреса: «Харьков, Немецкая ул., дом № 16. Его Высокоблагородию Дмитрию Ивановичу Эварницкому».

№ 132

ЛИСТ Г. С. ВАШКЕВИЧА

9.07.1885.

Петербург — Покровське, поштова станція

Послезавтра уезжаю в Малороссию на два месяца, так что 5-го августа Вы в Петербурге меня не застанете. Пока я ломал голову, как бы доставить Вам письмо, или Ваш адрес раздобыть, как очень кстати получилась от Вас весть. Вот что мне нужно было сообщить Вам: приезжайте около 5 авг. в Петербург и поселяйтесь у меня (Петерб. сторона, по Ждановке, д. 9, кв. 12). До 15 августа квартира будет пуста, и прислуга будет предупреждена о Вашем приезде. 15-го приедет жена с детьми, которой Вы тоже не стесните, заняв мою комнату, в которой можете проживать, пока Вам это понадобится. У прислуги найдёте конверт на Ваше имя с чеком на 25 р., которым Вы и воспользуетесь на первое время. Чек Вы можете разменивать или лично в международном банке (Английск. набережная, третий дом от Сената), или вложите чек в тот конверт, который Вы найдёте в Вашем, и отдайте кухарке, и на другой день Вам деньги будут доставлены. Если Вам окажется нужным более 25 руб., то жена снабдит Вас нужным количеством. По при-

езде обратитесь по вопросу об уроках к Юрию Юрьевичу Цветковскому (Мытнинская набережная, д. 11, корпуса), против паровой пристани с Петерб. стороны к Зимнему дворцу. Он не только знает Вас, но очень Вам симпатизирует, и уже кое-что для Вас подготовил. На первых порах, конечно, придётся Вам несколько потерпеть, а потом, будьте покойны, дело пойдёт хорошо.

Будьте здоровы, простите за безалаберность письма, перед отъездом у меня миллион дел, и я спешу.

Душевно преданный Вашкевич.

Только что хотел отправлять это письмо, как получилось Ваше второе послание. 5-ое число - примерный срок и, если Вы приедете 10-го, то думаю, большой беды не произойдёт. Дело в том, что уроки и вообще преподавательское дело начинается и оканчивается, как Вам известно, в 1-х числах августа.

Дмитрий Иванович, вместо чека, прилагаю записку, которую отправьте с кухаркой по адресу.

ДИМ. Арх-12056.

Адреса: «Александровский уезд (Екатеринославск. губ.), Покровская почтовая станция. Его Высокоблагородию Дмитрию Ивановичу Эварницкому».

№ 133

ЛИСТ Г. С. ВАШКЕВИЧА

[не пізніше вересня 1887]

Воронеж - Петербург

Воронеж. 12 сентября

Сегодня придёт до нас Рудченко¹ и може ще хто-небудь из земляків. Приходите, будьте ласкаві, побалакать с земляками. Рудченко хоче з Вами побачитись и познакомиться. Приходите, коханий козаче.

Щиро прихильний Вашкевич.

ДИМ. Арх-13630.

№ 134

ЛИСТ Г. С. ВАШКЕВИЧА

12.09.1887.

Воронеж - Петербург

Воронеж. 12 сентября.

Что за великая напасть на Вас, мій голубе, козаче! И не слыхано, и не выдано! Все же теперь, когда прошло несколько дней после получения Вашего письма, я с большей уверенностью могу сказать! что [не гоже] отаманові забиратися в ліса та степи, оставивши науку. Чтобы там не гово-

рили, а физич[еский] труд не идѣт рядом с умственным, не нанося ущерба друг другу. Да и не такие Ваши лета, чтобы можно было бросить науку, которая дала Вам лёгкий и блестящий успех. И слава, друже мій, не абы яка штука. На що вже Тарас¹ лаяв її задріпаною [...] [немитою] [ганчиркою] и всякими погаными словами, а паньковсьа коло ней, яко коло рідної матері, або - правдіше буде - коло любовниці. Ник[олай] Ив[анович]² также нес пред нею немалу службу. В обох у їх, яко було що вище и святіше слави, то - правда. Так-то, коханий Дмитрій Иванович, мені здається, треба викинуть з голови хутор и все таке - то нам дідам-пасіпникам, а вести своє діло. Прежде всего, необходимо восстановить чистоту своей политической репутации, что Вам возможно сделать, благодаря Вашей в этом отношении беспорочности. Это дело заслуживает того, чтоб на него затратить немало времени. По моему мнению, Вы должны лично побывать в Д[епартамен]те госуд[арственной] полиции, у директора Дурново³ и вице-дир[ектора] Сабурова⁴ и затем в Министерст[ве] нар[одного] просвещ[ения] и у министра и его товарища. При неудаче Вам будет закрыта педагогическая практика, но не наука. Вам необходимо держать на магистра и непременно скорее, потому что новый устав вытеснит из унив[ерситетов] старых профес[соров], которым Вы известны, а с новыми как вести дело ещё Бог ведает.

Простите, что позволяю себе впадать в дидактику. Я жил и испытал много больше Вас, но не поэтому я позволяю себе говорить подобным образом. Я чувствую привязанность к Вам, как к милому приятелю Дмитрию Ивановичу, и ещё больше, как настоящему и тем более будущему истолкователю судеб дорогой родины.

Целую и обнимаю Вас. Вашкевич.

ДИМ. Арх-12057.

Адреса: «Петербург, Александровский проспект, д. № 9. Его Высокоблагородию Дмитрию Ивановичу Эварницкому».

№ 135

ЛИСТ Г. С. ВАШКЕВИЧА

21.05.1888

Воронеж - Петербург

21 мая 88 г. Воронеж

Велике спасибі Вам, дорогий козаче, за книгу¹. С содержанием её я знаком пока поверхностно, но и того, что я успел узнать, достаточно для заключения, что за эту работу Вас никогда не забудет Украина учёная и просто грамотная. Внешний вид книги не оставляет ничего желать. Теперь, добродию, треба Вам налагодить, як слід, та надруковать Боплана². Без Вас его мы едва ли скоро дождёмся, а у Вас всё нужное для этого есть.

Думаю, что Боплан, под Вашей редакцией, возвратил бы за труд и за затрату денег скоро и щедро.

Скажіть, будьте ласкаві, Аф. Гр. Сластену³, что я шевченковские гравюры не отдам в музей Тарновского⁴ по принципу. Що з того, що «до купь», коли купа чорт-зна де. Тарновский умрёт, музей будет продан какому-нибудь магнату для украшения дома – поди, ищи тогда этой купы! Если б в Киеве устроился музей, я завтра же послал бы туда и гравюры, и этюды [Штернберга] - все мои украинские драгоценности. С своей стороны, я хочу просить Вас, козаче, не найдёте ли возможным прислать [...] [коллега] один экземпляр «Запорожья»⁵ для здешней публичной библиотеки. Эта библиотека основана и управляется на очень симпатичных началах и отчаянно бьётся с равнодушием публки. Если же не составит Вашей казне большого ущерба, не откажите – «ми дякувати будем [...]».

Передайте Ф. Ф. Бонд[аренко]⁶, что любуюсь его этюдом, привезённым сюда Безверхим⁷, я удивляюсь громадности его успеха. Это уже не ученическая работа. Помните эту дівчину? Конечно, для того чтобы уловить её глубокий, прямо из души идущий и в высокой степени типичный взгляд, нужно не абы яку наблюдательность и понимание человеческой вообще и украинской особенно души. Это не сладенькие хохлы Трутовского⁸ и даже не «Купите ягоды» - это сама сила и правда. Приветствую появление большого украинского таланта и радуюсь, что его встречаю в лице милого мне Фомы Фед[оровича].

Душевно преданный Вашкевич.

ДИМ. Арх-12058.

Адреса: «Петербург, Петерб. сторона, по Александровскому проспекту, № 9 Его Высокоблагородию Дмитрию Ивановичу Эварницкому».

№ 136

ЛИСТ Г. С. ВАШКЕВИЧА

11.03.1889

Воронеж - Петербург

Дорогой Дмитрий Иванович!

Что я имею против Вас? Ровно ничего теперь, а прежде почти ничего. У меня была к Вам просьба. Вы, вероятно, не могли её исполнить и не ответили на моё письмо, не желая, может быть, подвергать себя неприятности отказа. Я тоже не мог исполнить Вашей просьбы потому, главным образом, что исполнить её требовалось к сроку, и тоже не ответил на письмо уже, правду говоря, в отместку.

Вот и всё. Ничего недружелюбного к Вам я не питаю и не питал, и не считаю наши прежние отношения порушенными. Куда же Вы намереваетесь направить путь в поисках за здоровьем? Такой же путь, кажется, и

мне будет прописан врачами ради излечения желудка, который совсем отказывается служить. Так как у нас в этом случае цели тождественные, то, пожалуй, судьба приведёт встретиться. В Петербург соберусь разве осенью. Очень хочется побачить местных земляков-художников, особенно Васильковского¹. Что-то сделалось с ним после Парижа. Всех их, вместе с Вами, целую и обнимаю.

Вашкевич.

Семья моя посылает Вам [...] добрые пожелания и надеется увидеть Вас в хуторе. С Фом. Фед.² надеюсь повидаться в Ромнах.

ДИМ. Арх-12059.

Адреса: «Петербург, Софиевская, д. № 46, кв. № 25. Его Высокоблагородно Дмитрию Ивановичу Эварниному».

№ 137

ЛИСТ Г. С. ВАШКЕВИЧА

8.08.[1894]

Воронеж - [...]

8 августа

Не знаю, что и сказать на Ваше письмо, многоуважаемый Дмитрий Иванович. По первому впечатлению, я готов был принять за шутку. Неужели таково Ваше положение, что вынуждает Вас иметь работу в таком неподходящем для Вас месте, как Каз[енная] палата? Работа у нас каторжная в количественном и качествен[ном] отношении и оплачивается нищенски. Осенью освободится место столоначальника, заведующего главным образом обложением имуществ, переходящими [...] способом. Но я боюсь предложить Вам это место, прежде всего потому, что оно оплачивается всего 57 руб. в месяц, а затем, потому что работа очень специальная и ответственная, так что [получать], как Вам необходимо, она не позволит. Безверхий¹ и люди в его положении могут поступить к нам на нищенский гонорар и на тяжёлых условиях, потому что чиновничество – их профессия. Приходится по неволе терпеть год или два в надежде на лучшее в будущем, да и привычка к канцелярии у них есть, а Вы во имя чего будете терпеть?

Во всяком случае, мне очень бы хотелось быть Вам полезным. Если бы Вы точнее определили Ваше желание и минимальный предел терпимого гонорара, то я постарался бы приискать в Казен[ной] палате или, мож[ет] быть, в друг[их] учрежд[ениях] Воронежа что-нибудь подходящее, а теперь, сию минуту, хоть кричи, ничего нет в палате, ровно ничего. Тяжело отказывать в просьбе вообще, а Вам в особенности.

Уважающий Вас Г. Вашкевич.

ДИМ. Арх-22060.

№ 138
ЛИСТ Г. С. ВАШКЕВИЧА

23.03. 1895.

Воронеж - Владимир

Многоуважаемый Дмитрий Иванович!

Будьте добры, заезжайте ко мне. Жена уезжает 23 марта на хутор, а же не знаю ещё и сам, как устроюсь на Пасху.

Если поеду на хутор, то выеду из Воронежа не ранее 23, а если в Петербург, то после 4 - 5 апреля. Во всяком случае, Вы застаните меня в Воронеже до 28 марта. Я живу на Воскресенской, в доме (флигель) Черемисиновой, № 7.

ДИМ. Арх-12062.

Адреса: «Владимир (губернский). Его Высочородно Дмитрию Ивановичу Эварницкому. Квартира Вице-губернатора, кн. Н. П. Урусова».

№ 139
ЛИСТ Г. С. ВАШКЕВИЧА

20.04.1895.

Воронеж - Варшава

Очень хорошо Вы сделали, дорогой Дмитрий Иванович, что не связались с палатой. Это совсем не Ваше дело, и кроме гирь на ноги, ничего не дало бы Вам. Сегодня я уезжаю, наконец, в Петербург. Задержал наш запорожец Котенко. Он, что ни шаг, то глупость и даже гадость. Неужели так пойдёт и дальше?

В Вашем письме я нашёл такой аттестат собственной персоны, который далёк от действительности. Я должен в этом сознаться, положила руку на сердце. Исполнить Ваше желание я едва ли в силах.

Дети пристают ко мне, чтобы я изложил бы им письменно то, что мы с ними толковали и [дебатировали] по некоторым частным вопросам, и то я не соберусь, потому что отстал от литературного вопроса, а подновить никак не соберёшься в Воронеже. А то, что Вы требуете от меня, мій голубе, и совсем мне не по силам. Я провёл с Вами три очень хороших денька, очень рад бы повторить их сколько угодно раз, и, надеюсь, мы не последний раз с Вами виделись, а значи, не последний раз толкуем и спорим. Нужно жить и, следовательно, кинуть в губернском городе, чтобы знать цену таких дней.

Душевно Вам преданный Вашкевич.

ДИМ. Арх-12061.

Адреса: «Варшава, Мокотовская улица, д. № 54, кв. профес. И. М. Филевича. Его Высочородно Дмитрию Ивановичу Эварницкому».

На звороті конверта рукою Д. Яворницького: «Григорий Станиславович Вашкевич».

№ 140
ЛИСТ Г. С. ВАШКЕВИЧА

14.10.1895.

Воронеж - Варшава

Многоуважаемый и дорогой Дмитрий Иванович!

Возвратился с юга, где я шлялся два месяца ради отдыха и изгнания ревматизма. Я нашёл Ваше письмо и порадовался, что дело с Вашими экзаменами¹, наконец, устроилось. Беда начать, а конец в Ваших руках. Желаю Вам всевозможных успехов и в них уверенности.

Душевно преданный Вашкевич

ДИМ. Арх-12063.

Адреса: «Варшава, Иерусалимская аллея, д. № 43, кв. № 15. Его Высочородию Дмитрию Ивановичу Эварницкому».

№ 141
ЛИСТ Г. С. ВАШКЕВИЧА

14.01.1897.

Воронеж - Москва

14. янв. 1897

Многоуважаемый Дмитрий Иванович!

Я был очень обрадован, получив от Вас известие. От сына я уже слышал о Вашей доцентуре и радовался Вашим успехам. Поздравляю с Новым годом, посылаю всевозможные пожелания благ и главным образом блестящих работ во славу науки и на пользу нашей Родины. Я верю в Ваш талант, а, следовательно, и в то, что мои пожелания сбудутся. Простите, что я отвечаю не вовремя, совсем расхворался, и старость крепко начинает заявлять свои права.

Душевно Вам преданный Вашкевич.

ДИМ. Арх-12064

Адреса: «Москва, университет. Его Высочородию Дмитрию Ивановичу Эварницкому, приват-доценту университета».

На звороті конверта рукою Д. Яворницького: «Григ. Станислав. Вашкевич, сидевший вместе с Костомаровым в Петропавловском каземате». Нижче рукою поштового співробітника: «Угол Поварской и Скатерного пер., д. Нефедьевой».

№ 142
ЛИСТ Г. С. ВАШКЕВИЧА

8.03.1904.

хутор [Глинскъ] Полтавської губ. - Москва

Хутор, 8 марта 1904

Дорогой и многоуважаемый Дмитрий Иванович!

Возвратясь после месячного пребывания около Воронежа у дочери Татьяны (она там земским врачом) и у приятелей в Воронеже, я нашёл Ваше

письмо. После коротких справок, я могу теперь сказать, что в Ромен[ском] у[езде], кажется, продаётся один козачий хутор по другую от меня сторону Ромна, но свойства хутора теперь пока мне неизвестны. Поискавши хорошенько, я уверен, можно найти ещё кое-что, но вообще в нашем уезде цены на землю дошли до такой бешеной высоты, что покупка почти невозможна. В нашем соседстве, около Глинска, недавно продана земля невысокой [...] без построек за 500 руб. десятина. Моему знакомому под Ромнами, за землю тоже без построек, за 100 дес. дают 50 т., 500 р. десятина! Кто бы мог этому поверить 5 лет назад. За усадебн. в селе платят тысячу и более. Посылаю несколько вырезок из объявлений при «Хуторянине». Это очень популярный журнал в Полтавской губ., и, я думаю, в нём объявляют о всякой, не крестьянской, продаваемой земле, а крестьян[ской] нечего и думать покупать. Объявления свежие и, по-видимому, подходящие. Мне кажется, следовало бы списаться с продавцами, не смущаясь размером 440 десятин, потому что излишек по частям охотно разберут соседн[ие] крестьяне, и покупка может оказаться очень выгодной. Вообще, мій голубе, с покупкой такой вещи спешить нельзя, нужно подождать, высмотреть и купить только то, что во всех отношениях понравится. Я буду искать, и если что наклонится, извещу.

Живу на хуторе совсем одиноко. Жинка уже третий месяц у дочки в Петербурге. На Великдень съедемся, по возможности, всей семьей на короткое время и потом пребывать вдвоём с жинкою. Детвора вылетела из гнезда, и мы остались с нею старые холостяки. Може й Вас ми коли-небудь побачим у себе на хуторі. Він тепер так виріс, що й не пізнає.

Будьте здоровы, целую и обнимаю Вас.

Вашкевич.

Известите, когда перемените адрес.

ДИМ. Арх-12065.

Адреса: «Москва, против Страстного монастыря, д. кн. Горчакова. Его Высочородно Фёдору Николаевичу Сваричевскому, судебному приставу, для передачи Д. И. Эварницкому».

№ 143

ЛИСТ I. Ф. ВЕТРОГРАДОВА

19.02.1915.

Катеринослав - Катеринослав

Многоуважаемый Димитрий Иванович!

На лекции г. Дорошенко¹ Вы, путя, предлагали мне прочесть лекцию про Галичину на русском языке. Сегодня у меня, в гимназии, состоится вечер, посвященный Галичине², на котором Василий Алексеевич³ и я дадим историко-географический очерк Галичины, а ученики продекламиру-

ют соответствующие стихотворения. Если хотите послушать нашу программу, то благоволи́те пожаловать к 8 ч[асам] в гимназию. Буду очень рад Вас видеть.

Глубокоуважающий Вас П. Вертоградов.

ДІМ. Арх-13640.

Лист на спецбланку із штампом «Екатеринославская частная мужская гимназия И.Ф.Вертоградова с правами для учащихся».

№ 144

ЛИСТ Я. ВОЛОШИНА

31.05.1927.

Нікополь - Дніпропетровськ

До Дніпропетровського краєвого музею.

Никопольський музей цим сповіщає керівників Дніпропетровського музею, що в селі Усть-Кам'яниці Криворізької округи Апостолівського району знаходиться в неналежному стані надгробок Костя Гордієнка-Головка¹ — хрест лежить повалений на закинутому й зарослому бур'янами кладовищі. Прохаємо Дніпропетровський музей прийняти участь по врятуванню цього пам'ятника старовини і надіслати нам свої міркування відносно засобів, якими краще було б зберегти цей пам'ятник.

Зав. музеєм Я. Волошин.

ДІМ. Арх - 13674.

№ 145

ЛИСТ С. І. ГАЛЬПЕРИНА

8.10.1902.

Катеринослав - [Москва]

Господину Профессору Д. И. Эварницкому.

Выпуск трудов Екатеринославского Научного общества¹ должен выйти в ноябре сего года.

В виду этого Правление просит Вас прислать секретарю Правления С. И. Гальперину Ваш доклад: «Новороссия как главный район смены народностей» (доложен 10 мая). При этом имею честь довести до Вашего сведения, что в заседании Правления 21-го сентября постановлено, что доклады, не доставленные Секретарю до 1-го ноября с. г., не будут печататься.

Секретарь Правления С. Гальперин.

ДІМ. Арх-18248. Машинопис.

№ 146
ЛИСТ П. ГАНА

15. 06.1903.

Шандрівка - Нікополь

Многоуважаемый Дмитрий Иванович!

Досылаю Вам перевод на 69 руб. 64 к., какую сумму и перевозжу Вам по адресу.

Как поживаете? Как здоровье? До сих пор сожалее, что мало пожил с Вами у степу, мало погемонів и мало копандыкнув. Ну, будем живы, своё возьмём, а пока примите мои искренние пожелания здоровья и бодрости на пользу родного края.

Преданный Вам

П. Ган.

Шандровка 15 июня 1903 г.

ДИМ. Арх-12912.

Адреса: «Никополь Екатер. губ. Её Высокородино Варваре Васильевне Жило. Прошу передать Дмитрию Ивановичу Эварницкому».

№ 147
ЛИСТ П. ГАНА

31.03.1905.

Житомир - Катеринослав

Всё готово, уведомите [о] приезде.

Ган.

ДИМ. Арх-12913. Телеграма.

№ 148
ЛИСТ П. ГАНА

6.03.1908.

Петербург - Катеринослав

Многоуважаемый Дмитрий Иванович!

Посылаю Вам для музея нож прадеда и кусок материи, о которой пишу в «бумазі», чтобы не рушимо было. Не знаю, поскольку Вы найдёте достойными музея эти вещи, а для семьи они дороги и хочется, чтобы это не был сор для нашего областного музея, а поэтому, ежели их признают неинтересными, то буду усердно просить о возвращении их к пенатам.

В скором времени рассчитываю Вас обнять, дорогой Дмитрий Иванович, а пока шлю Вам мой сердечный привет.

ДІМ. Арх-12914.

Адреса: «Заказное. Екатеринослав. Его Высокородню Дмитрию Ивановичу Эварницкому. Собственный дом на площади у Потёмкина дворца».

На конверті червона сургучева печатка з відбиткою герба роду Ган (півень під короною).

№ 149
ЛИСТ П. ГАНА

15.04.1912.

Шандрівка - Катеринослав

Глубокоуважаемый и дорогой Дмитрий Иванович!

И представить себе не можете, как мне совестно, что до сего времени не отблагодарил за добрую память и книжку¹, но пока я был в Петербурге, письмо лежало в Алупке, а потом дождалось меня в Шандровке, а зараз сяду та читаю про панів, які вони були кумедні, а одного того гуляку, що панів угощав та без птанів отпустив, того і знаю. Такий був колись у Новомосковському.

Переехал из Петербурга на жительство в Крым, думал вот как спокойно поживу, а оно одна суета, то с хозяйством шандровским, то с делами, должно быть, не скоро удастся пожить спокойно да на мир Божий полюбоваться.

Дорогой Дмитрий Иванович, как управитесь Вы с летом, приезжайте осенью ко мне в Крым, погуляем по древностям Херсонесским, почитаем, а может, Вы надумаете, что написать о Крыме, историческая литература которого довольно скудная. На днях вышла книга о Херсонесе некоего Иванова², написано хорошо, по-дилетантски, с расчётом на широкую публику, но всего этого мало, сравнительно с тем историческим прошлым Крыма и с таким громадным археологическим материалом, встречающимся на каждом шагу.

И так, Дмитрий Иванович, ежели надумаете ко мне, буду очень и очень рад и счастлив. Ещё раз сердечно благодарю Вас и крепко целую.

Преданный Вам П. Ган.

15 апр. 1912.

Шандровка

ДІМ. Арх-12915.

Адреса: «Екатеринослав. Его Высокородню Дмитрию Ивановичу Эварницкому. Музей Поля».

№ 150
ТЕЛЕГРАМА П. ГАНА

[...]

Новомосковськ - Катеринослав

Выезжайте воскресенье вечером.
Ган.

ДИМ. Арх-12916.

Адреса: «Екатеринослав. Дворянская, дом Вильчюра, Синявскому, Эварницкому».

№ 151
ЛИСТ В. П. ГЕГЕЛА

28.11.1903

Катеринослав - Полтава

Катеринослав
28 ноября 1903 р.

Шановний Добродію, Дмитрію Івановичу!

Вас. Іан.¹ захворів воспаленієм сліпої кишки і лежить в больниці Солоній. Написав сюди, щоб дати звістку Вам телеграмою. Я хотів послати Вам телегр[аму], так в телегр[афі] не прийняли, бо нема по їх списку в Камішино телеграфа. Оце і пишу Вам.

Прихильний до Вас

В. Гегело.

ДИМ. Арх-13064.

Адреса: «Его Высочородию Дмитрию Ивановичу Эварницкому. Полтава. Дом губернатора».

№ 152
ЛИСТ В. П. ГЕГЕЛА

28.12.1903.

Катеринослав - Камішина

28 декабря 1903 р.

Шановний Добродію, Дмитро Івановичу!

Получив Вашего рукописа, а потім і листа. Віддав рукописа самому М. А. Кузьменку¹. Казав ему, щоб вислав того рукописа Вам, як тільки переписе. Кузьменко обіцяв зробити.

Поздравляю Вас з Різдвяними праздниками і з наступаючим Новим роком. Музей навіщаю. В. І. Стр[оменко] і Сласт[іон]² поїхали на празд[ники] в Солону, а коли вернутця, не сказали Гаврилі. Не писав Вам сразу, бо хворів, та ще великі морози настали.

Желаю Вам всього хорошого. Поважаючий Вас

Гегело.

ДИМ. Арх-13065.

Адреса: «Заказное. Почтово-телеграфное отделение Камышина Миргородского у., Полтавской губ. Его Высокородно Дмитрию Ивановичу Эварниному».

№ 153

ЛИСТ В. П. ГЕГЕЛА

20.09.1904.

Катеринослав - Олександрівськ

20 сентября 1904 р.

Шановний Добродію Дмитро Івановичу!

Не знаю, хто Вам наговорив, що у мене є копитал, котрий лежить у банці. Ніяких копиталів у мене нема, окрім грошей в зберегательній касі, та й ті прийшлося взяти, бо покупателі моєї землі добре мене підвели. Вносили у банок гроші на задаток з весни, зібрали 24000 р., а оце недавно явилися до мене і сказали, що вже не купують землі, бо крестьянский банок видав тепер на землю 90 карб., а не 130 р., як преже, так вони, покупщики, не можуть купити землі, так що моїх грошей пропало 2000 руб.

Питав Майдакського¹ за музей, так він казав, що тільки 2 комнати будуть готові к 15 октябрю, бо не висох ще ліс на вікна.

Бувайте здорові. Прихильний до Вас

В. Гегело

ДИМ. Арх-13066.

Адреса: «г. Александровск Екатеринославской губ. Его Снятельству графу Ивану Викторовичу Канкрину для передачи Дм. Ивановичу г-ну Эварниному в с. Весёлое».

№ 154

ЛИСТ М. А. ГЕДРОЙЦЯ

17.12.1921.

Харків – Катеринослав

Харьков
1921. 17. XII.

Глубокоуважаемый Дмитрий Иванович!

Спасибо за добрую память. Ваше письмо я передам заведующему Главмузеем, Константину Михайловичу Дешевову, от которого, главным образом, и зависит назначение Вам просимых денег для Вашего прекрасного дела¹.

Одно скажу - Ваше требование, как совершенно законное, нужное, безотложное, встречено сочувственно; надежда на удовлетворение большая.

Мой совет и просьба - незамедлительно пишите непосредственно Дешевову и обязательно приложите смету, а если возможно, то и чертёж строящегося музея. Без сметы возбуждаемый Вами вопрос не будет даже обсуждаться. Говорите всё с полной откровенностью, называйте все положения своими именами, размерами, потребных средств не стесняйтесь. Настаивайте, упорно требуйте, доказывайте безотложность дела... и - дадут всенепреренно. Такой тактики я всегда держался и успевал, и успеваю даже теперь.

Я, разумеется, в свою очередь, буду толкать Ваше дело, и о всех его шагах буду немедленно Вам сообщать.

Как, однако, жаль и досадно, что Ваш симпатичный делегат (его даже фамилии не знаю), положительно, не уловим... Раз забегал, не оставил своего адреса. Я обошёл все общежития и нигде не мог его отыскать, а нужда видеть была настоятельная - его хотел видеть и многое распросить о Вашем деле Дешевов. Бога ради, просите его, что если судьба ещё раз забросит его в Харьков, чтобы он побывал в музее. Мои часы ежедневно от 11 ½ до 3 ½, за исключением тех дней, когда бываю в командировке. Прошу обязательно оставлять адрес.

Дешевов сочувственно относится и относительно той коллекции, которую собрал Машичев, и если Вам известны адреса Машичева и худ[ожника] Панина², с первой возможностью присылайте мне, и главное - пришлите официальный документ, дающий мне право получить в Питере эту коллекцию для доставления ее в Екатеринослав, если, конечно, Вы доверите мне эту работу.

При получении этой доверенности я буду командирован от Главмузея.

Хотелось бы подробнее знать об участии и моего детища - город[ского] худ[ожественного] музея. Что с ним, какова участь и в чьих руках это дело? Коли что знаете, черкните мне.

Адрес К. М. Дешевова, как и мой - Харьков, Университет. Художественно-исторический музей. Николаю Антоновичу Гедройцу.

В интересах дела хотелось бы поддерживать с Вами связь, хотя бы и почтой, которая, как Вы знаете, не блещет в наши дни аккуратностью.

Не известен ли Вам адрес прекрасного человека - В. И. Способного. Он так искренно шёл на встречу моей работе по устройству гор[одского] худ[ожественного] музея. Хотелось бы с ним поговорить.

С особенным удовольствием выражаю Вам, дорогой Дмитрий Иванович, моё самое глубокое уважение и наилучшие пожелания.

Всегда уважающий и преданный Вам

Н. Гедройц.

№ 155
ЛИСТ М. А. ГЕДРОЙЦЯ

11.01.1922.

Харків - Катеринослав

Относя это письмо на почтамт, я узнал, что Ваше дело приняло исключительно выгодное положение: на этих днях у Вас будет Гринько¹, а вчера на экстренном заседании был поставлен вопрос о необходимости оказать Вам существенную помощь в спешном порядке и на месте выяснить все детали дела, все положения и размеры необходимой суммы, для приведения дела в окончательный и совершенный вид.

Как видите, Ваше письмо имело незамедлительное воздействие, и это всегда так будет, если установите со мной постоянный контакт.

Если эти строки прочтёте до отъезда Гринько из Екатеринослава, то, может быть, явится удобный случай затронуть вопрос и о коллекции в Питере. И если это дело Вы могли бы поручить мне, просите Гринько дать мне эту командировку, в которой я заинтересован, с той стороны, что мог бы заодно привезти и другую коллекцию - дар И. Е. Репина для Чугуевского музея, что, конечно, в значительной степени облегчило бы добыть специальный вагон, дело вообще сложное.

Ещё раз желаю полного и скорейшего успеха Вашему идейному, прекрасному делу.

Может быть, до скорого свидания.

Н. Г.

ДИМ. Арх-13103.

№ 156
ЛИСТ А. ГЬОТЦЕ

6.11.1931.

Рёмгільд - Дніпропетровськ

Директору Дніпропетровського краєвого
історико-археологічного музею.

Славный коллега!

Сердечное спасибо за добрую весточку. Я и мой коллега Петр Авросиевич Маврогордато¹ шлем Вам наш сердечный привет и благодарим за добрую память.

Директор Штейнбургского музея в Рёмгилде Тюрингине

А. Гётце.

ДИМ. Арх – 13230.

№ 157
ЛИСТ I. ГЛАДКОГО

28.12.1913.

Катеринодар - Катеринослав

М.В.

Заведующий Кубанским
войсковым этнографическим и
естественно-историческим музеем

№ 605

Декаб. 28 дня 1913 г.

г. Катеринодар

Рашилевская, № 3 (около Окруж. суда)

Дело № 6 - 1913 г.

Многоуважаемый Дмитрий Иванович!

При Кубанском войсковом музее открыта бесплатная библиотека, доступная во все дни и часы для всех слоев общества и возраста. Весьма желательно было бы, в видах большего ознакомления читателей, иметь в библиотеке все Ваши печатные труды, а потому не признали бы Вы возможным прийти на помощь, в целях просветительных, и пожертвовать таковые библиотеке Кубанского войскового музея, так как средств специальных нет, и она питается пожертвованиями, или тем, что иногда удаётся оторвать от ассигновки для музея, требующего массы расходов.

Если же бесплатно не представится возможным выслать Ваши труды, то хотя бы с возможною скидкою. Тогда прошу на всё, что найдёте возможным выслать, наложить платёж, включив туда укупорку и пересылку, а также прошу, приложите оплаченный счёт для отчёта.

При сём имею честь представить Вам для сведения 1-й отчёт по музею и брошюрку с распоряжениями Наказного атамана Кубанского казачьего войска о сохранении памятников старины и с правилами о музее и библиотеке. Выходящий из печати 2-й отчёт будет выслан Вам дополнительно.

Прошу принять уверение в совершенном к Вам почтении и преданности, с которыми имею честь быть Вашим покорным слугою

И. Гладкий.

ДИМ. Арх-16067. Спецбланк.

№ 158
ЛИСТ П. В. ГЛАДКОГО

14.05.1901.

Катеринослав - Камишино Миргород. пов. Полтавської губ.

Многоуважаемый Дмитрий Иванович!

Прочел сегодня в «Приднепровском крае»¹ о защите Вами диссертации в Казани и получении степени магистра русской истории. От души

поздравляю Вас и желаю успехов в дальнейших учёных трудах и исследованиях. Для нас, южан, потомков запорожцев, особенно дороги эти успехи, столь много способствовавшие ознакомлению русского общества с историей нашего края, с делами наших предков.

Не выходя из области тех же научно-исторических интересов, я позволю себе обратиться к Вам, многоуважаемый Дмитрий Иванович, с одною просьбой, которую, если припомните, я уже как-то высказал Вам, в бытность Вашу в Екатеринославе: не можете ли Вы мне указать где-либо сохранившихся портретов одного из последних запорожцев, действовавшего в то же, сравнительно недавнее, время, моего деда, атамана Осипа Гладкого². В детстве я слышал от моего отца, что в 1828 - 1829 годах, в бытность моего деда в Петербурге, по настоянию Владимира Фёдоровича Адлерберга³, впоследствии графа и Министра Двора (+ в 1884 г.), с деда моего писан был портрет, который и остался у Адлерберга. Не имеете ли Вы возможность узнать, кто из потомков того Адлерберга остался в живых, и к кому бы мне следовало обратиться, с целью розыскать этот портрет? Какой-то Адлерберг в настоящее время служит пензенским губернатором. Следует ли к нему обратиться, или есть более близкие родственники⁴ упомянутого Владимира Фёдоровича?

Кроме того, я знаю, что в конце двадцатых - в начале тридцатых годов были распространены лубочные картины, вроде тех, какие ещё [есть] и в хатах крестьян, изображавшие запорожцев, переправлявших в лодке через Дунай императора Николая I. На этой картине тоже должен быть изображён мой дед. К сожалению, мне этих картин [...] не удалось видеть. Нет ли её в собрании лубочных картин Ровинского⁵? Конечно, как портрет, картина эта не может иметь значение, но всё таки мне очень [желательно] было бы её приобрести, если только картины издания Ровинского отдельно продаются.

Если Вы [...] на досуге и при случае сообщите мне что-нибудь по интересующим меня вопросам, то Вы чрезвычайно обяжете искренно Вас уважающего и готового к услугам

П. Гладкого.

Екатеринослав, Бассейная, № 10.

ДИМ. Арх-12076.

Адреса: «Москва. Зарядье, Кривой переулок, д. Бахрушина. Его Высочайшему Дмитрию Ивановичу г. Эварницкому, профессору Московского университета // ст. Камышина».

№ 159
ЛИСТ П. В. ГЛАДКОГО

8.06.1911.

Екатеринослав - Екатеринослав

Многоуважаемый Дмитрий Иванович!

Я внезапно вызван в Харьков. Может быть, в пятницу вернусь, а может быть, и нет. В [последнем] случае, если нельзя будет отложить, то раскапывайте могилу без меня.

Желаю Вам найти в ней много интересного.

Ваш П. Гладкий.

8/V1.911.

ДИМ. Арх-13077.

Візитка. Адреса (відправника): «Екатеринослав, Бассейная ул., собственный д. № 10».

№ 160
ЛИСТ С. В. ГЛАДКОГО

22.01.1908.

Павловськ - Екатеринослав

Многоуважаемый Дмитрий Иванович!

Извините, что так долго задержал Вас исполнением своего обещания - прислать в музей дедовскую саблю. Причиной тому то обстоятельство, что не доверял исправности почты, всё ждал оказии и, наконец, дождался. Алексей Фёдорович Левшин¹ был настолько любезен, что согласился, едучи на выборы, взять саблю для передачи Вам. Надеюсь, он это сделает аккуратно. Будьте добры, считать эту саблю, сданной на хранение в Музей. Я бы с удовольствием и пожертвовал её во владение Музея, если бы не одно соображение, по нынешним временам немаловажное: если в 1872 г. французские коммунары², всё-таки более просвещённые, чем наши хулиганы, не жалели бить стекла в Шартрском соборе, то кто поручится, что наши, в один прекрасный день, не расшибут Ваше детище и оно перестанет существовать. В таком крайнем случае, моя сабля, дорогая мне по фамильным преданиям, вернётся ко мне, в случае уцелеет от погрома. Тем более, что для Музея всё равно, принадлежит ли сабля ему, или только сдана на хранение.

Впрочем, Вы сами, в бытность мою в Екатеринославе, предложили мне на выбор то, или другое.

Петя³ убедительно приглашал меня приехать на выборы, но я не решился, главным образом потому, что отправлять гражданский долг дважды в зиму из такой дали весьма затруднительно и дорогогато.

До свидания, многоуважаемый Дмитрий Иванович. Если увидите Петю, передайте ему мой поклон.

Уважающий Вас С. Гладкий.

г. Павловск, 5-я гвард. конная батар[ея].

22-го января 1908 года.

ДИМ. Арх-13075.

Адреса: «г. Екатеринослав. Музей имени Поля. Его Высокоблагородию Дмитрию Ивановичу Эварницкому».

№ 161

ЛИСТ I. ГЛОБЕНКА

12.01.1909.

Одеса - Катеринослав

Милостивый государь Дмитрий Иванович!

Получив два экземпляра Вашего сочинения «История запорожских козаков» и 2-й «По следам запорож[ских] козаков», позвольте выразить Вам искреннюю мою благодарность.

Покорнейший Ваш слуга П. Глобенко.

12 янв. 1909 г.

ДИМ. Арх-12154.

№ 162

ЛИСТ I. ГЛОБЕНКА

21.03.1910.

Одеса - Катеринослав

Милостивый государь Дмитрий Иванович!

Получив Вашу брошюру «Способы погребения у древних народов, населявших Юг России»¹, меня очень заинтересовало. Я с удовольствием прочёл. Очень Вам благодарен за Вашу любезность. Вы помните, когда я был с Вами в Кабинете монет, то Вы говорили, что полтинник 1885 г. очень редкий. Я его нашёл у своего приятеля, но беда - он не хочет его продать. Позвольте спросить Вас, [если] сам он изъявит желание его продать, то сколько ему можно окончательно заплатить. Мне кажется, Вы мне говорили, что можно за него дать 50 р. Прошу, сообщите мне, он для Вас нужен, или нет?

Ещё несколько слов относительно меня. Ничего не клеётся. Я бы с величайшим удовольствием пришёл бы к Вам на службу и постарался бы оправдать [Ваше доверие] в вверенном Вам учреждении.

Покорнейший Ваш слуга П. Глобенко.

21 марта 1910 г.

ДИМ. Арх-12152.

№ 163
ЛИСТ В. ГОЛИНСЬКОГО

20.02.1900.

Олександрія - Москва

Почтенный господин профессор Дмитрий Иванович!

Труд Ваш получил¹ и приношу искреннюю мою благодарность за лестное, для меня внимание. Читал с удовольствием и смеялся, и напел место для слез. Смеялся за дурного Хому, плакал и радовался, читая Ваше описание праведника священника. Я думал об этом священнике, и один такой вопрос явился у меня: как мог создаться такой священник?

И решил на том, что жизнь сильно трясла и ломала его, пока не сделался он тем, чем и умер. Во всяком случае, он герой и героин не ниже других наших гражданских и военных героев. Есть герои минуты, а он всю жизнь был праведником. Я рад, много рад, что в Вашем почтенном труде нашлось место для него. Рассказ дышит полной правдой, не возбуждая сомнений в искренности его, а это так дорого... И веришь, и плачешь.

А діды Ваши?? Когда читаешь их суждения, думаешь: хорошее было время запорожцев. Все решалось просто, скоро, свободно, без затей и жилось так же... Люди тогда были счастливее. А теперь? Боюсь потерять бодрость духа.

Книгу Вашу дал я прочесть и одному крестьянскому семейству - толковому, грамотному. Читали с восторгом: «Такой книги, говорят, и не бачили», и я этому вполне верю.

Ещё раз прошу принять мою искреннюю благодарность за Ваше, внимание. Если Бог судит Вам быть в наших краях, надеюсь видеть Вас у себя гостем дорогим. С глубоким почтением остаюсь покорный слуга

священник с. Пандуровки В. Голинский.

20 февр. 1900 г.

ДИМ. Арх-13238.

Адреса: «В г. Москву. Его Высочайшему господину Профессору Московского университета Дмитрию Ивановичу Еварницкому. Кривой переулоч, д. Бахрушина».

№ 164
ЛИСТ В. ГОЛИНСЬКОГО

1.09.1900.

с. Пандуровка-Камишина

Почтенный господин Профессор Дмитрий Иванович!

Долго не отвечал я Вам. Простите! Думал так: летом Вы в своей любимой Малороссии, а в сентябре будете дома, тогда и напишу.

Труд Ваш «История запорожцев», т. 1-й я получил. Не знаю, чем отблагодарить Вас за такое внимание.

Могу одно сказать: спаси Вас Бог от всякого зла. Остальные томы я найду в своей благочиннической библиотеке; там есть почти все Ваши произведения.

Прочитал я «Историю запорожцев» и скажу, любите Вы Малороссию. И я, хотя родом северянин, полюбил ее. Да и как не любить ту страну, где жили люди, которые и при недостатках своих и того времени, душой были выше, чем мы - люди почти 20-го века со своими писанными добродетелями.

Читаешь эту недалекую старину и думаешь: счастливы тогда были люди, вольно ж им жилось. Жил - немного ему было нужно; умирал - так же немного беспокоился. Вера и отчизна - все были для него. А теперь... И крестьянин бедствует, и мы грешные, служители алтаря все [...], и пан потерял почву под ногами. Эх, мы!

Прогрессируем! Беру выражение моих прихожанок-западниц, помещиц. Они от прогресса [ищут] спасения миру, ну, вот я так и, говорю. Простите меня, глубокоуважаемый Дмитрий Иванович, что я отвлекаюсь, но когда сидишь целый день дома, и поговорить не с кем. Крестьянин занят, разговоры о хлебе едином. Сходишь раз в неделю к помещицам — там разговоры о прогрессе да о женской эмансипации; к соседу священнику съездишь - там о карбованцах. И всё это - и прогресс, и карбованцы совмещаются. Полный прогресс!

А летом я Вас ожидал; думал, заглянете в наши края. Крестьяне диковские мне рассказывали, что когда-то возили Вас. Если судит Бог побывать у нас, сочту за счастье видеть у себя Вас гостем.

За снм, желая Вам и семье, если она есть, всего доброго, с глубоким почтением и благодарностью за внимание остаюсь

священник с. Пандуровки В. Голинский.

ДИМ. Арх-12900.

Адреса: «В г. Москву. Зарядье, Кривой переулок, д. Бахрушина, кв. 22. Господину Профессору Дмитрию Ивановичу Еварницкому // Полт. губ. Каминна».

№ 165

ЛИСТ Я. Г. ГОЛОЛОБОВА

31.01.1898.

Катеринослав - Москва

Милостивый государь Дмитрий Иванович!

Объявление Ваше будет напечатано на будущей неделе в среду, пятницу и воскресенье; охотно напечатано ещё несколько раз, если пожелаете; вместо же платы пришлите нам что-нибудь из своих работ относительно нашей

губернии. Буду весьма благодарен.

С полным почтением, готовый служить

Я. Гололобов.

ДИМ. Арх-13263.

Адреса: «Москва, у Малого Каменного моста, д. Розенберга, кв. 29».

№ 166

ЛИСТ Я. Г. ГОЛОЛОБОВА

17.03.[1902].

[Катеринослав] - [Катеринослав]

Дорогой Куме!

Приходите к 3-м часам обедать. Будет Степан Григорьевич Власов² и С. А. Бродницкий³.

Ваш Я. Гололобов.

17 марта.

ДИМ. Арх-13265.

№ 167

ЛИСТ Я. Г. ГОЛОЛОБОВА

2.07.1902.

[Катеринослав] - [...]

Глубокоуважаемый и дорогой Дмитрий Иванович!

Посылаю Вам книжки. Не обессудьте: чем богат, тем и рад. Есть кое-что ещё напечатанное, но отдельного издания нет.

Высылаю позже, чем желал, главным образом потому, что мне тяжело было вспоминать наш народившийся музей после непозволительного постановления городской Думы об отказе в помещении и диких выходках нескольких думцев. Вам Антон Степанович¹ писал, и я не стану повторять описание этой и грустной, и глупой истории.

Но духом я не падаю. Порох в пороховницах ещё есть. Я верю, что наш ребёнок - музей вырастет скоро и победит противников с большим для них позором.

Верю! Надежда на Вас, батько!

Покренио преданный Я. Гололобов.

2 июля 902 г.

ДИМ. Арх-13264.

22.08.1902.

Харків - Катеринослав

Батько Кошевый, многоуважаемый Дмитрий Иванович!

С 15-го я на съезде. Съезд большой и бесспорно идёт удачно. Выставки археологическая и этнографическая обставлены превосходно.

На съезде также Синявский и Чехов¹. С первого же дня мы стали зондировать почву насчёт назначения будущего² съезда и пропагандировать Екатеринослав. Некоторые члены съезда склонялись на нашу сторону, другие были за Екатеринодар, третьи называли Томск, четвертые Ташкент. Мы вступили в переговоры с двумя находившимися здесь екатеринодарцами, причем оказалось, что они не очень-то стремятся устроить у себя съезд; один так прямо-таки был против. Графиня³, разговаривая с Синявским⁴ ещё до моего приезда, была склонна к Екатеринославу. Однако мы с Антоном Степановичем, присмотревшись в последующие дни к обстановке съезда, начали робеть. Нас страшило, что мы не в состоянии будем надлежащим образом подготовиться к съезду, так как у нас ни научных, ни вообще преданных делу рабочих сил нет. Единственная надежда была на Вас: мы были уверены, что если что будет сделано, то только Вами или под непосредственным, энергичным Вашим руководством. Мы колебались и не вступали в разговоры с графиней, опасаясь быть в роли просителей и брать на себя ответственность. Но вчера, наконец, обстоятельства так сложились, что пришлось заговорить с графиней. Я заговорил с ней утром на съезде, она пригласила нас всех трех обедать. За обедом мы высказали ей и свои желания, и свои тревоги и опасения. Она нас успокоила, указав, что в работах по раскопкам нам помогут, или вернее говоря, приедут и сделают; будут работать также, по её уверению, и профессора Харьковского университета. Словом, графиня вопрос решила, а, следовательно, можно быть уверенным, и съезд решит в пользу Екатеринослава. Заранее поздравляю Вас с этим.

Итак, дорогой Батько, берите на себя тяготу и работайте на родном Запорожье. Я едва ли останусь до конца съезда - дела спешные, но Синявский останется. Простите, что [до] сих пор не ответил на Ваше письмо.

Повесть Вапша⁵ за сердце берет, душу трогает. Вы действительно поэт. До свидания, которого ожидаю с нетерпением.

Ваш Я. Гололобов.

22 августа.

ДИМ. Арх-13274.

Адреса: «Екатеринослав. Потемкинский дворец, проф. Д. И. Эваршцкому».

№ 169

ЛИСТ Я. Г. ГОЛОЛОБОВА

9.11.1903.

Катеринослав - Камишина Миргородського пов. Полтавської губ.

Дорогой Кум!

Миклашевский¹ ещё не приехал; говорят, приедет 13-го. Завтра я уезжаю в Мариуполь, возвращусь 15-го, так что заседание Комитета по устройству съезда раньше 18 - 19 числа не будет. Приезд Ваш не только желателен, но и необходим не по одним делам съезда, а также и по делам музея.

Вероятно, Строменко² писал Вам о каверзах Курилова³, которые, однако, нам с Сергеем Альбертовичем⁴ удалось с успехом разбить. Мы с ним выводим на чистую воду Курилова: мы рассказали Шилу⁵ и Родзянко⁶, что он виновен в помещении заметки о музее, я рассказал также и губернатору⁷. Курилов в ярости, отрицает своё участие в помещении заметки, но я сказал, что Вы мне сами говорили о том, что он сознался. Прежде, чем я начал говорить о Курилове, мне говорил об этом Миклашевский.

За Курилова необходимо взяться. Он под Вас такую мину подводит в музее, что нельзя не возмущаться. Губернатора, и в особенности Родзянка, он совершенно обкурив. Нельзя работать при таких условиях, когда он навинчивает их за углом.

Приезд Ваш, повторяю, необходим. Я с губернатором имел горячий разговор по поводу съезда и категорически заявил, что единственная надежда наша - Вы. Он соглашается с этим, но в тоже время идет за Куриловым и затевает издание для археологического съезда несуразнейшего сборника, который отвлечет и средства, и силы.

Ожидаем Вас.

Ваш Я. Гололобов.

9 ноября.

О дне заседания комитета я напишу Вам. Относительно лекций написал в Бахмут и Павлоград. Жинка кланяется.

ДИМ. Арх-13275.

Адреса: «Камышно, Миргородского уезда. Его высокородно Д. И. Эварницкому».

№ 170

ЛИСТ Я. Г. ГОЛОЛОБОВА

23.11.1903.

Катеринослав-Камишина

Дорогой Кум!

Во время поездки в Мариупольский уезд я сильно простудился и вследствие этого 19 числа слёг в постель в сильнейшей инфлюэнце. Два часа тому назад я в первый раз поднялся и первым делом пишу Вам.

Приезжайте поскорее. Необходимо назначить заседание Комитета по устройству съезда, необходимо и насчёт музея выяснить положение. Если бы до декабря удалось устроить заседание Комитета, то было бы хорошо, но это не удастся. В декабре мне несколько затруднительно будет, так как Миклашевский¹ и Родзянко² будут заняты в губ[ернском] собрании. Но без них как-нибудь устроим, лишь бы были Вы.

Относительно лекций Ваших в Павлограде и Бахмуте получил ответы: в Павлограде можно хоть сейчас, так что по приезде назначте день и дадим знать, а в Бахмуте до января аудитория сдана, а другого помещения нет.

Приезжайте, очень жду.

Ваш Я. Гололобов.

Жинка кланяется.

23 ноября.

ДИМ. Арх-13272.

Адреса: «Камышино, Полтавской губ. Его В. профессору Д. И. Эварницкому».

№ 171

ЛИСТ Я. Г. ГОЛОЛОБОВА

26.11.1903.

Катеринослав - Камышино

Дорогой Кум!

Вчера сторож Музея приносил мне записку Строменко¹, присланную из с. Солёного, в которой он сообщает, что опасно заболел (воспалением слепой кишки). В записке говорилось, чтобы сообщить о болезни мне и Гегелло². Я отправил записку Гегелло. Поспешите приехать. Без Вас теперь никак нельзя. Ожидаю.

Ваш Я. Гололобов.

26 ноября.

ДИМ. Арх-13271.

Адреса: «Полтава, дом губернатора. Его в. проф. Д. И. Эварницкому».

№ 172

ТЕЛЕГРАМА Я. Г. ГОЛОЛОБОВА

4.12.1903 г.

Катеринослав - Полтава

Телеграфируйте, приедете ли? Девятого - одиннадцатого назначили заседание комитета.

Гололобов.

ДИМ. Арх-13269.

№ 173
ТЕЛЕГРАМА Я. Г. ГОЛОЛОВОВА

[1903] р.

Катеринослав - мосток Клейн

Приезжайте двадцатого, очень ждём.

Гололобов.

ДИМ. Арх-13268.

№ 174
ЛИСТ Я. Г. ГОЛОЛОВОВА

29.12.1903.

Катеринослав - Камишина

Любый и дорогой наш Куме!

От искреннего сердца шлем мы с жинкой Вам привет и поздравляем с Новым годом. Любим мы Вас душевно, по настоящему, и от всей души желаем здоровья и сил, прежде всего, а потом много, много лет работать на пользу Украины, укрепляя любовь к ней, сохраняя её славу.

Программы, Вашу работу и протоколы вышлю в Полтавскую Архивную Комиссию немедленно, по напечатавши Вашей работы. По словам Запольского, которого я на днях видел, работа Ваша выйдет в «Вестнике» 8 января¹. Пришлю Вам номер.

В Московское Археологическое Общество послан ответ о том, что Комитет сделал за лето. Конечно, существенное сделано Вами, о чем и сообщено, с обещанием выслать несколько экземпляров доклада.

7 января, если здоровье позволит (опять болею), поеду в Бахмут и Павлоград и точно условлюсь относительно Ваших лекций. По возвращении напишу Вам.

Посылаю вырезку из «Приднепровского края» о музее на случай, если не попадется в руки этот №.

Всей душой преданный Вам

Я. Гололобов.

29 декабря.

ДИМ. Арх-13294.

Адреса: «Камышина Миргород. Уезда».

№ 175
ЛИСТ Я. Г. ГОЛОЛОВОВА

15.01.1904 р.

Катеринослав - Камишина

Дорогий Куме!

Письмо Ваше получилось в моё отсутствие. В Бахмуте, а на обратном пути в Павлограде, дело с Вашими лекциями я совершенно наладил. В

Бахмуте признали удобным время для лекций 18 и 19 февраля (в виду праздника 19-го ф[евраля], а в Павлограде 21 и 22-го - те же дни, что и Вами назначены.

Но теперь, разумеется, числа изменим, согласно Вашему указанию, об этом я напишу в Бахмут. В Бахмуте я заинтересовал педагогов Вашими лекциями, за устройство их взялся молодой преподаватель истории и географии Александр Григорьевич Сипягин. Он примет все меры и приглашает Вас обедать на всё время; стол у него хороший - знаю по опыту. Жена его украинofilка, уроженка Екатеринославской губернии. Половина сбора с лекций будет предоставлена Вам, а другая половина должна пойти в пользу только-что учрежденного в Бахмуте «Об[щест]ва пособия нуждающимся учащимся». Так мы условились. Это создаст полный сбор, так как члены этого Об[щест]ва будут хлопотать.

В Павлограде хлопоты принял на себя инспектор нар[одных] училищ Юрачев¹; половину сбора придется также отдать благотворительному Об[щест]ву. Конечно, было бы хорошо получить вторую половину в пользу Музея, но для дела полезнее возможно большее число слушателей на лекциях. Вы сумеете возбудить интерес к старине, и музей со временем гораздо более выиграет.

Что касается лекций в Луганске, то я напишу от имени Комитета официально, за подписью Миклашевского, председателю Ильенко² и Радакову³, может быть, они возьмутся за устройство. По всей вероятности не откажутся.

Сегодня должен выйти № «Земского Вестника» с Вашей статьей⁴. Вчера был у меня Запольский, советовался относительно размещения в статье снимков - рукопись, на которой разметки сделаны Вами, Вы забрали, и он остался без Ваших указаний. Насчет высылки денег сказал ему, он обещал немедленно передать Родзянке.

Я полагаю, что перед поездкой на чтение лекций, Вы побываете в Екатеринославе. Надо побывать и кое-что обсудить.

Заметка, вырезку которой я Вам послал, весьма благоприятная для Вас. Меня удивляет, что Вы её не получили. Неужели, я её вложил в другое письмо? О деяниях Курилова пока ничего не слышно. Он, впрочем, был в отсуствии.

Жинка низенько кланяется. Ждём Вас и встретим с радостью.

Искренно преданный Вам

Я. Голлобков.

15 января.

ДИМ. Арх-13287.

Адреса: «Камыша Миргородского уезда Полтавской губ.»

5.02.1904.

*Катеринослав - Камишина***Дорогий наш Куме!**

Ваша правда: теперь не время выступать с лекциями по археологии и с нашим съездом - лучше отложить. В апреле можно будет, смотря по обстоятельствам, а теперь не следует.

О том, что лекции откладываются, я написал. Строменко¹ уехал в Москву и до сих пор еще не возвратился. Сластону² насчет рукописи передам завтра. Он приходил ко мне, просил напомнить Воронину³ относительно места; я видел Воронина и говорил, что Вы пишете, чтобы напомнить ему его обещание. Помню, помню, - отвечал он, - постараюсь. А будет ли что - неизвестно. Сластюн, бывший у него, как-то мало надеется. Но я виделся с Ворониным после - может быть, подействует.

В редакцию «Киевской старины»⁴ номер «Вестника» отослан; Вам пошло завтра.

Война взбудоражила всех у нас, тем более, что из здешних полков выступили 3 роты на Дальний Восток. Были проводы, было много волнений, много хлопот. Наш губернатор⁵ заявил желание поступить в действующую армию и вчера уехал в Петербург. Сын его тоже идет на войну.

Когда Вы к нам приедете? - Напишите.

Спасибо, спасибо, куме, за добрые к нам чувства. Мы Вас истинно любим. Крепко целуем.

Ваш Я. Гололобов.

5 февраля.

ДИМ. Арх-13288.

Адреса: «Камышина, Миргородского уезда, Полтавской губ. Д. И. Эварницкому».

22.03.1904.

*Катеринослав - Москва***Дорогой, сердечно любимый куме!**

Перечитал я снова Ваше последнее письмо, и снова взяло оно меня за сердце...

Да, батько кошевый! Вся молодость, лучшие годы и, пожалуй, лучшие силы ушли на работу на Запорожьи, на увековечиванье его славной памяти. И после того где-же жить, как не на Запорожьи, на чем заканчивать работу, как не на собираннии, не на сохранении остатков запорожской старины!

Да, это самое лучшее! И я, лично, от всей души этому сочувствую, но как этого в наилучшем виде достигнуть?

По получении Вашего письма я не мог ничего предпринять относительно Родзянка¹, так как он 2-го марта (до получения письма) уехал на целый месяц. Между тем состоялось 7 марта соединенное заседание совета музея и правления научного Об[щест]ва для выбора председателя Совета. Заседание, задуманное, с подкопами против Вас, Куриловым², жаждавшим попасть в председатели. Я не мог быть на заседании, не мог быть и Бродницкий³, был один Синявский⁴, и он, единственно он, спас дело. Об этом заседании Вам писал Строменко⁵, и я распространяться не буду. После заседания я виделся с Синявским, и вот он сам, при очень осторожных моих репликах, стал говорить, что Вам следовало бы поселиться в Екатеринославе в качестве штатного директора музея. Я очень рад был этому разговору и, не сказав ему, разумеется, ни слова о Вашем письме, предложил ему собственную расхваленную, конечно, мною мысль, высказать Миклашевскому⁶ и уговорить работать в Совете. На этом у меня дело стало, во-первых, потому, что 13 числа я слег в постель и поднялся только третьего дня, а во-вторых - Родзянко нет.

Но вчера Строменко рассказал, что Вы написали Родзянке самому относительно вопроса о платном директорстве. Трудно сказать, что из этого выйдет. Конечно, прямое Ваше обращение должно бы иметь больше силы, но Родзянко так ослеплен Куриловым, а Курилов такие ямы роет, что, боюсь, как бы не было испорчено дело. Но Бог не даст, свинья не съест...

Что нужно, так это возможно скорейший Ваш приезд в Екатеринославу. От Строменко я слышал, что Вы 10-го апреля собираетесь выехать из Москвы и к нам попадете только к 20-му. Поздно, куме. Если можно, приезжайте из Москвы прямо в Екатеринославу - 13-14 числа. Об остановке, конечно, не должно быть и речи - у нас: и кума, и дочка тоже очень просят. По приезде много подробностей сообщу.

От души преданный Я. Гололобов.

22 марта.

Если бы не был болен, давно бы написал.

ДИМ. Арх-13289,

Адреса: «Москва. Страстной бульвар, дом кн. Горчакова, Федору Николаевичу Сваричевскому, для передачи Д. И. Эварницкому».

№ 178
ЛИСТ Я. Г. ГОЛОЛОБОВА

7.04.1904.

Катеринослав - Москва

Любый и дорогой мій куме!

Программу лекций г-жи Соколовской я получил и готов всячески содействовать их устройству. Лекции, несомненно, привлекут внимание публики. Необходимо однако для большого успеха некоторую часть сбора назначить в пользу Красного Креста или на флот, или в помощь семействам воинов, словом, на нужды войны¹. Это будет в связи с содержанием лекций. Можно назначить 25 % на военные нужды, а 25 % на приобретение казачьих древностей. При таких условиях, пожалуй, на этот предмет больше перепадёт, нежели без отчисления на военные нужды. Повторяю, готов хлопотать. Но Вы не написали, когда эти лекции г-жа Соколовская предполагает прочитать, а затем – намерена ли она ограничиться одним Екатеринославом, или непрочь проехать в Бахмут и Павлоград. Затем относительно разрешения читать лекции - надо это оформить..

Пусть г-жа Соколовская назначит приблизительно время, когда она намерена приехать для чтения лекций, и напишет мне, а я, соображаясь с местными условиями, выберу дни; иначе могут её лекции совпасть с другими лекциями или с какими-либо выдающимися увеселениями, которые отвлекут публику. Пусть она напишет мне также, предполагает ли проехать в Павлоград и Бахмут. В тоже время ей необходимо послать на имя губернатора прошение о дозволении прочитать в Екатеринославе и в уездных городах в течение мая или июня (когда она решит) лекции, с приложением программ, и просить исходатайствовать у попечителя учебного округа разрешение. Прошение должно быть с 60 коп. маркой. Об ускорении дела я позабочусь.

Теперь относительно Вашего дела, дорогой куме. Вчера говорил с Бродницким² (приехавшим после праздников третьего дня), чтобы он попытался зарядить Родзянко³ насчёт определения Вас штатным директором музея. Бог его знает, почему не отвечает Вам на письмо Родзянко: занят ли он очень или Курилов⁴ тут замешан?

Всё мы разрешим и всё, что возможно, устроим, когда Вы приедете. Ждём Вас. Жена шлёт душевный привет.

Ваш Я. Гололобов.

7 апреля.

ДИМ. Арх-13290.

Адреса: «Москва, Мясницкая, номера Сытова, Д. И. Эварницкому».

№ 179
ЛИСТ Я. Г. ГОЛОЛОБОВА

[...].08.1904.

Судак - [Екатеринослав]

Дорогой куме!

Забрались мы в Судак и поселились у самого синего моря. Устроились хорошо, купанье превосходное и можно было бы отдохнуть прекрасно, но мне лично не повезло. В первый же день по приезде сюда у меня началось рожестое воспаление, и я 9 дней не мог купаться; два дня тому назад начал купаться, простудился и теперь ужасно мучает меня ревматизм. Отпуск мой, таким образом, оказался неудачным - никакого отдыха не будет. А отдых мне очень нужен, так как в последнее время, а в особенности перед отъездом, пришлось много работать.

Относительно археологического съезда¹ я, кажется, сделал всё, что нужно: программы и циркуляры напечатал и распорядился, чтобы разослали их. В канцелярии предводителя я сказал, чтобы всю корреспонденцию по съезду подали Вам, когда приедете, для вскрытия, и чтобы исполнили Ваши распоряжения, если найдете нужным кому-нибудь ответить.

Перед отъездом мне хотелось решить некоторые вопросы, но этого нельзя было сделать, так как заседание² не могло состояться - решим в сентябре.

Я совершенно не знаю, что делается в Екатеринославе, так как не получаю до сих пор газет, не смотря на просьбу о высылке. Возвращусь я, вероятно, в конце августа.

Желаю всего хорошего. Жена шлёт привет.

Ваш Я. Гололобов.

ДИМ. Арх-13273.

Адреса: «Судак, дача на берегу моря, мне».

№ 180
ЛИСТ Я. Г. ГОЛОЛОБОВА

15.08.1904.

Алупка - Екатеринослав

Алупка, 15 августа 1904 г.

Дорогой Кум!

Пишу из Алупки, куда я попал, пустившись в экскурсию из Судака, где оставил своё многочисленное семейство и куда возвращусь через два - три дня. В Судаке время проходит довольно однообразно; соседи по квартире - ростовский доктор с женой - собрались ехать домой через Ялту, я поехал проводить их, с тем, чтобы снова посмотреть окрестности Ялты, которые осматривал лет десять тому назад. Вместе мы осмотрели Гурзуф,

Суук-Су, Массандру и Никитский сад, вчера они уехали домой, а я в Алупку; сейчас поеду в Симеиз.

Перед отъездом из Судака, 11 числа, я получил письмо графини Уваровой¹ (пересланное мне из Екатеринослава), в котором она пишет по поводу Тарновского². Он очевидно ей писал. Гусь он форменный! По приезде расскажу.

Ну, как постройка³? Вероятно, уже работа идёт полным ходом. Судя по «Приднепр[овскому] краю», Вы никуда не выезжали из Екатеринослава; по крайней мере ничего не печаталось об этом.

Скоро отпуск мой кончается и снова попаду в рабочее колесо. Скоро увидимся.

От души целую.

Ваш Я. Гололобов.

ДИМ. Арх-13291.

Адреса: «Екатеринослав, Областной музей имени Поля, проф. Д. И. Эварницкому».

№ 181

ЛИСТ Я. Г. ГОЛОЛОБОВА

16.09.1904.

Екатеринослав - Олександрівськ

Дорогой Куме!

Не гневайтесь, что не писал: болел. Простудился, и приключилось воспаление уха. Мало того, что сильно мучился, но ещё четыре дня лежал, не вставая, и два ровнехонько ничего не ел. Сегодня первый день, как поднялся, хотя стрельба в ухе все продолжается. Когда смогу выйти из дома - не знаю.

Если завтра не будет хуже, пошлю за Федуллом и потолкую с ним насчёт постройки.

Когда же Вы приедете до дому? Пора. Миклашевский¹ уже водворился, приехал и губернатор. Как приедете, устроим заседание. Но Вы, конечно, будете копать, пока позволит погода.

От всей души желаю, прежде всего, не болеть, а затем откопать ещё какую-нибудь царицу и снова прогреметь своей раскопкой.

Жена шлёт привет.

Сердечно преданный

Я. Гололобов.

16 сентября.

ДИМ. Арх-13292.

Адреса: «Александровск, Екатеринославской губ., графу Ивану Викторовичу Канкрину, для Д. И. Эварницкого».

№ 182
ЛИСТ Я. Г. ГОЛОЛОБОВА

28.09.1904.

Катеринослав - Олександрівськ

Дорогой Куме!

Пора ехать домой. 2-го октября выборы председателя научного общества; мы, как Вам уже известно, хотим выбрать Вас. Ввиду этого Вам необходимо быть 2-го на собрании, иначе Курилов¹ опять пройдёт, за отсутствием соответствующего кандидата.

Пожалуйста, приезжайте. Ожидаем. Да и на будынок пора взглянуть.

Преданный Я. Гололобов.

28 сентября.

ДИМ. Арх-13293.

Адреса: «Александровск Екатеринославской губ., графу Ивану Викторовичу Канкрину, для передачи Д. И. Эварницкому».

№ 183
ЛИСТ Я. Г. ГОЛОЛОБОВА

5.06.1906.

Кастрополь - Катеринослав

Дорогой Куме!

Шлём Вам сердечный привет все гуртом - жинка и детишки с крестницей во главе - из прекрасного уголка на южном берегу - Кастрополя. Это превосходное местечко, о котором можно только мечтать. Кастрополь - имение Первушина, бывшее графа Толя; оно состоит из четырех домов, расположенных на самом берегу моря, в южной бухте, среди парка с кипарисами, лаврами, алеандрами, окруженного лесом по окрестностям возвышенностям. Виды на море и на горы чудесные, купанье прекрасное. Дачников немного, уединение полное. Лучшего места для отдыха нельзя отыскать. Мы устроились в особом домишке совершенно отдельно. Чувствуем себя очень хорошо. Сейчас вот, например, 10 часов вечера, дети улеглись спать, мы с Марусей на балконе пишем, доносится спокойный плеск моря и мелодичное журчание источника, находящегося в нескольких шагах; тишина - никакого производимого людьми шума, лишь ночная птица далеко в лесу раз за разом вскрикивает. Эта птица каждую ночь кричит, её называют здесь «сплю» - крик её похож на это слово. И этот крик, и плеск волн, и журчание фонтана, и запах кипариса - всё это поэма, и можно бы наслаждаться, если бы на душе было спокойно, если бы каждый день в телеграммах не читал об убийствах, грабежах и о неуклонном забирании России жидами... Да, куме, забирают и, кажется, заберут. Дума вся почти за

них, что-то в Гос. Совете будет?... А Багалей-то¹, - лидером крайней левой в Совете сделался, и способствует покорению жидами России! Тяжело, куме дорогой, на сердце!

Сегодня прочитал в телеграмме о переводе нашего губернатора в Пензу и о назначении к нам Клингенберга²; человек он умный, как-то он будет насчет жидов. И вице-губернатор новый³, так что к моему возвращению в Екатеринослав начальство новое будет.

Как Вы, куме, проводите время? Где Вы: дома или в Бердянске? Напишите пару строчек, будем очень рады.

Крепко целую. Желаем всего хорошего.

Адрес: Кекенез, Таврической губ., имение Кастрополь.

Ваш Я. Гололобов.

ДИМ. Арх-13297.

Адреса: «Екатеринослав, Дворцовая площадь, собствен[ный] дом».

№ 184

ЛИСТ Я. Г. ГОЛОЛОБОВА

30.08.1908.

Териоки - Катеринослав

Дорогой Куме!

Сейчас прочитал в «Русской Правде» сообщение, что Вы захворали и находитесь в какой-то лечебнице. Мы все - Маня и дети - очень встревожены этим известием и просим написать, что с Вами. Мы часто вспоминаем Вас и недале, как вчера, при разговоре о предстоящей моей поездке в Екатеринослав, Маня поручила мне пригласить Вас к нам, в Петербург, на Рождество, - мы привыкли Вас считать своим и видеть Вас ежегодно на Сочельник.

В Екатеринослав я предполагаю приехать 5 - 6 сентября и рассчитывал просить позволения остановиться у Вас, хотя меня усиленно приглашал к себе Юргевич¹.

Мы возлагаем надежду, что болезнь Ваша не опасна и что Вы уведомлением своим успокоите нас. Если для Вас утомительно, пусть напишет мне Сластивон² - он, неизменный и верный Ваш сотрудник, вероятно при Вас.

От всей души желаю скорого выздоровления. Маня и дети горячо желают того же, а крестница сожалеет, что не умеет писать, просит водить её рукою, чтобы вышло «Катя».

Мы все Вас искренно любим и ждём хороших вестей о Вашем здоровье. Адрес до 30 августа: Териоки, Выборгской губ., Шитовская улица, дача Вейсянена, а после: С[анкт]-П[етербург], Шпалерная, 50.

Сердечно преданный

Я. Гололобов.

Читая в газетах о черниговском археолог[ическом] съезде, я удивлялся, что не встретил Вашего имени, теперь я вижу, что Вас там нет.

ДІМ. Арх-13298.

№ 185

ЛИСТ Я. Г. ГОЛОЛОБОВА і М. ГОЛОЛОБОВОЇ

19.11.1908.

Петербург - Катеринослав

Дорогой Куме!

Ваше письмо навело на нас с Маней грусть. Нам больно было читать о Вашей хворобе, о Вашей апатии, об ослабевании Вашего действительно мощного, проявившего большое творчество духа. Но я не верю, чтобы Ваш дух ослабел. Встряхнитесь, куме, сбросьте уныние! Есть ещё порох в пороховницах, не согнулась ещё казачья сила!

Посмотрите на кипящую работу в России, у нас, в Г[осударственной] Думе, - ведь в создании этой работы, в том, что она закипела, Вы также принимали участие. Вы - историк-художник, описывая ярко и живо, изображая лучшие черты запорожцев - рыцарей удали, мужества и свободы, Вы пробуждали и укрепляли у читателей лучшие качества души, Вы создавали любовь к родине. Да именно любовь к родине. Пусть Вы, как сепаратист, любили Украину и старались создать любовь только к ней, к своей милой Украине, но это всё равно! Вы никогда не проповедовали космополитизма, Вы никогда не только не стояли за якпанье с жидами, но ни за что не мирились с этой мыслью, Вы признавали правильным запорожское изречение: «лях, жид да собака - віра однака». И только этот лозунг, его проповедь, его укрепление среди народа спасёт Россию, в том числе и Украину. Как, может быть, ни странно покажется, но Вы, сепаратист-украинец, являетесь апостолом национализма, так неизбежно необходимого нам теперь для спасения будущего нашего государства, созданного и укрепленного общими усилиями Украины и Центральной Руси.

К горькому сожалению, среди интеллигенции не хотят этого понять, а если невольно понимают, то не хотят или не смеют громко это говорить! А Вы всегда это говорите и скажите. Не отделяйте же себя от кипящей теперь работы, смотрите на неё, как участник! Встряхнитесь, ободритесь, тогда и хвороба пройдет. Приезжайте на святки к нам, очень, очень будем рады, когда снова будем есть вместе кутью.

Теперь насчёт хозяйственных дел. Шкаф замужем, деньги, значит, вышлите; а цветы кума очень просит Вас принять в подарок; она говорит, что ей приятно будет видеть у Вас именно её питомцев. Из мебели продайте, за какую угодно цену, мягкие диван и кресло (хлам), а остальная пусть у Вас побудет, если она не стесняет. Продажа, конечно, не к спеху, можно,

отложить и до лета, до приезда в Екатеринослав Мани, она предполагает приехать.

Итак, ждём Вас и пока крепко целуем. Мы часто Вас вспоминаем, а дочка крестного вспоминает с гордостью. Бедовая стала.

Душевно преданный Я. Гололобов.

Дорогой кум!

Кукубенко¹ желает поддаться огню, а сам совсем расклеенный, пропускает очень интересное заседание сегодня вечером. И он, и я кашляем, чихаем, еле ноги волочим, очевидно, в плену у инфлуэнцы; ломота во всем теле и страшная головная боль. Но после целого дня хворости и слабости, он сел к письменному столу и в немоющем теле появилась бодрость и даже подбодряет Вас. В свою очередь, советую Вам, куме, не хандрить, прошу очень приехать к нам, всякое путешествие подбадривает людей, а Питер, пожалуй, как временное место пребывания, больше других мест взвинчивает нервы. Я его всё-таки не люблю, но временно пожить недурно.

Искренно преданная кума.

ДИМ. Арх-13270.

№ 186

ЛИСТ Я. Г. ГОЛОЛОВОВА і М. ГОЛОЛОВОВОЇ

4.12.1908.

Петербург - Екатеринослав

Дорогой Кум!

Получили от Слассёнова деньги за книжный шкаф и платяной. Платяной я ни в каком случае не хотела продавать: это мне подарок в дни юности. Когда я продавала мебель, на него была масса желающих купить, но я не продала. Поэтому я очень прошу, если есть хоть малейшая возможность, спасти его, вернуть деньги, и, если у Вас нет места для него, то я попрошу Александрович¹ поместить его у них, а как приеду в Екатеринослав, я заберу его с собой. Очень прошу его перекупить, а деньги возвратить Александру Ивановичу; у него (?) есть наши деньги; что потребуется за переноску, пусть он также заплатит.

Живём всё по-прежнему, т.е. в постоянной горячке, заседаниях, комиссиях. Навещают нас приезжие екатеринославцы, недавно был Оранский² и Лубенец³ из Павлограда. Заезжал и Шильдер⁴, но нас не было дома. Ребята по-прежнему шалят, Катюша поправилась; одно время она прихворнула, перепугала нас, думали, что тиф, но оказалось, что сильное засорение желудка (папаша обкормил мармеладом). Дней пять у ней был жар, и она ничего не ела, сильно похудела. Пока были морозцы и снег, ходили в Таврический сад, катались на санках, лепили баб, а теперь страшная сля-

коть, гулять ходим по улицам. Не нравится мне ослепительное освещение главных улиц, глазам больно, а Невский прямо таки невыносим. Боюсь с детьми переходить улицы, теперь по многим улицам ходят трамваи. От нашей квартиры можно сесть и без всяких пересадок проехать через весь Петербург до гавани. Но пока ходили конки, для меня было лучше, на них я не боялась садиться. Надеюсь, что на Рождество приедете и увидите, какие изменения произошли в Питере. Теперь здесь съезд - совет по делам местного хозяйства при министерстве, где и Як[ов] Георг[иевич] участвует. Здесь же в совете он познакомился с князем Урусовым⁵ и вспоминали Вас. Мы также часто вспоминаем Вас. Я сильно скучаю по Екатерин[ославу], хоть и жидовский город, но очень уж я к нему привыкла. Дети тоже мечтают о поездке в Екатеринослав; если будем живы, мы на лето поедem в Крым, и, вероятно, заедем в Екатеринослав. Я все мечтала о поездке в Сумы - погостить у Эвертсов и отдохнуть от переездов и переборок по квартирам, но, вероятно, это останется мечтой.

До свидания, дорогой Дмитрий Иванович, Егорыч и дети целуют Вас. Передайте привет Сластенову и Солодовским. Не забывайте искренно преданную

М. Галалобову.

4 декабря 1908 г.

Дорогой Куме!

Шлю привет и целую. Вспоминали Вас с Урусовым, да не раз. Третьего дня за столом, во время завтрака, о Вас зашел разговор, в котором приняли участие Столыпин⁶ и Гербель⁷. Говорили о Вас и с Поливановым⁸ (член Гос. Совета), который был у нас на археологическом съезде. Он с большою похвалой вспоминал Ваш музей.

Желаю здравствовать.

ДИМ. Арх-13299.

№ 187

ЛИСТ Я. Г. ГОЛОЛОВОВА

6.03.1909.

Петербург - Екатеринослав

Дорогой Куме!

В конце шестой недели я предполагаю приехать в Екатеринослав; пробыть думаю до пасхи, или, смотря по обстоятельствам, и пасху. Черкните два словечка, не стесню ли я Вас, если приеду в Вашу хатину. Мне, конечно, было бы у Вас пробыть весьма приятно, но боюсь стеснить, Очень соскучился за екатеринославскими друзьями и, правду сказать, очень заработался, да ещё при больном сердце. По приезде всё расскажу подробно.

Кума, крестница и прочая детвора шлют поклон.

Преданный душою Я. Гололобов.

6 марта. Суворовский пр., 27.

ДИМ. Арх-13301.

№ 188

ЛИСТ Я. Г. ГОЛОЛОБОВА

4.05.1909.

Петербург - Катеринослав

Дорогой Куме!

Черкните два слова, могу ли я приехать к Вам 15-16 числа. Собираюсь выехать 12 или 13 мая. Не уезжаете ли Вы, не стесню ли Вас? Мне у Вас, конечно, лучше, чем где-либо.

До скорого свидания. Привет от всех.

Преданный Я. Гололобов.

4 мая. Суворовский, 27.

ДИМ. Арх-13302.

№ 189

ЛИСТ Я. Г. ГОЛОЛОБОВА

26.12.1909.

Петербург - Катеринослав

Дорогой, любимый и незабвенный Куме!

Трудно и выразить, какое редкое, несравненное удовольствие доставили Вы нам своим письмом. И как раз вовремя, как раз в то время, когда мы Вас вспоминали, как раз в Свят-вечер получили письмо. Мы здесь по-нашему, по-прежнему, по-холацки устроили кутью. И мысли наши были в Екатеринославе, в прошлом. Вспоминали, как прежде проводили этот вечер, вспоминали - кто был с нами. И, прежде всего, вспоминали Вас. Несколько лет подряд Вы были с нами. Жалели прошлого, хотелось, чтобы оно вернулось. И вдруг звонок - приносят почту и Ваше письмо. Живейшая радость у всех вспыхнула, общий восторг. Значит и он нас вспоминает. Словно услышали Ваши слова, словно вот-вот Вы сейчас вошли...

От всего сердца спасибо за память. Шлем искренний душевный привет, желаем хорошо провести праздники, поздравляем с Новым годом! Крестница целует. Начинает учиться и страстно желает сама написать крестному письму.

Ваш Я. Гололобов.

[...]* Хорошо было получить Ваше письмо, дорогой кум, но ещё лучше было бы видеть Вас в Свят вечер у нас за столом. Хата наша (положим, наемная) сухая, теплая и просторная; когда же Вы соберетесь приехать к нам? Для Вас найдется и в наемной хате комната. Скучаю я здесь; хотя и здесь есть хорошие люди, но на старости как-то трудно отвыкнуть от старых друзей и сойтись с новыми. На первый день обедали у нас 2 члена Думы, один из них черниговский хохол Скоропадский¹ с удовольствием ел оставшийся узвар, вергуны; и человек, по крайней мере, знал, что такое Свят вечер, а то эти петербуржцы-басурмане ни о чем не имеют понятия.

Дети, особенно, Ксюня, привыкли к Питеру, пожалуй, с сожалением будут оставлять его, когда нам придется уезжать. Ваша крестница здоровая, толстенькая, чересчур бойкая особа, очень просит меня заниматься с ней, но я против ранних занятий, ведь ей всё-таки только шесть лет.

Напишите, когда будет желание побеседовать, что у Вас делается; мы слыхали, что Курилов² уезжает или уехал в Варшаву; вот воздух екатеринославский несколько очистится. Что новенького в музее, каких диковинок доскочили? Кого чаще других видите, у кого бываете? Вероятно, заметили охлаждение между нами и Солодовскими³. Як[ов] Георг[иевич] и Елена Константиновна на политике сцепились, полковник вмешался и результат - черная копка. В теперешнее время политика и роднит, и разъединяет людей.

До свидания, дорогой куме, будьте здоровы в Новом году и не забывайте искренно расположенных кумовьев.

* Далі лист написаний рукою дружини Я. Гололобова - Марії Гололобової.

ДИМ. Арх-13303.

№ 190

ЛИСТ Я. Г. ГОЛОЛОБОВА

20.04.1910.

Петербург - Екатеринослав

Любый, дорогой Куме!

Чрезвычайно обрадован получением от Вас весточки! Обрадованы Вашим возвращением из далеких странствий¹. Мы не знали, возвратились ли Вы, и на всякий случай я послал Вам карточку.

Жаждем получить известие, здоровы ли Вы, благополучно ли было путешествие. Просить об описании хотя бы в нескольких словах Вашего странствования не решаемся, ибо не хотим затруднять. Надеемся, через какой-нибудь месяц-полтора подробно выслушать лично.

Мы предполагаем, по окончании занятий в Думе, всей семьей приехать на две-три недели в Екатеринослав, а потом уже в Крым отправиться.

Сердечно поздравляем Вас с праздником и от всей души желаем здоровья и благополучия.

Воистину воскрес!

Гололобовы.

20 апреля.

-Поздравляю. Катя-

- Запис зроблений рукою К. Я. Гололобової - доньки Я. Г. Гололобова.

ДИМ. Арх-13304.

№ 191

ЛИСТ Я. Г. ГОЛОЛОБОВА

28.12.1910.

Петербург - Катеринослав

Дорогой Кум!

Сердечное, теплое и трогательное письмо Ваше мы получили как раз в Святой вечер. Оно нас очень порадовало. И словно Вы заглянули к нам. Мы и без того всегда в Святой вечер Вас вспоминали непременно, а теперь воспоминания о тех вечерах, когда Вы были с нами, ещё более ожили. И грустно стало, что Вы от нас далеке...

Минувшее милое время... Повторится ли когда? Дай Боже, чтобы повторилось, чтобы воротилось...

Спасибо от всей души за ласковый душевный привет, за хорошие пожелания. Все мы, всей семьей, горячо желаем здоровья, душевной бодрости, сердечной отрады.

Преданные Гололобовы.

С Новым годом!

ДИМ. Арх-13305.

№ 192

ЛИСТ Я. Г. ГОЛОЛОБОВА

26.05.[1912].

Петербург - Катеринослав

Дорогой Куме!

Спасибо Вам за поздравление, за ласковое слово, за память. Спасибо. Все мои низко кланяются, а крестница ниже всех. От души желаю всего хорошего.

Ваш Я. Гололобов.

26 мая.

ДИМ. Арх-13307.

№ 193
ЛИСТ Я. Г. ГОЛОЛОБОВА

28.12.1912.

Полтава - Катеринослав

Дорогой Куме!

Сердечное спасибо Вам за память, за ласковое письмо, которым мы все были очень обрадованы. В Свят вечер, за обычной нашей вечерей, мы все время Вас вспоминали и очень сожалели, что Вы не с нами, как бывало прежде. Воспоминания о проведенных вместе днях нам навсегда останутся дороги.

От всей души поздравляем Вас [с] праздниками и с Новым годом и желаем, чтобы Ваши очи, как можно скорее, проглянули по-прежнему, и чтобы на многия лета Вы были благополучны.

Любящие Вас кумовья Гололобовы и Ксения, Таня, Витя. А я от-дельно поздравляю и целую милото крестного.

Катя.

28 декабря.

ДИМ. Арх-13306.

№ 194
ЛИСТ Я. Г. ГОЛОЛОБОВА

18.11.1913.

Полтава - Катеринослав

Дорогой Куме!

В «Русской правде»¹ я прочитал, что Ваш тридцатипятилетний юбилей (учёной деятельности) будет праздноваться 14 ноября Архивной Комиссией². К этому дню я и послал на имя комиссии (в коммерческое училище) телеграмму с приветом и поздравлением Вас. А потом, кажется, через день, прочел в «Р[усс]к[ой] пр[авде]», что празднование юбилея отложено. Думаю, что телеграмму прочтут Вам на празднестве, но всё-таки теперь все мы, вся семья, шлём Вам от всего сердца горячий привет и поздравление и желаем сил и здоровья на много, много лет. Да хранит господь бытописателя славного Запорожья, всю душу и всю жизнь на него положившего!

Искренно преданный Я. Гололобов.

Крестница шлёт особый привет своему крестному, которым она гордится.

Был у меня Безверхий³ с Вашим письмом, - постараюсь помочь ему, хотя имеется большое препятствие.

ДИМ. Арх-13308.

№ 195
ЛИСТ Я. Г. ГОЛОЛОБОВА

26.12.1913.

Полтава - Катеринослав

Дорогой Куме!

Письмо Ваше всех нас очень обрадовало. Одно из выражений в нём мы поняли так, что Вы собираетесь к нам на Сочельник. И вот мы с нетерпением ожидали прибытия утреннего поезда, но Вас не дождались. Мы были разочарованы и очень сожалели. Мы думали, что в Свят вечер Вы будете среди нашей семьи, как в былые года. За вечерей с нами был екатеринославец А. И. Проселков, приехавший с тем поездом, с которым Вас ожидали, и мы все время вспоминали Екатеринослав, Вас и всех друзей. Очень, очень сожалеем, что Вас не было.

Сегодня ожидаем приезда тоже екатеринославской обитательницы - Анны Михайловны Михаэльсен¹; Вы с ней знакомы.

Спасибо Вам за доброе письмо. Сердечно поздравляем с праздником и с Новым годом, от души желаем здоровья, прежде всего, и всякого благополучия. Крестница шлёт особый привет. С искренним удовольствием прочитал в газетах о крупной ассигновке на музей². Большая заслуга Ваша перед Запорожским краем - навсегда сохраните его старину и славу.

Искренно преданный Вам

Я. Гололобов.

26 декабря.

ДИМ. Арх-13309.

№ 196
ЛИСТ Я. Г. ГОЛОЛОБОВА

4.04.1914.

Полтава - Катеринослав

Яков Георгиевич Гололобов
Полтавский Вице-губернатор

Дорогой Кум!

Всей семьей поздравляем Вас с светлым праздником Христова Воскресенья и от души желаем всякого благополучия, и прежде всего здоровья. А крестница шлёт поздравление и привет особо.

Искренно преданный Я. Гололобов.

ДИМ. Арх-13310.

№ 197
ЛИСТ Я. Г. ГОЛОЛОБОВА

27.04.1914.

Полтава - Катеринослав

Дорогой мой Куме!

Всей душой готов помочь Ольге Петровне Косач¹ получить разрешение перевести её «Рідний край»² из Киева в Полтавскую губернию, и с её прошением сам пошел к губернатору, опасаясь, что если в обычном порядке будет доложено прошение, он может отказать. Опасения мои оправдались: он восстал против просьбы. Губернатор наш Багговут - немец, всё время живший в Тамбовской и в Тульской губернии; Малороссии нашей не только не любит и не понимает, но и не знает; при этом он так теперь напуган Мазепинством и Украинским движением, что всякую книжку на малорусском языке считает вреднейшей прокламацией. Мне пришлось с ним долго спорить до неприятностей почти, и удалось отсрочить отказ до получения сведений от предводителя дворянства, но я уверен, что он откажет все-таки, несмотря на моё ходатайство, тем более, что он меня считает украинофилом.

Мне очень жаль, что Ольга Петровна явилась не в отсутствие губернатора, когда я исправлял должность, тогда я без всяких разговоров, немедленно разрешил бы. Конечно, в случае отказа, она может жаловаться министру, и министр, наверное, разрешит, так как законных поводов к отказу нет. Я это говорил губернатору, но он из боязни стоит на своём, ничего не имея, если разрешит министр. Ольге Петровне писать обо всём этом считаю неудобным и пишу Вам.

Конец Вашего письма растрогал меня до слёз: потеря очей - великое горе. Но Бог даст, очи опять хорошо будут видеть, и Вы по-прежнему будете работать. Мы все горячо этого желаем.

Крепко обнимаем и целуем.

Ваш Я. Гололобов.

Спасибо за разговоры с князем Урусовым. Недавно получил известие из Петербурга, что он только один может помочь, если захочет настоять.

ДИМ. Арх-13312.

№ 198
ЛИСТ Я. Г. ГОЛОЛОБОВА

26.12.[1916].

Красноярск-Катеринослав

Дорогой Куме!

Мы все гуртом поздравляем Вас с праздником и с Новым годом и сердечно желаем здоровья и сил на многие годы. В Свят вечер вспоминали

Екатеринослав, родное Запорожье, вспоминали Вас, вспоминали вместе проведенные святые вечера. Пошли, Боже, снова такой Свят вечер, чтобы собраться до купы.

Обнимаем, целуем.

Я. Гололобов, М. Гололобова, Ксения, Татьяна, Виктор.

Крепко целую милого крестного.

Катя.

ДИМ. Арх-13311.

№ 199

ЛИСТ Я. Г. ГОЛОЛОБОВА

8.02.[...].

[Катефинослав] - [Катефинослав]

Дорогой Куме!

Ничуть не забыл насчёт сметы. На другой же день проверил составленную смету - из 500 р. почти ничего нельзя уступить, каких-нибудь 10 р. Напечатано будет в течение 1-1 ½ месяца.

Я хотел зайти к Вам, да не выбрал времени.

Ваш Я. Гололобов.

8 ф.

ДИМ. Арх-13266.

№ 200

ЛИСТ Я. Г. ГОЛОЛОБОВА

5.06.[...].

[Катефинослав] - [Катефинослав]

Дорогой Куме!

Кажется, до сих пор у Вас мускель-клопфер - резиновые пальцы для лечения ревматизма. Так как в Крыму я буду лечить массажем свои ноги, то эта штука мне нужна. Будьте добры, пришлите.

От души желаю Вам всего хорошего.

Ваш Я. Гололобов.

ДИМ. Арх-13296.

№ 201

ЛИСТ Я. Г. ГОЛОЛОБОВА*

5.04.[...].

[Житомир] - [Катефинослав]

[...] успех и за наш музей.

Мы ещё не устроились в Житомире. Сын и крестница с Рождества

живуть здесь и поступили в гимназии, а Таня кончаєт 8-й клас в Полтаве, и Маня там. В начале мая переедут и они сюда.

Обнимаю Вас, дорогой, крестница целует.

Ваш всей душой Я. Гололобов.

5 апреля.

* Лист дефектний, зберігся тільки фрагмент.

ДІМ/ Арх - 13295.

№ 202

ЛИСТ І. П. ГОЛЮНА

20.10.1930.

Ромен - Дніпропетровськ

Ромен 20/X

Любий Дмитро Івановичу!

Цидулку Вашу одержав. Спасибі. Коротко і влучно. Посміявся. Пробачте, що мімохіть, через роботу й заботу, в брехуни попав!.. Ніколи було! Отже не хочу, щоб Ви про мене погано думали, тому виконую свою обіцянку.

Лексичний матеріал я вже вилучив, який цінніший, з своїх численних фольклорних записів (1926-1930 р.); переписую, впорядковую і цими днями вишлю. Хотів би їх подати теж окремою статтею в «Етнографічному Віснику». Підождіть ще кілька днів, і я вишлю Вам цей народньо-побутовий словничок з Роменщини. Поки що висилаю народні спогади про кошового Кальнишевського¹. Їх замало, бо взагалі історична давнина вивітрилась з пам'яті селянства й здебільшого обмежується кріпаччиною. Не забувайте, Дмитро Івановичу! Радий буду одержати від Вас ще хоч кілька рядків про Вашу роботу. Я зараз ломаю голову над переустаткуванням музею за марковською схемою, що сам її розробив. На жаль, за браком деяких матеріалів ще будуть якийсь час прогалини. Коли потрібна буде Вам і моя якась думка в цій галузі, радий буду поділитися. Не забувайте про наш Роменський музей. Присилайте друковані видання Дніпропетровського музею. Будем вдячні. Через свій вузький бюджет місцевий, ми й не мріємо щось друкувати. У мене виготовано кількох праць і лежить без руху. Проте 28-го листопада масмо святкувати десятиріччя музею. Якщо на той час удасться відкрити музей в новому приміщенні, то надішлемо й Вам повідомлення.

Ну, бувайте здорові та не гримайте!

З глибокого шаную І. Голун.

Спогади про кошового Кальнишевського.

(село Пустовійтовка Засульського району на Роменщині).

1. Від Анастаса Левонтовича Печенина, селянина-середняка, 58 років.

«Кошовий Кальнишевський жив у Пустовійтовці на «Могилі», коло церкви, а в сусідніх Оксютинцях жила якась Оксеня: то була його полюбовниця. Тоді там ще села не було, а був хутір... Так от, через ту Оксюту і село прозвали Оксютинці...

Кальнишевський церкву збудував у Пустовійтовці, а Євангелію прислав їй з Петропавлівської кріпости. Євангелія ця, як написано в їй, споруджена кошовим отаманом Петром Івановичем Кальнишевським та його сестрою, а коштувала вона 500 карбованців. Вона й досі є ...

Більше я про Кальнишевського нічого не знаю».

(Записав І. П. Голюн).

2. Від Парфентія Петровича Пипи, селянина-середняка, 80 років.

“Чув я від старих людей, що церкву нашу почав строїть якийсь отаман з гетьманських козаків, Яків, а кончив її Кальнишевський. Він подарував їй хрест і Євангелію. Жив той Кальнишевський в Оксютинцях, там, де тепер живе Трояновський... Він строїв церкви і в Пустовійтовці, і в Оксютинцях, і в Великих Будках, і Покрову в Засуллі, що забрали її в Полтаву. Оксютинська церква сейчас на Зарудді. Купили її та й перенесли. - Пустовійтовська вже двічі перероблялась, двічі ремонт їй давали, приділи робили, підмуровували. Осталися тільки стіни старі, а підвалини вже нові затягнено й підмуровано кирпичем. Олтар старий. В середині олтаря нові “горні міста”. Зделано іконостас...

Кальнишевський був не тутешній. Потім він перейшов ув Оксютинці, там оселився. Семейства в його було п'ять душ: жінка, він, два сини, дві дочки”. Куди він звідци подався - не звісно...”

(Записав І. П. Голюн).

ДІМ. Арх-13256.

№ 203

ЛИСТ І. П. ГОЛЮНА

31.10.1930.

Ромен - Дніпропетровськ

Ромен, музей.

31/X 30 р.

Любий Дмитро Івановичу!

Листа мого, з нотатками про Кальнишевського, Ви, напевне, одержали. Зараз посылаю Вам копію своєї статті, виготовленої до друку: “Матеріали до народньо-побутового словника з Роменщини”.

Як бачите, не хочу бути брехуном; навпаки, хочу, щоб Ваше добре ставлення до мене не зопсувалось. Буду Вам щиро вдячний за Ваші вказівки та за ту чи іншу Вашу допомогу. Я на цей рік ще залишився в Ромні, щоб підогнати свої наукові праці та переустаткувати Роменський музей за марк-

сівською системою. На Жовтневі свята одкриваєм його в новому приміщенні.

Ну, всього Вам кращого! Не забувайте!

Ваш І. Голюн.

ДІМ. Арх-13254.

№ 204
ЛИСТ І. П. ГОЛЮНА

11.03.1931.

Ромен - Дніпропетровськ

Ромен
Ново-Московська, 7

Любий Дмитро Івановичу!

Сьогодні весняною ластівкою прилетіла до мене Ваша хороша листівочка, - і так це мені гарно стало на серці, коли я почув її тепле слово! Спасибі Вам за слово ласкаве!...

Живу я, мов той Іван Випенський¹, самотником в пустелі Роменській. Працювати доводиться багато; собі ж уривати клаптика часу для своїх робіт, але цими клаптиками й виправдується моє наукове буття. Закінчую 2-ий том “Етнографічних етюдів”, написав кілька розвідок до своєї капітальної праці – “З студій над еволюцією української пісні” - (пишу вже 2-ий том). Дещо надіслав до Етнографічного Віснику. Взяли, а коли надрукують, - не знаю. Дуже важко з друком... Закінчив також велику історичну п'єсу – “Луї XVI-й”. Річ ефектна й сильна. Теж треба добиватися друку та ходу; а допомогти мені нікому. Оце все й нервує мене. Та взагалі тяжкий це був рік для роботи... Ну, хай собі пливе за водою!

Вже весняний вітер б'ється у вікно мокрими крилами. Туман стелеться, поїдає сніг... Незабаром зазеленіє, і знов потягне мене в мандрівку! В цьому році хочем обслідувати заселення річки Ромна (верст 50 - 60), де багато городищ. Експедиція займе півмісяця. А після того залюбки пристану до Вас, бо хочу, по-перше, побути ще на порогах та надивитись на них, а, по-друге, хочу причалити до Вашої експедиції та хоч трохи пожити з Вами, дорогий Дмитро Івановичу, і послухати Вашої мудрої розмови... У мене до Вас почуття, як до рідного. Я романтик...

На жаль, до липня я прив'язаний на мотузку, бо зі школи мене раніш не випустять; а от після Петра причалю до Вас.

Пишіть, серденько! Я люблю Ваші листи. Посилаю Вам одну з своїх статей: “Жіноча доля в народніх піснях Роменщини” (надрукована в місцевій газеті).

Щиро вітаю Вас і цілую.

І. Голюн.

ДІМ. Арх - 13255.

№ 205
ЛИСТ О. ГОРЕЦЬКОГО

20.07.1927.

Одеса - Дніпропетровськ

Високоповажний Професоре!

Маю сміливість звернутися до Вас з проханням такого роду: я закінчив у Одесі - ІНО, спеціалізувався з галузі української літератури спочатку в підвищеному семінарі при ІНО, а далі й тепер, як член Наукового т[овариств]а УАН, де вже зачитав свою маленьку працю - рецензію на твори Коцюбинського.

Маю велике бажання до наукової праці, чому й звертаюсь до Вас з проханням: чи не можливо буде мені вдатись до Вам дорученої катедри з заявою про зараховання аспірантом на літ[ературну] секцію. Як-що не можна штатним, то може можна позаштатним, а також довідатись про умови прийому. Рекомендації від своїх керівників я маю. Прошу, вибачте за турботи.

Зі щирою повагою до Вас

Олександр Горецький.

ДІМ. Арх-І3213.

№ 206
ЛИСТ Р. С. ДАНКОВСЬКОЇ

25.02.1925.

Харків - Катеринослав

Шановний пане професоре!

Музей Слобод[ської] України прохає Вас надіслати йому з налож. платою Ваші друковані праці, необхідні для бібліотеки музею, особливо Вашу книжку «По следам запорожцев».

Музей раніш Вас дякує.

Кермузесм Р. Данковська.

ДІМ. Арх-І3940.

№ 207
ЛИСТ Р. С. ДАНКОВСЬКОЇ

28.09.1325.

Харків - Катеринослав

Високошановний Дмитро Іванович!

Музей Слободської України, за приміром минулого року, у цім році, з 4-го жовтня, улаштовує лекції українознавства, які складуть повний цикл. Лекції читатимуться майже щонеділі, від 10 ½ до 11 ½ ч. ранку. Втіпаємо

себе надією, що на час одного з Ваших відвідань Харкова, Ви не відмовитесь прочитати свою лекцію в музейові. На випадок Вашої згоди, будьте ласкаві повідомити, якого дня та на яку тему Ви будете читати.

Більшість лекцій в Музеї безплатні, де-які оплачуються по 2 карб. за лекцію.

Надсилаю Вам свій відбиток.

Зав. муз[еєм] Р. Данковська.

ДІМ. Арх-І3941.

№ 208

ЛИСТ П. Є. ДЕРЯБКИНА

27.07.1909.

Катеринослав-Котовка

27 августа 1909 г.

г. Екатеринослав

Глубокоуважаемый и добрейший Дмитрий Иванович!

Сейчас видел члена Управы фон-Гесберга¹. Вчера состоялось заседание распорядительного Комитета выставки². Штаты бюро установлены: секретарь, делопроизводитель, 2 машинистки и, кажется, два писца. Вопрос о выставочном органе пока остался открытым. Я не принят. Места нет. Все мое дело лопнуло. Положение создалось крайне критическое. Я близок к отчаянию. В Александровске место теперь занято: там ждали меня до 21. Пока я в каком-то кошмаре: что я буду делать, куда пойду - не знаю. Выехать пока не могу: последнее напряжение сделано, а несчастные гроши прожиты. Перспектива темнее ночи.

Благодарю Вас за все Ваши посильные хлопоты. Ваше сердечное отношение и доверие ко мне я не могу забыть.

Черкните два-три слова: подайте совет, куда бы обратиться, чтобы хоть не умереть с голоду. Буду ждать весточки.

Пишите до востребования или на имя Николая Георгиевича³.

Ваш П. Дерябкин

[Четверг]

Сегодня в 4 ч. дня я был у К.И.Макаренка⁴. Пишу Вам по его поручению и с его слов.

На заседани исполнительной Комиссии председательствовал фон-Гесберг. Не смотря на заявление Макаренки о необходимости теперь же пригласить помощника секретаря, фон-Гесберг высказался против его и настоял ограничиться тем штатом, который и принят. Все доводы Макаренко не приняты. Высказанное мнение, что в случае необходимости Макаренко может пригласить секретаря из какого-нибудь другого отдела, не выдерживает никакой

критики: у каждого из них будет свое специальное дело, и они не будут в курсе дела общей дирекции выставки.

Один Макаренко, как секретарь, и теперь уже занят по горло, а в делах - залежь. Иметь помощника необходимо. Если в настоящее время некоторые постановления комитета не могут быть исполнены за недостатком рук, то дальше с усилением и спешностью работа бюро остановится в своих некоторых частях по естественной причине, и тогда никакие усилия не устранят создавшиеся дефекты в администрации и распорядительных функциях выставки. Уже теперь, по словам Макаренко, он получает по три раза напоминания, не успевая вовремя исполнить известные требования.

Секретарь не может одновременно установить и внешнюю дирекцию, в смысле наблюдения непосредственного за выставкой, и следить в канцелярии или бюро. В случае отлучки, временной болезни секретаря бюро будет в критическом положении, а делопроизводитель секретаря не заменит.

Все эти, бегом набросанные соображения, были доложены на заседании, но мнение Гесберга взяло верх.

Макаренко просил Вас передать, что если бы князь⁵ сам был, то результат был бы другой.

Следующее заседание 2 сентября. Достаточно князю сказать бы одно слово и помощник был бы, как хотел и ожидал сам Макаренко.

Бюро Честноховской выставки состоит из 30 человек. Экономия хороша, когда она разумна и в меру.

Короче, Константин Игнатьевич⁶ просит Вас, Дмитрий Иванович, поговорить с князем и объяснить ему всю постановку этого дела и посодействовать в интересах самой выставки, Константина Игнатьевича и меня. Посещение Макаренко меня подбодрило, а, в общем, я страшно подавлен, тем более теперь, когда я рискнул здесь задержаться и далее выехать не могу.

Простите, добрейший Дмитрий Иванович, за надоедливость, за хлопоты. Они так естественны в моем положении. Похлопочите, помогите советом. Привет от Макаренко.

Ваш П. Дерябкин.

ДИМ Арх-14849.

№ 209

ЛИСТ П. Є. ДЕРЯБКІНА

1.09.1909.

Катеринослав - Котловка

1 сентября 1909 г.

г. Катеринослав

Глубокоуважаемый и добрейший Дмитрий Иванович!

Я злоупотребляю Вашим гостеприимством и терпением: живу в кабинете и надоедаю своими просьбами.

Я был у князя Урусова в день его отъезда в имение. Просил его содействия и помощи и передал от Макаренка его мнение о недостаточности

личного состава секретариата будущей выставки. Все, что я говорил князю, было сказано по просьбе Константина Игнатьевича. Макаренко ссылается все на князя, а князь на Константина Игнатьевича, говоря, что если секретарю нужен помощник, то он может просить Комиссию, и она должна дать. Макаренко же, недовольный мизерным штатом секретариата, всю тяжесть вопроса, в смысле благоприятного разрешения, ставит от личного присутствия в Комиссии князя.

Макаренко уезжает, и сегодня я его опять буду видеть... Завтра 2-го сентября заседание Исполнительной Комиссии. О результатах сообщу. Вчера здесь был Константин Петрович Широкий и очень сожалел, что не застал Вас дома. Просил передать Вам свой привет. Презжал он за целой партией обой для ремонта здания таможни в Геническе. Вчера вечером уехал. Жалуется, что Саки мало помогли: ноги болят.

Желаю Вам всего наилучшего.

Ваш П. Дерябкин.

ДІМ. Арх-14848.

№ 210

ЛИСТ П. Є. ДЕРЯБКИНА

15.09.1909.

Катеринослав - [Котловка]

Глубокоуважаемый и добрейший Дмитрий Иванович!

Макаренко меня принял в бюро, но пока на должность конторщика - 45 руб. в месяц. Я согласился, конечно, в надежде получить в будущем больше. Дела в бюро много, но работа пустая.

Отчего это Вы выдумали болеть в гостях? Есть ли там врач?

Простите за краткость письма: спешу отправить с “оказией» на квартиру князя¹.

Ваш П. Дерябкин.

15 сентября 1909 г.

ДІМ. Арх - 14847.

№ 211

ЛИСТ Д. А. ДЖЕЖЕЛІЯ

11.04.1928.

Харків - Дніпропетровськ

Шановний Дмитро Івановичу!

Коли я був минулого року у Вас в музеї, Ви мені запропонували продати Вам келеп, що в мене є, якого Ви бачили ще у мого батька Андрія Дмитровича Джежелія у місці Полтави. Так ото, як що Ви цікаветесь згада-

ним келепом, то я можу Вам його продати, за ціну, що Ви самі йому призначили, під час нашої з Вами балачки, а саме 150 карб. Як що Ви погоджуєтесь на мою пропозицію, то будьте ласкаві, відпишіть мені листа, з вказівкою точної Вашої адреси, і я Вам надішлю келепа накладною платнею.

З пошаною Дмитро Джежелій.

Адреса моя: Харків, майдан Феєрбаха № 7, правл. Донецьких зал.

Д. А. Джежелію.

11/IV-28.

ДІМ. Арх-14836.

Адреса: "Рекомен. Дніпропетровське. Крайовий музей ім. Поля. Дмитрові

Івановичу Яворницькому. // Харків. Правл. Дон. зал. Джежелій Д. А."

№ 212.

ЛИСТ Д. А. ДЖЕЖЕЛІЯ

30.04.1928.

Харків - Дніпропетровськ

Шановний Дмитро Івановичу!

Дуже дякую Вам за гроші, що я їх сьогодні одержав. А тепер маю сповістити Вам одну справу. Біля Мелітополя у 12 кілометрах знайдено велику могилу, що ще не розкопано її, і по відомостям вона повинна бути дуже цікавою, але на те щоб її розкопати бракує коштів. Як що Ви цим зацікаветесь, то напишіть, і я Вам напишу всі подробиці, що мушу одержати з Мелітополя цими днями.

З пошаною Дмитро Джежелій.

30/IV-28 р.

Адреса: Харків. Правління Донецьких зал., майдан Феєрбаха № 7.

Д. А. Джежелію.

ДІМ. Арх-14837.

Адреса: "Дніпропетровське. Краєвий музей ім. Поля. Дмитрові Івановичу Яворницькому".

№ 213

ЛИСТ А. К. ДИТЕРИХСА

12.12.1891.

Петербург — Царське Село

12 дек. 91 г.

Сергиевская ул. д. 83 кв. 6.

Многоуважаемый Дмитрий Иванович!

Вы были так добры, что обещали своё содействие к помещению моей статьи. Теперь она кончена, и я обращаюсь к Вам с просьбой облегчить мне мою попытку, поместить её в какую-нибудь редакцию. Называется она,

т. е. не редакция, а статья: «По поводу выставки Репина» и представляет краткую характеристику его художественной деятельности.

Будьте так добры - не откажите в моей просьбе. Мой адрес в заголовке письма или же Публичн[ая] библиотека. Зовут меня Леонид Константинович Дитерихс, который шлёт Вам свой поклон и остаётся искренно Уважающий Вас.

ДИМ. Арх-14891.

Адреса: «Царское Село, Стессельская ул., д. Фролова».

№ 214

ЛИСТ О. ДІБРОВИ

28.02.1930.

Червоноград – Дніпропетровськ

УСРР

Червоноградський
районовий музей
Лютого 28 1930 р.

№ 27

м. Червоноград
Полтавської округи

До т. Еварницького.

Шановний товаришу! У Червоноградському музеї є відомості, що Ви гарно знаєте історію м. Червонограду (Константинограда) і навіть маєте власну працю щодо Червоноградщини.

Просимо не відмовити надіслати до музею всі Ваші матеріали, за що музей буде Вам дуже вдячний.

Зам. Завідувача музею О. Діброва.

ДИМ. Арх-14875.

№ 215

ЛИСТ П. ДОБРОВОЛЬСЬКОГО

21.09.1905.

Чернігів - Катеринослав

Чернигов

21 сентября 1905

Глубокоуважаемый Дмитрий Иванович!

Я готов бы сейчас же исполнить Вашу просьбу, но пока не имею повода. Из Ваших слов видно, что Родзянко¹ оставил Скрыленко² до выяснения дела свидетельскими показаниями. Раз так, то, конечно, по Вашему указанию, и я могу получить запрос и, само собою разумеется, не покуп-

люсь дать ответ. Писать же без всякого повода нахожу неудобным. Поэтому, благоволяете указать Управе, что Добровольский может свидетельствовать, и чтобы меня спросили.

Я ни на минуту не сомневаюсь, что Вы, по соображениям тактического характера, разделите этот мой взгляд и сделаете именно так. Думаю, что это и для Вас будет гораздо удобнее.

Впрочем, дабы Вы не подумали, что я уклоняюсь, могу написать в управу и без запроса с её стороны. Но, в таком случае, я должен начать свою речь так: «По просьбе, или вследствие обращения ко мне проф. Д. И. Эварницкого и т. д.» Судите сами, это не совсем удобно. Затем я позволю себе рекомендовать Вам обратиться ещё к Ник. Вас. Левицкому. Он многое скажет.

Жду от Вас ответа. Почитающий Вас

П. Добровольский.

ДИМ. Арх-18263.

№ 216

ЛИСТ К. И. ДРАКОХРУСТ

20,12.[1939]

Москва - Днепропетровск

Глубокоуважаемый Дмитрий Иванович!

Вы разрешили мне обращаться к Вам за консультацией. Хотя я, зная Вашу большую загруженность, долго не хотела Вас беспокоить своим мелким вопросом, но он для меня важен. Не знаете ли Вы историю портрета Максима Железняк¹? Я хорошо разобралась в портретах Гонты², Кармалюка³, а вот портрет Железняка, кот[орый] приведен у М. С. Грушевского⁴ в «Иллюстрир[ованной] ис[тории] Украины» - загадочен. У Грушевского нет объяснения. В украинских музеях мне тоже не дали сведений. Но вот один музейщик из Киева прислал мне очень похожий портрет (фото), сообщив, что это известный Жемчужников писал, вернее рисовал. А под портретом слева надпись В. В. - ничего похожего на Жемчужникова.

Приходилось ли Вам видеть судебное дело, кот[орое] велось в Киевск[ой] губ[ернской] канцелярии - не было ли там портрета?

Я очень интересуюсь иконографией, связанной с историей Украины, поэтому очень прошу Вас, не отказать поделиться Вашими сведениями. Ведь М. Железняк долго был на Запорожье.

Надеюсь, что Вы в добром здравии. Искренно желаю Вам всего лучшего.

Уважающая Вас

Екат. Пав. Дракохруст.

ст. научн. сотр. Гос. Историческ. музея.

Москва, Кр. Площадь, д. 1/2.

ДИМ. Арх-17715.

№ 217
ЛИСТ К. И. ДРАКОХРУСТ

13.01.1940.

Москва - Днепропетровськ

Уважаемый Дмитрий Иванович!

Я очень огорчена Вашей болезнью и искренно желаю скорейшего выздоровления. Извиняюсь за беспокойство и благодарю за сообщение. Правильно ли я поняла, что портрет Железняк, кот[орый] находится в Вашем кабинете, является тем же по типу, что у Грушевского и сделан художником С. Праотцевым в Москве, [в] 1897 [г.].

Привет и ещё раз пожелание здоровья.

Е. Дракохруст.

[P.S.] Я очень сожалею, что не могу выполнить просьбу Вашей супруги, за невозможностью достать, особенно в моих условиях - я одиночка, с утра до позднего вечера на работе и только успеваю мать, кот[орая] тяжело больна, кой чем снабдить. Простите за отказ - сейчас и в Москве это почти невозможно достать.

13/1.40.

ДИМ. Арх-17714.

№ 218
ЛИСТ М. М. КОВАЛЕВСЬКОГО

1.03.1913.

Петербург - Катеринослав

1 марта 1913 года

Всероссийский № 275 Национальный клуб

Издательская комиссия

СПб., Литейный просп., 10

Телефон 52-05

Милостивый государь Дмитрий Иванович!

Всероссийский Национальный клуб задался целью издать для народного чтения ряд брошюр о выдающихся лицах нашей родины. Между прочим, наметил в виду издать брошюру «Митрополит Пётр Могила»¹. Обращаюсь к Вам с просьбой - не возьмёте ли Вы на себя труд написать эту брошюру. Задачи: русская нация и православие связаны органически. Поляки, желая денационализировать малороссов, прежде всего, хотели уничтожить православие и ввести католицизм. Пётр Могила боролся с порабощением поляков поддержкой православия и тем самым укрепления русской народности. Меры борьбы, предпринимаемые Петром Могилой. Значение просветительное Петра Могила для Москвы и России.

Брошюра не должна быть более 1 ½ листа (лист 40000 букв). Гонорар 50

руб. за лист. Если Вам эта работа подходящая, не откажите меня уведомлением.

Председатель Издательской комиссии

Профессор М. Ковалевский.

ДИМ. Арх-15066. Машинопис.

Адреса: «Его Превосходительству Дмитрию Ивановичу Эварницкому. г. Екатеринослав, Музей имени бар. Корфа?».

№ 219

ЛИСТ І. П. КОВАЛЕНКА

21.12.1925.

Маріуполь - Катеринослав

Вельмишановний Митро Іванович!

До Вас звернуться курсантки нашого Маріупольського пед-технікума - Панченко та Українцева - з проханням обдивитися Ваш музей. Будь ласка, допоможіть їм і попросайте Ваших співробітників дати їм пояснення. Цікаво було б, щоб вони звернули особливу увагу на експонати Маріупольщини, що містяться в Вашому музеї.

На превеликий жаль, я сам не маю можливості одвідати Вас та Ваш музей. Може як небудь утрпаю на весняну перерву, тоді і Дніпро могутчий буде веселіш і де куди можна буде поекскурсувати.

Діло нашого музею потроху посувається вперед. Цими днями одчинили відділ по історії революції. Почали потроху працювати над більш доскональним вивченням місцевих греків-кримчан, збираємо етнографічний матеріал.

Мріємо про розкопку могил на весні. Може дасте нам які-небудь поради - будемо вдячні.

З пошаною стискаю руку

Ів. Коваленко.

Маріуполь. Музей краєзнавства.

Завід. Іван Пантелесевич Коваленко.

ДИМ. Арх-15079.

№ 220

ЛИСТ І. П. КОВАЛЕНКА.

1.10.1929.

Севастополь - Дніпропетровськ

Дорогий Дмитро Іванович!

Ви мабуть чули, що при Маріупольському музеї краєзнавства заснований вже два роки грецький відділ, з метою вивчення грецького населення Маріупольщини. Ми вже зібрали значну колекцію вишиванок і тканин і

зараз перебуваємо в Криму з метою ознайомлення зі збірками кримських музеїв і порівняння побутів.

Бачили ми збірки в Ленінградському “Русском” музеї і в Москві в “Центр. муз. народознавства”. Але все це не зовсім нас задовольнило, й ми маємо велику охоту побувати у Вас, бо в старі часи збирався матеріал на Маріупольщині для музею Поля (здається Бабенко¹).

По каталогу Вашому ми знаємо, що у Вас є чудесні грецькі речі, які нам необхідно було б подивитися.

Дуже прошу Вас дати відповідь, чи є можливість в короткий термін оглянути Ваші грецькі маріупольські колекції, чи може вони далеко в скринях і зараз незручний час, щоб їх витягати (може іде ремонт тощо).

Ми думаємо, їдучи з Криму до Маріуполя, проїхати через Сінельниково, де зробити зупинку і заїхати до Дніпропетровського на день (чи може два, як вистачить термін залізнич. квитка і як покаже робота).

Чи є можливість переночувати у Вас в музеї (може є спец. кімната для наукових робітників). Їду я не сам, а з дружиною, яка власне кажучи і займається грецькою етнографією (вона маріупольська гречанка).

Ми веземо з собою різні фотографії, які хочемо показати і Вам. На наших греків почали звертати увагу, бо серед їх шукають нащадків кримських готів.

В Криму ідуть роскопки в Ескі-Кермене, де шукають столицю готів в V - VI ст. Ми теж там були. При нас приїхав з-за кордону німецьк. вчений, проф. Зауер з метою в'яснити можливість прийняти участь в цих роботах “по готам”.

Дуже був би радий, коли б одержав від Вас відповідь одразу ж, бо цими днями вже виїзду з Криму і ледве-ледве встигну получить вісточку від Вас.

Буду чекати відповідь на таку адресу: Севастополь, до востребования, Ивану Пантелеевичу Коваленко.

З пошаною до Вас директор Маріупольського музею краєзнавства

Ів. Коваленко.

ДІМ. Арх-15080.

На листі надпис-резолуція: “Приїжджайте, але в музеї немає приміщення, де б Ви зупинились. 8.X.29. [Підпис нерозб.]”.

№ 221

ЛИСТ В. Є. КОЗЛОВСЬКОЇ

19.03.1929.

Київ - Дніпропетровськ

Вельмишановний Дмитро Івановичу!

Дуже вдячна Вам за ласкаве запрохання взяти участь в експедиції по археологічному дослідженню Дніпрельбуду. До цього часу я не відповідала

Вам, бо хотіла з'ясувати що до планів археологічних дослідів на Україні р. 1929. Оскільки зараз виявилось, що я маю вже нагрузку по лінії ВУАК'у, то, очевиднож, не зможу взяти участі в Дніпрельстанівській експедиції цього року.

Дуже цікавить мене оглянути здобутки попередніх експедицій, що знаходяться в Вашому музеї і, як що пощастить, то я рада буду побувати в Вашому музеї.

З пошаною В. Козловська.

19/III.1929.

ДІМ. Арх-15127.

Адреса: "м. Дніпропетровське. Історично-археологічний музей, площа Жовтневої Революції № 2. Впн. проф. Дмитру Івановичу Яворницькому".

№ 222

ЛИСТ В. Є. КОЗЛОВСЬКОЇ.

12.01.1931.

Київ - Дніпропетровськ

Високошановний Дмитре Івановичу!

Щиро дякую за почесне запрошення взяти участь у праці науково-археологічної експедиції по дослідженню тер. Дніпрельстану. Досліди минулих трьох років виявили оскільки ця територія важлива для розв'язування багатьох проблем у галузі археології, напр., проблема співвідношень [...] та кромлехів з т. зв. похованнями корчених та інші. Я весь час з увагою та з великим інтересом слідкую, за тим, що дає і має дати для археології праця науково-археологічної експедиції. На жаль, зараз дати згоду на участь в цих надзвичайно цікавих і важливих дослідях я не можу, хоча і маю Ваше ласкаве запрошення, чим я дуже дорожу, через те, що я зв'язана утворенням Археологічного музею ВУАН у Києві. Ця робота посувається дуже повільно, і, очевиднож, почасти затримається тим, що відремонтована частина будинку Археологічного музею в найближчому часі буде тимчасово відведена під археологічну виставку ВУАК'у. Утворення цього музею вимагає великої роботи і раніше, як в осені б. р. не сподіваюся закінчити її хоча б у загальних рисах.

Отже тому прошу прийняти від мене ще раз щире подяку за ту увагу, що Ви мені її приділили, і гадаю, що у майбутньому зможу бути корисною для Вашої справи, але на цей рік з жалем повинна утриматися від бажання попрацювати у складі науково-археологічної експедиції.

*З глибокою пошаною
В. Козловська.*

Київ

12/I 1931.

ДИМ. Арх-15128.

Адреса: “Рекомендоване. Дніпропетровське, Археолог.-історичний красвий музей. Академіку Дмитру Івановичу Яворницькому”.

№ 223

ЛИСТ П. П. КОРОЛЕНКА

7.06.1894.

Катеринодаф - Москва

Уважаемый Дмитрий Иванович!

Просимую Вами выписку из дела при сём Вам посылаю. Если Вам ещё будут нужны какие сведения о запорожцах, то, пожалуйста, пишите мне, и если у меня найдется нужный материал, то непременно сообщу.

Но позвольте и к Вам обращаться за некоторыми справками в Петербурге, для моих кубанцев, и первая просьба будет такая: возможно ли снять фотографический портрет, Вашим старанием, с Головатого¹, имеющийся на известной Вам гравюре в Эрмитаже, и что это будет стоить, для доклада нашему наказному Атаману. Нет ли портрета Чепиги², бывшего кошевого атамана, во дворцах? Мне кто-то говорил, будто бы с него был снят портрет в 1794 г., когда он, отправляясь в Польшу с полками, представлялся ко Двору, был на обеде у Государыни и проч. Покуда больше ни о чём Вас утруждать не буду.

Письмо это я направляю по Вашему адресу в Екатеринослав, но если оно Вас найдёт в Петербурге, то сообщите мне свой тамошний адрес. Искренно уважающий Вас

П. П. Короленко.

ДИМ. Арх-16133.

№ 224

ЛИСТ П. П. КОРОЛЕНКА.

12.02.1901.

Катеринодаф - Москва

Глубокоуважаемый Дмитрий Иванович!

Премного Вам благодарен за присланные 2 и 3 тт. Вашей истории запорожских казаков¹. К большому сожалению, не могу Вам выслать зараз скромного своего труда «Предки кубанских казаков на Днестре и Днепре». Когда же получу оттиски, то зараз вышлю.

Сообщая о разорении Запорожской Сечи на Чертомлыке² подполковником Яковлевым³ и Галаганом⁴, в 1709 году, Вы ссылаетесь на малорос[сийское] дело 1710 г. № 3, Арх[ив] Мин[истерства] Иностр[анных] дел. Тоже говорит и Костомаров⁵ в своём «Мазепе»⁶. На просьбу мою о сообщении некоторых сведений по этому предмету, директор названного архи-

ва уведомил меня 11 прошлого января, что в означенном деле заключаются письма гетмана Скоропадского⁷ канцлеру гр[афу] Головкину и другая переписка, но о Запорожской Сечи ничего нет. После этого не знаю, с чьей стороны ошибка.

Для меня неважно знать подробности разорения Чертомлыцкой Сечи, они описаны хорошо Вами (т. 3, стр., 442), мне нужны сведения, какие клейноды⁸ и церковные вещи были взяты Яковлевым и кому они были представлены. Далее (стр. 443) Вы указали, что из разорённой Чертомлыцкой Сечи было взято 13 знамён, но перечень не объясняет, какие это были знамена; да, вероятно, кроме знамён, были в Сечи и другие клейноды, и, наверное, их Яковлев не оставил. Церковные вещи достаточно Вами обозначены, но тоже неизвестно, кому они представлены? Нужно полагать, что всё взятое из разорённой Сечи было представлено князю Меншикову⁹, по распоряжению которого Яковлев и был командирован. Тому же князю он и рапортовал при исполнении поручения. По крайней мере Костомаров («Мазепа») ссылается на письма Меншикова в Государственном архиве (стр. 400), когда говорит о походе Яковлева под Сечь. Вы же, говоря о взятых из Сечи предметах, ссылаетесь на дело Министерства Юст[иции], раз[ряд] Малор[оссийского] стола 1709 г. Не окажется ли в этом деле, или в меншиковских письмах, сведения с подробным описанием взятых из Чертомлыцкой Сечи клейнодах и церковных вещах, - с указанием, кому и когда они представлены. Такое же точно сведение, желательно бы иметь и о тех клейнодах и церковных вещах, которые были взяты из разорённой генералом Текелли¹⁰ Подпольной Запорожской Сечи¹¹ в 1775 году. Указать для этого источник я не могу, но в библиографической заметке, напечатанной в журнале «Киевской старины» за декабрь, г. Иванов, перечисляя рассмотренные им дела в Московском отделении Архива Главного штаба, упоминает, что в числе тех дел (они указаны) есть переписка 1775 - 1776 гг., с рапортами генерала Текелли о запорожских бесчинствах и об уничтожении Сечи Запорожской... Вероятно, в этом деле окажутся и нужные сведения.

В этом последнем архиве хранятся дела генерал-фельдмаршала князя Потёмкина¹². Очень и очень желательно было бы знать, из числа каких клейнодов были переданы им, с высочайшего соизволения, чрез генерала Суворова¹³, в 1788 году, Черноморскому казачьему войску, или тогда ещё Войску верных казаков: большое белое знамя, атаманскую булаву, малые знамёна для куреней, перначи и проч.

С Вашего позволения я обращаюсь к Вам со всепокорнейшею просьбою о сообщении мне просимых сведений. Ваше просвещённое содействие провинциальному малоизвестному труженику даст ценный вклад в историю потомков запорожских казаков, которая в полном объёме будет ожидать Вашего труда; а до того я буду готовить кое-какие сведения по

этой истории, насколько достанет моих сил.

За переписку выплаю деньги, сколько будет следовать, по Вашему уведомлению.

С глубочайшим почтением и преданностью Ваш покорный слуга
П. Короленко.

ДИМ. Арх-16130.

№ 225

ЛИСТ П. П. КОРОЛЕНКА

23.08.1901.

Катеринодар - Камишина Миргород. пов. Полтавскоѣ губ.

Многоуважаемый Дмитрий Иванович!

Посылаю Вам вместе с сим скромный труд мой «Предки кубанских козаков». Прошу принять его в знак особенного моего к Вам уважения. Если Вы в нём найдёте много недостатков, убогую мысль и не вполне обработанный материал, то примите во внимание, что я писал не историю, а только историческую справку, - а историю я предоставил Вам. Может, чего не додумался, а чего не сумел.

Я одно только старался - сгруппировать в одно место материал, собранный в течение долгого времени, что бы он не погиб, как гибнет многое, дорогое для истории, архивное богатство.

Итак, шановный добродію, выбачайте - чим багат, тим и рад.

С глубоким уважением и искренно преданный Вам

П. Короленко.

23 августа 1901 г.

Екатеринодар

Борзаковская улица, д. № 55.

ДИМ. Арх-16132.

№ 226

ЛИСТ П. П. КОРОЛЕНКА.

11.02.1902.

Катеринодар - Москва

Многоуважаемый Дмитрий Иванович!

Прилагая при сем опись Делах Московского Отделения Архива Главного штаба, значащихся по описи, составленной г. Дмитренко, в 1899 году, из которых я желал бы получить справки, покорнейше Вас прошу - не найдете ли возможным взглянуть на те дела и сообщить мне о них краткое сведение, хотя из тех, которые не потребуют много времени, так как я не сумею утруждать Вас выписками из дел, которые могут сделать другие,

более свободные лица, если мне самому не удастся прибыть в Москву, по увольнению в отставку, в этом году. Я оставляю службу.

Искренно Вас уважающий

П. Короленко.

Я посылаю Вам брошюру «Кошевые атаманы».

11 февраля 1902 г.

г. Екатеринодар

Борзаков. ул. д. № 55

ДИМ. Арх-16131.

Адреса: "В Москву. Зарядье, Кривой переулок, дом Бахрушина, профессору Московского университета Дмитрию Ивановичу Эварницкому".

№ 227

ЛИСТ В. КОРОСТОВЦЕВА

23.11.1904.

Масток Близнюки Павлоград. пов.

Катеринослав. губ. - Катеринослав

Милостивый государь Дмитрий Иванович!

По поводу Вашего письма, в данный момент, я не могу Вам ответить ничего решительного. А если угодно будет Вам переговорить со мной лично и относительно устройства публичных лекций Ваших в Павлограде, то я Вас попрошу пожаловать в губернскую управу, во время губернского земского собрания (с 1-го декабря), где мы можем перетолковать обо всём подробно.

Готовый к услугам

В. Коростовцев.

ДИМ. Арх-16108.

Адреса: «В Екатеринослав. Областной музей, Потёмкин дворец. Е.В.Б. Дмитрию Ивановичу г-ну Эварницкому».

№ 228

ЛИСТ I. В. КОРОСТОВЦЕВА

1.04.1915.

Масток Близнюки - Катеринослав

Просил бы Вас сообщить мне, глубокоуважаемый Дмитрий Иванович, не оставили ли Вы своего решения в н[ынешнем] году раскопать несколько курганов в принада[ежащем] мне имении «Близнецы», в одном из коих был найден мной блок с ясным изображением подобия ушей быка, а также слышен, при ударах лома или лопаты, глубокий гул, дающий право на предположение большого склепа.

Сим, напоминая Вам о нашем разговоре относительно раскопки курана в Близнецах, остаюсь с почтением известный Вам

Ваш И. В. Коростовцев.

ДИМ. Арх-16116.

Адреса: «Его Превосходительству Дмитрию Ивановичу Эварницкому. г. Екатеринослав. Музей имени Поля. // ст. Близнецы Ю. ж. д. И. В. Коростовцеву».

№ 229

ЛИСТ I. В. КОРОСТОВЦЕВА

25.04.1915.

Масток Близнюки - Катеринослав

25 апреля 1915 года

Многоуважаемый Дмитрий Иванович!

Ваше письмо я читал вчера, больше недели пробыли с больными детьми в Харькове и вчера вернулись домой.

Целые дни сплошь, а то иногда и переставая, идут дожди, даже, как говорят, четыре дня назад выпал снег в ½ вершка.

Добраться до ст. Близнецы, как и ко мне, очень легко. Расписания у меня нет (справиться можно на городской станции против гостиницы «Франция»). Я езжу плацкартным (прямое сообщение Москва - Петроград), в 10 с минутами вечера до Лозовой, в Лозовой пересадка на Ростов; ст. Близнецы первая станция от Лозовой (Лозовая, полустанок Рудаево и Близнецы).

Известить меня о дне и часе Вашего прибытия можно по телеграфу, с расчётом получения телеграммы на ст. Близнецы между 8 утра и 11 вечера, или по междугородному телефону Лозовая – земская - имение Близнецы.

Ожидая Вашего милого посещения, остаюсь уважающий Вас

И. Коростовцев.

им. Близнецы.

ДИМ. Арх-16107.

Адреса: «Его Превосходительству Дмитрию Ивановичу Эварницкому. г. Екатеринослав. Музей имени Поля».

№ 230

ЛИСТ А. КОРСУНА.

27.05.1910.

Одеса - Катеринослав

Глубокоуважаемый Дмитрий Иванович!

Ещё раз выражаю большое сожаление, что не застал Вас в Екатеринославе.

По поводу мундира офицера «Верного Черноморского войска»¹, о котором я Вам писал, и Вы сообщили, что музей может его уступить Кубанскому войску за 75 р., - помощник Наказного атамана генерал Лебедев в письме своём ко мне от 11 сего мая сообщает, что бы я просил Вас выслать этот мундир, хотя бы на его имя, в г. Екатеринодар «наложенным платежом», конечно, включая, кроме стоимости, и расходы по пересылке. Кроме того, просит сообщить, какие ещё предметы из вооружения (ружья, сабли, пистолы и проч.), домашнего обихода (ложки, люльки, чашки и проч.), одежды мужской и женской и другое, - может уступить музей Войску и по какой расценке. Я полагаю, Дмитрий Иванович, что если найдутся к уступке означенные предметы, то лучше всего пусть Войско командирует доверенное от себя лицо за приёмом их, дабы не было нареканий на музей.

Я был и в Киеве и такое моё несчастье, что и там не застал Н. Ф. Биляшевского², поехал к нему в имение, а он выехал в Киев. Без Ваших указаний не мог поехать и на Чортомлык, но думаю в скором времени пополнить это. Из Войска по сему поводу генерал Лебедев ничего не сообщает.

Музеем Вашим очарован. Лебедев ещё просит, что будет стоить сфотографировать или скопировать красками портрет Ант. Головатого³ с картины «Смерть Потёмкина»⁴?

Прошу, дорогой Дмитрий Иванович, извинить меня за доставляемое мной Вам беспокойство.

Будьте здоровы.

Уважающий Вас А. Корсун.

Адрес: Одесса, Ольгиевская ул., д. № 25, кв. № 21, полковн. Корсуну.
Справка. Мундир просят направить в г. Екатеринодар, в Кубанский этнографический и естественно-исторический музей.

Полк. Корсун.

ДИМ. Арх-16156.

Адреса: «В г. Екатеринослав, в Екатеринославский областной имени А. Н. Поля музей. Дмитрию Ивановичу г. Эварницкому».

№ 231

ЛИСТ А. КОРСУНА

30.06.1910.

Одесса - Катеринослав

Дорогой Дмитрий Иванович!

Получил заказ с Кубани выслать фотографический снимок с картины «Смерть Потёмкина», а потому покорно прошу разрешить мне это сде-

лать, хотя бы и в отсутствие Ваше. Если Вы в первых числах (до 10-го июля) июля месяца будете в Екатеринославе, то очень буду рад видеть Вас. Хорошо было бы, если бы Ваши служащие в музее знали бы, что мне разрешается снять фотографию картины, а также и допуск меня спать в музее запорожский костюм, о чём очень прошу Вас. Хорошо было бы именно мне видеть Вас в Екатеринославе, а так как я человек свободный, то сообщите, когда я Вас могу видеть, и я к тому времени приеду.

Женский костюм я таки доскочив в Киеве у Н. Ф. Беяшевского, останова за батьковским - запорожским.

Кому Вы поручите допустить меня к указанным работам в музее, будьте добры сообщить. Матвей Александрович Сулькевич, командир 57-го Марлинского полка, самый деятельный член Одесск[ого] отд[еления] Военно-Историч[еского] общ[ества] переведён в Херсон. Большая утрата.

Будьте здоровы. Ваш А. Корсун.

30 VI 1910 г.

ДИМ. Арх-16134.

Адреса: «В г. Екатеринослав. Областной музей имени Поля. Директору сего музея Дмитрию Ивановичу Эварницкому».

№ 232

ЛИСТ А. КОРСУНА

29.08.1910.

Одеса - Катеринослав

Дорогой Дмитрий Иванович!

Посылаю при этом вырезку из Высочайшего приказа. В нём есть капля и моего мёду, но без проники судьбы, т. е., в моих хлопотах о переименовании полка не входило сюда другое имя, - это исходило от войскового правительства.

О переезде в Екатеринослав очень подумываю, но меня страшит укладка, которая обыкновенно протекает у меня не меньше недели, а затем неизбежные хлопоты по устройству на новом месте.

Я просил фотографа Миткина¹ по изготовлении карточек предъявить их Вам для одобрения и тогда оставить для раскраски один экземпляр у Вас, и по окончании этого выслать уже мне все вместе.

Касательно мундира написал на Кубань генералу Лебедеву, удостоверить, что таковой мундир поистине носили офицеры «Верного Черноморского войска», о чём есть указание в сочинении Ф. Кондратовича («Киевская старина», 1883 г. Апрель месяц, стр. 762 «Задунайская Сечь»). Жду ответа. Запорожский костюм уже отослан.

Относительно Вашего желания, спать достойные запорожские штаны, прошу указания, из какого материала и какого цвета, а самое луч-

шее, конечно, если бы иметь от Вас самый материал (ей-Богу, без лукавства!), или образчик, который может быть вложен в письмо. По изготовлении я Вам их вышлю.

Будьте здоровы. Боюсь утруждать Вас рукописанием.

Уважающий Вас А. Корсун.

1910 г. 20. VIII.

ДИМ. Арх-16137.

Адреса: «В г. Екатеринослав. В областной имени Поля музей. Директору его Дмитрию Ивановичу г. Эварницкому».

№ 233

ЛИСТ А. КОРСУНА

2.09.1910.

Одеса - Катеринослав

Многоуважаемый Дмитрий Иванович!

Могу ли я найти порядочную квартиру о 3-х комнатах в настоящее время; предпочитаю во 2-м этаже, но, конечно, могу примириться, если будет удобно в других отношениях, цена тоже важна; желательно около Соборной площади или базара.

Конечно, Вы уже получили моё последнее письмо с Приказом о переименовании Ейского полка в Запорожский. Честь и слава, конечно, Вам, дорогой Дмитрий Иванович! Вы, только Вы единый носитель и пестун бывлой славы доблестных рыцарей.

Будьте здоровы. Жду от Вас письма. Мне срок в квартире здесь 13 сентября.

Уважающий Вас А. Корсун.

1910 г. 2. IX.

г. Одесса, Ольгиевская, № 25, кв. № 21.

ДИМ. Арх-16140.

Адреса: «В г.Екатеринослав. В областной имени Поля музей. Директору его Дмитрию Ивановичу г. Эварницкому».

№ 234

ЛИСТ А. КОРСУНА

23.02.1911.

Одеса - Катеринослав

Дорогой Дмитрий Иванович!

По приезде моём в Одессу 20-го февраля, я, к удивлению моему, уже нашел бумажку из Войска, касательно рассмотрения мной в архиве дел, касающихся бывшего Черноморского войска. Относительно же дел запорожских было сказано очень неясно, и только Ваше письмо, с которым я ездил к г. Толмачеву, дало возможность получить эти дела, которыми я

теперь и занят второй день.

Признаюсь Вам, Дмитрий Иванович, что за эти два дня я очень мало успел, - рукописи столь своеобразно написаны, что я читаю их с величайшим трудом. Особенно первый день мне был так труден, что я был в отчаянии. Сегодня я уже читаю легче, но всё-таки есть слова, которые я ещё не разобрал. Но, терпение и труд, полагаю, всё перетрут, как говорит поговорка.

В одном деле нашёл манифест Петра I к малороссийскому народу, данный на имя гетмана Скоропадского¹, где высчитываются вины запорожцев и кошевого Кости Гордієнка². Очень любопытный манифест. Известен ли он Вам? Вероятно, известен. Там, между прочим, есть укоризны по адресу запорожцев в том, что в ответах своих московскому правительству и самому Петру I, запорожцы весьма не стеснялись в ответах на предписания, на что были большие мастера. Даже посланных именитых лиц с бумагами сажали в воду, билли, издевались и даже убивали, - но в виду надвигающихся грозных событий³ (манифест помечен 1708-м годом), царь забывает прошлые вины.

В другом манускрипте название реки Буг значит Бог; как это понять? Откуда происходит название этой реки, как она значит на картах тех времён?

Я, может быть, утомляю Вас такими мелочами, которые для меня представляют большой интерес. Но у меня невольно является желание поделиться, дорогой Дмитрий Иванович, именно с Вами, ибо я найду отзвук и разъяснение в том, на что я смотрю тёмными глазами.

По мере успеха в работе, я буду обязательно сообщать результаты её.

Будьте здоровы. С глубоким уважением остаюсь

А. Корсун.

1911.23.II.

Одесса, Ольгиевская, д. № 25, кв. № 21.

ДИМ. Арх-16142.

Адреса: «В г. Екатеринослав. Соборная площадь, Музей имени Поля. Дмитрию Ивановичу г-ну Эварницкому».

№ 235

ЛИСТ А. КОРСУНА

9.03.1911.

Одесса - Катеринослав

Дорогой Дмитрий Иванович!

По данным Вами мне «Источникам»¹ и, кроме того, приобретённым «Материалам»² я не отыскал ни одной бумаги, т. е., здешние бумаги запорожских дел нигде не напечатаны. Откуда эти дела поступили к Скальков-

скому³ видно из предисловия к «Истории Новой Сечи», изд. второе, Одесса, 1846 г. Он в своём сочинении и использовал их, но как использовал, - дело знатоков. Конечно, для успеха дела новых исследователей бумаги эти безценны, но следовало бы их обнародовать, т. е., издать подобно тому, как это сделали Вы, но это громадный труд и дорогостоящий, - для меня непосильный. Полагаю, Дмитрий Иванович, что только Ваша компетенция, Ваши связи и больше всего Ваша известность могут дать средства для этого. В III томе «Истории Новой Сечи» приведены несколько документов из запорожских дел, но в исправленном виде, между тем, сохранение подлинника чрезвычайно важно, как это сделано у Вас.

Есть ли у Вас план г. Умани ко времени «Уманской резни»⁴, я здесь достал и могу Вам выслать. Сделан он в Одессе в 40-х годах и сделан прекрасно, с краткой объяснительной запиской.

При сём прилагаю конец «Описи Запорожских дел».

Наступила снова зима, снег и морозы.

Будьте здоровы. Чем могу, готов служить.

Уважающий Вас А. Корсун.

1911 г. 9. III.

ДИМ. Арх-16139.

Адреса: «В г. Екатеринослав. Соборная площадь, музей имени Поля. Дмитрию Ивановичу Эварницкому».

№ 236

ЛИСТ А. КОРСУНА

13.03.1911.

Одесса - Екатеринослав

Дорогой Дмитрий Иванович!

Из числа дел очень меня заинтересовало - дело № 130 «Статистика». Дело это начинается бумагой гетмана Кирилла Разумовского¹, в которой он требует донесения, какие и сколько чинов состоят в Войске и сколько исчисляется запорожских козаков. Обе эти бумаги посылаю Вам. Кошевой атаман означен в заголовке. Что за слово «пшафар» и какие его обязанности? Верно ли объяснение Скальковского? (стр. 99-я 1-й части «Истории Новой Сечи»). Во второй бумаге Разумовского Войску Запорожскому (прилагаю из неё выписку) попадает слово «чать». Вероятно, это испорченное южно-славянское «чета» - партия; отсюда «четник», принадлежащий к партии. Может быть, я ошибаюсь.

Прилагаю вырезку из «Киевской мысли». Конечно, эта поездка совершится под Вашим ведением, а потому, если Вы, Дмитрий Иванович, ничего не имеете против моего в ней участия, то просил бы известить меня, чтобы я приехал к тому времени и куда.

Всё вышеозначенное дело «Статистика» состоит из бумаг - требований Разумовского о точном исчислении Войска, заведения паспортов и отпускных билетов и искоренении гайдамак. В деле масса именных списков по курениям, перевозам и проч. Любопытно, что фамилии: Чорный, Белый, Малый так и пестрят в списках. Этих фамилий и теперь у нас на Кубани очень много.

Теперь ещё к Вам просьба, относительно снимков Миткина. Просите, но я думаю, что я не обижу Вас, Дмитрий Иванович, если буду просить для определения достоинства его работ, особенно с технической стороны, как художника-знатока, пригласить Берса высказать его мнение. Он говорил мне, что для достоинства и прочности снимка, а также для яркости оттенков цветов одежды, нужно фотографировать посредством фильтра. Миткина [...] фраза «дело налажено» - пустая фраза недобросовестного человека, и побуждает меня относиться к его работе с крайним недоверием, чтобы не сказать больше. Извиняюсь, что причиняю Вам беспокойство. Будьте здоровы. Всегда рад служить, чем могу.

Уважающий Вас А. Корсун.

1911.13.III

Одесса

ДИМ. Арх-16135.

№ 237

ЛИСТ А. КОРСУНА

28.03.1911.

Одесса - Екатеринослав

Дорогой Дмитрий Иванович!

Благодарю Вас за сообщение о готовности картин. Если возможно, пусть они побудут у Вас в Музее до моего приезда в скором времени. Тогда же я доплачу Миткину остальные деньги.

Пока работаю в архиве, но глаза очень устают и болят. Читайте теперь «частную переписку», не помню по описи, какой номер дела. Опять в одной бумаге нашёл «Кочаков» и в другой «Бог», вместо Буг.

Досадно, что при болезни глаз не могу перечитывать деяния предков и переживать то, что они переживали, и отрешаться от теперешней ужасной жизни. Кое-что переписал для Вас - привезу.

Будьте здоровы. Простите, что беспокою.

Искренно уважающий А. Корсун.

1911 г..28.III.

Одесса

ДИМ. Арх-16138.

Адреса: «В г. Екатеринослав. Соборная площадь, музей имени Поля. Дмитрию Ивановичу г-ну Эварницкому».

ЛИСТ В. Г. КОТЕЛЬНИКОВА

12.05.1888.

Петербург - Петербург

Очень сожалею, многоуважаемый Дмитрий Иванович, что не могу исполнить Ваше желание. В библиотеке Николая Ивановича¹ не оказывается «Хроники польской». По крайней мере, Алине Леонтьевне² не удалось её найти. При этом долгом считаю Вам сообщить, что Алина Леонтьевна была бы очень рада, если бы библиотека Н[иколая] И[вановича] могла быть Вам полезна в будущих Ваших занятиях, но при условии пользования книгами на месте, т. е. у Алины Леонтьевны, которая, держась правила Н[иколая] Ив[ановича] и не считая библиотеку своею собственностью, так как она завещана Киевскому университету, не признаёт возможным давать кому бы то ни было книги из этой библиотеки. Правило это не имело исключений даже для Даниила Лукича³, который нередко прибегает к этой библиотеке, но на условии чтения здесь.

Нас всех порадовал восторженный отзыв «Нов[ого] Врем[ени]» о Вашем труде⁴.

Уважающий Вас В. Котельников.

ДИМ. Арх-25479.

№ 239

ЛИСТ Ф. С. КРАСИЦЬКОГО

16.04.1900.

Петербург-Москва

Будьте ласкаві, шановний Дмитро Іванович, напишіть мені, чи будете Ви в Москві до 5-го мая, то в такім разі я поїду додому через Москву, а може я зможу виїхати і 25 апреля.

Але я тільки тоді поїду на Москву, як буду напевне знати, що Вас застану. Напишіть мені, чи й патрет¹ Ваш привезти Вам, чи може его оставить у Петербурзі, бо я чув, що Ви на ту зиму переберетесь у Петербург. Якби це було так, то для мене і для моїх товаришів було б солодко, і патрета все равно Вам на літо не нужно.

Пишіть на адресу:

Санкт – Петербург. Академія Художеств, мастерская конкурентов № 23
Фотій Красицький.

До зобачення! до Вас прихильний

Фотій Красицький.

ДИМ. Арх-16693

№ 240
ЛИСТ Ф. С. КРАСИЦЬКОГО

16.10.1904.

Київ - Катеринослав

г. Київ
Мариинско-Благовещенская
д. 95, кв. Лисенко

Вельмишановний Дмитрій Іванович!

До мене дійшла звістка з Петербурга, що Ви мене шукаєте по ділу якогось міста при музеї. Дуже і дуже був би Вам вдячен, якби справді Ви наділили мене таким містом, бо бурлакувать вже мені остогидло.

Жду відповіді.

Щирий до Вас Фотій Красицький.

ДІМ. Арх.-16694.

На конверті рукою Д. І. Яворницького написано: "Художник Фотій Степанович Красицький".

№ 240-а
ЛИСТ Ф. С. КРАСИЦЬКОГО ТА М. І. СТРУННИКОВА

24.11.1913.

Київ - Катеринослав

Високошановний Дмитро Іванович!

До численних привітань в день Вашого ювілею 30-літньої праці на ниві української історії та красного письменства прийміть і від нас, Ваших щирих прихильників, в сей урочистий день щире вітання і бажання доброго здоров'я і многих літ на славу України!

З глибоким поважанням Фотій Красицький, Н.Струнников.

24.XI. 1913 р.

Київ.

ДІМ. Арх.-19895

Писав Ф. Красицький, М. Струнников підписався.

№ 241
ЛИСТ Ю. П. КРИСІНА.

12.09.1927.

Херсон - Дніпропетровськ

**До директора Дніпропетровського краєвого
історико-археологічного музею.**

Завідуючого відділом Херсонського історико-археологічного музею, дійного
члена Археологічного інституту, члена
наукової Ради Ольвійської експедиції
Юрка Петровича Крисіна.

Заява.

Бажаючи науково працювати в Вашому музеві й маючи 12-річний
археологічний практичний стаж, прошу призначити мене на посаду заві-
дуючого відділом Дніпропетровського краєвого історико- археологічного
музею, або на яку другу посаду науково-археологічного характеру.

При цьому додаю моє коротке curriculum vitae. Потрібні докуме-
нти мають бути надіслані негайно за Вашою змогою.

Прочу мене повідомити.

12/Х.1927 р.

м Херсон

*Завід. античним відділом Херсонського
істор.-археол. музею Ю. Крисін.*

Істор.-археологічний музей
Червоноармійська, 12.

ДІМ. Арх-25998.

Адреса: "м. Дніпропетровськ (Катеринослав). Красний історико-археол. музей. До
директора професора Д. І. Яворницького // Ю. П. Крисін, м. Херсон, істор.-
археол. музей. Червоноармійська 12".

№ 242
ЛИСТ Ю. П. КРИСІНА

1.03.1928.

Херсон - Дніпропетровськ

Шановний Дмитро Іванович!

Я чув, що в цьому році починаються археологічні роботи на Дніп-
рельстані. Тому дуже прошу Вас, як що це буде можливо, дозволити й мені
брати участь в цій науковій роботі.

З 1908 по 1915 рр. я брав участь в археол. розкопках Ольвії під керів-
ництвом Б. В. Фармаковського¹; зараз лічусь членом наукової експедиції по
розкопам Ольвії.

Коротке curriculum vitae своє я надіслав до Вас ще в вересні 1927 р.

Прошу про наступне повідомити мене за адресою; Херсон, Державний істор.-археологічний музей.

Ю. П. Крисіну.

Вельми поважаючий Вас завід. п/від. Херсонського істор.-археологічного музею

Ю. Крисін.

1.III.928 р.

ДІМ. Арх-25972.

Адреса: “м. Дніпропетровське (Катеринослав). Красвий Державний істор.-археологічний музей. До директора професора Дмитра Івановича Яворницького. // Херсон. істор.-археологічний музей. Ю. П. Крисін”.

№ 243

ЛИСТ Ю. А. КУЛАКОВСЬКОГО

16.11.1908.

Київ - Катеринослав

Милостивый государь Дмитрий Иванович!

Позвольте выразить Вам мою сердечную признательность за избавление моего добра из более чем трёхлетнего заключения. Вы не упомянули в Вашем любезном письме, сколько я должен за отправку, а марки наклеивайте на той части купона, которую [унесёт] почтальон. [Так] я теперь лишён возможности расквитаться с этим долгом, к которому присоединяется ещё расход на [пакет] для посылки.

Если для Вас имеет интерес мой [...], то охотно выпишу Вам экземпляр перевода.

Искренно признательный Вам и готовый к услугам

Ю. Кулаковский.

16 ноября 1908.

Киев

ДІМ. Арх-25975.

Адреса: «Екатеринослав. Его Высочеству Дмитрию Ивановичу Эварницкому. Музей Поля г. Директору».

№ 244

ЛИСТ В. В. КУРИЛОВА.

23.11.1901.

Катеринослав - Москва

Милостивый Государь Дмитрий Иванович!

Приступая к выполнению одной из намеченных уставом задач - к устройству в Екатеринославе ботанического сада с естественно историче-

ским и археологическим музеями, Екатеринославское Научное Общество имеет честь довести до В[ашего] сведения, что на 15 декабря сего года назначено Общее Собрание Членов Общества для рассмотрения вопросов об организации означенных учреждений.

Доводя о сказанном до Вашего уважаемого сведения, Научное Общество покорнейше просит Вас указать ему данные, вытекающие из Вашей практики, какие Вы найдете полезными и каковыми Научное Общество с благодарностью воспользуется. Вместе с тем, Научное Общество, препровождая Вам свой устав и первый выпуск трудов, где имеются сведения об организации [сада] и музея, покорнейше просит Вас, если Вы это найдете возможным, прибыть в собрание членов общества., назначенное на 15 декабря сего года, чтобы помочь своими знаниями и необходимыми указаниями при разрешении сего вопроса. Весьма даже было бы желательно Ваше участие в выработке самого доклада Правления общему собранию.

Примите уверения в совершенном к Вам почтении.

Председатель Научного О-ва В. Курилов

Секретарь [...]¹

ДИМ. Арх-18223. Машинопис.

№ 245

ЛИСТ В. В. КУРИЛОВА.

29.05.1902.

Катеринослав - ст. Камишина

Дорогой Дмитрий Иванович!

Из газет Вы узнаете, что Дума занесла свое имя на страницы истории, смело выступивши в роли, подобной «безумному греку Герострату»¹. Кукубенк[е] пришлось объяснять 33 представителям города разницу между музеем и балаганом. И, несмотря на популярное изложение, несмотря на юридическую подготовку слушателей, так и не удалось выяснить 22 представителям г. Екатеринослава существенное различие между двумя вышеупомянутыми учреждениями. В результате ходатайству научного общества о помещении было отказано. Если вы помните, дорогой Дмитрий Иванович, что в нашей последней беседе я был, кажется, единственный, который не надеялся на успех ходатайства, то вполне поймете, что я с отказом города вовсе не связываю не успех дальнейшего процветания музея. Я, конечно, не присоединяюсь и к тем представителям нашего общества, как, напр[имер], председатель казенной палаты, А. А. Шипов, которые радуются отказу. А. А. Шипов возлагает большие надежды на председателя управы. Родзянко, план которого состоит в постройке собственного здания. Мне кажется, более выполнимым первоначальное предложение обосноваться на постоянное жительство в Потемкинском дворце². В течение лета музей с

удобством помещается в коммерческом училище³. Мне думается, что с осени можно бы было его поместить в свободных комнатах Потемкинского дворца, с разрешения губернского предводителя дворянства Миклашевского⁴, которое может быть сделано по совещании его с уездными предводителями дворянства и местными дворянами. Подвинуть же Миклашевского к деятельности в этом направлении может только сам кошевой Дмитро Эварницкий в союзе с Родзянко, Шиповым, Бродницким⁵, Малам[ой]⁶ и др.

Сам я через два дня уезжаю за границу (мой адрес - Германия Deutschland tsao! wauheim Hauptostmt Postlagernel an professor B. Kurilov), и обязанности мои по научному обществу выполняет А. С. Синявский⁷, который нашему делу предан всей душой, но который так же нуждается в подкреплении с Вашей стороны. Нечего и говорить о том, что, если бы Вы приехали теперь же в июне, или когда Вы найдете удобны[м] осенью, то при том сочувствии к делу, которое здесь создалось, вопрос о дальнейшем развитии музея был бы поставлен на прочную почву. Сколько мне пришлось изучать екатеринославское общество, разбитое на массу партий, подпартий, кружков и т[ому] п[одобное], то в силу национальных, то в силу политических, экономических и иных условий, я не могу не удивляться тому, что „есть еще порох в пороховнице, что не стинула еще казацкая сила”.

Был здесь Строменко⁸ и получил кой-какие заказы. А. С. Синявский в июне предполагает произвести раскопки. От обществ и учреждений продолжают поступать новые пожертвования. Публика посещает музей довольно исправно – одним словом, все идет вполне благополучно.

Крепко целую дорогого друга и шлю сердечные пожелания всякого успеха на пользу общую.

Ваш В. Курилов.

ДИМ. Арх – 18222.

№ 246
ЛИСТ В. В. КУРИЛОВА

7.09.1902.

Катеринослав – [...]

Имею честь покорнее просить Вас, Милостивый Государь, пожаловать сегодня, 7-го сентября, в 8 часов вечера в заседание Правления Научного общества, имеющее быть в Химическом корпусе Горного училища.

Председатель о-ва В. Курилов.

ДИМ. Арх – 18226.

№ 247
ЛИСТ В. В. КУРИЛОВА

1.12.1902.

Катеринослав - Москва

Дорогой Дмитрий Иванович!

Задержался ответом на письмо Вам; писать было нечего, так как ряд предприятий о-ва был в состоянии эмбриона. В настоящее время, именно со вчерашнего и позавчерашнего вечера, многое выяснилось и потому немедленно же пишу Вам.

Председатель губернской Земской управы вносит доклад об устройстве здания для музея Поля. Этот доклад очень хорошо обоснован и, можно думать, что его удастся провести, и тогда в будущем году музей будет в собственном помещении. Временное его помещение тоже найдено. В заседании предварительного комитета XIII археолог[ического] съезда 29 ноября председатель комитета предводитель дворянства изъявил свое согласие на то, что коллекцию музея могут помещать в дворянском доме [дворец Потемкина]. В Потемкинском дворце образуется временное хранилище всего того, что явится материалом для работы съезда. По этим, собираемым в течение четырех лет, матерьялам могут быть сделаны и научные исследования.

Место для музея, как временное, так и постоянное, имеется - нужно позаботиться и об его устройстве. Директором музея состоит дорогой наш организатор Дмитрий Иванович. Перебежать в Потемкинск[ий] дворец можно хоть сегодня. Витрин[бы] заказан[бы], во вторник доставят первую - образцовую. Деньги есть – пожертвовал[и] различ[ные] земств[а] и учрежден[ия] до 1000 рублей.

Директора музея святая обязанность явиться на работу. Согласно утвержденной вчера правлен[ием] сметы, назначено жалованье заведующему музеем с 1-го января 600 р., на экскурсии назначена сумма в 500 р. - и т. д. Заведующего у нас нет, А. С. Синявский тяготеет музеем и уже вчера заявляя, что просит назначить другого члена правления заведывать музеем. Полагаю, что он настолько тяготеет музеем, сколько недоволен мною по вопросу, к музею не относящемуся.

Итак, все у нас есть, да организация дела на месте. Правление поставило обратиться к некой г-же Скриленко¹, - предложить ей заведывание, но весьма бы было желательно, чтобы назначение заведующ[его] шло по соглашению с его директором Дмитрие[м] Ивановичем. Есть еще одна сторона дела, кроме Ваших коллекций и коллекций Антонович-Мельник², в музее довольно много случайных предметов. Мне казалось, если бы Вы приехали немедленно, наняли бы себе помощника - заведующего, перевезли музей и разобрали, то выяснилось бы, что мы имеем к нам не относяще-

гося, но ценного. Эти-то ценные вещи можно бы обменять на предметы от других музеев, для чего пришлось бы обезднить по окружным музеям, столковаться с заведующим[и], брать что дадут и, наконец, отобрать вещи и для выставки к съезду. На поездку опять таки деньги есть - из сметы — командировочны[е].

Все это, по моему крайнему разумению, следует сделать как можно скорее, ибо это поддаст жару к наилучшей организации и археолог[ического] съезда.

Буде можно, приезжайте, дорогой Дмитрий Иванович, немедленно - здесь идет губернское земское собрание, со многими Вы повидаетесь и многое устроите. Момент теперь критический и требуется весьма дружно стоять в нашей работе.

Если Вы никак приехать не можете, то напишите подробно Ваши мысли на счет выше изложенного. Затем известите, когда приезжать в Москву: предварительно комитет [вновь те лица, список которых у Вас] избрал представителями на Московск. съезд в январе - Вас, Гололобов[а]³ и Синявско[го] [...] и меня], и я, в частности, совершенно не ориентирован в деле [не знаю, чего держаться и п[рочее] п[одобное]. Все напишите! Лучше же всего - приезжайте немедленно. Каждый день теперь дорог.

Искренне Вам преданный

В. Курилов.

ДИМ. Арх-18224. Лист рекомендаций.

№ 248

ЛИСТ В. В. КУРИЛОВА

4.12.1902.

Катеринослав — Москва

Ура, дорогой Дмитрий Иванович, доклад о музее прошел вчера блистательно. — Земство постановило строить здание музея имени А. Н. Поля на земский счет. Спешу Вас обрадовать.

Ваш В. Курилов.

ДИМ. Арх — 18229.

Адреса: «Москва ... Мясницкая, меблированные комнаты Сытова».

№ 249

ЛИСТ В. В. КУРИЛОВА

13.01.1903.

Катеринослав — Москва

Милостивый Государь Дмитрий Иванович!

Имею честь покорнейше просить, не отказать пожаловать в первое заседание Совета Екатеринославского музея имени А. П. Поля, имеющее

быть 19 сего января, в 2 часа дня в квартире графа Федора Эдуардовича Келлера¹.

Председатель о-ва В. Курилов.

ДИМ. Арх – 18202.

Адреса: “Москва, Мясницкая, меблированные комнаты Сытова”.

№ 250

ЛИСТ В. В. КУРИЛОВА

23.03.1903.

Катеринослав - Полтава

Дорогой друже!

Спешу порадовать тебя весточкой, городская дума отвела 400 кв. с[оток] земли там, где мы с тобой в Москве предполагали, на Соборной площади, под здание музея и, кроме того, ассигновали 10 000 руб. на его постройку.

Так[им] обр[азом], дело музея в шляпе, и можно разрабатывать вопрос дальше. Хорошо, что ты едешь сюда - можно сговориться на счет [дележа].

Будь добр, телеграфируй, будешь ли здесь в воскресенье 30 марта. Если да, то телеграфируй немедленно, и я соберу на этот день собрание совета, в котором нужно обсудить следую[щие] вопрос[бы]:

1. прием мебели
2. назначение времен[и] откры[тия] музе[я] дл[я] публики.
3. о входн[ой] плате
4. о приобретении коллекции
5. о платных экскурсиях летом
6. план здан[ия] музея.

Если можеш[ь] приехать, то непременно телеграфируй.

Уезжаю я отсюда 1 апреля в Крым, не поедешь ли и ты - побывал бы на Херсонес[ских] раскопках и выпросил бы дублетов для музея. Главное - отдохнул бы хорошо.

Жду вестей, твой В. Курилов.

ДИМ. Арх-18228.

Адреса: “В г. Полтаву. Его Высочество Дмитрию Ивановичу Эварницкому [передать по его приезду]. Новые строения Д. Морозовского.

№ 251

ЛИСТ В. В. КУРИЛОВА

20.07.1903.

Катеринослав – Тарасівка

Запел случайно в музей и узнал, что был ты, друже, здесь 17-го; представь, что для ради курсов я был в городе. Что бы тебе догадаться и зайти ко мне. Если лучшего ничего не имеешь, то, когда приедешь читать лекции, останавливайся у меня. Хотя семья на даче и в квартире ремонт, но как-нибудь устроимся, - будем побольше вместе и потолкуем побольше.

Твой В. Курилов.

ДИМ. Арх – 18227.

Адреса: «Пароходом Р. О. П. И. Т. Его Превосходительству Ананию Петровичу Струкову, для Его Высокоблагородия Дмитрия Ивановича Эварницкого. Тарасов-ка».

№ 252

ЛИСТ В. В. КУРИЛОВА

[1905]

Катеринослав – Катеринослав

[1905]

Черкни, друже, какие новости. Будет ли раскопка, где, когда? Какое сегодня заседание, где, когда? Приехала ли графиня Уварова¹.

Твой В. Курилов.

ДИМ. Арх – 18230.

№ 253

ЛИСТ К. Ф. КУШНІР-МАРЧЕНКА

1.06.1930.

с. Мойсінци – Дніпропетровськ

Вельми шановний Дмитро Іванович!

Прошу пробачити мені, зовсім Вам не знайомому селянинові-хліборобові, за таке сміливе Вас турбування. Давно вже я мав на меті звернутися до Вас за деякою Вашою допомогою в моїй дослідницькій роботі по вивченню минулого моєї батьківщини - Іркліївщини. Терен тієї Іркліївщини пролягає на лівобережжі Дніпра проти м. Черкас, бувший впочатку XVII-го сторіччя частиною Черкаського староства. Вже більше 20-ти років працюю по вивченню минувшини, самотужки здобуваючи там по селах меж старожилами, як і по головніх історич[них] архівах Київ, Полтави, Харкова та Москви різні матеріали. За такий довгий час роботи мав счастья лично знайомитися з видатними історик[ами] України, в Києві:

Грушевськими Мих.¹ і Олек. Сергієв.², Н. П. Василенком³, і покійними: О. Ів. Левицьким⁴, Н. Петровим⁵, В. П. Науменком⁶, Ів. В. Лучицьким⁷ і іншими. В Харкові з М. І. Яворським⁸, Д. І. Багалієм⁹, Рубачем¹⁰, Е. І. Івановим¹¹. В Москві з М. Н. Покровським¹², і листовно з М. Є. Слабченком¹³. Від усіх цих людей маю частину їхніх творів, наданих на спомин і мою користь. Залишається Ви, дорогий Дм. Ів., один для мене не використаний. Так оце осмілююся Вас турбувати. Ви мешкаєте і працюєте недалеко від району, де колись мешкав паном Гладкий Єсип Мих¹⁴, і дещо зібрали від людей та установ за його панське життя, того ж Гладкого¹⁵.

А я мешкаю в районі його народження і теж дещо зібрав за його селянське життя, і для моєї збірки занадто дорогі матеріали, зібрані Вами. На підставі цього, прошу Вас, Дм[итро] Ів[ановичу], коли є змога, вишліть мені відбитка тих Ваших матеріалів, бо я ніде їх не дістану, а випадково їх бачив у збірнику з нагоди ювілею Мих. Сер. Грушевського^{15а}. Всєї літератури за Гладкого я не читав, а з “Київської старини”¹⁶ маю все, що там було за його. З “Руської Старини”¹⁷ теж маю, з журн[алу] “Ніва”¹⁸ читав, але скрізь маються протидійности, не правдивості. Хочеться на підставі документів ті хиби виправити. Самий рік народження Гладкого, зазначений його сином Василям 1789-й і іншими біографами 1787-й не вірні. В Метриках (з 1789 по 1808 р., що переходять в церкві с. Мелниках) охрещення Гладкого не записано, видно, що він хрещений в другому, сусідньому селі, але перевірити можна лише в Полтаві, [в] крайархіві. Гадаю, цю роботу проробити в цьому 1930-му році. З всіх здобутих мною матеріалів, в 1929-му році надрукована моя перша мала праця, в науковому збірнику за 1929-й рік (придаток до журн. “Україна”)¹⁹. Була думка побачитися з Вами на Всеукраїнському з’їзді істориків-марксистів в Харкові, та не знаю, чи той з’їзд відбудеться чи ні²⁰.

Мій адрес: Почта Ірклій, на Шевченківщині, село Мойсініці, Кості Хведор. Кушнір-Марченко.

З пошаною до Вас

К. Кушнір-Марченко.

1/6-1930 р.

с. Мойсініці

Жду відповіді...

ДІМ. Арх-16863.

№ 254

ЛИСТ В. Я. ЛЕВЕНСОНА

23.08.1919.

Катеринослав - Катеринослав

Екатеринослав, 23 авг. 1919.

Многоуважаемый Дмитрий Иванович!

В новоорганизованном технич[еском] кооперативе инженеров-техников предполагается производство крестьянской (селянской) мебели и домашней утвари. Как участник дела, я посоветовал обратиться к Вам, как особому знатоку украинской жизни и её уклада. Я убеждён, что Вы не откажете в совете и содействии в получении художественного материала, предоставив возможность ознакомиться и зарисовать некоторые экземпляры в Музее.

Письмо это вручит Вам лично член правления кооператива Никон Тимоф. г-н Бадилов. Заревее благодарю Вас за любезное исполнение моей просьбы, остаюсь уважающий Вас

В. Левенсон.

ДИМ. Арх-15380.

Адреса: «Господину профессору Д. Ив. Эварницкому. Здесь. Дворцовая пл., № 5».

№ 255

ЛИСТ В. Я. ЛЕВЕНСОНА

[не пзн. березня 1924]

Севастополь - Катеринослав

Севастополь, [...]

ул. Ленина, 32, кв. 1

Дорогой Дмитрий Иванович!

Простите, что пользуюсь этим обращением, но это вполне соответствует моему чувству к Вам. Когда находишься вдали от хороших людей, только тогда начинаешь особенно ценить. Вы представить себе не можете, что за безлюдье. Я был так рад видеть даже так мало мне знакомого Я. С. Руденко. Он здесь и служит в Госбанке. Просил Вам кланяться, вчера его видел. Хорошо устроился. Мне ужасно досадно, что не мог перед отъездом забежать к Вам, так внезапно мне доставили билет, что ни с кем не удалось проститься. Ведь билеты так трудно доставались тогда. Я даже не успел сделать всего, что нужно, и многое оставил. Вам передаст это письмо Ольга Никифоровна. Не откажите дать ей Атлас на немецком языке (географич[еский]) - юбилейное большое толстое издание. Он мне крайне нужен. Его передали вместе с другими книгами (Брэма и др. издания роскош., по естествознанию, истории). Они ведь не могли пропасть и красть их тоже тогда не стали бы. Вы меня очень обяжете. Спасибо за «Гинцбург-

га». Очень обрадовали этим.

Привет Корнею Павловичу. Черкните когда-нибудь о себе пару слов.

Искренне преданный Вам

В. Левенсон.

ДИМ. Арх-15379.

№ 256

ЛИСТ В. Я. ЛЕВЕНСОНА

22.04.1924.

Севастополь - Катеринослав

Севастополь 22 апр. 1924 г.

ул. Ленина 32, кв. 1

Глубокоуважаемый Дмитрий Иванович!

Прежде всего, поздравляю Вас, хотя это сейчас не в моде, с наступающими праздниками светлого Воскресения, от души желаю Вам всего того, что бы Вы сами желали, главное же здоровья на многие годы плодотворной работы. Как у Вас дело со словарём¹, я уверен, что при нынешнем подъёме национального чувства на Украине, такая работа должна занять первое место, как основа языка. Я с удовольствием частенько и с большим интересом прочитываю одну или другую статью. Это ведь энциклопедия. Первый том осиротело ждёт второго.

Что с Вашим Музеем? Смело называю его Вашим, так как это всецело создание рук Ваших. Как с моими вещами, что с картинами, если их взяли, то куда? Напишите пару слов и передайте Ольге Никифоровне. Есть ли какие-либо изменения в распределении музея. Не собираются ли отсрочить 2-е здание?

У нас тут имеются музеи, но это одна мертвечина, не оживлены людскими отношениями. Так и кажется, что все окрашено в казенный желтый цвет.

Ну, будьте здоровы, дайте знать о себе. Если Корней Павлович ещё при Вас, прошу передать ему мой привет.

Искренне преданный Вам

В. Левенсон.

ДИМ. Арх-15381.

№ 257

ЛИСТ В. Я. ЛЕВЕНСОНА

16.05.1924.

Севастополь - Катеринослав

Севастополь 16/V. 1924.

Глубокоуважаемый Дмитрий Иванович!

Как благодарен я Вам за Ваше столь сердечное письмо. Какая досада, что Вы должны видеть, что Ваше излюбленное детище, на которое Вы почти полжизни положили, сейчас в таком плачевном положении. Ничего не поделаешь. Надо думать, что бюджет виноват и находятся потребности, которые считаются в данный момент более существенными. Пробовали ли Вы когда-либо обратиться в Центр - в Харьков или Москву, возможно, что это помогло бы. Я знаю такие случаи. Хорошо было бы сделать это через кого-либо лично. Личные переговоры производят совершенно иное впечатление. Это я на опыте испытал. Если б я попал в Москву или Харьков, то найду в Наркомпрос, найду знакомых.

Очень признателен за сообщение о картинах. Важно, чтоб все хотя бы были в одном месте, а не разбросаны. Их взяли для картин[ной] галлерей, что ли?

Досадно, что Вы жалуетесь на нездоровье. Я убежден, что в Центре Вам бы удалось убедить напечатать Ваши исключительно интересные труды. Ведь такого знатока Украины и её быта нет.

Что Корней Павлович поделявает? Если выдаётся с ним, прошу передать привет. Когда будет досуг, напишите пару слов искренне и глубоко уважаемому Вас

В. Левенсону.

ДИМ. Арх-15382.

Адреса: «Дмитрию Ивановичу проф. Эварницкому. Екатеринослав, Потёмкин. ул., соб. д. (против Потёмк. сада)».

№ 258

ЛИСТ Е. Е. ЛИНЬОВОЙ

15.02.1903.

Москва - Москва

Многоуважаемый Дмитрий Иванович!

Хотя о командировке в Малороссию ничего не слышно, я решила непременно съездить весной, хоть на свои деньги, так что, прошу Вас, не забыть о Вашем обещании помочь мне в этом деле. После Пасхи, как только дороги будут возможны, я могу двинуться.

Я составляю статью для муз[ыкального] словаря Римона. Не укажете ли Вы каких-либо малорусск[их] сборников песен с напевами, кроме обще-

известных, кот[орые] стоило бы вставить в словарь? Если ответите, вперёд благодарю и прошу адресовать: Моск[овская] гор[одская] управа, А. А. Линёву, для передачи Е. Э. Линёвой.

Искр[енно] Вас уваж[ающая]

Е. Линёва.

ДИМ. Арх-15370.

Адреса: «Москва. Мясницкая. Мебл. комн. Сытова».

№ 259

ЛИСТ Е. Е. ЛИНЬОВОЙ

27.10.1903.

*Москва - Камишна Миргород. пов.,
Полтавської губ.*

27. окт. 1903

Будьте добры, многоуважаемый Дмитрий Иванович, сообщите мне имя и отчество художника Слостёнова¹ в Миргороде, заведующего Гоголевской школой. Забегу к Вам рассказать об интересных для Вас планах нашей этн[ографическо]-муз[ыкальной] комиссии.

Е. Линёва.

Адрес: «Технический отдел гор. управы, Кузнецкий пер., д. Горчакова, А.А.Линёву, для Е.Э.А.».

ДИМ. Арх-15271. Поштова картка.

№ 260

ЛИСТ М. М. ЛИСЕНКО

17.01.1917.

Київ - Катеринослав

Глибокошановний Дмитро Иванович!

Звертаюсь до Вас з великим проханням: Київське музичне товариство улаштує етнографічний концерт української музики, в котрому повинен бути номер виконання історичних пісень кобзарем. З приводу цього я зверталась до студентів Університету, позаяк вони в тому півріччю улаштували такий же концерт.

Вони мені й дали Вашу адресу. Через те я й беру на себе сміливість турбувати Вас. Чи не допоможете Ви нам в цьому ділі, себ-то чи не знаєте адреси кобзаря Кучугури-Кучеренка¹, або якого іншого, звичайно з добрим голосом і чутким виконанням.

А бо може Ви будете ласкаві написати, до кого звернутись з цього приводу. Звістку про кобзаря прошу діслати по такій адресі: Київ, Велика

Підвальна вул., д.15. Музично-Драматична школа ім.Н. В. Лисенка, для М. Н. Лисенко.

Прошу ще раз вибачити мене за турбування.

З глибокою пошаною Мар'яна Лисенко.

ДІМ. Арх-16692

№ 261

ЛИСТ М. В. ЛИСЕНКА

2.12.1895.

Київ - Варшава

Милостивый государь, многоуважаемый Дмитрий Иванович!

Глубоко признателен Вам за любезнейшее Ваше содействие в интересующем меня деле. Я очень рад, благодаря такому общему делу, как издательство материалов по родиноведению, познакомиться с Вами, таким ревностным деятелем и собирателем родной истории, имя и произведения которого мне уже давно известны и ценны.

В моём обращении к уважаемым землякам за помощью в матерьялах, Вы, если присмотрелись, я прошу в данном случае обрядных песен, которые я желаю возможно больше и полнее собрать со всех уголков Украины, чтобы спасти этот ценнейший и архаичный, дохристианский материал «від заглади», от уничтожения, гибнущего и уходящего из памяти и обихода нашего народа на наших глазах. Причины уничтожения, помимо общего всем народам подъёма культуры и воззрений на природу, лежат, главным образом, в диком, непросвещённом византийском нашем поповстве, которое, будучи не образовано, не развито, не нося в себе патриотизма и служа только фактором одурения народного, в своём слепом фанатизме, бонится, видимо, возвращения к язычеству, или падения религии, и всеми способами разгоняет и уничтожает чудную седую старину самобытную, так что в Подольской губернии, например [...], народ уже не желает и передавать слов и мотивов обрядных песен; веснянок, Петровишних, купальских, колядок, щедривок, напуганы попами, что эти песни - безверие, бузувирство. Вот эти обрядные песни, в продолжении целого года поющиеся народом, я и имею в предмете собрать поскорее и издать их. И вот с такой «відозвою» обращался в Губ.[ернские] Від.[омості]; Полтавские, Черниговские, в [местные] газеты; Харьковские, Киевские, Одесские и даже в епархиальные, и ни откуда мне никто ничего не шлёт, не отвечает, за малюсенькими исключениями. А было вначале 2 персоны, потребовавшие денег 50 руб. Если у Вас находится такой матерьял обрядов - нескорый мотив (последние особенно важны в музыкальной фонографии), то несказанно обяжете присылкою их.

Хотя у меня есть свой собранный запас, но он ничтожен для той задачи, какую я наметил.

Примите уверение в глубоком уважении к Вам и деликатности.

Ваш Н. Лысенко.

ДИМ Арх-16685.

№ 262

ЛИСТ М. В. ЛИСЕНКА

22.01.1896.

Київ - Варшава

Милостивый государь Дмитрий Иванович!

С глубокой благодарностью желаю воспользоваться Вашей любезностью и, если можете, прошу Вас покорнейше, присылайте рукописный Ваш сборник. Он всегда может быть мне чрезвычайно полезен для сводки вариантов. Наконец, если Вы пожелаете в Киев, как пишете, то при свидании я с большим интересом запишу от Вас мотивы песен.

В настоящее время я очень интересуюсь собранием специально обрядовых песен, которые необходимо всякими способами добыть отовсюду, где живёт малорусский народ, и издать их. Они, наидревнейшие песни, вымирают на наших глазах в устах народа, а то и варяги (начальство сельское и церковное) помогают этому, разгоняя и убеждая не петь языческие песни.

Заранее приношу Вам глубокую сердечную благодарность за присылку сборника Вашего.

Примите уверения в глубоком уважении к Вам.

Н. Лысенко.

ДИМ. Арх-16686.

№ 263

ЛИСТ М. В. ЛИСЕНКА

9.04.1896.

Київ – Варшава

Милостивый государь Дмитрий Иванович!

Позвольте, во 1-х, поздравить Вас с званием Магистра русской истории¹ и пожелать Вам в будущем защитить диссертацию на эту тему.

Что касается термина 5 - 6 мая, о котором Вы спрашиваете, то за себя я могу ответить, что буду по всей вероятности в Киеве, да и опрошенный мною Вл[адимир] Бон[ифатьевич] Антонович² дал тот же положительный ответ. Значит, добро пожаловать! Буду чрезвычайно рад позна-

комиться с Вами и, воспользовавшись Вашим пребыванием в Киеве, записать мотивы к богатым матерьялам, Вами собранным.

Меня особенно интересуют исторические и обрядовые песни, которыми я теперь занимаюсь и собираю отовсюду, со всех концов Украины, чтобы издать возможно полный сборник этих драгоценных перлов древнейшего, дохристианского песенного творчества.

В приятном ожидании Вашего приезда, свидетельствую Вам искреннее моё уважение.

Н. Лысенко

ДИМ. Арх.-16687.

№ 264

ЛИСТ М. В. ЛИСЕНКА

7.08.1896.

Київ – Херсон

Шановний добродію Дмитре Івановичу!

Цим листом я оглядаюсь на ту вельми мене зацікавившу вістку у „Кієванині”¹, що передрукував з якоїсь російської часописі вашу допись про Красилівку², де етнографічного матеріалу не обібралось. Якщо є змога мені добути тамечки особливо обрядового матерьялу (веснянки, купальські, обжинкові, весільні, колядки, щедрівки), то я б залюбки прийхав. У такій справі міг би мені допомогти місцевий чоловік, добр[одій] Сластьон³, що знає добре селян і віда, хто з жіноцтва вславивсь знанням пісень. Як що мога, це б була для мене вельми корисна пожива етнографічна. Коли вам, або добр[одію] Сластьону, не на ваді буде, то одмовте з ласки, чи варто було б приїзжати мені у Красилівку. Коли б так, то й зібрався б хоч у другій половині серпня на пару днів.

А Вас я ждав – виглядав, та й жданки погубив.

Сподіваючись мати звістку од вас у цьому писанні, свідчуся щирою повагою.

М. Лисенко.

Марінсько-Благовещенская, 89.

ДИМ. Арх.-16688.

№ 265

ЛИСТ М. В. ЛИСЕНКА

15.12.1896.

Київ – Москва

Шановний Добродію Дмитре Івановичу!

Здоровлю Вас од щирого серця з укінченими іспитами. Поздоров Вас боже мати певний вчений притулок, певну історичну посаду, на якій

би Ви виголошували перед люде відомості з рідної історії. З Москви почати годиться, бо світ нашим землякам вдається завжди милішим й яснішим, коли він шириться .. — лунає з далеку, з чужої країни. Наш чоловік, наша суспільність сама себе не визнає за гідну істоту: треба, щоб хтось збоку визнав, виголосив, тоді й ми усе ж скоса поглянемо на свого чоловіка. Кажу ж, хай Москва приголубе Вас, та хоч у чім відзначить, то й у Києві, як би Вам довелося коли обняти посаду, вже інакше, прихильніше дивитимуться. Твір ваш¹ Вл. Боніфатович² одібрав (я його питаю), але — позаяк він має от'їздити не вздовзі в Італію на зиму, то він присуду свого й не вирікатиме. Хіба Голубовський³ та Іконніков⁴ дадуть о твір сей свій вирок.

Дякую Вам сердешно за ласку й увагу до мене: спасибі Богові, живу досить здоровий. Мисленькам тільки нема простору, широти з-за тяжкого щоденного насущника.

За літо виготував чотирі видання обрядових українських пісень у хоровому розкладі: 2 серії веснянок, потім колядки та щедрівки й нарешті купальські. Це все видано й пішло вже в продаж.

Вельми буду радий Вас бачити і позаписувати мелодії.

Сім'я моя віта Вас й дякує за пам'ять.

Сердешно поважаючий Вас

М. Лисенко.

ДІМ. Арх-16689.

№ 266

ЛИСТ М. В. ЛИСЕНКА

5.02.1897.

Київ — Москва

Шановний Дмитре Івановичу!

Листа Вашого одібрав, але трошки припинився з висилкою Вам пісень, бо хочеться найкращі варьанти собі списати. Повідомляю Вас об тому, сподіваючись, що Ви не будете мати на це ніякого ремства. Невдовзі і вишлю їх Вам.

Щиро поважаючий Вас

М. Лисенко.

ДІМ. Арх-16690.

№ 267

ЛИСТ М. В. ЛИСЕНКА

6.06.1902.

Київ — Миргород

Великоповажний Добродію Дмитре Івановичу!

Женуся за Вами по слідах Ваших і добре, як потраплю Вас темечки, куди листую, коли ж не потраплю, пропала моя справа!

Річ у тому, що я наваживсь цим літом, з 20 червня, вирушити з Кийова у артистичну подорож з українським хором по Південним країнам. Для сього насамперед хочу переїхати через Полтавщину у такому напрямі: Ромен, Лохвиця, Гадяч, Миргород, Хорол, Кременчук. Тут сісти на пароход до Катеринослава, і відти вже степами поміж фабриками і рудниками до Ростова, Ново-Черкаського, Таганрога. Хотілося б і в рідній Чорногорії побувати. Ну, то вже не чіпа того, чого мені аж надто [...] треба. Пишуть мені з Полтави, що наслідком цих розрухів, що нещодавно пустилися у Полтавщині, може бути заборона від Полтавського губернатора давати укр[аїнські] концерти по полтавських повітових містах. Що єдино добре було б, пишуть, колиб Дмитро Іванович, добре знайомий з Полт[авським] Губернатором¹, допоміг, написавши листа до Губернатора, у якому попросив би дати дозвіл на концерти у вищче пом'янутих містах, концерти, котрі естетичним змістом і виконанням закликають борше людей до мирних почувань.

Я прошу Вас сердечно, Шановний Добродію, не відмовте з ласки у моїй щирій і великій прозьбі, зробити це зараз же, в найскорішій часі написати такого листа і повідомити, на случай Губерн[атор] згодиться дати дозвіл у тих містах, де я прописав. Звичайно, я співатиму тільки те, що цензурою дозволено, і матиму для того відповідні документи.

Щирим серцем прошу Вас це зараз зробити і разом свідчуся великим до Вас пошануванням і прихильністю.

М. Лисенко.

ДІМ. Арх-16691.

№ 268

ЛИСТ М. О. МАКАРЕНКА

2.08.1907.

Катеринослав - Котівка

Глубокоуважаемый Дмитрий Иванович!

Вчера заехал в Екатеринослав специально с целью сфотографировать еще кое-какие вещи, хранящиеся в музее в отделах каменного века и скифской эпохи. Но, к большому сожалению, Вас не застал, а Ваш помощник без Вас разрешить не мог. Посему я вчера телеграммой просил Вас разрешить сфотографировать в названных отделах. Я ужасно жалею, что, фотографируя в [...], не условился с Вами, в случае Вашего отъезда, ибо я не знал, разрешите ли сделать несколько снимков в мой следующий приезд. Хотелось иметь кое-что из снимков с раскопок Ваших в Новомосковском уезде (бляшки) и несколько сосудов и черепков каменного [века]. Сейчас сижу в музее и с нетерпением жду Вашего ответа.

Снимок с Вас на Токуне вышел хорошо, сверх моего ожидания (там ведь было темно). С Вашего разрешения пришлю Вам отпечаток.

Пользуюсь случаем принести Вам свою искреннюю благодарность за разрешение фотографировать в прошлый раз и надеюсь и сегодня получить от Вас разрешение, за которое заранее благодарю.

Ваш покорный слуга

Николай Макаренко.

1907. 2 августа.

ДИМ. Арх-19141.

№ 269

ЛИСТ М. І. МИКЛАШЕВСЬКОГО

4.08.1901.

с. Біленьке Катеринослав. губ. - с. Веселе Катеринослав. губ.

Беленькое

4 августа

Дорогой Дмитрий Иванович!

Сейчас получил Ваше письмо и крепко сожалел о двух вещах:

1. что не могу Вам ответить по хохлацки за неграмотностью, и
2. что не могу направить к Вам Строменко¹ за полным незнанием, где вин сейчас обретається.

Не забудьте обещание и до нас заглянуть по окончании раскопок у Графа², а пока от души желаю наилучшего успеха.

Крепко жму Вам руку.

М. Миклашевский.

ДИМ. Арх-16035.

Адреса: «В г. Александровск. Его Сиятельству Графу Ивану Викторовичу Канкрину. В Весёлую, для передачи Дмитрию Ивановичу Эварницкому».

№ 270

ЛИСТ М. І. МИКЛАШЕВСЬКОГО

21.10.1901.

Петербург - Москва

Петербург

21 октября 1901

Многоуважаемый Дмитрий Иванович!

Я действительно был недавно в Екатеринославе, но затем приехал сюда на короткое время и получил пересланное мне письмо Ваше. При-
слать в подлиннике такой громоздкий портрет крайне трудно, за копию же
здесь спрашивают слишком дорого, поэтому я решил снять фотографию,

раскрасить и, по возможности и как только будет готова, выслать Вам в Москву.

Пожелав Вам всего доброго, жму дружески Вашу руку. Душевно преданный Вам

М. Миклашевский.

ДИМ. Арх-16038.

Адреса: «В г. Москву. Его Превосходительству Дмитрию Ивановичу Эварницкому. Зарядье, Кривой переулок, дом Бахрушина».

№ 271

ЛИСТ М. И. МИКЛАШЕВСЬКОГО

[1904-1905]

[Катеринослав] - [Катеринослав]

Дмитрий Иванович!

Не можете ли забежать ко мне сегодня же вечером. Я неожиданно уезжаю завтра утром в Москву, вероятно, увижу гр[афиню] Уварову¹ и очень хотел бы предварительно переговорить с Вами.

Ваш М. Миклашевский.

ДИМ. Арх-16034.

Визитка: «Михаил Ильич Миклашевский. Камергер Двора Его Императорского Величества. Екатеринославский губернский Предводитель Дворянства».

Адреса: «Срочное. Его Превосходительству Дмитрию Ивановичу Эварницкому. От М. И. Миклашевского».

№ 272

ЛИСТ М. Ф. НАРКЕВИЧА

3.06.1910.

Київ - Катеринослав

Многоуважаемый Димитрий Иванович!

По поручению Распорядительного Комитета К[иевского] Отд[еления] Импер[аторского] Р[усского] Военно-Исторического общества, я на днях буду в Екатеринославе, чтобы переговорить с Вами об условиях нашей экскурсии¹ на месте.

Отдел хочет выработать детальную программу, с расчётом времени, средств, и т. п., для чего я и должен буду лично переговорить с Вами и воспользоваться Вашими любезными указаниями и советами. Я выеду из Киева, вероятно, 7-го июня. К сожалению, ранее не могу. В ожидании приятной возможности представиться Вам, прошу принять уверение в моём совершенном уважении.

Н. Наркевич.

ДИМ. Арх-17418.

№ 273
ЛИСТ І. І. НЕШКОВА

15.03.1913.

Луганськ - Катеринослав

Многоуважаемый Дмитрий Иванович!

Теперь, когда земля оттаяла, и можно стало её копать, я поспешил исполнить моё обещание, и прилагаю при сём дубликат накладной и сообщение земской управы, при любезном содействии коей, в лице Николая Владимировича, я исполнил Ваше желание.

С совершенным почтением к Вам

Илиодор Нешков.

Луганск, 15 марта 1913 года.

ДИМ. Арх-25994.

№ 274
ЛИСТ А. НОВАКА

[1922]

[Катеринослав] - [Катеринослав]

Вельмишановний і дорогий Дмитро Іванович!

Щира подяка, що й мене не забули затягнути до ініціативної групи допомоги голодаючим, але до жалю прийти не можу, бо хворію крупозним восполінням легких і маю зараз т^о - 40.1. Пишу і даже лежу з трудом.

Якщо будете завтра на посліднім совіті медакадемії, послідіть за Струєвим - буде він що-небудь про мене балакати, і як буде, то що. Поки що прощайте.

А. Новак.

ДИМ. Арх-17460.

№ 275
ЛИСТ А. НОВАКА

21.04.1925.

Катеринослав - Катеринослав

Вельмишановний Дмитро Іванович!

Сьогодні я не мав часу забігти до Вас, але бачив Лебедіва¹ і Рубіна². Лебедів сказав, що розпорядження про моє звільнення він одержав з Харківа. Рубін же настоює на тім, що без звістки звітлія, Харків зробить такого розпорядження не міг. Таким чином виходе, що пропозицію про моє звільнення вніс сам Лебедів, обгрунтовуючи її тім, що я вже не живу в Катеринославі. Остаточню цю справу ми можемо з'ясувати з Вами у Харкові, а поки що Рубін совітує попрохати Вас подати Лебедіву таку

заяву: лічучи мене гарним робітником і знавцем Катеринославщини, Ви просите порушити питання перед Главнаукою про затвердження мене при Вашої катедрі науковим робітником-корреспондентом (це дозволяється), а коли Ви будете в Харкові, то перебалакайте і безпосереднє, вмісті зо мною - об цім і я Вас дуже прошу.

Так, будь ласка, Дмитро Іванович, подайте таку заяву Лебедіву, а останнє ми з'ясуємо в Харкові.

Я ж Вас жду до себе, Ви зайждяйте небезпремінно.

Бувайте здоровеньки і допастить Вам долу.

З щирою пошаною

А. Новак.

ДІМ. Арх-І7459.

№ 276

ЛИСТ П. Т. ОКУЛОВА

23.12.1907.

Катеринослав - Катеринослав

Глубокоуважаемый Дмитрий Иванович!

Лично видівшись с Вами в недалёком прошлом, мне помнится, Вы говорили, что предлагается совет в музее Поля 26 декабря. Моя покорнейшая просьба к Вам - пожалуйста, сообщите более точно день и час, когда надобно собираться в совет.

Поздравляю Вас с праздником Рождества Христова. Желаю всего наилучшего. Не знаете ли Вы, где проживает Г. П. Алексеев¹?

Уважающий Вас, готовый к услугам

П. Окулов.

Дек. 25 д. 1907 г.

Адр. мой: Александровская, д. 14 .

ДІМ. Арх-17020.

Адреса: «Здесь. Соборная площадь. Музей областной, имени Поля.- Его Высокоблагородию Дмитрию Ивановичу Эварницкому, г. директору музея».

№ 277

ЛИСТ П. Т. ОКУЛОВА

22.01.1908.

Катеринослав - Катеринослав

Глубокоуважаемый Дмитрий Иванович!

У меня выходит неприятное совпадение обстоятельств. Я, пожалуй, опять не смогу быть на совете в музее. 26 января, как Вы говорили, назначается совет в музее, а я именно 26 ян[варя] в суб[боту] вызван в окружной суд

в утолв[ный] отдел в качестве сведующего лица для сличения почерка. Хорошо бы было, если у Вас совет назначили вечером. К тому времени, быть может, я и освободился бы от суда и явился бы к Вам на совет. Мне становится стыдно, что во второй совет не попаду. Что я скажу своим избирателям? Не хожу на советы. Придётся краснеть до ушей.

Буду ждать от Вас уведомления, в надежде, что дело устроится к благополучию. Я живу - Александровская ул., д. 14.

Уважающий Вас покорный слуга

Пётр Окулов.

Янв. 22 д. 1908 г.

P.S. По данному Вами адресу я послал письмо Г. П. Алексееву, ответа не получил.

ДИМ. Арх-17019.

Адреса: «Здесь. Соборная площадь, музей имени А. Н. Поля. Его Высокоблагородно Дмитрию Ивановичу Эварницкому - директору музея».

№ 278

ЛИСТ П. Т. ОКУЛОВА

6.03.1911.

Катеринослав - Катеринослав

Глубокоуважаемый Дмитрий Иванович!

Учащиеся в местном Учительском институте и я, там же учитель, просим Вас разрешить осмотреть музей в воскресенье 6-го марта в 10 часов утра.

Ещё просим Вас убедительно не отказать нам в личном Вашем объяснении при осмотре музея.

Уважающий Вас, готовый к услугам

Пётр Окулов.

Марта 6-го дня

1911 года

ДИМ. Арх-17021 .

Адреса: «Здесь. Соборная площадь. Областной музей имени А. Н. Поля. Его Высокоблагородно Дмитрию Ивановичу Эварницкому, г. директору музея».

13.03.1892.

Петербург - Царское Село

13 марта 1892 г.

С.П.Б. Коло-
кольная, 2

Ваша болезнь, любезный Дмитрий Иванович, много Вам школы* надела-
ла.

Дело шло о том, получить ли Вам чин: коллежского секретаря (10 класс), титулярного советника (9 класс) или коллежского ассессора (8 класс). В документах, Вами представленных при прошении, имеется только свидетельство о двух годах службы учителем в гимназии Стоюниной, а затем ни формулярного списка, ни других доказательств об окончании курса и деятельности.

Генерал-губернатор в своём представлении тоже пишет об утверждении Вас в чине кандидата, т.е. 10-го класса, и так оно теперь и будет.

Между тем, если бы вовремя хлопотать и просить, Вы легко могли бы получить чин 8-го даже класса. Теперь уже там на месте! Вас вскоре могут представить к чину титулярного советника.

Не могу без слёз касаться Вашей печальной карьеры. Вот что делается житейскими незнатоками с впечатлительными и отличными молодыми людьми. Жестокое они будут отвечать перед тем, кто знает все помыслы человеческой души.

Я всё думал, что навещу Вас в Царском, но не стряслось. Заходите, около 1 часу я всегда дома.

Вас душевно любящий земляк

П. Пелёхин.

*В рукопису підкреслено.

ДІМ. Арх-17548.

Адреса: «В Царское Село. Стессельская улица, дом Фролова, квартира Комстадиуса. Его Высокоблагородию Дмитрию Ивановичу Эварницкому».

28.03.1892.

Петербург - Царское Село

28-го марта 92 г.

С.П.Б. Колокольная, 2

Возлюбленный Дмитрий Иванович!

Письма Ваши 14 и 20 сего месяца своевременно мною получены, и я ещё раз убедился, что Вы взрослый младенец, и что Вы действительно больны. Всё, что я мог, я всё время делал и вчера вероятно совершил последние шаги. Вы не знаете, что значит выхаживать переписки в наших канцеляриях. Только на этой неделе (с 6-го мар.) выходилась бумага из

вашего министерства, и поэтому приказ об Вас выйдет только 5 апреля, потому к докладу она попадёт 31 мар[та]¹. Вам же придётся явиться в главный штаб не раньше 10-го апр[еля], с свидетельством полиции о личности (подъезда против колонны), и спросить распорядительное отделение. Правитель канцелярии Главн[ого] Штаба Д[ействительный] С[татский] С[оветник] Ветвеницкий был так любезен, что дал прилагаемую свою визитную карточку, которая пусть служит Вам путеводной.

Из распорядительного отделения Вы, вероятно, попадёте к столоначальнику - капитану, написавшему на прилагаемой бумажке свой стол, и там уже получите документы в интендантство. Особенно посчастливится Вам, то в субботу 11-го получите деньги, а то в понедельник 13-го апреля.

Отчаянная записка Ваша 20-го побудила меня телеграфировать Вам и воспользоваться любезностью Салодилова² и Васильковского³, однако, как я вижу, самого главного они Вам не сообщили.

Котельников⁴ говорил дважды, что Вам легко получить из Литературного фонда 100, 150 рублей, он казначей.

По-видимому, Вы утверждены в чине кандидата (коллежский секретарь, X кл[асс]).

Вас любящий П. Пелёсин.

ДИМ. Арх-17546.

Адреса: «В Царское Село. Стессельская улица, дом Фролова, квартира Комстаднуса. Дмитрию Ивановичу Эварницкому».

№ 281 ЛИСТ П.П. ПЕЛЬОХИНА

12.12.1895.

Петербург - Варшава

12-го декаб. 1895 г.

Добрейший земляче Дмитрий Иванович!

Немедленно исполнил Ваше поручение. Мордовцев¹, письмо Ваше к которому тут же прочитал, будет хлопотать в Литерат[урном] фонде и надеется на [Монасеина] (председателя). Книги сейчас получил и высылаю. Рад, что Вы, наконец, после таких тягчайших опытов, на пути истины и света. Хотя на старости лет создадите людей, которые могли бы продолжать начатое дело². В нашем мире все надежды и надежды. Дело в том, что нет человека, который обладает гением*, а значит и смелостью вернуть учёный мир к принципам 60-х годов, а без этого, как Вам хорошо известно, не может произойти возрождения. Литература, как будто поднимает голову, но ряды пополняются очень туго.

Наши земляки уже нашли себе два выхода на черные земли Сибири и в Соедин. Штаты в [...]**. Последние, я думаю, больше из Галичины, после неудачной попытки попасть в [Россию]. Такова сила немца! Душевно Вас любящий земляк

П. Пелехин.

* В рукописі підкреслено.

** Не розбірливо.

ДІМ. Арх-17547.

Адреса: «Его Высокоблагородию Дмитрию Ивановичу Эварницкому. По Иерусалимской аллее, дом № 43, кв. № 15. В Варшаве».

№ 282

ЛИСТ В. А. ПЕРФИЛЬЕВОЙ.

4.03.1914.

Москва - Екатеринослав

4-е марта

1914 год

Глубокоуважаемый и дорогой Дмитрий Иванович!

Сердечно благодарю Вас за милое письмо, которое немного меня успокоило, а всё же глубоко сожалею, что произошла смерть¹ скоропостижно от падения! Неужели же, при такой слабости и старости, Георгий Петрович спал один в комнате?? Это ужасно! Конечно, скоропостижная смерть приятнее, чем длинные мучительные страдания, но - всё же, смерть - ужасна! Не могу примириться с мыслью, что незабвенного, дорогого Георгия Петровича уж больше нет..., а я так ждала весны, что бы приехать в Екатеринослав и увидеть его, моего дорогого, любимого крестного! Злая судьба! Спи спокойно, дорогой, гостеприимный, радушный, сердечный, добрый человек!

Очень жаль бедных страдалиц Анжель Петровну² и Веру Георгиевну³, а князь⁴ укатил!?

Если будете в Москве, глубокоуважаемый Дмитрий Иванович, то доставьте нам огромное удовольствие, приезжайте к нам, комната для Вас есть свободная. Надеюсь, летом приедете к нам в деревню. Мы будем в мае в За[...]оком, там и курганы посмотрите.

Пишите, не забывайте преданную Вам и уважающую Вас

В. Перфильеву.

Муж мой шлёт Вам сердечный привет. Очень благодарна за газету. Будьте здоровы!

ДІМ. Арх-25989.

Адреса: «Екатеринослав. Его Превосходительству Дмитрию Ивановичу Эварницкому. Потёмкин. площ. Собственный дом».

№ 283

ЛИСТ В. А. ПЕРФИЛЬЕВОЙ

17.03.1914.

Кисловодск - Катеринослав

Глубокоуважаемый Дмитрий Иванович!

Как Ваше здоровье? Давно ли были у Анжель Петровны? Здорова ли она? Где княгиня Вера Геор[гиевна]? Отчего не пишете мне? Скоро приеду в Екатеринослав, хочу продать дом, дают 150 тысяч, а я желала бы 180. Скажите Ваше мнение? За сколько надо продать? Доходность мала, но место дорого. Когда приедете в Москву к нам??

Будьте здоровы и веселы. Предан[ная] и глубоко уваж[ающая] Вас

В. Перфильева.

Москва, Левшинский, 7 кв. 11. В. А. П.

ДИМ. Арх-25881.

Адреса: «Екатеринослав. Его Превосходительству Димитрию Ивановичу Эварницкому. Музей Поля».

№ 284

ЛИСТ В. А. ПЕРФИЛЬЕВОЙ

7.11.1929.

Кисловодск - Днепропетровск

Глубокоуважаемый и дорогой Дмитрий Иванович!

Как Вы живёте? Как Ваше здоровье? У нас в Кисловодске открыты хотят музей, и много местных имеется редкостей, а организовать некому. Вы, такой учёный и сердечно любящий это дело, не приедете ли сюда? У меня в квартире предлагаю Вам комнату, будем все счастливы Вас видеть. 12 ноября назначено собрание.

Преданная Вам Варвара Антонов[на] Перфильева.

Кисловод[ск], Рыкова, 49.

ДИМ. Арх-17565.

Адреса: «Днепропетровск. Соборная площадь. Музей. Димитрию Ивановичу Эварницкому».

№ 285

ЛИСТ О. С. ПЕТРАЖИЦКОГО

7.09.1929.

Херсон - Днепропетровск

Уважаемый Дмитрий Иванович!

Две недели тому назад я объехал на моторной лодке места бывших запорожских Сечей. Я был на Каменке, в Грушевке, в Капуловке, в Покров-

ском, в Никополе и в Городище возле Марганца. Я сделал много снимков и собрал ряд материалов, которые думаю использовать для брошюры: «По запорожским пепелищам». Через неделю-две я вторично выезжаю в те места, чтобы сделать ряд дополнительных снимков, т. к. часть моих снимков погибла во время маленькой аварии, случившейся с нами у Томаковки.

В Капулевке известная Вам Ксения Забутная, владелица запорожского куреня, намерена его ломать и на его месте строить новую хату. Я упроявил её повременить, обещал написать об этом в газетах, чтобы правительство помогло ей построить новую хату, и таким образом курень её будет спасён. Она согласилась подождать до осени.

Я думаю, уважаемый Дмитрий Иванович, что Ваше авторитетное слово, обращенное к надлежащим организациям, помогло бы нам сохранить один из немногих памятников запорожской старины.

В этом году весенней водой размыто 6 сажен берега Чертомлыцкой Сечи¹. Если не будут приняты меры по укреплению берега Сечи, то через 10 - 15 лет вся Сечь будет смыта. Крестьяне говорят, что если бы им отпустили средства на покупку кольев, то они сами укрепили бы берег. Но средств нет, и Сечь разрушается.

Разыскивая Базавлуцкую Сечь², я нашёл между лиманом Бейкушем и местом, где был раньше лиман Журавлевский, следы какого-то городища. Городище имеет 96 шагов в длину и 86 шагов в ширину. Оно окружено ровом и валом. В восточном углу видны следы ворот, а вся площадь городища изрыта ямами и канавами. Старики говорят, что раньше здесь находили плахи и камни. Место это водой никогда не заливается. С запада и юго-запада городище окружено лиманом Бейкушем, с юга Бузулуком, с востока Сандалкой и р. Копачихой. Копачиха - искусственный проток, прорытый одним рыбаком, протекает она по месту, где был раньше Журавлевский лиман. Впадает Копачиха в Сандалку. Вдоль северо-восточной стороны городища проходит сага, которая весной заливается водой из Копачихи, а раньше из Журавлевского лимана. Таким образом, Городище представляло собой полуостров, окруженный с трёх сторон водой. Городище это находится у деревни Грушевка-Кут, в 4-х верстах от устья Бузулука. Я принял это городище за Базавлуцкую Сечь, описание которой оставил нам Эрих Ласота³, но возвратившись домой и ещё раз внимательно Вас проштудировав, я увидел, что ошибся, т. к. Вы ясно говорите, что Базавлуцкая Сечь была у с. Грушевки, и с севера она была защищена лиманом Бейкушем. Я спрашивал многих крестьян: была ли когда-нибудь Сечь у Грушевки или у Кута - никто мне ответить не мог.

Если бы Вы были так добры и указали бы мне точное место Базавлуцкой Сечи, я бы был Вам безконечно благодарен. Я просил бы Вас также сообщить, знаете ли Вы что-нибудь об этом городище возле Кута? Может быть, это следы какого-нибудь зимовника, о которых Скальковский⁴ говорит, что

по берегам Бузулука они тянулись по всему течению. Но только это мало вероятно.

Прошу принять уверения в моём уважении.

А. Петражицкий.

ДИМ. Арх-17561.

Адреса: «Дмитрию Ивановичу Эварницкому. Археологический музей, г. Днепропетровск». Машинопис.

№ 286

ЛИСТ В. С. ПЕТРОВСЬКОГО

3.11.1925.

[Катеринослав] - Катеринослав

Шановний гр. Яворницький!

Вибачте, будь ласка, що я турбую Вас, але тут діло таке, що може Ви не будете за це на мене гніватись. Річ в тому, що я узнав в одного члена нашого гуртка, що біля ст. “Межевої”, коли проводили влітку залізниці, то розрили могилу, де знайшли багато посуду і черепів з [...]. Посуд - побили, а черепа знову закопали, але там ще є також [...]. Крім того серед селян ходять розмови, що тут здавна була Зап[орізька] Січ. На жаль я тут докладно не можу все написати, але як що це Вас цікавить, я [. .].

ДИМ. Арх-17552.

Лист дефектний. Попгтова листівка. Олівець.

Адреса: “Тут. Місцевий краєвий музей ім. Поля, гр. Яворницькому”.

№ 287

ЛИСТ В. С. ПЕТРОВСЬКОГО

14.08.1928.

Ерастівка -Дніпропетровськ

ст. Ерастівка на Криворіжжі
14/VIII-28 року.

Високошановний Дмитро Іванович!

На превеликий жаль вимоги служби примусили мене терміново виїхати, не побачивши Вас! Пам'ятаєте, коли я приносив Вам речі, знайдені мною в тюркській могилі (на узбережжі р. Самари), я казав, що “ВУАК” пропонував мені провадити працю під керівництвом Дніпропетровськ. істор. археолог. музею, виконуючи окремі доручення... Тому прохаю дати мені офіційно якесь доручення.

Я гадаю, що при сучасному образі служби, коли мені доводиться цілими тижнями роз'їзжати по Криворіжжю, я можу чимало користи зробити в справі відшукування й, по мірі можливости, збиранні різних

експонатів для музею. Безумовно, роботу буду виконувати без оплати... Так ось в тому разі, як Ви не відмовляєтесь від моїх скромних послуг, будь ласка, вишліть довідку приблизно такого змісту: “Пред'явник цього інспектор І.Н.О. Криворізької округи В. С. Петровський уповноважується Дніпропетровським красивим історич.-археологічним музеєм виявляти, вивчати й вживати заходів охорони речей і пам'ятників матеріальної культури. Всім Р.В.К. та с-ради та інші адмін. установи прохають оказувати допомогу т. Петровському для успішного виконання покладеного на його завдання”.

З глибокою пошаною Ваш В. С. Петровський.

Ст. Ерастівка на Криворіжжі. В. С. Петровському.

ДІМ. Арх-17550.

№ 288

ЛИСТ В. С. ПЕТРОВСЬКОГО

3.10.1929.

Ерастівка - Дніпропетровськ

Ерастівка на Криворіжжі
3/X-29 р.

Б'ю чолом, Високошановний Дмитро Івановичу!

Коротко інформую, що зроблено мною в справі охорони й вивчення пам'яток мат[еріальної] культури. З метою виявлення й ознайомлення з пам'ятками мат[еріальної] культури об'їздив Пятихатський р-н. Виявлено й нанесено на мапу біля 200 могил. Сохранність дуже погана.

Порушив питання перед О.В.К. про охорону останніх. Майже на поверхні кожної могили сліди зруйнованих поховань. Три поховання відкрито при осінній оранці землі на глибині 3 - 4 вершків. Повідомлений про це я негайно розпорядивсь припинити на цих місцях оранку й дослідив останні.

I. поховання. - Зруйноване до тазу. Зберіглися тільки ноги, тазова кістка й верхня кришка черепу. Поховання - зібане, кістки густо пофарбовані жовтою фарбою. Жодної речі похоронного ритуалу немає.

Поховання II. Випростане. Череп відсутній. Головою орієнтований на північ - захід. Кістяк нефарбований. На рівні лівого рамена фрагмент якоїсь залізної зброї. В ногах грубо оброблена мисочка діаметром - 1 дцм. Опалена.

Поховання III. Череп розтрощений. Кістяк зігнутий у поясі під прямим кутом. Нефарбований. В головах глечик. Вінце наполовину розбито при оранці, але відбиті частини є. На дні глечика декілька дрібних кісточок, мабуть сліди їжі...

Окрім вищезазначеного у дворі однієї селянки знайдено каміння грубо витесаного у вигляді плити, що лежав у землі під кутом 45°. Навкрути виявлено багато кісток людських (глибина 30-50 см), потрощених якоюсь

гострою зброєю. Знайдено декілька фрагментів посуду. Далі: виявлено й нанесено на мапу місце двох запоріжських зимовників, а також балку, де ховалися, по переказам, запорожці після зруйнування Січи... Там начебто сховано багато їхнього добра. Маю ще багато чого розповісти, але краще розповім, коли привезу речі до музею.

З пошаною В. С. Петровський.

ДІМ Арх-17553.

Адреса: “м. Дніпропетровське. Площа Жовтневої революції, красивий історично-археологічний музей. Директору музею В/ш. академіку Д. І. Яворницькому”.

№ 289

ЛИСТ П. М. ПИНЕВИЧА

16.12.1926.

Маріуполь - Дніпропетровськ

Глубокоуважаемый Дмитрий Иванович!

Позволю себе обратиться к Вам с большою просьбою от Мариупольского музея. После почти пятилетнего полного отсутствия средств на пополнение и расширение музея, мы в этом году получили небольшую сумму с условием организовать греческий отдел. Наше главное затруднение состоит в том, что в короткий срок, конечно, этого сделать нельзя. Это первое, и второе - голодные годы (21-22) выкачали у жителей много ценных, [...] и интересных предметов, удержать которые за отсутствием средств мы, безусловно, не могли, несмотря на все наши попытки. Греческий округ, конечно, должен иметь свой музей, но мы, в данном случае, встречаемся ещё с одной, чрезвычайно характерной, психологической особенностью греческого населения - традиционной привязанностью ко всяким вещам и великой неохотой расстаться с ними даже за деньги. Я думаю, Вам, работавшему в одно время в нашем бывшем Мар[иупольском] уезде, это греческое свойство характера известно.

Наша просьба к Вам - поделиться, если, конечно, Вы найдёте для себя это приемлемым, частью экспонатов, характеризующих жизнь и быт греков, находящихся в распоряжении Вашего музея. Это, конечно, громадная просьба, очень сложная, имеющая принципиальную сторону. Я поднимаю этот вопрос, глубокоуважаемый Дмитрий Иванович, и думаю, что Вы отнесётесь к нему снисходительно. Мы просим у Вас помощи, помощи у громадной областной организации, сконцентрировавшей у себя за много лет великие научные богатства. Часть вещей, характеризующих наш край, затерявшись в громадных Ваших собраниях, у нас могла бы сыграть доминирующую роль и быть гордостью и украшением. За помощь - старшему Брату - меньший был бы очень и очень благодарен.

С другой стороны, не нашли бы Вы возможным уступить и передать нам часть Ваших (Ваш избыток) археологических экспонатов, характерных для нашего юга и округа, [...] богатого ими. Ваши труды и работы в этом направлении дали этот материал в изобилии. Мы же только начинаем жить и становиться на ноги. Цена Вашу глубокую отзывчивость на все подобные начинания, мы питаем глубокую надежду на Вашу помощь. Я очень прошу Вас, глубокоуважаемый Дмитрий Иванович, высказать мне Ваши соображения по этому вопросу и, если ответ будет положительный, разрешить мне приехать к Вам для решения этого дела. Только серьезное желание разрешить этот вопрос у себя более или менее основательно заставляет меня, как музейного работника, обратиться к Вам с подобной просьбой, и прошу Вас, не посчитайте её за навязчивость, если не сказать более.

Глубокоуважающий и преданный Вам

Г. М. Пиневиц, зав. ист.-этногр.

отд. музея.

г. Мариуполь.

P.S. Ещё одна большая просьба. Будьте так любезны, не откажите указать, где можно найти снимок с портрета отамана Гладкого¹, чтобы переснять его для нашего музея. Азовское казачество у нас совершенно почти не представлено в музее, и в этом направлении мы сейчас ведём работу. Ещё раз простите меня за навязчивость.

Остаюсь уважающий и преданный Вам

Пиневиц.

16/XII.26 г.

ДИМ. Арх-17539.

Адреса: «Екатеринослав. Музей. Профессору Димитрию Ивановичу Эварницкому // Мариуполь. Музей. П. М. Пиневиц».

№ 290

ЛИСТ М. И. ПОДОСИННИКОВА

[1910-ті] рр.

Катеринослав-Катеринослав

Многоуважаемый Дмитрий Иванович!

Вчера был в музее инженер Тихов из Харькова, хвалил наш музей и говорил много о харьковском музее, устроенном проф[ессором] Никольским¹ (зоолог) в таком именно духе, как и у нас. Кроме того, нам желательно завести знакомство с мастерской наглядных пособий, представитель которой, полковник Городецкий, был у Вас и просил обращаться с заказом к нему. Билет до Харькова стоит 3 р. 50 к. Мне кажется, желательным осмотр как музея, так и мастерской, а потому, Дмитрий Иванович, не найдёте ли возможным разрешить мне съездить в Харьков для личного осмотра. Если эта сумма (6 руб.) будет велика, то я готов взять на себя половину

С истинным уважением Н. Подосинников.

Если «да», то я сегодня в 10 ч. вечера выеду, завтра буду там, а послезавтра в 8 ч. утра буду в Екатеринославе и след[овательно] в музее. В понедельник же перевезём пособия.

ДИМ. Арх-18870.

Адреса: «Его Превосходительству Дмитрию Ивановичу Эварницкому».

№ 291

ЛИСТ М. И. ПОДОСИННИКОВА

22.12. [1910-ти] гг.

Катефинослав - Катефинослав

Многоуважаемый Дмитрий Иванович!

Вчера от Вас я поехал прямо к губернатору, но Базилевского в канцелярии не было весь день, а его заместитель сказал, что надо прямо направиться к губернатору, и если он разрешит, то только тогда он напишет бумагу. Я так и сделал, пошёл к губернатору, но не смотря на то, что было ещё только 12 ч., запись посетителей была уже прекращена, так как у него сидело с докладом какое-то важное лицо и попасть к губернатору вчера было нельзя.

Сегодня я в 11 час. был снова у губернатора. Он принял меня любезно и охотно дал разрешение для выдачи требуемого мною документа, но только сегодня его получить нельзя, так как только завтра его направят к Вам в музей. Поэтому сегодня я не еду, поеду завтра, а если работать не будут, то придется отложить поездку до 27-го. 27-го я выеду (если завтра будет нельзя).

С истинным уважением к Вам Ваш Н Подосинников.

22-го декабря.

ДИМ. Арх-18868.

На листе надпись: «Его Превосходительству Дмитрию Ивановичу Эварницкому».

№ 292

ЛИСТ М. И. ПОДОСИННИКОВА

23.07. [1910-ти] гг.

Катефинослав - Катефинослав

Многоуважаемый Дмитрий Иванович!

Сергей Альбертович Бродницкий¹ просит меня передать Вам, что сегодня вечером к Вам на дом желает зайти инспектор народн[ых] училищ с целью сообщить Вам об интересной раскопке кургана возле Никополя. Там найдены вазы, гроты и т. д.

Н. Подосинников.

23 июля.

ДИМ. Арх-18872.

Адреса: «Его Превосходительству Дмитрию Ивановичу Эварницкому».

№ 293

ЛИСТ М. И. ПОДОСИННИКОВА

[1910-ми] pp.

Катеринослав - Катеринослав

Многоуважаемый Дмитрий Иванович!

Ко мне пришёл из той деревни, где я провожу каждое лето, крестьянин, мой односельчанин, пришёл за 700 вёрст, прося найти ему место. Но где я его могу устроить? Не будет ли Вам нужен он сторожем для музея или для раскопок? Человек он смирный и раньше служил у какого-то директора на рудниках. Извините, что беспокою Вас.

С истинным уважением Н.Подосинников.

ДИМ. Арх-18871.

На листі надпис: «Его Превосходительству Дмитрию Ивановичу Эварницкому».

№ 294

ЛИСТ М. И. ПОДОСИННИКОВА

6.07.1915.

Катеринослав - Котовка

Глубокоуважаемый Дмитрий Иванович!

Будьте покойны, в музее у нас всё благополучно, публики очень мало, вероятно, благодаря убийственной жаре, вчера было, напр[имер], +57°. В отделении музея (на Бассейной) Василь не ночует, так как Василий Петрович ему не позволил быть там, но у Гегело ночует дворник и присматривает за флигелем. Как будто, сторожа наши в музее хорошие, честные люди, за всем очень внимательно смотрят.

Будьте здоровы. С истинным уважением

Н. Подосинников.

ДИМ. Арх-18869.

Попштова листівка. Адреса: «Котовка, Новомосковского уезда, Екатеринославской губернии. Его Превосходительству Дмитрию Ивановичу Эварницкому».

№ 295

ЛИСТ М. И. ПОДОСИННИКОВА

7.06.1916.

Новий Сімеїз Таврійської губ. - Катеринослав

Сименз 7-го июня

Многоуважаемый Дмитрий Иванович!

Я глубоко извиняюсь за причинённое мною Вам беспокойство и готов даже, если случилась какая-либо порча предметов, уплатить за исправ-

ление. Чтобы хотя несколько оправдаться перед Вами, могу сказать, что я был поставлен в очень затруднительное положение. Моя семья ехала в Крым не для удовольствия. Теперь не время для этого, но для лечения. Сын перенёс тяжёлую болезнь, скарлатину с опасным воспалением почек, и доктор настаивал на лечении морскими ваннами и солнцем именно в Симеизе.

Съезд в Крыму теперь небывало большой, билеты на проезд брались с бою и записывались на них за неделю и более. Тоже случилось и со мною. Когда я от Вас узнал, что вся переноска музея должна быть закончена не позже 28-го мая и что по окончании её я могу уехать на месяц, я тогда же отправился записаться на билеты. Оказалось, что их мне можно было достать только на 2-е июня. И так как цены в Крыму на всё безумно дорогие, напр., извозчик от Симферополя до Симеиза за 120 вёрст берёт 85 рублей (следовательно, туда и обратно 170 руб.), то для удешевления мы приняли ещё семью преподавателей, тоже с больным ребёнком. Всем нам при записи на билеты пришлось вперёд уплатить: 6 билетов по 7 р. и плац-карт по 75 к. - всего 45 руб.

Переноска витрин началась 1-го июня и, конечно, не могла окончиться быстро. Поэтому, оставаясь, пришлось бы потерять при наших скромных средствах, 45 рублей, общего извозчика и общую квартиру, нанятую с большим трудом тоже заблаговременно. Положение было затруднительное и, очистив даже на своих плечах 1-го июня подвал, я с своею помощью перенёс часть витрин, а 2-го тоже при себе с 8-ми часов утра постарался перенести всё наиболее ценное, всю мелочь, какая могла быть испорчена при переноске. Оставались только одни большие витрины, упакованные и завинченные, подставки к ним, верстак, столы и ящики с землёй и травой. Всё это, мне казалось, не представляло большой опасности для переноски, и моя помощь ограничивалась бы почти только одним моим присутствием. Но всё таки я глубоко раскаиваюсь и сознаю, что лучше было бы потерять всё другое, но докончить переноску. Что же касается моего «гастролёрства» и позднего посещения музея, то на это я могу сказать следующее (говорю истинную правду, как перед Богом). Мои уроки в гимназии оканчивались: во вторник в 11 часов, в среду и четверг в 1 час, в понедельник, пятницу и субботу в 3 часа. С этого времени; а в праздники с 10 ½ часов я уже каждый раз был в отделении музея и работал до 7 часов вечера. Единственным свидетелем моей долгой работы был сторож музея, а также В. П. Гегело¹, который часто заставлял меня при лампе за работой. Что это правда, Вы можете усмотреть из того, что за 2 года моего пребывания в отделении музея, т. е. за вычетом каникул, за 60 недель приготовлено 49 больших витрин и других коллекций (все они стоят в подвале музея и могут быть проверены). Следовательно, каждая витрина готовилась не более как в 8 дней. Это, я считаю, чрезвычайно интенсивной работой и

большого едва ли кто мог бы сделать, тем более, что для создания каждой витрины было необходимо: 1). обдумать её; 2). выкрасить траву; 3). приготовить чучела, а если были готовые или купленные, то их надо было размочить, распороть и вновь набить, придав им необходимую позу и 4). нарисовать или исправить нарисованное в картине. Отсюда видно, что меня надо скорее удерживать от работы, чем заставлять работать, и если я не бывал в музее с утра и до 4-х часов, то с 11 или 1 часу и до 7 час. вечера я давал в неделю больше, чем было нужно. Я забывал семью и свою личную жизнь и отдавался творчеству и изучению. Кроме того, мною, как Вам известно, за 4 ½ года моего пребывания в музее было собрано огромное количество птиц, зверей и насекомых. По подсчёту, по каталогу в музее теперь собрано 2/3 всего живущего в Екатеринославской губернии.

Затем, что касается самого характера работы, то, по долгому размышлению, моя программа была такова: 1) собрать научный материал для специалистов и для учёных в виде систематических коллекций чучел, т. е. без обстановки (в шкафах) и 2). создать из музея просветительское учреждение для широкой публики, не с целью сделать из неё зоологов, ботаников и учёных геологов, но дать ей руководящую нить для понимания и знакомства с местной природой, что возможно только при создании биологических групп идейного характера с выделением их особенных черт, для чего требовалась масса литературного, научного труда и личного знакомства с природой. Посетитель, равнодушно проходя мимо всяких других чучел, с интересом останавливался перед биологическими витринами и черпал из них не только для себя много поучительного, но и много эстетического наслаждения, любясь нарисованной картиной. Каждый раз, когда приезжали к нам специалисты по естествознанию (проф. Силантьев², проф. Яковлев³, проф. Талиев⁴, попечитель округа проф. Щербаков⁵, Смольянинов⁶, Соковник⁷ и др.), я чутко прислушивался к их мнению и только радовался их восторженным отзывам о моей работе; по их мнению, только такая постановка дела желательна для провинциального музея. Наконец, в этом году приобрёл отчёт о съезде директоров естественно-исторических музеев Берлина, Стокгольма, Христиании и др. в городе Иене, и на их съезде было вынесено решение создавать музеи по идее вполне аналогичные нашему музею. Такую брошюру, если пожелаете, я, по приезду, Вам предложу. Но, конечно, не из одних только биологических групп должен состояться музей. Мне оставалось ещё создать не более 10 - 15 витрин, чтобы закончить необходимый цикл биологических групп родной местности, а затем я наметил себе целый ряд других работ: анатомических, работ эволюционного характера, картины перелётов, устройства гнёзд, обстановка яиц, заботы о потомстве, охранительная окраска животных и т. д., заканчивая работами по изготовлению биологических групп из местных растений и составлением гербария.

Затем, переходя к тому, что меня в музее нельзя было видеть до 4-х часов ни в будни, ни в праздники, то Вы хорошо помните, что я много раз обращался к Вам с советом и с вопросами: «не обижаетесь ли Вы, Дмитрий Иванович, что я, работая в отделении, не бываю часто в музее?», и Вы каждый раз сами мне говорили: «нет, в музее всё уже налажено, идите в отделение и работайте». Беда для меня была в том, что работать мне приходилось на 2 фронта: и в музее, и в отделении, и так как мои уроки заканчивались к 1 часу или к 2-м, то хотя и часто заходил в музей для наблюдения или за материалом, Вы меня уже в это время не видели. Наконец, последний упрёк касается моих экскурсий. Но Вы также хорошо знаете, что с начала войны за эти 2 года нам для экскурсий не дают ни одного вагона, и за всё это время я с ученицами съездил в августе только 1 раз в Дубовую Балку (и то только благодаря чистой случайности). Все же другие домашние экскурсии в городе по заводам (больше ведь нечего здесь осматривать) совершались не в праздники, так как заводы в эти дни не работают, а в будни, и то только в урочные часы (так как учительницы заняты на 2-й вечерней смене), так что в отделение музея и в эти дни я являлся почти в обычное время, с небольшим иногда опозданием. Конечно, с переходом в подвальное помещение музея, моё присутствие могло бы быть всегда на виду. В заключение я ещё раз глубоко и мучительно извиняюсь за всё происшедшее, отчасти и не по моей вине, и прошу, если Вы не можете изменить свое последнее решение, то расставаясь, не помнить зла, как и я буду помнить только всё светлое и хорошее, что я получил от музея, благодаря Вашему содействию, но всё-таки, уходя из музея, могу сказать, что Вы, быть может, невольно нанесли мне глубокую, мучительную и непоправимую рану на всю жизнь. Расставаясь с музеем, я с болью в сердце прощаюсь с каждой витриной, с каждой моей работой. Всё творчество, вся радость научной работы уйдёт в бесконечную даль, и я снова хорошо себя [буду чувствовать] среди уроков, звонков и отметок. Мне, конечно, очень грустно, и я невольно делюсь этим с Вами. Здесь не деньги играют роль, я никогда за ними не гнался, и не самолюбие, а рутинная, бездельная жизнь...

Будьте добры, если можно, известите, нужно ли мне приехать к 1-му июлю, к отъезду Трофима Николаевича, чтобы сдать всё, что было на моих руках, а также было ли что испорчено во время переноски, что меня немало тяготит. Опять повторю, что за всякую порчу я заплачу за исправление.

С истинным уважением Н. Подосинников.

ДИМ. Арх-18873.

Адреса: «Заказное, г. Екатеринослав. Музей Поля. Его Превосходительству Дмитрию Ивановичу Эварницкому».

21.08.1885.

Москва - [Петербург]

Москва 85. VIII/21

Многоуважаемый Дмитрий Иванович!

Присланную Вашу мне статью «О раскопке»¹ получил в целости и на днях передам Д. Н. Анучину², сказав ему всё, что Вы выразили в Вашем письме ко мне. Я прочёл её с большим интересом.

Вам необходимо позаботиться о доставке в М[осковское] Арх[еологическое] общ[ество] найденных предметов в кургане, иначе сообщение выйдет очень сухо. Большое спасибо Вам за сообщение о съезде в Галиции.

Обещанное Вам мною письмо к адвокату в Петербурге³, послать ещё не могу, потому что он выехал неизвестно куда.

Барыня моя шлёт Вам большой поклон.

Всегда готовый к услугам Вашим

Ваш А. Подшивалов.

ДИМ. Арх-18984.

19.09.1885.

Москва - Петербург

Москва 85 IX/19

Многоуважаемый Дмитрий Иванович!

Очень рад, что Вам удалось заполучить место в институте¹, впрочем это и неудивительно. Вам, умеющему увлекательно передавать самые ничтожные факты, а про пробную лекцию я уже не мог бы сомневаться, что она провалится. Ещё раз поздравляю Вас с новым местом!

О вещах, посланных Орешникову², передам, а равно и Д. Н. Анучину касательно могущих встретиться поправок в Вашей рукописи, где упоминается о костях животных. К Ключевскому³ отправлюсь на той неделе и попрошу его лекции, обещанные Вам, которые немедленно перешлю в Петербург.

Не могу Вам не сообщить о том, что здесь, в Москве, находится г-н Селиванов (был на VI съезде⁴; очень пронырливый человек), собирающий фамилии с лиц, желающих VII съезда в Харькове. Разумеется, картины выходят иногда уморительные.

Видел раскопки Сизова (последние), которые вышли очень и очень удачны.

Жена моя просит передать Вам свой поклон. Жму крепко Вашу руку.

Преданный Вам А. Подшивалов.

ДИМ. Арх-18874.

Адреса: «Петербург. Сергиевская улица, д. 56, кв. 45. Его Высокоблагородию Дмитрию Ивановичу Эварницкому».

№ 298

ЛИСТ О. М. ПОДШИВАЛОВА

12.11.1885.

Москва - [Петербург]

Москва 85 XI / 12.

Многоуважаемый Дмитрий Иванович!

Напрасно Вы принимаете близко к сердцу мои слова по поводу Вашего реферата в Арх[еологическое] Общ[ество]. Никто в Арх[еологическом] обществе не занкнулся даже о том, что им жаль ста рублей. Напротив, члены его сочли необходимым уплатить Вам ещё 97 р., особенно на этом стояли пр. Усов¹ и Сизов. Прошу убедительно Вас не делать возврата денег, а с брошнорой² лучше всего поступить так: при-слать все оставшееся количество экземпляров и с проданных - деньги в Арх[еологическое] общ[ество].

Пишу я всё это Вам, как частное лицо, а потому прошу не упоминать меня во всех этих недоразумениях у Вас с Обществом. Впрочем, я вижу, что они все покончены, а потому и не стану более к ним возвращаться.

Что было с Вами? Чем это Вы опять заболели? Или опять рука даёт себя знать?

Супруга моя шлёт Вам большое спасибо за память о ней.

Жму крепко Вашу руку. Преданный Вам

А. Подшивалов.

ДИМ. Арх-18985.

299

ЛИСТ О. М. ПОЛЯ

20.06.1884.

Катеринослав - Харків

Дорогой козаче!

Уведомляю Вас, что вчера посетили мой музей три козака: Васильковский¹, Александров² и ещё один, по фамилии мне неизвестный. В Екатеринославе пробудут они дня три или четыре. Васильковский склоняет сопутствовать Вас. Место жительства их: Екатер[инославская]гост[иница] Бельвю или Дрезден.

До свидания.

А. Поля.

20 июня 84.

ДИМ. Арх-18894.

№ 300
ЛИСТ О. М. ПОЛЯ

10.11.1884.

Катеринослав - Харків

Многоуважаемый Дмитрий Иванович!

Много виноват перед Вами за несвоевременное исполнение моего обещания и запоздалый ответ на Ваше любезное письмо.

Причины - вечное шатание, а также то, что высылаемые мною карты были на руках, и только вчера мне удалось получить их обратно.

На прилагаемых картах Вы найдёте названия почти всех островов от Екатеринослава до Грушевки. Кроме того, я обратился к инженеру Лескевичу, имеющему новейшие исследования Днепра, с просьбою сообщить мне копию описаний порожистой части его. По получении вышлю Вам.

Укладывая свою коллекцию¹ в Одессе для отправки домой, я и не заметил отсутствия статуэтки запорожца и был очень удивлён, получив Ваше письмо. За пользование запорожцем никакой претензии не заявляю. В первый приезд в Харьков воспользуюсь Вашей любезностью и закажу себе по Вашему прелестному образцу красный кафтан, не смотря на то, что цвет этот служит темою для известной пословицы.

Желаю Вам от души успехов в Ваших исследованиях и здоровья. Жму Вашу руку.

Преданный и уважающий Вас

Ал. Поль.

10 ноябр. 84.

Екатеринослав

ДИМ. Арх-18895.

Адреса: «Харьков. В Университет. Его Высокоблагородию Дмитрию Ивановичу Эварницкому. От А. Н. Поль».

№ 301
ЛИСТ О. М. ПОЛЯ

12.07.1889.

с. Любомировка - Петербург

12 июля 1889 г.

д. Любомировка

Сердечно обрадовали меня, дорогой и глубокоуважаемый Дмитрий Иванович, Вашей коротенькой цыдулкой. Жаль, что хотя кратко не сообщали, как стоят дела со [скифом] и каменным человеком? и долго ли будете ещё гробокопательствовать? Как Ваше здравие и пр. и пр.?

В ответ на Ваши вопросы прилагаю Вам краткие ответы; что мог, чем богат, тем и рад!

Читали ли Вы статью Дубецкого на польском языке, озаглавленную «Жёлтые Воды»¹ и напечатанную в «Записках Краковской академии»? К статье этой приложена довольно подробная карта. Статья эта имеет целью решить вопрос о месте битвы при Жёлтых Водах², но, кажется, не решает её точно. Мне кажется, нужно поискать окопов севернее села Жёлтого, именно в окрестностях указанных мною балок.

В Любомировке, роаясь в письменном столе, я наткнулся на «Аттестат», который и преподношу в Вашу собственность. Владелец его, крестьянин села Деёвки, в 1874 г. принёс его мне для совета: не может ли он на основании этой бумаги получить дворянство? Направив его в канцелярию депутатского собрания, я списал для себя точную копию с сохранением орфографии оригинала этого, по-моему, интересного документа. Вероятно, я Вам его не показывал. Теперь прошу принять в своё владение.

Черкните несколько слов, где и когда располагаете быть до окончания летнего сезона? Адресуйте: г. Екатеринослав. Мы пробудем ещё дней десять в дер. Любомировке, потом думаем проехать на Дубовую, если прекратится свирепствующий теперь в сильной степени дифтерит в мест[ечке] Кривом Роге.

Все мы просим передать Георгию Петровичу³ и семейству его наш сердечный привет. Жинка моя и сын шлют Вам свой поклон и [...] пожелания.

Будьте здоровеньки, не забуйте нас!

Душевно преданный Вам Ал. Польш.

ДИМ. Арх-18893.

302

ЛИСТ О. М. ПОЛЯ

12.07.1889.

Любомірівка - Петербург

реч[ка] Желтая и балка Князьи Байраки

Две балки: «Куряча», лежащая на северо-зап. и «Жёлтая», на северо-восток, от села Жёлтого, сливаясь у этого селения, дают начало реч[ке] Жёлтой, впадающей в речку Ингулец.

Селение Жёлтое расположено, таким образом, у самого истока реки Жёлтой, по обоим берегам её.

Из селен[ия] Жёлтого, с правой стороны его, идёт в юго-запад[ном] направлении большая дорога в с. Зелёное. Направляясь по этой дороге, верстах в 3-х от сел, переехав балочку Каменоватую, мы находим на возвышенном месте могилу «Раскопанную», лежащую с правой стороны дороги, в том пункте её, где она отделяет от себя, делая поворот на юг, большую дорогу, идущую на сел. «Анновку». Направляясь по этой дороге, верстах в 3-х от «Раскопанной», с правой стороны дороги, находится могила «Острая». Далее по этой дороге, тоже справа, верстах в 4 1/2 от Острой, находится снова могила «Раскопанная». Поворотив от этой могилы на северо-

восток, по проселочной дороге, приезжаем в сел. Камчатку (Еленовку), находящуюся на речке Желтой и принадлежащую помещику Ивану Дмитриевичу Яковлеву, к которому можно заехать и поговорить о местности (относясь, впрочем, критически к его заявлениям). Против Камчатки лежит на левом берегу Желтой сел. Боголюбовка (земская почта).

Кроме того, настоятельно необходимо осмотреть местность (возвышенности на правом берегу балок «Курячей» и продолжения её «Курячей-от ноги», для чего нужно проехать от с. Жёлтого (земская почта), в сел. Мыс Доброй Надежды (Дубровка). Расстояние около 15 вёрст. За сим, направляясь на Восток, осмотреть многочисленные могилы, находящиеся на высотах, между вершинами балок: «Курячей-От ноги», «Золотухи», «Поповой», «Каменской», «Набоковой», «Березняков», «Злодейки» и «Желтой», а также возвышенность между балками «Желтой» и «Курячей», с одной стороны, и «Курячей-от ноги», с другой.

Тщательный осмотр этой местности признаю полезным потому, что полякам, совершавшим поход весною, можно было, следуя водоразделом, означенным мною, избежать переправы через речку Желтую, разливающуюся весною, иногда очень сильно.

Направляясь из сел. Жёлтого, с лев[ого] берега р. Жёлтой, на север-вост., по большой дороге, идущей из с. Желтого в с. Попельнастое, верстах в 9 от первого находится или находился трактир Вишневого (Шаровский), вблизи которого начинается балка «Княжьи Байраки». От трактира Вишневого (Шаровского) балка имеет направление на сев.-вос., имеет протяжение в длину от трак[тира] Вишне[ского] до устья, у дер. Михайловки (Строевки) около 12 вёрст. От вершины, верстах в 6, на ней находится дер. Григорьевка (Большая Шаровка); ниже, верстах в 3-х, дер. [Голиная] (Харитоновка), ещё ниже, 3 вер., Михайловка (Строева).

А на все остальные вопросы отвечать не могу, об них нужно собрать справки на месте, отыскивая знающих людей. Не думаю, чтобы могли сохраниться местные предания, народ всё пришлый. Если будете на месте, то в с. Жёлтом повидайтесь с крестьянином Нечесой, малый не дурак*.

О помещике Ив. Дмит. Яковлеве я уже упомянул. Из помещиков, живущих по соседству с Княжьи Байраками, думаю, Вы найдёте радушный приём и некоторые указания: 1. у Григория Григорьевича Байдака (дер. Байдаково, верстах в 3-х сел. Голиной (Харитоновки) и Михайловки (Строевой); 2. у адмирала Коцебу¹, дер[евня] которого Паль-Мира находится верстах в 6 от упомянутого трактира Вишневого, которому он, кажется, и принадлежит. Не мешает также познакомиться и с владельцем дер. Петрополь, находящ[ейся] верстах в 5 от Паль-Мир^у**.

Если Вы снабжены открытыми листами, то проехать можно так: сначала в Верхнеднепровск, где можно добыть открытый лист, оттуда, на земских, в селен. Жёлтое и т. далее.

Интересно также выяснить вопрос, где находился Каменный Затон, о котором упоминается, как о месте бунта козаков против поляков и Барабаша². Конечно, это не может быть местность, называемая Камен[ным] Затоном и лежащая ниже порогов, вблизи Никополя.

Мне кажется, что место, называемое Камен[ным] Затоном, где был убит Барабаш, следует искать на правом берегу Днепра, вблизи селен. Бородаевки, верстах в 3 вверх, по Днепру, у сел., называемого теперь «Анненская Забора». От этого места до Желтой будет не более 50 вёрст. Против Бородаевки и дер. Анненской Заборы, на Днепре находится остров «Шелюговатый».

При обозрении этих палестин необходима 3-х верст. карта Генерального Штаба.

Всё сие написал из личных воспоминаний и упомянутой карты. Душевно преданный Вам

А.Поль.

Требует местной проверки.

Дер. Любомировка.

12 июля 1889 г.

В Дубовой Балке, или Запорожском ущелье, дубового лесу около 12 десятин, кроме того, в долине речки Саксагани имеется лесу и кустарников около 20 десятин.

В дер. Любомировке, в балке, впадающей в вершину речки Суры, есть яр, десятины 4, покрытый лесом. В этом месте был запорожский зимовник, где сохранились следы куреней, огромной пасеки и есть следы подземных ходов, может быть, бывших при запорожцах погребам для зимовки пчёл.

Летопись Самойла Величко³, стр. 62, говорит: «Поляки перешли [было] Желтую Воду, но потом возвратились обратно (следовательно на правый берег) и там же над нею (Жёлтой) ошанцовались за подвечерок и ночь, вдолж и в ширь на версту, значнии и глубокии вколо себе учинивши окопи».

«Хмельницкий сделал тоже на правом берегу Жёлтой.

Поляки шли из Черкас на Крилов, Жёлтую ку Кодаку».

Прилагаю Вам при этом две карты, 3-х и 10 вёрст, а также и книгу со статью Дубецкого, убедительно прося Вас возвратить их мне возможно скорее и непременно, так как из сделанных на них наметок, Вы видите, что они служат для меня материалом в горном отношении и постоянно бывают мне нужны. Записки акад. [Кракова] я только что начал читать и интересуюсь ими.

До свидания.

* По справкам Нечоса купил себе имение и живёт пасеком, верстах в 10 от с. Жёлтого, в имении бывшем Ромапинского. Его полезно видеть. [прим. О. М. Поля].

** Это русский купец Степунин. [прим. О. М. Поля].

ДИМ. Арх-18891.

Адреса: «Его Высочеству Дмитрию Ивановичу Эварницкому от А. Н. Поль».

№ 303
ЛИСТ О. М. ПОЛЯ

5.10.1889.

Екатеринослав - Петербург

Екатеринослав
5 окт. 89.

Глубокоуважаемый Дмитрий Иванович!

Письмо и депешу Ваши получил. Сообщить депешено размеры пушек и мортирок, во избежание недоразумений, считал невозможным и потому прилагаю их Вам теперь в рисунке.

Александр Петрович Вам кланяется, занят в настоящее время срисовыванием плана порохов и вышлет его Вам вместе с описанием раскопок своих бронзового века.

Что касается Сергея Петровича Кокина¹, то я должен сказать, что в настоящее время все места инженеров на рудниках и заводах, с которыми я состою в сношениях, заняты. Несмотря на это, мне было бы желательно, возможно скоро, получить ответ: 1). говорит ли Сергей Петрович по-французски или немецки? 2). к какому роду деятельности он предназначил себя: рудничному или заводскому? и куда охотнее пошёл бы? 3). холост или семейный Сер[гей] Петр[ович], что имеет значение относительно удобств жизни в месте его нахождения, и 4). на какое *minimum* содержание пошел бы он временно, до приискания более подходящего места?

По получении этих сведений, может быть, мне удастся что-либо придумать. Жена и сын шлют Вам привет. Жму Вашу руку, дорогой козаче, желаю всего доброго. Душевно преданный Вам

Ал. Поль.

ДИМ. Арх-18890.

Адреса: «Заказное. Дмитрию Ивановичу Эварницкому. С. Петербург. Сергиевская ул. № 31, кв. 18. От А. Н. Поль из Екатеринослава».

№ 304
ЛИСТ О. М. ПОЛЯ

6.10.1889.

Катеринослав - Петербург

Многоуважаемый Дмитрий Иванович!

Вчера заказным я выслал Вам размеры пушек, сделанные Александром Петровичем и списанные мною с его заметки. После я заметил, что тут вкралась важная ошибка: везде поставлены сантиметры вместо миллиметров. Спешу просить Вас исправить эту ошибку, заменив везде сант[иметры] миллиметр[ами].

До свидания. Душевно преданный Вам
Ал. Паль.

6 окт. 89.

Екатеринослав

ДИМ. Арх-18892.

Адреса: «Его Высочородию Дмитрию Ивановичу Эварницкому. С. Петербург. Сергиевская ул., № 31, кв. 18».

№ 305
ЛИСТ О. С. ПОЛЬ

19.10.1898.

Катеринослав - Москва

Многоуважаемый Дмитрий Иванович!

Исполняю Ваше желание отвечать скоро, но ответить-то как, не знаю.

Продать коллекцию, я думаю, легче по частям, нежели целиком, но что за все желать? Если Вы помните бывшее, то посоветуйте мне и научите.

Искренни уважающий Вас Ол. Паль.

ДИМ. Арх-18897.

№ 306
ЛИСТ О. С. ПОЛЬ

5.03.1908.

Петербург-Катеринослав

Еще раз решилась беспокоить Вас, многоуважаемый Дмитрий Иванович! Еще раз хочу верных известий, а у меня корреспондент был такой, который за словом в карман не полезет [маненько Долгова]. С великим удовольствием прочла об утверждении Урусова¹, а то ведь здесь был Маламенко и мне говорили, что он будет утвержден, а не Урусов, я чуть не плакала от такого нахальства. Теперь не поставьте себя в большой труд сказать мне, что произошло с Бродским² в Верхнеднепровском уезде. Под-

несли ему пары на блюде и, вместе с теми, он должен был отказаться, что такое? Вы с ним хороши и наверно знаете, что и как. Интересует меня родная губерния, не могу отвыкнуть, так долго было мне все близко. Хотя я и получаю «Русскую Правду», но из неё ничего узнать нельзя было, ничего не писали, как обыкновенно пишут в газетах, в особенности ныне. Всегда описывали весь ход выборов, этот раз ничего. Надеюсь, что Ваша рука совершенно здорова, и как Вас утраздило попасть под трамвай? И хотелось бы в Екатеринослав и нет, здесь никто тябя не знает, а там сидишь как на ладони.

Простите же, уважаемый Дмитрий Иванович, мою дерзкую назойливость, но я не нахожу беспристрастного хроникера, а потому и обращаюсь к Вам, человеку занимающемуся археологией, свойственно быть беспристрастным и смотреть здраво на вещи.

Не сердитесь, ответьте на мою болтовню, и вместе напишите, как и Вы понимаете, и как Ваше здоровье, что очень интересует искренно уважающую Вас.

О. С. Паль.

Р. S. Передайте мой поклон Вашему помощнику. Может быть, Вам что-нибудь нужно в Петербурге, пожалуйста, напишите, я все исполню с величайшим удовольствием.

ДИМ. Арх.-18896 .

№ 307

ЛИСТ О. С. ПОЛЬ

14.01.1909.

Петербург-Екатеринослав

Боже мой! Боже мой! Димитрий Иванович! От всех имею весточку, только от Вас нет. Что значит? Отчего? Почему? Это какая-то антипация. А я очень хочу знать, как Вы живете-можете, здоровы ли Вы? Как идут Ваши дела? Одним словом, любопытная женщина.

Поздравляю Вас с Новым годом, всего отлично хорошего желаю. Не могу себе представить, чтобы Вы не видели никого, знающего мой адрес. Что же это значит. Батько? За что на меня сердитесь? [Гримаете]. Отвечайте, чем не угодила.

Третьего дня видела Кропивницкого¹, до сих пор великолепен. Что делает несчастный Екатеринослав, которому только не достает землетрясения Массины, а, может быть, уже и трясется. Морозы его донимают, а здесь, представьте, тепло, не больше 3 - 4°.

До свиданья. Пора спать.

Искренно расположена О. С. Паль.

ДИМ. Арх.-18910.

№ 308
ЛИСТ О. С. ПОЛЬ

11.03.1909.

Петербург-Катеринослав

Многоуважаемый Дмитрий Иванович!

Очень хочу знать, как Ваше здоровье? Это все сделала Ваша [...] поездка на Павлоград, но Господь милостив, все пройдет. Теперь чудеса делает лечение ревматизма синим светом, и я Вам везу эту лампу. Мой бронхит тоже лечили синим цветом, теперь я всех лечу, уже двух совершенно вылечила. Собралась было на Пасху ... явиться в Екатеринослав, но теперь изменилось, пробуду несколько дней в Харькове, у [...]. Вы пишете, погода отвратительная, это Вам так кажется, посмотрели бы Вы здесь. Вы забыли уже, что значит истинно отвратительная погода. Ведь это интересно, что я вдруг приснилась Василию, и что он [счастлив] объяснить сон. Недаром ходит поклоняться, хоть и с чужой женой, а все-таки прозрел. Передайте ему мой поклон, значит, он вспоминал меня, если я ему приснилась.

До скорого свиданья, Дмитрий Иванович. Низко кланяюсь.

Ольга Николаевна шлет Вам свой привет.

О. С. Польш.

ДИМ. Арх - 18906.

№ 309
ЛИСТ О. С. ПОЛЬ

Катеринослав — Катеринослав

Многоуважаемый Дмитрий Иванович!

Будьте добры сказать, где живет хирург, о котором Вы говорили — профессор [из Сибири] и как его имя, буду благодарна.

О. С. Польш

ДИМ. Арх.-18877.

№ 310
ЛИСТ О. С. ПОЛЬ

Петербург — Катеринослав

Телеграмма

Описаны, измерены. Вышлаю завтра письмом.

Польш.

ДИМ. Арх-18878.

№ 311
ЛИСТ О. С. ПОЛЬ

Катеринослав – Катеринослав

Не приходите сегодня, многоуважаемый Дмитрий Иванович, моя Ульяна очень больна.

О. Паль.

ДИМ. Арх.-18879.

№ 312
ЛИСТ О. С. ПОЛЬ

Катеринослав – Катеринослав

Что значит, многоуважаемый Дмитрий Иванович?! Я думала Вас нет в городе, а Вы в городе, бегаете мимо двора и не заходите, что значит? Что значит??? Хочу непременно знать.

О. Паль.

ДИМ. Арх.-18880.

№ 313
ЛИСТ О. С. ПОЛЬ

Катеринослав – Катеринослав

Присланного Кобзаря мы не хотим, хотим, чтобы Дмитрий Иванович лично привел его. На днях буду просить Вас, теперь занята. Приехала Ольга Николаевна.

О. С. Паль.

ДИМ. Арх.-18881.

№ 314
ЛИСТ О. С. ПОЛЬ

[1910]

Катеринослав – Катеринослав

Многоуважаемый Дмитрий Иванович!

Совсем забыла сказать Вам вчера, что, т. к. я Прокофия оставляю, то чтобы он не баловался на свободе, я хочу, чтобы он был у Вас в музее, пока я приеду. Рассчитывать мне его не хочется, а без дела сидеть не следует.

Уважающая О. С. Паль.

ДИМ. Арх.-18898.

№ 315
ЛИСТ О. С. ПОЛЬ

Ницца - Катеринослав

Многоуважаемый Дмитрий Иванович!

Хотя и думала, что Вас нет еще в Катеринославе, что Вы до сих пор еще восхищаете петербуржцев Вашим мастерским чтением, но пока мое письмо достигнет моего милого Катеринослава, то Вы, может быть, и приедете. Поздравляю Вас с праздниками и Новым Годом и желаю Вам всего того, что может пожелать археолог.

Скучно мне здесь страшно, ведь ни одной знакомой фигуры, при этом холод - утром в 8.00 бывает 3° тепла, никто не запомнит такой зимы.

Когда мы приехали сюда, было чудно, хорошо, утром на солнце 34° тепла, я и поверила и пошла в карьер, наслаждалась [...] [...], ездили каждый день в горы хотелось, чтобы Алексей Иванович побольше [...], и я простудилась, и вот две недели прождала, хотя и без болезни, холод, лежала бы, но сегодня, кажется, начинается рай. Море до того тихое [...].

Я никогда не наблюдала в таком состоянии Средиземное море, оно вечно стонет, да и дай Бог, а то тоскливо.

Я страшно люблю, когда море рокошет, оно меня убаюкивает. С терпением буду ожидать, когда мне напишут, приезжайте, можно.

Как же Вы совершили путешествие¹, довольны? Буду очень рада, если не поленитесь и сообщите кое-что; кроме любопытства, письма моя отрада. Будьте же здоровы и благополучны, многоуважаемый Дмитрий Иванович, кланяюсь Вам и Катеринославу.

Преданная О. Поль.

ДИМ. Арх.-18882.

№ 316
ТЕЛЕГРАММА О. С. ПОЛЬ

11.01.1911.

Ницца – Катеринослав

Delayte, prichlu dengi, otvetchaite.

Poll

ДИМ. Арх.-18889.

№ 317
ЛИСТ О. С. ПОЛЬ

14.02.[1911].

Катеринослав – Катеринослав

Многоуважаемый Дмитрий Иванович!

Я только что расположилась писать Вам, чтобы зговориться. Очень жаль, что Вы больны, но погода все время была так ужасна, что поберечься

следует Вам подольше. Я тоже не выходила все время, боюсь после Нишцы родной слякоти. На днях получила посылаемое письмо, которое побывало и в Нишце. Очень хорошо Вы сделали, сказав так. Когда поздоровеете, тогда надеюсь зайдете, и мы сговоримся, в котором часу я должна буду явиться в святая святых.

Уважающая Вас О. С. Польш.

ДИМ. Арх - 18886.

№ 318
ЛИСТ О. С. ПОЛЬ

3.10. [1912]

Катеринослав – Катеринослав

Многоуважаемый Дмитрий Иванович!

Приехала и готова перевозить музей, но т. к. я тогда не поняла г. Родзянко¹, то я теперь ему написала, и жду ответа. Отель наш совершенно разорен, и я сижу, как сорока на тыну.

Искренно уважающая

О. С. Польш

ДИМ. Арх.-18883.

№ 319
ЛИСТ О. С. ПОЛЬ

2.01.1914.

Монте-Карло - Катеринослав

Многоуважаемый Дмитрий Иванович!

Интересно, как Вы будете реагировать на то, о чем я Вам буду говорить.

Уезжая в Монте-Карло, я слыхала, что [Герборица] Ferrondo лечит катаракту без операции, поэтому, я захватила с собой м. Главацкую, которая одним глазом еще кое-как видела свет, другим же абсолютно ничего, и просила Ferrondo лечить ее. С нею даже должна была ехать ее племянница, чтобы ее водить и, вообще, помогать как слепой. Завтра три недели, как она лечится, она не только может читать, а даже пишет. Я в восторге, что мне пришла мысль взять ее, а она, и говорить нечего - счастлива. Не приедете ли Вы, Дмитрий Иванович, хотя один глаз спасти. Приезжайте, Дмитрий Иванович. Я выписываю свою крестницу Донцову, вот Вам и компания, она прекрасно знает языки, и здесь все будем вместе. Скучно Вам не будет, одна природа чего стоит, посмотреть, поездить, много интересного, а главное без операции видеть. Послушайте расположенную к Вам О. Польш.

ДИМ. Арх. - 18884.

№ 320
ЛИСТ О. С. ПОЛЬ

[...]

Катеринослав – Катеринослав

Простите, многоуважаемый Дмитрий Иванович, я Вас напрасно беспокоила. Мой [...] уже все устроил, сторож есть.

О. Польш.

P. S. Дайте ему этот рубль за беспокойство и [...] esrepenes [...] нужно вторым [...].

ДИМ. Арх.-18885.

№ 321
ЛИСТ О. С. ПОЛЬ

Катеринослав – Катеринослав

Многоуважаемый Дмитрий Иванович!

Пришлите, ради Бога, того человека, о котором Вы мне говорили.

Очень, очень буду Вам благодарна. Все время ревела, до того нервы мои разбушевались.

Преданная О. С. Польш.

ДИМ. Арх.-18887.

№ 322
ЛИСТ О. С. ПОЛЬ

[...]

Катеринослав – Катеринослав

Многоуважаемый Дмитрий Иванович!

Вы мне нужны, ой как нужны! Прийдите на одну минутку хотя.

О. С. Польш.

ДИМ. Арх.-18899.

№ 323
ЛИСТ О. С. ПОЛЬ

[...]

Катефинослав – Катефинослав

Ой! Как я огорчена, многоуважаемый Дмитрий Иванович, я не могу принять сегодня Вас, я совершенно больна, говорить не могу, должна молчать.

О. С. Польш.

ДИМ. Арх-18900.

№ 324
ЛИСТ О. С. ПОЛЬ

[...]

Катефинослав – Катефинослав

Многоуважаемый Дмитрий Иванович!

Хотя Вы и имеете [...], но я посылаю Вам еще одного послушника, а он едет. Должен быть хороший. Завтра приходите, пожалуйста, разгавливаться ко мне.

О. Польш.

Непременно ожидаю Вас.

ДИМ. Арх-18901.

№ 325
ЛИСТ О. С. ПОЛЬ

[...]

Катефинослав – Катефинослав

Многоуважаемый Дмитрий Иванович!

Приехали картины, приходите посмотреть, какие возьмете.

О. С. Польш.

ДИМ. Арх-18902.

№ 326
ЛИСТ О. С. ПОЛЬ

[...]

Катефинослав – Катефинослав

Очень, очень рада, многоуважаемый Дмитрий Иванович, что вы настолько хорошо себя чувствуете, что даже и не испробовали лечебницы. А ведь я вчера навещала Вас, но была приятно удивлена, когда доктора забе-

гали, узнавать, так я с первого раза им не поверила, и просила наверное узнать.

Слава Богу! Слава Богу! что Вы здоровы.

Искренне уважающая Вас

О. Паль.

ДИМ. Арх-18903.

№ 327

ЛИСТ О. С. ПОЛЬ

[...]

Катефинослава – Катефинослава

Многоуважаемый Дмитрий Иванович!

Хоть и день чудный, но сегодня нельзя. Канун такого великого дня, все будут у Всенощной.

Низко кланяюсь.

О. Паль.

Домочадцы шлют привет.

ДИМ. Арх-18904.

№ 328

ЛИСТ О. С. ПОЛЬ

[...]

Катефинослава – Катефинослава

Не уехала!

Приходите сегодня, многоуважаемый Дмитрий Иванович, в 5 часов обедать, я кое-что нашла для Вас.

О. Паль.

ДИМ. Арх-18905.

№ 329

ЛИСТ О. С. ПОЛЬ

[...]

Катефинослава - Катефинослава

Дмитрий Иванович!

Слышу, Вы не так здоровы, что с Вами? Вчера ехала мимо Вас, хотела захватить, но оказалось поздно.

Я теперь под бойкотом, в доме корь, и все страшно бояться, да и не удивительно.

Хочу знать, что с Вами, или новая болезнь, то это не утешительно.
Низко кланяюсь Вам

О. С. Паль.

Р. S. Не собралась до сих пор в музей потому, что все время не здоровиться.

ДИМ. Арх-18907.

№ 330

ЛИСТ О. С. ПОЛЬ

16.02.[...].

Катеринослав - Катеринослав

Уважаемый Дмитрий Иванович!

Ваш посланный говорит, что Вы спрашиваете, когда я приду в музей. Да разве Вы уже здоровы? Выходите? Если да, то я попрошу Вас пожаловать ко мне, и мы поговорим. Надеюсь, Вы ключа не отдавали еще? И не надо, я уже знаю, что сказать. Очень жаль, что не могу добиться - здоровы ли Вы.

Теперь такое страшное время, страшно нос показать, все хоронят, да хоронят... Это нервы расстраивает, и я не выхожу пока. Если у Вас кашель, то советую побережись, т. к. можно получить воспаление легких, что теперь эпидемично. Во всяком случае, мы должны свидеться, чтобы начать работать.

О. С. Паль.

16 февраля.

ДИМ. Арх-18908.

№ 331

ЛИСТ О. С. ПОЛЬ

[...]

Катеринослав - Катеринослав

До сих пор сожалею, многоуважаемый Дмитрий Иванович, что не могла вчера воспользоваться Вашим милым приглашением, но очень нездужаю. Томительная головная боль. Ульяна лечит меня варениками с клубникой.

Приходите, сделайте компанию, очень будем рады видеть Вас.

О. С. Паль.

Р. S. Как истинная помощница, сидим пока без чернил.

ДИМ. Арх-16909.

№ 332
ЛИСТ О. С. ПОЛЬ

[...]

Катефиносла́в - Катефиносла́в

Многоуважаемый Дмитрий Иванович!

В самом деле, не научит ли меня Урусов, как мне избавиться окончательно. Господи, как бы я за него помолилась. Ваша мысль отличная. Будьте добры, возьмите на себя труд спросить Урусова, что мне делать?

Искренно преданная

О. С. Польш.

ДИМ. Арх-18911.

№ 333
ЛИСТ О. С. ПОЛЬ

25.09.[...]

Катефиносла́в – Катефиносла́в

Сегодня, я настолько здорова, что могу принять Вас, Дмитрий Иванович. Если Вы свободны, буду рада видеть Вас.

О. Польш.

ДИМ. Арх-18912.

№ 334
ЛИСТ Х. И. ПОПОВА

12.07.1912.

Новочерка́ськ - Катефиносла́в

Глубокоуважаемый Дмитрий Иванович!

Сегодня я отправил Вам фотографический снимок с известного сосуда каменного периода неолитической эпохи, исполненный в натуральную величину его.

Не вполне я понял, почему Вам нужны два снимка. Если с двух сторон, то рисунок сосуда кругом одинаков. Если же просто 2 экз[емпляра], то могу выслать и другой.

Очень рад случаю обменяться с Вами искренним приветствием и пожелать Вам всего хорошего.

Глубоко уважающий Вас Х. Попов.

ДИМ. Арх-18796.

№ 335

ЛИСТ О. П. ПОТОЦЬКОГО

23.07.1904.

Полтава - Катеринослав

Многоуважаемый Дмитрий Иванович!

Приношу Вам большую благодарность от себя и от вверенных мне кадет¹, которые, благодаря Вашим любезным разъяснениям, с большой для себя пользой, осмотрели все хранящееся в музее, чем ознакомились с весьма интересными подробностями исторического характера.

Прошу принять уверения в глубоком уважении и преданности.

Вашего превосходительства покорный слуга

А. Потоцкий.

ДИМ. Арх-18990. Машинопис.

№ 336

ЛИСТ О. П. ПОТОЦЬКОГО

27.10.1912.

Петербург - Катеринослав

Глубокоуважаемый Дмитрий Иванович!

На письмо Ваше сообщаю, что упоминаемые Вами старинные предметы принадлежат жене моей, которая их любит и дорожит ими, к тому же и старушка, передавшая их ей, здравствует, и жена находит неудобным отчуждать подарок.

Как поступит она в будущем, сказать не умею, во всяком случае, мне нравится Ваше усердие к Вашему детищу - иначе ничего хорошего не устроишь.

С большим удовольствием всегда помню нашу чудную прогулку по землям наших батькив в полезном и приятном Вашем обществе.

Жена благодарит Вас за память и, со своей стороны, шлёт Вам свой привет. Пожелав Вам всего хорошего, с искренним уважением остаюсь расположенным к Вам

А. Потоцкий.

ДИМ. Арх-18991.

Адреса: «Екатеринослав. Музей. Его Превосходительству Дмитрию Ивановичу Эварницкому».

№ 337

ЛИСТ П. П. ПОТОЦЬКОГО

24.01.1928.

Київ - Дніпропетровськ

Здравствуйте, дорогой Дмитрий Иванович!

От сердца обнимаю Вас. Вот и я в Киеве, и не один, а со своим собранием, которое я принёс в дар Украине на известных условиях. Под соб-

дание отведено отдельное здание (корпус № 6), примыкающее к св. воротам Лавры, в котором собрание разворачивается в отдельный Музей, имеющий целью дать возможность изучать Украину. В этом же здании живу и я с небольшой семьей моей, весь погруженный в устройство Музея, который уже частично открыт для обозрения широкой публики.

Давно собирался я писать Вам, но, надеясь, что будете в Киеве, и я буду иметь возможность лично повидать Вас, всё откладывал это намерение. Как Вы поживаете? Всё также бодры и энергичны? Как хочется мне повидать Вас. Я надеюсь, что когда Вы будете в Киеве, Вы навестите меня, чем очень обрадуете меня. Да и в музее моем Вы найдёте немало интересного и близкого Вам.

Напишите мне, дорогой Дмитрий Иванович, несколько строк о себе и когда предполагаете Вы быть в Киеве, где Вы обыкновенно останавливаетесь?

В ожидании от Вас весточки, остаюсь уважающий и любящий Вас

П. Потоцкий.

Мой адрес: Киев. Печерск. Лаврский музейный городок. Музей Потоцкого. Корпус № 6. Павлу Петровичу Потоцкому.

ДИМ. Арх-18987.

Адреса: «Заказное. В г. Екатеринослав. Историко-археологический музей. Директору Дмитрию Ивановичу Эварницкому. От П. П. Потоцкого. Киев.-Печерск. Лаврский музейный городок. Музей Потоцкого. Корпус № 6».

№ 338

ЛИСТ П. П. ПОТОЦКОГО

16.02.1928.

Київ - Дніпропетровськ

Спасибо Вам, дорогой Дмитрий Иванович, за Ваше хорошее письмо, которое глубоко тронуло меня.

Если бы здоровье моё было немного лучше, то я бы давно уже был бы у Вас, что бы обнять Вас и поблагодарить за Вашу ласку и трогательно радужное приглашение.

Но беда в том, что простуда для меня слишком опасна, а убежать от неё в это время года нелегко. Но я не теряю надежды быть у Вас и душевно побеседовать с Вами, а также осмотреть Ваше Детище, столь ценное для Украины.

Не знаю почему, но мне казалось, что Вы нередко навещаете Киев, на это я много рассчитывал, и как жалко, что я лишен возможности почаще видеть Вас!

Скоро начнётся Ваша кипучая деятельность¹. И меня влекло и теперь ещё влечет к подземным памятникам нашего прошлого, но этому не

суждено было совершиться. Да будет же удача в Вашем столь важном и интересном деле!

В письме Вашем Вы пишете о Гамченке². Он с семьёй (жена, сестра и мать жены) живёт в Лавре и очень близко от меня. Мы знакомы. Он очень занят. Его хвалят и как человека, и как археолога. Если я мог бы Вам пригодиться для переговоров с ним, то располагайте мной. Конечно, я без Вашего согласия ничего не скажу на счёт того, что Вы предполагаете его пригласить на раскопки.

Только что я оправился от несносного гриппа. Эта болезнь очень распространена в Киеве. Надеюсь, что весна прогонит её, хотя у нас, после недолгого таяния, снова наступили морозы.

Ещё раз сердечно благодарю Вас за ответ, от души обнимаю Вас и остаюсь уважающий и любящий Вас

П. Потоцкий.

16-П-28.

Киев. Лавра.

ДИМ. Арх-18986.

Адреса: «Заказное. В г. Екатеринослав. Историко-археологическ. музей. Директору Дмитрию Ивановичу Эварницкому. От П. Потоцкого Киев. Печерск. Лаврский музейный городок. Музей Потоцкого. Корпус № 6».

№ 339

ЛИСТ П. П. ПОТОЦКОГО

23.05.1933.

Київ - Дніпропетровськ

Музейный городок
Музей Украины Киев,
Печерск,
Корпус № 6

Глубокоуважаемый и дорогой Дмитрий Иванович!

Сегодня посетили Музей Украины наши киевляне, недавно приехавшие из Вашего города, побывавшие в Вашем музее и сообщившие мне, что на Ваш вопрос: «Были ли они в музее Потоцкого?», - ответили Вам чистосердечно, что не были и не слыхали о нём. На что Вы порекомендовали им посетить этот музей, что они и сделали, каясь в своём неведении.

Ваше отношение меня чрезвычайно тронуло - это мог сделать только истинный украинец и истинный музеевед. Я часто, очень часто с любовью вспоминаю Вас. Моя мечта побывать в Вашем Музее вместе с Вами, обнять Вас и выразить Вам мою душевную благодарность за то великое дело, которое Вы сделали для нашей Родины. Чем больше я живу, тем

больше оцениваю я Ваши заслуги. Да будьте же здоровы, благополучны на пользу Родине и Вам близким!

Сердечно обнимаю Вас, с чувством глубокого уважения. Любящий Вас

Потоцкий.

ДИМ. Арх-18989.

№ 340

ЛИСТ А. В. ДЕПРЕРАДОВИЧ

17.08.1917.

Еленівка - Райовка - Катеринослав

адрес мой: 17-го августа

Еленовка-Райёвка 1917

Лидии Васильевне

Де Прерадович

Многоуважаемый Дмитрий Иванович!

Простите великодушно, что беспокою Вас, но мне бы хотелось слышать лично от Вас, как от профессора и доброго знакомого, истину о происходящем теперь украинском движении вообще и о значении его для Екатеринославской губ[ернии]. Ведь восточная её часть, т.е. [наш] Бахмутский и Мариупольский уезды никогда не были в сфере деятельности запорожцев. Здесь орудовали сербы - наши предки, переселившиеся в 1752 году и охранявшие пустынные [степи] от набегов турок, татар и др[угих] хищников, разорявших южные пределы Российского государства. Даже и в Херсонской губ[ернии] расселились сербы, и потому наша местность названа Славяносербией, а Херсон[ская] губ[ерния] Новой Сербией. Всё это досконально известно мне по рассказам моих предков и знакомых, а теперь вдруг явилось желание преобразовать это в Украину. Ведь слово это собственно изменённое «окраина», и такие окраины находятся со всех концов России. Зачем же поэтическое название «Малороссия» превращать в несимпатичное немецкое измышление?

Говорят, что по истории г. Грушецкого*¹, узнаётся многое, неведомое нам раньше, а потому я очень прошу Вас, не отказать в любезности, выслать мне наложенным платежом 1 экземпляр этого издания, но в русском переводе, так как украинского языка я не знаю и, кроме того, издание недорогое, потому что мне собственно интересно прочесть его, т. е. ознакомиться с его содержанием, за что буду весьма и весьма Вам признательна.

У меня была чудная история Малороссии, 4 больших тома², старинное издание на пергаментной бумаге с портретами всех гетманов, но Д. И. Багалей³, будучи студентом ещё, гостил у нас, попросил книги эти «на время» для прочтения, и не возвратил мне, о чём очень сожалею. Чудное, редкое издание!

Я вообще очень люблю «историю», а тем более свою отечественную, серьёзно изучала этот предмет, но истории соч. г. Грушецкого не видела, и потому тем более интересуюсь ею. Может быть, я могу получить её «на время», только для прочтения, но непременно на русском языке, а то всё равно ничего не пойму. Ведь «хохлацкая речь» много разнится от так называемой украинской, которая и трудная, и грубоватая.

Надеюсь, что моя просьба не очень затруднит Вас.

Как теперь Ваше здоровье? Желаю Вам всего хорошего и приветствую. Этими днями были здесь Тихоновичи, и мы с удовольствием вспоминали Ваше посещение [...]. Тогда и в голову не приходило, что будем переживать такие ужасные дни как теперь.

Примите уверение в моём уважении.

А. Де Перрадович.

* Помилка, треба: «Грушевського».

ДІМ. Арх-18934.

Адреса: «Заказное. г. Екатеринослав. Его Высокоблагородию господину профессору Дмитрию Ивановичу Эварницкому. От А. В. Де Перрадович».

№ 341

ЛИСТ П. Ф. ПРОНИНА

20/7.03.1919.

Катеринослав - Катеринослав

Многоуважаемый Дмитрий Иванович!

Прошу Вас, напишите мне форму моего заявления к Вам в музей, потому что я боюсь [и] опасюсь какого-нибудь грабежа. Я Вам сейчас же заявление пришлю это, а Вы мне дайте поскорей охранную грамоту.

Уважающий Вас Пётр Пронин.

ДІМ. Арх-22467.

Адреса: «Дмитрию Ивановичу профессору Яворницкому».

№ 342

ЛИСТ І. М. ПРОХОРЕНКА

6.09.1905.

Харків - Катеринослав

Харьков
6.09.-05 г.

Многоуважаемый Дмитрий Иванович!

Позвольте обратиться к Вам с следующей просьбой. Я посвятил себя изучению прошлого нашей родины - Украины-Руси. Внутренний и социальный быт сословий старой Малороссии - мне достаточно известен.

Сейчас я думаю изучать Малороссийское козачество в широком смысле сего слова. Ваши сочинения, многоуважаемый Димитрий Иванович, вполне разработали один из темных затронутых мною вопросов - вопрос о запорожских козаках.

Не располагая большими средствами, я решился обратиться к Вам с просьбой известить меня, на каких льготных условиях Вы прислали бы мне все Ваши сочинения и труды по данному вопросу.

С полным уважением студент-филолог Харьковского университета
Иван Прохоренко.

Р. С. Не откажите, многоуважаемый Дим[итрий] Иванович, моей просьбе и корреспонденцию направляйте по адресу: Харьков. Петинская ул., № 8.

ДИМ. Арх-22443.

№ 343

ЛИСТ І. М. ПРОХОРЕНКА

10.09.1918.

Веселі Терни Катеринослава. губ. - Катеринослава

Високошановний Дмитро Івановичу!

Прошу Вас повідомити мене, як справа обстоїть з університетом в Катеринославі і чи матиму я спроможність викладати там якихось лекцій. Можу викладати українську мову й письменство. Я читав на часописі, що оголошено конкурса на катедру українознавства - закликають або доктора, або магістра.

На превеликий жаль, ні того, ні другого наукового стажу я не маю, звичайний я єсть професор гімназії, що скінчив з дипломом І розряду історико-філологічний факультет [з] відділа слов'яно-руської філології (єсть славіст) Харківського університету. Наукових розвідок не маю.

Єсть дві друковані праці - одна в газеті "Слобожанщина" 1907 р., ч. 25 "Листок з української історії" - про гайдамаччину, про Гонту¹ та Залізняка² й в збірнику на пошану М. Хв. Сумцова³ "Де що про Іллю Муромця". Обидві праці українською мовою писані.

Як що потрібують ся іспит конкурсний з осіб, які ще не мають права "магістранта", то я прошу занотувати мене.

Мало того, я все одно вирішив сей рік працювати на полі українознавства, щоб скласти магістранського іспиту.

Дуже прошу Вас, Дмитро Іванович, допомогти мені здобути права лектора української мови або письменства. (Звичайно, можна з'єднати ці дві галузі, бо мені лінгвістичніше викладати мову). Напишіть про [...] річей до

мене по адресі: “Веселі Терни, на Катеринославищині, українська гімназія, професорові гімназії Івану Прохоренкові”.

З великою до Вас пошаною й надією дістати від Вас незабаром інформаційного листа

Іван Прохоренко.

В.Терни 10/IX 918.

ДІМ. Арх-22445.

№ 344

ЛИСТ І. М. ПРОХОРЕНКА

2.10.1918.

Веселі Терни - Катеринослав

Шановний й високоповажаний Дмитре Івановичу!

Вашого листа я одержав давно, а пишу сьогодні, бо їздив до Харкова й тепер лише ознайомився з змістом Вашої думки.

Якось я не зрозумів, чому треба удатися з проханням до ректора університету з приводу дістати катедру.

Я прошу дуже Вас, високоповажний Дмитре Івановичу, зробити заходи, аби коли їм потрібуєся лише кандидат, висунути мою кандидатуру. Тоді я, звичайно, негайно напишу. А то якось негарно - закликають доктора, закликають магістра, а тут удаєся людина, що не має наукового рангу, а лише кандидат фізйольогічно-лінгвістичних наук.

Я Вам писав і казав і знов повторюю, що я викладав лекції мови торік на курсах у Балті, Гайсині та Ямполі, на Поділляу, та сей рік в Олександровську - мову та письменство.

Викладаю в гімназії українську мову й письменство. Звичайно, як що потрібуєся сила, підхожа до моєї, то дуже, дуже прошу Вас, пане, висунути мене. Тут я заявляю, що в найблищім тоді часі я безумовно складу магістерського іспиту й писатиму дисертацію. Самі добре знаєте, як тяжко приходиться працювати на провінції, де нема нічого потрібного для оштудювання, коли немає вільної години, бо гімназіальні лекції вимагають багато витрати часу. Скінчив я університет і добув диплом в 1909 році і оце 9 літ працюю в гімназії.

Українською справою завжди цікавився, фізйольогія українська для мене теж не єсть [...], звичайно, залишати ся зараз в середній школі це знову справу про дістання університетської катедри - правно - магістратурою - одсовуєся.

Мені дуже хотілось тепер мати посаду не на селі, а в великому місті, де мають ся широкі наукові засоби.

Крім того, Катеринослав мою увагу зверта на себе й тому, що історичні праці й студії не єсть для мене другорядні. Мені хотілось де-що використати з катеринославських архівів.

Ці причини примушують мене од всієї душі бажати попасти в Катеринослав, та ще коли доведеться викладати лекції на університеті. То се ще більше примусе мене працювати.

Як що посада лектора мови й письменства українського в університеті вільна, як що кандидат університетських філологічних наук має викладати лекції, будь ласка, запропонуйте мене й сповістіть мене, а я негайно удамся з проханням до тієї особи, про яку мені порадьте.

З надією на швидку відповідь застаюся з щирою повагою

Ваш Іван Прохоренко.

Адреса: Веселі Терни, на Катеринославщині, українська гімназія. 2 жовтня 1918.

ДІМ. Арх-22444.

№ 345

ЛИСТ І. А. ПУЗНЯКА

2.04.1930.

Кічкас - Дніпропетровськ

Академику Д. Яворницькому.

Инициативная группа по созданию научно-исторического музея Днепропетровского настоящим обращается к Вам с просьбой о принятии Вами активного участия в работе организуемого Музейного совета в качестве равноправного члена.

Постройка указанного музея, по существу являющегося музеем старины и современной индустрии Запорожья, начнется с этого года, пока же приступаем к подготовительной организационной работе.

Грандиозное строительство на Днепре, имеющее крупнейшее значение в нашей стране СССР и УССР и протекающее на глазах пролетариата и научных кругов современников, не должно пройти бесследно для грядущих поколений, для которых музей должен будет служить иллюстрацией в истории человечества, героической борьбы за разрешение социальных проблем, подчинения воле человека стихийных сил неукротимой дикой природы, орудием науки во имя торжества социализма. Музей должен отражать весь практический опыт и технические достижения в области крупного нашего строительства, а также историю прошлого, вместе с тем являясь культурным очагом будущего крупного населенного центра на Запорожье. Учитывая, что только лишь при широком и максимальном участии научных сил, может быть обеспечен успех осуществления задач музея и надеясь, что Вы не откажете в изъятии принципиального согла-

сия в интересах общего нашего великого дела, Инициативная группа решила избрать Вас в члены Совета музея, о чём доводим до Вашего сведения.

По получении сего, не сочтите за труд ответить нам в указанный адрес по существу вопроса, а также не откажите помочь нам своими указаниями, которые будут для дела музея весьма ценны.

Уважающий Вас Председатель организации

Пузняк.

2/IV.30 г.

Члены: *Ротерт П.П.*

Александров В.Г.

Михайлов С.Ф.

Степанов

Захарин Г.З.

Чебукин

Адреса: Кичкас. Днепрострой, 4-й поселок, дом № 57. Пузняку И. А.
ДИМ. Арх-18259.

№ 346

ЛИСТ О. О. РІЗНИКА-ПАРЧЕНКА

6.12.1925.

с. Покровське - Катеринослав
на Запоріжжі

Доброго здоров'я, шановний Дмитрії Іванович!

Як Ваше здоров'я, любий батько наш? Чи пам'ятаєте того О. Різника, що "дерзнув" у осені забігти до Вас? Я обіцяв надіслати Вам прізвища, що Ви говорили. І зібравши декілька сот з свого села та з тих хуторів (наприклад Чаплинський хутір), що виселилися з нього. Надіслав декілько й слів стародавніх (прізвищ - 419, а слів - 20). Все це 6/X. 25 р. і прохав у Вас відповіді, чи одержали їх, чи ні. Але відповіді не було. Це мене дуже турбує, чи Ви одержали, чи ні. Прохаю Вас сповістити за це і як найскоріше. Коли не одержали, то я можу ще надіслати раз заказним листом. У мене копія зісталась. Коли поперепишю ті пісні, що я назбирав, то привезу у січні 1926 р. Вже є біля 70. Дуже гарні, характерні є. Наполовину описав стародавню українську свайбу з піснями...

Да, Дмитро Івановичу, я знайшов настоящу запорізьку шаблю у Покровському театрові, так що я бувши біля Вас затребувати її в музей. Шабля красива, але бархат постирався, видно стара. Кажуть, що якийсь селянин

приніс вже давненько. Бувайте здорові. Бажаю найкращого. Вітайте дружину та тих козаків, що у Вашім коридорі їдуть¹.

З пошаною О. Різник (Парченко).

Адреса: с.Покровське, Олександр-Гнидівська с/г п. школа на Запоріжжі. Учнію О. О. Різнику-Парченко.

Прохаю ще раз відповіді, і як найшвидче.

6/XII.25 р.

О. Різник.

ДІМ. Арх. 19738.

№ 347

ЛИСТ О. О. РІЗНИКА-ПАРЧЕНКА

15.12.1925.

с.Григорівка - Катеринослав

Дорогий і шановний татко,
доброго здоров'я! Одержавши Вашого листа і визнавши, що Ви не одержали матеріалу мого, стурбувався. Хто зміг перехватить його? Зразу досижую 3 годину ночі і скінчив переписку цієї роботи. До попередніх прізвищ, з яких я зняв копію (як хто догадався!!), додавав ще декілька десятків, крім слів, чи виразів більшістю старих людей. Зразу надсилаю більш 550 прізвищ, та біля 50 слів. А який би я був радий, був би навіть щасливий, коли б хоть з десяток в пригоді стали!

Гадаю з матеріалом для Вас (пісні) прибути в січні місяці 1926 р. до Вас, але як поспію. Цей матеріал думаю поповнити скоро.

За шаблю зразу не напишу, але постараюсь взяти.

Шановний Дмитро Іванович, будь ласка сповістіть мене, коли одержите цього листа.

Через два тижні я їду додому на цілий місяць у відпуск, і Ви повідомте мене по другій адресі, а именно.

ст. Чаплино, с. Григорівка

О. Плахтію (для О. Різник-Парченка).

Дмитро Іванович! Деякі учні-товариші дають обіцянку збирати матеріал для Вас в часи зимніх ваканцій. Я розказав як це робити.

Бувайте здорові, дорогенький татусь Дмитрій Іванович.

Зостаюся з пошаною до Вас

О. Різник-Парченко.

15/XII 25 р.

ДІМ. Арх-19735.

ЛИСТ О. О. РІЗНИКА-ПАРЧЕНКА

26.12.1925.

с. Григорівка – Катеринослав

З новим роком, шановний Дмитрій Іванович!

Як здоров'я? Скажіть, будь ласка, чи не даремно буде, коли я сплишу свайбу спочатку й до кінця з усіма співами та приспівами. Я вже почав і сам захопився: так цікаво. Розповідає стара людина. Це раз. Друге - ми з братом назбирали поговорок, прислів'я, деякі звичаї, примітки, повір'я і т. п. Як з ними бути? Коли прислати Вам, то чи треба класифікувати, чи ні, чи й ті надсилати, що відомі, або з маленькою варіацією, чи не треба, бо ми все збираємо. Оце який час переписував на окремі аркуші пісні, що збирав ще в 1920 р. і др. До сотні набереться. Всі такі, котрих я не зустрічав у печаті, а хоч і є, так тільки схожі, або ж початком, або тільки сюжетом. Московські, перековеркані на українські, не пишу, бо не цікаві. Думав я, що повезу Вам сам увесь зібраний матеріал, бо по почті боюся надсилати, щоб не пішов був "слідом за дідом" - за 1 листом, бо не знаю, чи вдасться, бо грошей не дістану. Через 3 тижні поїду в школу, може, привезе хто з товаришів моїх хоть яку пісню, обіцяли, то тоді, може, разом уже спроваджу увесь матеріал. Бажаю найкращого і здоров'я, й мочі в Новому році.

З пошаною О. Різнюк-Парченко.

Адрес ще той: ст. Чаплино, с. Григорівна (к. р.) для О. Різнюк-Парченка.
1926-9/1-26. XII - 1925 р.

ДІМ. Арх-19736.

ЛИСТ О. О. РІЗНИКА-ПАРЧЕНКА

24.03.1929.

х. Пришиб – Дніпропетровськ

Вельмишановний професоре, Дмитро Івановичу!

Оце надсилаю Вам «з okazji» ті узори, що обіцяв ще до Різда, та не мав змоги цього зробити: крутимось, бідні учителі, у якійсь вакханалії кампаній: то були перевибори рад, а це - хлібозаготівля та посів - кампанія. Тут і контрактиція, і [...] і різні подоб'єднання, до яких ніяк не хотять йти селяни, прочистка, протруювання зерна і багато, багато іншого. Ні дня, ні ночі.

Мені аж соромно передавать таке «барахло», здається, що воно ніякої вартості не має. До літа постараюсь ще дещо зібрати. Записана свайба, а тіко не оброблена, бо нема часу, а так передавать - нічого не розберете. А які чудові пісні! Красота красот і всячесная красота! Ось тут жінка-українка себе показала! Яскраві, образні, остроумні, зворушливі, до сліз! Оброблю - пришлю.

З великою пошаною П. О. Різнюк-Парченко.

Узори збирали всією школою, так що надсилаю їх від імені Пришиблянської трудшколи.

П. Різник.

24/ІІ 1929 р.

х. Пришиб

Григорівської с/р.

ДІМ. Арх-19737.

№ 350

ЛИСТ О. О. РІЗНИКА-ПАРЧЕНКА

5.07.1929.

Херсон-Дніпропетровськ

Шановний Дмитро Іванович!

Від щирого серця вітаю Вас з обранням на академіка ВУАНу. Бажаю Вам кріпкого запорізького здоров'я, енергії славного Дніпра-говоруна, довгого віку і ще більш продуктивної праці.

Впевнений, що доб'єтесь закінчення будинку¹ для Вашого музею і щерть заповнете своїми експонатами, які напевно, збільшилися останніми розкопками².

Вашого прохання, щодо кореспондування, не забуваю, але до закінчення с/г інституту багато не обіцяю дати, бо відірваний від села. Всього найкращого.

Завжди до Ваших послуг.

З пошаною Ол. Різник (Парченко).

Херсон. Сіль.-госп.інститут ім.Д. Д. Цюрупі³.

ДІМ. Арх-19734.

№ 351

ЛИСТ П. І. РУЛІНА

23.02.1927.

Київ - Дніпропетровськ

Вельмишановний Дмитро Івановичу!

Якось, місяця 1,5 я вже писав Вам через В. О. Пархоменка¹, але не діставши до-тепер відповіді, дозволяю собі звернутися до Вас удруте. Захотівшись писати розвідку про М. А. Кропивницького², як актора й драматурга, шукаю я, де можна, всяких матеріалів про нього. Отже й звертаюся до Вас із проханням допомогти мені, чим Вам буде змога. Певно залишилося у Вас якесь листування Кропивницького. Був би дуже вдячний, як що дозволили б мені в той чи інший спосіб використати його. Може Ви знаєте осіб, що також листи Кропивницького зберегли? За всяку, навіть наймалішу, згадку, або вказівку щиро Вам дякуватиму.

Щиро поважаючий

П. Рулін.

Адреса: Київ, УАН.

ДІМ. Арх-19790.

Адреса: “Дніпропетровське. Майдан Троцького, 5. Дмитру Івановичу Яворницькому”.

№ 352

ЛИСТ П. І. РУЛІНА

18.07.1930.

Київ - Дніпропетровськ

Високоповажний Дмитро Іванович!

Сподівався, що Ви приїдете на сесію, та, мабуть, щось Вам завадило із цим. Отже примушений тільки листовно звернутись до Вас у дуже важливій для мене справі. Щільно підходячи до роботи над Кропивницьким, потрібую якомога побільше зібрати все листування його, що заціліло до наших днів. Через це був би дуже вдячний Вам, коли б Ви відшукали листи М. А. і замовили б їх, за мій рахунок, на машинці списати, виславши мені післяплатою (Денисівський 4, 4.).

Вибачте, що турбую Вас своїм проханням, але, на жаль, без цього мені не обійтись. Буду в Києві до 30 - 31, потім, мабуть, поїду на Дніпрельстан, якщо збереться група співробітників Акад. для екскурсії. Коли б не встигли листи прийти при мені, то післяплату викуплять і без мене.

Сподіваюсь дістати од Вас відповідь хоча б листівкою.

Із щирою пошаною

П. Рудин.

ДІМ. Арх-19789.

Адреса: “Дніпропетровське. Музей. Академікові Дмитру Івановичу Яворницькому”.

№ 353

ЛИСТ П. І. РУЛІНА

13.10.1930.

Київ - Дніпропетровськ

УСРР

Всеукраїнська Академія Наук
Український театральний музей

13. X. 1930 р.

ч. 320.

Київ, Лавра, 24 корпус.

Вельмишановний Дмитро Йвановичу!

Дуже сумус мене доля листів Кропивницького, а втім, нічого вже, мабуть, невідіеш.

Буду щиро Вам дякувати від музею, якщо надішлете фотокартки українських корифеїв, що за них пишете.

На все добре.

З щирою пошаною

П. Рудін.

ДІМ. Арх-19788.

Адреса: "Дніпропетровське. Академікові Дмитру Івановичу Яворницькому. Музей Запоріжжя".

№ 354

ЛИСТ П. САДИК

11.04.1905.

Полтава - Катеринослав

Полтава.- Музей губерньського земства

В[исоко]поважаний Добродію Дмитро Іванович!

Ми маємо до Вас велике прохання. Будьте такі добрі, переговоріть з паном Струковим¹, чи згодиться він на те, щоб наші художники поїхали до нього в його степ, щоб там малювати. От тепер як раз весна, степ во всій своїй красі, цвітуть воронці, кр..... горичвіт, сон. - всі ранні весняні квітки. Ми давно [...] маримо про цей степ, давно уже бажаємо, щоби наші художники мали туди доступ змалювати степ в його весняному гарному уборі. Один художник уже і їздив, але малюнок його не вдавсь, вийшов дуже слабкий.

Так от наше прохання - будьте ласкаві, напишіть пану Струкову, щоб він привітав наших художників. Він чоловік багатий, нам здається, що він може дати художникам і захисток. Добре було б, як би пан Струков згодився одділити кусок того цілинного степу, щоб цього куска уже не орали, бо, як хочете собі, це краса, а для цього можна уділити невеликий шматок, хоч десятин дві або одну. Як що ласка Ваша, то напишіть як можна швидче пану Струкову, а ми пишемо разом з Вашим листом Сергію Івановичу Васильківському². Він казав, що поїде малювати.

Веселих Вам свят! Здоровля щиро.

Параска Садік.

Р. С. Михайло Олександрович³ шле Вам привіт і поклін.

ДІМ. Арх-І75І0.

Адреса: "г. Катеринослав. Потемкинський дворед. Музей. ЕВБ. Профессору Д. И. Эварницкому".

№ 355
ЛИСТ І. Ф. САЛАМАХИ

23.12.1896.

с. Капулівка - Москва

Ваше Высокоблагородие, Дмитрий Иванович!

Честь имею уведомить Ваше Высокоблагородие, что я поручение Ваше исполнил и составил несколько рассказов на малороссийском языке, которые при сем представляю, и две запорожские песни об атамане Сирковин¹, которые стоят 1 рубль 40 коп. Рубль дал деньгами за составление песни и на 40 к. купил водки. И еще есть много рассказов, ну только нужно мужичкам покупать водки, чтобы больше кой-чего рассказывали, а я на это не имею средств. Всепокорнейше прошу Вашего Высокоблагородия, если эти рассказы вам будут нравиться, то уведомите меня, то я могу еще присылать кой-что.

С чувством, душевного уважения остаюсь крестьянин Иван Саламаха.

Покорнейше прошу Вашего ответа.

Адрес мой: в Екатеринославскую губ. того же и уезда.

На Никопольскую типографную контору в Покровскую волость деревню Капуловку. Крестьянину Ивану Саламахе.

Декабря 22 дня 1896 г.

Б.С.Покровское

ДИМ. Арх-17508.

№ 356
ЛИСТ І. Ф. САЛАМАХИ

11.12.1899

Капулівка - [Москва]

*Письмо от Ивана Саламахи
Вашему Высокоблагородию
Дмитрию Ивановичу.*

Спасибі вам, пане, за ваше письмо; як получив же я ваше письмо, та скільки его люди читали та роспитують, як там пан письмо прислав. И ще спасибі вам, пане, за ті книжки, що ви мені подарували. Ті книжки і земський брав, і становий пристав, і [...] брали. Та й тепер дома книжок тих немає. І дякуємо вам ще за те, що ви прислали до нас студента Жука, він нам багато розказував разного і їздив в Покровське, і одвізли ми його і в Нікополь. І я, Иван Саламаха, передав вам Жуком багато костей і черепків і з кахлів черепків. І кланяюсь вам пане, і благодарим і просим вашої милості приїзжайте до нас хоч у маї місяці, а хоч у августі на могилу провідать Сірка. І на Січ де проживали запорожці. Я собрав всіх мужиків, кому ви звісні, і прочитав Ваше письмо, і всі раді вашому письму. І кланяються вам низенько, благодарять за ваше письмо, що ви нас не забули, которі живі, часто згадують вас, як ми з вами обідали на могилі. А дід Дивніченко уже умер на

Миколая чудротворця, а дід Оврам Лисенко умер уже годів два назад. Просим покорнейше ... милості, як ласка ваша, то пришліть нам і книжку “По следам запорожцев» і ще як ласка ваша, то пришліть і ту книжку про горбatego діда, як йому чорти гроші возили. І неоставте нашої прозьби, а тільки горе наше, що в нас грошій немає. Так що вам і самим звісно, що в Катеринославской губ. большой неурожай. І кланяюсь іще Жукові, я забув як його звать, і приглашаем з вами і Жука, нехай приїде з вами до нас.

І кланяється и посылает вам письмо Иван Федосеевич Саламаха.

Писал письмо Г. Лисенко Декабря 11.

Почт. ст. Никополь Екатеринославского уезда и губ., волость Покровская, с.Капуловка. Иван Федосеевич Саламаха. 1899.

Да, іще я передав вам дві пісні про Сірка Жуком, студентом.

ДІМ. Арх-17524 .

№ 357

ЛИСТ І. Ф. САЛАМАХИ

24.11.1903.

Капулівка - [...]

*Его Высокоблагородию
Дмитрию Ивановичу г-ну Пварницкому.*

Так как Комиссия музея выехала в село Капуловку и осматривала Могилау в Бози почившего запорожского Атамана Сирка и признала за благо купить онную могилу и назначить к ней сторожа, чтобы наблюдать за оной и содержать в чистоте и порядке, то я осмеливаюсь всепокорнейше просить Вашего Высокоблагородия, не оставит моей убедительной просьбы, а принять меня за сторожа к вышеозначенной могиле. За что я Вас буду благодарить и в точности буду исполнять все приказания Вашего Высокоблагородия, а также и всех начальствующих лиц: и первый год буду служить бесплатно, а остальное время за жалованье, какое Вашему Высокоблагородию заблагорассудится назначить. И я еще могу помочествовать музею так, что могу собирать древние запорожские вещи и представлять. И еще имею честь доложить Вашему Высокоблагородию, что после комиссии приехали на могилу судебный следователь и член екатеринославского окружного Суда, и я докладывал им о последующем, и они очень благодарили Вашему Высокоблагородию за сделанное Вами распоряжение.

Покорнейше прошу Ваше высокоблагородие, не оставит моей просьбы, и о последующем уведомить меня. Адрес мой: Екатеринославской губернии и уезда, Базалуцкая почтовая станция Покровской волости села Капуловки крестьянину Ивану Федосееву Саламахе.

С чувством душевного уважения

остаюсь кр. *Иван Саламаха.*

Ноября 24 дня 1903 года.

ДІМ. Арх-17525.

5.12.1903.

с. Капулівка-Катеринослав

Из-за гор, из-за кручи, риплять вози їдучи.
 Вози риплять, а ярма брежчать, воли римигають,
 а по переду та й два чумаченьки в сопілочку грають.
 Сопілочка з барвіночка, оріхове денце.
 Вони грають вигравають, пригдоньку чують.
 А случилась та пригдонька та на самарському полі.
 Та прийшла дівка соли купувати.
 Вона соли, соли не купила, тільки чумаченькам жалю наробила.
 Ой, чумаченько, сьогодні субота, а завтра неділя,
 чого в тебе, чумаченьку, сорочка не біла.
 Ой, ненька старенька, а дівчини не маю.
 Ой, перебреду бистру річку та й стану на пісочку,
 Та виперу чумакові штани і сорочку.
 Хоч білу, хоч не білу, та зроблю чумакові неділлю.

Г. Лысенко

с. Капуловка Покровської волості

Іван Саламаха

Г. Лысенко. 1903 5 декабля.

ДІМ. Арх-17505.

4.12.1904.

Капулівка - [...]

Наше село Капуловка невелике.
 Стоїть над річкою Чортомликом.
 А по той бік Чортомлика є Січ-мати
 На той Січі колись були славні хлопці-запорожці.
 Вони були люди вольні
 Вони волю мали та все воювали,
 Та свою Україну, та все захищали
 Не таке ту Україну як ту Московщину
 Вони воювали то на ляхів, то на турок.
 А татар в Січ приганяли
 Та руському цареві
 Та в Москву отсидали.
 Теперь осталась я, Січ-мати, сиротою

Окружена крутом водою
Вона спить і дрімас
А Павлюк же пробуджає
Та Січі питає:
А де ж твої діти?
Дітей розігнали, а батька немає.
Ой спасибі тим панам,
Що не забули слави,
Що вони на Січ приїзжали;
По Січі проходили
Як Січ-мати та з дітками прославляли.
Іван Саламаха.

1904. 4 декабля.

ДІМ. Арх-17506.

№ 360
ЛИСТ І. Ф. САЛАМАХИ

31.04.1910.

Капулівка - Катеринослав

Его Высокоблагородию
Митру Ивановичу господину Иварницкому.

от крестьянина с. Капуловки
Покровской волости
Екатеринославской губернии и уезда
Ивана Федосеевича Саламахи

Письмо

Прошу вас, сообщите мне о покупке могилы Сирка, будет ли куплена могила Сирка вами или нет. Если вами не будет куплена могила Сирка, а желаете купить эту могилу Сирка, то сообщая вам, что мне советовал господин земский начальник местечка Никополь. Что если вам угодно купить эту могилу, то можно, чтобы я купил вам. Потому что Капуловское общество (вам) приговором отказало о покупке могилы Сирка, а я могу купить эту могилу без приговора общества по ходатайству господина земского начальника.

Совершенным почтением Иван Саламаха.

ДІМ. Арх-17509.

№ 361
ЛИСТ I. Ф. САЛАМАХИ

10.09.1910.

с. Капулівка - Катеринослав

Его Высокородию Дмитрию Ивановичу, по получении письма от Лысенка, по Вашему приказанию уведомляю я вас, что бабушка Мазеева согласна продать¹ на тех условиях, как и раньше сошлись вы. Был я у нотариуса, он мне сказал, за сделку мою 60 р. А за родственную запись на имя музея 20 р., всего 80 р. Просил я земского начальника, чтоб он присутствовал при сделке, он пообещал быть, хотя вы сами приедете, или поверенного пришлите к нам сделать сделку. Я стараюсь и хлопочу.

Покорный ваш слуга Иван Саламаха.

ДИМ. Арх-17520.

№ 362
ЛИСТ I. Ф. САЛАМАХИ

17.09.1910.

с. Капулівка - Катеринослав

Ваше Высокоблагородие Дмитрий Иванович!

По получении через Лысенко письма, на счет могилы, сообщаю я вам - баба согласна продать могилу, и я ее всегда поддерживаю на счет продажи могилы, и я был с бабой у нотариуса, баба с нетерпением ожидает вас, и я прошу покорнейше, поспешите. С нетерпением ожидаем вас, и прошу я вас, не оставьте меня. Я раньше вас просил быть сторожем на могиле, буду стараться окапывать и насаживать новые деревья и гостей принимать хорошо, славно буду стараться, как теперь я стараюсь, все меры кладу, чтобы купить могилу.

Покорный ваш слуга Иван Саламаха.

ДИМ. Арх-17519.

№ 363
ЛИСТ I. Ф. САЛАМАХИ

12.10.1910.

с. Капулівка - Катеринослав

Ваше высокоблагородие!

На получение вашего письма я ожидал вас в Никополе. Одинадцатого и двенадцатого с бабусей Мазеевой был у нотариуса, и в гостинице Милкова вас не оказалось. Я прошу покорнейше объясните, на чем дальше кончится, ожидать вас или нет. Извините мне, что я вас беспокою.

Иван Саламаха.

ДИМ. Арх-17522.

№ 364
ЛИСТ І. Ф. САЛАМАХИ

20.03.1911.

Долгинцево - Катеринослав
1911 г. 18 марта.

Дмитрий Иванович, здравствуйте!

Уведомляю я вас, что я получил письмо от Лысенка на счет могилы Сирка и на счет прибавки земли, то я с бабой говорил, и она согласна увеличить земли то количество, что вы желаете. Я у вас буду сам 27 марта.

Ваш покорный слуга Иван Саламаха.

ДИМ. Арх-17528.

№ 365
ЛИСТ І. Ф. САЛАМАХИ

21.04.1914.

с. Капулівка - Катеринослав

1914 года Апреля 21 дня

Его Высокоблагородию Дмитрию Ивановичу.

Я слыхав через бабусю Мазасву, що ви приїдете купчу совершать. То я осміливаюсь вас попросити, щоб я взнав Ваш приїзд, потому, що як я нахожусь в отсутствіи на Дніпрі, то я б хотів вас бачити і просить вас зачислить мене сторожом на могилі Сірка. Як ви купите, так як я вас просив і раньше і ви обіщали, то теперь пожалуйста, не откажіть, я буду служити гарно і всім посетителям угождать. Так як у мене велика до цього діла охота, і може вы не будете, то поручить мою просьбу тому человеку.

Покорный ваш слуга П.Саламаха.

ДИМ. Арх-17507.

№ 366
ЛИСТ К. І. САМБУРСЬКОГО

4.05.1928.

м. Ічня Ніжинського пов. — Дніпропетровськ

Высокоуважаемый Дмитрий Иванович!

Во время Екатеринославского археологического съезда¹ я имел удовольствие познакомиться с Вами.

Из газет я узнал, что Вы заведываете археологическими раскопками на Днепростане². Обращаюсь к Вам с покорнейшей просьбой принять меня Вашим помощником по раскопкам.

С первых годов моей службы, с 1889 года в должности учителя, я занялся изучением родной старины и собиранием предметов древностей.

Состоял членом и участником Киевского, Харьковского, Екатеринославского, Черниговского и Новгородского археологических съездов.

К Харьковскому археологическому съезду³ я имел уже собственное собрание вещественных и письменных памятников родной старины, которые были доставлены на харьковскую археологическую выставку. Некоторые предметы из моего собрания заняли видное место на выставке и вошли в каталог и Альбом выставки. См. Каталог и Альбом Харьковской и Черниговской археологической выставки.

Состоял членом Черниговской ученой архивной комиссии. Принимал участие в археологических раскопках под руководством профессоров: Антоновича⁴, Самоквасова⁵. Принимал участие в археологических раскопках во время Харьковского археологического съезда. В Херсонесе под руководством К. Костюшко. Принимал участие в раскопках скелета мамонта в Мезине Черниговской губернии под руководством профессора Волкова. Знаком со всеми приёмами по раскопке курганов, городищ и пр. Я всю жизнь свою посвятил на любимое дело по археологии.

В настоящее время я безработный член профсоюза «Робос». Ходайствую о пенсии. Я без средств. Я готов потрудиться под Вашим руководством и прошу Вас принять меня в число Ваших помощников по раскопкам. Я же обещаю быть Вашим покорнейшим слугою и надеюсь быть полезным Вам.

По сему прошу дать ответ заказным письмом. Высоко уважающий Вас

Константин Иванович Самбурский.

1928 г. Мая 4. № 17. Адрес: м. Ичня Нежинского округа в село Гучковку Иченского района Конст. Ив. Самбурскому.

ДИМ. Арх-17496.

№ 367

ЛИСТ К. І. САМБУРСЬКОГО

11.09.1931.

м. Ічня - Дніпропетровськ

Высокоуважаемый добрейший Дмитрий Иванович!

В 1929 году мною послана Вам записка «Музей в селе» с подробным описанием моего музейного собрания, которое постигла печальная участь. Я давно замечал, и меня предупреждали, что сельские власти и власти района намереваются разобрать моё собрание. Не имея ни родных, ни близких, кто бы мог продолжать начатое мною дело, собирать и пополнять моё собрание, и желая сохранить моё собрание в целом его составе, как редкий образец музея в селе, я в прошлом году в марте месяце обратился в Черниговский державный музей с заявлением принять на хранение в музей моё

собрание с тем, чтобы я являлся его собственником, и со временем мог бы его подарить музею или продать, кому пожелаю. Моё заявление музеем направлено в Харьков в Укрнауку. Там моё заявление лежит без решения до сего времени. Я ожидал, что Укрнаука примет какие меры к охране моего музейного собрания. Медлительность Укрнауки привела к печальным последствиям, постигшим моё собрание музейное.

В августе месяце я просил инспектора Киевского отдела охраны памятников культуры Эрнста¹ сделать какое распоряжение по охране моего музейного собрания. В то время предполагалась экскурсия в Качановский заповедник², в число членов экскурсии входил и профес. Эрнст. Он обещал заехать ко мне в Гучковку и осмотреть моё собрание, и принять соответствующие меры к охране моего собрания. Намерение моё передать на хранение моё музейное собрание стало известно сельским властям. В октябре прошлого года на меня возведено было напрасное обвинение в агитации против хлебозаготовки. В числе многих учителей и других лиц я был арестован и препровожден в Нежин в тюрьму. В Нежине в Гепеу при допросе я заявил, что я имею ценное музейное собрание и библиотеку, за целость этого и остального моего имущества, состоящего из одежды и мебели, я опасюсь. В Гепеу мне сказали, что ничто из моего имущества не будет тронуто. Судом Гепеу я оправдан. Когда я возвратился домой, то оказалось: хозяйка моя удалена из моего дома. Ключи от дома, от чулана, от сундуков, шкафов, столов и пр. у моей хозяйки насильно отобраны, жилище моё занято. Ключи отобраны головой сельрады, и всё моё имущество, состоящее из одежды, мебели, книг и музейного собрания, головой сельрады и другими властями села и района конфисковано [и] разграблено. В разграблении принимали участие евреи, верно, служащие в районе, и жены служащих в районе. Ценные старопечатные и рукописные книги порваны. Порванных книг, старых журналов, газет полные комплекты за 1905 год «Киевская мысль» и за давние годы сдано в Иченский кооператив более двухсот килограмм. Уничтожены ценные книги. Учителем Кириченко уничтожены ценные иконы, бывшие на Харьковской и Черниговской археологических выставках, с них содраны серебряные шаты, а иконы порублены и попалены. Уничтожены личные мои документы и фамильный архив. Уничтожена переписка с архивной черниговской комиссией, членом которой я состоял, переписка с предварительными комитетами по устройству археологических съездов, благодарственные отношения Учёных обществ и пр. Одежда, мебель и прочее имущество, расхищено. Расхищено более шестидесяти предметов музейного значения. Остатки музейного моего собрания, перевезенного в Будинок, начальником Иченской милиции перевезено в Ичню, с целью скрыть следы расхищения. Власти не знали, что опись моего музейного собрания имеется в Черниговском музее, в Киевской Академии Наук и других местах. Имевшуюся же у меня опись вла-

сти, производившие разграбление, уничтожили. По распоряжению начальника милиции остатки моего музейного собрания и другое имущество передано в Черниговский державный музей. Я просил присутствовать при передаче моего музейного собрания уполномоченного от Черниговского музея Дроздову, но меня не допустили. Не дали мне возможности установить, какие предметы расхищены. Перевоз по произволу начальника милиции, передача в Черниговский музей, сопровождались опять порчей и расхищением предметов. Установлено в Чернигове, что из моего музейного собрания расхищено более ста шестидесяти предметов более ценных. Похищена в Ичне тетрадь в лист в пятьдесят. Этнографический материал, собранный мною в течении сорока шести лет: песни свадебные, другие песни, более четырехсот, поверья, предания, рассказы, лики, рассказы о лицах, предания и пр. Похищена тетрадь «История села», названия улиц, урочищ, фамилий, прозвища, от чего произошло название, фамилии, прозвище и пр. Похищена коллекция серебряных монет, более полтора: рубли, полтинники, полуполтинники от времени Петра и до сего времени. Я обратился лично в ВУЦИК, просил защиты и возвращения моего жилища и имущества. По распоряжению ВУЦИКа на место в село прибыл из Нежина прокурор и особый следователь по моему делу. По расследовании на месте, в селе Гучковке, 9 мая прокурор предписал голове гучковской сельрады, немедленно возвратить мне моё жилище и всё моё имущество. Мне возвращено жилище и мебель. Возвращена земля и пр. Из одежды, белья ничего не возвращено, я наг и босой. Возвращены малоценные предметы музейного значения. Из недостающих ста шестидесяти предметов некоторые находятся у начальника милиции и следователя в районе в Ичне. Этих предметов мне не возвращают. Эти предметы начальник милиции и следователь намерены передать в Черниговский музей. Так они говорят. Имел ли право начальник милиции конфисковать музейное моё собрание, известное музеям, Академии Наук и Укрнауке? При сём считаю нужным заявить, что начальник ичнской милиции черниговский еврей, районный следователь м. Ични черниговский еврей и заведующий черниговским музеем тоже еврей.

Прошу Вашего совета и содействия в возвращении мне моего музейного собрания, переданного в черниговский музей, и находящихся предметов у следователя и начальника милиции в Ичне. Прошу и воздействия на розыскание расхищенных предметов музейного моего собрания. Предметы находятся у служащих района. Следователю известно, где они и у кого. Записку мою «Музей в селе» с описанием моего музейного собрания, посланную Вам в 1929 году, прошу возвратить и, если она Вам нужна, я по снятии копии возвращу. Имевшаяся у меня опись музейного собрания моего при конфискации уничтожена. Власти района стараются замять,

затянуть моё дело. Помогите мне в возвращении моего собрания. Я без средств. Убитый горем.

С глубоким почтением К. Самбу́рский.

1931 года, сентября 11 дня.

Адрес: м. Ичня на Черниговщине № 43 в село Гучковку.

ДИМ. Арх-17497.

№ 368

ЛИСТ І. М. САМОЙЛОВСЬКОГО

27.02.1929.

Київ - Дніпропетровськ

До Голови Археологічної експедиції на Дніпрельстані
археолога Самойловського І. М.

Заява.

У відповідь на Вашого листа за № 33 від 20/ІІ. ц. р., маю за честь повідомити Вас про своє бажання й готовність працювати в н/д археологічній експедиції, як археолог, на протязі всього часу її роботи з початку й до кінця.

Самойловський.

Київ, 27/ІІ-29. Мнх. пер. 14, 16.

ДИМ. Арх-17523.

Адреса: "м. Дніпропетровське. Красвий історично-археологічний музей. До Голови Археологічної експедиції на Дніпрельстані академіка Дмитра Івановича Яворницького (від І. М. Самойловського. Київ, Мнх. пер., 14, кв. 16).

№ 369

ЛИСТ І. М. САМОЙЛОВСЬКОГО

15.01.1931.

Полтава - Дніпропетровськ

**До Голови н/д археологічної експедиції на Дніпрельстані
академіка Д. І. Яворницького**

Археолога, члена СНО
Самойловського І. М.

Заява.

Маю за честь просити Вас дати мені можливість взяти участь в роботах археологічної експедиції на весь час її дослідів. Скінчив Харк[івський] універ[ситет] та Московс[ький] археол[огічний] інст[итут] зі званням вченого археолога. Р. 1914 по відкритому листу кол[ишньої] Петерб[урзької] археологічної комісії розкопував на Полтавщині, про що є в «Отч[етах] археол[огической] ком[иссии]» за 1913 - 1915 р., с. 227. Р. 1926 брав участь в Ольбійській експедиції. Звіт за досліді в «Розкопуванні Ольбії р. 1926», с.

59-60. Р. 1930 завідував археологічним відділом Полтавського держ[авного] музею, посаду залишив згідно з своїм проханням.

І. Самоїловський.

15 січня 1931.

Адреса: Полтава. Воскресенський зав. 4 кв. Кирилова.

ДІМ. Арх-17514.

Адреса: "Замов. м. Дніпропетровське, площа Жовт[невої] революції № 2. Краєвий історично-археологічний музей. Голові Археологічної експедиції академіку Д. І. Яворницькому (од Самоїловського. Полтава, Воскрес., п. 4.)".

№ 370

ЛИСТ М. С. САМОКИША

8.03.1929

Сімферополь- Дніпропетровськ

Вельмишановний Дмитро Іванович!

Одібрав Ваш ласкавий лист от 25/П, не отвітив Вам зразу, бо був хворий. Дуже Вам дякую за Вашу ласкаву прихильність до мене.

Ваша пропозиція приїхати до Вас у травні в Дніпропетровське міні дуже по сердю, і я з великою охотою приймаю Ваше запрошення. Давно уже збирався бути у Дніпропетровським музеї, щоб зарисувати деякі речі історичні себто, зброю, гармати, бунчуки та інші, потрібне міні до малюнків, і от якраз наш спільний приятель, Дорогий Максим Максимович Лебедь¹ познайомив мене з Вами. Дуже радий з того, бо лічу Вас високим авторитетом по історії та археології рідного краю, і ближча знайомість з Вами буде дуже міні на користь. Щодо умовин, то буде найкраще як Ви самі напишете міні, які умовини Ви маєте міні запропонувати.

Зараз працюю над малюнками для Максима Максимовича, маю надію, що у квітні скінчу тую працю. Заїду у Харків до Максима Максимовича, а за тим і до Вас.

З великою і правдивою пошаною до Вас

професор Микола Самокиша.

8/III 1929 р.

Вибачайте, що кепсько пишу по українськи, тепер учусь рідної грамоти.

ДІМ. Арх.-12249.

№ 371

ЛИСТ М. С. САМОКИША

6.08.1930

Сімферополь - Дніпропетровськ

Високоповажасмий Дмитро Іванович!

Одержав Ваш лист до мене з поводу картин моєї роботи, які Ви бажаєте мати для Краєвого Історично-Археологічного музею. З великою

охотою зроблю для Вас картину. Зараз у мене нема готових картин опріч “Жовтих Вод”. Це чимала картина розміром аршинів півтора, на вздовж и 3/4 аршина на широкость, я робив ескіз до Великого полотна, котре маю робити. Вона окончена як картина и зараз у Харькові у Максима Максимовича Лебеда, якщо Ви захочете її побачить, то він Вам вишле, і об ціні прошу Вас зговоритися з ним, бо я поручив йому цю справу. Сам я бажав би дуже зробити для Вас як козаки насидують на татар і одбивають ясирь, це дуже малювничий і яскравий сюжет з історії України, як що нічого не маєте проти. Напишіть міні і я зроблю Вам ескіз фарбами, Ви подивитесь, зробите свої уваги і тоді поговорим об ціні і розміру картини. Зараз роблю велике полотно 2 метри на 112 для Харькова “Полковник Богун”, битва з поляками. Приїхать до Вас в Дніпропетровськ дуже бажаю, але часу мало, бо мушу на осень скінчити “Богун”, отож щоденно працюю над цім полотном, а роботаю я не дуже швидко. Чекаю од Вас відповіді.

З великою пошаною до Вас Микола Самокиша.

6/VIII-1930 р.

Адреса: Симферополь,

Кооперативная ул., д.30, кв. Маркова

Академику Н.Самокишу

ДІМ. Арх-12144.

Адреса: “Днепропетровск, площадь Жовтневої революції, 2. Красвий Історично-Археологічний музей. Д. І. Яворницькому”.

№ 372

ЛИСТ М. С. САМОКИША

18.08.1930

Сімферополь - Дніпропетровськ

Високоповажний Дмитро Іванович!

Одержав Вашого листа. Той сюжет що Ви міні написали в Вашому листі, дуже міні подобається. Він хоть і дуже складний, бо багатько людей треба робити, але яскравий що до фарб і до руху коней і людей, отож я спочатку ескіз, як козаки рушають з Сечи в похід на поляків, і пришлю Вам для коректури, щоб воно було вірно з історією, а Вас буду прохати, подивившись на ескіз, зробить свої уваги, бо я певне нароблю багатько де чого не до ладу. Як побачите ескіз, тоді умовимося щодо роботи картини. А може я поспію Вам зробити і другий сюжет «як козаки одбивають ясирь». В кождому разі міні треба буде приїхати до Дніпропетровська, щоб під Вашим карунком зробити рисунки в музею.

Зараз я працюю над “Богуном” для Харькова, як скінчу цю картину Вас повідомлю, і може і ескіз для Вас к тому часу буде готов[ий].

З великою пошаною до Вас

Микола Самокиша.

18/VIII 1930 р.

Дуже б дякував Вам, якби Ви міні надіслали які матеріали до Вашої картини, чи то літературні, чи малюнки.

ДІМ. Арх-12145.

№ 373

ЛИСТ С. М. САМОКИША

28.08.1930.

Сімферополь - Дніпропетровськ

Високоповажаємий і дорогий Дмитро Іванович!

Тільки що одержав Ваш ласкавий лист до мене. Спішу Вас повідомити, що виїду в Дніпропетровське 3-го сентября, раніше не зможу, бо деякі справи треба улаштувати в Сімферополі. Дуже хочу побачитись з Вами і подивитися Ваш славний музей під Вашим кировництвом.

До скорого побачення. З правдивою та щирою пошаною *Ваш*
М.Самокиша.

28/VIII 1930 р.

ДІМ. Арх.-12153.

№ 374

ЛИСТ М. С. САМОКИША

26.11.1930.

Сімферополь - Дніпропетровськ

Дорогий і високоповажаємий Дмитро Іванович!

Посилаю Вам на Вашу критику перший ескіз “Козаки одбивають у кримців ясирь”¹, хотів послати 2 ескізи “Бунт на Січі”, та ще над ним працюю, бо тема трудна і треба її обробити докладно, отож поки що не гнівайтесь, що почав з першого ескізу. Прошу Вас зробити Ваші уваги і напишіть міні, якщо не так, я з охотою поправляю, або добавляю, що знайде-те потрібним в картині. Як Вам цей ескіз подобається, то прошу Вас прийняти його в подарунок від мене, тільки треба його взяти під шкло, бо він зроблений колеровими олівцями, щоб мухи не засиділи його. Опріч того, посилаю Вам мою монографію, котра недавно вийшла у Харкові. Щиро бажаю Вам усього найкращого, а особливо здоров’я. Прошу Вас передати моє щире привітання дружині Вашій і моє сердечне подякування за те, що годувала мене і клопоталася об міні, як я був у Вас в Дніпропетровському.

С правдивою і щирою пошаною

Микола Самокиша.

26 листопада 1930 р.

ДІМ. Арх - 12146.

№ 375

ЛИСТ М. С. САМОКИША

26.12.1930.

Сімферополь - Дніпропетровськ

Дорогий і Високоповажаний Дмитро Іванович!

Ваш ласкавий лист одержав, дуже дякую Вам за ті історичні вказівки, що Ви мені написали з приводу мого ескізу.

Як буду малювати велику картину, безтеменно усе, що Ви зауважили, буде зроблене і додане на тому полотні. Зараз роблю для Вас “Бунт на Січі”¹, як буде готовий, Вам вишлю на критику і, щоб були ласкаві, зробили свої уваги. Щиро дякую Вам і Серафимі Дмитрівні за ласкаву пам’ять, отже буду чекати літа, щоб приїхати до Вас на смачний борщ, котрий часто споминаю, особливо як дадуть тутешній, такий що і дивитися на його не хочеться.

З великою і щирою пошаною Ваш

Микола Самокиша.

Серафимі Дмитрівні низенько кланяюсь.

26/ХІІ 1930 р.

ДІМ. Арх-12147.

№ 376

ЛИСТ М. С. САМОКИША

5.03.1931.

Сімферополь - Дніпропетровськ

Дорогий і Високоповажаний Дмитро Іванович!

Посилаю Вам ескіз до картини “Бунт на Січі”, котру Ви міні замовили, прошу Вас подивитися на мій проект і зробити Ваші компетентні уваги, чи я добре зрозумів і виконав Ваші бажання. Будь ласка, напишіть міні докладно, і я зроблю все, що буде треба і що Ви знайдете потрібним. Ескіз зробив без красок, та може треба буде де що змінити, а тоді уже зроблю кольорами. Як подивитесь мою роботу, прошу Вас переслати мені в Сімферополь разом з тими увагами, що знайдете потрібними до діла. Зараз роблю третій ескіз “Штурм турецької галери козацькими чайками”¹. Сердечно бажаю Вам, дорогий Дмитро Іванович, усього найкращого, а особливо здоров’я, Дружині Вашій низенько кланяюсь, маю надію, що літом ще поспробую того правдивого і смачного борщу українського, котрим мене частували.

З щирою і правдивою пошаною Ваш

Микола Самокиша.

5/ІІІ 1931 р.

ДІМ. Арх-12148.

№ 377

ЛИСТ М. С. САМОКИША

19.03.1931.

Сімферополь - Дніпропетровськ

Дорогий і Високоповажаємий Дмитро Іванович!

Одержав ескіз, матеріали історичні і Ваш лист з увагами що до моєї праці. Бачу, що не потрапив сюжетом Вашим бажанням. Отож мушу зробити цей сюжет ще раз, користуючись з тих уваг, що Ви міні написали у листі. Як буде готовий другий ескіз, пришлю Вам на критику, а тоді уже почну малювати на полотні, бо в ескізі усе поправить можна, а на великому полотні це уже трудніше.

За матеріали дуже Вам дякую. При роботі буду придержуватись історичних документів, себ-то тих рисунків, що Ви міні прислали. Бажаю Вам усього найкращого і прошу Вас передати низенький поклон дружині Вашій.

С правдивою і щирою пошаною

Ваш Микола Самокиша.

19/ІІІ 1931 р.

ДІМ. Арх-12157.

№ 378

ЛИСТ М. С. САМОКИША

5.09.1931.

[Харків] - Дніпропетровськ

Дорогий і високоповажаємий Дмитро Іванович!

Тільки що прийшов додому з лікарниці, де міні робили дуже бо-лесну операцію, витинали ракову опухоль на нижній челюсті, після операції лежав ще три неділі, поки трохи підгоїлось.

В тих днях їду в Сімферополь і цей рік до Вас уже не попаду, бо треба ще лічитися і працювати. Ця хвороба одняла од мене багачко часу, так що мушу приналягти на роботу.

Маю надію, що до нового року пришлю Вам готову картину. Прошу вибачити, що так затягую працю, але треба міні серйозно полічитися, бо рак це така хвороба, що не можна запускати і треба як скоріше її лікувати. Прошу Вас передати мій низенький поклон Серафимі Дмитрівні. Бажаю Вам усього найкращого.

З великою пошаною М.Самокиша.

5/ІХ 1931 р.

ДІМ. Арх-12248.

1932.

*Сімферополь - Дніпропетровськ***Дорогий и Високоповажаемый Дмитро Иванович!**

Посилаю Вам мою картину “Морський бій”. Запорожці беруть на абордаж турецьку галеру. Якщо в чомось зробив помилки з історичного погляду, все поправлю як привезу Вам “Бунт на Січі”, котрий роблю тепер. Всі Ваші цінні уваги, що зробили мені до ескізу, я в картині виповнив і використав з тих історичних матеріалів, що Ви мені прислали. Прошу Вас не гнівайтесь, що так затягнув роботу, причина цього моя хвороба. Прийшлося 2 рази поїхати у Харків і там пробути чимало часу. Перший раз мені робили операцію, а другий раз продовження лікування лучами Рентгена. Втративши стільки часу, не міг Вам зробити більше, маю надію, що тепер робота посується скоріше. Пропу Вас передати моє щире привітання Серафимі Дмитрівні. Бажаю Вам усього найкращого.

С правдивою і глибокою пошаною

Микола Самокиша.

ДІМ. Арх-12149.

15.06.1932.

*Сімферополь - Дніпропетровськ***Високоповажаемый и Дорогий Дмитро Иванович!**

Одержав Ваш ласкавий лист і дуже був радий, що моя картина Вам і Вашим поміщикам подобалася. Що до турецької галері, як у Вас є краптий матеріал, то я з великою охотою поправлю, як приїду у Дніпропетровське. Зараз працюю над “Бунтом на Січі”. Це сложна і трудна задача, бо треба і історичну правду, і експресію, і групування фігур, а їх у картині чимало. Всі Ваші цінні уваги на мій ескіз я застосував у картині і дуже Вам дякую за коректуру ескіза. Як тільки скінчу “Бунт на Січі”, приїду до Вас і привезу мою роботу. Трохи щось нога у мене болить. Доктор каже, що це приступ подагри, да я йому не вірю - бреша. Ходить трудно, але роботі не перешкоджає. Пропу Вас, Дорогий Дмитро Иванович, як що можна, приплатити мені ще один царський портрет з підрамником, для останніх картин, бо Миколая, котрого я взяв у Вас, уже зроставав, а купити таке полотно тепер не можна, полотно дуже добре і його найліпше використовувати для музейних картин.

Пропу Вас, Дорогий Дмитро Иванович, передати мій низенький поклон Серафимі Дмитрівні, як я буду радий поїсти у Вас того славного і

правдивого борщу нашого українського, що вона так смачно готує. Ще раз сердечно Вам дякую за Вашу ласку.

З глибокою і правдивою пошаною

Ваш М.Самокиша.

15/VI 1932 р.

ДІМ. Арх-12158.

№ 381

ЛИСТ М. С. САМОКИША

20.11.1936.

Сімферополь - Дніпропетровськ

Вельмишановний і Дорогий Дмитро Іванович!

Посилаю Вам, через симпатичного і гарного хлопця Якимока¹, моє щире привітання і побажання Вам, Дорогий мій, усього найкращого, а передусім здоров'я. Прошу передати мій низенький поклон Серафимі Дмитрівні. Ніколи не забуду того смачного борщу, яким вона мене угощала. Бувайте здорові на многі літа.

Щиро і сердечно Вас поважаючий

Ваш М. Самокиша.

20.11.1936.

ДІМ. Арх-12246.

№ 382

ЛИСТ Ф. М. САП'ЯНА

[192....]

[...] - *Дніпропетровськ*

Любий Дмитро Іванович!

Од душі вдячний Вам за тепле й доброзичливе до мене ставлення. Їхати до Вас бажання й охота безмежні, тим більш, що це останнє буде вже оглядання порогів¹, але, на привеликий жаль, змушений обличити не реалізованими.

За цей рік перебування в Харкові почали мені підкачувати легені. З'являється противний кашель і почуваю себе не здорово. 10/VII одержав висновки тубдиспансеру вельми неприємні. З великим митарством і труднощами дістав місто до Гадячу в сосни і сьогодні вже на колесах. Хотів було їхати глянути й послухати переспіви шумлясті порогів в останнє, та, мабуть, вже тепер не доведеться.

Л. Ів. від моєї ласки відмовилась. Вона знайшла притулок більш зручніший і, по її словам, як вона розказувала, видно, що там їй не погано. Листа неї не передав, ба не хотів її затримувати. Передано ось цим козаком

Соколом Василем², молодим талановитим письменником. Дорогий Дмитро Іванович, як що можна, і не буде обтяжно, прийміть його, “пусурмена”, до Вашої “армії”. Хай він за мене розпрощається з порогами. Ми мали з ним удоволюватися Дніпро до Кічкасу, але зразу наші заміри лопнули. Він залишається сам, а самому якось ніяково рупати без теплого народу. Хай щастить Вам Дніпрова подоріж.

З синівською пошаною й любовію

Ваш Федір.

ДІМ. Арх-17501.

Адреса: “Дніпропетровське. Краєвий Історично-археологічний музей. Дмитрові Івановичу Яворницькому”.

№ 383

ЛИСТ Ф. М. САП'ЯНА

[192...]

Кічкас - Дніпропетровськ

У Вас же матеріялу, матеріялу, та ще - матеріялу, і написаного, і не написаного, і лежить він собі нишком ні гу-гу за себе. Пустіть його на білий світ у люде. Бо кому ж писати за наш край як не Вам! Хто другий краще за Вас напише. Ніхто. Такого ще поки немає, його треба сфабрикувати і пожити... багато часу прийдеться чекати поки з новоявленого будуть люде. Як напишете, наш збірник гордовито буде людям заглядати у вічі, а таким як він є, по щирости Вам признатись, буде біденький, спасибі йому. А за гордість то й рота не розвіляй. Ну й добре ж буде як Ви прикрасите його.

Бувайте здоровенькі. Міцно цілую.

Федір.

ДІМ. Арх-17500.

№ 384

ЛИСТ Ф. М. САП'ЯНА

17.07.1927.

[...] - Дніпропетровськ

Добрий день, дорогий Дмитро Іванович!

Відпочиваючи в Петропавлівці, взявся за вивчення кам'яно-баб'яного життя¹. Вже об'їздив декілька сел: Микольську, Петровку, Коханівку, Троїцьку, Іванівку. Виявилось, що я нахожусь в бабському оточенні. У Микольській сім, у Петровці дві (одна без голови), в Самарі біля Коханівки дві, на одній бабі перуть, друга дуже глибоко у воді. Ту, що баби перуть, я облапав у воді. Нічого баба. Хороша, тільки без лівої руки. В Троїцькій одна маленька, без ніг, все останнє - порядком. Ще думаю

поїхати до Слав'янки та [Герцєви]. Майже всі баби трохи попсовані (без рук), але на вигляд чудесні, в нас таких немає. Особливо одна микольська бабуса красива, здається ще й шліфована, голова пов'язана начебто татарською чалмою.

Наперед ніж вислати їх підводами до музею, треба Вашого благословення. Кожна підвода буде коштувати (до музею) приблизно карб. 25 – 20. Залишусь у Петропавлівці до Вашої відповіді-наказу чи так, чи не так.

Коли так, то я тоді буду відправляти підводами аж до музею. На мою думку, забрати їх треба. Попсованість не така, щоб їх бракувати.

Є ще баби у Юр'івці Павлоградського району, але туди я їду після району Петропавлівського. Разом з дозволом хай хлопці вишлють білетень по охороні пам'яників історії й природи, де були б декрети що до цих пам'яників, і карбованців з 30-ть грошей, бо мені ж придеться деякі з річки витягати й одкопувати, звозити до кучі, бо так далеко дешевше виїде, а в мене ні коп'я при душі.

Дядьки вільні будуть через неділі півтори. Микольські баби знаходяться майже всі в однісі двоє, вона біденька - просить, щоб їй що-небудь дали. Що Ви на це, Дмитро Іванович, скажете?

Бувайте здоровенькі. З пошаною

Федір Сап'ян.

Вітаю наш музейний народ.

17/VII-27.

ДІМ. Арх-17499.

Адреса: “м. Дніпропетровське. Краєвий історико-археологічний музей. Д. І. Яворницькому”.

№ 385

ЛИСТ Ф. М. САП'ЯНА

16.05.1928.

Кічкас - Дніпропетровськ

Ну а зразу докладно.

Справа взаємовідношення не поліпшується. Один на одного як чорт на попа, не балакають, проте живуть мирно.

Гамченко¹ пітушиться і пітушить не як хто, а як голова всим вуаковським головам голова. По його все йде неорганізовано і не організовано лише тому, що Ви, Дмитро Івановичу, не берете асистентів і археологів, тих, що він привіз з тим списком.

Сьогодні 16-го вечером помінялись нотами, але його сховані вимоги залишилися вимогами схованими. Залишається обуреним. Пиндичиться здорово за Смолича², що Аркадія Вікторовича³ викликали, і цей прибув, а той ні. Скільки я йому, старому індікові, не казав, що вже три рази його закликали і дали телефонограму, так він не вірить?! Балачки були давні. Він,

мабуть, вже розум позбуває. Грошей вже вхекали ми на розкопки до чорта, по 15/V-7, по моїм підрахункам, виходить біля 2237-10. Розкопано ж всього навсього не так, як я повідомил у першому листі, а менш 8 земл. і 2 могили та спорудження мезолітичне на лівому боці.

Таким чином, коли ту суму розрахувати на розкопані пам'ятники історії, то вийде на кожний приблизно 203 кар. 37 к. Це більше ніж до чорта. Можливо, що зі своєю профаністю я помиляюсь. Гамченко говорить, що це небагато, спробував мені довести, що могила може ще більше стояти. Як так і далі буде, то для науки багато зробимо - аж векатиме від наслідків наших досліджень. Через два тижні вони вже їдуть, цеб-то 1/VI.

Мартенс⁴ вже вибрався на гору. Нас перекинули до будинку в клітчастому заборі. Це повідомляю для того, щоб Ви не блудили. Сповістіть, яким їхатемете - раннім чи денним, і коли - я вийду зустрічати.

З Добровольським вже досліджуємо Дурну, начебто стоянка є, але ще непевно.

Ваш Федір.

16/V-28.

Негайно вишліть карб. 600, бо вже ні коп'я. Своєчасно не вишлете, будуть непорозуміння, а від їх вже й так голова болить. Давайте поради і директиви на [...] нотами, бо може де й спікнуся.

Тут так само мені солодко, як і там було на хлібозаготівлі. Самому важкувато, не скупіться, хоч трошки писаніть, як далі вести нашу "політику".

[Далі рукою В. Грінченка]⁵.

Дмитру Івановичу і всім музейцям мій щирий привіт. Дмитру Івановичу сюда потрібно обов'язково приїхати і розрядити ту атмосферу, що тут утворилася.

Ваш Грінченко.

ДІМ. Арх-17503.

Адреса: "м. Дніпропетровське. Красвий історико-археологічний музей. Д. І. Яворницькому // Кічкас, пошт. скринька 114. Ф. Сап'ян".

№ 386

ЛИСТ Ф. САП'ЯНА

8.08.1928.

Привільне - Дніпропетровськ

Любий Дмитро Іванович!

Шлю звістку вже аж з Привільного. Виїхали, крім "Гарнесенького", всі з усіма манатками. Петро Іванович¹ копає Похилий, Козар² на правому боці могили, Грінченко почав на лівому боці копати на Льовшинський, що за них все говорили. Дві могили з них будуть заливатись, але копати обидві

може й не варто, тому вирішили дослідити одну, коли буде путня, зачепимо і другу. Могили невеликі на толоці останні оті здорові під бакшами. Зробили розвідку по Вільній балці, правий беріг біля Вільного, нічого немає, крім блох в скелях Вільної балки. Поліз я голим в дірку, чимала дірка, подивитись, так вони мене як ушипали і з червоного зробили чорним, вискочив як опечений і прямо у воду. Ну й блох. Після дізнався, що там чабанські собаки ночують.

Пока Грінченко розкопає могилу, я розвідуватиму Короткий острів та великий Лозоватий, вони височенькі, місцями такі як і похилий. Є в нас своя флотілія, суботу й неділю Павло³, я й Грінченко з двома робітниками перетягли з Кічкасу за Вільний. Флотілія складається з двох великих човнів. Один новий, купили за 125 карб., добрячий човняга, а другий іншого пошибу позичив Дніпрельстан на час нашої роботи, але думаємо зробити так, щоб і цей наш був на всі добрі літа. Два човни цілком нас задовольняють. Човни добрячі, як орли, любо й подивитись. На Похилому стоянка і хороша стоянка. Докладніше за все прочитаєте в матеріалах, що посилаємо Вам для часопису.

У Привольному зупинились в школі, на дурняка, всі задоволені, бо почуваємо себе як дома, бабуля тут варить нам їсти. Природа над усе, сидиш, любишся, запалиш, щоб дома не журились і знову любишся, поїдаючи очима Дніпрову красу.

От сюди можна й Вам приїхати, тут буде для Вас новий відпочинок, не те, що в Кічкасі автобусне та автомобільне пердунство-тріскотня. Підходящу можна для Вас знайти кімнату, а як захочете, з нами будете. Спимо покотом, чому ноччу іноді приходиться від напружного дихання газогенераторів чхати усю ніч, хтось як нагазив, так трудно було і в носа втягти, але це буває лише ноччу.

Приїдете до Мартенса⁴, а він привезе сюди до нас, і Ваш приїзд як раз буде до речі

Їдучи захватить з собою геолога, бо Добровольський скоро голову прогризе, він мабуть гадає, що Ви не хочете надіслати, і посилаючи до Вас листи, залишає собі копії, щоб бути не винуватим не в науковості досліджень.

Бутилочку, що привіз, нічого не допомогла, охоти на далі - в нього немає. Обіцяв, що Ви дасте йому на обрубку карб. 200 - не бере. Мені здається, що він розівляє рота на кар. 500 - хоче за літо заробити на всю зиму, але рота заповнити, на мою думку, ми не можемо.

Не задоволений і дуже не задоволений, що етнографи одержують 200 кар., а арх[еологи] 160. Тут доля правдивості може в нього і є, бо робота тяжка, забирає цілий день. Петро Іванович⁵ теж натякав. І щоб усунути незадоволеності й нарікання, може б Ви, Дмитро Іванов., оплату етнографів урівняли б з оплатою археологів. Як ті, так і другі, наукові

співробітники, як ті, так і ці, витрачаються на підводи, і тут далеко більше витрат, бо кожного тижня приходится їздити за хлібом і продуктами до Кічкасу. Експедиційні гроші витрачати на такі підводи ми не маємо права, крім тут багато возні з робітниками, та й уся справа далеко складніша, не то, що з дідом, чи там бабою побалакати. Можна б було набавити цим, але сами робити цього ми не в праві, а якось уладнати треба.

Позавчора з Добровольським у мене була баталія. Це ірод, а не чоловік, це аля Пархоменко⁶ в кубі, а може й більше. Хотів було планувати на все і назавжди прибути до музею. Цілу ніч через нього, гаспіда, не спав. Сьогодні він те хоче, завтра те, то тим, то ще чи іншим незадоволений, тяжко вловити чого він хоче. Одне лише я вбачив, що він негідний чоловік, кар'єра, слава, заздрощі, егоїстичність його хвилюють до трусіння ніг. Він більший інтригант за Михайла Яковлевича⁷. Сьогодні у нас буде маленька привольна нарада. Докладно писати історію з Добровольським в цьому листі не буду, а приїдете, сами довідаєтесь, а тоді вже буде тихо й спокійно уладнається все.

По дальшому пересованню зупинятись будемо в селах, це дасть можливість пробути деякий час на дослідженню й Вам. Можна буде добре влаштуватись.

Будайте здоровенькі. Міцно цілую. Федір.

8/VIII-28 р. Вітають всі. Не забудьте за геолога.

ДІМ Арх-17502.

Адреса: "Красвий музей. Дм. Іван. Яворницькому".

№ 387

ЛИСТ Ф. М. САП'ЯНА ТА П. Є. МАТВІЄВСЬКОГО¹

8.05.1931.

[...] -Дніпропетровськ

Дорогому Дмитрові Івановичу палке весняне вітання.

Даруйте за довге мовчання і не припускайте думки, що мовчання за-було Вас. Ні, навпаки, дуже часто Ваш образ виростає між нами. Зберуться до мене дніпропетровські сироти, ну а де три хохли, там і співи, і от почнемо переспівувати отих, що виводили Ви отам дома, а після спогади всіляки. Так що Ви і там і тут.

Сьогодні виражаю Голомозого², їде Вам у поміч. Довго він брикався, а це вже вибрався і сьогодні навіть квитка взяв. Хочу поруч з цим дещо сказати за експедицію. Цей рік треба використати як найбільш що до асигнувань на археологічні дослідні, бо після вже цього не буде. Тих грошей, що там у Вас єсть на дослідження всієї території, що буде під водою, безперечно не вистачить. Кошториса порядного тут в секторі немає і для того, щоб

ще вирвати, треба подати справжній кошторис, за яким можна було б вирвати, вициганити ще якусь суму,

Мінкевич і Похілевич³ хлопці порядні, з ними можна добалакатись за нові асигнування, але цю необхідність треба обґрунтувати. Хотіли з Володеєм⁴ зробити це тут, але потрібно Ваш підпис. Одже Володя складе там і треба буде негайно вислати, а я тут буду тоді штурмувати. Момент цього року треба використати як слід, тим більш, що дослідження підійшло до території Дніпропетровщини, це вже всі здобутки Дніпрельстанові дуаки, вони залишаться не доторканими. То вроді дбали для іногородців Ви, а тепер вже для своїх.

Хочу сказати своє враження за Багалія⁵. Чувши від Вас не раз, нехотя так придивлявся і воочію упевнився, що це дійсно хамільйоська каналія. Відвертості й правдивості, хоч він їх і часто вживав, не побачиш. Це старий лис, ще з тих малоросіянствующих з вовчою шкурою. Без мила лізе, лиже й без мила пролазе. Даром його пришили до Інституту Історії Української культури. Ну, та годі про нього. Хай пасеться. Володя підганяє. Хочє писати Павло⁶.

На все добре. Ваш Федір.

Разом з Федором не можу, дорогий Дмитре Івановичу, не уклонитися низенько Вам і не вітати з цьогорічним, як і завжди, виїздом до археологічної експедиції. Про себе говорити нема чого; живемо не горюємо, хліб жуємо й гриземо граніт науки. Чув депо, що на Вашу експедицію цього року покладають високі надії. Це ж бо є останній рік. Коли Ви організуєте справу дослідів, а це Ви безперечно зможете, то можна сподіватися на додаткові суми. Так говорять, принаймні, у високих колах, в тому числі й уста колишнього нашого спільного Федора Миколаевича⁷.

Поки що бувайте здорові, може в ближчому часі побачимось.

З пошаною до Вас П. [Матвієвський].

ДІМ/ Арх-17498.

Адреса: "м. Дніпропетровське, площа Жовтневої революції, № 2, Дніпропетровський краєвий історично-археологічний музей, акад. Д. І. Яворницькому".

№ 388

ЛИСТ 3. СВАТОША

17.04.1911.

Вологда - Катеринослав

Милостивый государь Димитрий Иванович!

Мне известно, что место препаратора в естественно-историч[еском] отделе вверенного Вам музея до сих пор не занято.

Сожалею, что независящие от меня обстоятельства помешали мне занять это место в 1909 г. Тогда я, по недоразумению, попал в ссылку в Вологодскую губ.

5 мая текущего года оканчивается срок моей ссылки и потому я озабочен в настоящее время приисканием места и, в случае Вашего согласия, охотно поставил бы свою кандидатуру на место препаратора в Вашем музее.

Как о работнике по специальности, Вы уже имеете обо мне собственное мнение. Недоразумение [с] С. А. Мокржецким¹, с именем которого связано моё первое знакомство с Вами, думаю, не может быть поставлено Вами в минус мне лично, так как личность Мокржецкого достаточно Вам известна.

Остаётся сказать несколько слов об отношении ко мне администрации. В этом смысле могу Вас уверить, что возможные препятствия устраняемы. Лично могу заявить, что к партийным деятелям я не принадлежал и не принадлежу. В подтверждение этого могу дать подписку, как Вам лично, так и управе. Помимо этого могу представить свидетельство о благонадёжности от вологодского губернатора.

Ответ на это заявление прошу доставить мне до 5-го мая по адресу: Вологда, Никольская ул., д. Колпакова.

Зенон Сватош.

Его Высокородию
г-ну Директору
Екатеринославского
Областного музея
имени А. Н. Поля
Дмитрию Ивановичу
Эварницкому

ДИМ. Арх-17867.

Адреса: «Заказное. Екатеринослав. Его Высокородию г-ну Директору Екатеринославского областного музея им. А. Н. Поля Дмитрию Ивановичу Эварницкому».

№ 389
ЛИСТ М. К. СЕРГІЇВА

26.10.1927.

Томаківка - Дніпропетровськ

Дмитре Ивановичу!

У Томаківці цими днями зроблено цікаву знахідку. Під час нівелювання дна в ставкові на Кисличанській балці плут зачепив і вивернув частину череп'яного посуду. Робітники зацікавились, покопирсалися в тім місці і викопали частину посуду. Далі їх зацікавили ознаки порушеності ґрунту. Покопали на захід од того місця, де був посуд, найшли кістяк людини. Саме поховання було зроблено в ямі, викопаній навхрест, кістяк лежав ниць з розпістертими на боки руками. Він зберігся не дуже, особливо в

хребтовій частині та в передній частині черепа. Біля кістяка лежала залізачка на чотири ребра, довжиною один вершок. Залізачка настільки з'їдена іржою, що на її не помітно нічого.

Роздивившись на знайдене, робітники попробували міцність посуду і одбили од спідньої частини декілька шматків. Про все це довідався один з учителів, пішов, забрав лишки посуду, частини кістяка й залізачку, але не знав яким чином, передати його до музею.

Взнав про це і я та й набрався нахабства потурбувати Вас. Я зібрав лишки посудини [вісім шматків] і взяв до себе залізачку, гадаючи, що Ви в листі вкажете, як найкраще переслати це все до красивого музею.

З пошаною до Вас М.Сергіїв.

Адреса: Томаківка на Запоріжжі. Микола Костянтинович Сергіїв.

Місто, де зроблено знахідку на зиму затопе ставок. До цього воно було остронь течії. Над ним було підвищення в пів-аршина на два, приблизно, сажні з заходу на схід.

Посуд череп'ячний, декількох частинок його, дрібних, не найшли, на шийці [на клапті] напис, що відтиск із його прикладаю. Форма посуду змальована на додатку [як зміг намалював].

Промір [діаметр] ший посуду в середині - 4 дюйми

- [діаметр] посуду в найширшому місці - 14 дюймів

- [діаметр] денця - 2 дюйми

височинь [не точно - по шматках] - 28 дюймів.

Довжина ручки сторч - 7 дюймів, довжина ручки поземно - 3 дюйми. Товщина черепків - чверть дюйму. В денці посуду заглиблення.

Саме місце знахідки цікаве тим, що навколо його селяни знаходили іноді залізни й бронзові кінцівки стрілок.

P.S. Дмитре Івановиче! Зверніть увагу. Буду дожидать хоч короткої відповіді - в її запишіть переклад оцього видавленого на посуді напису.

Ще раз - вибачте!

ДІМ. Арх-17817.

Адреса: "Дніпропетровське. Красвий музей ім. Поля. Дмитру Івановичу Яворницькому (Эварницькому)".

№ 390

ЛИСТ М. К. СЕРГІЙВА

8.11.1927.

Кисличувате - Дніпропетровськ

Дмитро Іванович!

Вашого листа одержав! Гадаю, що чоловіка посилати по амфору незручно, бо я живу за 7 верст від станції, станція глухенька, важко найти на її

візника. Привезу я [це звичайно, коли музей зможе оплатити поїздки]. Не знаю, як краще везти, чи по залізниці, чи автобусом. Залізницею небезпечно від Запоріжжя - можуть потовкати амфору. Вкажіть кращий шлях поїздки.

Потім, мені хотілося б Вас побачити та побути в музеї, чи можна це зробити щодня. Вкажіть також адресу, чи Вашу, чи музею, щоб знати, напевне, куди простувати. Відповідайте й везиму.

З пошаною до Вас М. Сергійв.

Адреса: Томаківка, Запорізької окр.

Микола Костянтинівич Сергійв

P.S. Да, а коли автобусний рух між Запоріжжям і Дніпропетровським припинється?

ДІМ. Арх-17832.

Адреса: "Дніпропетровське. Красний музей ім. Поля. Дмитру Івановичу Яворницькому (Еварницькому)".

№ 391

ЛИСТ М. К. СЕРГІЙВА

12.12.1927.

Томаківка - Дніпропетровськ

Дмитре Івановичу!

Вибачайте, що пізно надсилаю Вам про «трясунство» матеріали. Довго ходив «проповідувати» їхній пресвітер, довелося дожидати. Я оце сьогодні зайшов до нього і розпитав про все докладно.

У Томаківці «трясунство» з'явилося біля року тому. Їхню релігійну групу заклали вихідці з секти євангельських християн. Ці люди, всього три - чотири чоловіки, скидалися й скидаються на психічно хворих. Вони деякий час бовталися між сектами, а потім, познайомившись з «трясунами» з Полігів Запорізької округи, і собі пристали до їхньої «віри».

По своїх поглядах вони найближче стоять до євангельських християн, з котрими сперечаються відносно хрещення. Євангелісти хрестяться водою, а «трясуни» кажуть, що таке хрещення неправдиве. Треба хреститися духом святим, а потім уже у воді облили гріхи свої. Далі, євангелісти спершу ніж прийняти [хрестини] «іспитують» віру, а трясуни похрестять кожного, на кого зійшов дух святий. Перші хрестять тільки дорослих, трясуни ж і дітей.

Про те, чи «получив духа» той чи другий, трясуни визнають по вмінню балакати на різних мовах. Це вміння набувається не шляхом вивчення, раптовим початком белькотування. Оце балакання на «іном язике», хурди-бурдикання, єсть незрозумілою мішаниною слів з різних мов, Трясуни запевняли, що кожний, хто одколеться від їх, залишиться без духа, а

значить і без уміння джеркотіти. Недавно на цьому вони вляпались - дівчина, що була з духом, вийшовши заміж за православного, залишивши трясунів, і тепер, сміючись, повторює колишнє уміння.

Певної назви, сталої, у їх нема. Вони себе величають євангелістами-духовниками. Селяни їх звуть «трясунами» чи «трусами». Тепер їхня група в Томаківці перетворюється на релігійну общину з кількістю в 170 чоловік дорослих, а потім малечі 8, духом теж біля цього. Для молитви вони збираються в «молітвеному домі», читають там святе письмо, співають псалм, а потім уже моляться. Святим письмом вони вважають біблію в цілому, а більше всього вживають Євангелія і пророків. Псалми співають так і такі, як у євангелістів. Правда, дві-три на крадений голос, наприклад, на голос «Ще не вмерла Україна». Цією частиною керує «пресвітер». Він «указаний духом святим».... Це просто найспритніший із їх, що проіхнеться над усіх. Ця частина їхнього зібрання проходить спокійно, але коли починають молитися - можна подумати, що потрапив у божевільню. Белькотнява «на всіх язиках», биття в груди, плач, викрики, качання на підлозі і наслідком - декілька непритомних. Вся ця трагікомедія може бути спинена одним словом пресвітера: амінь. Взагалі «амінь» припиняє все між трясунами, мов «смірно» між солдатами.

До інших напрямків християнства трясуні ставляться так:

- Всякій помьоршій православний погібший єсть человек...
- Євангелісти получили премудрость божію в писанії, но оні не імеют духа, чтобы понять его і пойти путями істини.
- Адвентісти овци заблудшіе...
- Но прідьют время і все рекі сольются в одном море...

З метою піймати більше людей до себе, вони улаштовують зібрання серед тижня у «братів» і «сестер». Туди прямо таки приглашають всіх і вся. Тут вони тільки читають святе письмо та співають, але не моляться «всезично». Тіло для їх ніщо, вони намагаються жити для духа. Через це вони з великою охотою поділяються з «братами» своїми по духу всім, що мають.

Росте їх рух за рахунок, найбільше, сектантів [давніх релігійних фанатиків], а також і за рахунок бідноти, що суне туди, щоби дістати і на посів, і, часом, на харч.

Листа Вашого одержав. На хрест і на [...], за Вашою радою? плонув.

До Ваших послуг М.Сергійв.

Оті пісні, що я Вам пообіцявся, привезу весною, бо не знаю, які Вам будуть потрібні, і як підряд переписувать, так дуже багато, зпштікв десять. Слова ловитиму обома вухами.

Чи такі заадується?

- голиця — шкура, знята з постриженої і незабаром здохлої вівці. Цю шкуру вживають до латання кожухів.

- веснянка - шкура з вівці, що здохне ще не стриженою. Така шкура не міцна. З неї скоро вилазе шерсть.

- перестрига - шерсть, що виростає на осінь на постриженій весною вівці.

- типипнути - телепнути, вдарити чимсь, когось.

- вервечка - біля коліски, і - ? полетіли гуси довгою вервечкою.

P.S. Да, трясуні вживають виключно російську мову на своїх зборах до моління, на російській же мові вони достають і біблію.

ДІМ. Арх-17813.

Адреса: "м. Дніпропетровське. Жовтнева площа № 2. Красний музей (ім. Поля).

Дмитру Івановичу Яворницькому".

№ 392

ЛИСТ М. К. СЕРГІЙВА

16.02.1928.

Томаківка - Дніпропетровськ

Дмитро Іванович!

Обіщав я Вам записувати слова та й досі не надсилав. Був у Харкові. Лежав там у клініці, на консультації. Хотів довідатися, чи зовсім здоровий. Там багато людей було з різних округ, так я й записував, що на мою душу, цікаве. Біля слів є помітки відкіля вони.

Тепер пам'ятаєте, Ви обіщали взяти мене за копача в експедицію. Так, чи це можна буде? Хотілося б знати про це. Бо вчителювати лікарі не радять і надалі, працюйте, кажуть, фізично, чи вчіться та тікайте від учителювання.

У Томаківці є ще один охочий до експедиції. Він і в минулому році, працюючи на Дніпрельстані, до Вас хотів проситися, та не наважився, побоюєсь. Так може й йому місце буде?

Потім за оту могилу, що її під час війни порили. Її поперед у низу 40, приблизно, сажень. Тирчать колом там 35 камінюк коржастих. Каміння різної величини, більшість із їх вздовж, зверху вниз, як вони стоять біля сажена, вишир до півсаження.

Так там таки думають поз неї шосе мостить. Коли б вони відтіль не розікрали того, що там єсть.

Ну, будьте здорові!

З пошаною до Вас М. Сергійв.

15.02.28.

Томаківка

на Запоріжжі.

А Козар¹, мабуть, підобрав іншого кореспондента по охороні пам'яток, бо мені ні словечка.

Дмитро Івановичі Будь ласка, дайте відповідь про експедицію, чи можна й коли їхати, якщо можна.

ДІМ. Арх-17831.

Адреса: “м. Дніпропетровське. Красвий музей. Жовтневий майдан № 1. Директору – Дмитру Івановичу Яворницькому”.

№ 393

ЛИСТ М. К. СЕРГІЙВА

1.04.1928.

Томаківка - Дніпропетровськ

Шановний Дмитре Івановичу!

Ще раз до Вас. Коли мені виїздити на роботу в експедицію та куди саме? Можливо треба з собою взяти які документи, так які саме?

Потім, чи Ви будете там, куди мені їхати... Коли Вас там не буде, так чи приймуть мене без Вас?

З собою захватю зшиток з піснями: весільними, побутовими і іншими, можливо, що там є інтересне для Вас.

З пошаною до Вас

М. Сергійв.

Томаківка.

P. S. Про час та місце, куди їхати до експедиції напишіть, будьте ласкаві.

ДІМ. Арх-17844.

Адреса: “м. Дніпропетровське. Красвий музей. Директору Дмитрові Івановичу Яворницькому”.

№ 394

ЛИСТ М. К. СЕРГІЙВА

14.07.1928.

Томаківка - Дніпропетровськ

В[ельми] ш [ановний] Дмитро Іванович!

Ви пам'ятаєте про могилу, що я говорив Вам зимою? Зразу про[з] їх почали роботи по стеленню шосе. І ось наслідки: цими днями одну могилу з під'йомом над землею не більше як напів метра розрили, виявили там кістяки, говорять і про речі, але [...] не знаю. Довідався про могилу та розкопки на другий день. Кажуть, базар там був неможливий - дожидали кладів. Над тим же шляхом одрили труну, мабуть запоріжця. Труна будова, положення з заходу на схід, були сліди волосся на черепі. На черзі роботи ще поз цілу низку дрібних могил. Говорять про вуздечку, чи вудила, що викопано при роботах. Сліду, куди ця річ ділася, ніяк не піймаю. Украли певно. Була вона з бронзу, чи міді, кажуть.

Ні райвик¹, ні міліція заходів ніяких не вживає. Мені втручатися нема з чим. Коли папірець, то тоді б примусив би спинити роботу до Ваших вказівок.

Лексичний матеріал збираю. Єсть багато цікавого. Перешлю незабаром. У Томаківському ЗАЦСі найшов метричну книгу з 1794 р., старі речі єсть також у томаківській старій і ільїнській церквах. Не знаю, чи музею вони цікаві, чи варт їх оглянути та описати Вам. Багато інтересного архівного матеріалу з Томаківського РВКу забрав окрархів. У Томаківській церкві єсть якась грамота, якогось кошового. Це так чув од томаківських учителів, чи це правда, чи ні - не знаю. Взнати про це важко, бо попи зі мною не дуже балакають.

Пишу з коліна, взнавши про «розкопку».

Ну, бувайте здорові!

М. Сергійв.

с.Томаківка

Запорізької округи.

ДІМ Арх-17809.

Адреса: «м. Дніпропетровське. Красний музей. Директору - Дмитру Івановичу Яворницькому».

№ 395

ЛИСТ М. К. СЕРГІЙВА

2.08.1928.

Томаківка - Дніпропетровськ

Дмитро Іванович!

Пересилаю Вав трошки зібраного матеріалу. Обходив оце Томаківський і Хортицький райони Запорізької округи. Ходив повагом, бував по базарях, а там слів можна записати найбільше. Був на Дніпрелестані, заходив до копачів. Вони вже багато матеріалів здобули. Бачив там Козаря, передав йому список старовинних книжок, що оце не-давнечко понюхав. Метрична за 1794 рік, прихідно-расходная Томаківської старої Благовіщенської церкви за 1793 рік, Євангелія теж XVIII віку. Він говорив, що забере їх до музею. А я, мабуть, Вам багато зайвих слів пишу та завдаю тим роботи? Вибачте, бо в мене нема словника Грінченка. Цікаво, чи Вам потрібні варіанти слів, як ось кажуть у Томаківці - гаймувати замість гальмувати. Вивчився оце пісні одні та не розберу про кого там співається.

- Я думала, що був зелененький, аж то стоїть гайдар молоденький.

- Ти, козаче, молодий гайдарю,

- виведе мене з глибокого яру.

Це з середини. Що воно за гайдар? Чи гайдамака? ... Чи....? Не доберу.

Ну, всього Вам гарного, Дмитро Іванович!

М. Сергійв.

P.S. Да, я ж таки думаю колись з порогів забрести до Дніпропетровського.
Чи дозволите переночувати там де зимою - в музеї?

- обцебрувати - ? [мені з'ясовував подолянин, що це поставити зруба
в колодізі]

Уже ж тая криниченька обцебрована

уже ж моя дівчинонька обцілована

[Подільська пісня]

- ходити бобосом -[?]

Хлопці біля дівчат так ото бобосом і ходять. Та на те ж вони, правда, й парубки, щоб викаблучуваться.

- джермелі - щипці, що ними чабани витягають у овець червей

- типчина - шовкова трава, тирса

- глечика скинуть - поставить глечика, так, лікарі ставлять банки

- шмарувати - ? - та я одшмарував сьогодні верст тридцять, то й при-
став

- джюджя - гуця, що осідає на дно в посуді з олією пришепшити -
убить - пришепсшить то легко, так його пахло заховати важко

- обашпорити - присудить, засудить

Його на три годи обашпорили/

- рецепт - рецепт

- запалитись? - Та хоч би ж запалилась, а то так по вулиці
волоссям і світитимеш

- переробиться - надірваться на роботі, перевтомиться

-дох - смерть - І доху на тебе нема?!

- дьогтярник - жостір / рослина/

- середовий - той, що в середині, внутрішній [середові хвороби, се-
редові замки]

- оквісовати ?- [Чого ти губу оквісив]

- дати латати - втекти.

дремнути ? - Ми як дременули тоді з садка та низами й втекли

- викладати - халастать

-вилупень — [про малу дитину] - та в неї вже один вилаупень є...

- вимулити - вимить [російською] - та вода повимулювала такі великі
каміння під їхнім городом....

- пляшечка - лямпова склянка

- Йон - Іона -[ймення]

- випрацювати — витягти Насилу випрацювали віз із баюри...

- Никипор - Ничипір

од людей ? - Та то він од людей хреститься, а в бога не віре.

- зразу під ним ? - про менчих у сім'ї дітей. - Іван зразу під Ганною, а
Танка під Дмитром.

- ходки - шагом - Ну, хай коні ще ходки йдуть, бо ти їх переженеш...

- гуртоправи, гуртарі ? - Позна гасм, гасм там стояли гуртоправи з своїми гуртами. Поміж тими гуртарями сам хазяїн ходє ...[з пісні]

- пажили - ? - Я тебе викликаю з її рук, з її ніг, з її жил і з пажил [з шептання від пропасниці]

- стати на балачку - ? - Та я, як став на балачку з ним так насилу одчепився

- двойник - гиря на два пуди

- Гома, Гомик - скорочення ймення Хома

- Титя [титя] - від Титяна

- напругом - швидкоуючи

- сцикління - сеч [російського – моча]

- попілниця- короб до носіння попелу

- либувати - глузували

- старник - торішнє некошене сіно

- розпарки - обува не з однієї пари

- зацурити - ударить [Зацурь собаку, хай не гавка]

- палати - російською – метаться. І чого б я так палала з краю в другий?

- земляне серце - гіпс [мінерал]

- набабать – набалакать. Вони тобі набабали, а ти й віриш...

- провалюються - проривать [про чиряки]; та вже чиряк провалився

- настрямок - маленький стіжок соломи, сіна

- безкоровайна шейма, курва – безкоровайна [?]. Так величали раніше жінок, що жили невінчаними; безкоровайністю їй ніде не давали проходу.

- нечупайда - російською - неряха

- бздюха – жужелиця [комаха]

- заляпорений - російського – загажений. І такий камінь заляпоряний, що й прать ніяк, і посадовила ж отих качок, лиха година, на камінні

- звалить – [хліб] – скосять. А ми косаркою оце за день увест хліб звалили

- назелень - зеленим, недоспілим/ Ми хліб звалили назелень, думали, що в валках дійде

- метелик - ніж, що з їх складаються коса на косарці

ДІМ. Арх-17808.

Адреса: “м. Дніпропетровське. Красивий музей. Директору - Дмитру Івановичу Яворницькому”.

№ 396
ЛИСТ М. К. СЕРГІЙВА

5.10.1928.

Томаківка - Дніпропетровськ

Дмитре Івановичу!

Попрацював я місяць у Кічкасі та й змушений був залишити роботу. Захворів на малярію та до того й стара хвороба почала озиватися. Сказали лікарі, щоби ще байдикував літо без певного [постійного] діла.

У Кічкасі я записав декілька слів од хлопців з Поділля та трохи позаписував у Томаківці. Ось вони:

- дубовина - домовина, труна,
- свирбиус - шиншина.
- гира - великий чуб
- роман - ромашка [квітка]
- ірис - висівки
- боднар – [мабуть, від [бодня] - бондар
- криниця - криниця
- парубочити - парубкувати
- виробиться - натомиться, загубити сили [витратити] під час роботи
- домовний ? - хахли єсть такі домовні, що балакають чисто по

українському

Це від подоляків. Останнього слова я не розумію і тому подаю речення з балачки, що в ній вжито було цього слова.

Тепер з Томаківки:

- стуленики – варяниці, перегорнуті пополам і так поварені
- прижикотитись - вирядиться [говорять про дівчат]
- моровиця - епідемія
- одляски - луна [ехо]
- напічний - той, що на печі [напічне віконце]
- чинний - ? [а чи воно ж чинно вийде, коли ми отак зробимо?]
- Левендик - Венедикт [ймення]
- бокасувати - ходити з особливими вихилясами одним боком тіла
- сходини - побачення [рос.свидание]
- меланкувати - щедрувати
- хряпко – [шлях, грудям взявся та так же ж хряпко їхати було]
- зведенята - зводні брат і сестра
- Вона тобою не празнує - ?
- локшина - локша
- бережник - берег річки зарослий деревом, кущами та травою
- випрацювати - витягти [ми поки випрацювали бричку з рівчака]
- псякувати - лаяти

- зразу під ним - так говорять про менших віком, порівнюючи їх із старшими [про братів і сестер]

- пляшечка - склянка на лампу

- ходки - шагом

- Йон - Иона [рос.]

- повтерегенговалися - повлазлили, втаскалися

- Колько - скорочення від Микола

- Никипор - Нисихвір - Никихвор.

Я літом буду на порогах, а потім зайду до Вас у Дніпропетровське - у мене дуже багато записано народних пісень, може які здалися б на що. Думаю записати їх іще чимало за літо та біда в тому, що часто в чужій слободі доводиться довго з'ясовувати міліціонеру, чи йому подібним "сторожам порядку" нащо ці пісні. Теж саме і під час запису слів буває. Я б попросив у Вас, коли можна, папірця-доручення записувати пісні, лексичний матеріал тощо. Коли б такий папірець чи від музею, чи з іншої установи, справа б удавалася легше.

На розкопках трошки познайомився з роботою. Тепер уявляю собі вже гаразд, як треба проводити розкопки землянок та малих могил. На той рік, коли буду здоровіший, зможете на роботі використовувати більше. Ну, поки що будьте здорові!

З пошаною до Вас М. Сергійв.

Вибачте, Дмитре Івановичу, що я може вніс затримку в роботу експедиції, залишивши Сергія Свиридовича¹ наслідок без помішника. Хвороба перебила.

5.VI.28

Томаківка.

ДІМ. Арх-17807.

Адреса: "м. Дніпропетро[вське]. Красний музей. Директору - Дмитру Івановичу Яворницькому".

№ 397

ЛИСТ М. К. СЕРГІЙВА

22.12.1928.

Томаківка - Дніпропетровськ

Дмитро Іванович!

Посилаю Вам трохи лексичного матеріалу. Записав ці слова в Томаківці та в Томаківському районі. Коли Вам потрібні назви частин ткацького в[е]рстату, можу записати. Літом я говорив Козареві про метричну книгу 1794 року та Євангеліє теж XVIII віку, що є в Томаківці. Він тоді пообіцяв забрати до музею та й забувся мабуть. Ці книги, особливо мет-

рична, можуть загинути, бо разом з паперовими покид[б]ками без догляду лежать у одчинених шахах.

Мені цікаво, яке Ваше враження від роботи археологічної експедиції, чи багато матеріалу дала вона? Що вона та де вона робитиме на той рік?

А як справа з Вашим словником? Ви, вибачте, Дмитро Іванович, за питання, але мені цікаво взнати і наслідки археологічних розкопок і справу видавання та збирання матеріалів до Вашого словника. Коли будуть у мене слова, припшлю знов. Записую весь час, але не завжди в однаковій кількості трапляється матеріял, тому оце так довго і не надсилає нічого. Ну, будьте здорові!

З пошаною до Вас М. Сергіїв.

22-ХІІ.28 р.

ДІМ. Арх-17816.

Адреса: “м. Дніпропетровське. Майдан Жовтневої Революції № 2. Дніпропетровський Красний музей. Дмитрові Івановичу Яворницькому”.

№ 398

ЛИСТ М. К. СЕРГІІВА

20.03.1929.

Томаківка - Дніпропетровськ

Дмитро Іванович!

Перш за все: вибачте; вибачте, що я, одержавши від Вас листа і гроші, і досі не подякував за подарунок. Хотілося зібрати побільше слів. Покладав великі надії на час перевиборів. Та не так вийшло, як думав я. Кожні збори я одвідував, вслухаючись до кожного звуку. Людей ходило багато, майже три чверті виборців, але нових слів для словника записав мало. Ви тоді запитували про “опинок”. Це слово визначає, як я й тоді писав, маленькі качани пшінки [кукургузи]. Єсть подібне до цього слово “опімки”, котре визначає невеликий шматок хліба. - А та, - кажуть осілі в Томаківці полтавці, - різала паляницю так, що самих опіmkів наробила. Далі нові слова:

тюпоріти – [про коней] бігти помаленьку

лащуряка - лобуряка

щодоуха - щоденно, раз у раз

... та мої діти щодоуха у баби сидять. Як повставали і гайда з дому.

блакети - плакати

[г]ава[г]а - роззява; той, що “[г]ав лове”;

глизявий – [про гречані крупі]? Так називають крупі, з поверхні котрих - обсувається при митті слизька маса, що впливає на поверхню;

канцури - ? - [про волосся]

-...Я тобі, сукино дочко, оті канцури обриваю; бач як повипускала з-під платка!

варивода – [російського] бузотьор; людина, котра любе говорити при кожній можливості; кряжиги - дріжати над чимсь, або за чимсь;
“– ... ти за баштан не кряжи, не бійсь, не покрадуть, увесь твій буде”.

кумільга - стати - стати сторч, упасти ;

спленичитись - сплестись під час бійки руками й ногами;

котуляти - ? - ... Сірко котуляв маслак, котуляв поки надгріз;

розчапати - ?-... Дорога скверна, кригою взялася земля, так кінь і розчапав копито; нічим тепер із двору виїхати;

дузик - невеличка покришка з коробки з під вакси або т. інше;

правиця солома - рівна непобита солома; околот;

дурноси – [лайка] дураки;

дрило – рало;

вайтажитись - возитись - ...так я з конем цілий день провайтажився;

прийманський [скот] [?] - та у їх на загоні багато прийманського скоту було, з усієї околиці на літо віддавали;

лутяка - лобуряка; розбишакуваний парубок;

дерзкий - той, що купи держиться краще... мамали[г]а на молоці таки дерзкіша від тієї, що водою місяня.

Більше зразу нема. Зберу ще.

Дякую за гроші. Вибачте, що довго не обзивався.

З пошаною до Вас М. Сергіїв.

20-III-1929 року .

Томаківка Запор[ізької] окр[ути].

ДІМ. Арх-17815.

Адреса: “м. Дніпропетровське. Майдан Жовтневої Революції, 2. Красвий історико-археологічний музей. Директору - Дмитру Івановичу Яворницькому”.

№ 399

ЛИСТ М. К. СЕРГІІВА

15.06.1929.

Томаківка - Дніпропетровськ

Дмитро Іванович!

Посилаю Вам зіпшитки записаних мною за останній рік пісень. Знаю, що більшість із їх, коли не всі, Вам відомі, але все ж таки думаю - Ви найдете в їх вимовні особливості, а десь може й варіанти сюжету. Я намагався їх записувати не змінюючи жодного звуку. Мовні відміни, а також слова, котрі мені здавались невідомими, я підкреслював. Мене дуже зацікавило вживання в піснях «дунай-річок», тобто перенесення назви Дунаю на багато річок рядовим речівником. Потім багато речівників з весільних пісень мені здаються за ймення богів з часів поганства. Особливо це кидається у цілком, мабуть, знівеченій «наші бояре гору брали, ой ладо, ладо!» Записав я і декілька шептань, насилу віпрохав бабів - бояться знищити лікувальну

здатність. Переписав трохи подільських пісень від тих подоляків, що переселилися до нашої округи.

Не знаю, чи варт було проводити записи цих матеріалів, адже ж більшість уже записана?

Коли ці записи мають в собі щось цікаве, записуватиму ще і ще.

Тепер для словника:

- покулина - залім; низька містина на повороті річки, котра не заливається водою, а від останньої поверхні одмежується дугастою кручею.

- п'ятириччється - [російське] п'ятиться;

- зяпати язиком - ляпати язиком;

- поодзяблювати [вікна] - поодчиняти, поодтуляти;

- карбун - пужало чабанського батога, на якому засічками означаються одиниці, а хрестиками десятки овець пригнаних до отари. Господарі ведуть свої замітки на сволоках, котрі тоді теж називають карбунами.

- халасувати – тягати; “...Та вона не халасувала ряднину по холодах ціле літо”.

- жаб'яча подушка - мох, котрий росте на солом'яній покрівлі будівель;

- плаюкати очима – [?] кажуть про п'яниць, коли вони ледве ворухать повіками;

- обидень – [чи не за день?]; “...Я виперу сорочки обидель, до вечора й посохнуть”.

- чмутус - сміється безжурно в самі скрутні хвилини; «з голоду пухне, а ще й чмутус»;

- кужельма полетіти - стати сторч під час бійки; стати кужелем;

- зарутитися – заспатися; «...А цей зарутився і очей не продере».

Оце поки що всі слова. Поза Томаківкою буваю дуже мало, а в Томаківці дуже мало чую нових слів.

Дмитро Іванович! Мене дивує заведення в українській мові «останнього» правопису. Навіщо: кляса, клуб, агроном, газета і друпі, коли переважна більшість українців, тільки мова не про інтелігентів, вимовляє: «класа, клуб, агроном і газета»? Для чого одриватися від народної вимови. До прикладу - багато селян скаржаться на таку «аристократизацію» правопису. Мене цікавить справа з цим «остаточно затвердженим» правописом.

Тепер знов за старе. З Козарем¹ я ні до чого не дійшов відносно охорони пам'яток старовини в Томківському районі в минулому році. Але треба щось зробити. У нас при церквах, а де й при сільрадах є цікаві документи, книги і всі вони потроху гинуть без догляду. В церковних архівах єсть цікаві прихода-расходные книги [з початку XIX віку], церковні літописи, котрі іноді подають історію заселення приходу, картинки відносин попів та поміщиків і часто змальовують придушення селянських

протестів проти попівського жмикроцтва, брачные обыски, исповедные росписи, ревизские сказки і т. д. В сільрадах догляд за документами архіву скверний, а в церквах і того нема, бо між попами тихонівцями та оновленнями точиться запекла боротьба, церкви переходять з рук до рук, причому багато попів оновлених люди з нижчою освітою, котрі навіть не розуміють вартості архівів.

Я б прохав Вас, коли це, звичайно, можна, щоб мені далі від музею дозвіл, в неслужебний у церквах і в неробочий час у цивільних установах, оглядати архіви та брати підписку для музею про те, що той чи інший документ буде збереженням. Тоді може не буде таких випадків, як у Томаківці, що метрична книга за 1793 рік валяється у вогкім помешканні мишачим недоїдком. Коли можна, пришліть, може беручи розписки, вдасться щось врятувати. В тому паперці зазначте також, що доручається брати на облік старі речі. А то говорять, що в Томаківці в церкві є Євангеліє XVIII віку, якась грамота якогось кошового отамана, а що там воно справді, про це знають тільки стіни церковних шафів. Багато речей, коли не брати на облік, може загинути під час закриття церков. А в нашому районі деякі на ладан дихають.

Далі про інше. Наперед вибачте за те, що потурбую Вас. У мене велика бібліотека, котру частково я надумав розпродати. До цього штовхає життя злиденне. У Томаківці на книжки свата найти важко, бо більшість їх у мене з фізики, математики та філософії. Я Вам назову деякі: «Промышленность и техника» - 10 томів, Ратцеля «Народоведение» - 2 томи, Мейера «Мироздание» - 1 том, Ратцеля «Всемирная география» чи «Земля и жизнь» - 2 томи, Мейера «Жизнь природы» - 1 том, Гаакє «Происхождение животного мира» - 1 том, Литрова «Гайны неба» - 1 том. Це не з згаданих галузей знання.

Всі книжки, хоч і куповані давно, але нові, в палітурках з «золотим» відтісненням заголовків.

Я прохав би Вас, щоб при нагоді направити до мене покупця - дали мою адресу. За це ще раз вибачайте.

Торік я з двома хлопцями думав забрести до Вас у музей, Ви тоді дозволяли переночувати у музеї, так чи цей дозвіл Ви дасте й тепер?... Може б через пороги дійшли й до Вас. Ну, вибачайте ще раз. Ставлю крапку.

Бувайте здоровенькі!

З пошаною до Вас М. Сергійв.

15 червня 1929 року.
ДІМ. Арх-17833.

№ 400
ЛИСТ М. К. СЕРГІЙВА

3.08.1929.

Томаківка - Дніпропетровськ

Дмитро Іванович!

Ще в червні я послав Вам рекомендованою бандероллю загальний зшиток з різним матеріалом. Відповіді і досі не маю. Чи одержали Ви ту бандероллю? Напишіть мені. Може розшукаю тоді.

З пошаною до Вас М. Сергійв.

Томаківка.

ДІМ. Арх-17823.

Адреса: “м. Дніпропетровське. Майдан Жовтневої Революції, № 2. Красний музей. Директору - Дмитру Івановичу Яворницькому”.

№ 401
ЛИСТ М. К. СЕРГІЙВА

30.11.1929.

Томаківка - Дніпропетровськ

Дмитро Іванович!

Посилаю Вам трохи слів зібраних за останній час!

заковизнути - здохнути, умерти в самотні;
задвійне війкно - середови вікно, зимня рама;
гапкати – бурчать [рос.], він таки догапкається, поки я йому шию наб'ю;
вантажитися - возитися з роботою; довайтажився, що й місця не знайде, так виморився;
похвиряти [по хаті] - бігати сюди й туди без діла
бажати - ? чого ти лізеш до мене, хіба я тебе бажала?
Як прийдеться до сикизу ... - до скрута, по саме нікуди;
вбувало - обува [треба вбувало справлять;
обрідня пшениця - недородня пшениця;
та то косарка старник - старье [рос.];
- плішами черви хліб виїли - ? містинами, поробили лисини;
- та він лупився раніш за мене - родився раніше...
Назаря [родов. Відм.] цікаве наголошення;
- поки спелепкаєш сніп – зв'яжеш;
- а харч не доходе - харч не годиться, скверна харч;
- у нас у хаті курвище – курно;
- кагала – кагала;
- набилоче - на себе попанку – надіне;

- і що я з оцими радиками буду робить? – [з дітьми], про дітей;
- кладіть мою голову до дровесня й рубайте ... - до колоди;
- та це зразок - викройка [рос.];
- тисяшник – багатий;
- я й не з'яню, свого діда...
- не [г]удю [р], не викриваю його з'яну;
- хоч черги застояти - ряди діждаться? дождаться черги;
- та ти не одпередикуйсь хворобою, а починай робити - не відмовляйсь;
- бадиль – бадилля;
- та він трохи якорив - справу затримував;
- гроші змачив за тільну корову, а вона ялова - гроші злупив;
- та засадили аж на Соловки;
- та запроторили

Вибачте, що писав поспішаючи - роботи дуже багато.

З пошаною М.Сергіїв.

30-XI-1929

Томаківка

ДІМ. Арх-17810.

Адреса: “м. Дніпропетровське. Красний музей. Директору - Дмитру Івановичу Яворницькому”.

№ 402

ЛИСТ М. К. СЕРГІЙВА

25.04.1930.

Кисличувате - Дніпропетровськ

Дмитре Івановичу!

Випадково серед паперового мотлоху в крамниці по прийому утиль-сировини натрапив на дві потрібні церковні книги. Книги старообрядчеські - збірники нот і текстів.

Мене страшенно дивує те, що дуже часто ноти мають [окрема нота має] окремий приголосний звук під собою, правда, разом з «Ъ». Поскільки приголосних співати ніяк - мені здається, що ці ноти мають під собою текст того часу, коли «Ъ» був глухою голосною. Так само під окремими нотами єсть приголосні разом з «Ъ», знову ж чи не з того часу це текст, коли “Ъ” вимовлявся.

ДІМ. Арх-17770.

№ 403
ЛИСТ М. К. СЕРГІЙВА

17.09.1930.

Томаківка - Дніпропетровськ

Дмитре Івановичу!

Посилаю Вам слівця, що їх позавписував за літо. Деякі з їх мені здаються цікавими не так з погляду загального, як з боку наголошення, вимовних одмін і т.д.

Починаю:

1. засциматься, засципелена - сцикун, сцикуха, але більше вживають за лайку
- диви і той засциплені[й] на тракторі їздить надумалось... горшків їй мало падаюці!...
2. з тень телепень - ні з сього, ні з того;
- прибігає до мене сусідка, я саме хліб пекла, кличе на базарь їхати... Ні, кажу, що я тобі так з тень телепень і поїду, було учора попередити.
3. зісралоя - звелоя ні нащо
-та воно там зісралоя вже зовсім, сама шкура на маслаках бовтається.
4. іди ти між три чорти - замість під три чорти;
5. та вона йому добре дотинає, прямо так виказує, що й до живої печінки достане...[допікає, дошкулє?];
6. осінчик - осінній сачок, верхня осіння одежа;
7. виманджюлили - виканючили, випросили;
8. клепало - бич, дрючок, з яким парубки ходять на чужу до дівчат;
9. дзьожка - маленька дзига;
10. пізніхурка - пізнє курча, людина мала ростом;
11. назімок - поросля, куплене малим на початку холодів у зиму;
12. джурман - музика джекети́на, джекет на ваті;
13. та ми вже всякими хебетами добивалися, щоб нам таки тракторами заорали...[способами?]
14. лоб'як? -та попала нам земля саме на лоб'яку, протів сонця, така, що хліб на їй вигорятиме...
15. зазичити - позичити [він таки, спасибі йому, зазичив мені грошей];
16. битюки-коненята, шкапини, що поки їх битимеш, поти й їхатимеш;
17. прицоцюрився - ?- та він собі прицоцюрився в гамазі хліб приймать, так у його спина не болітиме та й сонце Бики не спале.. [улаштувався, пристосувався];
18. зуби галяє - зуби вишкіряє, сміється, гіноді про ледаря, - нічого не робить.
- він на роботу не виходе, сидить собі під хатою та зуби галяє...
- а вона ж марується дома, все до вікна припадає - чи ще не йде...
19. на Сібірі до[щ]у стільки падає, як у нас з-під сонця [як у нас від враніш-

ньої роси];

20. та це ти вже дуже свого язика розсоропила, таке верзеш, що й на голову не налазе...[розпустила];

21. нудно сторожувать, ото в клепочку вибиваєш, поки й ніч зволігаєш [перекалатаєш];

22. Чого ти очииш так кругом - чого роздивляєшся?

23. гаяки - ситі коні невеликого зросту;

24. пригребиця - бокова пічурка в погребі;

25. дреля - рядова сіялка [Гуляйпільщина];

26. жита з двох шматок набрали пудів 80 [шматок замість шматків];

27. коні над порожніми коритами стоять та зубами дзвонять -? - зубами клацають;

28. рясна - назва могили, котра прикладається до групи розкиданих на малих віддаленнях могила;

- зарубчаста - назва могили, котра має на собі "заруби", наче скібці зі всіх боків.

Подаючи приклади, я передавав слова тут не за офіційним правописом, а за їхньою вимовою в данному разі.

Коли я був у Дніпропетровському, мене один із співробітників музею прохав зібрати матеріал про сукновальню фабрику Стрюкова¹ в Тарасівці. Тільки забув прізвище його, прохача, коли питатиме направте, щоб надіслав мені адресу свою - матеріал перешлю.

В Томаківській церкві зберігається архів газет за багато років минулого сторіччя. Комплекти повні. Може вони потрібні музею? Ну, бувайте, здоровенькі.

З пошаною до Вас М. Сергійв.

ДІМ. Арх-17828.

Адреса: «м. Дніпропетровське. Красний музей. Площа Жовтневої Революції, № 2. Директору музею Дмитру Івановичу Яворницькому».

№ 404

ЛИСТ М. К. СЕРГІЙВА

7.02.1931.

Томаківка - Дніпропетровськ

Дмитре Івановичу!

Починаю з мого останнього листа. Налаштував його я в грудні, хотів наступного дня на пошту однести, але розхворівся. Добре десь дохвativ на протягові й довелося пролежати зо три тижні. Лежав я, вилежувався й пакунок з казками. Послав його тільки тоді, коли одхворівся, в січні.

Тепер на Ваші питання. Хлоп'ята, котрі записували казки, віком від 12 до 15 років. Найбільше попрацювали Коваленкова Явдоха, Дуйлієва

Катря, Магда Марія і Красан Явдоха. Хлопці зібрали менше, але є там їхні записи казок.

Далі скібіці в Томаківці скібцями звуть звичайно, східці на ганкові. Слово скібіці тут ніколи не перемішують з словом скіпці. Їх вживають окремо.

Коли говорять: “жаба полізла в скібіці”, розуміють, що мова йде про скібіці дерев’яні, дощані, в порожню середину яких легко пролізти жабі в щілину.

“Корістка”. Там записано у його не зовсім вірно. Кажуть - користка. Це копистка.

Про весілля матеріал вишукую. Важко шукати, бо від його рідко де позалишалися пшматочки. Воно вже майже вмерло. В Томаківці найбільше його обмежують дивит вечір [дівич вечір] і гулянкою на другий день літніх людей. Про коровай, про гільце зараз тільки згадують, але на весілля їх уже нема.

Матеріал про весілля за допомогою учнів зберу по всьому району і тоді надішлю Вам його.

За останній час мені пощастило записати ще нових слів. Можливо вони Вам не всі припадуться, але посилаю гептом.

1. Набавалазаю - напишу, надряпаю;
- та я таки своє прізвище набавалазаю.
 2. Побабіли руки -
та в його вже руки зовсім побабіли без діла...
 3. халяндри скакати
- коли б мені, господи, свекрухи діждати,
заставила б стару [...] халяндри скакати;
скакай, скакай, стара [...] хоч на одній ніжці,
а щоб знала, як годити молодій невістці... [з пісні]
 4. Чого ти ходиш поза уманням - поза вуглами.
 5. А я оце качан на річку одтитирила – одігнала.
 6. Дали йому обабілки тієї землі, од толоки, так її гаврах [множина] ушпент вибивас...
- В даному разі мова мовиться не про землю, а про посів на ній.
7. гудина – огудина;
 8. ротик - птіця, але це слово вживають за лайливу назву товстих, низеньких жінок.
 9. кодерки - зменшене від кодря;
 10. хабарка - назва невеличкої кімнати в будинках колишніх сільських;
- та в тій хабарці було староста тільки й сидів;
 11. І чого це ви так зобзділися? - змарніли.

В дружній розмові питає схудлого, змарнілого знайомого. Вираз не лайливий.

12. Він ножем тоді як жигоне Карпа в живіт, той і впав...
жигонуті - шпортонуті.
13. Лежав кавун аж до осені, поки морохом взявся... почав цвісти,
м'ятнути.
14. Жиркують качата на воді, зарнають, плавають, мушок ловлять.
15. Ой пішла я танцювати,
так чоботи пранцюваті [з пісні]
Драні чоботи, такі чоботи, що з їх пальці вилазять.
16. Ой говорила куна з куною... [з весільної пісні];
куна - кунія на очереті.
17. олибається - улибається [рос.];
- ти його лай, а він тобі й верхом не веде, стоїть собі, олибається...
18. та баба зізла на піч, розкапустилася, так їй про мороз і байдуже...
розкапуститься – розвістись;
19. у неї голова там така закушкана - закопкана – закуллана;
20. як візмиш собі жінку нерівню, так поки оходиш її...
21. лежники – обніжки;
22. Чого він їй не посватав?
погеньбував - погербував, погребував;
23. бугаячча - збільш[ено] від бугай;
24. розвів рану на все плено,
плино – стегно;
25. та що тобі болячки з хирячкою треба, поставила ж і хліба й до хліба
то й їж...
26. Еге, купила, та не в твою дяку...
здається, “не благодаря тебе”...[рос.]
27. у нас худоба пізно спіє ...пізно доростає, пізно доходить необхідного
розвитку;
28. виплатне письмо - доплатний лист;
29. та я таки, синку, тебе опеньгаю - оженю, примушу оженитися;
30. близоока – близорука;
31. уприщають – забороняють;
32. дошку треба взяти в лисиці - в тиски теслярські, частини теслярського
верстака;
33. кужелиця – хурделиця;
34. та справ мені, мій батеньку,
весь панський наряд...
червозлотний поясочок
та станочок [з весільної пісні]
35. Сірий кінь, чорна бричка,
в мене жінка химеричка,
як почне химеритися,

треба зразу ж з нею битися.

Оце поки що і всі слова. Ну, бувайте, здорові, Дмитре Івановичу!

З пошаною до Вас М. Сергіїв.

ДІМ. Арх-178783.

Адреса: "м. Дніпропетровське. Майдан. Жовтневої Революції. Красвий історично-археологічний музей. Директору Дмитру Івановичу Яворницькому".

№ 405

ЛИСТ М. К. СЕРГІІВА

10.07.1931.

Томаківка - Дніпропетровськ

Дмитре Івановичу!

Пишу після довгої перерви. Весною розхворівся був щось на місяць. Ніяк було писати лежучи, а потім довго після хвороби на ноги спинався. Зразу знову працюю в Томаківській семилітці.

Зібрав трошки матеріалу лексичного. Іноді мені цікавими здаються наголоси, що характерні для вимови того чи того слова у одній якійсь словободі. Цей раз я, можливо, навіть, переборщив із записуванням наголосових особливостей.

Починаю. ..

- Ей, ти, Ганно, чого то ти підстругалася так високо?... Підтикала спідничину аж по саме нікуди, а тепер і тобі сісти...

[уривок з балачки]

рослини - рослини [наголос]

примінювати - преміювати

одобуйло - у нас такі отобуйла ставили крокви на хаті, що й гори б перевернули, а діла до ладу зробить не вміють...

- Це діло таке, що жінкам окреме треба за його взятися, дужче, як чоловікам....

живають в розумінні: жінкам особливо; цей вираз не можна змішувати з - окремо існує, замість існує;

- потрух - потерть од сіна, дрібно потерте сіно;

- та я ж у тій повітці з усіх лігвів кізяки повикидала...

- лігво - належане худобою місце під повіткою

- остальні - замість останні;

- це я носила ягнят під вівцю плякати - носила до вівці губувать

- саме капустяні кочережки ріже - ріже качан капустяний [тільки не головку, а самий качан];

- і чого ти на мене насвіріпівся - напосівся, начепився;

- уже й золотарі їдуть назустрічі... - візники, погоничі з асенізаційного обозу;

- гаврики - малеча, дітвора, пацани;
- що це ви чергу застоюєте? - черги дожидаєте;
- стати на балачку з кимсь – [російською] вступить в разговор;
- та це сир з мандрики - з сколотин;
- трускові кожї - кожки з ягнят переростків;
- корчі, корчаги - недокорчовані пеньки з порубаних дерев;
- осута на воду впала ... - масні плями на воді від гасу, нафти;
- іппаківниці [родов. відмін.] замість іппаківниць;
- та в тебе вже трояк зовсім вимілівсь... - мілко оре;
- Христа піднімають - справляють на вшестя обряд зв'язаний з п'ятикою і з вознесенням разом; участь беруть тільки жінки; рештки обряду зустрів у Запорізькому районі в цьому році;
- наїдне - харчовите, про харч, що і смак гарний дає і наїдок;
- та мати там такого хамра забили - розкричалася [рос.]; бучу подняла;
- та він такий, що в боду нікому не стоятиме - в зуби не дивитиметься, одга-вкється;
- вони два дні поки поробили тракторами, а в бочці бензини й вибавилося
- витратили з бочки, не вистачило далі бензина;
- кінь боконястий - бокастий кінь;

Поки що матеріал увесь. Літом думаю зібрати більше. Буду з учнями, моїми помічниками, в екскурсії і на Криворіжжі, і на Дніпропетровщині і все Запоріжжя об'їдемо. Потім літом, проводячи оздоровну кампанію, частина нашої школи виїде тижнів на два табором до Дніпра десь. Думаю, що й тоді щось запишемо.

З пошаною до Вас. М. Сергіїв.

17/VII-1931 року.

Томаківка, Томаківського району
Томаківська семирічна трудшкола,
вчителіві М. Сергіїву.

ДІМ. Арх-17764.

Адреса: «м. Дніпропетровське. Площа Жовтневої Революції, № 1. Красний музей.
Директору Дмитру Івановичу Яворницькому».

№ 406 ЛИСТ М. К. СЕРГІІВА

25.02.1932.

Томаківка - Дніпропетровськ

Дорогий Дмитре Івановичу!

Відповісти на Вашого листа вчасне не зміг через хворобу. Пролежав самим серйозним способом місяців зо два і тепер тільки-тільки починаю вчиться ходити. До роботи в школі скоро повернутись не думаю. Хочу

взяться за своє здоров'я, спочинутися, підлікуватись.

Лікарі мені говорили про це ще весною. Так де ж! На літо педагогічна рада послала мене керівником шкільно[го] піонерського табору нашої школи у В[ище]-Тарасівку. З одного боку добре: вода, сонце, але ж і дівтора втомилася дуже.

З вересня знов робота в школі: вчителів мало, учнів багато і доводилось працювати 6 - 8 годин. Крім шкільної роботи робота на різних курсах. Все це підірвало останні сили.

Почав непритомніти на лекціях, навіть, повертаючись втомлений додому. Кілька разів підбирали учні, кілька разів колегам по школі доводилось ставати мені за поводитирів.

Роботу я покинув, звернувся до лікаря, але ще деякий час не було необхідних ліків. Аж райвиконком звернувся до Харкова та звідти дістав трохи. Але це "трохи" не забезпечило цілковитого видужання, а тільки дасть змогу шкандибати.

Що ж до діагнозу: перевтома, кажуть лікарі, що на її основі нервова система зовсім відмовляється служити. Висловлюють здогади про склероз пажилкових [капілярних] судів, котрий і є причиною періодичного знепритомнювання.

Наш Томаківський лікар раде: спокій і luminal, що бупім найкраще допоможуть лихові. Перше - спокій, я маю, а ось із ліками, з luminalem погано і це розтягає процес самого лікування, навіть може ставе під загрозу саме життя. Але ж не хочеться вмирати. Хочеться жити, працювати. ..

Любий Дмитре Івановичу! Я прохаю Вас допомогти дістати мені ліків, на це я вклав і рецепта, може там, у Дніпропетровському, можна буде дістати скількісь... А також порадьте, може знаєте, або чули де гарну лікарню з гарними лікарями - напишіть мені, щоб я міг до їх звернутися.

Ждатиму ліків, ждатиму поради і надіюся з Вашою допомогою впо-раюся з хворобою, переможу оцю клятву неврастенію і знову сили свої зможу прикладати до посильної наукової праці, коли ж доведеться вмерти, зверніться листовно до моєї матері, вона передасть музею кільки загальних зшитків з піснями, приказками та іншим етнографічним матеріалом. На все добре, Дмитре Івановичу. Бувайте здоровенькі.

З пошаною до Вас М. Сергієв.

Маю за останній час чимало нового матеріалу, але такий, слабкий, що не можу його Вам переслати; цікавий опис виробництва полотна на ткацькому верстаті.

Вибачте ж мені за те, що турбую Вас. Вибачте ще раз!
25.II.1932 року.

с. Томаківка

Дніпропетровської області

вчитель Томаківської ШКМ М. Сергієв.

Якщо дістанете luminal'ю, вишліть наложною платнею на мою адресу.

ДІМ. Арх-17772.

Адреса: «м. Дніпропетровське. Площа Жовтневої Революції. Красний історико-археологічний музей, директору Дм. Ів. Яворницькому».
«Томаківка, школа колгоспної молоді М. К. Сергіїв».

№ 407

ЛИСТ М. К. СЕРГІЇВА

5.07.1932.

Томаківка - Дніпропетровськ

Дмитре Іванович!

Зимою, коли був у Томаківці Садовий¹, він пообіцяв мені надіслати довідку-доручення на право огляду церковних і інших архівів, а також на право огляду пам'яток матеріальної культури. Цієї довідки Садовий мені не вислав і досі.

Раніші довідки, котрі видавав мені музей 1929, -30 -31 року вже застаріли і з ними не хочуть дивитися районові установи - давні вже - кажуть.

Зразу я їду до села В.Тарасівки Томаківського району вихователем у шкільну оздоровну колонію, там є старовинна церква, архів і її цікаво оглянути.

Прохаю, щоб Ви мені, чи від імені музею, чи від інспектури вислали таку довідку на адресу: Вище-Тарасівка Томаківського району на Дніпропетровщині, дитяча оздоровна колонія, вчителю Сергіїву Миколі Костянтиновичу.

ДІМ. Арх-17769.

Адреса: “м. Дніпропетровське, майдан Жовтневої Революції, № 2. Красний музей. Директору музею Дмитру Івановичу академіку Яворницькому”.

№ 408

ЛИСТ М. К. СЕРГІЇВА

2.11.1932.

Томаківка - Дніпропетровськ

Вапу листівку, Дмитре Івановичу, одержав. Не міг виконати своєї обіцянки про надсилку прізвищ вчасно через те, що довелося міняти квартиру, і це переселення забрало багато часу. Живу я тепер, після звільнення мене з роботи вчителя, в Томаківці на другій частині. Адреса моя: Томаківка, поштова скринька № 1.

Так ось, до справи.

Більше половини цих прізвищ - прізвища “вуличні”. Останні вже ввійшли до посімейних списків, але мають однакове походження з перши-

ми.

Це поки що тільки список прізвищ, роботи біля котрого я ще не закінчив. Я поступово думаю вивчити історію кожного, причини, котрі сприяли творенню прізвищ. Справа ця дуже трудна і потребуватиме довгого часу, бо і “вуличні” прізвища виникали ще за дідів і навіть прадідів.

Ці прізвища я записав усі на терені Томаківського району. Але, треба зробити застереження, - Стрюков¹ багато перегнав до свого маєтку у В.-Тарасівці кріпаків з Полтавщини, а ці останні внесли нові своєрідні прізвища на Томаківщину; так само помітно значний вплив на виникнення прізвищ з боку російської мови в колишніх кріпацьких селах, що почасти донаселювалися кріпаками з Росії.

Дав я також частину прізвищ цікавих по своїй будові - Андрійка, Гордейка [Том[аківка] Від прізвищ постали окремі назви місцевостей: Сараняча [живуть Саранки], Задираківщина [живуть Задираки], Курганяча вулиця [жив колись Курган]. Останні приклади місцевих назв я взяв з Томаківки. Ітак, це сировина тільки, над якою я працюватиму ще за Вашими вказівками.

Бувайте здорові!

М. Сергійв.

Прізвища я записав по тих селах Томаківщини, котрі тепер є українськими; російські села Михайлівка та Гарбузівка я проминув.

ДІМ. Арх-17763.

Адреса: “м. Дніпропетровське. Площа Жовтневої Революції, № 2. Красний історико-археологічний музей. Директору Дмитру Івановичу Яворницькому”.

№ 409

ЛИСТ М. К. СЕРГІЙВА

26.10.1933.

Кисличувате - [Томаківка] - Дніпропетровськ

Дорогий Дмитре Івановичу!

Оце одержав Вашу листівку і з її змісту роблю висновок про те, що ні могого листа, ні етнографічних матеріалів, які я переслав Вам з місяць тому, Ви не одержали. Правда, я адресував того листа на музей¹.

Зараз у мене є знову матеріал, та я його боюсь пересилати листом. Крім лексичного матеріалу я назбирав монет XVII - XVIII століть, куль гарматних, кінцівок од стріл, далі “Драматические сочинения” Григорія Квитки-Основ’яненка² 1862, в типографії П. А. Куліша³. Коли вони для Вас чи для музею будуть потрібні, то я всю оцю збірку передам Вам.

Далі до Вас буде в мене велике прохання, чи зможете Ви мені, приїхавши в Дніпропетровське, дати днів на 2 - 3 притулок, я б привіз усе, що маю до Вас і для музею, та zarazом побуваю і в лікарів. Коли приткнутися

десь можна, напишіть мені, то я за тепла й поїду. Разом черкніть у листі, чи пароплавом у Дніпропетровське вже можна доїхати. Притулок прохаю на двох.

Чекаю на відповідь

З пошаною до Вас М. Сергіїв.

Томаківка, Дніпропетровської обл. поштова скринька № 1.

ДІМ. Арх-17768.

Адреса: “м. Дніпропетровське, майдан Шевченка, б. 5, Академіку-професору Дм. Ів. Яворницькому”.

№ 410

ЛИСТ М. К. СЕРГІЙВА

27.111933.

Кисличувате - Дніпропетровськ

Дорогий Дмитре Івановичу!

Вашого листа датованого 30.X.33 року одержав. Шкода, що Ви матеріалів, які я посилав раніше і які тоді я мав сили ще чепурно переписати, посылаючи Вам, не одержали.

Сьогодні я посылаю чернетки моїх записів: I і II зшиток і записки на окремих сторінках. Прохаю вибачити за те, що чернетками так і посылаю ці матеріали. Я дуже розхворівся, 19.XI трохи не стало серце, визволила мати, що вчасно почала мене пічкати “камфорою”, а потім на кілька днів поклала в лікарню. Цей випадок і підогнав мене надіслати хоч записки [чернетки], що може здадуться Вам у Вашій науковій роботі.

Думаю зимою лікуватись; тоді буду почувати краще, [коли виживу] весь записаний матеріал перешлю Вам.

Зразу короткі пояснення. Скрізь я підкреслював записане слово та ставив наголос, записуючи вимову населення. [Полтавці]-робітники по радгоспах Томаківщини, їхнє походження з Сахновщинського району, з Полтавщини; Томаківщина - це села Томаківського району.

Дорогий Дмитре Івановичу! Мене дуже стривожив Ваш лист, але разом і здивував зміст його, що з Вами, з людиною, котра все життя віддала для наукової роботи, для будівництва музею та на археологічну роботу, так зробили¹. Мені здається, пригадуючи приказку, про свині - здається, що справу можна поправити, звернувшись до Союзної Академії. Бажаю Вам всього найкращого.

Матеріал посылаю рекомендованим листом, коли одержите цього листа, пишіть, чи всі чернетки одержали, чи все записано добре. Пишіть, яким записам мені приділяти увагу. Походження цих записок таке: я завжди ходю з зшитком у кишені та завжди все, що в балачці почую, записую до зшитку [шкода тільки, що в Томаківській книгарні важко достати зшитків

лінієних і особливо загальних]. Та шкода, що я не маючи ні Вашого словника², ні Словаря Б. Грінченка³, записую завдурти деякий матеріал. Прохаю писати на Томаківку, поштова скринька № І.

Моя мати завжди допомагала записувати і слова, і пісні, сьогодні пакуючи цього листа, передавши мені багато записаного за рік, вона передає Вам привіт і побажання найкращих успіхів Вашій науковій роботі!

27 листопада 1933 року.

ДІМ. Арх-17773.

№ 411

ЛИСТ М. К. СЕРГІЙВА

21.01.1934.

Кисличувате - Дніпропетровськ

Вашу бандеролію з папером учора одержав. Одержав зошит цілком [70 аркушів]. Дуже дякую, Дмитре Івановичу, за цей папір. Він мені набагато поліпшив записувальну роботу за тієї скрути, що є в Томаківці тепер з папером.

Далі: я назбирав потрошку слів і пісень, що мають цікаві слова. Копичка чимала вже! Тільки-що в мене під руками, крім українсько-російського словника [А. Ніковський¹] нема іншого, то я своїх чернеток досі ще не перебрав, вони в мене в такому стані, як і ті, котрі я надіслав Вам попередньо пачкою. Так ось, якщо ці чернетки потрібні Вам, Дмитре Івановичу, якщо їхній вигляд не втомить Вас при читанні, Ви напишете мені в своєму листі, і я їх перешлю цілою збіркою.

Подаю приклади з пісень:

- ішов старець по долині,
з ламанцями у торбині... і т.д.
- купують чепчик ще й кебалочку
на твою головочку... і т.д. [весільна пісня]

І просто окремі слова, наприклад: кабанчик кишкунець, кишкун, або кабанчик нутряк, кажуть на кабанчика билуна.

Дорогий Дмитре Івановичу, дякую Вам за Ваше застереження не дуже наполягати зараз у роботі. Наполягаю на лікування, віддаючи трошки часу розумовій роботі. Записи робити мені легко та, крім того, тут мені завжди помагає моя мати. Да, мати моя дякує Вас за привіт, вітає Вас та бажає успіху в Вашій роботі.

На цьому - крапка. Ходіть здорові.

М. Сергійв.

Р. С. Про словник Грінченка - нехай у Вас до весни, тоді якось можна буде з ним улаштувати справу.

25 січня 1934 року, Томаківка, пошт. скринька № І.

ДІМ. Арх-17782.

Адреса: "м. Дніпропетровське, майдан Шевченка, б. 5, Академіку-професору Дмитру Івановичу Яворницькому".

№ 412

ЛИСТ М. К. СЕРГІЙВА

8.02.1934.

Кисличувате - Дніпропетровськ

І листівку Вашу, дорогий Дмитре Івановичу, й листа одержав. Відповідаю на питання: народився в 1904 році в Томаківці в сім'ї вчителя II-ої земської школи.

Батько мій вчителював більше 20 років у Томаківці й помер од тифу в 1920 році, сам він родом із міщан; моя мати в Томаківці живе 30 років родом вона з селян Полтавщини; вчився після початкової школи в Олександрівській гімназії, а коли в 1917 році в Томаківці було відкрито українську ім. Т. Г. Шевченка гімназію, батько перевів мене у Томаківську гімназію. Цю школу я закінчив у 1921 році та зразу ж всіх нас випускників було мобілізовано на педагогічну роботу. Після гімназії займався самоосвітою самоутруди та закінчив кілька короткочасних курсів з педагогіки.

Хату маю власну на II-й частині Томаківки [тепер Кисличанська сільрада]. Ні братів, ні сестер у мене нема; тільки в мене й роду, що стара мати, матері 60 років. Вона мені багато допомагає записувати лексичний матеріал, бо дуже добре знає Томаківку, а ще краще Полтавщину.

Живу на пенсії від страхакси [одержую 120 карбованців місячно]. Думаю колись одужати і на той час спрямовую ж і свої надії.

Хвороба моя виникла, як наслідок надмірного виснаження організму: доводилось іноді виконувати 10 - 15 обов'язків і вчитель чотирьохрічки, і в семиріччій, і різні курси, і в будинку колгоспника, і хором керую, і режисер драмгуртка, і лікнеп і т. д. і т. д. - ось так у мене й почала голова крутитися. Був я в Харкові у проф[есора] Френкеля. Він сказав, що вилікуватись можна, приймаючи деякий час порошки luminal [ліхо тільки, що цих порошків достати ніде!].

В Томаківці теж нарепті надумали послати мене лікувати. Трохи грошей райвиконком обіцяє, трохи райком Спілки робоч[их]. Всю цю справу послали до Обл[асного] ком[ітету] робоч[их], щоб той достав путівку до Харківського інституту нервових хвороб, а з області досі нема жодної відповіді.

Може ви, дорогий Дмитре Івановичу, через когось можете поворухити цю справу, і коли буде путівка, я одразу ж ляжу на лікування.

В цьому листі пересилаю Вам фотокартку, а слова перешлю другим листом.

Р.С. Супрядок у Томаківці нема: єсть гульні без назви, котрі дуже нагадують досвітки. Тільки що на гульню дівки приходять без роботи, погулять з парубками. Жінок і чоловіків там нема. В тій же хаті, де була гульня, хлопці залишаються до дівчат ночувать.

Попряхи на Полтавщині. На попряхи сходяться дівки й молодіці з роботою. У сусідів або в родичів - це цілком окремо від вечорниць!

На цьому листа кінчаю.

Мати моя бажає успіху Вам у Вашій науковій роботі.

На все добре Вам, Дідусю!

З щирою до Вас любов'ю Микола.

7 лютого 1934 року. Томаківка, поштова скринька № 1.

ДІМ. Арх-17784.

Адреса: "м. Дніпропетровське, майдан Шевченка, б. 5, Академіку-професору Дмитру Івановичу Яворницькому".

№ 413

ЛИСТ М. К. СЕРГІЇВА

4.03.1934.

Кисличувате - Дніпропетровськ

Дідусю любий, дорогий Дмитре Івановичу!

Вашу книжку, Вашу листівку та листівку за підписом С. Яворницької¹ одержав. Ви даремно турбувались, що на пакунку не було зазначено № моєї поштової скриньки. В такому разі я одержую кореспонденцію з запізненням на 2 - 3 дні, а не через листоношу.

Дякую Вам за книжку! Дякую за добре слово!

Думаю, що найкраще зможу висловити свою подяку оцим пакуночком з моїх останніх, цьогорічних записів. Вони, як і попередні, в чернетках і не впорядковані. За це вибачте мене!

Пересилаю записи пісень. Ці пісні цікавили мене іноді змістом, іноді окремими слівцями і дуже часто мелодією. Слівця, мабуть, багато їх є в Грінченка², я диктував до коліна при першій натяці на оригінальність слова чи наголосу, крім того, мені записують часом слівця мої колишні учні та допомагає завжди в цій роботі моя мати. Тож прийміть від мене ці записи і ще раз вибачте, любий дідусю, за їхню чернетність.

Скрізь я зазначив, де зробив чи зробили запис.

Полтавщина - Полтавщина, Сахнощанського району.

Том. - Томаківський район.

А оце [тільки надіслали мені]:

1/ сирно - маленький, низенький, столик для їжі [слово з українських сіл Бердяніщини]

2/ вони живуть на два яси - на дві хати [Томаківський].

Тож - на все добре дідуся!

Вітає Вас моя мати, бажаючи успіху в Вашій науковій роботі! Подякуйте від мене С. Яворницьку за турботи з пересиланням книжки!

Ваш помішник - кореспондент Микола.

Записи роблю літерально.

4 березня 1934 р.

Томаківка, пошт[ова] скринька № 1.

ДІМ. Арх-17771.

№ 414

ЛИСТ М. К. СЕРГІЙВА

30.03.1934.

Кисличувате - Дніпропетровськ

Дорогий Дмитре Іванович!

Вашого рекомендованого листа з марками та Ваші питання про слова я одержав. Довго мовчав через те, що трошки хворів, а потім весняне бездоріжжя держало мене в хаті.

Тож вибачте, любий дідуся, за мою мовчанку! Пришліть пояснення до попереднього матеріалу.

- різдв'яний подарунок наймитам. Записав це слово я від томаківчан, що раніше наймитували у німецьких;

- така потайна - кажуть про людину, котра діє нишком, нишком робить зло іншим.

- колірний, колірна, не людин, сердина настільки, що не дивиться, [не спинається] ні перед чим; в цьому настрої колірна людина зроби якусь дурницю.

- пужитимеш - хатою, смикатимеш із острішка соломку, кажуть про ледацюгу, котра сама топлівця не дбає, а топе соломою з острішка.

- заноси - щоб заносів на полотні не було треба стежити ткачеві, щоб не випустить нитку. Тоді, коли порвалася нитка і ткач завів її знову, на полотні утворюються заноси. Таке полотно до вишивання непридатне.

- коні як смики - ситі, чепурні коні, справні коні.

- пужно - вода йде балкою [прорвала вода ставок та так пужно йде, реве]

- накобрила кішка мишку - надавило, піймала, а та...

- піджибурилася - причепурилася і разом: високо підперезалася;

- нашмагали вуха хлопцям;

- діти у садку нашмагали ягід;

- нашмагали плечі батогом.

Здається всі. Одно слово [відпропріжувати] зразу залишаю без пояснень, бо тієї жінки, від якої я записав це слово, зразу нема в Томаківці.

Бувайте здорові, Дмитро Івановичу! Привіт Вам від моєї матері.

Ваш Микола.

ДІМ. Арх-17780.

Адреса: “м. Дніпропетровське, майдан Шевченка, б. 5, Академіку, професору Дмитру Івановичу Яворницькому”.

№ 415

ЛИСТ М. К. СЕРГІЙВА

20.05.1934.

Томаківка - Дніпропетровськ

Дідусю дорогий!

Вибачте мене за те, що пишу олівцем. Знаходжуся тепер у Харкові в клініці психоневропатологічної академії на лікуванні, а робота академії поставлена так, що чорнила ніде взяти. Лежу тут від 27.IV., але жодного лікування. Тільки один раз бачив професора клініки Грінштейна. Тут нема навіть таких ліків, як аспірин!!! Так мої надії про допомогу мені в цій клініці вмирають. Дома я себе почував краще, навіть, ніж тут. Нудьгую... і, мабуть, коли далі становище не зміниться, зірвусь на волю!

Хворіючи, я записав чимало слів [списав два блокноти]. По виході із цієї “лікарні” перешлю Вам, або ж... Чи Ви будете, Дмитре Івановичу, у Дніпропетровську літом? ... і чи дозволите мені тоді привезти той матеріал самому?...Звичайно, коли це у Вас не займе дорогого для роботи й спочинку часу... Коли це можна, черкніть мені коли привезти [хоч приблизно вкажіть дату]. Ще одно, приїхав би під доглядом матері й разом з цим показав би їй музей, котрий їй дуже цікавить. А поки - на все добре, дідусю! Чекатиму відповіді.

Ваш Микола.

Харків

Конюшенна вул. 41

псих[о]нєвропат[ологічна] академія,

клініка № 1. проф[есора] Грінштейна, палата № 1.

ДІМ. Арх-17766.

Адреса: “м. Дніпропетровське. Майдан ім. Шевченка, буд. 5. Академіку Дмитру Івановичу Яворницькому”.

№ 416

ЛИСТ М. К. СЕРГІЙВА

19.10.1934.

Томаківка - Дніпропетровськ

Велика Ваша утрата, дорогий мій батечку, але її можна буде виправити гуртом! Починаю з себе: я зберіг всі свої чорнові записи у їхній первісній формі [кілька загальних зшитків і кілька записних книжок]. Пронумеровані всього коло тисячі слів.

Впорядковувати своїх записів, розташувати їх по буквам я ще не

вспів -хвороба перебила!

Та ось: всі ті слова на букву “б”, котрі я колись надсилав Вам, любий мій Дмитре Івановичу, цілі! А набралось чимало паперу, що я його на про-тязі двох десятиків років [ще з гімназійної партії] аж до сьогоднішнього заповнював словниковим матеріалом часу.

Ітак, дорогий батечку, заспокойтеся та будьте певні в тому цілком, що ту величезну втрату, що її завдали Вам, можна буде позбутися гуртом, спільними зусиллями.

Тепер про себе.

Зразу виписувати слівця на “б” я не можу [все ще і слабую і лікую-чись сидю на лікарєвих вказівках], а це обіцяю розв’язати у такий спосіб: договорюся з кимсь із моїх колишніх шкільних вихованців; розкажу йому чи їй, яка сталася з цього втрата [а й Томаківська школа записала багато чого!!!]. І значить мені переписиють тоді все, що для Вас буде потрібне.

Пересилати щось із цього архіву поштою я, прямо кажучи, боявся. У мене за останній час уже викрали 2 - 3 листи. Та й до Вас за цей час я писав про своє здоров’я, з цифрами того, як важчас мій організм, але Ви, мабуть, його не одержали, бо у Вашому листі про його мовчанка.

Далі про себе.

Я потроху дужчаю, але дуже помалу: весною мав 74 кіло, а зараз 80 кіло сталої ваги. Знаходжуся під наглядом томаківського лікаря, а швидше - на материному догляді. Працювати в школі лікар ще не дозволяє, а рекоме-ндує жити дома та використовувати і сонце і повітря. Ви видужаєте через рік - другий регулярного лікування — каже лікар. [А в аптеку місяць приве-зуть цей “luminal», другий забудуть].

А ліки ці, “luminal” цей, впливає на мене добре, як тільки вип’ю йо-го, так зразу й дужчаю!

Та ще ж ... Добре харчуйтеся, продовжує цей же представник меди-цини. Це в той час, як я животію на страхосівській допомозі у 108 карбо-ванців на місяць. Та тільки мені їх пересилають через один або два місяці!!! [А тут живи: і за харчі дай! і вдягнись! і головне треба лікуватись і вилікува-тись!]

Моя хвороба є наслідок перевтоми на роботі і в школі і поза шко-лою, на громадській роботі. І зараз, коли треба було б допомогти мені із обласних установ, з Києва треба було б втручання від усіх тих, [хто] мене знає. Хто знає мою роботу і в Томаківці, і в томаківських школах.

Живу я під доглядом старої п’ястдесятилітньої матері. Вона ще при-бирає город, вона ще й у хаті, вона й у тих установах чи в лікарні, де треба сказати за мене!

Такі ось, дорогий мій батечку, моє сіре життя, обставини мого ліку-вання! А ще ж хочеться жити! Хочеться робить знову й знову так, як і рані-ше!!!

Цілую Вас, а від моєї матуні Вам і Серафимі Дмитрівні передаю привіт! Пишіть мені про слівця, коли в їх буде особлива потреба.

Ваш Микола.

ДІМ. Арх-17785.

Адреса: “м. Дніпропетровське, майдан Шевченка, буд. № 5, академіку Д. Ів. Яворницькому”.

№ 417

ЛИСТ М. К. СЕРГІЙВА

10.11.1934.

Томаківка - Дніпропетровськ

Одержав Вашу допомогу, дорогий мій батечку. Просто не знаю, не маю вірніше в своєму вжитку таких слів, щоб вони могли цілком передати Вам мою вдячність за ці 50 карбованців. Дякую дуже, дуже!!!

Я за ці гроші і борошна купив, і за ліки заплатив, і вдяганку хоч трошки, а підготую до зими.

Здоров'я моє і далі краще подалу: на 4.XI вага моя 81 кілограм [це проти 74 кілограмів весною]. Разом з загальним подужанням зменшується кількість і випадків і головокружінь. Зараз маю вже цілі дні, а іноді і тижні без жодних натяків на хворобу.

Коли б тільки страхкаса висилала пенсію акуратно та щоб аптека постачала гарно luminal, можна було б швидче позбутися свого лиха.

ДІМ. Арх-17767.

Адреса: “м. Дніпропетровське, майдан Шевченка, буд. № 5. Дмитру Івановичу Яворницькому”.

№ 418

ЛИСТ М. К. СЕРГІЙВА

16.05.1936.

Кисличувате - Дніпропетровськ

Батьку дорогий мій, мене вже починає непокоїти Ваша мовчанка. Що за причини викликають її? Озовіться де мене і це додасть мені сил і для дальшого лікування і для дальшого збирання словникового матеріалу.

Привіт вам від моєї матері.

Ваш Микола.

ДІМ. Арх-17824.

Адреса: “м. Дніпропетровське, майдан Шевченка, будинок 5. Дмитру Івановичу Яворницькому”.

№ 419
ЛИСТ М. К. СЕРГІЙВА

17.06.1936.

Томаківка - Дніпропетровськ

Дорогий батьку!

Це я до Вас з своїм горем. Воно [горе оте] спіткало мене оце цими днями. Радили мені лікарі для кращого [швидшого] лікування харчуватися молоком. Ну й надумав я придбати козу.

Надумати було легко, але здійснити цей замір важко. Порадився я з матирею та й вирішив продати облігації. Принесли їх з опадної каси [там вони були на збереженні] і ось дома уже вкрали у нас ці облігації. А вони ж були останнім нашим добром, бо хвороба забрала все.

Напився я козинячого молока!

Посилив харчування!

Та все ж таки хочеться видужати, хочеться перемогти хворобу - бути здоровим. І ось, любий мій, я надумав звернутися до Вас: допоможіть мені в цій справі.

Допоможіть, скільки зможете!

Дайте мені, чи позичково, чи як там, скількись грошей, щоб я таки придбав козу, щоб виконав поради лікарів про молоко, про посилене харчування молоком.

Тепер взагалі. Живу я в Кисличуватому Томаківського району. До роботи ще не можу братися. А слівця записую завжди, як тільки почую де. Це не важко мені.

Як же ви там? Як Ваше здоров'я? Як словникова робота?

На цьому кінчаю свого листа. Будьте здорові!

Ваш Микола.

Р. S. Привіт Вам від моєї матері. Моя адреса тепер: КисличуватеТомак[івського] р-ну.

17 червня 1936 року.

Забув Вам цифрами змалювати наше нещастя. Облігацій було в нас на 167 карбованців і їх покрадено всі до одної.

Микола.

ДІМ. Арх-17774.

Адреса: "м. Дніпропетровськ, майдан Шевченка, будинок № 5. Академіку Дмитру Івановичу Яворницькому".

31.10.1936.

*Кисличувате - Дніпропетровськ***Дорогий Батьку!**

Порадьте хоч Ви мене! Велике горе зустрів я тепер на своєму життєвому шляху - захворіла моя матуся [шостий тиждень уже лежить у ліжкові]. Сам я тепер і доглядаю хвору матір, і пораюся по хаті - топлю, варю їсти, чепурю і ходю коло козенятка та кабанця. А я ж сам іще не дуже вихворівся, ще й досі п'ю ліки, живу гуляючи за вказівками лікарів без постійної роботи.

Аж страшно стає: куди я подінусь, коли смерть спіткає мою матусю? Куди б я приткнувся в такому разі, не маючи ні роду, ні здоров'я в своєму тілі? Хіба... Ну, досить хникати, досить нудьги.

А я ж тепер, коли почую де слівце, записую і вже назбирав їх тропки, оце вони:

- гузнатимусь на городі весною і коло картоплі і біля капусти... [везитимусь, морочитимусь]
- хихенула стеля в хаті [обвалилась]
- під обухом ставили хворій банки... [під потилицею]
- скинула горщик на спину лікарька хворій [...про банки]
- кобрила корова людину рогами, насилу оборонили...[мняла, давила]
- розтипірчила на собі всю одежу, усі гудзики порозстібала
- колошків гряд ото хліб на степу [побив]
- повитьопувались мішки, чисто розлізлись
- настоямок соломи в дворі маленький...
- обліжма вітер ліг, чисто став...
- обчовгала руками качан пшінки [обімняла]
- шуляки з капусти ...[маленькі бокові паростки з-під качана капусти]
- кеби не стало й борщу накришить...
- коцькатимеш його дуже довго, долго робитимеш...
- устаман - сорочка на мене прийшла, якраз...
- галили вже так картоплю копаючи, так уже поспішали
- охвірне Гапка всю слободу, по родичах бігаючи [оббігала]
- зашпакався Йван на роботі, остався від своїх товаришів...
- заминосила вже Ганна ніж [закинула]
- розбиратимусь оце з своєї одежі, буду роздягатись...

Оце мої записи за останній час.

Ну, а як Ваше здоров'я? Як робота над словником і взагалі, як Ваша наукова робота? Ну, крапка.

Розрадьте ж хоч Ви мене у моєму тяжкому становищі!

Пишіть мені, щоб мені спокійніше було на світ дивиться! Ви ж мені

й порада, й надія!
Будьте здорові!

Ваш Микола С.

ДІМ. Арх-17777.

Адреса: “м. Дніпропетровськ, майдан ім. Шевченка, будинок № 5. Дмитру Івановичу академіку Яворницькому”.

№ 421

ЛИСТ М. К. СЕРГІЙВА

21.12.1936.

Томаківка – Дніпропетровськ

Батьку дорогий мій!

Надсилаю Вам пояснення до тих слів, що Ви їх просили пояснити.
- зшпилила губи, як курка [...] [хотять образити]; стулила, затулила рота, зажала губи

- устамас – якраз; у нас до нового врожаю устамас хліба стало, тільки-тільки дотягли...

- обліжма бодай би ліг вітер – [щоб він на віки ліг], [щоб він став!]

На четверте слівце у мене зараз нема прикладу і тому я надішлю переклад до нього тоді, як достану приклад.

Записи продовжую, може натраплю ще які цікаві слівця.

Щиро вітаю Вас.

Микола.

Привіт Вам від моєї матері.

ДІМ. Арх-17778.

Адреса: “м. Дніпропетровськ, майдан Шевченка, будинок 5, академіку Дмитру Івановичу Яворницькому”.

№ 422

ЛИСТ М. К. СЕРГІЙВА

8.01.1937.

Кисличувате - Дніпропетровськ

Дорогий Дмитро Іванович!

Батьку мій любий. У мене назбиралося вже багато записів. Є слівця дуже цікаві. Тільки я оце давненько вже не одержував від вас листа то й не знаю, чи потрібні тепер вам мої записи. Коли потрібні, пишіть і я пришлю їх вам.

Я ще й досі не вертаюся до роботи в школі, ще й досі уперто продовжую своє лікування й таки хоч помалу, а дужчаю!

І тепер знаходюсь під доглядом матері! Одно тільки негарно в моєму

житті, що страхкаса висилає пенсію з великим запізненням [а це зриває й посилене харчування й інші вказівки лікаря]. Мої учні [з попередніх років, до хвороби] ніяк не діждуться мого повороту в школу вчителювати, та цього не зроблю [думаю цілком вилікуватися, зовсім позбутись хвороби].

Мені тепер подарувала профспілка радіоприймач, щоб я міг, користуючись ним, заповнити своє дозволя, внести і цікавий і нешкідливий для мене, для хворого, матеріал, організувати відпочинок!!!

Багато слів, записаних у моїй записній книжці, мені записала моя мати - вона вже так замітила необхідність збирання словникового матеріалу, що майже щодня подає мені те чи друге слово.

Ну, досить уже!

Чекатиму вказівок від вас про мої слівця, про записи!

Ваш Микола.

P.S. Привіт вам від моєї матері!

ДІМ. Арх-17779.

Адреса: "м. Дніпропетровськ, майдан Шевченка, будинок № 5. Дмитру Івановичу Яворницькому".

№ 423

ЛИСТ М. К. СЕРГІЙВА

1.02.1937.

Кисличувате - Дніпропетровськ

Кисличувате,
Томаківського р-ну,
артіль ім. Хатаевича
І-ІІ-1937 року.

Батьку дорогий мій!

За час моєї хвороби у мене назбиралося трошки лексичного матеріалу, трохи записів, котрі можливо придадуться Вам для Словника. Це сьогодні я й надсилаю їх, ці записи Вам.

Ви писали про свою роботу над історією міста Дніпропетровська¹. Коли вона вийде з друку, пришліть і мені примірник цієї історії, щоб я з своєю Матусею могли зазнайомитися з цим цікавим матеріалом.

Да, трохи не забув!

- У мене словник Грінченка є тільки по "Н", а це дуже ускладнює мені записи; полегчить мені в цьому записи Ви зможете так: дошліть мені останню частину словника Грінченка й вишліть з Вашого словника те, що надрукую!!!

У нас оце останні дні січня була така хуртовина, що поставила замети рівні з хатами. Сидю в хаті й рідко коли буваю за порогом. Раніше ото, коли мене приміювали радіоприймачем, сподівався слухати й газети, й

концерти, й доповідь!!! Аж воно у Томаківці ще й досі не доставити репродуктор [репродуктор “колгоспник” для моєї радіоустановки]. Може в Дніпропетровську можна достать такий, доставте й вишліть, - він мені аж здоров’я додасть! Ці довгі зимові вечори тоді б наче аж покоротішали!

Моє здоров’я краще помагає: днём я себе почуваю цілком здоровим: головокружіння бувають тільки вночі тепер, та й ті все рідше й рідше і все меншої сили.

Порадьте мене, куди мені, чи в Київ, чи ще може в Харків, звернуть-ся в цьому році лікуватись [люди дуже чогось вихваляють київських лікарів].

Тепер я до Вас, Дмитро Іванович, ще за порадою в такій справі: раніше я листувався з письменником Петром Па[нчем]² і з поетом Володимиром Сосюрою³. Хворіючи, я погубив адреси їх обох і зразу не маю їх. Сосюра хворий, приблизно як і я, й тому мені цікаво було б з ним листуватись. Так само мені багато помагав Петро Панч, і тому я прохаю у Вас поради, як списатись з ними; а коли можете, то дайте мені їхні адреси!!!

З цих слів, що назбиралися в мене, багато записала моя мати. Привіт Вам від моєї матері!!!! Пишіть! Давайте поради!!

Ваш Микола.

ДІМ. Арх-17797.

№ 424

ЛИСТ М. К. СЕРГІЙВА

27.02.1937.

Кисличувате - Дніпропетровськ

Батьку, дорогий мій!

Я дуже дякую за останнього листа! Ви дали мені багато вказівок, як мені лікувати свою хворобу [а я таки хочу стати цілком здоровим].

Назвати свою хворобу я не можу, бо кожний лікар називає її по своєму, а краще я напишу коротку історію цієї хвороби, разом з визначеннями найвидатніших лікарів, котрі лікували мою хворобу.

Хвороба моя відбувається так:

Я був дуже навантажений і громадською й шкільною роботою і мені іноді почало ставати нудно, але ніколи нудота не викликала блювоти. Коли я ковтав води, вона кінчалася зразу ж, коли води не було, нудило кілька хвилин. Лікарі говорили, що мені треба залишити роботу, відпочити, бо це - наслідок перевтоми! Роботу я залишити не зміг. І через кілька часу, замість нудоти, почалися головокружіння, вони дедалі ставали сильніші, я почав неприємно чіпати на кілька хвилин.

Далі почалися припадки з судомогами і рук, і ніг, і підборіддя. Потім мене почало кидать і вдень і вночі майже на два метри, і в цей час я бив і руками, й ногами, тримтіло все тіло, та через дві - три хвилини я вже знову

починав мислити - повертався до пам'яті. Лікар, який мене тоді лікував, називав мою хворобу: неврастенія в гострій формі.

Далі я звернувся до професора Френкеля [в Харкові]. Він визначив мою хворобу: літуча епілепсія [лікуванню вона піддається], а коли у Харківський невропатологічній Академії, готуючи мене до операції від епілепсії, рентгеном просвітили [шукали нарів під черепом], аналізували кров, рідину спинного мозку та зробили вливання у вуха - ніде не найшли нічого.

З академії я одержав указівки, як мені лікуватись: спокій, відпочинок, посиленне харчування й ліки; люмінал і броміди. Це лікування дало свої наслідки: тепер удень у мене ні головокружінь, ні припадків нема; zostались вони тільки вночі й ті далеко коротші й меншої сили.

Я написав уже академіку Стражеску - як він назве мою хворобу!

А це вам для доктора, чи професора Петровського. Привіт вам від моєї матері! Вибачте за турботи! Я таки хочу цілком виздоровіти!

З пошаною до Вас М. Сергіїв.

Да, трохи не забув був подати ще одну цікаву рису моєї хвороби! Раніше, поки я ще був слабший, кожний різкий рух руки [коли я кидав камінь] викликав головокружіння. Також і напружена робота і фізична й розумова мала такі ж наслідки, як і шпурлянка каміння.

Тепер уже нема цього! Різкий рух тепер не має після себе наслідків і я вже можу потроху працювати без жодних наслідків.

ДІМ. Арх-17796.

Адреса: "м. Дніпропетровськ, майдан Шевченка, будинок № 5. Академіку Дмитру Івановичу Яворницькому".

№ 425

ЛИСТ М. К. СЕРГІЙВА

7.05.1937.

Одеса - Дніпропетровськ

Батьку мій дорогий!

Вибачте мені за таку довгу мовчанку! Я вирішив перемогти свою хворобу: напружити всі свої сили і використати всі можливості, аби тільки знову стати здоровим, як колись, щоб як і колись змогти стати до роботи, щоб знову змогти жити, жити і жити!

Ні до Києва, ні до Харькова місць у невропатологічній лікарні не було і тому довелося їхати до Одеси до Одеського пси[хо]невропатологічного інституту. Місце сюди дали мені без терміну, аж доти, поки я стану цілком здоровим. Лікує мене проф[есор] Рабінович Яків Семенович. Терплю всі процедури: без суперечок [як т[руп]!] приймаю всі ліки, що їх мені дають - аби тільки видужати!!! Пишіть мені; дорогий мій Дмитро Іванович; озивайтесь до мене сюди, то мені легше буде терпіти муки лікування.

Тож значить я одесіт. Мати моя живе на старому кишлі, на Кисличуватій, Томаківського р[айону]. Я й тепер продовжую записувати цікаві слівця [як і раніше], бо і в лікарні натикаєшся іноді на таких людей, що в своїй балачці подають щось нове для мене. То ж будьте здорові, любий мій!

Чекатиму на відповідь.

Адреса моя на конверті.

Ваш Микола.

7.V.- 1937 року.

Одеса, вулиця Свердлова, 27 Психоневрологічний інститут

Діагностична клініка, палата № II.

ДІМ. Арх-17795.

Адреса: “м. Дніпропетровськ, майдан Шевченка, будинок № 5. Академіку Дмитру Івановичу Яворницькому”.

№ 426

ЛИСТ М. К. СЕРГІЙВА

30.07.1937.

Кисличувате - Дніпропетровськ

Дорогий мій батьку, оце одержав від вас 30 [тридцять] карбованців. Ці гроші мені допомогли виборсатися хоч трошки з тих грошових труднощів, які довелося мені зазнати в цьому місяці, дожидаючи свою пенсію з страхом. Не знаю я прямо, як і дякувати вам за цю допомогу.

Дмитре Івановичу, напишіть мені, чи оці мої записи до записних книжок, це ті записи, які я вам, батьку мій, надсилав у останньому листі, так чи такі записи виправдують себе, чи вони вам придадуться, чи може й ні? Це я питаю через те, що коли вони дають хоч яку користь вам, то я й далі завжди буду з записною книжкою й далі буду записувати лексичний матеріал.

Привіт вам і подяка за допомогу від моєї матері! З найширішими побажаннями до Вас ваш

М. Сергійв.

У моїй адресі зміна: замість Хатаєвича¹ – Єжова².

ДІМ. Арх-17825.

Адреса: “м. Дніпропетровськ, майдан Шевченка, будинок № 5. Дмитру Івановичу Яворницькому”.

20.09.1937.

Томаківка - Дніпропетровськ

Батьку мій дорогий, любий Дмитре Івановичу!

Це я давно вже, давно не писав Вам. Навіть не спромігся відповісти на Вашого останнього листа, у якому Ви ставили кілька питань про незрозумілі слівця в давніше пересланому мною лексичному матеріалі.

Не писав я тому, що був хворий грипом. Та ще захворів тяжкою формою грипу, зліг на ліжку і тільки оце аж тепер, випивши багато ліків і маючи щодня допомогу лікарів, знову став на ноги.

На листочкові паперу, вкладеному мною до цього листа я пояснюю ті слівця, які Ви надсилали мені, підкресливши їх червоним олівцем.

І тут же у цьому листі я пересилаю знайдений мною лексичний матеріал, що мабуть буде цікавий і Вам. Це записи приказок і загадок, які я робив довгий час і тут у Томаківці, і будучи в Харкові, і в Одесі, і на Дніпрелістані. Записував я приказки ці прямо на коліні олівцем. Окремі приказки довелося чути по кільки разів, не пам'ятаючи про попередній запис, я часом записував двічі один матеріал.

Ці записи приказок я робив іще будучи здоровим і аж ось тепер після грипу вже наткнувся на їх. Думаю, що там Ви знайдете серед їх щось цікаве для Вас, і тому пересилаю їх Вам.

Продовжуватиму і далі записувати весь отой лексичний матеріал, що здаватиметься мені цікавий.

Моя основна хвороба і далі зменшується, за останні три з половиною місяці у мене був тільки один випадок [та й той під час грипу]. Цей випадок був без прикусювання язика та без сильних судорог, як це колись було і швидко скидався на сильне головокружіння з втратою свідомості на кілька секунд. Але хоч і перемагаю я потроху свою хворобу, а до роботи в школі лікарі ставати не дозволяють. Доводиться й далі жити на оту нещасну пенсію в 108 карбованців, що мені, як інвалідові першої групи, дає її страх-каса.

Прямо страшно зустрічати зиму з такими ресурсами, коли і взуття вже цілком дожило свій вік, і одяжину треба не тільки теплу, а й на щодня, та тут же до того лікарі: посилене харчування треба, кажуть, щоб як швидко ліквідувати наслідки грипу. Словом, зиму зустрічати прямо-таки страшно.

Про поїздки лікуватись до Києва вже розпитували у відповідних установах, але ж ніде немає до Києва шляхівок, ні в районних установах, ні навіть у обласних. Стукатиму ще, щоб таки ж потрапити до Києва, але ще, мабуть, тільки стукатиму.

У нас у Томаківці зразу дуже тяжко купити навіть зошитів і через те записи часто доводиться робити на окремих листочках.

Дорогий батьку! Як так Ваше здоров'я? Писатимете мені про оці приказки і взагалі озиватиметесь до мене. Привіт Вам від моєї матері. З побажанням найкращого Вам

Микола Сергійв.

Серафими Дмитрівні від моєї матері й від мене привіт!

ДІМ. Арх-17812.

№ 428

ЛИСТ М. К. СЕРГІЙВА

28.10.1937.

Кислечувате - Дніпропетровськ

Дорогий мій батьку, чого це ніколи я не маю від Вас ні листа, ні листівки.

Я від самого початку жовтня був дуже тяжко хворий, і лежав і перестав був говорити. Словом, мало що не вмер. Врятувало приймання посплених [збільшених] порцій бромі і люміналу, які мені виписав лікар.

Тепер я ходю і говорю [хоч у тілі ще й досі почуваю слабкість].

Тож обізвіться до мене, батьку мій, хоч своїм листом порадуйте мене! Привіт, Дмитре Івановичу, від моєї матері! Пишіть же мені, дорогий батьку, і будьте здорові!!!

Ваш Микола.

ДІМ. Арх-17820.

Адреса: "м. Дніпропетровськ, майдан ім. Шевченка, буд. № 5. Дмитру Івановичу академіку Яворницькому".

№ 429

ЛИСТ М. К. СЕРГІЙВА

8.11.1937.

Кислечувате - Дніпропетровськ

Дорогий мій і любий батьку!

Вітаємо Вас і я, і мати моя з Вашими роковинами і разом з тим шлемо Вам найщиріші побажання ще і ще і знову ж таки ще [ці, зрозуміло, при потребі] перемогати хвороби, а залишатися цілком здоровим, жити, жити і знову ж таки жити. Я й моя матуся бажаємо Вам здоров'я для того, щоб Ви, Дмитре Івановичу, не тільки змогли закінчити розпочаті Вами роботи в тій чи тій галузі знання, але, щоб Ваш організм був і дальші роки настільки міцним, щоб Ви, батеньку мій, могли дати людству, щоб Ви змогли опрацювати новий науковий матеріал! Ми бажаємо Вам для цього прожити сотню років!!!!!! І за сотню років!

Я і мама одержали надіслану книжку і тепер завжди тільки нею і за-

повністю вільний час, бо в нас не було чого читати. Дуже дякуємо за цю книжку.

Я і тепер завжди продовжую свої лексичні записи, а цей час дає мало відповідного матеріалу. Думаю, що вже зимою мені вдасться записати більше і слів, і приказок, і пісень...

Ну, а далі вже розповідатиму про своє здоров'я та здоров'я своєї матері.

Я потихеньку оклигую від наслідків грипа, що в середині жовтня місяця трохи не стали причиною моєї смерті. Подужчав уже настільки, що навіть маю від лікаря, який мене лікує, дозвіл потроху пробувати гуляти надворі [зрозуміло тільки під годину], маю дозвіл читати газету і, мабуть, найпоказніше, - маю дозвіл встати з ліжка. Ліки всі і тепер я продовжую пити, та вже й сам почуваю, що перемога над хворобою на моїм боці. Материне здоров'я і байдуже, і одночасно з тим організм її слабне, вона старіє. Але ж і тепер матуся, будучи слабою від старості, завжди допомагає мені збирати лексичний матеріал, а під час моєї хвороби [це про жовтень] зуміла на селі знайти не тільки лікаря, а ще й добувши автомобіль, через короткий час і лікаря й ліки привезла по мене, а через це я сьогодні не тільки позбавився загрози смерті, а й настільки вже окріп, що можу взятися за перо написати вам листа. Тож прийміть, дорогий батьку, наші: і мої, і матусини привітання до ваших роковин. Ще раз дякуємо за книжку! Будьте здорові! Привіт Серафимі Дмитрівні!

Ваш Микола.

ДІМ. Арх-17775.

№ 430
ЛИСТ М. К. СЕРГІЙВА

9.07.1938.

Кисличувате - Дніпропетровськ

Батьку мій любий!

Одержав од Вас листа, але новини нерадісні... Вам тільки жити, жити й працювати, та не хворіти. Лікуйтеся, дорогий мій, лікуйтеся, щоб перемогти хворобу.

Я й далі міцнію, цими днями вже навіть пробував накосити сіно. Косив трошки, коса йде так, як і колись, до хвороби. Доглядаю садочок коло хати, та квітник, а разом з цим і далі набіраюсь сили. Пересилаю Вам, Дмитре Івановичу, частину моїх записів, тільки прохаю вибачити мені, що я їх так на[ка]вав: чорнила путнього в хаті нема, а те що є розсходитьсь, крім того - писати доводилось на вікні... Тож вибачте за це!

Мабуть більшість цього матеріалу відома Вам, але все ж може, хоч слово, чи два зацікавлять Вас. Напишіть, чи ще Вам надсилати мої записи.

У мене їх ще є тропки. Я завжди, щодня записую все, що мені здається цікавим.

Отак ото лікуючись і живу. Та, мабуть, якби я мав змогу виконати всі вказівки лікарів, так видужував. Наперечепі завжди мені стає малий розмір моєї пенсії і неакуратна видача її. Через пенсію ні про мед, ні про відповідну рослинну їжу, ні про молоко я не виконую порад лікарів. Уже місяців сім я підняв ходатуюнок про підвищення мені пенсії і тепер маю вже кілька постанов, щоб пенсію мені підвищити і з районних, і з обласних організацій і, навіть з Києва, а пенсія залишається давньою.

У нас оце спека стоїть, цими днями було 46⁰. Часто бувають зливи, невеликі грози. Мати все на городі, поле, обгортає, згрібає сіно, і знову поле.

Привіт від моєї матері, Дмитре Івановичу! Серафимі Дмитрівні, привіт від нас обох!

Пишіть мені!

З найщирішими побажаннями до Вас Микола.

9-VII-1938 року. Кисличувате.

ДІМ. Арх-17762.

Адреса: "Академіку Дмитру Івановичу Яворницькому, майдан Шевченка, № 5".

№ 431

ЛИСТ М. К. СЕРГІЙВА

21.07.1938.

Кисличувате - Дніпропетровськ

Батьку мій любий, одержав оце від Вас п'ятдесят карбованців. Дуже дякую за Вашу допомогу, вона саме в лист мені - сидів без копійки й без хліба, а чекати на пенсію ще довго було. Ну, а як там Ваше, Дмитре Івановичу, самопочування, чи поліпшилось проти весни? Чи Ви переглядали лексичний матеріал, який я надсилав у останньому листі? Може до нього треба яких пояснень до мене? Пишіть про це, я з радістю буду давати необхідні пояснення. А як здоров'я Серафими Дмитрівни?

У нас щоденна спека весь час коло 40°C. Густі палючі східні і північно-східні вітри. Мені тепер доводиться більшу частину дня сидіти в хаті [не ховаючись од спеки за порадою лікарів]. Навіть води так мало в колодязях, що не набирається цеберка.

Моє здоров'я добре. Материне теж гарне.

Садки у нас у цьому році дали малий урожай. Не вдалося добре поїсти нічого з садовини. Коли б і з городиною та з баштанами не сталося такого ж лиха, як із садками. Треба дощів.

Привіт і Вам, Дмитре Івановичу, і Серафимі Дмитрівні від моєї мате-

рі, вона теж дякує Вам за надіслану нам грошову допомогу.

Будьте ж здорові! Пишіть.

Ваш Микола.

18.VII.1938 року.

Кисличувате Томаківського району
на Дніпропетровщині, колгосп ім. Єжова.

ДІМ. Арх-17818.

Адреса: "Дніпропетровськ, майдан ім. Шевченка, буд. 5. Дмитру Івановичу Яворницькому".

№ 432

ЛИСТ М. К. СЕРГІЙВА

26.07.1938.

Кисличувате - Дніпропетровськ

Батьку мій любий!

Ви запитуйте, чи я одержав гроші від Вас [в листі від 21.VII.1938 року]. Так, Дмитре Івановичу, одержав від Вас 50 карбованців і вже близько тижня написав Вам про це, тільки, мабуть, розминулися наші листи. Ще раз дуже дякую за допомогу, вона мене визволила від труднощів, бо саме в мене не було в хаті ні грошей, ні хліба.

Ви питаєте, що значить слова: "Ажар", "злещитися". Пояснюю записаними мною прикладами:

- жінка ажар б'є такий, бігас з хати в хату, клопочеться, метастється, як муха в окропі...

[бігаючи по людях жінка хоче добитися чогось]

- транди б'є - ажар б'є

- ішла заміж, щоб злещитися...[кажуть про вагітну дівку, яка йде заміж, щоб не стати покриткою, щоб заховати замужем те, що вона важка ще з часу свого дівування]; кажуть: злещитися і кажуть злечитися, але зміст обох слів однаковий.

Батьку мій, чого ж це Ви в своєму листі жодним словом не згадали про своє здоров'я? Мені дуже хочеться знати про Ваше самопочуття і про те, як себе почуває Серафима Дмитрівна.

У нас спека, спека і знову ж таки спека. Дощів немає, а у людей кругом Томаківки зливи. У нас сохне остання городина, в садках багато дерев спускають із себе лист сухий, потолочений. На толоці крутом посохла папа і худобі на ніч треба кидати в ясла. Та все ж температура тепер уже менша, ніж попередній час і не перевищує +40°C.

Я почуваю себе добре. Добре почуває себе й моя мати.

Ще раз дякую, Дмитре Івановичу, за надіслану допомогу. Привіт і Вам, і Серафимі Дмитрівні від моєї матусі.

Будьте здорові!

Ваш Микола.

26.VII.1938 року.

Кисличувате.

ДІМ. Арх-17781.

№ 433

ЛИСТ М. К. СЕРГІЙВА

9.09.1938.

[Кисличувате] - Дніпропетровськ

Любий мій батьку!

Цими днями я одержав Вашого листа. Про Вашу участь у роботі ювілейного комітету я ще раніше читав у газеті. Ви, Дмитре Івановичу, хоч небагато робить там, не переобтяжуйте себе роботою.

Я почуваю себе добре [це про загальний стан здоров'я]. Вже шість місяців у цьому році зовсім не маю припадків. У серпні трошки був захворів на малярію, але допомога лікаря після другого, чи третього приступу звільнила мене від малярії.

Жалкую, що йде зима; минає тепло надвірне, а хатне не дасть того задоволення. Живу, як і раніше на пенсію; особливо тутенько доводиться оці місяці, бо й хату треба ремонтувати на зиму і одержу, і взуття, а ще ж і на посилення харчування доводиться залишати з цієї ж таки пенсії.

Потроху пробує працювати в садочку біля хати, а більше гуляю, гуляю і знову ж таки гуляю.

Мати моя безперестанку на городі - хоче прибрати городину за години. Правда, на городі в цьому році морози не дуже багато; картопля нікчемна і інше не краще.

Я, дорогий мій батьку, запитував Вас у переднішому листі, чи Вам прислати ті слівця, що я їх записав оце; є цікаві, як на мою думку, слівця. Це вже, коли закінчиться робота на дворі, як люди стануть більше дома, я зможу знову записувати більше, ніж літом.

Напишіть мені, любий мій, що саме готує ювілейний комітет надрукувати до роковин дня народження Тараса Григоровича, що з його творів і що про Шевченка.

Ну, батьку, будьте здорові! Вітайте Серафиму Дмитрівну. Привіт і Вам і Серафимі Дмитрівні від моєї матері. Пишіть мені! З пошашню до Вас –

Микола.

ДІМ. Арх-17765.

№ 434
ЛИСТ М. К. СЕРГІЙВА

11.02.1939.

Кисличувате - Дніпропетровськ

Дорогий батьку!

Оце тільки одержав Вашого листа, датованого 17.1.39. Я вже турбувався, як там Ви, як там Ваше здоров'я, турбувався тому, що довго не мав від Вас звістки, і тільки тепер я розумію, чому Ви так довго не обзивалися до мене.

Ну, а як Ваше здоров'я тепер?

З топливом як?

А як з продуктами?

Я так, як і Ви, жду тепла, світла, весни: тоді я зможу швидше позбавитися отих слідів, що їх залишила мені пропасниця, і знову, як і торік, зможу дихати на повні груди. Є ще й друга причина, яка примушує мене виглядати весну: мати моя позаторік придбала теличку, виростила її, на цю весну вона повинна вже бути [отелиться]. А коли все буде гаразд, коли у нас буде власне молоко, то тоді вже й з харчами справа буде краще.

В цьому листі я надсилаю Вам, дорогий мій батьку, записну книжку. У цій книжці я записував уже зимою і слівця, і приказки, і окремі пісні. Вибачте, що ці записи пересилаю, не переписавши їх - очі мої після пропасниці ще дуже швидко втомлюються.

Тепер я за порадою до Вас: ще починаючи з 1921 року я веду такі записи - пісні, слівця, приказки, загадки, прізвиська, шептання і повір'я; може ви порадити мені ще яку ділянку, на якій треба було б попрацювати та робити записи.

А як здоров'я Серафими Дмитрівни?

Передайте їй від мене і від моєї матері привіт і найщиріші побажання.

Пишіть мені хоч потроху, озивайтесь до мене [ясно, що коли писати дозволить здоров'я та буде вільний час].

І, Вас, Дмитре Івановичу, вітає моя мати.

Кріпко цілую Вас, батьку мій!

Ваш Микола.

ДІМ. Арх-17776.

Адреса: "Дніпропетровськ, майдан імені Шевченка, будинок № 5. академіку Дм. Ів. Яворницькому".

№ 435
ЛИСТ М. К. СЕРГІЙВА

25.03.1939р.

Київ - Дніпропетровськ

Ділюся з вами, дорогий батьку, своїми радощами: я, нарешті таки, добився пляхівки на лікування до Київського психоневропатологічного інституту на невизначений час. Прибув до інституту 20.ІІІ. і тому ще не можу сьогодні ділитися своїми враженнями.

Мій адрес тепер: Київ, вулиця Воровського, № 27, Психоневропатологічний інститут, клініка № 2, палата № 19. Лікар палати - Бойченко Семен Романович, директор клініки № 2 - Балабан Яків Михайлович [доцент], науковий консультант - професор Маньковський Борис Микитович.

Крутом хворі, слабші від мене... Значить мою хворобу добити,вилікувати її, цілком можна!

Я виконую ретельно всі вказівки лікарів, щоб тільки, нарешті, видужати. Може, дорогий батьку, у Вас серед професури цього [Психоневропатологічного інституту] є знайомі настільки, що послухаються Вас, тоді попрохайте, щоб тут мене зробили знову здоровим.

Пишіть мені, дорогий батьку, озивайтеся до мене сюди, і цим Ви скоротите час мого перебування тут.

Привіт від мене Серафимі Дмитрівні. Бажаю Вам, батьку, всього найкращого.

Ваш Микола.

Київ, вулиця Воровського, № 27, Психоневропатологічний інститут, клініка № 2, палата № 19.

ДІМ. Арх-17826.

Адреса: "Дніпропетровськ, майдан Шевченка, № 5, акадєміку Дмитру Івановичу Яворницькому".

№ 436
ЛИСТ М. К. СЕРГІЙВА

14.07.1939.

Кисличувате - Дніпропетровськ

Дорогий мій батьку!

Книжку Ващу я одержав уже давно, але ніяк не міг братися за перо, щоб відповісти про одержання: після перебування у Київському інституті моє здоров'я дуже погіршилось, і я майже всю весну лежу на ліжкові.

Але і далі продовжую приймати ліки, надіючись перемогти свою хворобу...

Нехай згодом, як я вже трошки вичухаюсь від своєї хвороби, я Вам перешлю свою книжку записів за останній час, там у записній книжці Ви найде-

те багато цікавих записів.

Вибачте, мій любий батьку, що пишу так коротко - я сьогодні почуваю себе дуже слабим.

Привіт, Дмитре Івановичу, і Вам, і Серафимі Дмитрівні від моєї матері.

Пишіть мені!

З пошаною до Вас М. Сергійв.

14.VII.1939 року.

Мій адрес:

Кисличувате, Томаківського р-ну,
на Дніпропетровщині,
колгосп ім. Чкалова

ДІМ. Арх-17786.

Адреса: "Дніпропетровськ, майдан ім. Шевченка № 5, академіку Дмитру Івановичу Яворницькому".

№ 437

ЛИСТ М. К. СЕРГІЙВА

4.08.1939.

Кисличувате - Дніпропетровськ

Батьку мій дорогий, недавно одіслав я до Вас листа, а ще цими днями одержав від Вас листа [на відповідь мені] [...]. Ви наводите там цілу низку слівцець. Окремі слівця мені доводилось чути. Пояснюю:

- Мусько [скорочене ймення Мусій]

- кибальник - кибалочка, а ось для прикладу до пояснення слова кибальник наводю весільну пісню:

Йде Марійка вуличками
із своїми дружечками,
за нею молодий Іванко
та все її доганяє,
Постій, Марійко,
не йди швидко
щось за звість тобі скажу:
був я на торжку,
чув же я славу про тебе молодую,
купують чепчик ще й кибалочку
на твою головочку...
- Нехай купують, нехай купують,
а я їх не боюся:
що я той чепчик кину під стільчик
кибалочку під лавочку....

На превеликий жаль, тепер я не можу пояснювати інші слівця, у мене на середньому пальці наріз, і тому важко тримати ручку.

Відповідаю на Ваше запитання про свій залізничний адрес: станція Мирова Сталінської залізниці [там я сідаю, там і встаю], тільки на станції тепер рідко, дуже рідко бувають візники, частіше звідтіля повертаються колгоспні автомашини, які можуть привезти Вас до мене, до хати [друга частина Томаківці це й є Кисличуватська сільрада, урочище Каминшувата].

Я і мати моя сподіваємося бачити Вас незабаром у себе. Я аж подужаю, мабуть, знову побачивши Вас.

З найщирішими побажаннями Микола.

Привіт Вам від моєї матері.

Ідучи до мене зі станції Мирова на Каминшувату обов'язково питайте артіля ім. Чкалова, на Каминшуватій є ще й інші артілі, з іншими назвами, ті артілі на кілька кілометрів далі від станції Мирова в степ.

В артілі ім. Чкалова кожний покаже Вам хату Сергієва Миколи.

ДІМ. Арх-17787.

Адреса: "Дніпропетровськ, майдан ім. Т. Шевченка, № 5, академіку Дмитру Івановичу Яворницькому".

№ 438

ЛИСТ М. К. СЕРГІІВА

1.09.1939.

Томаківка - Дніпропетровськ

Дорогий батьку!

Я вже давно одержав від вас сім записних книжок, вже потроху й користуюся ними, записуючи слівця.

Моє самопочування аж оце, над осінь починає поліпшуватися, але ще далеко гірше від того, як було перед поїздкою на "лікування" до Київського ПНІнституту.

Ну та й надокучило цьогорічне літо: щодня сусідні вітри, щодня спека до 50°... Дощів у нас тут зовсім немає! Загинула не тільки городина, а навіть бур'яни погоріли!

А це, батьку, я до Вас! Моя бібліотека не має полиць, які захищали б її... Я почав стягатися на полиці... Продав козу та на ті гроші купив лісу [дошок]. Довго шукав майстрів: одні на ремонті, інші на будівництві в колгоспі і, нарешті, вчора почали говорити майстри з нашого колгоспу. Як не 250 карбованців, так ми не хочемо й балакати, - загинули вони. Ясно, що при моїй пенсії у 108 карбованців на місяць, заплатити таку ціну за роботу я не зможу! Бібліотека, залишаючы без полиць, буде гинути. А цього вже не хотілося! Я оце й надумав, батьку мій, звернутися до Вас: - допоможіть мені зробити полиці!

- допоможіть мені врятувати мою бібліотеку!
 А оце трошки слівець:
 - лахи, лахлиття
 - устюбив мороз, цюкорнув мороз,
 - наївся од пуза, досхочу,
 - ого, напаслася корова: аж роги тверді [голодна],
 - парка паре - нервується
 - транди б'є - нервується
 - палає по світу - шукає
 - догузається до вечора жінка на городі - довозиться,
 - на той шанець - на той випадок,
 - враз випав, у жінки - матка,
 - за хвандьоли бере чоловіка і веде, за фанди,
 - бармайся щодня у грязі,
 - брицан, гарний з хлопця, пикатий
 - підчеревичити грудкою курку,
 - напамірки понесли цеберку, на паличці,
 - незавинно судили
 - прямця стоїть косарь і не нагинається,
 - чаляться парубок до дівки,
 - сюди - туди, хири-мири...
 Оце частина, батьку, тих слівець, що я записав тепер,
 Ну, покищо!
 Привіт і Вам, і Серафимі Дмитрівні від моєї матері.
 Будьте ж здорові, дорогий батьку!
 З пошаною до Вас —

Микола Сергійв.

ДІМ. Арх-17788.

№ 439 ЛИСТ М. К. СЕРГІЙВА

6.09.1939.

Кисличувате - Дніпропетровськ

Дорогий мій батьку!

Я оце одержав від Вас словник - це буде мені велика допомога для збирання слів... Я оце тільки цими днями повернувся з Томаківської лікарні. Лікарі порадили лягти до лікарні, щоб там швидче знищити наслідки пропасниці [вона мене виснажила так, що я навіть не міг ходити]. Полежав я у лікарні близько двох тижнів і тепер уже пробую не тільки ходити, а й робити невеличкі прогулянки. Тільки ніяк не діждуся сонця, а сонце, казали мені лікарі, цілком звільнить мене від отого лиха, що його наробила мені пропа-

сниця.

Весна у нас нікчемна у цьому році, то мороз, то вітри з холодного краю. Колгоспи були спробували почати оранку та й залишили поки через мерзлу землю.

Тепер трошки про оті слівця:

- по темтах [по всіх усядах] людей судити не побіжу..

темти –[скрізь]

- пекла пики мики [коржики, твийбаки]

- йпаче на городі день і ніч [багато робе чоловік без відпочинку]

- оце ви запарились, або мила наїлсь [про сердиту людину, що така запара]

- з нею й говорити не можна, бо присне, бо враз розсердиться]

- розкундисалася жінка [розпатлалася, закудала волосся на голові]

- є, гора не пахне [кажуть про випадок, від якого не можна сподіватися нічого гарного для мене...]

- Оце так я чув ці слова, в такому розумінні і з [...]

[Далі текст листа втрачений]

ДІМ. Арх.-17821.

№ 440

ЛИСТ М. К. СЕРГІЙВА

19.11.1939.

Кисличувате - Дніпропетровськ

Дорогий мій батьку!

Це довгенько мені доводилося сидіти мовчки, правдивіше: мовчки оддежуватися, не маючи сили не тільки писати листи від себе, але не можучи просто відповідати. Таке погіршення мого здоров'я тяглося кілька осінніх тижнів, та я й далі продовжував приймати всі нараяні мені лікарями ліки, продовжував виконувати поради лікарів і в інших напрямках...

Тепер це вже дає свої наслідки: головокружіння стають все меншої сили, рідші. Я вже знову стаю на ноги, використовую кожний ясний день, кожную теплу хвилину і гуляю.

В хаті мені сидіти [це тоді, коли хмарно, туман абоощо надворі] добре, бо з артілі соломи до хати привезли мені ще зразу на початку осені, і я тепер не боюсь ні осінньої негоди, ні зимових холодів.

Отаке оце моє самопочування сьогодні.

Весь оцей час, лікуючись, я ніколи не залишав олівця і далі продовжую записувати все, що мені здається для цього цікавим. Вибачте, батьку, що я своїх записів не посилаю тепер. Але всі мої записи цілі і цілими залишаться. Це вже нехай тоді, коли моє здоров'я буде мені дозволяти писати без жодної шкоди для нього, я тоді зможу і взагалі листуватись і потроху

пересилати свої словникові записи. Привіт, батьку мій, і Вам, і Серафимі Дмитрівні від мого доглядача, від матері моєї - вона переказує і свої побажання всього найкращого!

Привіт, батьку мій, і Вам, і Серафимі Дмитрівні від мене! Будьте здорові!

Ваш Микола!

Мій адрес має тепер окремі зміни, він виглядає отак:

Кисличувате,
Калінінського р-ну Дніпропетровської області,
колгосп імені Чкалова
[мені].

Пишіть же мені, батьку мій!

ДІМ. Арх-17820.

Адреса: "місто Дніпропетровськ, майдан ім. Шевченка, будинок № 5, академіку Дмитру Івановичу Яворницькому".

№ 441

ЛИСТ М. К. СЕРГІЇВА

12.12.1939.

Томаківка - Дніпропетровськ

Дорогий мій батьку!

Я оце посилаю трошки своїх записів, посилаю так, як можу: переписую олівцем і тільки частину тих слівць, що зараз у мене уже назби́рались. Переписую олівцем тому, що в нашій книгарні зошитів чи доброго паперу тепер не можна купити, нема... На цьому - чорнило розходить... і я пишу через це отак...

Моє самопочування і далі продовжує поліпшуватись.[...]

ДІМ. Арх-17811.

№ 442

ЛИСТ М. К. СЕРГІЇВА

[10.12.1939]

Томаківка - Дніпропетровськ

Дмитре Івановичу!

Пересилаю Вам прізвища, що познаходив у подвірних списках Томаківської сільради. Тут же слова, може Вам будуть потрібні, записані вони також у Томаківці. Серед прізвищ я трохи подав полтавських. Я там жив довгий час. Пісні ті, що я обіцяв, пришлю потім. Коли треба, так я попробую зібрати прізвища й з інших сіл нашого району. Пишіть, з великою охотою буду виконувати Ваші завдання.

Тепер я посилаю відтиск з хреста, що його виорано на ціліні біля Хортиці ще перед імперіалістичною війною. Дядько пле за його гроші. Зроблений він із сплаву, що дуже правда мало, але ж скидається на золото. Потім по слободі відшукав у людей дві невеличких колекції старовинних речей. В одній монета 1544 року, срібна, залізна монета без жодних ознак на ній та ще декілька монет 18 сторіччя. В другій три кулі різної величини, одна вивезена з Хведірівки над порогами та три чи чотири різної форми металеві кінцівки стріл. Ці тоже - тільки продають. Можна зійтися карбованців за 25, бо я вже так приблизно прицінювався. Коли зацікавлять Вас ці речі та музей схоче їх придбати, пишіть. На прикладеному папері, крім хреста, відтиснув монету 1544 року, залізну грошину та кінцівки стрілок.

З пошаною до Вас Микола Сергіїв.

P.S. Да, скажіть Козару¹ хай він швидче пересилає документи, щоб можна щось робити.
Томаківка, Запорізької округи.

ДІМ. Арх-17814.

№ 443

ЛИСТ М. К. СЕРГІЙВА

27.03.1940.

Кисличувате - Дніпропетровськ

Дорогий батьку, я вже дуже схвилюваний, що від вас так довго нема звісточки.

Я оце довгенько не писав, заніколилось мені... Але ж тепер могу поділитися своєю радістю.

Моя бібліотека знаходилась у небезпеці: вона була складена просто в хаті, а стеля іноді потроху пропускала воду. Почали думать і надумали, що треба збудувать полиці на бібліотеку. Мати звернулась до Райспоживспілки, щоб звідтілї нам допомогли деревом. Райспоживспілка лісу нам продала. Продала мати козу і купила лісу та найняла чоловіка робить полиці. Хоч і дорого обійшлося воно, так тепер я вже могу бути спокійний про свою бібліотеку, що вона буде ціла, що їй нічого не станеться тепер.

Довго в цьому році нема справжньої весни! Майже щодня хмарно, холодненько, а часом у повітрі ще крутяться сніжинки...

А я ніяк не дїждуся сонця, тепла й справжньої весни... Я і далі продовжую приймати ліки, що мені їх нараяли лікарі в Харкові, Одесі й інших. Ліки тепер наша аптека постачає мені акуратно, без перебоїв, а попередні роки доводилось часто робити перериви в лікуванні через те, що ліків часто в аптеці не було.

У мене й далі самопочування стає все краще: [все рідше й коротше]

стають головокружіння та припадки].

На початку квітня у нас отелиться наша корова, і тоді вже, маючи молоко, моє здоров'я швидше можна буде лаптувати, бо молоко при лікуванні моєї хвороби є одним із самих могутніх засобів.

Пишіть мені, дорогий батьку!

Привіт і вам, і Серафимі Дмитрівні від моєї матері, і від мене.

Микола.

Мій адрес такий, як і раніше.

27 березня 1940 року.

ДІМ. Арх-17819.

Адреса: "Дніпропетровськ, майдан ім. Т. Шевченка, будинок № 5, академіку Дмитру Івановичу Яворницькому".

№ 444

ЛИСТ М. К. СЕРГІЙВА

17.06.1940

Кисличувате - Дніпропетровськ

Шановна Серафимо Дмитрівно!

Я звертаюся до Вас із проханням: озвіться до мене на цього листа - подайте мені звісточку, як там тепер здоров'я мого дорогого батька - Дмитра Івановича?... чи має Дмитро Іванович тепер хоч яке поліпшення, хоч які перемоги свого лиха, своєї біди? Хто лікує мого дорогого батька, які лікарі? Як лікарі називають це лихо Дмитра Івановича, чим саме хворіє мій любий батько? Оці питання завжди турбують мене, вони кожної хвилини стоять перед мене, і тому я звернувся до Вас із цим листом: дайте мені, шановна Серафимо Дмитрівно, відповіді на мої питання, озвіться до мене!!!

Тепер трошки про себе: я й тепер живу ще хворіючи, вірніше буде: живу ще й тепер продовжуючи лікуватись од своєї хвороби. Здоров'я моє вже далеко краще, ніж попередні роки, але ж і тепер я ще продовжую лікуватися та не стаю до роботи. Доглядає мене і тепер моя матусенька, ліки одержую в томаківській аптеці за тими вказівками, що маю від спеціалістів з Києва та з Харкова, у яких почав лікувати свою хворобу.

Тож вибачте, Серафимо Дмитрівно, за цього листа мого. Здійсніть моє прохання та дайте, будь ласка, відповідь на мої питання. Привіт і найщиріші побажання від мене і від моєї матусеньки і Вам, і Дмитру Івановичу. Пишіть же!

Микола.

Адрес мій без змін: Кисличувате, Томаківського району на Дніпропетровщині, колгосп імені Чкалова.

ДІМ. Арх-17827.

Адреса: "Дніпропетровськ, майдан Шевченка, будинок 5, Серафимі Дмитрівні Яворницькій".

4.01.1941.

*Кисличувате - Дніпропетровськ***Новорічний привіт Вам, шановна Серафимо Дмитрівно!**

З великим сумом я прочитав звістку про смерть дорогого Дмитра Івановича. .. Дорогий Дмитро Іванович так багато зробив і для вивчення історії і по створенню Дніпропетровського історичного музею, що цього ніколи не можна забути! Велика була робота Дмитра Івановича і по збиранню скарбів української мови, по підготовці словника української мови.

Цими днями я одержав від Вас переказ на п'ятдесят карбованців, дякуємо за цю допомогу Вам, дорога Серафиме Дмитрівно, і я, і моя матуся!...

Пишіть до нас, Ваші Микола і Явдоха Сергіїви.

4.1.1941 року.

Мій адрес без змін.

Я тепер зможу писати часто.

ДІМ. Арх-17793.

Адреса: "Дніпропетровськ, майдан ім. Шевченка, буд. № 5, Серафимі Дмитрівні Яворницькій".

7.03.1941.

*Кисличувате - Дніпропетровськ***Шановна Серафимо Дмитрівно!**

Цими днями я одержав вашого листа з закликом одвідати могилу мого дорого батька... Це було б дуже-дуже великою подією для мене, коли я зможу побувати на могилі дорогого мені батька. Значить, весною, по теплу колись я з матусею приїдемо до Дніпропетровська, до Вас, щоб віддати свою останню шану дорогому батькові, побувавши на могилі дорогого нашого Дмитра Івановича.

Я не визнаю терміну: час нашого приїзду залежатиме від стану мого здоров'я та від того, коли вже стане на годині цілком...

Чи тоді, перед своїм приїздом, буде краще, Серафимо Дмитрівно, попередити Вас про час, тобто про день, на який ми збираємося приїхати до Вас? Крім цього, цей час, число оце ми будемо підбирати так, щоб одвідати не лише батькову могилу тепер, а щоб оглянути той пам'ятник, що залишив дорогий батько своєю величезною роботою, зібравши Дніпропетровський музей.

Я і тепер продовжую лікувати своє лихо - свою хворобу... До роботи в школі через це не вертаюся і досі, а живу на пенсію... І тепер продовжую,

як і раніше, той лексичний матеріал, який здається цікавим, записувати.

У своєму останньому листі, Серафимо Дмитрівно, Ви обіцяли прикласти фотографію батька, як приїде ваш фотограф з Солоного... За такий подарунок, коли Ви мені пришлете портрет мого дорогого батька, я буду дякувати Вас дуже.

Пипіть до нас, Серафимо Дмитрівно, наш адрес без змін.З пошаною до Вас

Явдоха і Микола Сергієви.

7.III.1941 року.

Кисличувате Томаківського р-ну
на Дніпропетровщині, колгосп ім.Чкалова

Ваш Микола.

ДІМю Арх-17845.

Адреса: “Дніпропетровськ, площа Шевченка, 5, Серафимі Дмитрівні Яворницькій”.

№ 447

ЛИСТ М. К. СЕРГІЙВА

7.05.1941.

Кисличувате – Дніпропетровськ

Шановна Серафимо Дмитрівно!

Ваші листи останні я одержав уже давненько, та все не міг відповідати через стан свого здоров'я: частенько навідувались до мене головокружіння... Але хоч і було деяке погіршення, воно тимчасове і не такої сили, як це було раніше... Сьогодні я почуваю себе вже настільки добре, що можу взятися за писання відповіді.

Сьогодні у нас теплий весняний дощ, а вчора та попередні дні було ясно, тепло, тихо. Я використовую кожний ясний день, гуляю, гуляю й гуляю. Сонце, повітря – це найкращі лікарі Вам. Отакі настанови я мав від лікарів у справі лікування своєї хвороби. Я і тепер, гуляючи, завжди маю при собі записну книжку і олівець, щоб записати кожне цікаве слово, яке почую. Але порадьте мені, Серафимо Дмитрівно, куди дівати мені ці свої записи?... Кому можуть здатися мої нотатки?...

Нам оце трапилося лихо: корова наша скинула телятко і ветлікар порадив її дорізати, а ми залишилися і без молока і без корови, яка раніше була у нас найбільшою підтримкою у житті. Одержали за корову штраховку, але за штраховку вже не купимо корови. Штраховки тільки-тільки стало щоб придбати козу, та вона окотиться аж у кінці травня місяця. Отаке моє сьогодні [життя], цієї весни, сіре і непривітне, але ж я не звертаю на це своєї уваги і думаю перемогти свої труднощі.

Я і моя матінка продовжуємо мати замір колись літом приїхати до Дніпропетровська, будемо тоді, Серафима Дмитрівно, у Вас, щоб тоді разом

може одвідати могилу дорогого нашого Дмитра Івановича і найкращий пам'ятник йому, його роботи, музей... Про приїзд цей наш, про його час ми вже тоді літом колись змовимось остаточно. А чи можна буде у Вас там тоді пожити два чи три дні?... Коли буде найкращий час для того, щоб оглянути музей?... Коли оглянути могилу Дмитра Івановича? Про все це пишіть мені, Серафіма Дмитрівно.

З найщирішими побажаннями до Вас, Серафімо Дмитрівно,

Микола Сергійв.

7 травня 1941 року.

Р. С. Мій адрес без змін.

Р. С. С. Привіт Вам, Серафімо Дмитрівно, і від моєї матері.

ДІМ. Арх-17789.

Адреса: "м. Дніпропетровськ, площа Шевченка, 5, Серафімі Дмитрівні Яворницькій".

№ 448

ЛИСТ М. К. СЕРГІЙВА

17.06.1941.

Кисличувате - Дніпропетровськ

Шановна Серафімо Дмитрівно!

Це я довенько не міг написати до Вас листа: не міг озиватися через те, що саме була загострилася хвороба моя.

Я до Вас, Серафимо Дмитрівно, звертаюся за порадою: тепер я теж записую словниковий матеріал, як і попередні роки, але ці записи так у мене й залишаються, бо я не знаю кому ці мої записи цікаві. Напишіть мені про це... Може і тепер, як колись Дмитру Івановичу, так тепер надсилати мої записи Вам.

А нам тут трапилося лихо: скинула коровка наша теля і довелося її дорізати, одержали за коровку штраховку, але за штраховку вже не змогли купити корови. Купили собі за ті гроші кітну козу, а молока ніяк не діждемося від неї, і досі наша коза не окотилась! Через це я не зможу, мабуть, до половини літа поїхати на могилу дорогого Дмитра Івановича, бо самому рушати з дому ще не дає хвороба, а матуся моя поки не зможе їхати з дому, бо ні на кого залишити хати своєї на час поїздки...

А як тепер музей – пам'ятник дорогого Дмитра Івановича?

Як тепер рукописи батька? Чи батькові рукописи Ви передасте до Академії, чи може залишаєте у себе? Як тепер батькова бібліотека?

Чи Ви, Серафимо Дмитрівно, ще добре почуваєте себе? Як Ваше здоров'я?

Прохаю Вас писати до нас!
Привіт Вам, Серафимо Дмитрівно, від моєї матері!
З пошаною до Вас - Микола Сергійв.

17.VI.1941 року.
Кисличувате.

ДІМ. Арх-17792.

№ 449
ЛИСТ М. К. СЕРГІЙВА

1.07.1941.

Кисличувате - Дніпропетровськ

Шановна Серафимо Дмитрівна!

Я до Вас ще звертаюся з проханням отакого змісту. Ви мені у Дніпропетровську достаньте і пришліть отакі книги:

Кащенко¹ «Борці за правду»
Кащенко «У запалі боротьби»
Кащенко «З Дніпра на Дунай»
Кащенко «Зруйноване гніздо»

[Оці книжки мені ось для чого: лікарі радять мені потроху заповнювати вільний свій час читанням, цікавим щоб тільки, наказують вони]. Дістати названі книжки тут мені не вдалося, через оце я звертаюся до Вас з цією прохатиною. Діставши ці книжки, вишліть мені їх наложенною платнею. Буду Вам дуже вдячний за цю допомогу! Пишіть нам, Серафимо Дмитрівно, як Ви улаштувалися після смерті Дмитра Івановича. Пишіть нам, чи допомагає Вам ВУАН після смерті Дмитра Івановича. Пишіть, як тепер працює музей!

Я і тепер продовжую збирати лексичний матеріал. Якщо Вам цікаві будуть мої записи, пишіть мені про це, то я і Вам, як раніше Дмитру Івановичу, буду надсилати іноді свої записи.

Привіт Вам від моєї матері! Пишіть нам!
Бажаю Вам всього найкращого!

Ваш Микола Сергійв.

Р. С. Мій адрес - Кисличувате Томаківського району на Дніпропетровщині, колгосп ім. Чкалова, Микола Костевич Сергійв.

1 липня 1941 року.

ДІМ. Арх-17791.

Адреса: "Дніпропетровськ, майдан Шевченка, будинок № 5, Серафимі Дмитрівні Яворницькій".

21.04.1905.

Полтава - Катеринослав

Високоповажний професоре Дмитро Івановичу!

Комісія у Полтаві ім. Котляревського¹ доручила мені докладно обговорити программу музею ім. Котляревського, про котрий була з Вами балачка тут у Полтаві. Посилаючи свою замітку про сю справу з “Полтавщини”², я дуже прохав би Вас відповісти й висловити свій погляд на сю справу у цій же часописі, або де Ви схочете, аби як можна швидче, бо незабаром ся комісія повинна знов збиратися і буде обговорювати се питання.

Крім того прохав би Вас зачепити ще й те питання, де будувати сей музей. На мій погляд (практично й теоретично), біля школи ім. Котляревського.

Щиро поважающий Єв. Сердюк.

ДІМ. Арх-17848.

Адреса: «Катеринослав. Е.В.Б. г. Директору городского музея Дмитрию Ивановичу Эварницкому».

11.07.1904.

Катеринослав – Катеринослав

Многоуважаемый профессор, Дмитро Іванович!

Мой брат передал мне, что Вы желаете для просмотра получить мою рукопись «Путеводитель по Приднепровью. От Екатеринослава до Ненастьецкого порога». Душевно рад такому желанию.

Означенную рукопись я подарил Екатеринославскому научному обществу¹. В настоящее время я не могу распорядиться ею, а потому покорнейше прошу за рукописью обратиться в означенное общество.

Рукопись пострадала от долгого, усердного и варварского пользования ею г. Солёным (псевдоним – «Пётр Южный»)². Моё письмо к нему, его ответ и вторичное моё письмо к нему напечатаны в «Приднепр[овском] крае»³ от 29 марта 1902 г. № 1498, в «Вестнике Юга»⁴ от 3-го апреля 1902 г. № 12 и в «Екатеринославском листке»⁵ от 23 апреля 1902 г. № 12. Потом г. Солёный, ничего мне не ответив, письмом предложил мне ещё перенести наш спор в третейский суд. Я выбрал врача Я. Т. Нейштаба, о чём я уведомил г. Солёного. С 1902 г. я не имею о нём никаких сведений, и суд наш

ещё не состоялся. Во всяком разе кастрация г. Солёного причинила мне немало неприятностей. Вышло, что «за мое жито да мене и бито».

Имею честь быть Вашим покорнейшим слугой

М. Симонов.

1904 г. июля II.

Полицейская, 37.

ДИМ. Арх.-21066.

Адреса: „Здесь. Потёмкинский дворец. Археологический музей. Профессору Дмитрию Ивановичу г. Зварнищкому. От М. В. Симонова”.

№ 452

ЛИСТ М. В. СІБІЛЬОВА

14.05.1926.

Ізюм – Катеринослав

УСРР НКС

До Катеринославського держ. музею

Ізюмський округовий музей

14.V.1926 р.

№ 163

Ізюм

25 травня в Харкові відбудеться вузька музейна нарада, де візьме участь представник Вашого музею. Нарада ця подасть її учасникам змогу ближче зазнайомитися одного з другим і з методами роботи кожного зокрема музею. Ще більше допомогло б такому зближенню безпосереднє знайомство з самими музеями.

З приводу цього Ізюмський музей запрошує членів Народи археологів одвідати Ізюм, оглянути музей й доісторичні стоянки, частини котрих (коло 10 стоянок) містяться в безпосередній близости до міста.

Помешкання (безкоштовне) в Будинку освіти, необхідно тільки мати постільну білизну. Обіди в харчевні по 50 к.

Від Харкова до Ізюма 4 години їзди, коштує квиток в один край 2 карб. 50 к.

Бажано, щоб особи, бажаючи побувати в Ізюмі, повідомили об цьому Ізюмського музею ще до музейної Народи.

Зав. музеєм М. Сібільов.

ДИМ. Арх.-21050.

9.08.1886.

[Херсон] – [Петербург]

Дорогой Дмитрий Иванович!

Как жаль, что в бытность Вашу у нас мы не знали ещё, что наш старик – ночной сторож – вмещает в себя такой неистощимый запас запорожских песен. Узнал я это случайно, спросив его, знает ли он песню «Жаловався лиман морю». Оказывается, что он и эту знает, но почему-то стесняется пропеть мне её, откладывая изо дня в день. Полагаю, что из-за /риднянных/ штанов. Каждый раз он вместо просимой поёт какую-либо другую. И вот я успел записать Вам две, которые и посылаю, надеясь в скором времени реставрировать известную уже нам, но не полную “Жаловався лиман морю”. Другую нашу песню “Запорожцы та добрые хлопцы” он тоже знает, но говорит, что немного позабыл её. Если можно будет, то я и её запишу, насколько он её знает. В посылаемых двух песнях и напев очень не дурен. К сожалению, я записал её безграмотным малороссийским языком. Сообщите, пожалуйста, знакомы ли они Вам, а так же и о себе: как Вы доехали и др.

С отъезда Вашего я по части археологии ничего ещё не сделал; жду окончания молотбы и только вижу наших героев: Беловуса, дворянина, Эсаула, Войну на разных работах сельскохозяйственных, которые после прежних высокоблагородных работ идут им в моих глазах как корове седло.

Осматривая все курганы от Борисфенова торжища вниз по Борисфену, я обратил внимание на один курган, более других напоминающий ольвийские. Он значительно выше других, имеющих такую же окрестность. С этого кургана я и думаю начать свои осенние раскопки тотчас по окончании молотбы. Я думаю разрыть его и один из больших курганов Борисфенова торжища. Все, что я обещал прислать Вам, я вышлю непременно и не дальше как в последних числах августа или в первых числах сентября.

Жена, дети и все наши часто вспоминают о Вашем пребывании в Белозерке и шлют Вам поклон. Я же дружески жму Вашу руку и надеюсь ранней весной увидеть Вас опять у нас.

1886 год, августа 9.

Преданный Г. Скадовский.

ДИМ. Арх-11703.

26.11.1886.

[Херсон] – [Петербург]

Дорогой Дмитрий Иванович!

Благодарю Вас за сердечное сочувствие к нашему горю. В минуты горя тёплое письмо особенно приятно. Время до сих пор не затянуло раны, и вот я везу на днях Маричку за границу. Будем в отсутствии полтора месяца. Побываем в Германии, Лейпциге, Мюнхене и, ежели время позволит, то и в Петербурге. Приятно будет и Вас побачить.

Посылаю Вам копию с плана городища, снятого мною для моего описания раскопок его в нынешнем и в прошлом году, а так же раскопок курганов. Описание вышло довольно объёмистое, и я решился воспользоваться предстоящей поездкой и завезу его к Антоновичу¹ для напечатания в «Киевской старине»². Раскопки курганов были чрезвычайно интересны. В первом и втором кургане я нашёл несколько скелетов с множеством бронзовых и других украшений и посуды греческой работы, а в чёрных пятнах по скелету [каменная] [ветка]. Третий курган был не менее интересен. Посылаю Вам фотографии вещей, найденных в нём. Чтобы описать все подробности, пришлось бы исписать много листов. Надюсь, Вы прочтёте всё это в «Киевской старине» с заключением Антоновича, о чём и хочу его просить при свидании.

Посылаю фотографию вещей, найденных при Вашей раскопке. Что касается [Кисля]ковской церкви, то брат³ мой до сих пор не мог собраться съездить туда.

1886. Ноябрь 26.

Жму руку.

Преданный Г. Скадовский.

Р. S. Все Вам кланяются. Ежели брат соберётся съездить в Кислякову в моём отсутствии, то он вышлет Вам фотографии.

ДИМ Арх-11704.

16.10.1910

Петербург – Катеринослав

Милостивый государь Дмитрий Иванович!

Ознакомившись с сообщением Одесского отдела Общества¹ о заботах его и, главным образом, Ваших к увековечению памяти славного прошлого Запорожья и идя навстречу осуществлению этого достойного начинания, Совет Общества поручил мне покорнейше просить Вас не отказать

в присылке для библиотеки его трудов Ваших, посвященных исследованию Запорожской Сечи, а равно и поделиться с Советом всеми предположениями Вашими по вопросу о желательных мерах прославления истории её. Вместе с тем Совет поручил мне просить Вас о сообщении - не признаете ли Вы полезным для дела и возможным для Вас приезд в Петербург, для организации при центральном органе Общества серии лекций Ваших из истории Запорожья, единственным знатоком которой Совет почитает Вас. Прошу принять уверение в глубоком уважении и отличной преданности всегда готового к Вашим услугам

Дмитрия Скалона.

ДИМ. Арх-19658. Адреса: "Его Высокоблагородию Дмитрию Ивановичу Эварницкому. № 465. Екатеринослав, областной музей имени Поля. От Председателя Императорского Русского Военно-исторического общества".

№ 456

ЛИСТ К. М. СКАРЖИНСЬКОЇ

27.11.1864.

Петербург-Харків

Многоуважаемый Дмитрий Иванович!

Вероятно, Вы писали мне в Малороссию, а я с 1-го окт[ября] в Петерб[урге], почему Ваши письма до меня не дошли... Последнее же и фотографию запорожца я получила только что. Большое спасибо!

Будьте ещё милостивее, напишите мне сюда (Знаменская гостиница) заказным письмом следующее:

1. Где находится подлинник этой фотографии? Где, когда и кем он открыт? Масляными ли красками писан? Подписаны ли на нём имя художника и год? (если да, то какие?). Какое подлинное название носит на себе эта картина?

Где именно в Малороссии и в каких годах был известен такой костюм, или какие части его совсем экстраординарны? Как называется каждая часть надетого на него костюма, включая туда и оружие? И какого они цвета на оригинале? Китайские носки сапог были ли в ходу в Малороссии, или это чисто польское заимствование?

2. Кафтан запорожца, котор[ый] прошу мне выслать сюда, какое собственно носит название? Где такой образец носился (в какой части Малорос[сии]) и в какое время? Какие ещё части костюма надо подыскать к нему? (их названия). И не имеются ли они у Вас в виду? Нельзя ли тоже устроить с них снимки?

3. Нельзя ли иметь также копию с того кушака, кот[орый] был у Вас на выставке?

Простите, Бога ради, что так надоедаю Вам и прошу такие подроб-

ности, но в виду того, что всё это для музея, а не лично для меня, надеюсь, что Вы не поставите себе в труд помочь.

Многое из того, что Вы говорили по поводу всего этого, я помню, но боюсь согрешить какой-нибудь неточностью в таком серьёзном и общественном деле.

А фотографию с запорожской церкви, построенной без одного железного гвоздя, Вы мне дадите? Согласно Вашему обещанию.

Я хочу ещё, кроме фотографии, иметь с неё маленькую деревянную модель... Не посоветуете ли Вы мне, как и где мне это устроить получше и подешевле? Ещё Вы хотели мне дать копию с статуэтки запорожца из коллекции Поля¹? Так что ещё моих денег не хватит Вам!

Собираетесь ли Вы в Питер зимою, или уже отложили это попечение? Что Вы подсылаете хорошенького? И нет ли у Вас какой-нибудь новизны по археологии? Как продвигается Ваше сочинение²? Страшно жажду его скорейшего появления в люди!... – Ведь «общественная лялька» и т.п. рисунки Ваши будут к ней приложены? Так что об отдельном приобретении их нечего хлопотать?

Как Вам живётся после Крыма? Главное, как чувствуют себя Ваши ноги после подобной мартиризации?

Дай Боже Вам всего хорошего. Искренне преданная Вам.

Е. Скаржинская.

ДИМ. Арх–19657. Адреса: «Харьков. Немецкая улица, д. 6, кв. 2. Его Высокоблагородно Дмитрию Ивановичу Эварницкому. Заказное». На конверте особиста гербова червона сургучева печатка К. Скаржинської.

№ 457

ЛИСТ К. М. СКАРЖИНСКОЙ

8.01.1885.

Петербург – Петербург

Многоуважаемый Дмитрий Иванович!

Вот Вам карточка для Стасова¹, в Публичную библиотеку. Так как он не любит, чтоб к нему являлись без дела, а у вас предлога может не найтись под рукой, попросите его показать Вам следующее: в «Древностях Российского государства» Солнцева² (замечательное сочинение – знаете ли Вы его?) – есть рисунок: «Кафтан запорожца», жалованный Петром I. Я хотела хлопотать у Стасова, чтоб мне сделать снимок с этой картинки. Быть может, она и Вам понадобится. Да не пристроите ли Вы к этому делу своего художника?... Не забудьте «Христианский музей» в Академии Худож[еств], – там консерватором молодой Прохоров, Александр Васильевич (сын знаме-

ни того; он ещё живой)³. Думаю, что найдёте там для себя интересное. Далее, если Вам интересны мотивы восточных архитектуры, орнамента, керамики и т.п. – ступайте в «Музей азиатский» (Академии Наук), консерватор – Э. О. Лемм, наш молодой египтолог, пользуется в ученом мире очень хорошей репутацией. Говорите, что Вы мой приятель, и что я Вас прислала. – Не забудьте музей Григоровича, на большой Морской. Там уж никто не показывает, справляйтесь сами! Я там знаю черненького художника у входа, да забыла фамилию. Ну, и этих осмотров Вам хватит до мая!

До свидания. В четверг вечером я в итальянской опере, - приезжайте в другой вечер. Не хворайте, - здесь время дорого!

Преданная Вам

Е. Скаржинская.

ДИМ. Арх – 19655. Адреса: «Васильевский остров, 7-я линия, дом №30, кв. №18. Его Высокоблагородию Дмитрию Ивановичу Эварницкому. Очень нужное».

№ 458

ЛИСТ К. М. СКАРЖИНСКОЙ

29.11.1888.

[Петербург] – [Петербург]

29 ноября

1888 г.

Многоуважаемый Дмитрий Иванович!

Вероятно, Вы не получили моего первого письма, а потому, не смотря на болезнь, пишу Вам два слова: пожалуйста, пришлите мне подробное описание – какие именно вещи из Ваших коллекций можно приобрести, с подробным обозначением цены каждой вещи? Надеюсь, что Тарновский¹ ещё не перехватил Ваши драгоценности: ведь правда лучше, чтоб ими поживился мой хохлацкий музей?

Пока до свидания – не могу больше писать! Искренно Вам преданная

Е. Скаржинская.

ДИМ. Арх – 19656.

№ 459

ЛИСТ О. Г. СЛАСТЮНА

5.05.1885.

Петербург – Харків

1885 року

Ширий козаченьку!

Забарився я одписати на Ваш лист. З дня на день ждав обіцяного вами Поля¹ (з его запорожцем) та так і не діждався. Треба якось озиватися, бо

вже ось-ось у вирії треба. На тихі води, на ясні зорі, у край веселий, міждо народ хрещений, сі річ у городи християнські...² якби-то Боже, не розклеїлась наша поїздка. Тут як почувли земляки, що така поїздка лаптується, то деякі і собі в прочани набиваються: „Таки далєбі й нас забєрїть”. Напались на мене – „Нехай ви, - кажуть, - предстателем за нас перед батьком Кошовим будете”. Народ здається щирий і путящий. Обіцять я, звісно, нічого не міг, а втім таки обіцяв писать до Вас і „предстательствовать”. Якщо скажете, що можна то й гаразд, а ні то й ні, так усім і одпишу. Прохалось чоловіка 4 студентів і дівчаток студенток не менше. Оце ж після сих речей і саме „предстательства” пишу:

Плач бідних невольників у Петербургській каторзі:
На севері далекому, у болоті глибокому,
Ой, да там-же то стоїть царства столиця...
Мовби темная темниця,
Се ж то єсть руського царства столиця...
Ой у тім-то граді багато бідного невольника пробуває,
Що більш як по пів року
Світа Божого, сонця праведного й у вічі не видає.
Ой, да в добрий день години
Як повіли теплі вітри з України
Та у святий, божественний день неділеньку
У вечірню годиноньку –
Усі бідні невольники до купи ізходилися
Та єдину собі раду радилися:
„Ой, кажуть, як то трудно рибі на суходолі,
Звіру-птиці без поля, без дірови,
То так то трудно та нудно
На чужій чужині, далекій стороні
Бідному невольнику пробувати,
Отця – неньки, брата – товарища
Поруч себе не видати.
А ще ж до того нам братця погодило
Аж три недолі побило!
Перша недоля, що у нас грошей чорт-має
Друга недоля, що ми братця недосипаємо, не доїдаємо
А третя недоля, що ми більше як по пів року
Світу Божого, сонця праведного й у вічі не видаємо.
Ой, не дурно на наші серця великая туга налягає!
Десь то на Вкраїні верби луговії зашуміли,
Уже й птаства пернаті налетіли,
Поля-луги квіточками завітчалися.
Гей, то чи не міг проміждо нас

Котрий превоздобний козак об'явився
Що добре всі козацькі звичаї знає,
І тищу братів, козаків тим звичаям навчає
То чи не міг би сей козак до рук паперу брати
Листа написати,
Батькові Кошовому до рук одсилати:
А в листах приписувати:
Батьку-отамане кошовий,
Товаришу наш молодий!
Перечули ми через людей,
Що ти літом у Січі будеш –
Просимо твоєї милості всеніжающе:
Чи не міг би ти, батьку, добре дбати,
Ти чи не звелів би нам статки-маєтки збувати?
З тобою у в охотне військо,
Проміждо білую челядь поспішати,
Січі-матері, луґу-батькові низенько уклоняти
Превеликую шанобу воздавати.
Сидять біднії невільники низенько голови склоняють,
Один на одного жалібненько поглядають.
А проміждо ними козак Опанас пробуває,
Не смутно себе має,
Спільна на бідних невільників поглядає.
Словами промовляє:
„Ей, каже, козаки браття, друзі,
Чи не запоможу я вашій тузі? –
Охотен я до рук паперу брати,
Листи писати
Батькові Кошовому до рук одсилати”.
Як тоє возговорив
То барзе й учинив;
Лист написав, а в кінці додав:
„Уклоняюся, каже, наперед Господу Богу
Й отоману кошовому
І всему товариству красному й сердешному
На многая літа
Й до кінця віка!”

Тепер після „представительства” прямо до діла, будьте ласкаві, добродію, напишіть мені швидко на ці запитання. Чи состоится поїздка й коли іменно? З якого міста і скільки тижнів на се піде? Чи можна до Вас пристати од Катеринослава, коли туди приїхати і де Вас там шукать?

Скільки грошей треба і існого? Якщо Ви швидко їдете з Харкова, то

куди Вам писать? Стороженка³ не найшов і досі, та вряд чи й найду – рідка книжка. Штани козацькі готові, а чобіт тутешні майстри так шить не беруться – „дуже мудро” кажуть. Пишіть же добродію, швиденько, бо тут так мої діла чудно стоять, що може неділь через дві й самому тікати з Петербурга прийдеться.

Ваш душею А. Сластьон.

Кланяйтесь Левченкові^{3а}, спитайте чи незна він де тепер Юмудській⁴. Посилаю Вам, добродію, карточку Н. І. Костомарова⁵. Сам знімав.

ДІМ. Арх – 20273.

№ 460

ЛИСТ О. Г. СЛАСТІОНА

23.11.1885.

Петербург-Петербург

Ширий козаченьку!

Завтра, себто у суботу увечері, неперемінно будьте у Воїтбовського, є діло; і буде річ про Вашу „Запорожскую Сеч”¹. Приходьте, голубе, часів у 8 або 9-ть.

Ваш душею О. Сластьон.

ДІМ. Арх – 20252.

№ 461

ЛИСТ О. Г. СЛАСТІОНА

05.06.1889.

Красилівка – Катеринослав

1889 р. іюня 5.

Красилівка

Батьку отамане!

Якщо тільки шукаєте Ви покою та тишини, їдьте до мене!... міста тут, положим, некрасиві і совсім таки не живописні, но зате можете жити, забувши увесь мир і робити собі що хочете. Їхати треба так: по Дніпру до Києва, а далі по Десні до станції Надіївка, но тільки неперемінно треба звістити, щоб за Вами вислали коні. Пишіть так як і мені адрес, но тільки управляючому Владимиру Павловичу Михайлову, він уже знатиме як Вас стріть. А на той случай, що може мене не буде дома, бо бува часто що треба на днів 10 поїхати куди. Пароход по Десні з Києва йде щодня (крім суботи) в 7 часів ранку, а часів у 8 вечора Ви уже у Надіївці, од Надіївки до нас верст 9-ть, як вийдете з парохода так і шукайте дядка (буде стоять подалі, бо кінь сви-

стка боїться) з білим конем, або сам Михайлов виїде за Вами, а як я буду, то й я. Ідьте якби додому, усе Вам буде – обо всім позабачусь.

Ваш душею О. Сласт'юн.

Спішу страшенно. Приїзд самі розсчитайте і напишіть днів хоч за 3 або 4 уперед, бо пошта далеко.

ДІМ. Арх - 20274.

№ 462

ЛИСТ О. Г. СЛАСТ'ЮНА

1.12.1890

Петербург-Петербург

Фотографії ще не готові – або сам занесу Вам у ту неділю або прохатиму письмом, щоб Ви заглянули до мене.

Ваш душею О. Сласт'юн.

ДІМ. Арх – 20244.

№ 463

ЛИСТ О. Г. СЛАСТ'ЮНА

9.12.1890.

Петербург – Петербург

Якщо не прийду до Вас завтра, у неділю, увечері (часів у 9-ть), то буду й занесу фотографії аж у середу увечері 13 декабря. Хотілось би непременно з Вами бачитись, поки ще Ви тут, бо здається 17-го послідній день, що Ви будете в Петербурзі.

Ваш душею О. Сласт'юн.

Мій адрес: Василівський Острів, дом. 70, кв №24.

ДІМ. Арх – 20245.

№ 464

ЛИСТ О. Г. СЛАСТ'ЮНА

5.01.1891.

Петербург – Петербург

Василівський Острів, 9 лінія
дом. 70, кв. № 24.
5-го генваря

Любий козаченьку!

Я сегодня раптово повинен їхати у Киев тижнів на два, а посему, якщо Вам треба будуть ті фотографії, що я знімав, то получите у моєї жінки

(списавшись з нею). Дуже був би рад, якби нам ще довелося побачитися.

Ваш душею О. Сластіон.

Непремінно оставте Ваш будущий адрес.

ДІМ. Арх – 20270.

№ 465

ЛИСТ О. Г. СЛАСТІОНА

14.02.1891

Петербург – Петербург

Сегодня, 14 февраля (у четверг) я буду увечері (часов у 8) у Вас, добродію, і принесу фотографії.

Ваш О. Сластіон.

ДІМ. Арх – 20247.

№ 466

ЛИСТ О. Г. СЛАСТІОНА.

16.03.1891.

Петербург – Петербург

Малюнки, чи сая, чи так будуть зроблені і вислані у Вену. Грошей більш того, як я казав, не потребується. Приходите, приносите гроші і главне оті знімочки (на солоній бумазі), якби були, се б удешевило роботу.

Ваш душею О. Сластіон.

Є ще кой які подробиці спитать як робить. Найлучше до мене от 4 до 5 ½ ч. Чи сегодня, чи завтра усе однако.

ДІМ. Арх – 20246.

№ 467

ЛИСТ О. Г. СЛАСТІОНА

10.04.1891.

Петербург – Харків

Спасибі за вість, батьку отамане! Збирався я Вам первому написать, а вишло то Ви мене попередили, та не об тім річ, а ось об чім – починається, голубе, те, що я Вам тут казав – Балашов¹ почина „крутить”. Прийшов я до його кажу, що от мов зроблено п’ять малюнків, то треба за них гроші получить – він здивувався: „Які гроші?”. Я нічого не знаю, мені Еварницький про се нічого не казав. Тоді я йому кажу, що значить я кидаю роботу і більше нічого розмовлять про се діло...; тоді він почина вести речі на інший манір: то він не зна, то йому треба побачить, як вийдуть кліше, тоді він і т.д., і т.д... Не подійствовало і те, що я йому сказав, що за малюнки я уже

своїми гріними заплатив. То значить треба [...] мені їх назад вернути. „Се, - каже, - вже тоді будьте покійні і т.д. Одним словом, я остаюся з носом, а до того часу, поки не виясниться, я більше робить не буду, бо се, батьку, діло дуже трудне, я лічно зробив три малюнки і потратив на них півтори неділі, бо приходилось робить, як тільки можна краще, і після Юмудського² мені прийшлося перероблять, так як у його вийшли не археологічні малюнки, а дитські, журнальні. Одначе Ви поки не турбуйтеся, бо днів через 4 я буду у Балашова і тоді ж будуть принесені пробні отпечатки з майстерської некоего Демчинського³, к слову сказать, майстра дуже дотепного, і тоді ж виясно (настоятельно) напси отношения. У Всну думаю не посылать, бо сей Демчинський робе дуже добре (новим способом) і недорого., тільки треба буде всі малюнки перемалювати на тонову бумагу, що я міг би зробити за май місяць або й до половини мая. Ціна всіх кліше не буде більше 300 рублів, а пожалуй менше. - Як же так після цього не платить чи мені, чи кому другому за роботу? На днях здається я їду у Красилровку⁴, так що як будете мені писать, то уже по тому адресу.

Якщо Балашов заплатить мені за роботу тепер, то буде так: я намалювавши всі картинки разом вишлю їх Демчинському, а той зробить кліше, получити свої гроші, бо він без грошей не отдасть роботи. Тільки я все таки підожду поки Балашов за благо розсудить. Ви йому, добродію, напишіть - що іменно він должен платити і за кліше, і за роботу художника, і то все се вийде не більше 300 руб., і щоб він грошей не задержував, а якщо я не получу тепер, то вислав би мені в Красилровку, - бо тих работ, котрі я зроблю там, я не вишлю, поки не получу за ті, що будуть уже у його. Демчинський висилатиме мені пробні отпечатки у Красилровку, значить я буду слідить і совітувати. Не совітую і Вам, голубе, оті дві карточки малювати (синодик), бо, во-первых, то страшна работа щоб його перемалювати, а друге, може воно й не так интересно. Що там справді такого тож їх воспроизводити графічески? Лучше прямо напечатать (як потреба) їх содержание та й годі, а то сеж дорого, а не интересно. Як по Вашому? Думаю, то і Вам интересно буде бачить пробні отпечатки, то я Вам вишлю подивитись. Та непременно напишіть Балашову, щоб при печатанні употребив саму лучшу краску (100 руб. пуд), бо із цих кліше вообще трудно печатать - се не дерево! і ні раз про се нагадайте, бо ось побачите коли позабуде, поки що про се годі.

У Алексеева⁵ й досі не був - ніколи, буду післязавтра. І так, добродію, діло йде шпарко, а Демчинський каже, що рисунки зроблені як тільки возможно требовать, тільки одно погано, що Балашов так почина його - те діло.

Адрес: Черніговской губернии, Козелецкой уезда, станция Чемерская, в село Красилровку, О. Сластіону.

Жінка дякує за пам'ять і кланяється Вам.

Ваше душею О. Сластіон.

От зділайте милость, виздоровляйте скорій та йдіть до редактора, несіть оттиск малюнків, вони б і Вам здались, а Демчинський уже красками печата, значить воспроизвели. Не боячись шліть у Красилівку.

ДІМ. Арх – 20304.

№ 468
ЛИСТ О. Г. СЛАСТІОНА

3.08.1861.

Красилівка – [...]

Голубе сизий, Митро Іванович, получив я оце зараз Ваш лист та й здивувався, бо бачу з його, що Ви не получили мого листа, посланого заказним на имя Михеева¹, а було се 8-го июля. У тому листі я знову розказав Вам усю крутню Балашова, як він не приняв Демчинського, не заплатив ему гроші и навіть сказав, що „по сему предмету ему ничего неизвестно”. Одним словом, описав Вам дрібненько, як усе се діло у воду кануло. Добре одначе, що Ви знов найшли щирю людину, діло значить так буде. Тільки срок до першого октябрю низащо не вийде – дуже близько, а 15 то може; щодо мене, то я буду стараться і думаю, що можно успіть. Ви пишете, голубе, чи візьметься за роботу Демчинський – візьметься непременно, одначе перше чим обернутися до нього з таким питанням, треба ему заплатити за те, що він уже зробив для нас – себ-то 4 кліше, проте оттиски з котрих наводяться у мене ему треба руб. 32 або 34. Якщо де отакується на довше, то я Вам їх й вишлю (ті оттиски). По-моему, зроблені добре, особливо як прийнять в голову те, що вони стоять якраз учетверо дешевше дерева.

Не пойму, чого се так довго йшов Ваш лист? Сего ради боюся якбы й мій не шкандибав тижні зо два. Адрес Ви написали зовсім вірно, тільки у нас не „почтово-телеграфная”, а просто почтовая станція. Пробуду у Красилівці до 20-го сентебрю, значить можна діло вести й записуватися. Значить діло знову піде, и з сьогоднішнього дня я засяду за роботу, а Ви, тим часом, шліть гроші хотя б Демчинському, а мої вдарте, як я ему пошлю нову партію работ.

Деякі малюнки прийдеться зробити другим, дорожчим удвое, способом, но все ж работа і малюнків і кліше не буде стоїть дороже того, що я Вам казав, себто 300 руб. Я навіть думаю то може й в 250 можна буде утнать. Пишіть швиденько и дрібніше.

Ваш душею

О. Сластион.

ДІМ. Арх – 20305.

№ 469
ЛИСТ О. Г. СЛАСТІОНА

30.10.1891.

Петербург – [...]

Василевський острів
9 лінія дом 70
кв. 24

Вибачайте, голубчику, Митро Іванович, що я так не швидко одвічаю на лист Ваш. Багато є тому причин, а найбільш та, що я побачив з посліднього Вашого листа, що Ваша „История”¹ не хапається виходить у світ, тим-то я їй досі не зробив нічого нового, тим-то я їй не був у Демчинського, та по правді сказати, то мені туди їй [...], бо треба ж чоловікові заплатити за його роботу, а тоді вже прохати, щоб він робив що-небудь друге. Ви, правда, обіцяєте у кожному листі ті гроші, однак їй досі ні зібрались. Одним словом, діло йде як мокре горить, через те їй тут так само. Ви знаєте, що 4 кліше готові зовсім, тільки треба їх забрати, себто заплатити за них; здається теж знаєте, що один малюнок теж готов давно, а другий в роботі. Оце і все. Тепер, якби Вам потребувалось усі малюнки мати швидко, наприклад, через тиждень-другий, то і тоді вони були б готові. Частину можна було б отдати кому ще, а 3 малюнки „Запорожець з конем”, „Запорожець на коні” (з списом) і „Запорожці танцюють” я б всенепременно совітував Вам зробити фототипічні – се так добре, се так вірно, що нічого кращого їй не треба поки що, а головне, що фототипія зараз дає ізданню якусь поважну дотепність, красу, а вже цинкографія на 50 % нижче і у публіки і у спеціалістів. По ціні така різниця: цинкографічне кліше і малюнок умісті стоять 23 руб., а фототипічне кліше з тих 3-х малюнків, себто до типографії що Ви дали, „Запорожець”, і з двох малюнків з Рігельмана², бо то, що зробив Кандауров, треба або перемалювати (бо є багато помилок), або ще краще прямо зняти з самих регельманових оригіналів – значить тоді художнику платити не треба так тоді, кажу фототипічні кліше, з которого на доброму папері зроблять Вам 100 оттисків, коштуватиме 40 карбованців, себто 3 = 12 р. Конешно, якщо з грішми у Вас дуже круто, то 17 карб. різниці економія не мала на одному кліше. Зате воно добре буде і підніме інтерес до іздання. Я тут найшов одну дуже добру фототипію і показував ті малюнки, так той майстер береться зробити пробні оттиски. Так і мені ж страшно то, що Ви або не захочете, або дорого Вам здається, то тоді якось стидно буде перед чоловіком за його затрачений даремно труд. Ціна фототипії залежить прямо од числа екземплярів. Напишіть, скільки екземплярів Ви думали друкувати свої „Истории”.

Ваш душою О. Слостіон.

ЛИСТ О. Г. СЛАСТІОНА

5.11.1891.

Петербург – ст. Шидловська, мاستок Кантемирова

Позавчора я послав Вам лист, де забув приписати, що якщо будете посилати не моє імення гроші, то пишіть, будь ласков, мою фамілію не Сластену, а Сластіонову, щоб не було того, що торік з посилкою, дуже мені потрібною – цілих два тижня прийшлося потратити на дурну переписку, щоб з міста одправки написали заявленіє: що я іменно те лице, кому вони хотіли писати, но що фамілію мою вони написали так помилкою і пр. Треба Вам знати, що нічого я не можу зробити з тим бісовим „ов”, бо по всім бумагам ще з діда стоїть те „ов”, і уже багато раз мені приходилося возитися по сему чудному ділу. Всі мене знають під тою фамілією, що й Ви, а як хто напише письмо, не просте або заказе, котрі доходять без поміхи, а „денежное”, то зараз і піднімається історія з „ов”. Тим-то боячись, щоб знову не було того, що й перше, я прошу Вас не забудьте й за ненависного мені „ова”, як будету писати мій адрес.

Ваш душею О. Сластіон.

Тепер у Петербурзі грає трупа Садовського¹, с М. К. Заньковецькою². Трупа неважна, одначе петербуржці ходять, а тут ще на днях 10-го Кропивницький³ з своєю трупною теж виступа, не знаю, що воно буде і до кого з них буде прихильність публіки. Заньковецька в свій бенефіс ставить „Майоршу” Шпажинського⁴, себто виступа уже в російських ролях. Сіє, пожалуй, теж нічого, та тільки погано, що вона нібито дає прадпочтеніє ролі на російському язиці, коли ставить її у свій бенефіс. Усім нам якось се здається, як би його сказати – не тєс – то як його...

ДИМ. Арх – 202272.

ЛИСТ О. Г. СЛАСТІОНА

13.11.1891.

Петербург - ст. Шидловська, масток Кантемирова

13 ноября

Учора увечері, бувши у театрі, я стрівся з Балашовим¹, котрий замітив, що я не хочу до його здороваться, підбіг до мене і давай зараз вроді виговора казати, то тож се Еварницький увів мене у расходи та й замовк - Ви знаєте, що у мене 5 листов набору і досі лежить, ми й не розбіраємо. Пото-му, каже, і вам не отвічав мій управляющий, то Евараницький виписав руко-пись нібито для ісправлення і цілий місяць од його ні слуху, ні духу, так управляющий мій вірно і розсудив, що нам не нужні лишні трати поки не вилепиться діло як воно буде. Одним словом, почав брехати напропалу ю і

се все руйнється ось якою справою: Ви, здається, поїхали з Петербурга апреля 3-го, значить о своїй рукописі із Харькова могли написати не раніше 8-го, а він, себто Балашов, получив Ваше письмо не раніше 12-го і вислав мою рукопись не раніше 13-14 го, а я у його був 10-го, 11,12,13,14 і 15 увечері, все конечно не заставав дома, но 14-го застав, і ми довго говорили як їм кліше принесуть, як вони мені будуть гроші висилать і прочее. 15 увечері я був послідній раз і управляюцій взяв мій точний адрес, все также обіщаючи золоті гори. 16-го я поїхав із Петербургу, а 17-го Демчинський² приніс до їх кліше, ї уже той же управляющий сообразивши, що рукопис цілий місяць у Вас, а Ви мовчите, от кліше от Демчинського не прийняв й сказав, що по сему ділу йому нічого не известно.

Просив Балашов, щоб я написав йому Ваш адрес "для выяснения дела", я обіцав і поспілю (думаю се неважно), но припишу всю оту справку, щоб показати йому як він брехав. Про те, що Ви знайшли другого іздателя я нічого не казав. Я питаю його - почему ж мені на мої заказні письма нічого не отвічали - каже адреса не знав, було б, кажу, у конторі справиться - не догадався, каже!...

Кліше Ваші сьогодні тільки візьму, хотя 11-го уже заплатив йому гроші, навіть одно кліше перероблює (потім я об'ясню Вам). Кудн мені слать счет і посланіє от Демчинського? За 4 кліше уплачено йому 36 руб. і 14 коп. Сегодня несу йому ще два кліше і оттіска з тих, мабуть, при сьому письмі приложу, бо уже пізно давати письмо.

Увечері 14-го був у Демчинського, взяв у його 3 кліше а четверте (де булавн) він переробить, бо той фон, що меж ними, вийшов неважно. Одніс ті 3 кліше до Скороходова² і взяв розписку, як Ви писали. Скороходов, здається ще не починав набирать, бо послідне Ваше письмо совсім збило його з пантелику - та й правда така. Що се Ви, добродію, то тоді казали, що формат книжки³ буде такий як Ваше "Запорожье"⁴, а тепер йому пишете, що формат повинен бути такий, як "Вольності запорожских козаков"⁵, се я сам читав виходить, що малюнки не помістяться у книжці, т[ак] як вони самі більшіє неї, а якщо їх заламують, то ще чорт зна що буде! Жидівські ращоти на поля - красу книжки! Кажу жидівські, потому що печатаючи 2400 екз., як Ви йому пишете, і поміщать туди таку силу малюнків, котрі будуть без полей і ще й заломлені - это щось не видане!, а ще заботитесь о красі книги і згожуетесь приложити фотографії! Ні, я скоріше тому вірю, що Ви намилились написати так як треба, чи тому що Ви справді хочете робити таке варварське діло. Скороходов, каже, хотів выясніть се діло, та Салоділова⁶ тут нема (в отпуску), тим, каже, і нічого не роблю. Я увірив його, що се Ви помилались, і обіцав прислати точний розмір "Запорожья", просивши щоб він набирав, бо Ви пишете йому "приступить немедленно к напечатанию", а він каже - ну что ж, если скоро нужно, то через месяц я сделаю. Треба щоб Ви самі почаще йому писали. Чудно ще ось що: туди пишете

“немедленно”, а мені, знаючи, що тільки третя роботи зроблена, нічого, а щоб поспішити їх, не зробить задержки Скороходову, я должен кинуть усе, й печене й варене, і робить Вашу роботу, або частину отдать кому, а часть (3 шт.) зробить фототипією, но, конечно, для такого діла треба зараз же гроші, а без грошей нічого не буде, а Ви якось чи боїтесь, чи Бог Вас зна, а по сій часті у Вас не витанцювустяся... Скороходов каже, що йому набирать текст, то треба щоб і всі малюнки були, бо вони будуть в листах.

Тепер днів через 10 я возьму у Демчинського (крім 4 первых) ще 3 кліше, а далі не знаю як буде, бо остануться самі трудні, роботи на їх треба много і довго, а Демчинський робе кліше не менше неділі, а іноді днів 9-ть, значить, роцитуйте самі як лучше, чи щоб шло діло місяців на два, чи щоб воно не задержало друку Скороходова.

Приносили отгиски - не самі лучші, бо ті я оддав у типографію для образца як треба печатать, но не забудьте – цинког[ра]фія] требує доброї бумаги. Салодилову сегодня напишу і постараюсь з ним побачиться, бо бачу, що се для діла буде важно.

Не забудьте, що як буде 2400 екз., то следовательно і фототипії будуть стоїть удвое дороже, а це роцет великий, тоді можно б і їх робить обикновенно.

ДИМ. Арх – 20271.

№ 472

ЛИСТ О. Г. СЛАСТІОНА

23.11.1891

Петербург – ст. Шидловська, мосток Кантемирова

23 нояб[р]я. Петербург

Бачу, що Ви, батьку, трохи на мене насупились та дарма, помиримось, а проте діло піде як йому треба. Балашову я трохи утер носа: такого йому листа черкнув, що, думаю, буде й мене батькувать добре - та байдуже - од такого чоловіка чуть лайку - все одно що похвалу... “Помилку”, як Ви пишете, я звісно справляю, але то не помилка, голубе, бо Ви як давали мені малювать, то проти нумера якось ніякої балачки у нас не здійсвалось. Нумера зріжу та й годі, а тільки Ви пишучи, що пушка (уторі) 1 їх унizu 6 одна і та ж, теж помиляєтесь, придивіться добре, то й побачите, що всі часті другі і навіть у 1 одним обручем більше, виходить, що се пушки різні...

Стасюлевич¹, балакаючи зо мною про Ваше нове видання, казав що він не совітує більше 1200 екземплярів печатать “Історію”, бо тепер, каже, і Костомаров сів і вообщє, каже, дуже плохо йде продаж великих книжок. Се, конечно, діло Ваше, а тільки я думаю, що більше 1800 екз. печатать не слід, бо дуже довго прийдесться збирать затрату. Чи, Ви, добродію, приїдете для печатання книжки, чи ні? Бачу, що без Вас багато буде безтолковщини.

Напишіть, добродію, Скороходову, щоб він допустив мене додивляться як будуть приправлять кліше, бо се діло важне, і від путящої приправки залежить і краса оттиска, а печатники у них проста кацапня і так наприправля, що й не пізнаєш малюнка. Про гроші напишіть тому офіцеру, щоб видав неділі через три, тоді саме вони потребуються, а тепер поки що я все маляю. Тільки точно напишіть, як я їх можу получить і де - туди б не хотілось мені їхати... Чи не пам'ятаєте, Митро Іванович, ми, здається, порішили з Вами, що оті два танцюющі запорожця повинні бути напечатані на двох зложених сторінках - собственно на одному листі, тільки зложеному удвоє, так, як вони єсть у Рігельмана², та їм і удобно так, а малюнок запорожця на коні, здається, теж так хотіли зробити, а тільки мені здається, що не буде добре як він буде переломлений, одначе, як скажете, так і зроблю, а от уже поминальничок Тарловського³, то не стоїло б малювати, нічого там інтересно, прямо його словами перепечатали б та й годі, як скажете? Про харківські малюнки не писав нічого потому, що то нікчемна штука, так як вони усі з чогось перекалькіровані, і я думаю якось надряпять про них у "Київську старину"⁴, тільки треба ще мені кой які справи.

Ваш душою О. Сластіон.

Пишіть швидче - не гарно, добродію, що книжка Ваша так пізно вийде, треба б до Різдва.

ДІМ. Арх-20276.

№ 473

ЛИСТ О. Г. СЛАСТІОНА

23.12.1891

[Петербург] - [Херсон]

28 декабрія

Гроші, 24 карб., і книжку Скальковського¹ я получив, взамін шлю екземпляр "Гайдамаків"² і 2 малюнка скелетів; як що-небудь не так зроблено, як Вам треба, то охотно перероблю. Якщо будете їх печатать, то треба уменшати на одну третю або половину, або найлучше пришлете до мене розмір, який Вам треба, а я однесу Демчинському (перед тим трохи поправить і звелю зробити кліше). Поки нічого не пишу про другі справи, бо ніколи дуже, а писатиму швидко.

Ваш душою О. Сластіон.

Малюнки уложені у книжку.

ДІМ. Арх-20275.

№ 473-а
РОЗПІСКА О. Г. СЛАСТІОНА

1891 года декабря 4 дня получено лично от г-на Н. Н. Комстадиус¹ на изготовление рисунков и клише для книги Д. И. Эварницкого «История Запорожья» двести рублей серебром, в чем и подписуюсь.

Классный художник Афанасий Георгиев Сластионов.

ДИМ. Арх - 20275.

№ 473-б
РОЗПІСКА О. Г. СЛАСТІОНА

28 декабря 1891 года получено мною через посыльного, за два рисунка скилетов 10 рублей и за два экземпляра книги “Гайдамаки” 14 руб. Всего двадцать четыре рубля.

А. Сластионов.

ДИМ. Арх-20275.

№ 474
ЛИСТ О. Г. СЛАСТІОНА

1.02.1892.

Петербург - Харків

1-го февраля.

Получив од Вас, добродію, лист із Харкова та й здивувався, що Ви не пишете, чи довго будете сидіти у Харкові, коли вернетесь и як без Вас тут друкуватиметься “Исторія”?. Усі кліше 27-го генваря були послані Скороходову, і я там був увечері, тільки самого Скороходова не бачив, а міні сказали, що осталось печатать 2 листа. Я прохав, щоб мене ізвістили, коли будуть зроблені приправки й пробні оттиски, щоб я тоді прийшов і зробив свої замітки. Одначе й досі от Скороходова нема нічого, а тепер оце умісті з Вашим листом пишу і йому, нагадуючи, що Ви зо мною порішили друкувать ті кліше доброю ілюстраціонною краскою – т[ак] як від сего залежить дотепність малюнків, а стало бути і самої книжки. Пишіть, голубе, про те, що я Вас питаю, та як будете вертатися, то непременно зайдёте у Москву та справтесь про оригінальні малюнки до Рігельмана - по каталогу бібліотеки І отдел № 79.

Ваш душело О. Сластион.

ДИМ. Арх-20265.

№ 475
ЛИСТ О. Г. СЛАСТІОНА

29.04.1892.

Красилівка - [...]

29 апр[еля]
Красилівка

Спасибі, батьку козацький, за прислану Вами “Історію Запорожя”¹, тільки шкода, що не написано на ній нічого. Дуже зачепило у мене серце побачивши, як понівічені мої малюнки. Казав я Вам, щоб не друковать їх у Скороходова, не послушали, от і вийшло черт зна що! Книжка знівічена і стидно навіть, що вона зветься ілюстрованною. Недурно Скороходов так не хотів и всяк одмовлявся, щоб я не бачив, як вони у его будуть приправлено і як друковатимуться. Та ще б не так жаль було, якби хоч красну фарбу ж ставили, а то зовсім сірі малюнки!... так не скиф хіба?! Дуже жалітиму, як що сей лист уже не застане Вас у П[етербурзі], сам нехай тоді жечеться за Вами аж у Ташкент². Не було мене у Красилівці, через те я так попівнівся. Скажіть Комстадіусу, що я нізачо не хочу, щоб малюнки друкувались у Скороходова, й ті кліше, що у его тепер є, нехай отберуться. Ото краще я напишу Скороходову и Демчинському, щоб кліше передать Комстадіусу. Обіщаного Вам запорожця вишлю по адресу в Ташкент. Коли ж буде друковаться Ваш другий том “Історії”³ Прощайте и згадуйте, щиро до Вас прихильний

О. Сластион.

ДІМ. Арх-20267.

№ 476
ЛИСТ О. Г. СЛАСТІОНА.

20.02.1896.

Петербург - Варшава

Черн[иговская] губ.
Козелецкого уезда
ст[анция] Чемерская
20 февраля 1896 г.
село Красилівка

Батьку козацький!

Пріїхав я оце сегодня в Петербург і найшов Ваш лист з Варшави. Намалюю все, що Ви хочете - пишіть до мене в Красилівку, бо я там отакувався: пробуду тут три дні, а діла так багато, що ні в кого не буду й не бачитиму мабуть.

Цвітковський¹ живе там же на “Митнинській набережній” дом № 11,

Беренштам²десь на острові - не знаю. Я ж коло году як оце не був у Петерб[урзі]

Ваш душею О. Сластіон.

Пишіть, голубе!

ДІМ. Арх-20240.

№ 477

ЛИСТ О. Г. СЛАСТІОНА

18.06.1896.

Чемерськ - Єсентуки

Батьку козацький!

Зараз оце я вернувся з Москви беззаконної, їздив, як догадуєтесь самі, до пана Глоби¹. Все вийшло гаразд - я отримав місто смотрителя і ще здається бухгалтера (здохне воно!...) в Строгановськiм училищі².

Квартира і содержание добрі, жити можна, он як! Прохав Глобу за Вас - теж удалось: обіцяв Вам уроки, об сім ще спитимось, бо я буду на місті не пізніше як 5-го іюля, а тепер беру жінку та дочку і повезу їх у Таврію - скіфського борщу коштувать. Дуже радію, що в Москві буде хоть одна щира людина, котра душу мою одводить, будемо бачиться часто, то ще може й робитимемо що-небудь. Дуже спішу, укладаємось після завтраго в дорогу, а діла, хоть утопись у йому.

Пишіть, голубе, так: Москва, Рождественская, Строгановское училище технического рисования, Афанасию Георгиевичу Сластionову - квартира Н[иколая] В[асильевича] Глобы.

Перш усього, я який час проживу у Глоби, бо його не буде в Москві, а крім того, не пишіть "смотрителю", бо ще я не утвержден, та й чорт їх зна, як і коли вони там сеє зроблять, а поки що треба стерегтись.

Ваш душею О. Сластіон.

ДІМ. Арх-20307.

№ 478

ЛИСТ О. Г. СЛАСТІОНА

7.07.1896.

Ногайськ - Херсон

Ногайск 1896

июля 7-го

Батьку козацький!

Ще з Красиловки писав я Вам, що пан Глоба згодився, щоб Ви давали уроки історії в Строгановському училищі. У тому ж листі писав я, що

приїду у Москву дуже швидко, прохав також писати мені на адрес Глоби. Тепер виходить так, що я забарюся трохи у Таврії і найраніше буду у Москві се 15 іюля.

Якщо, Добродію, Ви не писали ще мені, то...

13-го іюля

Дива на Божому світі! Почав до Вас, Добродію, листа 7-го, а кінчаю 13-го - у першій половині пишчу, що буду у Москві 15-го іюля, а тепер маю звістку від п. Глоби, що він сам тільки туди приїде 20-го, так що я засижуся трохи тут у Ногайську. Якщо будете у Москві раніш мене, то прямо самі йдіть до Глоби, щоб заздалегідь вяснити, як і коли Вам ті уроки викладать; скажете йому, що я після його слов, прямо написав Вам, що два урока пан Глоба обіцяв. Дуже шкода, що Ви не написали, чи довго пробудете у тих Єсентуках. Боюся, чи застане Вас цей лист. Не пам'ятаю, чи писав Вам, що їдучи з Москви я стрів Ц. Білילה¹ - дуже прохав Вам кланятись і нагадував про обіцянку до нового його збірника "Складка"², котрий він лаптує видати оце уосени. Взяв він і з мене слово, що я йому припшаю що-небудь - пристав он як! ... "Мині, каже, байдуже, що в мій збірник попадуть і слабії твори, моя мета викликать до руху літературного ті сил, що десь по закутках дрімають - нехай пробують, нехай силкуються, може колись заохотившись у "Складці", будуть і далі робить, а мені, каже тільки того й хочеться". Думаю, що в його словах є багато правди, але такі видання наводитимуть тоску і в інтересі публіки (читаючої) будуть нікчемні і незаохочуватимуть її до читання, а росхолоджуватимуть... Я радив йому [як найгірніш] твори нових постів розбирати, і кукіль від пшениці дотепно одвіновать, а втім і сам обіцяв того кукілю йому вислати, якщо тая "Складка" вийде, то прочитайте.

Вашою душою О.Сластіон.

Пишіть: Ногайськ Таврійської губернії.

ДІМ. Арх-20309.

№ 479

ЛИСТ О. Г. СЛАСТІОНА

5.09.1896.

Ногайськ - Москва

5-го сентября 1896 Ногайск

Мабуть давненько вже ждете, добродію, від мене якої-небудь звістки і певно думаете, що я й досі на Кавказі, а виїшло он що: в "Єсентуки" ми приїхали 14 августа і там узнали від Вагнера, що 18-го він уже виїдить з Єсентук, та й се б ще нічого, але подивившись в жінку, найшов він, що її треба лічить не від катару та нервів, а від "блуждающей почки"! Сіріч нічого було й плугонитися туди не розпитавшись добре. Пожалкував я на Вас тоді!

На Кавказі пробули ми тільки одну неділю, обдивились всі води, а як так ще й на залізну гору зібрався, та й вернувся у “город черних пауків”. Коли б Ви знали справді, як своєю кореспонденцією бабу Могилиху порадували. Хтось із ногайців дав їй той номер “Новостей”¹ і вона так з ним і носиться - жде тепер непременно якоїсь нагороди за свою діяльність. Приходила учора до мене розспитувать і узнавши, що я з Вами бачитимусь, напустилась, що вона непременно хоче передать який-небудь гостинець. А коли се справді будемо ми бачитись, добродію? Я думаю чи не в Москві вже Ви? Якщо там, то може самі догадалися зайти до Глоби та все розуміється дотепно. Я, як бачите, все жду у моря погоди. Пише мені, що от-от на сих днях, щоб сподівався депеші о виїзді. Пора вже й давно, сидіти тут обридло, а робить нічим і нічого. Ех, місто я Вам нашов чудове. Слухайте - над морем, на горі стоїть собі новенький будинок, кругом сад, виноградники цілих п'ять десятин! кругом хутора, сади і виноградники, а верстах у трьох стоїть і город “Бердянка”, стоїть вся ся райська оселя, боюсь і казать, бо може, се невірнo мені передали, 800 карбованців! Якщо справді у Вас була думка купити собі маєток, то се находка. Виноградники сдасте у аренду, а самі будете на літо на дачу приїздити. Я з жінкою хочу отсе проїхати туди подивитись добре, то може й умісті купимо?

Ваш душею О. Сластіон.

ДІМ. Арх-20310.

№ 480

ЛИСТ О. Г. СЛАСТІОНА

28.11.1896.

Ногайськ - Мелітополь

28 ноября 1896 г.

Голубчику Дмитро Іванович, був я позавчора у Щигля¹ і узнав там, що після Красиловки уже продано три іменія его, одно із них - на сій неділі (Лемешовка)² де й робив мій братуха³. Виходить діло, що через який-небудь тиждень, або два, він буде без міста, бо купили іменіє казаки і, звичайно, на дрібницю, їм не до молотилок. Якщо Ви ще нічого не писали паничеві, то будьте ласкаві, напишіть йому про Таль⁴ і швиденько, се його підбодрить і, крім того, на те місто він піде з охотою, бо діло се любить. Ось Вам і адреса: Полтавської губернії Пирятинського уезда ст. “Отрада” в містечко Тепловку машиністу Николаю Георгієвичу Сластіонову.

Жінка моя ще не приїхала, і я напет Москви, звісно, ще нічого не рішив, хоча все, що не думаю, то против неї, і якби в сьому ділі був тільки один мій голос, то я б за Москву перестав і згадувать. Нехай ріша вона, бо страшно, щоб не прийшлося (через мене) знов її везти на кумис. Після того

як вона вилічилась, ось уже б років вона ні разу тут не була, і як на неї Петербург тепер будет дієвовать Бог його зна.

Ваш душею О. Сластион.

ДИМ. Арх-20308.

№ 481
ЛИСТ О. Г. СЛАСТІОНА

30.12.1896.

Петербург-Москва

30 декабря 1896 року

Батьку козацький!

Присилайте Ваші плани і дрібненько поясніть, які вони повинні бути мірою (вершками або сантиметрами), тоді можна будет сказати Вам усе точнісенько, і тоді самі побачите чи буде воно дорого, чи дешево. Побачивши ті плани і роздивившись, як вони зроблені, я пораджу Вам, як їх зробити, щоб було найдешевше і добре. А ще краще як напишете скільки Ви на їх осигновали і, крім того, на якому папері і скільки відбитків Вам їх треба. Думаю, якщо можно буде зробити на камені, то се буде найдешевше, бо ніякого кліше робить не треба, але треба зараз же друковать всі відбитки, які Вам потрібні. Можно договориться так, що літографія і папір свій поставить. Присилайте, усе зроблю як слід - жалкувать не будете.

Ну й доброго ж Ви листа¹, добродію, утнули нашому дідові², та ще Білило прочитав його ловенно, так прямо аж от наче Ви самі тут на всіх нас гукаєте, щоб приступали до діда. Усі казали, що лист Ваш велике вражіння зробив на все зборище. За те ж і привітали його, аж он якими гучними оплесками! Думаю, що Ви вже чули, що вечір удався на славу. Білило цілу книжечку зашптував - вийде вона у Львові, з портретом діда, що я його знімав у сьому році – не знаю, чи бачили Ви у мене? Тепер земляки захожуються, задалегідь, над Шевченковим святом; пока рішено, що буде обід дуже тісний теж укупі, з російськими писателями, і далі вечір для молодших, але вечір сей повинен бути чимсь незвичайним і непохожим на ті вечера, які завжди робляться. Одначе бояться, що Короленко³ - гайдамака, візьме сам розрішення і буде робить свій вечір з п'янством, лайкою і бійкою. На громадському ж вечорі обіцявся читати Лисевич⁴ по українському (дуже добре читає) і В. Г. Короленко теж по українському! Он як наші! Хочуть виписать Кропивницького⁵ і ще декого з дотепних, та боюсь їх і називать, бо самому не віриться, щоб вони поприїздили - тож усе "сжихва" на чоло, де їм збагнути громадські інтереси.

Ваш душею О. Сластион.

З Новим роком Вас!

ДИМ. Арх-20303

№ 482

ЛИСТ О. Г. СЛАСТІОНА

4.01.1897.

Петербург - Москва
4-го январа 1897 року

Шліть, добродію, Ваші кальки так, як вони єсть, бо все одно їх треба переводить на хемічну кальку, а може прямо на камінь, то не треба дарма робить діло двічі. У мене тут є один земляк літограф - я до його обернусь з Вашим заказом і, якщо тільки плани не дуже складні, то може й можна буде їх надрукувати за ті гроші, що Ви осігнете. Напишіть, що повинно бути надруковано під кожним планом.

Про Залізняка¹ я щось чув і навіть у когось або десь бачив, чи гравиру, чи фотографію, котра міні здалась прямо нікчемною і підробленою. Але якщо не трудно достати у Вашого знакового ту фотографію, або як що він не буде се шитати за велике одолженіє, то добудете на який час - може воно щось справді інше або краще. Я швиденько перезняв би і вислав би Вам, а Ви вже передали б йому.

Ніяк не згадаю де я бачив сю штуку і здається навіть читав щось про неї.

Наші дома, тут, і Вам дуже кланяються, а Галька² просить написати, що “козак безсовісний”, що на Галю так каже.

Цілую Вас дуже і дуже швидко, сьогодні збіговище у Беренштам³.

Ваш душою О. Сластіон.

ЛІМ. Арх- 20312.

На конверті автографа Д. І. Яворницького: “Художник О. Г. Сластен”.

№ 483

ЛИСТ О. Г. СЛАСТІОНА

6.01.1897.

Петербург - Москва

6 январа 1897 року

Чув я, добродію, від Саладила¹, що швидко, тобто, як тільки відкриється у якій-небудь Московській гімназії вакансія, Ви будете мати місто. Чутка сія дійшла до Петра від Ковалевського², котрому директор Департамента Народної Просвіти переказував, що попечитель Моск[овського] учебного округа згодився на те, щоб Ви там взяли собі уроки. Не знаю тільки, чи Ви самі повинні довідуватися по тамошнім гімназіям і шукати тих уроків, чи Вас самих запросять - сего я не догадався шитати у Петра, а сам він про сю подробицю теж нічого не сказав.

Так як усе діло велось офіціальним путем, то здається мені (а втім Бог його знає!), що Вас повинні найти ті директора, де буде місто для лек-

цій. Та Ви вже мабуть і самі се діло знаєте як ведеться. Поки що прощайте, мабуть, швидко получу Ваші плани і звіщаючи об тім, прибаблю що-небудь і про сю справу, бо сьогодні увечері буду бачити Петра у Діда.

Ваш душою О. Сластіон.

Галя каже: “Напиши козаку, щоб він був курносий”, що се значить я й сам не розумію, а вона неперемінно так хоче.

ДІМ. Арх-20311.

№ 484

ЛИСТ О. Г. СЛАСТІОНА

13.01.1897.

Петербург - Москва

13 января 1897 року.

Сегодня зібрав оце всі справки про черченіє, об чим треба Вас оповістити: і я і літограф радить робить карти такими завбільшки, як Ви прислали, бо перероблять їх на менший масштаб діло клопітне і дороге, та й справді, хіба біда як одна карта буде більше чим другі? аби вона складалась добре, а там чи вчетверо, чи ввінцєтеро вона складаться, се ділу не поміха. Друге питання се - чи так і робить ріки двома лініями, як вони показані у Вас, чи треба так як вони завжди робляться - наприклад: а у Вас: (топографічний малюнок); далі - чи літери робить (при назвиськах сел тощо) на манір друкованих, чи так як у Вас - скорописно? По-моєму, лучше друковані - воно й читать краще, і сама карта здаватиметься кращою.

Ви не написали, чи ті карти друковані, з яких Ви зняли кальки, чи вони зроблені від руки, і якщо се справді так, то значить вони і розкрашені - себто вода показана синею, а се значить, що треба її робить так, як ото я намалював. Самий дешевий способ се тому подібний автотіпний і міні здається для такої роботи, як отсе треба Вам, найбільше підходящий. Робить гравюрою (найкраще!), то тільки за одну більшу карту требують 150 карбованців і без друку і без паперу, значить обидві карти до 275 карб., а зробити автотіпцію, то ми насчитали із друком і з папером 63 карбованці всего! нехай 2 ще на пересилку в Москву, от і все, та хіба ще якого карбованця заплатите брошюровщику, щоб поскладав і вклеїв карти в саму книжку. А як не жалко ще 10 карбованців, то пошти всі назвиська сел будуть настояще друковані, хоча способ дуже марудний, бо кожен село (розрізавши друковані назвиська) треба найбережніше наклеювать (беруть не руками, а голками) на малюнок і потім уже травить все вмісті на камені. Вся трудність в тому, щоби десь, якось не торкнути а ні клеєм, а ні самою хемічною краскою, а крім всего треба так норовить, щоб як буде папір мочиться, то щоб, не дай Боже, клей, розмочившись, не вийшов під пресом, а давять добре! Воно, конечно, буде красивіш трохи, чим зроблене від руки. От се

Вам поки й усе. Кажіть, якщо згоджуетесь на ці умовини, то присилайте гроші на задатки, і робота почнеться, а якщо здається не зовсім добре - пишіть, усе для Вас зроблю і бігатиму язик висолопивши. Деякі назвиська Ви так нерозборчиво написали, що прийдеться Вас питать про них, бо корректора на каміні се діло страшне.

Ваш О. Сластіон.

В Залізняка я не вірю, ані крихотки, але зніму і Вам швидко его вишлю.

ДІМ. Арх-20313.

№ 485

ЛИСТ О. Г. СЛАСТІОНА

24.04.1897.

Петербург - Москва

Прислай, голубе, ще 38 карб., бо буде або дуже близько біля цього, або трошки більше, бо що буде коштувать ящик та друга дрібнота сказать вірно неможна. Так папір на фабриках продається тільки цілими стопами - однієї мало - двох багато, значить десь треба докуповувать дестями, а се вже дорожче. Отакі справи і не дозволяють сказать точно до копійки. Пересилку можна робить і великою, і малою скоростю, про се зараз же напиши мені. Пересилать буду через транспортну контору. "Надежда". Літограф тепер так набрав роботи, що надрукує карти тільки 29 апреля, значить, вислать можу 30, і якщо великою скоризстю, то на другий день і получиш. За пересилку заплатиш при полученні у Москві.

Твій душею О. Сластіон.

ДІМ. Арх-20243.

№ 486

РАХУНОК О. Г. СЛАСТІОНУ

Счет А. Г. Сластionову из типографии Якова Семеновича Рапкова в СПб
7-го июня 1897 г.

Отпечатано и сдано

- 1) Географическая карта
 - 2) тоже
 - 3) Куплено бумаги 1 стопа и 2 1/2 дести
 - 4) За провоз бумаги и отправку в типограф[ию]
 - 5) Переделка перевода малой карты
 - 6) За исполнение карты больш. размера автографией
 - 7) тоже и малого разм[ера]
- Итого - 64 р. 90 к.
Деньги получил сполна

Содержатель Типо-Литографии
Подпись (Я.С. Рашков)

ДІМ. Арх- 20257.

№ 487
ЛИСТ О. Г. СЛАСТІОНА

22.09.1897.

Петербург - Москва

22 сентябрю 1897 року.

Аж через 5 місяців обізвався! Оце, що по-козацьки, то по-козацьки! Послав я тобі, голубе мій, у маї листа, дуже для мене тоді цікавого - там багатенько де об чім питав тебе, та, мабуть, він тебе вже не застав у Москві, а ти, як слід справному козакові, мабуть, свого кавказського адресу не зоставив у Москві, так мабуть, десь мій лист і чумакує досі, бо здається пройшов той час, що листи пропадали, тепер мало хто повіре, якщо сказати ему - я вашого листа не получив. Ну годі сего - тепер до діла: обидві твої карти були прокоректуровані, надруковані і здані Бабкіну¹ 5 іоня. Посилаю тобі счет за роботу обох карт (з літографії Рашкова²) і квитанцію в отриманні тих карт типографією Бабкіна. З счету Рашкова ти побачиш, що ти мені винен 1 р. 90 к.+ я тобі вислав пробні відбитки 37 коп., та ще щось, а це я пишу тобі; для того щоб як найменше доплатить тобі за III том Запорожців³, котрого я ще не зібрався купити і досі. Чи ти, голубе будеш зимою у Петербурзі? і коли саме? Треба б порадитися про видання "Южно-русской старины"⁴. Скажу тобі, що якось так вийшло, що мені залишилось тільки зробити 2 малюнка, а 23 уже готові - начебто кінець уже наближається...

Літом я багато робив і між іншими роботами зробив 5 малюнків для дідових "Козаки і море"⁵, книжечка через тиждень вийде, і я тобі вишлю. Погано діло коли так у Глоби⁶ по-старечечому, де єго у біса прожить на 36 карб. Москва біді не вірить! Якби ти на неї, голубе, плюнув та їхав хоч сюди, а я багато щасливішим себе почував, якби твоє чуле та тепле серце билось тут, недалеко від мого; одначе, розмислившись з усіх боків, прямо кажу: їдь, брате, якщо є яка змога, в Галичину. Ти повинен туди їхати! Там тепер починається такий культурно-науковий рух, що серце займається. Нехай же і твоє ймення єго підтримує. Ти маєш справжній талан оратора, ти умієш заставити своїх слухачів носити тебе на руках (се бувало!) Значить їди і заставляй твоїх слухачів любити той народ, історії якого будеш їм викладати. Чим тиняться у Московському університеті⁷ і виносить на своїх плечах всякі інтриги та прикрось, то багато ж краще і багато поважніше робити своє діло, виявляти історичні факти не так, як велить начальство, а так як ти їх сам собі виявив. Се, голубе, діло таке, що душу твою задовольняє, а се знов найперше і найважніше діло. Кидай, кидай Москву та носи свій талан на рідне поле - дивись, як справді дивовижно провів усе своє

життя В[олодимир] Б[оніфатійович] Антонович⁸, а ні єдиної праці, а ні єдиної стрічечки не надрукував він ні в одній із столиць і не згодився друкувати, ні за які гроші, ні в однім з Петербургських або Моск[овських] історичних журналів. Он де воля у чоловіка!.. Тепер же друкує свої праці (і конечно без грошей), в записках Наукового Товариства імені Шевченка⁹. Є чутка, що буцїм в Галицькому Університеті одкриваються п'ять чи навіть шість нових катедр і що на одну з них уже замовлений Іобродій Кримський¹⁰ та й ще дехто, а хто - не знаю. Чи не час би тобі, голубе, удатися до кого-небудь, щоб натякнути, що ти не пошкодуєш за Моск[овським] університетом, бо може там іменно так думають. Я знаю що ти знайомий з Грушевським¹¹, але ось що голубе - був тут М[икола] Вороний¹² і багато розказував про те, що добродій Грушевський его вижив з Галичини... Я ні того ні другого не знаю, і мені не віриться в ті штуки Грушевського, се мабуть якесь непорозуміння, але від тебе не хочу ховати, бо кажуть, береженого Бог береже. Ти певно вже чув, що одкрита підписка на фундацію Української Академії наук у Львові. Земляки звеселились душею і жертвують хто що може - Пелех¹³ дає 5000 руб., Чикаленко¹⁴ 1000 руб., а ми тут - хто що може, я - сто, а про інших узнаю, напишу... Опубліковано, що хто приїхав гроші, то повинен додати чи хоче він щоби його фамилія була опублікована чи ні. Се не лишень, бо це кому справді не дуже то буде приємно, якщо Москва довідається. Гроші п'яються на імення Грушевського. Мої ще й досі в Криму. Сьогодні прочитав, що купаються, вода 20°, а у нас сьогодні така снігова завірюха, що й світу Божого не видно.

Твій душею О. Сластіон.

Пиши, голубчику, швидче!

ДІМ. Арх-20320.

№ 488

ЛИСТ О. Г. СЛАСТІОНА

9.10.1897.

Петербург - Москва

Спасибі тобі, братіку, за твій щирий з нащиріших листів і за ті почуття, які ти до мене так одверто вимовив... обнімаю і цілую тебе кріпко. Справді, дуже було б добре, якби ти оце приїхав сюди та ще якби так, щоб від 19-го та прожив тут до 26-го, бо 25-го буде збіговище у Юр[ія] Юрієвича¹ і дуже б годилося, щоб і ти тоді був. Піджени свої діла так, щоб непременно був у суботу, 25-го увечері у добродія Цвітковського. Пелех² уже пішов назад з своєю обіцянкою, а після того усім нам знов казав, що дасть на університет 50 тисяч, але вже ему віри не ймуть, видно, що старий бредить, та й годі. На сіх днях вийшла нова "Складка" добродія Білила³, робить вона добре вражіння, але я ще не прочитав її - з Дідовими "козаками"⁴ чиста

біда: мої малюнки Суворин⁵ так зпоганив, що прийшлося їх всі кинуть і почать знов печатать - уже більше місяця їзджу двічі на тиждень в редакцію і кінця ніяк не доскочу.

Тепер от що, голубе мій, зроби велику для мене услугу - узнай як найдрибніш і непременно перед приїздом сюди, чи справді є в Москві ті малюнки (оригінали акварелі), котрі приложені до історії Рігельмана⁶, де і як їх найти. Я тобі нарешне тут прикладаю окрему заміточку. Роздивись їх сам, і чи не можна буде через кого-небудь зробити так, щоб їх взять для копій - брать хоть по одній або по дві штуки. Може можна так зробити, як тоді з харківськими. Узнай, братіку рідний, не жалкуючи часу й сили - се ж не для мене власно, а для громадського діла. Малюнки сі дуже важні і їх непременно треба видать як найкраще, а перш усього годилось би виставити їх на Києвську археолог[ічну] виставку⁷, я туди вже готовлю одну цікаву штуку.

Твій душою О. Сластіон.

ДИМ. Арх-20314.

№ 489

ЛИСТ О. Г. СЛАСТІОНА

18.02. 1898.

Петербург – Москва

Щирій друже! Був я сьогодні (понеділок) у Бабкіна¹ і бачив не Гренца², а самого старого - запевняє, що се помилка, в якій, крім Гренца, ніхто не винен, але й Гренц не дуже, бо був на той час хворий і таке інше. Книжки продано тільки 5 примірників. Напиши мені, голубе, коли в марті ти приїдеш і коли найпізніше треба тобі план (Синельникова)³. Се я тому за його питаю, що сьогодні получив від Таль⁴ звістку, що вона вернулась в Петербург і цікавиться як стоїть діло плану, а я его тільки оце думаю починать. Через три дні я буду на новій квартирі, ось адреса:

Вас[илівський] Остр[ів] угол 6 лінії і Малаго просп[екту] дом № 16 (по Малому) кв.№ 4

Твій душою О. Сластіон.

ДИМ. Арх-20253.

№ 490

ЛИСТ О. Г. СЛАСТІОНА

22.09.1898.

Петербург-Москва

Дуже тобі дякую, Батьку козацький, що як тільки вернувся у Москву, то швиденько й нас згадав.

Не міг тобі одвітить у той же день, бо тепер через всякі справи ново-

го Товариства Шевченка¹ та лаптування ювілею Котляревського² та тричі вітання Грушевського³ (котрий і досі тут), то так кожен вечір все й не дома, а я маю звичай писати свої листи вечерами. Отсе сьогодні я вільний і маю приємну нагоду побалакати з тобою хоч за очі. Про нас не дуже багато розказувать - жили коло Петербурга на дачі, недавно вернулись сюди, Галька дуже хворала - тепер здорова от і все; а що ти мій голубе, як ти се літо провів? Уже одно те, що ти жив на Україні, що ти там рив могили, шукав, досліджував, бачив, уже одно се скільки дає цікавого й цінного матеріалу, а всякі стрічі, розмови, записи старовини - пісень, казок, іншого, та се ж справді можно і спочити, і оновитися, і зарядити себе на нові коштовні й милі серцю праці. Напиши, голубе, якщо матимеш яку вільну хвилину. Напиши разом - коли ти будеш тут - у Петербурзі. Напиши також, що сталося з твоєю книжкою?⁴ Невже ж вона не побачить світу Божого! По твоїй раді я тоді, ще навесні, обернувся до Гренца⁵ і він мені обіщав дати примірник. — “Приходьте, каже, у неділю до мене, на мою квартиру, книжка буде”. Пішов я і розуміється поніс ему “Гайдамаки”⁶, дома его не застав, мусив залишити ему свою картку й “Гайдамаки” і жалкуючи почав ждати, що от він до мене теж прибуде й твою книжку принесе, але его не діждав і досі, а вмісті з ним і твоєї книжки; далі почув, що він швидко після мого візиту відійшов від Бабкіна⁷. Тепер я стратив уже всяку надію на те, щоб добути від его тую обіцянку, бо не відаю й де він. Білило⁸ давно уже тут живе: на Пряжке дом №. 34, кв. 10. Про свого брата нічого не знаю, не пише, навіть не знаю чи там він. Буду дуже радий получить від тебе добрі звістки.

Твій душою О. Сластіон.

ДІМ. Арх-20319.

№ 491

ЛИСТ О. Г. СЛАСТІОНА

7.10.1898.

Петербург - Москва

Я дуже здивовався, прочитавши у твоєму листі, що “По следам запорожцев”¹ уже продається у Суворіна². До сего понеділка ніякої звістки про сю продажу не було. Я дуже ждав чи таки буде тая публікація, коли якраз і справді появилася; дуже радий, але й досі не був на Невському і, значить, ще й досі не купив твоєї книжки.

Моя думка, що “Вітряк”³ друковать у Галич[ині] не слід, бо перше - те, що він тоді буде назавжди заборонений у Росії, а тут він дуже потрібний і для України і задля тебе самого: треба сподіватись, що се буде у тебе дуже коштовна праця... друге - те, що для Галичини “Вітряк” неперемінно буде менше зрозумілий, а через те і мало розійдеться, а се з усіх боків погано...

Дід⁴ свої твори друкує у Галичині, але сю справу веде добродій Чикаленко⁵.

Проте я все ж таки розпитаюсь у Діда.

Добродія Грушевського⁶ звуть Михайло Сергійович, а писать ему треба здається, дуже просто:

Австрія, Галиція, Львов
улиця Замойского, 1

Профес[сору] Михайлу Грушевському та й годі.

Михайло Сергійович дуже щира і добра людина, він все, що можна, зробить, але тепер там ляхи страшенно утискують нас і всіма способами стараються не пускати до заняття кафедр у Львівським університеті. Багато дечого дуже сумного розповідав він про ті огідні інтриги, та про се не напишеш усього. Не кидай, голубе, свої думки і таки пиши ему - будеш знати чи можна там що добути чи ні.

Правда, що ти для тамошніх ляхів чоловік не того уже розбору, що тамошні молоді учені півники, котрі домагаються всяких кафедр, і тебе може вітатимуть інакше - все се повинен краще знати М[ихайло] С[ергійович], котрий усе тобі й напише по правді.

На конверті Грушевському треба додати:

Твій душою О.Сластїон.

ДІМ. Арх-20317.

№ 492

ЛИСТ О. Г. СЛАСТІОНА

16.02.1899.

Петербург - Москва

Голубчику ріднесенькій, вибач міні, аж тричі вибач, що я так довго мовчав - мабуть, ти від братухи¹ чув, що я тоді був дуже хворий - отже й він ще з того часу не має від мене звістки, бо я лежав як раз три неділі і, трохи одужавши, мусив їхати в командировку експертом в город Ковель, там в І9-м драгунським кінбурнським полку за якийсь місяць часу нове знамено зовсім таки зопсувалось, то треба було довідатися що то за причина. Вернувшись з Ковеля, де я знов захворав інфлюенцею, я досі не можу всіх своїх діл улаштувати і написати всім листи, а особливо тобі не зважувався, бо ти писав щоб я докладно висловив тобі свої гадки про "Вітряка"². Се мене й спиняло, бо здавалось, що се не пусте діло, і треба було б сказати дещо згадавши та й подумавши, але час йшов, а я все відкладав, та й справді таки мені тепер страшенно ніколи, а перед вечором Котляревського³, то тижнів зо два була прямо-таки каторга: щодня до 4-х часів ночі малював декорації, акварелі, бігав усюди по всяких справах, прямо й світу не рад! - а оце знов настає вечір Шевченка⁴, значить знов теж саме буде.

Тепер зараз я теж дуже мало маю часу, щоб тобі написати про Вітряка; се я так, тільки озиваюсь до тебе, щоб ти тільки знав, що я є на світі і все так же тебе люблю, як і раніше.

Через кілька днів, здається, буде вільний вечір, тоді побалакаєм, а поки що прощай.

Твій душою О. Сластіон.

Жінка і дочка тобі дуже кланяються. Галька наша на сіх днях тихенько сама одяглась, одімкнула двері і побігла до якоїсь своєї приятельки, аж у третю лінію! Страшенно нас поперелякувала і на щасте, не заставши дома свою товаришку, вернулась знов до дому. Отака козачка!!

ДІМ. Арх-20318.

№ 493
ЛИСТ О. Г. СЛАСТІОНА

6.04.1899.

Петербург – Москва

Дуже радий, голубе мій, що получив від тебе звістку і хоч що-небудь знаю що з тобою діється...

Ти питаєш мене про Білила¹, а єго вже більше місяця як нема і в Петербурзі. Перенісся зовсім з потрохами в Мітаву, одержавши там посаду помічника інспектора лікарської управи. Якщо хочеш єму писать, то ніякої адреси про вулиці та будинки не треба, а прямо в Мітаву, Пол[кову] врач[ебну] упр[аву] такому-то та й годі. Не думаю, щоб він на тебе за що-небудь сердився, а не писав тобі, мабуть, через те, що був у послідні місяці дуже заклопотаний і вільного часу у єго не було, навіть на те, щоб бачиться іноді з земляками. Тільки що вернувся він з голодних губерній, куди єго командировано було, як єму зараз же завдали якусь дуже трудну і велику літературну працю, і ото він щоденно і сидить за нею, а як добре скінчив її, то начальство й нагородило єго за те мітавською посадою, так він туди зараз і посунувся - от і все.

Про братуху² я дещо знаю з єго ж листа до мене, знаю, що він справді дуже хворав, і що в той час конторщик написав генералу³ якусь ябеду, і генеральша⁴ написала братусі лист з виговором, так як се єму здалось дуже обідним і несправедливим, то він попросив її у листі, щоб розпорядилась кому він може здать економію - на се вона прислала якісь успокоїтельні депеші - от і все! Не думаю, щоб він не вислав тії гроші без якихсь добрих причин. Все повинно вияснитись і мабуть дуже просто.

Праці Кондратовича⁵ у мене, на великий жаль, немає, шукай десь інде...

Село тее, де роблять кобзи, звється "Андрієвка", де сидить - Рігельманша, але якщо тобі треба заказать кобзу, то краще в Андрієвці не заказувать, бо так, як у Вороніжській губ[ернії], не зроблять. Тепер мені робиться там кобза і я швидко її получу. Якщо тобі потрібна сама кобза, то пиши мені, тоді я

тобі розкажу дрібніше як і що.

Твій О. Сластіон.

Поздоровляю тебе з наступаючими празниками.

ДІМ. Арх-20315.

№ 494

ЛИСТ О. Г. СЛАСТІОНА

26.09.1899.

Петербург - Москва

Спасибі, голубе, що згадав про мене - поживаю я один, жінка з дочкою живе поки що у Черніговщині. Бідна Галочка¹ зламала там собі праву ручку, між кистю руки і локтем. Жінка, розуміється, зараз же повезла її в Київ, там хirurg Сапєжко під хлороформом справив тії кісточки й залив гіпсом, котрий Галя носила два тижні, а потім жінка щотижня їздила туди на перев'язку уже лубків, і оце учора я одібрав листа, що була 6-го і послідній раз. - Дав Бог, ручка зажила і вже знову гаразд. Щодо братухи Миколи², то твоя генеральша³ виявила себе людиною зовсім подлою - так вона не віддала ему тіх грошей, що ему нібито повинна була платити як жалованіс, крім генерала⁴, та й ти ж мені сам казав, що вона 200 руб. у год платитиме ему, крім офіціального жалування, а тут не дала й копійки! Мало того, зробив він собі якусь там мебель, не пам'ятаю, чи конторку, чи щось, і ліс купував, і майстера наймав на свої грош; вона й те заграбувала - се, мов, наше, бо вряд чи він купував собі ліс. Та й ще там до чорта чисто хижацького діла; одним словом, поступила так, як і слід генеральші, коротче замошенічила триста з чимось рублів, і братуха, вийшовши з больницы, остався без сил, здоров'я і з 18 карб. грошей. Розуміється, его поразила тая підлота страшенно, і він зовсім занепає духом, хотів навіть стрелятись, та вже батько туди поїхав, та якось там его розважив; далі їздив він і в Одесу і в другі міста шукати собі служби і потім поступив таки на місто управителя в одну з хороших економій — Ольговку, пана Писарева⁵, котрий і тебе добре знає, навіть братуха питає для них твою адресу.

Тепер от що - ти здається хотів придбати собі кобзу. Є така кобза, вірніше торбан, рідний брат кобзи, бо вся різниця, що у его є 4 струни обвідні (на обльоті), та й се ж струмент наш, український - вся біда, що сей торбан дуже великий - 2 аршини заввишки і 11 вершків завширшки, но зате красивий і зовсім справний. Я через те его не беру, що жду собі другого. Ціна сій кобзурі 23 карб., значить, якщо ти згоден купити або й ні, все однако прошу тебе зараз же напиши мені, бо я повинен як найскоріше сповістити того пана.

Від серця стискаю твою руку О. Сластіон.

Про Білла⁶ нічого не знаю, але весною він тут був - до мене не заходив та й цур ему. Чи будеш ти сією зимою у Петербурзі?

ДІМ. Арх-20316.

№ 495

ЛИСТ О. Г. СЛАСТІОНА

13.10.1899.

Петербург - Москва

Бюстики Т[араса] Г[ригоровича]¹ я тобі, голубе, вишлю, але треба підождати якийсь тиждень, бо тепер готових немає, а добродій Балавенський², автор тіх творів, дуже зайнятий викінченням великого бюста Т[араса] Г[ригоровича], то йому не до формовки тепер, будуть одливать разом з великим. Мої уже приїхали і дуже тобі кланяються.

Твій душею О. Сластіон.

1899.

ДІМ. Арх-20248.

№ 496

ЛИСТ О. Г. СЛАСТІОНА

24.10.1899.

Петербург - Москва

Посилаю тобі, голубе, адресу Миколи¹, тільки не для генеральші², бо може вона по своєму благородству ще яку-небудь капость учинить, а для сего діла мені не хотілось би турбуватись. Дуже цікаво, що тобі накопав той щирій жук - розуміється мене кортить, а ти такий добрий, що не написав дрібніше.

Оце ж здається, ти обіцяв приїхати читати лекції, то вже як собі хочеш, а картину привозь - закажи на мій счет ящик, якщо вже без його не можна, й пересилка моя, тільки треба ж колись скопіювати. Доскочив і я дечого, та вже й ти ран[іш] не побачиш, аж поки, не побачу я тії картини.

Бюсти, голубе, хоч розсядся, а Балавенський³, за них не приймається, так ему ніколи; дай Боже, хіба щоб через тиждень ще зробив, а я не задержу.

Твій Опанас Сластіон.

Адрес Миколи: Херсонській уезд, ст.Тягінка, в ім'єні Ольговку.

Усі тобі низько кланялись.

ДІМ. Арх-20251.

10.03.1900.

Петербург - Москва

Любий козаченьку, уже ж як хочеш собі, а їдучи сюди читати лекції, неперемінно привозь ту картину, що хитро та мудро від мене дурного визнав та собі її залучив. На се я, положим, не в претензії, бо знаю, що в добрі руки попала, але не скрию того, що мені страшенно обідно, що на всі мої прохання, щоб скопіювати сю картину, ти все одхиляєшся то якимись смішками тощо. Тепер, кидаючи Петербург навіки (уже й перевод зроблений), я, розуміється, не буду мати такої доброї нагоди, щоб скопіювати ту річ, яку я коло 20 років стеріг, робив усякі клопітні заходи, щоб її добути, любив її і був певен, що вона буде моя. Сказав же тобі про неї, як і сказав би своїй жінці або рідному братові. І вдруге кажу - не жалкую так, що вона у тебе, а жалкую, що ти не даєш мені навіть зробити собі копію, на що я маю моральне право. Привезти її сюди - се зовсім пуста задача: зняв раму, з одного і другого боку до полотна поставив по картонному листу, щоб не пробить холст, а зверху або обернув яким-небудь старим одялом, або й просто товстою оберточною бумагою, або ще краще дешевою клейонкою (8,10 к. аршин), далі обвязав вірьовкою навхрест, от і все, і здавай "большой скоростью", а тут даси мені квитанцію, і я сам получу ту річ. Росходи, як я тобі й писав, всі мої, а для копії мені більше двох неділь і дівать нікуди, а може й днів через 10 назад тобі вишлю.

Прохав мене Забіло¹ добути тобі від Рєпіна² (пародію) Мельхиседека³, але оце позавчора був у мене Рєпін і казав, що тепер, після пожару, у його відшукать що-небудь дуже трудно... Велику картину його, щоб не згоріла, пришлось зрізати і винести геть. Ти б пошукав того Мильхиседека у Москві, невже ж такі там немає?

Твій душою О. Сластіон.

Зараз получив лист від Забіли, що ти читаєш лекцію 14 – 16 марта.

ДІМ. Арх- 20302.

[21.04.1900]

Петербург – Москва

Любий козаче, ти колись хотів купити альбом українських гетьманів, виданий у Києві покійним Бецом¹, але учора я надібав у одного букініста і навіть дуже дешево (5 руб, а знову він був 6 руб.), то якщо ти ще маєш охоту добути сей альбом, то черкни мені, я зараз же его цапну і вишлю тобі або

передам через Красицького². Балавенський³ після того, як я ото був з ним у тебе, і досі до мене не показувався і “Пані Вікторії” не приносив. То оце перед од’їздом Красицького, буду турбовать щоденно, щоб одлив і, якщо встигну се зробити, то разом передам і Вікторії. А поки що жду твоєю обіцянку - передрукований новий том “Истории Запорожья”⁴.

Жінка й Галя дуже тобі укланяються - виїдуть вони з Петербургу у половині мая, а я, мабуть, у кінці єго. А що, чи не чув ти чого про пана Федоровського⁵.

Твій О. Сластіон.

ДІМ. Арх-20255.

№ 499

ЛИСТ О. Г. СЛАСТІОНА

7.08.1900.

Миргород – Катеринослав

Миргород 1900 року

7 августа

Друже мій любий! Починаючи до тебе сего листа я зараз же почую, що все, що тобі треба б сказати і виявити як на долоні, не можна й не можна, бо треба про се гомоніть, а не писать, і гомоніть довго, щиро, гаряче і одверто, треба всяке суперечне слово чи думку розв’язати тут же, зараз же, а вмісті нічого сього не влієш. Ти, розуміється, здивуєшся, що мов воно справді таке, що нам безсумнівно треба з’їхаться навіть, а не зійтись, щоб обговорити якесь питання? Та й дуже важно буде те, що ми на чомусь погодимось, щось порішимо? Отже скажу тобі: іменно, іменно так воно й буде, і практичні наслідки нашої згоди будуть великі і навіть матимуть історичний інтерес. Діло тичеться тутешньої школи¹, її кращої будучини, напрямку й іншого. Результати нашої спільної згоди (ти, директор і я) і далі твої зовсім не тяжкої промови деінде зроблять для України дуже багато. Твій авторитет, яко професора і яко чоловіка, зробить більше ніж широка пелька директора або й мій голос, нового і зовсім нікому невідомого чоловіка. Тебе всі тутешні пані поважають і послухають, - що ти їм скажеш - те й зроблять, а казать треба тільки святу правду. Я добре знаю, що їздить тобі нелегко, і з боку всяких подорожніх турбот, і особливо з боку матеріальних, що твої кишені не важкі, се мені добре відомо, але на се не вважай, що з них випаде, все туди доложимо. А ти зробивши добре, маюче національну вартість діло, радіємеш і задовольнятимешся сам. Се і буде для тебе живуца та сцілюща вода та розвага твоєму серцю, про яку ти бідкався у своєму листі до мене... Отже повідомь мене, голубе, коли тебе ждати та виглядати? - а діло піальне, треба дуже швидко його кувати. Невже ж тебе не пустить Георгій Петрович² хоч на тиждень або два? Спершу я хотів сам до тебе їхати, а далі вияви-

лось, що сто раз краще було б, якби ти сюди прибув; тут би у школі зо мною й пожив трохи (моїх ще нема - купуються у Ногайську, так же і брат Микола). Хома Хведорович³ дуже тобі кланяється. Жду з великим нетерпінням твого листа, а ще краще зразу тебе самого.

Твій душою О. Сластіон.

З Катеринослава пароход їде щодня у 5 часів по обіді, у Кременчук він прибуває у 8 ч. ранку, а з Кременчука поїзд їде у 11 ½ дня, у Ромодані у 4 дня, а через дві години ти й у Миргороді, бач як швидко!...

ДІМ. Арх – 20301.

№ 500 ЛИСТ О. Г. СЛАСТІОНА

15.02.1901

Миргород - Москва

Миргород 15 февраля 1901

Перед самим моїм виїздом на керамічну виставку, я одержав від тебе, друже єдиний, коротенький лист, але з такими питаннями, котрі треба було писати зовсім некоротко - через те й порішив я, що вертаючись з Петербургу візьму дорогу на Москву і, проживши там два-три дні, розуміється, бачитимусь з тобою і тоді вже дотепно відповів би на всі твої питання, але случилось на лихо мені так, що я раптовно був визваний депешою і навіть кинув всяку ліквідацію нашої школьної виставки, попрохавши Н. В. (Николая Васильевича) Глобу (запискою), щоб він як-небудь там скінчив би ту ліквідацію. Тепер, вернувшись сюди і вибравши вільну годину, пишу тобі, але так щоб се залилось тільки між нами, бо тут брат; такі рясні брехні виростають з самого нікчемного слова, що ти собі й вообразиш того не можеш... Скажу тобі коротко - я зовсім перемінив свій погляд і на школу, і найбільше на директора її - все, брат, побудовано на брехні і на "втиранні очок" все робиться з роцотом дурить всіх і на всі боки! А дуже шкода, діло дуже гарне, і є справді талановитого люду, що робив би все для його з найщирішим серцем, але страшний шарлатанізм всюди наперешкоді. Боротись, розуміється, приходиться з великою обережністю, ради життя самого діла. Тепер тільки, поживши тут коло року, я зрозумів ту люту ненависть до добродія Масленнікова, яку чую кругом, але ж всі вони й не знають і не догадуються, що робиться у школьному житті! Як ведеться діло самого учення і т.п. Шарлатанізм чистішої води, ото це й є наша школа, і поки буде її вести добродій Масленніков, і де б він не був, всюди він буде робить теж саме, даром, його звуть "приказчик с посудной лавки" - се дійсна правда!...

Кланяється тобі Галя і Маруся... Напиши, які у тебе думки про літо? Чи побачимось?

№ 501
ЛИСТ О. Г. СЛАСТІОНА

26.09.1901

Миргород – Москва

Любий друже мій Дмитро Іванович!

Одержавши твого листа я зараз же пішов до добродія Ксьонзенка¹, але на жаль він був у Полтаві, і через те я порішив повідомити тебе, що самої брошури, яку ти просиш, не стоїть добиватися, так як ся замітка була надрукована в “Києвській старині” за 1887 рік у февралі. Я нарештє продивився сю замітку і думаю, що ти небагато чим відтіля з користуєшся, а втім се діло особистого смаку й погляду, а що до “Києвської старини”², то у Москві, я думаю, ти легко її добудеш.

Поживаю я у преславному Миргороді дуже погано - пан Масленніков³ так мене допіка, такі підкі інтриги веде проти мене, що навіть я не повірив би, що освічена людина може упасти до такої мерзоти й підлоти. Коротше, він ужива всяких розбійницьких заходів, аби мене викурить звідси. На тому тижні я нарештє їздив у Київ пошукать чого-небудь для себе. Професор Антонович⁴ обіцяв мені прохати місто консерватора історичного музею в Києві, якщо се удасться, то як мені не жалко кидать школу, де справді я міг би зробити багато, а одначе прийдеться. Подумай, голубе, ціле життя своє думать, щоб осісти десь на Україні та ще й при такому ділі, де б справді міг приносить якусь користь своєму народові, найти таке місто і через короткий час бути приневоленим кидать таке місто, а через що ж і через кого ж?!! Думаю писать до Петра Матвієвича⁵ і прохати його, щоб направив мене до Кирпичева⁶, директора політехнікума у Києві, з яким вони приятелі; хоча там тепер всі міста й заняті, але нехай хоч має на увазі на будуче.

Несолодко здається й п. Масленнікову, бо я чув з певних джерел, що проти його збирається велика буча в Губернським собранії. Нагадую тобі, голубе, про твою обіцянку зробити для мене виписку з Костомарова⁷ про парсуну Мазепи⁸: будь ласкав, зроби се тепер щоб не забув далі.

Твій душою О.Сластіон.

Маруся і Галя тобі низенько кланяються й цілують.

ДІМ. Арх-20299.

14.10.1901.

Миргород – Москва

Посилаю тобі, голубе, ті фотографічні знімки з Сорочинської¹ церкви, які дав мені А. А. Малинка², більш у мене нема нічого, хоча я думав і сам знімати сю чудову церкву та тепер уже нехай, хіба весною, бо нема ні матеріалів ніяких, ні навіть охоти, а через що, ти сам добре знаєш. Отож, голубе, після того, як ці фотографії тобі послужать на лекції, прошу верни мені їх. Щодо твого музею^{2а}, то думаю, гріх був би не виставити хоть дещо на харківському археологічному з'їзді³, бо се б мало вагу не тільки історичну, а й нравственну – себо ми повинні маніфестувати всім нашим іскуством перед ученим миром, а не ховати його з якихсь там житейських рахотів або що. Показати у нас найшлося би дечого, якби отта гадка сиділа у кожного у голові... У мене дуже мало є такого щоб з ним виткнутися туди, але те, що є, я неперемінно пошлю – се відомий тобі запорожець, раз, добутий мною у Таврії Мамай⁴ – два, добутий у Черніговщині кунтуш – три, чоботи, сап'янці з Веремієвки – чотири і, пожалуй, копію з твого запорожського жупана — п'ять, але се як ще мені одвітить Багалій⁵. У тебе, конечно, багато дечого і всего не виставиш, но таку штуку, як картини [...], се вже неперемінно треба...

Щодо мазепиноі бороди, то думаю, що тут навіть ніякої загадки нема – він, як і багато людей це роблять, міг часом і брити, а часом і носити бороду, як йому здавалось краще. Я навіть більше тобі скажу – я вірю і тому портретові, що в сорокових роках перемалював покійний де-ля Фліс⁶ зо стіни монастиря с. Монастирки біля містечка Лисянки, де Мазепа з двома кусками бороди і без вусів! На портреті 1690 рік і підпис: “Іоанн Мазепа благочестивий войск запороских обоих сторонъ Днепра Гетманъ”. Сей тип дуже схожий з тими, що у мене є, і зовсім подібний навіть з такого оригінала, з якого робив знаменитий Норблін⁷. Так що я й тому вірю, а тільки знаючи, що Норблін не міг його робити з натури, а розуміється копіював з чогось – та й придав йому того сатанинства, якого вже прошла слава наділила Мазепі більш чим і було воно у його...

Бувай же здоров, голубе, та приймись таки, спасибі тобі, за твою нескінченну повість, бо то брат така штука, що кращої за останні часи я й не знаю! Дай же тобі Боже, всю так видержать, як ота пасіка... такі картини навіки у душі застаються, бо то дійсне іскуство, і велике.

О[панас] С[ластіон].

ДІМ. Арх – 20298.

№ 503

ТЕЛЕГРАМА О. Г. СЛАСТІОНА

16.12.1901

Миргород – Москва

Глубоко опечалены случившимся несчастьем, как здоровье².

Сластионовы.

1901

ДІМ. Арх – 20256.

№ 504

ЛИСТ О. Г. СЛАСТІОНА

04.02.1902

Миргород - Москва

4 февраля 1902 р

Миргород

Трошки загаявся я тобі одвітити, голубчику, та й не диво, бо дуже хворів увесь час, то мені було й до білого світу байдуже... На Різдво був я у Києві, їздив туди шукать собі місто від скаженого Масленникова¹, то так я у тому Києві простудився, що ще здається зроду у мене не було такого лиха як оте, що спіткало мене там. Ще тепер не знаю чи вискочу з його як слід би. З Домбровським² я бачився і він мені сказав, що ти прислав йому тільки афішу і без всякого листа, а що треба йому указать: коли і у якому поміщенні состояться твої лекції. Одначе, при сьому прибавив, що діло хлопотів о розрішеній йому зовсім невідоме. Казав, що добре б якби твої лекції відбулись у літньому театрі, бо літом се єдине місто, де можна висидіти публіці час або два. Що, наприклад, у Гоголевській школі прямо таки неможливо, бо там страшенна духота. Се, розуміється все правда, але і те треба сказать, що в Гоголевській школі тепер є і нова зала, котра, мабуть, не буде душною і, крім того, якщо згодиться директор на який час попереносить відтіля всякі стопки і т. інше. Мені здається, що тобі треба написати Домбровському як вести се діло з початку і до кінця. Тоді він не матиме ніякого поводу відмовлятися, що він не знає, як се робить, а ні тим, що йому невідімо на коли ті лекції, і де вони відбууться, коротше - треба його штовхнути у спину і показати йому дорогу, то вже мусить якось подибать.

Галя і Маруся тобі кланяються, а я щиро цілую. Напиши, чи посилася ти що на Харківській археологічний] з'їзд і коли там сам будеш? У Києві сими днями відкривається у городському музеї історическая виставка. Може там що твое буде?

ДІМ. Арх - 20258.

13.03.1902.

Миргород - Москва

1902 року

13 марта

Дорогий друже Дмитро Іванович!

Будь ласкав, зроби для мене одну товариську услугу - ти або буваєш у Глоби¹, або ж часто з ним бачишся, то якось узнай хитренько що за причина, що нібито він на мене дметься. Там недавно був Масленніков. То певне вже він брехав на мене що-небудь, йому се дуже треба і він, де тільки може, дескридітує мене; причини ти сам добре знаєш, то й не пишу про се. Глоби 1, 1/2 місяці назад я послав заказний лист, де прохав його за одного маленького чоловічка, і між іншим написав дві, три фрази, у яких висловив жаль, що він (Глоба), їхавши у комісії по розгляду програми школи, не доїхав сюди і десь захворів у дорозі. Між тими фразами була така: що він би здивувався творенню рук своїх - чого він хотів і що сталося з неї... от і все. Нема на той лист аніякісенької відповіді і досі. Діло ж вимагало бути тому одвіту як найшвидше. Така недбалість зовсім не личить до Глоби, я ж його знаю. У кінці того листа я запитував чи буде він на Паску дома, що я збираюся їхати тоді у Петербург і хочу його побачити. Тепер же, не одібравши од його ніякої відповіді, мені вже якось і заглядать до нього неохота. "Дивно якось дметься між нами", товаришами, учились умісті, він добре знає мене. Жив навіть літо у мене у Красиловці - я знаю його і от - ні з сих, ні з тих; порвалась нитка, що чимсь нас зшивала і якщо порвав тую нитку Масленніков, то се дуже дивно, бо Глоба його мав як за самого гнусного брехуна і пройдисвіта [т.], що я навіть трохи захищав Масленнікова від лайки Глоби і Салодила² (се було у його). Так от прошу тебе, друже, зроби мені сю услугу - узнай, чи Масл[енников] його знов окульбачив, чи се якісь інші причини? Мені се конче потрібно знати, і звязків з Глобою я тепер не хотів би рвати. Так одпиши мені швиденько, та не на школу, бо там часто читаються листи не тільки учительські, а навіть і ученичеські - се вже ми добре дізнались.

Твій душею Опанас Сласт'юн.

Маруся, Галя низенько тобі уклоняються. Чи будеш ти дома на празниках, чи ти кудись майнеш?

ДІМ. Арх – 20266.

29.05.1902.

Миргород - Камишина

Друже Дмитро Іванович!

Був оце у пана Домбровського і, розпитавшись про справу з лекціями, мушу повідомить тебе, що діло се посувається дуже тихо: так, тільки сьогодні посилаю прошеніє губернатору, бо те, що вони посилали йому раніш - нібито було звернено через те, що в йому не указано в пользу кого читатимуться ті лекції, про се пан Домбровський забув там написати...

Тепер, по словам його, як тільки получиться розрішеніє, а в тому розрішенію буде, що лекції можуть бути прочитані в теченіі іюня или іюля місяців, то зараз Домбровський сповістить мене і тебе, якщо ти будеш у П[єтра] А[лексеевича] Малинки¹, щоб ти вже сам визначив число, тоді надрукуються анонси і діло зробиться як йому слід бути. Між іншим, мене дуже здивувало, що Домбровський прохав Масленнікова, щоб він позволив тобі останувитися у школі! Невже се ти йому поручав? Я навіть з тобою речі не заводив про те, де тобі у Миргороді статъ - так вірив, що ти приїдеш прямо до мене, та й тепер не хочу думати, що ти обминеш мене ради когось іншого, хоч би й поза школою.

Дуже кланяюсь любому Петру Олексійовичу і прошу йому передати моє найщиріше вітання і, крім того, вибачить мені невірний випадок з тими бідолашніми кіньми. Знаючи люди запевняють мене, що се могло случитися тільки при тім случаї, якщо кучер не годував коней тії ночі..., що вони через те отощали й повинні були пропасти, що завжди се так і буває. Трудно, розуміється, знати тепер ту чи другу причину, а одно тільки страшенно неприємно, що Петро Олексійович може подумати, що я велів гнати тих коней, а я весь час зпінняв кучера, навіть і тоді, як вони абияк тупали...

Твій душею О. Сластіон.

ДІМ. Арх-20297.

4.06.1902.

Миргород – Камишина

4 іюня

С удовольствием буду в назначенное время у добродія Евгѣна Харламповича¹. Прошу тебя захвати оттиски твоей статьи о Сорочинской церкви². Прошлый раз я забыл его захватить. Мой душевный привѣтъ уважаемому Петру Алексеевичу³. Да почиет на Вас благодать и тишина милой Будаковки.

Твій Опанас Сластїон.

Ти будешь їхать через Ромодан, следовательно на станции и я по-
дсяду с Миргорода и приедем вместе.

ДИМ. Арх– 20294.

№ 508

ЛИСТ О. Г. СЛАСТІОНА

29.06.1902.

Миргород – Камішина

Любий козаченьку!

Сегодня оце я одібрав на своє ймення для передачі тобі телеграму з Нікополю, від якогось Клейна¹. Там же два слова – “Дома, жду” та й годі.. думав я, думав, як его быть - чи перетелеграфировать тобі її, чи переслать листом і, в кінці кінців, порішив, що лучше листом. Ти, я думаю, давно ждеш від мене звістки про те, які дні визначені для твоїх лекцій але, якби се було від мене, то ти уже давно б знав їх, а то все ті пани радяться, та ніяк не змовляться – кажуть, може на 10-15, бо тепер нічого й думать: от буде губернатор, який аж 9-го тільки відїде з Миргорода, а уже потім оддихнуть який день або два та й за лекції. Скоро я тобі напишу уже певно, де і коли буде назначено. Желтановський² хоче, щоб лекція відбулась у Гоголевській школі - що се буде поважнім і багато краще, але як буде - чи дасть директор ту залу, чи ні, то все буде швидко відомо.

Твій душою О. Сластїон.

Щирий поклон дорогому Петру Олексійовичу³.

ДИМ. Арх-20268.

№ 509

ЛИСТ О. Г. СЛАСТЬОНА

1.07.1902.

Миргород – Камішина

1 іюля.

Зараз вернувся додому і найшов від тебе лист і тобі лист, який оце посилаю. Ти, голубчику, поки що не одмовляйся, все ж таки якось воно та буде.

Я не хочу нікому й казать про те, що ти хочеш на Миргород рукою махнуть. Буду скоро тобі писать, а тепер вибачай – спішу на пошту.

Твій Опанас Сластїон.

ДИМ. Арх – 20294.

5.07.1902.

Миргород - [...]

Дорогий друже!

Як я думав, так воно й вийшло - ось послухай: зараз був у мене добродій Желтановський і розказав, що учора, 4 іюля, зібрався Комітет і вислухавши діло по пригласенню тебе для читення лекцій, порішив просити тебе на тих умовах, які ти поставив, і крім того, щоб ти сам назначив де і коли ти хочеш читати свої лекції. Між іншим, ось що - він дивується, як усе діло вплився Домбровський, котрий навіть не состоїть членом "Общества попечительства о народной трезвости" і що Комітет оце тільки учора уперше узнав, що тебе умовляв чи пригласив Домбровський на читення. - Ясно, що як вийшло розрішення, то Домбровському уже нічого більше й не оставалось як тільки політично відмовитися від усякої участі в сьому ділі, бо він до його чужий і жодних зносин з ним не має... Я дуже радий, що ніхто й досі не знає про те, що ти хотів зовсім ухилитися від читення - се все було б тільки Домбровського, який завжди багато хоче зробити, але робить мало. Комітет дуже радий і дякує тебе за бажання допомогти йому і просить, щоб ти назначив день читення, але з таким рощотом, щоб хоч тиждень був на розсилку афіш по їзду, щоб зібрати більше публіки. Комітету було б дуже приємно, якби лекції відбулись у новому чудовому Просвітительному залі, але він буде готовий тільки 15 августа... Якщо ти хочеш, то можна й туди перенести ці лекції, а покищо пиши:

1) на коли назначаш свої лекції? і

2) у якому поміщенні? (тепер є тільки літній театр), а якщо захочеш читати у Гоголівській школі, то Комітет буде просити директора і попечителя школи, аби дозволив, а власний дім Комітета буде готовий тільки у половині августа.

Твій душою О. Сластіон.

ДІМ. Арх-20296.

06.07.1902

Миргород - Хорол

6 іюля 1902 р.

Учора я тобі послав у Хорол подробного листа, де все розказано - сьогодні одібрав твій. Зараз був у Желтановського - він каже, що 13 - 14 се найкраще, нехай так на сьому і буде, але через поганеньку формальність се тільки условно. Губернатор для хорольців розрішив "по миргородській

афішні”, а тепер та афіша в Хоролі*... Крім того, зараз не можна (аж до завтрашнього) довідатися чи не зайнятий на 13 - 14 літній театр.

Значить першою поштою, себто у вівторок, ти получиши лист, де вже будуть всі подробиці.

Твій душою О. Сластіон.

Учора я писав на ймення П. А. Малинки.

* то треба її мати, щоб робить афіші тощо. (прим. О. Сластіона)

ДІМ. Арх -20295.

№ 512

ЛИСТ О. Г. СЛАСТІОНА

8.07.1902.

Миргород - Камішина

8-го іюля. Миргород

Голубчику ріднесенький, не сердься й не протився і перш за усього знай, що ті, хто заправляв народним домом, себ-то Комітет трезвості, дуже і щиро хочуть, щоб ти читав у нас свої лекції, і все для того радніші зробить як найкраще й найповажніш... А тепер слухай: міркували тут усі, і навіть зомногу радились, і всі ми прийшли до того, що найкраще, найвідповідніш і найповажніш твої лекції відкласти на сентябрь або кінець августа. Ти пишеш, що будеш вільний аж у сентябрі, то тоді найкраще й читать. Причин, голубчику, багато і, їй Богу, всіх тобі й не перепишеш, вір мені та чесне слово - се буде найкраще. Читатимеш ти тоді у чудовому, новому будинку, а не в хліві, який у нас зветься “літній театр”. Всі сго хотітимуть дивитися, бо він у половині августа буде святитися, там чудова аудиторія, і ти перший її відкриєш козаками запорожцями... По розговорам я замітив, що в Гоголівській школі не хочуть прохатъ, бо відтіля не відповідно дихає... Сад зараз зайнятий, бо приїздить якась трупа, афіші не встигнуть розіслатся по уїзду, бо пошта ходить рідко. Сьогодні оце тільки що получена з Хоролу твоя афіша, значить тільки (надруковавши у вівторок) у середу можно б розсилать афіші, але у середу не у всі кінці уїзду йде пошта, і т.д. і т.д. Одним словом, прохаємо тебе “усеніжающе” одсунь се діло на сентябрь і треба, що як найменче було нам відомо неділі за дві, тоді все буде як найкраще. Приготуємось і зробимо як тільки можно лучше.

Пробач за турботу і вірь, що все робиться на лучше.

Твій душою О. Сластіон.

А може ти й тепер би міг назначить день у сентябрі?

ДІМ. Арх-20284.

ЛИСТ О. Г. СЛАСТІОНА

19.07.1902.

Миргород - Камишина

Любий козаченьку!

Ось що узнав я від добродія Домбровського: інших лекцій на 29 - 30 не можна назначать; 1) через те, що 29-го нікого з охотників (мисливих) не буде, а тут багато таких, що сей день їдуть на стрільбу - кому і п'янство; 2) через те, що в сей день багато панів буде на іменинах у Багдієва, а меж ними всі миргородці. Крім сего уже продаються білети на концерт Лисенка¹, назначений на суботу (22 іоня), то кажуть треба зауважить, що публіка не любе ходить щотижня... Через всі ці причини лекції треба відсунуть трошки надалі. Домбровський сказав, що він, яко чоловік дуже зайнятий, більше нічого не може зробити для сего діла, і рає мені обернутися до Желтановського, яко замістителя председателя попечительства о народной трезвости, а сей добродій тепер сидить у Полтаві на з'їзді і вернеться сюди 28-го, у суботу. Тоді вже, побачившись з ним, переговоривши добре, і напишу тобі докладно. Домбровський за плату сказав, що він нічого про се не знає, але думає, що розуміється треба платити і що, мабуть, Желтановський проти сего нічого не матиме. Я дуже здивован як се так швидко удалось Лисенкові уладнать всякі заходи. Продажа білетів йде дуже добре і, мабуть, театр наш буде повен.

Оставайся ж здоровенький та дожидай другого листа.

Твій душою О. Сластіон.

ДІМ. Арх-20293.

ЛИСТ О. Г. СЛАСТІОНА

8.09.1902.

Миргород - Камишина

8-го сентябрю

Любий козаченьку!

Ти вже мабуть, одібрав послані тобі афіші, де надруковано, що ти читаєш у Миргороді 14 і 15 сентября. Завтра афіші будуть розклеєні по городу і почнуть продаватися білети. Розіслані також афіші по уїзду. Тутешні пани так заклопотані великими комісіями та з'їздами, що геть всі одмовляються робити що-небудь і прислаували мене взятись за распорядителя - поки що роблю все сам. Сьогодні тут був Петро Олексієвич Малинка, але до мене не зайшов, як і перед сим був тут і навіть ночував у Масленнікова.(?) Хотів я сам его найти в Управі, а далі думка така, що вже як він не хоче мене бачити, то ему буде теж неприємно, як я явлюсь, і у ту управу так і не пішов.

Чи не можеш ти, як-небудь обережно, випитати его, що се за причина? Приїдь же, голубе, прямо до мене. Думаю, що будеш тут у суботу зранку, бо треба ж тобі відпочити добре (лекція у 9 часів вечора). Май на увазі, що мабуть, не буде ацетіленового ліхтаря, а звичайний керосиновий, бо з тим ацетіленом ніхто тут не уміє обходитися, а пана Григоренка, який звичайно его запалює, тепер немає у Миргороді, хіба що вернеться на той час.

У середу, часів у 3, маю від'їхати з Миргорода, і вернусь на другий день пізно увечері, а я тебе на всякий случай сповіщаю - може або яку депешу надумав би прислати або що, то щоб знав.

Твій душою О. Сластіон.

Якщо може ти, їхавши у Миргород, завернеш з паничем зпершу до А. Д. Старіцького то будь з ним обережний: се вірний друг відомого тобі шахрая³ і все ему донесе і перекаже.

ДІМ. Арх-20292.

№ 515

ЛИСТ О. Г. СЛАСТІОНА

30.01.1903.

Миргород - Камішина

Спасибі тобі, голучику, що ти написав мені ту сумну звістку про нового директора. Найважче мені те, що той же Глоба¹ двічі предлагав мені те місто, раз - ще до Масленнікова (давно), а вдруге - 2 роки назад, а тепер он куди повернув!

Важко мені ще й те, що член губернської Управи В. Я. Головня говорив зо мною від усієї колегії управи, запрошуючи на се місто. Важко мені ще й те, що той же Лизогуб² досить ясно мені натякав, що я йому буду дуже потрібний що всі пани земці теж завжди становили мене кандидатом на се місто, і от на чому все окотилось!...

Про Самійленка ти даремно і нагадуєш, ся людина нікому нічого не може зробити, та й дарма б, Смолин у сему ділі анічогісенько не значить, се все Лизогуб та й годі, але що він повернув у бік, того вже я не знаю, може се яка обережність або що? Чи так, чи ні, а діло погано, і після того, як я уложив своєї душі у ту школу, після топляк я вичув усе те діло, як свої п'ять пальців, був та по 2 місяці исправляющим должность директора, після цього всего оддати се місто якомусь чужому чоловікові, який не знає ні народу ні його звичаїв, не любе його і буде відноситься як до яких зулусів, та се ж свого роду "Такатизм", і розуміється я уражений у саме серце, не зможу тут zostатися нізащо. Щоб повести таке діло, як школа искусства, треба любити народ, жити его інстинктами, настроєннями і смаками, розуміти его ідеали і знати его історію.

Смію думать, що на п'ятому десятку літ у мене депо придбано з сего добра. Не знаю чи добре я зробив, але я зараз же написав Глобі листа (не кажучи від кого чув я новину), нагадуючи ему его замовлення і кажу всякі резони, але се мабуть, і пізно, і не така у его душа, щоб її можна було чимсь торкнуть. Не знаю що їй робить і до кого обертатися – нехай, мабуть, буде так, як сталося! Марія Іванівна тобі кланяється, а я крім того, хвалюсь сином Юрком⁶, який уродився 18 генваря. Славний хлопець.

Твій душою О. Сластіон.

ДІМ. Арх-20262.

№ 516

ЛИСТ О. Г. СЛАСТІОНА

31.01.1903.

Миргород - Москва

Голубчику ріднесенький!

Послав я тобі учора листа і не написав того, що на Лизогуба¹ непременно мав би вплив кн. Урусов² (яко добрий світ); якщо ти, по своєму розумінню, найдеш, що до його тобі можна обертутися з проханням, щоб він порадив Лизогубу зректись того Прохорова³, то напиши. Се все може пере-строїться, бо все залежить тільки від Лизогуба. Я ж тобі писав, що Управа оберталась до мене колегіально, але тоді ще Лизогуб був не затвержений, може через те він і збочив - чого ж тоді він мені натякав на те, що я вестиму школу. Уже до мене дійшла чутка ніби-то Лизогуб хотів, щоб я вів всю художественну часть, а директор був спеціаліст-керамік, що тоді школа пішла б як найкраще, але я не хочу служити не тільки младшому, а даже й самому старшому надзирателю глобинних класів і на его комбінацію не піду. Розуміється мені дуже шкода школи і тутешніх хлопців, але спряттись з хамом, який, по твоїм словам, багато хуже самого Масленникова, се вже вище сил моїх. До осені якось досижу, а там ноги направлю до Києва, якось та проживемо.

Чи довго ще ти сидітимеш у Москві і коли тебе виглядати; чи будеш у Малинки⁴ знов, чи може деколи інчий заложив? Ще от до тебе, голубе, прохання. Як побачиш добродія Деркача⁵, то нагадай йому, що я дуже жаду від нього тих відомостей по кераміці, які він мені обіцяв вислати, та й забув козак! Скажи йому, що до мене приходили хлопці прохати зняти для його бюст Беклемішева⁶, і я сказав їм - нехай знімають, але після того як я получу від д. Деркача того листа про металізацію глиняних об'єктів, який він обіцяв мені дуже скоро вислати, але на дворі февраль, а він мовчить.

Твій О. Сластіон.

ДІМ. Арх-20264.

№ 517
ЛИСТ О. Г. СЛАСТІОНА.

4.02.1903.

Миргород – Москва

Голубчику ріднеській!

Вичитав я твого листа одному члену Губернської управи - зробив він на його відповідне вражіння і учора той член написав Лизогубу лист щоб він, як вертатиметься з Петербурга, непременно до тебе заїхав і побалакав. Буде він вертатись через Москву 10 – 12 - 13 сего місяця. Я буду радий якщо се случиться... З слів того ж члена, я узнав, що Прохоров 10 літ назад як скінчив Строганівську школу, що кераміки ніякої він не знає, а его будуть учити місяців 4 - 5 і навіть може він поїде за границю щоб десь там поучиться трохи. Так се ж хіба резон, хіба можна цілу серйозну спеціальність ізучити за 4 місяці? Так хіба ж я, чи хто інший, не міг би так же само 4 - 5 місяців учитись де інде? Крім того я за ці три роки добре тую кераміку вичув - нехай лиш Прохоров попробує стільки добуть сего фаху... Кажуть, ніби-то у земстві були за мене багато голосів, але де-які казали, нащо нам художника, нам треба, щоб був керамік, щоб справді ученики знали що-небудь. На се можна одно лише закинути: адже ж собрание порішило щоб були введені і другі ремесла, а школа щоб тільки на один рік зосталась керамічною - то нащо ж той керамік чи інші художественні ремесла? Ще мені сказано - як був тут Бенуа¹ і обсуждали, кого ж наставить директором, то він не назвав мене, але ж се було б дивно якби він і назвав: Увесь час шахрай² проти мене вів інтригу, щоб як тільки можна - одсунуть мене від школи. Так же само й Акопов³, котрому шахрай наговорив, що я хворий роздражительної чоловік, який з усіма живе не в ладу і т.і. Акопов один раз бачив мене увічі, почім він знає, що шахрай бреше. Кажуть, що тепер і Академія художеств не хоче бути пасивною до затвердження директора, значить тут щось би міг зробити і Рєпін⁴, но мені до його обертатись ніяково.

Твій душою О. Сластіон.

ДІМ. Арх-20259.

№ 518
ЛИСТ О. Г. СЛАСТІОНА

7.02.1903.

Миргород-Москва

Треба тобі, голубе, знати справді чого мене обминають. Член управи, який мені признався, дякуючи твоєму листу, розказував, що проти мене був тільки Присєцький¹, який доводив, що нам не треба художників, не треба академію заводити, а треба спеціаліста кераміки, щоб він повів школу

з технічного боку як треба. Через се була спершу думка обернутись за границю за таким спеціалістом, але оказалось, що по уставу директор може бути або кінчивший академію, або школу общ. поощрення художеств, або ж Строгановск. училище. Тоді сю думку залишили. І ще кавав мені той член, що як був у Полтаві Бенуа² (8 декабря) і обговорювали кого б постановити директором, то Бенуа не називав мене. Так само було й у міністерстві, де ні Бенуа, ні Акопов мене не називали, але було б дивно якби се було інакше: землям лучше ніж кому іншому відомо, що з усіх преподавателей тільки я один дерзав бороться з Масленниковим і через те, розуміється, він постарався мене розмалювати перед ними обома як слід...

Хоча Бенуа у Києві кавав, що я дуже “желательный человек” для Кивської школи, значить один Акопов, який бачив мене всього 5 минут, але він поки що вірить Семену. От тобі і уся історія - хіба ще треба додати те, що Лизогуб, боячись на себе брати одвічальність, хотів закритись після всего рекомендацією міністерства або Строгановського училища. Як будеш у Петербурзі, то дуже прохаю тебе - побалакай з Рєпіним, чи попрохав би він Беклемішева³, якому я оце два дні назад сам написав, не знаючи що до его обертались. Матиме також велику вагу граф И. И. Толстой⁴, до якого по новому установині обернутися за затвердженням чи тобто за згодою від Академії Художеств. То може до графа ще краще обернутись ніж до Беклемішева.

Пишучи до Беклемішева я між іншим кавав йому, що я давно на се діло готовився, дотепно учачи все те, що тичеться самої кераміки, що коли Прохоров⁵ поставив умовою аби йому дали 4 місяці на те, щоб підготувитись по кераміці, то чому ж і я не можу того зробити? Коли він каже, що готов поїхати за кордон, щоб і там познайомитись з сим ділом, то чому ж і я не можу сего зробити? і не за казенний счет (як він каже, а на свій), це все вірні звісті від члена управи. Та й хіба ж можно за 4 місяці ізучити якусь спеціальність, се тільки так, трошки понюхать її... Я ось уже 3 годи її нюхаю, то се ж щось теж значить.. І далі. Я открыто говорю, что пишу і чувствую в себе художественные инстинкты и настроения родного народа, я розумію його вкусы и художеств, идеалы, я знаю его этнографію и історію і потому, что я буду проводить в такой школе и что будет там делать такой Прохорич? А ну ж это было бы совершенно одинаково, если бы, например, в Строгановское училище посадить поляка – это было бы вопиющее художественное насилие, немецкий гакатизм і т.інше... Не знаю, чи що pomoже той лист, але я повинен був его написать і не думаю, щоб тим собі ще гірше нашкодив. Прийшла ще звістка з Москви нібито Прохоров “не представлен”, але чи се правда, чи ні – не знаю, може прямо, аби замовчали. Ще така гадка – земство порішило щоб через рік в Миргородській школі ввести й інші ремесла, то тоді причому ж тут спеціаліст по кераміці. Якщо Прохоров буде ним через 4 місяці, то я значить уже давно спеціаліст, бо знаю її

і мою [...] і всю літературу сего діла.

Спасибі тобі за турботу, може й справді удієш що-небудь, дай то Боже!

Твій душею О. Сластіон.

ДІМ. Арх-20263.

№ 519

ЛИСТ О. Г. СЛАСТІОНА

9.02.1903 р.

Полтава - Москва

Полтава 9го февраля

Любий Друже, Дмитро Іванович!

Учора приїхав я у Полтаву на Шевченкові роковини, які відбулись тут дуже добре, як ще ніколи сього не було в Полтаві. Полтавці, земці, яким я вичитував твого листа, дуже ним уражені і просили мене (взяли слово), щоб я зараз же писав тобі і прохав непременно обернутись до князя Урусова¹, який тепер у Петербурзі (Алексеев² теж) і який має великий і превеликий вплив на Лизогуба³ – що Урусов скаже, те й буде, те і робиться... Що якби ти написав про мене князю Урусову, то так би воно й було. Кажуть, що ще не пізно, бо, мабуть Лизогуб буде се діло докладувать колегії і вже з її згоди прохатиме того нового директора. Як би, одначе, воно не було, а я пишу тобі - кажуть, навіть що такі добродії, як Алексеев і Урусов, могли б се діло зовсім легко переробить і у самому Міністерстві, що ні тому, ні другому не відмовлять... Якщо се, голубе, тобі можливо зробить і якщо ти у своїй душі находиш, що я буду достоїн стати спереду такого Прохорова, то зроби се ради самої ідеї художественної українізації Гоголевської школи. Діло се важливе і чесне. Треба геть усунути всякі чужі і ворожі нам елементи. - Тут же кажуть, що ти, маючи з Урусовим такі добрі відносини, можеш усе діло повернути як найкраще. Урусов пробуде у Петербурзі ще може тижнів зо два або і більше, то ти може, крім листа, й сам з ним побачишся – тоді, конешно, се буде лико. – Але треба все ж таки якомога спішити, щоб діло застать ще у тому періоді, коли його і так і іншою можна перекроїть.

Твій душею О. Сластіон.

Заповісти мене, голубе, у Миргород, чи напишеш ти Урусову і таке інше.

ДІМ. Арх - 20261.

№ 520

ЛИСТ О. Г. СЛАСТІОНА.

11.02.1903.

Миргород - Москва

Голубчику, Дмитро Іванович!

Якщо вже твоя ласка допомагать правому ділу, то ти повинен знати, що буде робитися надалі у Полтавській Управі. Лизогуб сам “ніколи” не

рішиться рішати такого важного діла як те, що тобі відомо... То значить він привезе сюди тільки відомості - що от мов я найшов оте-то і оте, а тим часом уся колегія, яка тепер знов повернулась до мене, єдиногласно потребує, щоб він представив від неї мене - то вже чи схоче він чи ні, а буде примушений се зробити. Тепер тільки треба забезпечити за собою Петербург та Глобу¹. Ну Глобі я уже писав і нагадував йому його обіцянку, а в Петербург писав Беклемішеву², а більше туди мені ні до кого обернутися. Треба у Міністерстві руку мати, та нема у мене там нікого, крім Салодила³, який би міг побалакати тільки з маленькою пташкою, якимсь столоначальником.

А тут треба таких, як Бенуа⁴ або й вище. Та нічого, напишу і туди, нехай Петро Матвійович може найде можливим побалакати хотя би й з тим же Бенуа.

Твій душою О. Сластіон.

Якщо ще й Урусов би сказав Лизогубу, то певно наша б узяла.

ДІМ. АРХ-20260.

№ 521

ЛИСТ О. Г. СЛАСТІОНА.

12.02.1903.

Миргород - Москва

12 февраля

Пишу тобі голубе послідні звістки, які учора з Петербурга привіз О. Смолін. Він каже, нібито діло повернулось так, що по великій просьбі Бенуа сюди мають назначати за директора нсего художника Скворцова¹. Сей добродій нам відомий і певно що Прохоров перед ним - ангел з неба... Академії він не скінчив, а званіс художника одержав якимсь пролазничеством, а се діло його первий козир! У Петербурзі його знають за страшного експлоататора меншої братії, так він бере всюди закази і передає їх молодим бідолахам, а далі підписується на їх роботах (бо сам робить не вміє) і платить копійки. Я пам'ятаю, як він колись взяв підряд малювати портрет імператора Николая II на всі поштові станції Росії і роздавав сю роботу всім, хто хотів, але тільки по 3 рублі за портрет, а сам взяв за них 25. Вся біднота, проклинаючи його, брала таки ту роботу, і він «доверие оправдал», здавши все за часу. Років чотири назад він взяв підряд Perezolotit' мебель в одній із зал Зимнего дворца за 8000 рублів і зараз же метнувся і здав ту роботу малим підрядчикам за 3000 рублів. От чим живе сей добродій. Я навіть дивуюсь, як Бенуа міг його так сюди перти. Правда Скворцов має за собою великі рекомендації і аніякісіньких знаній - як се случилось, не знаю. І ми навіть думаємо, чи справді се той Скворцов, чи, може, який другий, наприклад, не з Академії. Рядом з цим директором Лизогуб пригласив ще одного, якогось фон дер Фальца², яко спеціаліста по кераміці... Се чоловік універс-

тетської освіти, багато учився сему ділу і тут і заграницею - значить сього вже треба считати яко добре придбання для школи і чому б тоді такого чоловіка не постановить за директора? А я вів би художественну сторону і діло б пішло у потрібному для нас напрямку. Як не розуміє Лизогуб, що всякий чужинець і може з собою принести тільки чуже або ще гірше як почне наше навертати на свій копил, і хіба земцям дорожче прохання Бенуа чим напрямок школи. Не знаю, що воно тепер буде, але колегія управління стоїть за мене, хіба Лизогуб усякого окремо поверне на свого Скворцова - тоді вже нічого не вдієш. Не знаю, чи й писать, наприклад, Петру Матвійовичу³? У Петербурзі очевидно не думають про напрямок школи, а про протекції.

Твій О. Сластіон.

Одначе поборюєш ще трохи поки побачу, що не варто боротись. З міністерства шахраю⁴ веліли їхати в отпуск, і він сьогодні прислав бумагу, що зараз же їде і обов'язанности директора возлагає “впердь до возвращения” на мене.

ДІМ. Арх – 20236.

№ 522

ЛИСТ О. Г. СЛАСТІОНА

17.02.1903.

Миргород - Москва

17 февраля 1903 р.

Голубчику ріднесенькій, не думай, що я дуже шкодую за директорством як за посадою. Ні, се не те: ти знаєш, що я більше 20 літ як цікавлюсь южно-руським искусством і орнаментикою, що зібрав масу матеріалів і надрукував випуск “Южно-русской старины”¹, що він не випущений у світ - се велика шкода, але ж сидя у Миргороді, не можна добути самої пустої справки... Учені, як пр. Антонович², пр. Грушевський³, О. І. Левицький⁴, Горленко⁵ і другі, які бачили сей випуск, кажуть, що він буде вклад у науку - факт той, що мене вважають дещо знаючим по южно-руському искусству, інакше б не обертались до мене художники, як Рєпін⁶, Позен⁷, Пимоненко⁸, Селезнев⁹ і інші за всякими справками у цій справі. Мені страшенно шкода, що не дивлячись на те, що увесь світ признав за непохибну істину, що як кустарна промисленість, так і художньо-промислові школи, повинні розвивати свій місцевий стиль. Значить на таке місто треба запрохувати людей знаючих сей фах, знаючих історію того іскусства, яке буде тут вестись. Що ж принесуть з собою прохорови, масленікови та скворцови?

Се буде тільки художественное насіліє і масленіковщина. Мені, крім того, шкода, що я готовився на таку прямо скажу “місію” послужити тому, щоб підняти падаючу нашу орнаментику. Послуживши перед Миргородом 3, 1/2 роки у Технічному комітеті Военного Міністерства, де теж усе діло було, тільки у різних композиціях та проектах, я, тим самим, добре підгото-

вився для компоновки орнаментики. Так, що й з цього боку, ще все той же планс. Я зо дня приїзду у Миргород почав учитись тій кераміці, я маю всю її літературу, я готов на свій кошт їхати за границю аби і там як найкраще се діло закінчити. Мені шкода, що тоді як я во всеоружії, як я можу читати курс по своїй спеціальності, як я ознайомився з шкільним ділом і з боку внутрішнього, хозяйственного (яко; член Попечительського Совету), і з боку адміністративного, як скільки раз ісправлявшій должность директора, да і тепер я її ісправляю (Масленіков повівсь у Петербург), як вони пошті всі мене манили обіцянками, прохали (навіть листами) йти з ними у одну ногу аби звалити Масленікова, а тепер, як сго звалили, Лизогуб шукає директора або в Петербурзі, або в Москві, аби не тут. - Я добре знаю уже, що він хоче забезпечити себе і управу перед Губернським зібранням офіціальними рекомендаціями Петербурга та Москви, але ж не може він не розуміти, що ті рекомендації дають Масленникову, бо де ж те начальство буде таким енциклопедистом, щоб усе йому знати як найлучше. Я не маю рекомендації від Акопова і Бенуа, але ж управі лучше чим кому другому відомо, що з усіх преподавателей тільки я один дерзав вести боротьбу з невежеством Масленнікова. Начальство гаряче Масленнікова боронить, значить, хто ворог Масленнікова, той не може мати протекції начальства. Крім того Масленніков, який перший рік трубив направо й наліво, що він кине Миргород і директором треба постановити мене, через рік після цього, крім того, що страшенно мене утівав, ще й робив такі аттестації своєму начальству, які йому були придатні, аби мене виставити як найгірше. Я здається уже писав тобі, що їхавши сюди, я радів тому, що приложу свій труд і спеціальні відомості на рідному полі, що буду робить симпатичне мені й культурне діло відродження занепаłego нашого іскуства, то життя моє через се стало відповідніше ідеалу освіченої людини, яка робить для рідного краю; тільки се й дало мені сили, не дивлячись на страшенні умовини служби у Масленнікова, робити рук не покладаючи і відавати ділу всю свою душу, що я ношу й почувую у собі художественні інстинкти рідного народу, знаю його художній смак і ідеали, розумію його етнографію й історію і в кінці історію його іскуства, що через се я й почувую змогу вести таке важливе й одвичальне діло як ся школа. І не дивлячись на все, добродій Лизогуб через якісь, нікому не відомі причини, минає мене і се після того, як сам мені ясно натякав, що я буду директором, а в управі, після того як я недавно (18 декабря) на з'їзді художників, з приводу видання альбома українських орнаментів, прочитав свій реферат «О южно-русской орнаментике» він казав управіям: «Лучшего директора нам и искать не надо». К слову, се мені передала людина, яка чула сі слова. От через оце усе мені й жалко, й гірко, а не посада - то пусте. Так що ж де я буду вести ту діяльність нашого іскуства, яке могло б під моїм проводом тут собі цвісти і розвиватися. Я гублю мету своєї служби і життя - оце сумно!... Якщо будеш, голубе, балакати з князем Урусовим, то

нагадай йому, що тут у Миргородській школі я його водив по саду й показував йому роботи учеників. Може, й се визове у його які-небудь згадки і вражіння. Прошу тебе, черкни мені після твоєї розмови і напиши також свій адрес і [...] – мало чого може случитись, що треба буде словом перекинуться.

Твій душою О. Сластіон.

Жінка і Галька тобі укланяються.
ДІМ. Арх – 20280.

№ 523

ЛИСТ О. Г. СЛАСТІОНА

28.04.1903.

Миргород - Катеринослав

Голубчику Дмитро Іванович!

Велике тобі спасибі, що ти за мене так піклуєшся, але я, одібравши твій перший лист з Катеринослава, дуже ему здивувався, що ти так круто зразу все кинув і почав друге, зовсім інше? ... На жаль, мене визвали в управу і я там пробув два дні, отут знов твій лист, який ще дужче здався мені незвичайним і от через що: у Полтаві я дещо почув від самого Лизогуба про те, що нібито Урусов тепер проти мене... Себто Масленніков = Желтановський = Коченевський = Урусов. Або ж: Масленніков = Исправник = Урусов. Але чи так, чи сяк, а Урусов боїться, що я неблагонадежний чоловік!.. І Лизогуб мені казав, що він поїде мене боронить у Петербурзі... Скажімо й так, що з цього пива та не вийде ніякого дива, і тоді мені зручніше було б zostатись у школі, яко звичайному преподавателю по художественній промисленності і нести у світі якусь місію для рідного краю, чим кидать всю ідейну сторону властного існування і взятись за якусь поденщину. Се мені дуже гірко, і якщо я кину школу, то хіба як уже вимотають у мене усі нерви, а, здається, на те воно й закривилось.. Подумав я, що й тобі, щось відомо від Урусова - коли ти мене кличеш у Катеринослав, і жалкував, що не пишеш мені сего прямо... Твій другий лист трохи мене і підвеселив, пожалуй, се нащот музею, се, друже, уже діло, а не преподавание у Коммерческому училищі¹, але ж і тут видно щось не так, як би єму треба бути. Я від тебе чув щось, і мені се підтвердив добродій Філянський², що на те місто тобі удалось пристроїть Строменка³ - се одно, а друге - як же єго у Бога вести два діла разом? Або там, або там, а треба манкіровать, та ще й те не написав ти, скільки ж часів у тиждень я повинен давати уроків рисования. Скільки часів повинен вибути у музею? Це все дуже важно. Якби мені було можно кинути ісполненіє должности директора, яку я тепер несу, то нічого й говорить, що я приїхав би у Катеринослав поговорить про все, а тож біда - не можу нікуди виїхать та ще й экзамени у нас 10-го мая.

Мені й не хотілося б рішуче відмовлятися від Катеринослава, бо як тут нічого не вийде, то з досади може и кинув би, а, з другого боку, не можу й дати тепер ніякої обіцянки. Матеріальна сторона діла й тут не погана - получаю 1800 рублів, з мене й цього буде.

ДІМ. Арх – 20282.

№ 524
ЛИСТ О. Г. СЛАСТІОНА

25.10.1903.

Миргород-Катеринослав

Голубчику, Дмитро Іванович!

Прийдеться, мабуть, тобі трошки подождать за ту люльку, бо дурний хлопець боїться чи не дешево я йому даю 2 руб., а через те я йому сказав - як собі хочеш, може й знайдеш кого, що дасть тобі більше, а тільки я думаю, що не знайдеш такого дурня. Днів 3 - 4 не питатиму його, а далі знов приймусь. Сьогодні була у нас Людмила Іванівна Середіна, та ткаля, що ти колись наказав їй плахту (таку, що вишають над ліжком). Вона каже, що плахта вийшла дуже добре, готова ще Бог зна коли, і якщо ти ще не роздумав узяти її, то вона могла б передати через Петра Олексієвича¹, якого вона десь сподівається бачить. Боїться тільки, чи захоче Петро Олексієвич возитись з нею. Значить, ти вже запобіжи ласки. Плахта коштує п'ять рублів. Крім шерстяної, ти ще хотів, щоб вона виткала тобі шовкову, але та ще й не починалась, бо дуже трудно добути усіх матеріалів - одначе тепер дівчата уже крутять той шовк.

Напиши мені, голубчику, об усіх Диконських², яких ти знаєш. Се ось для чого: нам відомо, що хтось із них випаює і продає дуже чудовий алебастр, але хто з них того не знає. Так я порішив, що можна написати усім, значить попадеш таки на того, що нам треба, а може се й тобі відомо й прямо нас направши.

Книжки під Тараса формуються і будуть після того, як випаляться вислані з дечим другим у Катеринослав Стромєнкові.

Якщо у тебе є у Бодаківці³ які-небудь відомості про Никопольський собор, то напиши мені все, що знаєш про його. Багато думаємо про Єкатеринослав і, мабуть, поки на йому й зупинимось. Треба все як найдрібніше в'яснити задалегідь, щоб потім не шкодувати.

Твій душою О. Сластіон.

Збираюсь вислати тобі декілька номерів "Ради"⁴ тощо, що знаходив опісля.

ДІМ. Арх-20286.

22.05.1904.

Миргород - Катеринослав

22 мая 1904 р.

Миргород

От і Добре, голубчику, що ти обізвався. Я не знав де ти і що з тобою. Щодо мене, то моя справа уже дуже давно скінчилась: скоро уже два місяці як приїхав новий директор, якого проти мене ще в Петербурзі настроїв Бенуа, через Масленнікова. Діло стоїть хоч і тихо, але я бачу, що мені треба тікати звідсі - се вже я порішив безперечно. Кстаті і в газетах було, що от приїхав новий директор, а по слухам ісповнюющий должность директора Афанасій Сластіон оставляет миргородську школу. - Ся звістка стає пророкуванням. І так я кину Миргород, але куди направлю стопи моя? - Про се Богу відомо.. Оце тобі й про себе, а щодо моїх обіцянок, то ось як діло стоїть: Людмила Ивановна Середіна, та ткаля, що обіцяла виткати тобі червоного сукна на жупан, і досі його не виткала. Як тільки вона мені його привезе, то зараз же я тобі й зроблю копію жупана. Оце одно. Щодо постаментів під бюст Шевченка - то тут діло куже: він був двічі зроблений, і обидва рази у горні при випалі тріснув, а тим часом приїхав Директор, страшенний формаліст і строго заборонив великі приватні роботи. Але я ще надії не гублю. Може сей постамент зробиться іншим чином. Запорожця я й не обіцяв тобі зараз висилать, а були умови, щоб я вислав его до археологічного з'їзду¹. З'їзд же той ще далеко, і мені шкода розставатися з тим запорожцем... Усе ж рівно ніхто його тепер не бачитиме, а головне я. Про з'їзд я добре пам'ятаю і в запорізького Бога вірую, а через те ще зімою підбив я Серьогу², щоб зробити нам обом на той з'їзд на великих картинах (у ватманський аркуш паперу) типічних українських церков, кожному по 10 примірників і щоб вони були розмальовані акварел'ю. Така серія дуже закресить собою стіни твоєї виставки і буде новинкою, якої ще не було на наших з'їздах. Поки що у мене робиться три картини, бо на таку велику працю треба багато часу, і через те робиться вона уривками. Третього - п'ятого іюня приїде до мене один молодий архітектор, українець, на якого у мене теж є надія, що він пристане й собі до нашого діла, то тоді б картонів ще збільшилось би.

Крім того, наклею ще на такі ж великі картони свої малюнки з видання "Южно-русская старина". Альбом той непременно вийде перед Катеринославським з'їздом, і хотілось би, щоб він, яко видання чисто археологічне, навіть продавався при з'їзді як подібне було на Харківськ[ому] з'їзді³. Оце ж тобі про діло і про мої відносини до з'їзду, якому я придаю дуже велику увагу. Треба нам як найдужче маніфестувати всіми боками

нашого прошлого культурного життя і се більш у Катеринославі, аніж на будучім Кубанським з'їзді, бо там наші гості більш шукатимуть греко-східські часи, а щодо запорожців, то вже роздивлятимуться їх яко вихідців з Катеринослащини, а се вже буде і те, та не те. Само діло показує, що треба нам за сей з'їзд узятися якомога, бо, крім Кубанського, нескоро вже завітає до нас в Україну Учений мир з його питаннями і науковою працею. Чи правду кажу, голубе? Тепер скажу тобі ще й от що: звістці про те, що ти взяв посаду директора музею⁴ і навіть будешся* я і порадив і посумував. Порадив через те, що нікому краще тебе не личить бути на тій посаді - се свята правда! А посумував через те, що вже значить більш мені не доскочить того міста, яке ти мені торік пропонував, кажучи щоб я згожувався взяти посаду по етнографічним екскурсіям, а через два роки, як відбудеться арх[еологічний] з'їзд, ти мене посадиш на своє місто. Ну коли вже так случилось, то значить се краще, а щодо мене, то може ти як-небудь і мене там десь примостиш, може хоч у помічники які абощо. Катеринослав город великий, то десь може або якісь уроки найшлись би, то й жили б якось. Поки що я тільки про два города думаю - про Київ та Катеринослав. У Києві нічого немає і якщо туди їхать, то треба жити з готового, поки найдеш що-небудь. Але мене здається, що все ж тут можна зачепитися. У Катеринославі я зовсім не знаю і через те боюсь. Тепер літом, як скінчиться екзамен (5 іюня), я числа 10-го приїду неділь на три у Чернігівщину до Лизогуба (на урок), а далі вернусь через Київ додому, і може знов тиждень на два туди поїду, а далі вже не знаю як буде, може й до тебе заглянуть треба? Прошу тебе, голубе, сповісти мене швиденько, як ти мені будеш раять - ждатиму дуже. За Миколу спасибі - може вже після всього буде держаться як воша кожуха. Числа 10 – 12-го мої переїзять на дачу у Яреськи. Купив я тую трубку, що то колись тобі розказував, чи вислати тобі її зараз, чи потім?

Твій душою О. Сластіон.

ДІМ. Арх – 20287.

* Безпремінно будуйся в українському стилі. (прим. О. Сластіона)

№ 526

ЛИСТ О. Г. СЛАСТІОНА

30.05.1904.

Миргород - Катеринослав

Була оце Людмила Іванівна¹ і казала, що Е. Н. Малинчиха² передавала їй, чи показувала твою картку, по якій ти згожуєшся взяти скільки потрібно аршин грубого сукна, яке є у Малинчихи, і що те сукно треба їй красить, а тоді вже передать його мені для шиття жупану. Людмила Іванівна лас Малинчиху, що вона навіть на такій дрібниці хоче наживаться, бо те

сукно коштів, каже, не більш 45 коп. за аршин, а вона всучила тобі його по 80 к., так що жупан буде дорогий. “Розумна пані і моторна” - для неї мало сих імен. У тому запозавчорашньому листі забув я ще приписати тобі, що крім моїх малюнків ще буде у мене колекція стародавнього шиття шовками. Далі ще от що: я маю грамофон, яким записую думи. Чи не можна б там проспівати їх тому грамофону? Може б я написав яку-небудь коротеньку заміточку щодо співання тих дум, а далі й програти їх. Поки що у мене записано тільки від одного кобзаря, а як зберу те, що чув, то було б цікаво не тільки прослухати, але ж і заховати на віки сі мотиви. Підставка під бюст Шевченка буде; перероблю її з підставки Гоголя - якраз такої ж і тим же майстром робленої.

Лист сей перериваю, зараз кличуть у школу, начальство приїхало.

Твій О. Сластіон.

ДІМ. Арх-20289.

№ 527

ЛИСТ О. Г. СЛАСТІОНА

14.12.1904.

Миргород — Катеринослав

Жупан запорозький, оце зараз пошитий, вийшов дуже добре. Я потратив на його пошиття 7 руб. (5 - шиття; 2 - приклад). Сукна пішло 10, ½ аршин, але за його ти вже будеш платити пані Маланчиси. Підставка під бюст Шевченка уже є, тепер треба тільки заправити підписи до Гоголя, переробивши їх на Шевченка. Як се зроблю, то зараз же і вишлю тобі в Катеринослав.

Твій О. Сластіон.

ДІМ. Арх — 20298.

№ 528

ЛИСТ О. Г. СЛАСТІОНА

7.02.1905.

Миргород-Катеринослав

Посилаю тобі, голубе, жупан і підставку до Шевченка. Вибачай, що так довго не міг їх вислати, а причина сему така: на новий рік страшенно заслаб мій Юрко¹ і цілий місяць ми, були у страшенних клопотах і турботі за саме життя хлопчика. Доктора на консіліумі розійшлися, чи то “осложнився инфлюенца”, чи тиф, а тільки зійшлися на тому, що треба буде робити трепонацію на черепі, бо явився нарів середнього вуха і потік гній, а то при 40 і більше градусах жару щодня робляться всякі ліки і тепер хоча жар упав, а все-таки болізню не минула і що буде далі, не можна ще сказати. Так ото при таких житті не тільки до листів або до посилок, а й до самого

життя не було інтересу. Отже до того за сей час зібралось у мене так багато всякого діла, що я не знаю за що перве й хвататься, а за твій жупан така гадка, що не може він тобі бути такий потрібний, щоб так за його турбуватись. От я й відклав сю справу, а за другі ухопився. Жупан, по моему, виїшов добре, хоч сукно й грубе, та зате тон його хороший, а через те, що сукно важке, складки кладуться дуже художественно.

Тепер от що, голубе, є у мене до тебе велике прохання - треба мені знати, що то вона за стаття о портреті Мазепи була поміщена у “Вестнике Екатеринославского земства” за 1904 рік № 2 - 3². Чи не міг би ти мені або купити ті два номери, або дістать на самий короткий час, бо я видам перед археологічним з’їздом³ свій випуск “Южнорусской старины”, де будуть і портрети Мазепи⁴, то мені не можна не знати, що, де і коли писалось за портрети Мазепи. Буду тобі дуже вдячний.

Твій душою О. Сластион.

Можно статтю про Мазепу прямо веліть переписать якому-небудь писареві, а я тобі зараз же верну всі затрати. Зроби для мене се діло, голубчику!

Квитанція при сьому листі — налоговый платеж 9 р. 50 к., а то есть шиття 5 р., доклад до жупана 2 р., лялька 2 р., ящик і одправка на вокзал 50 к.

Чи не міг би ти, голубе, допомгти мені у такім ділі: пише мені батько, що брат Микола прислав йому довіренность на получение його вещей, які лежать у містечку чи селі Біленьком, у біленької ремесленной мастерской у Управляющего Емельяна Федоровича Осадченко (1 сундук з одежей і 2 ящика посуду тощо).

30 декабрія батько послав Осадченку лист і прохав, щоб він написав йому, чи не міг би він вислать всі речі підводою до близької станції, і щоб написав, що буде стоїть підвода, то він уперед йому вишле ті гроші, щоб він не тратився на чуже діло. Нічого не відповів йому той Осадченко. Тоді через 10 дней батько написав Миколі у Одесу про се діло. Микола через який час одписує батькові, що він обертався до Осадченка і той йому одвітив, що давно уже пора забрать свої вещи і таке інше. Знов тоді батько (у генварі) пише до Осадченка, приложивши на одвіт марку, і просить його, щоб він пожалів його старості і вислав ті речі, написавши наперед скільки йому треба вислати грошей на расходи. Пройшло 2 неділі. Осадченко нічого не відповів, тоді батько послав йому одкрытку з одвітом, ласкаво його просивши, але Осадченко і на те нічого не відповів. Тепер він просить мене, щоб я порадив, що йому робить, але я не знаю, що тут робить, а думаю, т[ак] як ти знаєш того Осадченка, то може чи написав й йому, щоб справді не заставляв бідного старого таскаться у Белянькое і може по дур-

ному. Пошти таке ж діло і у князя Урусова. Там остався ящик вещей Миколи в Ундола-[...] економії. Микола з Одеси прохав князя щоб він велів вислати той ящик батькові на станцію Трояни. Крім того, Микола написав адрес управляющого - І. Л. Августовський. Не получаючи звістки уже більш 3-х неділь, батько писав Августовському і одвіту ніякого не получив.

ДІМ. Арх-20290.

№ 529

ЛИСТ О. Г. СЛАСТІОНА

17.03.1905.

Миргород-Катеринослав

Здоров, голубе!

Як собі поживаєш там? Щось дуже вже рідко ти став до мене озиватися. Усе, кажеш, той археологічний з'їзд перешкоджає, ну то й я почну із з'їзду, то, може, більше ласки запобіжу для свого властного питання. Так от же що - дехто з наших земляків-полтавців дуже прохали мене узнать від тебе, як стоїть справа з запрошуванням галичан? Кажуть, сі речі треба дуже заздалегідь підіймать. А тепер оце і по властному інтересу - знов за Мазепу. Той патрет, що ти найшов у Родзянки*, дуже інтересний і справді трохи скидається на лаврського, хоча більше одержує позою, чим лицем, але ж все-таки у тебе не сказано, що на пат-реті є який-небудь підпис, що се Мазепа. Правда перші чотири букви можна читати: Іван Мазепа гетьм[ан] запорозький, але ж що се буде далі: К.К.С.П.А. Я ламав, ламав голову і не доламався. Крім того, самий герб не дуже то схожий на герб Мазепи. Якщо ти прочитав ті букви, то здай милість - напиши мені, бо все ж таки не дуже віриться. Справді, який же гетьман, коли він молодий чоловік і без булави?

Над київським, кажуть, прямо було підписано "Іоан Мазепа", та й годі. Ще напиши мені - якби був який-небудь реферат, то коли найпізніше його можна прислати, і хто вирішає чи його друкувати чи ні? Мені зовсім невідома техніка сего діла; я чув нібито є проект через війну відкласти з'їзд надалі, чи правда?

Як тобі здався жупан? Людмила Іванівна прохала мене написати тобі, що Малинчиха, маючи з нею якісь щоти, а може щоб не так соромно було цупити по 80 к. за аршин сукна, перевела ті гроші на Людмилу Іванівну, т[ак] що тепер ти вже повинен вислати не Малинчиси, а Людмилі Іванівни. Можеш хоть і через мене.

Твій душою О. Сластіон.

Наші усі тобі кланяються.

ДІМ. Арх-20291.

20.05.1905.

Миргород-Катеринослав

Преславний запорожце, здоров еси був! Пишу тобі по великому прохання нашої землячки Людмили Іванівни¹, яка вже дуже давно жде, щоб ти вислав їй гроші за сукно. Я заспокоїв, що гроші її не пропадуть і що ти не встиг їх вислати за клопотами по з'їзду. Ти здається, писав, що тобі те сукно не сподобалось, а мені і другім, хто його бачив, то подобалось настільки, що наче нарошно для такого жупану воно виткано, прямо старовина! А цвіт його то. прямо чудовий. Людмила Іванівна каже, Малінчиха з неї вивернула по 80 к. за аршин, значить ти винен вислати їй 8 руб. Прислай прямо на моє ймення, бо вона - Людмила Іванівна - частенько буває у нас і прохала іменно так зробити.

Ох, козаченьку, якщо доскочу я одну старовину (срібна чудової різьби тарілка), то вишлю на виставку, але для цього нарошно треба у Чернігівщину їхати й потратити немало. Як же твоє піклування, чи багато уже прислано річей чи буде інтересна виставка. Мої заходи щоб вислати тобі де-що, здається трошки не зправдяться по багатьом причинам; не клеїться робота так як треба та й годі! Крім всього мені неперемінно хотілось до з'їзду видати свій альбом², а для сего повинен я їхати у Петербург і пересидіть там немало часу, а тут уже і май минає.

Бувай же здоров і щастя тобі, Боже, на все добре. Чи не вислати тобі одного грамофона, чи вірніше фонографа для записування дум, пісень, тощо? Як їхав Бородай³ у Америку, то оставив мені їх аж 5, і я ще й досі не порозспихував їх. Якщо є яка людина, що зкористувала б сю річ на етнографічні справи, то я швиденько їй вишлю.

Твій О. Сластіон.

ДІМ. Ар-20283.

7.09.1905.

Миргород — Катеринослав

7 сентября

Я приїхав у Миргород страшено хворий і оце сьогодні виїзду по совіту докторів у Крим.

Тоді 23, їхавши 30 верст від станції з Одеси до Ногайська, я застудив легкі, і доктори кажуть як не поїду, то пропаду. Отпуск мені дано і оце їду. Як тільки доберусь туди, зараз же й напишу те, про що ти прохав.

Твій О. Сластіон.

ДІМ. Арх — 20250.

№ 532
ТЕЛЕГРАМА О. Г. СЛАСТІОНА.

7.[?]. 1906.

Ногайськ – Катеринослав

Сегодня выезжаю.

Сластён.

ДІМ. Арх – 20242.

№ 533
ЛИСТ О. Г. СЛАСТІОНА

26.11.1907.

Катеринослав – Катеринослав

ул. Московская
фотографія г-на Миткина

М[илостивый] Г[осударь]!

Из оставленных Вами 9 штук фотографій зданія Музея проданы 8 штук. Деньги можете получить с 10 часов утра до 2-х по полудни. Не откажите доставить еще 10 штук фотограф[ий].

Хранитель музея Афанасий Сластён.

За 9 штук фотографій получил 4 р. 50 к.

Фотограф Миткин.

ДІМ. Арх – 20269.

№ 534
ЛИСТ О. Г. СЛАСТІОНА

27.03.1910

ст. Лозова – Катеринослав

Спасибі тобі, голубе, за теплого листа, що ти прислав з кобзарем Пасюгою¹. Щиро зрадів, що побачив у тому листі знов того ж самого Дмитра Івановича, якого я так звик завжди пригадувать собі щирим, сердечним і прихильним до мене. Дуже, дуже тобі дякую, шкодую тільки, що оце зараз прийшлося тобі писати дуже нашвидку. Завтра уранці їду з великими пакунками дерев у свій хутір² – бач таки дождався його на посадку. Отут при-

йшов кобзар і просить неодмінно, щоб я тобі написав про всякі його пригоди, а головне, щоб вислав ти йому 5 руб. на дорогу тощо. Сподіванка зробити тут несправдилась, то, каже, нехай вишлють на вас, а ви вже передасте мені. Значить, хочеш - не хочеш – пиши. Дуже б мені треба було про дещо з тобою побалакати та порадитись. Може приїду на виставку², то вже тоді все те обговоримо. З Пасогою щодня співаємо думи, та щось йому трудно дається той спів.

Твій Опанас Сластіон.

ДІМ. Арх – 20241.

№ 535
ЛИСТ О. Г. СЛАСТІОНА

28.08.1924.

Миргород - Катеринослав

Миргород. Керамічний технікум,
вчителю Опанасу Сластьону.

Дорогий друже мій, Дмитро Іванович, здрастуй!

Цілую й сердечно вітаю тебе, голубе мій, як найдужче, зичу тобі ще багато літ працювати у добрім здоров'ї та яснім розумі! Ах, як ти мене порадував своїм хорощим, сердечним листом, ах як знов приємно пахнуло на мене тією безмежною симпатією, якою завжди були повиті наші прості, дружні відносини. Ніколи, ніколи я не спускав тебе з своєї пам'яті.. Завжди ти був передо мною. Дума моя обмежена лише деякими дрібними можливостями, а необмежених бажань у неї цілий мир! І ти між ними мій старий друже... Що міг, я робив для того, аби тебе вернути та не вийшло. Під час твого ювілею¹ я написав тобі найщирішого привітального листа і думав, що ти безпремінно озвесишся на його - та відповіді не діждався і вже з боєм у серці рішив тебе не турбовати більше. Був ще один випадок, котрий на мій погляд, мав тебе розворушити, що в тобі загориться іскра фахівця історика, і ти невтерпши, щоб не озватись на мою статтю у журналі “Наше минуле” (№ 3 й)² “Портрети Антона Головатого”³. Робота, як для мене, немала, отже й на сей раз я помилився. Стороною ж я все-таки слідив за тобою. Багато декого з Катеринославу буває тут у Музеї при школі⁴, то все й розпитую. Тяжка офіра, що випала міні, загубити тебе на великий протяг часу, тепер ніби-то повинна би якось полагодитись у наших поновлених відносинах; одже спільність любого діла, спільність інтересів науки та мистецтва ріднить людей міцніше крові - се так, так але ж чи зможемо ми старі, підтоптані, хоч би й з надзвичайними, титаничними зусиллями якось заповнити ту величезну прірву часу життя, що пролетіла між нами майже на 20 років. Зовсім мало сил залилося. Страшне життя останніх років геть відібрало їх. Так ходиш якось однією тін'ю і все любе серцю, миле, гине на

очах, і сам свідомо гинеш і немає і не може бути ніякого порятунку чи полегшення - сунешся мов з крутої гори. Всі рідні, всі товариші, або й добрі знайомі, уже геть на тім світі. Якось сиротливо озираєшся навкруги - нема того, нема другого, zostався чоловік сам і не знає чого. Так отже ні, наче знаєш свідомість того, що на тобі лежать величезні моральні обов'язки, навіть непосильні обов'язки, якось підтримує закон діяльного стремління. Думаю, що се одно й держить мене на світі, бо гинучи сам, я повинен допомагати своїм кривим, та ще якось так, щоб вони й не помічали того зовсім. Марія Іванівна уже 5 років лежить розбита паралічем, ніякої надії на краще! Зостався лише один скілет... Син Юрко, не доучившись, женився і тепер з жінкою на моїй шії, а шия все хилиться й хилиться у саму землю.. Галя ще до війни живе десь за кордоном. Живу якось тупо - лише сим днем або й годиною.

Оце так тобі по хворості наплів дечого, аби про себе звістку дати. Може одужаю, то напишу більше, якщо озвешся, мій голубе сизий.

Твій О. Сластіон.

А я теж і завідуючим музею

ДІМ. Арх-20281.

№ 536

ЛИСТ О. Г. СЛАСТІОНА

13.09.1928.

Миргород - Дніпропетровськ

Дорогий друже мій, Дмитре Іванович!

Зараз оце одержав твою телеграму і пишучи тобі, тремчу від хвилювання, це ж таки - цілого піввіку в'яжуть нас з тобою... Зійшлися молодими і ось ніби знов стрічаємось, але вже старими, а все тіж самі, ті ж самі! Летів би до тебе, друже, та крила мої приборкані! Не можу кинути свою бідну дружину, котра вже шість років як не має ніг. Параліч, чи як кажуть "порез" одібрав можливість ходити - вона лише з трудом пересувається по хаті. Отже сам бачиш, голубе, що не маючи на кого її залишити, не можу я й приїхати до тебе..Син і невістка завтра їдуть у Харків, а без них я один за все.

Колись, як приїдуть на Різдво або й на літо, то сидітимуть тут, примчу до тебе хоч на два деньки. А скільки б нам перебалакати треба, не можна й уявити навіть. Присилай поки що отого любого моєму серцю козака Павла Євменовича¹.

Твій душею О. Сластіон.

ДІМ. Арх-20277.

19.10.1928.

*Миргород - Дніпропетровськ***Дорогий друже моїх юних і мужніх літ, здрастуй!**

Сердечно, найщиріше обнімаю тебе, голубе сивий. Більш 20-и років пролетіло з того часу, як ми бачились - коли я гостював у тебе в Катеринославі у твоєму прекрасному будинкові. Тоді ще були ми молоді, а от тепер вже й дідами поробились! Принаймні я фактично дід, бо маю вже онуку 10-и років (Галіну дочку^{*}). Ну та це справи родинного стану, а мені ж треба ще сказати кілька слів і про ділові відношення що оце так несподіванно у нас виникли...

Ще й досі я не знаю, як тобі сподобались ті речі, що придбав від мене Павло Євменович¹. Певно ти їх уже добре роздивився і склав уже якусь певну думку про них. Можливо, що тобі може здалось що-небудь з них і надто дорогим. Сього весь час дуже боявся Павло Євменович, але треба не забувати того, що все те добро були, сказати бн, мої останні життєві ресурси, на які я розраховував довчити свого сина, і тому боявся віддавати їх зовсім дешево, та все ж таки що міг, то скидав, по моєму розумінню - до можливого... Наприклад, за слугський пояс мені давав київський антикварій Золотницький 150 карб., і я не віддав, бо знав, від М. Ф. Біляшевського², що Б. Ів. Ханенко³ платив за такі пояси по 700 р. і мав у мене теж його забрати...

Кустос Лаврського музею Костянтин Васильович Моценко⁴, почувши від Євгенії Яківни Рудинської⁵ (ми саме переписувались), що у мене сидить Павло Євменович і вибіра різні речі, з першу передав через неї, а далі й сам прилетів сюди - як раз як уже Павло Євменович виїхав. К[остянтин] В[асильович] Моценко страшенно шкодував, що опізнився, хоч я й казав йому, що все одно я продав би все в лише одні руки, тобто в Катеринославі. На окремій нараді вони там порішили дати за той пояс 300 - 400 рублів, бо каже: "йому ціна 1000 р." І що вони тепер особливо розпшукують слугські пояси для Лаврського музею. Між книжками найдорожче заплачено за "Історію вооружения российских войск и костюмов" Ровінського⁶ = 40 рублів. Отже, зараз вона продається по об'яві в сучасному Ленінградському антикварному каталозі - 45 руб. без переплати, а деякі раритети я просто цінував по звичайній видавничій ціні, а деякі дуже рідкі гравюри тощо я й зовсім не цінив, бажаючи щоб в Катеринославіському

^{*} Галя вже 6 років живе в Італії і кличе нас до себе обох. Марія Іванівна згоджується, а я ні - хоч тут на Україні умерти, а не на чужині... От такі буржуазні забобони!... майже контрреволюція.

музеї, як це звичайно робиться у великих музеях, утворився хоч невеликий відділ, так званий "Ukrainka" - гравюри на міді, сталі і на дереві, літографії, офорти, рисунки, фотографії і т. п., все що відноситься до України. Той же Золотницький за контуш давав 200 рублів, але я просто не міг з ним розібратись, за оте широке шиття цвітними шовками 50 р., а такого же дивовижного шиття навіть і в Ханенській колекції немає, а не то що по інших музеях України. Це ж все факти, голубе....

З усього цього ти, друже, можеш судити, що я все те добро, що збирав ціле своє життя, віддав твоєму музеєві навіть дуже дешево. Я цілком розумію й ваше положення - коли треба відчитуватись перед людьми, що на тому ніяк не розуміються і воно їм буде "добряче", хоч би й удесятеро дешевше віддав. Кожному своє зрозуміло...

Будь же здоров, мій друже єдиний, як що перезімую, то таки приїду до тебе, якщо будеш вільний.

Твій душою О. Сластіон.

Передай мій щирий привіт твоїй дружині.

ДІМ. Арх-20239.

№ 538

ЛИСТ О. Г. СЛАСТІОНА

12.11.1928.

Миргород - Дніпропетровськ

Дорогий друже Дмитро Іванович!

Мені починає здаватись, що ми з тобою наче оце мов через широку річку перегукнулись та й годі! А побалакати наче й не вдалося і то не дивлячись на те, що й є об чим і сердечно хочеться того. Я давно спостеріг і добре розумію, що в наші літа, звичайно, коли листуються люди, то найбільше або по якимось невідкладним сухим справам, що їх треба як найскоріше розв'язати, або ж щось близько біля того - пишеться трохи, пишеться коротенько, сухенько і непремінно на швидку (бо ніколи ж!), а на присмаку "ну якже ви там" і таке інше, по прописному шаблону... Отже ж у нас з тобою, голубе, справа інша - наші відношення ні єдиного разу, майже за піввіку не були омрачені ні єдиним разом - самим світ і радість!... от через се то й шкода становиться отієї давньої молодой полоси нашого поетичного минулого, що воно нас найбільше й в'язало у вічне товариство. Згодом, неминуче, через життєву прозу, оту щоденну боротьбу за існування та інші службові, громадські, родинні й ще якісь там обов'язки, все те потроху примеркло, затуманилось, самі спогади за те прекрасне почали стиратись, як камінь від часу та негоди. Але ж за оту полосу нашого молодого життя й хочеться найбільше згадувати, бо все нове 20-річне нашарування, що лежить на кожному з нас, якось воно ще як маловідоме, ніби тревожить своєю

загадковістю і тому ніби чуже, далеке...

Ти й сам, голубе, може й невідомо, а почав твій лист іменно з згадок про ту молоду полосу, а де Олексієв¹, а що з Салодилом², а що Хома³, Білиловський⁴ і таке інше. Се цілком зрозуміло, по можливості я задовольню тебе про все, що я про них знаю, а на кінці й про себе дещо.

Колишній твій приятель Петро Олексійович Малинка⁵ живе на одній з невеличких станцій біля Харкова сторожем і щасливий, здоровий і веселий; жінка розуміється страждає, бо діти там же пасуть коз чи начальника станції, чи ще когось... Устроїв його туди якийсь інженер, котрому Петро Олексійович, давав у свій час стипендію на навчання. Старший брат Петра Олексійовича Олексій Олексійович застрелений сорочинськими дядьками, котрі спершу возили його по селу і всяко знущалися над ним... Жінка й дочка Олексія Олексійовича з тих часів служать у Полтаві в кухмістерській за подавальниць обідів. З миргородців ще про Ол. Івановича Ксьонзенка⁶, котрого ти тоді влучно прозвав "смирненний паламарь", відомо, що він тікав з денікінцями і в Одесі умер від тифу; його жінка, не менше гордовита за Малинчиху, служила весь час в Києві за куховарку, а тепер служить за няньку, іноді навідується в Миргород.

Ще з тодішніх твоїх знайомих зараз у нас сидить Середіна Людмила Іванівна⁷, що ти теж дуже влучно її прозвав "ненадежна". - Вона, при сій вірній оказії, низенько уклоняється (ткачиха). Тепер ще за "Хому Хведоровича", то й всі миргородці.. Се вірно, що він один час займався хлібопашеством, женившись на одній нашій учениці, селянці, отже з сього нічого не вийшло, вона захотіла в Полтаву... У мене дуже довго зберігалась одна його записка, прочитавши котру, директор рішив звільнити його, як людину цілком неграмотну. "Афанасій Григорівич? сьогодні на уроки пріті не могу очень болін, сильний жар, темпиратура 37. Преп.Бондоренко". "Преп. Бондаренко" - се значило Преподаватель Бондаренко. Ти пригадуєш, як колись біля Хортиці Хома Хведорович "Забутний" (се теж твій ярличок) голяка біг, мабуть, з версту за нашим човном з одежою, що його вітром угнало, і ми теж zostались робінзонами... Так він переселився у Полтаву і оце років 5 як умер там, а вона повернулась в село. Тепер петербуржці - перш за всіх Салодило, він тоді став там якоюсь видатною службовою фігурою і в одному з своїх листів до мене писав, що "невже ж Лизогуб⁸, будучи в Петербурзі, не зайде до мене?" ... Далі ще в другому листі сповіщав про смерть своєї Калінішні тощо, і бриніли вже нові нотки про нікчемність українських діячів і таке далі. Скоро настав 1905 рік, і ми вже не листувались. Зараз нічого мені про його невідомо. За Цезаря Білила знаю трохи більше - після того, як цілком безсумнівно було доктором Пулюєм⁹ викрито його провокаторство, він перебрався в Одесу, перед тим зрікшись всякого українства і України (щеп пак!) і там очевидно знов проживдився. Я не раз стрічав його полтавського брата - і дещо чув про його, але тепер нічого не

знаю. Др. доктор Пулой дістав з Віденської охранки ріжні документи і копії з них передав через Александра Івановича Бородая¹⁰ в Петербургську громаду ... Якось він таки не встиг нас усіх з'їсти...

За генерала Олексієва читав всю його справу, й те що він засуджений, пам'ятаю навіть деякі його одвіти на суді. Так йому було поставлено обвинувачення, що він в Америці, наглядаючи (як експерт) за постройкою броненосця, брав взятки, а він доводив, що це не взятки, а що по всій Європі і в Америці всі судостроительні заводи завжди виплачують експертам - наглядачам якийсь певний процент, аби вони ще більше і уважніше додивлялись за найдрібнішими роботами, і взагалі як іде будова броненосця. І всі це знають, всі до сього звали, і що се навіть дуже добре для діла. Може воно для діла і добре, але ж для Олексієва оказалось дуже погано - його засудили...

Тепер, як я обіцяв і дещо про себе так коротенько я вже все розкажу, як побачимось. Отож з 1-го жовтня оцього року я став академпенсіонером і одержую 75 руб. у місяць, розуміється якби я сам на ці гроші жив, то й бай-дуже - нам би хватило, а то біда, що синові моему треба ще два роки вчитись аби закінчити свій архітектурний технікум. Ну добре ж у сьому році трапилося ото продати дещо з своєї збірки, а що буде на той рік - хто зна... Та ще біда мені, голубе, з очима - сліпну та й годі. Можливо, що се через вічну дрібну роботу, а можливо й друге, а іменно, що подібна хвороба очей наслідственна, так, наприклад, дід мій по матері (жив 107 літ) і літ 20 був сліпим. Мати моя теж осліпла років за 5 до смерті. Можливо й через ту або другу причину, або й через обидві разом, і факт той що горе мені. Уже років зо два щодня уранці і увечері я закапую свої очі краплями з йодистого калія та йоду - щипає дуже, а не помагає й трошки.

Дуже мені приємно було почути, голубчику, що ти ще кремезний і надзвичайно працьовитий, що колосальний труд положив ти на свій словарь¹¹, що й досі любиш не тільки своє Запоріжжя, а й пісні його співаєш... Приїду до тебе, голубчику, згадаємо нашу молодість та ще може й у місті заспіваємо?... Хоч, правду кажучи, у мене того голосу на макове зерно зосталось... Навіть дум уже років з п'ять як співав, а є ще й досі інтересні кобзарі. Оце вже два роки як і в хурті у себе не був.; чи ти пак знаєш, що він у мене вже около 20 років існує? Отам лягло моєї сили так і розказать не можна!, а краса там така, що хто раз побува, то вже повіки не забуде. Се ж на Пслі, найкращій речі всієї Полтавщини. Там у мене 2,1/2 десятини лісу, місцевість гориста, фантастична, а дуби такі, що треба вдвох обніматися. Колись написав я небіжчику Хведору Кіндратовичу Вовку¹², щоб він приїхав та подивився, то неодмінно й собі купить шматочок під будівлю дачі і кине свою Чернігівщину, хоч там у його Псарівці теж непогано, і щож ти думаєш - приїхав старий і зачарувався, вибрали ми (поруч) містинку 1,1/2 десятини вторгували, і на другий рік, коли він їхав туди з Ленінграду, то по

дорозі десь на залізниці й умер, і сім'я вже, розуміється, не кинула Псарівку. За часів революційних розгромів, коли все навкруги було зруйновано дощенту й фундаменти розібрані, мене се лихо поминуло, правда, вікна, двері, все хатне і друге добро пограбовані, але се діло сусід, які оправдовувались тим, що все рівно воно кинуте і мало пропасти. Так от у сьому хуторі тепер літом найчастіше Марья Ивановна проживас, та діти до неї їздять на 2 - 3 тижні. Мені не можна було літом відлучатись, бо я був кустосом шкільного музею і майже щодня треба було показувати той музей то різнім екскурсіям, то приватним особам, а тепер я вільний козак, і, можливо, що літом і я таки там поживу. У сьому році приїхала до нас на хутір одна наша харківська знайома і, як побачила ту божу красу, то розплакалась і потім через

2 місяці як од'їздила відтіля теж плакала... Я часто тішив себе думкою, що на старість переїду туди, надіну просту свиту та й доживатиму там віку, роблячи тільки своє, любе моему серцю діло. Та бачу, що тепер в сі времена, що настали, сього неможна. Мені оце зараз хотілось тобі, як і Вовкові колись, написати. - Любий друже, воно нібито й добре, що ти так як подвижник - надмірно працюєш, але єсть у сій справі і зворотна сторона, бо приходитьсь багато витрачати енергії на цілком чуже діло, на добуття отих матеріальних засобів тощо, а коли ж відпочинок? Хіба ти не заробив його, хіба ти не зажив собі й слави, й поваги, доки ж тобі виснажувати своє дороге для України здоров'я, робити не тільки те, що тобі для душі треба? Ех, бачу що, не зведу я листа до бажаного кінця - приходитьсь його переривати - нехай надалі. Ще ж і одна справа мається отже й не вміщається сюди, поневолі треба другий раз з неї й починати, а поки що будь здоров мій друже єдиний. Уклоняюсь тобі й твоїй дружині та ще прохаю тебе - не пиши мені на Гоголевську школу, бо такої уже 10 років як немає, пиши просто: Миргород, художнику Сластіону. Се найвірніше, бо мене тут всяк знає. А коли вже неперемінно хочеться з адресою то: "Пролетарська, 17". Кланяється тобі й твоїй дружині А. К. Христофорова¹³, що колись завідувала великою катеринославською школою (де тепер дворець труда), там і твоя дружина служила.

Твій О. Сластіон.

ДАІМ. Арх.-20237.

№ 539

ЛИСТ О. Г. СЛАСТІОНА

30.11.1928.

Миргород - Дніпропетровськ

Дорогий друже Дмитро Іванович!

Зараз оце (увечері) одержав від тебе телеграму з запитанням - чи був Рігелман¹ між тими книжками, що куплено для тебе. Отже справа була така: товариш Мат[вієвський]² составив чималий список тих книжок, які, на

його думку, були інтересні для музею. Се була приблизно може пошта або восьма частина того, що у мене й досі мається. Другий список (красного письменства) составив він для якоїсь катеринославської установи, коротче для Єфремова³, але й досі Єфремов до мене не обертася, мабуть через те, що не знайшов для себе нічого цікавого. Наскільки пригадую, твій список підписаний і мною. Деякі книжки я не хотів продавати і у нас з Матвієвським була ціла війна⁴. Одна з таких книжок, мабуть, була й Рігельман, яку він випрохав уступити йому персонально. Знаючи, що з історичного боку воно ніщо, а крім того, його в антикварній торгівлі можна вільно купити коли завгодно, я йому ту книжку уступив. Найбільше ми сперечались за Ровінського⁴, нарешті, вірячи в те, що коли він мені буде потрібен, я його на якийсь час одержу, я уступив і Ровінського. Здається, у попередньому листі я нагадував тобі про одну справу, а полягає та справа от у чому: ти любив (як і я) старі рисунки чи акварелі чи й ще малярські образи запорожців; отже маються у мене такі надзвичайно цікаві речі як два акв. рисунки з натури художника Норблена⁵, що зроблені ним по замовленню Станіславом Понятовським⁶ і у 1812 році виданими у Варшаві. Крім того, акв. “Запорожець” з книги Георгі⁷ 1792 р., там же “Чорноморець з чуприною”. Обидві акварелі зроблені у 1792 р з натури художником Карнкевичем⁸. Опці 4 акварелі та й ще дещо найдеться, слід би було зробити тобі у величеньких (1 метр заввишки) копіях олійними красками. Щоб то за краса була!... та дати їм рямця, напр., от так умісті, в загальній рямі, тільки переділеній окремими золотими планками, або й окремо кожний у св[оїй] рямі. А через те я тобі се совітую, що тут єсть дуже добрий маляр Хітько⁹, то він би за зimu зробив би тобі птук 6 - 8 таких картин. Тоді б у тебе була єдина колекція малюнків запорожців, зроблених колись з натури! Під моїм доглядом він уже робить дещо для нашого Миргородського музею. Під моїм доглядом зробив би він і для твого музею; бере він за таку велику фігуру по 25 руб., значить усі 5 малюнків = 125. Хіба ж це не даром?

Твій О. Сластіон.

ДІМ. Арх-20285.

№ 540

ЛИСТ О. Г. СЛАСТІОНА

17.10.1930

Миргород – Дніпропетровськ

Дорогий друже, Дмитро Іванович!

Здоров був, обнімаю і цілую тебе, голубе сизий. У мене оце до тебе пильне діло трапилось. Справа така: написав я оце свої спомини про худо-

* Він запевняв мене, що всяка книжка, яка міні потребується для справок, негайно буде міні вислана і т. д.

жника Мартиновича¹, та ще дещо. З Харкова видавництво “Рух” сповістило мене, що через два тижні книжка вийде². Разом з тим теж видавництво доручило одному полтавському художникові (М. М. Бокію³) написати й мою монографію, а до тієї монографії, що оце вже приходить до кінця, потрібні різні мої малюнки, а меж ними й карикатури на політичні теми. Згадав я, що коли був у мене Матвієвський⁴, то між іншими речами взяв він також і журнал “Шершень” за 1905 р.⁵, а отам у журналі, здається № 22-й на ліцевій сторінці, поміщена моя карикатура з підписом: “Збиралася кумпанія невеличка, але чесна”. За сю карикатуру було закрито той “Шершень”, № був передрукований, і лише якимсь чудом удалось Степенкові заховати сторінку з моєю карикатурою. Журнал був переплетений без неї і тільки тоді, коли удалось мені добути сей № 22, я його просто вложив у той журнал. Так от велике прохання: доручи, голубе, комусь із своєї білої челяді аби виїняли той № та понесли його до фотографа, аби він зняв фото з мого малюнка, але так щоб була видна й підпис. Зняти треба непременно 13 x 18 для кліше, а найкраще й найшвидше се було б, якби ти, голубе, велів просто напросто вислати мені той № на один лише день, я б його зняв, як мені треба, і в той же день (увечері у 7 годин) вислав би тобі його знов. Се найкраще, та щоб не пошкодили його, то краще звернути трубочкою, або й пласко, та щоб не пошкодити, й тому вкласти його між двома картонками та заказною бандеролью. Поможі, голубе, а я тобі за се теж віддячу.

Твій душою О. Сластѣн.

Марія Івановна дуже тобі уклоняється.

ДИМ. Арх-20238.

№ 541

ЛИСТ Г. Д. СЛАСТІОНА

VIІ.1910.

Ногайск - Катеринослав

Ваше Превосходительство Г[осподи]н Димитрій Иванович, будьте великодушны, сообщите мне у нашем ли ведомстве служит мой сін Николай, ибо он как уехал из Ногайска, то мы от него никакого уведомления и не [слышали]. Ради Бога, прошу Вас, уведомьте нас стариков, мы тяжело горюем и бедствуем.

Ради Единого Господа Бога напишите нам, где он теперь находится, т[о] е[сть] Николай Сластѣн.

Желаю Вам от всевышнего творца быть здоровым и счастливым.

Ваш навсегда доброжелатель[ный] Георгий Дим. Сластѣн.

Я болен нахожусь, уже 5-ть недель с постели не встаю.

ДИМ. Арх-14288.

№ 542
ЛИСТ М. Г. СЛАСТИОНА

15.12.1896.

м. Тепловка - Москва

м. Тепловка 15-го декабря 1896 год.

Многоуважаемый Димитрий Иванович!

Простите, что так поздно отвечаю на Ваше любезное письмо, видите ли в чем дело, имение Штиглица¹ Тепловка продано местным крестьянам, а потому все служащие уволены, конечно в том числе и я. В настоящее время нахожусь с 1-го декабря в мест[ечке] Тепловке и жду у моря погоды. Ваше же письмо с почты, по незнанию моего увольнения, было передано на хутор Лемешовку, в семи верстах от Тепловки, на бывшее место моего жительства, и там оно лежало до вчерашнего дня, вот почему я так опоздал с ответом. Добрейший Димитрий Иванович, я не нахожу слова как благодарить Вас за Ваше попечение обо мне. Вчера и сегодня я никак не могу оторваться от Вашего дорогого письма, конечно, если это все сбудется, то я из кожи буду лезть вон, и насколько будет сил, возможности оправдать Вас перед генеральшей², а себя перед Вами, на это даю Вам свое честное слово. Но пока еще место для меня у генеральши Таль не открыто, то я на это время поступаю, наверно после праздника Рожд[ества] Христова, на Топчиевский завод, который возле Красиловки, Вы его наверно знаете, старшим машинистом. Конечно, если генеральше Таль заблагорассудится, когда ей там будет угодно, заполучить меня управляющим какого-нибудь её имения, то я весь к её услугам.

Еще раз благодарю Вас, добрейший Димитрий Иванович, и затем пожелав Вам Всего наилучшего в ожидании Вашего дорогого ответа пребываю готовый к услугам Вашим.

Н[иколай] Сластионов.

P.S. адресовать будете в м[естечко] Тепловку фельдшеру Василию Алексеевичу Г[осподи]ну Огорелову, для передачи мне.

ДИМ. Арх-14188.

№ 543
ЛИСТ М. Г. СЛАСТИОНА

28.02.1897.

Топчійський завод Чернігівської губ. - Москва
Топчиевский казенный завод 28-го февраля

Многоуважаемый Димитрий Иванович!

В средних числах февраля я получил, как это и раньше предполагал, место старшего машиниста на Топчиев[ском] казенном заводе. Все бы хо-

рошо, если бы не работать летом на гнилом болоте, где добывают торф, а при моих легких это просто невозможно, хотя я пользуюсь более выгодными условиями, чем мои помощники но все же придется в день часов 10-ть быть и дышать это[й] гнилью. Тянет меня на простор в родные степи, хотя и на меньшее вознаграждение, но сознание того, что там я будуправлять свое здоровье, а не тратить его как здесь, да и место можно сказать положительное только стоит вести дело и себя так, чтобы было выгодно и приятно моим доверителям. А здесь такая масса сплетен и разных других неприятностей, один другого старается оклеветать перед начальством, словом едят друг друга. А начальство, не входя в дальнейшее рассуждения, правли он или виноват - гонит вон. Конечно, я не доживу до того, но чем дальше от зла, тем лучше. Простите меня, добрейший Димитрий Иванович, что я беспокою и отвлекаю вас от дела, мне бы очень хотелось узнать, как решила на счет меня генеральша Таль¹, или, вернее, сказать, на счет покупки имения у сенаторши Зарудной. Я подготавливаю себя постепенно к этому, т. е. вхожу в самые мельчайшие подробности хозяйства и собираю нужные для этого сведения, которые мне еще неизвестны, но вообще сельское хозяйство для меня знакомо, а потому я бы просил вас, многоуважаемый Димитрий Иванович, не сомневаться в моих знаниях. Если бы я не надеялся на себя, то я никогда бы не позволил вводить вас в заблуждение или проще сказать обманывать вас. У меня есть в жизни правила, которым я сознательно слеую, которых не изменю ни для кого. Из этих правил я вынес непоколебимое убеждение, что честное отношение ко всему бесконечно выгоднее и проще и спокойнее всякого получестного, нечестного и безчестного.

Желаю Вам всего наилучшего, ваш Н[иколай] Сластиков.

Адрес мой: Черниговской губернии
станция Красное
Топчиевский казен[ный] завод

ДИМ. Арх-14189.

№ 544

ЛИСТ М. Г. СЛАСТИОНА

18.03.1897.

Топчіївський завод Чернігівської губ. - Москва

Топчиевский казенн[ый] завод
18-го марта

Добрейший Димитрий Иванович!

От щирого сердца и души благодарю Вас, за те добре діло, которое Вы делаете для меня. Хочется передать Вам свою благодарность так, как ее чувствуешь в душе, но этого при всем моем страстном желании выразить не

удастся - не найду слов, чтобы описать это. Спасибо Вам, Дмитрий Иванович, та ще и великое спасибо. Следую Вашему совету - радуюсь та й радуюсь дуже аж он як, тільки як міні бути с заводом, що я ж підписав годовое условие, а теперь такое время самое жаркое - установка и проверка машин, що вряд ли можно надеяться на великодушие нашего инженера. Конечно, я бы ни на что не посмотрел, если бы не было оговорено это в условии с большой неустойкой, т.е. до 200 руб., в случае я вздумал бы в рабочее время без всякой на то причины бросить службу и без разрешения начальства. Конечно, я ведь не знаю как скоро я понадобится генеральше Таль, если к 1 июню, то я думаю, что вполне на это согласится мое начальство, потому что апрель и май самые страдные месяцы, а если я их проведу на заводе и замещу себя вполне подходящим человеком и хорошенько попрошу инженера, то, наверно, они меня уволят без всяких инцидентов. Страшное желание имею вырваться как можно скорей, вот если бы мне Бог помог - это бы для меня великое счастье было бы, буду терпеливо ждать.

По Вашему совету я пишу и генеральше Таль, но не объяснял ей, что я так связан условием, а досконально передал ей Ваши слова, пишу в Петербург.

Простите, добрейший Дмитрий Иванович, я попрошу у Вас совета как мне быть, писать ли мне генеральше Таль об этом, или Вы будете настолько добры уведомить ее? Прошу Вас, напишіть міні, куда Таль думает меня заместить, і як это будет скоро.

Весь Ваш до гроба

Н[иколай] Сластионов.

ДИМ. Арх-14190.

№ 545
ЛИСТ М. Г. СЛАСТИОНА

8.04.1897.

Яблонов - Москва

Яблонов
Полтавской губер[нии]
8-го апреля

Добрейший Дмитрий Иванович!

Поздравляю Вас с праздником Св[ятой] Пасхи и от всего сердца и души желаю Вам всех земных благополучий. По Вашему совету я написал генеральше Таль в Петербург не так давно, но ответа пока еще не получил. В настоящее время я нахожусь в Полтавской губернии у знакомых, приехал на праздники и говеть (по требованию начальства). Дмитрий Иванович, если найдете возможность, то сообщите мне, чем или кем генеральша Таль

забирает меня к себе, меня это очень интересует.

Вы в последнем своем письме об этом не упомянули. Я пока еще с инженером не говорил о том, что я думаю без законных причин уходить, если бы знать наверное, тогда бы можно будет действовать по всем правилам стратегии. Если будете писать, то пишите в Толпчевский казенный завод. Я после праздников буду там, если Вам известно на какое жалование она берет меня. Я побаиваюсь, Димитрий Иванович, что в состоянии буду выполнить все требования генеральши Таль, ведь я кроме городского училища и ремесленного, нигде не был и в науках не особенно сведущ, словом, что успел сам схватить без посторонней помощи, только тем и пополнил свое образование. Примите от меня искреннее пожелание всего наилучшего.

Весь Ваш Н[иколай] Сластионов.

ДИМ. Арх-14191.

№ 546

ЛИСТ М. Г. СЛАСТИОНА

8.05.1897.

Варшава - Москва

Варшава 8-го мая 97 года

Добрейший Димитрий Иванович!

По желанию генеральши¹ я приехал в Варшаву для личных переговоров с генералом². Все устроилось так, как я и не ожидал. На генеральшу я произвел приятное впечатление, это она сама мне сказала в последнее моё посещение её. Генерал замечательно добрейший и гуманнейший человек, я просто влюблен в него, спеси и чванства ни на грош, первого в жизни встречаю такого Высокопоставленного лица. Сегодня я с ним был на бетонном заводе, где изготовляют для панелей плиты, он хочет затеять у себя в имении, так как часть материала будет добываться на Днестре, а часть приобретаться в Одессе, где привоз очень дешев по воде на барках и при этом дешевые руки, можно ожидать хорошей выгоды. Ну это еще пока впереди, а теперь позвольте, добрейший Димитрий Иванович, от чистого сердца поблагодарить за те добре дило, що Ви зробили для мене, дай Вам Бог всего того, чего только Вам забажається.

С глубокой благодарностью пребываю Ваш весь Н. Сластионов.

Поклон Вам от наших, мордата та ще й пузата назива Вас “Козачыной” и кланяется Вам. Зараз выезжаю в Чернигов.

ДИМ. Арх-14192.

9.02.1898.

Херсон - Москва
Херсон 9-го февраля**Дорогой Димитрий Иванович!**

Ради всех святых простите меня, я готов себе не знаю что сделать за то, что не исполнил в точности своего обещания, но клянусь Вам, что это не от меня зависит, дело вот в чем - окорок, предназначенный для Вас, по незнанию продан другому лицу женою колбасника, он и я в отчаянии. Хотя Вам придется еще обождать не больше как неделю и будет точно такой же. Масло я переменял, вместо обыкновенного свежего я приобрету сливочное и, если удастся достать, то и неск[олько] парижского самого свежего и чудесного вкуса. Тилько ради Христа, дорогой Димитрий Иванович, извините ей же Богу, рад бы душено зробить так як лучше, а воно бачите як выходе, мабуть так, на кого людына того и Бог, одна тилько надежда на Вас. Всим я кажется не понравився в имении, потому що у мене не хвата духу робить то, шо робылы и роблять мои сослуживци. Честного человека тут все, начиная от поверенных и кончая сторожами экономии, выносить не могут потому, что у каждого из них совесть не чиста, взяток же я, безусловно, не буду брать, хотя некоторые мне и предлагают. Я скорей здохну с голоду, а не оскорблю чести своих родителей и родного брата, который меня воспитывал в этом духе. Словом, дорогой Димитрий Иванович, я теперь только льщу себя надеждой, что в будущем, даст только мне Бог здоровья, мои доверители наверно и оценят меня, но будет поздно. Я только думаю одно нехорошо - это то, что в настоящее время я нахожусь в таком состоянии, как говорят "ни рыба, ни мясо". Энергия парализуется, да и не удивительно, потому что, находясь в таком положении, каждый старается заметить мой какой-нибудь недостаток и [у]пущение по хо-хляйству (конечно, неумышленное). Мой каждый шаг взвешивается и всесторонне обсуждается и обо всем доносится владельцам и, как можно только, в нежно-печальной форме с разными искренними сожалениями. Эх! Потерплю еще. Бог даст до приезда Софьи Николаевны¹, которая, как видно только одна меня и понимает, объяснюсь с ней по душе, все на чистую монету, а там як ей будет угодно. Надо быть на месте и наглядно все это видеть, - только тогда можно убедиться в действительности. Посылку отправляю Вам на дом.

Желаю Вам от Бога всего того, чего Ваша душа и сердце бажають.

Ваш до последнего вздоха Н[иколай] Слостён.

Тилько, ради Христа, простить, в другой раз, клянусь, ничего подобного не буде. Тилько все писанное мною, пожалуйста, нехай буде тилько между нами, пожалуйста, Димитрий Иванович.

ДИМ. Арх-14193.

4.12.1898.

с. Федорівка-Москва

Дорогой Димитрий Иванович!

Ради Бога простите меня, что я не исполнил Вашу просьбу, дело ведь в чем. В то время, когда я получил Ваше письмо, были генерал и генеральша у меня в Федоровке, дела у меня как всегда по горло. Я сообщил генеральше Ваш адрес потому, что она была в Херсоне и сама получила мою корреспонденцию, в числе которой было и Ваше письмо. Она узнала Ваш почерк и заинтересовалась узнать, где Вы находитесь. Так как это было на хуторе во время моло[тьб]ы хлеба, для меня это сумашедшее время, простите меня, дорогой Димитрий Иванович, я потерял Ваше письмо. Писал Афанасию в Питер, но он больше как молчания мне ничего не прислал, тогда я обратился к Софье Николаевне, своей покровительнице, которая вчера прислала мне Ваш новый адрес.

7-го или 8-го высылаю Вам по транспортной конторе “Надежда” ящик с маслом и окороком, будьте так добры, дорогой Димитрий Иванович, не откажите принять мой ничтожный подарок, це от чистого сердца и души, искренно желаю Вам як можно скорийше поправыця и не болить николя.

Несколько слов про себе - теперь мне живется немного лучше, потому что мои враги успокоились, видя, что генеральша относится ко мне с большим доверием, генерал только расположен, но особенного открытого доверия у его хотя и никто не пользуется, но видно, что он больше благоволит ко мне, чем к ним.

Надеюсь заслужить во всех такое доверие как у генеральши, надо только время.

Дорогой Димитрий Иванович, искренная моя просьба, если будете летом у нас на юге, не откажите хоть на недельку завернуть ко мне в Федоровку.

Пожалуйста, не откажите, если будет Вам возможно.

Желаю Вам от Бога всего, всего наилучшего.

Любящий Вас Н[иколай] Сластионов.

ДИМ. Арх-14194.

14.04.1899.

Херсон - Москва

Апреля 14-го 1899 года.

Христос Воскресе!**Дорогой Димитрий Иванович.**

Поздравляю Вас с высокотожественными днями светлого Христова Воскресения, от души и сердца желаю Вам всех, всех земных благополучий.

Димитрий Иванович, прошу у Вас извинения за переписку, я так долго не писал Вам со дня Вашего отъезда. Господи, сколько я пережил после вашего отъезда неприятностей, всего невозможно и переч[ислить]. Бог даст свидимся, я покажу Вам все. Вскоре после Вашего отъезда я получил от Генеральши письмо, как видно Вы ей писали, потому что она спрашивала меня письменно, не смутил ли меня Димитрий Иванович; “не знаю и не могу понять, что случилось с Д[имитрием] Ивановичем. После его свидания с Лукою Карповичем¹ он мне прислал целый список претензий, которые на ум мне не приходили”; и т. д. На масленной неделе я заболел ифлюэнцией, провалялся дней 16, оправившись, поехал к одному из ближайших помещиков покупать волов.

В тот же самый день в Федоровке случился пожар, сгорела скирда ячной соломы, мне дали знать, я приехал когда уже догорали остатки её, походил часа три по пожарищу, сделал все распоряжения, пришел домой и почувствовал колотье в левом ухе, и вот второй месяц пошел - все вожусь с этой адской болью. Оказывается, что во внутренней полости уха сделался нарыв после ифлюэнции, такие болезни очень трудно поддаются лечению. Херсонские врачи оказались бессильны помочь мне, посылают меня в Одессу к специалисту по ушным болезням, чтобы он поставил правильный диагноз, на основании которого они начнут лечение. Теперь же они сами не знают, что у меня такое, одни предполагают, что простой катар внутренней полости уха, другие, что у меня образовалась костоеда костной пазухи, удаление которой достигается серьезной и болезненной операцией, третьи нашли, что в ухе полип - предвестник костоеды, а четвертые ничего не нашли. Просил у Генерала и Генеральши отпуск, на праздники поеду в Одессу. Дорогой Димитрий Иванович, посылаю Вам новый сундук с Вашими книгами, а ключ от него будет в ящичке, в котором находится сундук. Посылаю Вам накладную тран[спортной] конторы «Надежда» и желаю Вам всего, всего счастливого. Пожалуйста, не обижайтесь на меня за переписку.

Ваш Н. Сластиков.

Д1М. Арх-14195.

№ 550
ЛИСТ М. Г. СЛАСТОНА

19.12.1899

Каховка - Москва

Дорогой Димитрий Иванович!

Имею честь поздравить Вас с наступающими праздниками Рождества Христова и Н[ов]ым годом и от души и сердца пожелать Вам всех земных благополучий и исполнения Ваших пожеланий. Сердечно благодарю Вас, дорогой Димитрий Иванович, за Ваши благодеяния, оказанные мне. Я не имею слов выразить Вам свою благодарность, так велико чувство к Вам моей признательности.

Разрыв с Талем должен унижить меня в Ваших глазах, что для меня очень, очень больно и обидно, что я не могу даже оправдываться ни перед кем. Клянусь своею честью, что и до сих пор я не знаю за что меня выгнали как негодную собаку со двора, даже не допустили объясниться, выгнали как мошенника, как негодяя, подлеца и больше того - не заплатив того, что следовало получить мне, а воспользовавшись тем, что я находился в безвыходном положении. Семен Попов предложил мне примириться с тем, что генеральша, якобы Ради Христа, предлагает мне взять от ней 100 руб., а иначе и того не получу. После болезни разбитый духовно и физически и не имея при себе ни копейки я, в силу необходимости, взял те 100 руб. Что я тогда испытывал одному Богу известно, и за что же? На пожаре в Федоровке я простудил ухо и заболел так сильно, что пришлось лечь в госпиталь. Приехал генерал - в то время я лежал в больнице. Семен Попов давал ему без меня в Федоровке объяснения в моем хозяйстве, можете себе представить, что мог хорошего сказать обо мне Семен Попов. Конечно, вышло вроде тех ковров и построек, что так возмущалась генеральша. Словом, меня прогнали, и не имея человеческого сострадания, как может отразиться на больном, генеральша написала ответ на мое письмо с просьбой уплатить мне обещанные деньги, что если бы Вы не поручились за меня и не заявили ей, что у меня есть свои деньги, то моей бы ноги не было в Федоровке и тем более, что я замотал ее хозяйство. Спрашивается, замотал ли я хоть одну копейку у ней, или уличен был в чем-нибудь предосудительном, за что же такие оскорбления, незаслуженные мною? Или за то, что я в Федоровке оставил свое здоровье, теперь остался глух, страдаю головкружением и сильными болями головы и почти остался не способен к физическому труду, благодаря моим заботам о её хозяйстве, так за это такая чело-веколюбивая благодарность. Я никогда не ожидал даже ничего подобного. Поверьте, Димитрий Иванович, как это больно и как я страдаю, не могу Вам передать.

Желаю Вам всего наилучшего. Любящий Вас Н. Сластен.

Каховка Таврической губернии мое место пребывания, если Вы найдете

возможным ответить мне, за что я изгнан Талем, буду весьма благодарен.

ДИМ. Арх-14196.

№ 551
ЛИСТ М. Г. СЛАСТІОНА

28.02.1900.

Воронеж - Москва

Дорогой Дмитрий Иванович!

Вчера я получил от Афанасия¹ письмо, что все его попытки устроить мне место в Питере окончились полнейшей неудачей и что теперь у него нет буквально никаких видов на улучшение моего положения.

Обращаюсь к Вам, батьку мій рідний, от Вас тільки жду помощи, у батька мого дила погани та й дуже погани так, що инколы крыхты хлиба нема в хати, бидствує, дуже бидствує, то такы я було пособляв, а тепер - шкода...

Дорогой Дмитрий Иванович, чи нельзя там у Москви як-небудь пристроится, у Вас багато знакомых, може через их як-небудь – управляющим домом, смотрителем, или що-небудь подходящее, архивариуса якого-небудь, хоть бы на хлеб та одежду хватало, а продолжать голодать у Воронежи уже осточортило. Дослужиться в Казенной Палате мне немислимо потому, что Григорий Станиславович² страшно слабый начальник, он ни во что не мешается, все в руках начальников отделения и те по собственному усмотрению поступают во всем. Словом, Григорий Станиславович держится той же политики, как и Котельников³, на подчиненных никакого давления не производит, и при этом он своей непомерной добротой и мягкосердечием способствует энергичным своим помощникам поступать так, как им хочется, и злоупотреблять его добротой. Конечно, это отражается все на мелкой сошке Казенной Палаты, да и при всем этом Григорий Станиславович через год уходит совсем в отставку, вин уже пенсию выслужив так що мини и тут перспектива очень незаманчива.

Димитрий Иванович, може у Бахрушина⁴ найдется мисто управляющего домами або чим-небудь другим. Я помню, Вы дуже его расхваливали и говорылы, що вин дуже богатый чоловик. Рады Бога, напишити як Ваша поезака на Кубань, чим увенчалась.

Желающий Вам всех благ, любящий Вас [Сластіон].

Воронеж. Казенная Палата отделение II-е.

Може у Алексеева⁵ хоть приказчиком, или помощником управляющего, чи нельзя устроится, или пока хоть конторщиком в его имении.

[Сластіон].

ДИМ. Арх-14203.

11.03.1900.

*Херсон - Москва***Дорогой Дмитрий Иванович!**

Благодарю Вас за память обо мне, я душевно рад, что Ваши мнения и чувства ко мне остались те же, что и раньше. Искренно рад и благодарен от души и сердца. После всего пережитого мною, в душе столько накопилось горечи, что избавиться от нее просто не хватает сил. Всякие лишения и преследования С[емена] Попова, который в отместку мне за то, что я рассказал генералыше про его проделки, затеял против меня судебное дело, о не возврате мною 160 руб[лей] залога служившему у меня в качестве приказчика крестьянину Пустовойтову (раньше бывшим его страшным врагом), а теперь выступает в качестве его свидетеля - убили во мне всякую энергию потому, что я в этой ловко подведенной против меня мне совершенно бессилён.

Моих свидетелей нет, их разогнал генерал, искать их по белому свету я не в силах, а все письменные доказательства уничтожены наверно самим Поповым, а если они и есть, то он никогда мне их не даст. Словом, для меня вскоре настанут еще более светлые дни.

Дорогой Дмитрий Иванович, о деньгах за пересылку в Москву Ваших книг, этот вопрос давно окончен, так что его и не следует поднимать. Вы наверно, об этом забыли.

А вот я буду Вас о чем беспокоить. Вы когда-то мне говорили, что у Вас есть знакомые, которые желали бы купить имение или взять его в аренду. Имение на реке Днепре в Хер[сонской] губ[ернии] в 60 вер[стах] от Хер[сона], имеет 3000 дес[ятин] целины и пахотной вместе - целинной около 2 тыс[яч] дес[ятин], 800 дес[ятин] засаженной вербою и другими деревьями, плавни, имеются рыбные ставки и рыбный завод, каменоломни, известковая печь и другая побочно сельскохозяйственного производства. В одной версте от имения пароходная пристань. Имение замечательно благоустроено - водопровод, электрич[еское] освещение, сдается оно, по желанию, с живым и мертвым инвентарем на 6 лет минимум, а по желанию и на 12 лет по 8 руб[лей] десятина. Платеж арендных денег по полугодно вперед. Купить же его можно тысяч за 800-сот, если банковый долг около 200 тысяч. Имение по своей красоте, местоположению и по своему благоустройству считается вторым после имения “Козацкое” князя Трубецкого, на всем Днепре. Дорогой Дмитрий Иванович, простите что я беспокою Вас, нужда, право, заставит быть нахальным. Если будете отвечать, адресуйте в г[оро]д Херсон до востребования Н[иколаю] Г[еоргиевичу] Сл[астионову].

После всех моих странствований по Херсонской и Таврической губерниях, конечно очень печальных, я заболел опять ухом - возвратился в

Херсон на излечение, теперь, благодаря Бога, чувствую себя гораздо легче.

Ольшевские все живы, но не совсем-то здорова Анна Зеноновна, которая шлет Вам искренний и сердечный привет с пожеланиями всего наилучшего. Будущая моя теща так же зла и ехидна, как и все, хочет выдать Анну Зенон[овну] за богатого старика, в доме у них целый ад. Не знаю, что будет и чем все это кончится. Ан[на] Зен[оновна] из синяков не выходит, отец на ее стороне и младшая сестра, а сын и мать против меня.

Желаю сердечно Вам всех благополучий, искренно любящий Вас

Ваш Сластѣон.

11-го марта 1900 года.

ДИМ. Арх – 14198.

№ 553

ЛИСТ М. Г. СЛАСТѢОНА

23.04.1900.

Херсон - Москва

Дорогой Димитрий Иванович!

По приезде из Екатеринослава я получил от Афанасия¹ письмо, в котором он сообщал, что был у Котельникова² и просил его обо мне. В[асилий] Г[ригорьевич] Котельников обещал Афанасию по старому знакомству сделать все, что будет зависеть от него и сказал, чтобы я написал Управляющ[ему] Акц[изными] Сбор[ами] Таврической губ[ернии] докладную записку, а он от себя напишет Управ[ляющему] просьбу обо мне. 7-го апреля я послал докладную записку в Симферополь, на которую получил запрос о моих документах, где воспитывался, где рожден, кто мой отец, чем занимается и т. п. Ответ послал, а теперь буду ждать положительного сообщения – “принят” или “нет”. Все, конечно, зависит от письма В[асилия] Г[ригорьевича] Котельникова к Управляющему. Эти, переживаемые мною минуты ожидания много будут стоить мне. В Чернигов не могу выехать до окончания суда, слушание дела назначено на 22-е мая. Мой поверенный требует моего личного присутствия на разборе дела, для показаний и очной ставки с обвинителем. Часть своих вещей, мне ненужных, я думаю отправить домой в Ногайск, оставить только необходимые, а если Бог даст, что я устроюсь в Таврической губ[ернии], то для меня лучшего и желать нельзя. Словом, осуществление моего заветного желания попасть на государственную службу очень близко, только не упустить случая, пока железо горячо.

Дорогой Димитрий Иванович, как Вы думаете, если бы напомнить В[асилию] Г[ригорьевичу] Котельникову еще насчет моего утверждения в должности контролера, может быть Вы знакомы с Управляющим Акц[изных] Сбор[ов] Таврической губернии фон-Шредер, от него зависит моя судьба в [семье]. Дорогой Димитрий Иванович, Вы, ради Христа, про-

стите меня, что я надоедаю своими просьбами, поверьте, я как утопающий хватаюсь ради своего спасения за каждую соломинку. Если теперь не удастся мне устроиться в Акц[изе], то такого счастья мне век не дожидаться. Письмо Ваше, писанное Бехверх[ому]³, я получил и от души благодарю за Ваши заботы. Получил от отца письмо с просьбой приехать хотя на месяц погостить в Ногайск. Мне страшно было бы тяжело посетить Ногайск, не состоя нигде на службе. Афанасий мне писал, что думает в Ногайске прожить май.

Бачив мене Мармос, пытав про Вас, що, де Вы и як Ваше здоров'є, я сказав, що Вы теперь булы в Екатеринославе, читалы лекции (бо в "Юге" було напечатано, що Вы читалы лекции в Екатер[инославе]), просыв мене, щоб я дав ему Ваш адрес, но я сказав що не знаю.

Димитрий Иванович, Управляющий Акц[изными] Сбор[ами] в своем запросе требует от меня точный адрес, но так как я в настоящее время не имею постоянного места жительства, то написал ему Ваш адрес для передачи мне. Вы меня простите, что без Вашего разрешения это сделал, до Батка мне не хотелось направлять свои бумаги, Афанасия точный адрес в настоящее время тоже нельзя определить – Петербург или Миргород.

Жду от Вас радостных весточек. Сердечно преданный Вам

Ваш Н[иколай] Стастюн.

Херсон. 23 апреля 1900 года.

ΔΙΜ. Αρχ-14197.

№ 554

ЛИСТ М. Г. СЛАСТЮНА

14.8.1900.

Ногайськ - Камишина

Дорогой Димитрий Иванович!

Сейчас получил от Афанасия письмо с отказом Управляющего Акцизными сборами, адресованный Вам. Вот проклятые немцы сыграли штуку. Выходит, что они не мне отказали, а Василию Григорьевичу, потому что ходатайствуя обо мне, Василий Григорьевич отлично знал устав департамента неокладных сборов, в котором говорится, что в контролеры могут быть принимаемы без различия сословий и званий, но по возможности с высшим образованием. Доказательства налицо: окончивший Ногайское 2-х классное училище Минист[ерства] нар[одного] просвещения (которое окончил и я), служил в военной службе, ничуть не выше меня ни званием ни образованием, но благодаря только тому, что он немец, поступил в Акц[изное] вед[омство], где и по настоящее время благополучно служит контролером, да еще и старшим, около Мелитополя. Этот факт налицо, значит если бы я был немец, то наверно и я служил немцу, можно

и без высшего образования, а русскому нет. Отказ подписан ревизором (за управляющего), который ведет эту часть. Он мог и не знать о письме Василия Григорьевича к Управляющему. Дорогой Дмитрий Иванович, на Вас у меня вся надежда, нельзя ли об этом сообщить Василию Григорьевичу, может быть, тут просто ошибка или какое-нибудь недоразумение. Мне кажется, что не могли они отказать Василию Григорьевичу ради какой-то формалистики, которую можно было обойти, для меня это непонятно, как можно отказать своему начальству, да еще такому, как Василий Григорьевич.

Дорогой Дмитрий Иванович, у меня еще к Вам просьба. Еще в Херсоне я получил прилагаемое открытое письмо от Гахгейма и по указанным адресам написал прошения, но ответа ни на одно не получил. Чертовски не везет. Вот скоро будет год как сижу без дела, хоть куда-нибудь; не поставте в труд, дорогой Дмитрий Иванович, если увидите с г[осподином] Гахгеймом, узнать у него об участии моих прошений.

Ради Бога, простите меня, за беспокойство, которое я причиняю Вам своими просьбами. Прошу Вас, не откажите сообщить мне о месте, которое предлагал мне г[осподи]н Вапкевич¹ в Воронеже, пока что я могу у него поробовать, без дила просто с ума схожу.

Мой адрес: Ногайск Таврической губ[ернии] мне; жду от Вас, як своего ангела утешителя, висточки. Желаю Вам всего наилучшего

Любящий Вас Ваш [Сластѣи].

ДИМ. Арх-14199.

№ 555

ЛИСТ М. Г. СЛАСТІОНА

28.10.1900.

Воронеж - Москва

Воронеж

28-го Октября 1900

Дорогой Дмитрий Иванович, уже неделя как я занимаюсь в казен[ной] палате. Григорий Станиславович принимает живое участие во мне, дал мне место писца на 15 руб[лей] , но чтобы я продолжил свою службу в казен[ной] палат[е], он против этого, советует всеми силами стараться при посредстве В[асилия] Г[ригорьевича] Котельникова заполучить место в монополии. Я написал Афанасию, чтобы он еще раз обратился к Котельникову, в виду того, что Котельников сам ему предлагал, что лучше было бы для меня поступить по монополии, потому что в акц[изное] вед[омство] поступить - требуется хотя бы среднее образование, а у меня и того нет, а для монополии требуются грамотные люди. Думаю, что Коте-

льникову дать свою карточку с несколькими словами не будет стоить большого труда, а там кто его зна.

Я теперь при содействии Гр[игория] Станис[лавовича] занимаюсь после палаты в Воронежском р[айонно]м складе; на складе служит подвальным Гр[игория] Станисл[авовича] родственник дальний, он меня познакомил со всеми служащими, у каждого из них я провожу оди[н] вечер, работаю и записываю все мудрости монопольной службы. Григорий Станиславович очень сожалеет, что он в натянутых отношениях с Воронежским Управляющим акцизными сборами, а то он для меня с дороною душою сделал бы все. Вин велив мини написать Вам, чи не Вашего вин выпуска, его зовут Евстафий Константинович Истомин, Харьковского университета, може можно было бы що зробить.

Кланяется Вам Григорий Станиславович и я желаю Вам всех благ.

Любящий Вас Ваш Сластюн.

Мой адрес: Воронеж Казенн[ая]. Палата II-е отд[еление].

ДИМ. Арх-14200.

№ 556

ЛИСТ М. Г. СЛАСТИОНА

7.11.1900.

Воронеж - Москва
Воронеж 7.XI.1900 г.

Дорогой Дмитрий Иванович!

Я не в силах передать Вам чувства своей радости и благодарности, мы все думали, что попасть в акци[з] нет никакой надежды, а оказывается что это будет зависеть от Вас и, конечно, от Истомина. Дорогой Дмитрий Иванович, ради Бога, прошу Вас от всего сердца и души попросить Истомина як слид, на правах дружбы и старого знакомства. Он для Вас безусловно сделает, только просите чтобы, если можно, штатного младшего контролера дал бы мне место, а если нельзя, то нештатного (в крайнем случае, хотя акци[зного] надсмотрщика). Он полный хозяин в Воронежской губернии в акцизном ведомстве, значит его желание и я обеспечен на всю жизнь. В контролеры по протекции поступают совершенно еле-еле грамотные. Хотя на это смотрят сквозь пальцы, но в некоторых губерниях придираются. Конечно, для меня это все пустяки, я сумею петь с ними в унисон, для меня это не страшно, главное только бы дал Бог попасть, а все остальное будет зависеть от моих желаний. Сейчас Истомин в Петербурге, числа 10-го возвратится, а потому, если Вы написали ему, то значит получите ответ числа 17 - 18-го ноября. Все говорят, что он как человек ничего, а как начальник - страшный формалист и требовательный... Григорий Станиславович з ним не дуже ладе, хотя при встрече кланяются, словом, со

стороны Григория Станиславовича поддержки нет, это он мне сам рассказал.

Только от Вас одного, дорогой Дмитрий Иванович, от Вас больше чем от ридного батька ожидаю. Вы одын тилькы обо мне и заботитесь як о ридном... бачите, Вы минн и чужий, а спитайте, як я розійшовся с Каховкой и Херсоном, а от своих родных я кроме упреков, выговоров и проклятий больше ничего не получил; с женой брата я страшно поругался чуть не до драки дошло дело. Не знаю, чи сказала вона ему чи ни, бо вин минн об этом ни одного слова не написал. Эх! Бог с ними, не понимают они меня.

С Херсоном я расстался очень трогательно; во-первых, - батько ее чем-то на меня недоволен; словом, короче сказать, мой соперник нашел способ чем-то очернить меня перед ним. Ей было приказано со мной не встречаться, а мне написано письмо, чтобы я перестал посещать и преследовать его дочь. Мы, несмотря на это виделись, а когда она категорически заявила, что она этого исполнить не может, тогда ее увезли в Бессарабию к его брату. Одно письмо я получил от ней, полное радушных надежд, что, как ее не уговаривают забыть меня, но она еще больше меня любит. Я написал ей два, но ни [на] одно не получил ответа. Одна знакомая мне барышня в Каховке, по моей просьбе передать по приезде ей письмо мое, написала мне, что она переменялась не в мою пользу, и что ей это так тяжело, что она не в силах дальше писать. Итак все кончено! Песня спета!

Все несчастья обрушились на меня сразу! Тут дома проклинают за то, что любил, а потому и места [лишили], тут места нет, а там с женой брата поссорился, хотя на это я обращаю мало внимания, только бы он не сердился на меня, а тут одна была надежда на место со стороны Котельникова и та почти рухнула, а при всем этом душевное и сердечное состояние. Господи! врагу своему не желаю подобного. Як батька ридного целую, як свою надежду.

Ваш Н. Сластюн.

ДИМ. Арх-14201.

№ 557
ЛИСТ М. Г. СЛАСТЮНА

10.12.1900.

Воронеж - Москва

1900 год
Воронеж
10-го декабря

Дорогой Дмитрий Иванович!

Будьте батьком ридным, на Кубань - я с дорогой душею. Моя мечта, мой идеал - це попасть в акциз контролером. Это всецело зависит от Управляющего акц[изными] сборами. Може на Кубани у Вас найдутся

добри людѣ, що помогутъ Вамъ як-небудь устроить мене. Разъ я попаду въ акцизные контролеры, то я буду обеспеченъ на всю свою жизнь.

Рады Христа, батьку мій рідний, потрудися, не тільки я, но и мои стари батько и маты (которые нуждаются в материальной поддержке) будуть молиты Бога за Вас. Може можно буде де-небудь пристроить управляющимъ у якого гарного чоловіка, за циною я не буду гнатця. Тут у нашего добродія Григорія Станиславовича и добре б було служиты, якби хватало на що жыты, а то только на хлѣб та кватырю, даже на лекарство не хвата, а тутъ якъ на грих простудывся страшно, капляю и ни якъ не могу выличыця. Вашихъ вестей якъ манны з неба жду. Афанасій пробувавъ ще разъ обращаться къ Г[осподи]ну Котельникову, такъ винъ ему отвѣтивъ, що никому не дае ниякихъ рекомендательныхъ писемъ и карточекъ лицамъ знающихъ имъ лично, а темъ болѣе в данномъ случаѣ. Словомъ, полнейшее фиаско, такъ что вся надежда на сильного мира сего рухнула, оставляя следъ боли в душѣ и сердцѣ. Господи! Когда же счастье или хоть удача какая-нибудь улыбнется мнѣ. Вотъ, кажется, совсемъ дело улаживается, даже какъ будто счастье улыбается, вдругъ - все разрушается и опять горькое испытание. Если бы не надежда на Васъ та на брата, пришлось бы избрать то, что могло бы прервать все эти страдания. Дорогой Димитрій Ивановичъ, если бы Вы знали, какъ болитъ душа и сердце. Господи! Кажется, никакие физическіе страдания не могутъ сравниться, жизнь кажется страшно пустою, бесцвѣтною, в особенности в моемъ положеніи нынѣшнемъ и одиночествѣ. Простите, дорогой Димитрій Ивановичъ, что я Васъ затрудняю [...] выслушивать горькіе свои чувства. Якъ подиляся с кым-небудь, то якъ будто бы трошкы на серци легче стане. Раньше цего зо мною не було — лизе в голову та и только! Кланяется Вамъ и Безверхому Григорій Станиславов[ич] и я

Н[иколай] Сластен.

Адрес: Воронежское Акцизное Управление Его Превосходительству Г[осподи]ну Управляющему акцизными сборами.

У Истомина можно было бы очень хорошо устроиться, если бы Богъ далъ, младшимъ акцизнымъ контролеромъ. Пожалуйста, Димитрій Ивановичъ, напишите ему, а може в Черниговѣ або в Екатеринославѣ можно буде попытать счастья. Васъ вси такъ люблять, неуже не зрѣблять для Васъ. Господи! тоди прямо зверьми бессердечными считать такихъ людей. Може, Господь змылуецця надо мною.

ДИМ. Арх-14202.

№ 558
ЛИСТ М. Г. СЛАСТИОНА

28.03.1901

Воронеж - Тверь

Воронеж
28 марта 1901.

Христос Воскрес!

Дорогой Димитрий Иванович, поздравляю Вас с наступающим праздником Св[ятой] Пасхи и от души желаю Вам встретить и провести оный в добром здоровье и благополучии.

Относительно моего положения, могу самое скверное сообщить. Словом, меня преследует какой-то злой рок судьбы, ну буквально ни в чем не везет, ну за что бы только не взялся, во всем неудача, и, знаете, горькая, злая неудача, ну как будто невидимо меня кто-то преследует. Подавал в Ставропольскую, Пензенскую, Саратовскую, Ярославскую губернии прошения о предоставлении мне места по монополии и, можете представить, - отказ. Другие же на моих глазах получали довольно порядочные места. В Воронежском винном складе открылось место помощника подвального по ректификации, подал прошение, был раз пять в Акц[изном] Управ[лении], виделся и просил управляющего (знаменитого) Истомина о предоставлении мне места и до сих пор, кроме слова "увидим, кто из конкурентов окажется более достойный по своим рекомендациям". Так что в настоящее время место пристава для меня просто клад и я с удовольствием принимаю Ваше предложение, хоть зараз ехать, я готов, так мини надоело жить впроголодь. Дорогой Димитрий Иванович, напишите как скоро можно иметь место пристава, теперь для меня это самый существенный вопрос. Афанасий категорически заявил, что он сделал для меня все, что только мог и что у него пока в виду ничего нет и советует мне самому прискивать что-нибудь подходящее - очень странный совет, он при такой массе знакомства для меня не мог ничего сделать, а я что-нибудь могу сделать.

Дорогой Дмитрий Иванович, буду ждать с большим нетерпением от Вас письма с добрыми вестями.

Душевно любящий Вас, Ваш СластION .

Григорий Станиславович на праздники поихав до себе на хутор. Читали Ваше нове произведение¹ и восхищались. Григ[орий] Станис[лавович] каже, що Вы просто неузнаваемы в нем, каже «мабуть ему являвся який-небудь мацапура с того свита та диктував».

ДИМ. Арх-14204.

12.08.1901.

*Нижний Ломов – Камишина*Нижний Ломов
12 августа 1901 г.**Дорогой Димитрий Иванович!**

Мое долгое молчание объясняется моими странствованиями по Пензенской губ[ернии]. На Пасхальной неделе я выехал из Воронежа в Пензу по телеграмме одного акцизного чиновника, который прочил мне место в Пензенском Казенном Винном складе машиниста, но так как этого достичь не удалось и ехать обратно в Воронеж не с чем, то пришлось согласиться занять место помощника машиниста в г[ороде] Краснослободске Пензенской губ[ернии] на Винном же складе с окладом 33 руб[ля] в мес[яц], из них вычитают в пенсионную кассу. Да при том еще жизнь в этом захолустье страшно дорога, квартир[ы] чистой, приблизительно, буквально нет, жители живут страшно бедно, а о нечистоплотности и говорить нечего, несмотря даже что уездный город. В средних числах июля меня перевели в гор[од] Нижний Ломов помощником же, так что утешительного в перспективе очень мало, потому, что места служащих очень не прочны, не понравилась какому-нибудь ревизору моя морда, он имеет право без всякой причины меня уволить, конечно, с разрешения Управляющего якобы, что неоднократно и случалось на моих глазах. Дорогой Димитрий Иванович, после моего выезда из Воронежа я попросил одного из служащих Казенной Палаты высылать мне письма в Пензу до востребования, а так как я в Пензе прожил всего только неделю, те и не мог получить Вашего последнего письма с карточкой к князю Голицыну, а получил его только в конце мая, благодаря переписке с Почтовой конторой г[орода] Пензы, в начале июня я послал князю Голицыну прошение с приложением Вашей карточки. Составлял мне его помощ[ник] исправника уездного, думаю должно произвести впечатление, но и до сих пор не получал никакого ответа.

Простить мене, дорогой Димитрий Иванович, мини стыдно беспокоить Вас своими просьбами, но без протекции теперь при моем скудном аттестате образования, никуда и носа не суй, это я уже испробовал, я так много испытал в последнее время лишений, что рад буду получить место даже околоточного надзирателя, если Вы, дорогой мий батьку, не откажете взять на себе труд издохатайствовать мини це мисто у Князя, а як можна, то лучше було б прыстава. Вы сильный мира сего, из уважения к Вам и Вашим трудам никто не осмелится огорчить Вас отказом. Шлю Вам мое сердечное пожелание всех благ, любящий Вас

Ваш Н. Сластюн.

Мой адрес: г[орода] Нижний Ломов Пензенской губ[ернии] Казенный Вин-

ный Склад.

Пишу в Москву в Университет потому, что не знаю Вашего нового адреса.

ДИМ. АРХ-14205.

№ 560

ЛИСТ М. Г. СЛАСТІОНА

24.09.1901.

Нижний Ломів - Москва

Дорогой Дмитрий Иванович!

Ради Создателя, извините меня, что я беспокою Вас. Я писал Вам в Москву, в Университет еще в первых числах августа о том, что прошение в Тверскую губернию я подал еще в июне, как только получил Ваше письмо, которое странствовало с апреля до июня, а второе Ваше из Питера (12 мая) получил 2-го сентября и сейчас же написал прошение в Грод[н]енскую губ[ернию] князю Урусову¹, но до сих пор нет никакого известия. Ради Христа, не откажите, ридный батьку, вырвите мене из проклятой клоаки грязной, хотя брат Афанасий и против службы полицейской, но ему не видно, яка теперь у мене служба и в яком я положении нахожусь (сытый голодного не разумеет). Не откажите, дорогой Дмитрий Иванович, и простить, что я надоедаю Вам своей просьбой.

Мой адрес: Нижний Ломов Пензенской губ[ернии]. Казенный Винный Склад.

На бидного Макара шапки валяться, то так и на меня. В ночь на 15-е августа я был дежурным по электрическому освещению, по неаккуратности кочегара мне оторвало кусок безымянного пальца правой руки (и кусочек косточки прихватило), вот больше месяца ношусь, а еще не зажило. Дмитрий Иванович, Вы один из сильных мира сего, Вам стоит только захотеть и Ваше желание всякий исполнит из уважения к Вам, не откажите чтущему Вас за ридного своего батька и любящего всым щирым сердцем Мыколи Сластёну.

Н[ижний] Ломов

24 сентября 1901 г[ода].

ДИМ. Арх-14206.

№ 561

ЛИСТ М. Г. СЛАСТІОНА

14.10.1901.

Нижний Ломів - Москва

Дорогой Дмитрий Иванович!

От души и сердца благодарю Вас за те милости, которые Вы оказываете мне. Служба в имении, каком бы то ни было, для меня дороже всего.

Я рад дорогою душою оправдать Ваше обо мне мнение. Нет слов, что служба у фон Таль¹ несколько повредила моей репутации, но дело прошлое, не столько я был виноват, сколько языки Поповых, так искусно подпольно устроили мне ловушку. Я виноват был только в том, что любил всеми силами своей души, а потому, как и все влюбленные, видел все в радужном свете, конечно, не замечал, что вокруг меня творится. Но, что я, несмотря на такое состояние, никогда не забывал своих обязанностей и всегда добросовестно относился к ним, даже больше того, я страдал за все, как за свое собственное и близкое мне.

Но собственно говоря, сами Тали не скажут по какой причине меня они уволили, что я часто ездил в Херсон, но позвольте, кому же больше было поручений мне или Попову Семену. У меня сохранились Талевские письма - ее и его, он в одном из своих писем выражается так: “Хотя Вам приходится и часто бывать в Херсоне по делам генеральши и моим, надеюсь, что Вам приятно будет исполнить поручение Никол[ая] Николаев[ича]², так как будете иметь случай увидеться с невестой и т[ак] д[алее]”. Страшно тяжело вспоминать прошлое, невозвратное, но счастливое, сердечная рана еще до сих пор не зажила и дает себя еще больше чувствовать при моем тяжелом материальном и нравственном положении. Если бы меня ближе знали Тали, то конечно, они бы так низко не поступили со мной, прискорбно то, что они меряли на свой аршин всех и меня.

Дорогой Димитрий Иванович, простить меня, что я с подобной просьбою обращаюсь к Вам, дело в том, что мне уже пора окрутиться, слава Богу стукнет скоро 32 г[ода]! Чи немає у Вас знакомого такого козака, щоб дав би минні десятиєн 50 або 100 приданого, або грошима тыс[яч] 10- [ть] у мене єсть діло в руках и кое яки плани, страшно хотилось осуществити бы, если удастся.

Шлю Вам свой сердечный привет с пожеланием всех земных благ.

Любящий Вас Ваш Н[иколай] Сластѣи[ов].

P.S. К графу Канкрину³ с большущим удовольствием.

ДИМ. Арх-14207.

№ 562

ЛИСТ М. Г. СЛАСТѢОНА

1.01.1902.

Нижній Ламів - Москва

Дорогой Димитрий Иванович.

Поздравляю Вас с прошедшими праздниками Р[ождества] Х[ристов]а и наступившим Новым Годом, от души и сердца желаю Вам всех, всех благ. Як Ви там живете, як Ваше здоров'є. Міні фатально не везе,

можете представити, в августі - міні машиной оторвало кусок пальца (безим'яний) на праві[й] руці, перед Різдом я его нечаянно ударив, а теперь роз-
б'ятрився страшенне діло як, а тут, як на гріх, в наш Склад перевели із Крас-
нослободська заведующого, таке золото, що не дай Бог. Злий як сто бісів, і
мене дуже любє, аж нікуди. То було гарно, а тепер іще луче. Начальство
щось мовчить, мене должны б перевести в старшие помощники в г[ород]
Саранськ потому, що я на череді і у начальства на счету. Та бачите? не
знаю чим і об'яснить. Чи писав я Вам, що получил із Гроденской губернії
отказ, (а із Твері не чуть нічого). Афанасій страшно був против того, що я
хотів поступити в пристава, він даже батькові писав, щоб батько міні не
позволив цього. Дорогий Димитрій Іванович, чи не чуть от Канкріна ніче-
го, чи можна надеяться чи ні, то воно б так не кортило. Писав міні Семен,
Ви его мабуть памяткуєте, із Красилówki він, що генерал Таль оце недавно
приїзжав в Федоровку і страшно жалів, що мене росчитав понапрасно.
Просив Семєна, щоб він достав ему мій адрес, не знаю на сколько це спра-
ведливо, но міні не віриться, що Таль позволе собі сделать таку нелепость -
писать міні і предлагать...

Душевно преданный Вам Н[иколай] Сластіонов.

Мій адрес:

Нижний Ломов

Пензенской губернии

Казенный Винный Склад.

ДИМ. Арх-14208.

№ 563

ЛИСТ М. Г. СЛАСТІОНА

27.01.1902.

Нижний Ломів - Москва

Дорогой Димитрий Иванович!

От души и сердца сожалею о случившемся с Вами несчастьє¹ и мо-
лю Бога, щоб послав Вам силы и здоровья и багато лит здравствовать на
цм свити. Опора в моей жизни только Вы, на Вас, як на каменну гору, и за
Вас только молюсь. Поверьте, батьку мій рідний, що с каждым днем
жизнь становится безинтересной и безсодержательной, благодаря обществу
в котором я вращаюсь. Господи, если бы Вы знали, как нравственно тяжело
я страдаю - на каждом шагу оскорбления, унижения и от кого же? от польс-
кого жида, который, благодаря слепой фортуны, попал в машинисты и
издевается як ему угодно, и при всем этом еще материальные лишения,
жалобы стариков на недостаток в хозяйстве, хроническая рана сердца, все
это в общем получается громадний по своей величине и тяжести груз, ко-
торый ежеминутно давит меня и изводит своею несокрушимостью. Доро-

гой Димитрий Иванович, очень, очень жаль, что не удалось устроиться у графа Канкрин, я много слышал о его сердечности и чисто человеческих отношениях к своим служащим (на фон-Талья не похоже). Не суждено! Буду ждать и терпеть пока хватит моих сил. Ради Бога, прошу не покидайте меня, мій рідний батько, підкрипайте мене своїми життєвими вісточками. Я, як получу од Вас, то і живу цілий місяць, як на світ народився і весело і радісно, що єсть надежда на що-небудь лучше; другой раз аж дух захватует, як подумаеш, що скоро Бог благословит вирваться с цей среды і грязі, окружающей меня уже около года.

Я от души радуюсь за Дзяковича², що єму Вам удалось пособить.

Примите мои сердечные пожелания всех земных благ.

Сердечно Ваш Н[иколай] Стасіон.

ДИМ. Арх-14209.

№ 564

ЛИСТ М. Г. СЛАСТІОНА

21.02.1902

Нижній Ломів - Москва

Дорогой Димитрий Иванович!

Ради Бога, не откажите сообщить как Ваше здоровье, старики мои очень беспокоятся, второе письмо получил от них с просьбой узнать о Вашем здоровье. Они прочли в “Бер[дянских] Вздо[мостях]” о том несчастном случае, причинившем Вам такие страдания, и теперь очень беспокоятся, старик пишет, что мать слегла в постель.

Ради Бога, простите и не откажите.

Любящий Вас Ваш Н. Сластьон.

ДИМ.АРХ-14210.

№ 565

ЛИСТ М. Г. СЛАСТІОНА

10.07.1902.

Нижній Ломів - Камішина

Дорогой Димитрий Иванович!

От души и сердца благодарю Вас за те сердечные отношения, которые Вы мне оказываете. Выразить своего чувства благодарности на бумаге я не в силах, с нетерпением буду ждать той минуты, когда лично могу поблагодарить. Я рад, невыразимо рад тому, что мне скоро придется избавиться этой грубо-циничной среды жида-машиниста и слесаря, его помощника. Прощение в Полтаву пишу завтра же. Что меня впереди ожидает, мне все равно, думаю, что хуже этого вряд ли может быть, несмотря на то, что я ровно ничего не понимаю в полицейской службе. В настоящее время уве-

ренность в самого себя подсказывает мне, что я скоро постигну все. Только, ради Бога, прошу Вас, дорогой Димитрий Иванович, попросите князя¹, чтобы назначил бы меня к одному из лучших руководителей, где бы я мог усвоить все лазейки и статьи закона, это очень важно для начинающих (со слов служащих в этом ведомстве).

Еще раз спасибо, дорогой Димитрий Иванович, за благодеяния, оказанные мне.

Любящий Вас Ваш Н. Сластюн.

P.S. Я с Гродненской г[убернии] получил в мае отказ, что местов свободных нет - через полицию, а с Т[верской] и сейчас нет никакого известия, хотя прошение было оплачено гербовым сбором 1 р[убль] 60 к[опеек].

ДИМ. Арх-14211.

№ 566

ЛИСТ М. Г. СЛАСТЮНА

15.07.1902.

Нижний Ломів - Камішина

Дорогой Димитрий Иванович!

Я послал в Полтаву прошение к Губернатору, но вот есть одно обстоятельство и очень важное, которое, конечно, может решить только сам князь¹. При назначениях на службу из другой губернии выдаются прогонные до места назначения. Это для меня очень существенный вопрос, так как после моей аферы с Ольшевским у меня, кроме 200 рубр[лей] долгу, ровно ничего не осталось, тут же сбережений сделать не мог никаких потому, что Афанасий отказался помогать отцу, которому я из своего жалования уделяю 10 руб[лей] ежемесячно, а приехавши на место мне надо явиться будет к князю уже в форме, на что моих сбережений не хватит, а если князь разрешит прогонные выдать мне, то тогда я буду обеспечен хотя на первое время. Еще вот что, дорогой Димитрий Иванович, если меня назначит князь, то я сейчас же оставить службу не могу, в виду правил устава и договора, который я подписал с Управляющим Акцизными сборами - после моего заявления об оставлении мною службы должен истечь ровно месяц. Если бы мне знать наверно, что меня назначит князь, то я бы подал теперь же прошение об увольнении и этим бы ускорил ход дела.

Ради Бога, прошу Вас, дорогой Димитрий Иванович, спросите об этом князя, для Вас он не откажет, и меня выручите из большой беды.

Любящий Вас Н. Сластьон.

ДИМ. Арх-14212.

№ 567
ЛИСТ М. Г. СЛАСТІОНА

5.08.1902.

Нижній Ломів - Камишина

Дорогой Димитрий Иванович!

И тут мне не повезло, дело в том, что Полтавский губернатор запросил меня, где я воспитывался и имею ли я право на государственную службу, но так, как я состою в податном сословии, то прав на государственную не имею, значит и о зачислении меня на службу в полицию не может быть и речи. Я мещанин и без образования, только грамотный по имеющимся документам. Хотя, по наведенным мною справкам, определ[ение] на должность надзирателя, неимеющих прав государственной службы всецело зависит от желания губернатора, он может представить меня к личному гражданству через год, чем и определяются права государственной службы.

Дорогой Димитрий Иванович! Ради Бога, не откажите де-небудь ище в имение меня пристроить, може там не потребует моего образования и звания, которых я, к несчастью, не имею. Написать, будьте ласкави, хоть едыне слово, минн и то легче буде.

Любящий Вас Н. Сластен.

ДИМ. Арх-14213.

№ 568
ЛИСТ М. Г. СЛАСТІОНА

[1902]

с. Біленьке — с. Веселе, Олександрівського пов. Катеринославської губ.

Дорогой Димитрий Иванович!

Я приезжал сегодня 5-го в Александровск, дуже минн хотилося з Вами побачитися и от души и сердца поблагодарить Вас за оказанное мне Вами благодеяние.

Дорогой Димитрий Иванович, спасибн Вам, дай Вам Бог всего того, чего Вы бажате, краще дякувать не вмино, но ця дяка из самой глубины сердечной.

Поклон Вам от генерала и генеральши¹ - выражают свою радость и желание бачить Вас в Беленьком. Генеральша дякуе Вам за письмо, а генерал поздравля Вас с яким-то для Вас желательным съездом².

Беленькое принимать буду завтра, вчера только приехал генерал, до его приезда я сидел в Беленьком четыре дня. Генерал и генеральша при договоре заявили, что они рекомендации дорогого Димитрия Ивановича безусловно верят, потому что рекомендованный произвел на них очень приятное впечатление.

Дорогой Димитрий Иванович! Ради Бога, не откажите моей прось-

бе, хоть на один день заверните в Беленькое побачиться, есть кое-какие вопросы, которые надо выяснить.

Любящий Вас Сластѳон.

ДИМ. Арх-14293.

№ 569

ЛИСТ М. Г. СЛАСТѳОНА

17.10.1902.

с. Беленьке - Москва

Дорогой Димитрий Иванович!

Простите, что трошки задержал ответ, был в Екатеринославе у Пана, возив ему гроши. С дилом по конторѳи я управляюсь пока еще хорошо, не знаю, що буде дальше. Но положение мое как управляющего, страшно скверное, в смысле порядка в экономѳи все служащие, а равно и рабочие (крестьяне Беленького) страшно избалованы и распушены. По выезде панив из имения теперь тут царит безначалие, кому что вздумается, тот то и делает, станешь призывать к порядку, начинают жаловаться панам. Паны, хотя и соглашаются с моими доводами, но все же, в силу своих привычек, опять принимают разные доносы. Прежний управляющий (с его слов) обезличил себя в силу таких обстоятельств и преследовал одну цель - это улучшить свое материальное положение, чего, конечно, и достиг за 18 лет. Он прямо говорит, я был интеллигентным слугою для слуг Миклашевского, я унижал себя до крайности и потому прожил 18 л[ет], а если бы я поступал так, как поступил бы всякий порядочный человек, то меня давно бы не было. И на самом деле, оно так и есть потому, что тоже самое и мне советует один очень уважаемый учитель в Беленьком, который пользуется большим расположением семьи Миклашевских и живет чуть ли не 30 лет в Беленьком, на его глазах совершались всевозможные перемены в экономѳи, он отлично знает всех Миклашевских: "Если вы хотите прожить подольше у Миклашевских, так первое, что вы сделайте, это заслужите расположение у хозяйки, няни, садовника и одного лакея, тогда вы будете и для панов как воздух для птицы, да и крестьян не особенно прижимайте, потому что иногда и отсюда может быть гроза (старый управляющий развел с крестьянами больше 10 тыс[яч] долгу, которого они очень туго держали в своих руках)". Не знаю, какого мне берега держаться — смотреть на все сквозь пальцы и услуживать разным хозяйкам и нянькам[м], садовникам и лакеям, и за это получать благодарность, незаслуженную от панов и содержание 1000 руб. или же идти честной дорогой и вооружить против себя всех фаворитов Миклашев[ских] и объявить им открытую войну, которая без постоянной помощи будет проиграна наверно потому, что Миклашевские много лет опутаны сетями лжи, а потому честные доводы для них странны да и

не поймут они их. Я пока держусь нейтральной почвы, побачу, що буде дальше. Дорогой Димитрий Иванович, ради всего святого, не откажите дать мне совет, как мне быть и какого берега держаться.

Миклашевские и добрые люди, мне их от души жаль, но беда в том, что они мешаются в распоряжения управляющего, а главное это “доносы” для них все. Словом, пока я еще ни рыба, ни мясо в экономии. Страшно бы хотелось сделать много хорошего для экономии, но боюсь вооружить против себя многих. Вы знаете, Димитрий Иванович, как я люблю хозяйство, я готов Бог знает чем пожертвовать лишь бы оно велось так, как мне подсказывает совесть, но приходится с сокрушенным сердцем смотреть на все вокруг меня происходящее. Есть и крылья, но боюсь расправить.

Миклашевские относятся ко мне очень хорошо, всегда приглашают к столу, чего с другими управляющими ничего подобного не было. Хотя я всегда того мнения – “панська ласка до порога”. Мне бы страшно хотелось написать с Миклашевским условие и доверенность на самостоятельное управление имением, и вин бы був спокойный да и я тоди скризь пальци не глядя на все, раз уже був бы обеспечен, та хто его знає, вин чоловик мину-ты и впечатления.

Дорогий Димитрий Иванович, ради Христа, не откажите моей прось-би приезжайте на зиму до мене. Тут Вам он як буде добре тут - і Дніпро, тут все для Вас, чего тільки захочете, у мене хата простора, для Вас здорова комната є, напишуть лиш якщо согласні, так я для Вас її приготую. На счет книжок зроблю все от меня зависящее. Пишіть чи прийдете.

Целую. Ваш М. Сластьон.

ДИМ. Арх-14215.

№ 570 ЛИСТ М. Г. СЛАСТІОНА

3.11.1902.

с. Біленьке - Москва

Дорогой Димитрий Иванович!

Прошу Вас, ради Бога, не обижайтесь на меня, я еще ничего подоб-ного не делал, со всеми пока живу в ладу, исключая только недоразумения с садовником, которое уладилось само собой, как и следовало быть. Я про-сил только Вашего совета как мне быть, что тут есть много незаконного со стороны служащих, а генерал просил даже меня водворить старый порядок в имении. Я совершенно постепенно стал призывать к порядку и не при-менял крутых мер сразу, а теперь, имея в руках приказание самого генерала, я в силу необходимости должен взыскивать очень строго, и то я стараюсь избегать очень крутых мер. Мне семья Миклашевских очень нравится и я бы ни за что не решился переменитьсь местом, хоть как бы мне жилось

скверно, я только просил Вашего совета. Дорогой Дмитрий Иванович, может быть, я не сумел передать Вам свое предположение потому, что мне очень много говорили худого про самого генерала и предупреждали за его слуг. Но я больше не слушаю никого, чтобы мне не говорили, только, ради всего святого прошу Вас, дорогой Дмитрий Иванович, не откажите мне в Вашем дорогом для меня совете, если он для меня станет необходим. Вы знаете людей... я хоть горьким опытом и научен быть осторожным с людьми, но все же еще мало для того, чтобы читать их намерения и мысли. Дмитрий Иванович, Вас не заставляю краснеть за себя, в этом Вам даю слово, только не откажите мне в моей искренней просьбе, приезжайте в Беленькое на зиму, если это для Вас возможно. Тут для Вас я все, что Вашей душе будет угодно, все сделаю, а главное, может быть, пособите минни и оженились, бо у мене є такне злые намерения, и трапляється и дивчина с 10 тыс[ячами], и у Батька, кроме цего, є трохи земельки. Якбы Вы були тут, так мабуť вин бы росперезавсь и насчет грошей або земли. Пишити як рещите. Отвечаю на Ваше письмо поздно потому, что я получив его в день смерти моей сестры, и оно с другими пролежало до 1-го ноября.

Ваш всем сердцем М. Сластьон.

ДИМ. Арх-14216.

№ 571

ЛИСТ М. Г. СЛАСТІОНА

14.01.1903.

с. Біленьке - Катеринослав

Дорогой Дмитрий Иванович!

Ради всего святого, не верьте, что я мог бы пускать про Вас такие нелепые слухи, уже раз то, что я из Беленького никуда шагу не делаю, кроме приказаний владельцев явится к ним в Екатеринослав. В Екатеринославе я ни у кого не бываю, потому что ни с одной душой не знаком. А самое главное, дорогой Дмитрий Иванович, клянусь Вам Великим Богом, про Вашу интимную жизнь я не мог даже мыслить, не то что бы рассказывать то, чего я не знаю, да и про кого же, Господи! Дорогой Дмитрий Иванович, неужели Вы допускаете, чтобы я так черно отзывался и клеветал на Вас за Ваши благодеяния? Нет! Нет! Дмитрий Иванович! Ради всего святого не верьте никому, я этого никогда не допущу, это на меня не похоже. Да еще говорить про Миклашевских, у которых я служу. Сохрани меня Бог! Нет, Дмитрий Иванович, это ошибка или какое-нибудь недоразумение. Я про Вас с приездом в Беленькое, кроме семьи Миклашевских, ни с кем слова не говорил. С доктором Стецкевичем, сколько живу в Беленьком, виделся три раза в обществе и на Новый год был у него с визитом — о Вас ни слова.

Но не буду от Вас скрывать, что тут среди учителей я слышал, что в Вас влюблена какая-то помещица Жилиха, и что Вы бываєте у ней каждое лето. Вот все, что я про Вас мог слышать, но говорить про Вас, клянусь Создателем, нигде ничего подобного не говорил. Дорой Димитрий Иванович, как это меня печалило, я не могу Вам передать. Ради Бога, напишите мне, кто это Вам сообщил, я все силы употреблю, чтобы очистить себя перед Вами. Я готов жертвовать всем дорогим для меня, лишь бы только уверить Вас в своей искренно-сердечной и душевной преданности и смыть с себя это грязное пятно. Господи, Димитрий Иванович, если бы Вы знали, как мне тяжело переносить незаслуженное. Верьте мне, что я про Вас нигде слова с приездом в Бельенкое не говорил.

Остаюсь неизменно преданный к Вам и горячо любящий Вас Н. Сластюн.

ДИМ. Арх-14217.

№ 572

ЛИСТ М. Г. СЛАСТЮНА

19.04.1903.

Олександрівськ - Катеринослав

Дорогой Димитрий Иванович!

Свершилось! Приехал новый управляющий, сдаю имение. Миклашевский на мое письмо и до сих пор не ответил, я просто с ума схожу, ведь мне не с чем будет выехать из имения.

Ради Бога, дорогой Димитрий Иванович, если возможно устроить меня в Оренбург акцизным надсмотрщиком, это меня и моих старичков воскресит. Страшно тяжело, просто сил нет. Сознание бессилия и немощи убивает меня. Ради Бога, дорогой Димитрий Иванович, не откажите моей прось[бе].

Искренно любящий Вас Н. Сластюн.

ДИМ. Арх- 14218.

№ 573

ЛИСТ М. Г. СЛАСТЮНА

19.05.1903.

Олександрівськ - Катеринослав

Дорогой Димитрий Иванович!

Наконец-то, мне Господь помог развязаться со сдачей имения. Числа 14 или 15 сего мая уезжаю к Вас[илию] Григор[ьевичу] Безверхому в Чернигов. Беру с собой только корзину с необходимыми вещами, а остальные вещи оставляю в Бельенком у священника (до определенного моего места).

При помощи полиции мне удалось узнать, что последнее аноним-

ное письмо, которое Вы мне прислали, было написано уволенным мною конторщиком. Он то же самое сказал и новому Управляющему, что писал. Это, надо Вам заметить, отъявленный негодяй и мошенник, достойный ученик Качкова, вместе с ним наживали и крали. Можете судить уже из последнего - человек получает 180 руб[лей] в год, служит 6 лет в экономии и имеет теперь наличными около 12 тысяч, раздает на проценты и посмеивается с того же генерала Миклашевского, с которого сосал как пьявка. Теперь же Миклашевский опять предложил ему место после моего ухода. В имении полнейшая анархия после того порядка, который царил при мне, нового управляющего видели по экономии раза 3 - 4 за 25-дневное его пребывание в имении. Думаю, что Миклашевский останется очень им доволен потому, что правят прежние фавориты Качкова. Конечно, будет жить всем хорошо. С тяжелым чувством расстаюсь я с экономией, много я ей хорошего сделал. Крестьяне по своей глупости хотят составить приговор обществом просить генерала оставить меня Управляющим, вчера были у меня уполномоченные и под страшным секретом сообщили мне, что вот они что хотят сделать, и чтобы я, с своей стороны, просил генерала. Конечно, я отклонил это предложение и наотрез отказался им содействовать.

Беленское общество так сочувственно отнеслось ко мне, что устроило мне прощальный обед. Группой снялись и преподнесли мне вроде адреса, что никогда не было в Беленьком. Тяжело, очень тяжело незаслуженно быть оскорбленным. Целую Вас Дорогой Димитрий Иванович, и шлю сердечные пожелания. Сердечно любящий Вас як ридного батька

Н. Сластион.

ДИМ. Арх-14219.

№ 574

ЛИСТ М. Г. СЛАСТИОНА

20.05.1903.

Чернігів - Катеринослав

Чернигов 20 мая 1903 год

Дорогой Димитрий Иванович!

Вчера я приехал в Чернигов к Василию Григорьевичу, он только сегодня вернулся из Полтавской губ[ернии] - был там целую неделю. Он предлагает мне место в психиатрическом отделении надзирателем. Никакой работы я не гнушаюсь, но в настоящее время боюсь потому, что моя нервная система слишком не в порядке, как бы самому не пойти по той дорожке.

Димитрий Иванович, чи не чуть інше с Оренбурга². Може уже що зависно²?

Цілую Вас. Люблящий Вас Н. Сластион.

ДИМ. Арх-14220.

24.06.1903.

Чернігів - Катеринослав

24 июня 1903 г.

Дорогой Димитрий Иванович!

Я послал Вам в Екатеринослав на кв[артир]у Синявского¹ уже два письма, мабуть, Ви їх не получили. Василий Іоникієвич², як був тут, то казав, що Синявський поїхав у Крим, а главное то, що він переїхав на другу кв[артир]у. Послав я кой куда прошення о представленіі міні должності, якої-небудь или в акцизе, или по винной монополии, но получил везде отказ — “местов свободных нет”. Из Ярославской губернии получил, что если я желаю, меня зачислят кандидатом на 1904 г[од]. Словом, фатально не везет. В Чернигове и говоритъ нечего — устроить себе место тут; из земско́й управы с статистического отдела рассчитали половину своих старослужащих. Хотів до Васи́лія Григорьевича Котельникова написать в Петербург, тепер він дуже великий пан та й забув уже мене, не зробить би ще собі лиха якого.

Приїздив до мене із Красилівки Семен Коляда, Вы его помятасте, він служив у мене в Красилівке і, як я був у Таля, так зробив его машинистом, він і тепер служе там. Так оце він приїздив на суд по своєму ділу в Чернігов та заходив до мене, так розказує, що за мною страшно побываються генеральша і Комстадіус, показував даже міні письмо генер[ала], щоб він узнав мій адрес і написав їм. Казав, що часто Никол[ай] Никол[аевич]³ вспомина, що незавищо росчитали полезного для іменія человека и всю вину валять на Луку Попова и на Семена Попова, це каже, вони підстроїли генерала, щоб росчитать мене. Генерал при всіх робочих сказав Семену Попову “Ты, - говорит, - своим языком съел Сластена, а оказывается Сластен нам вот сколько пользы сделал”. Та тикає ему виборку із годового отчета по Федоровской экономии. Багато міні кое-чого розказував: як генеральша посилала его розпитувати мене так, щоб никто не знав, і щоб уговорив мене, щоб я попросив у неї прощения: и принять на старе мисто. Тільки це він просив мене, щоб я нікому не розказував, бо він клявся генеральшій перед іконою, що він нікому не скаже. Дорогий Димитрій Иванович, а то як предложе генеральша занять старе місце, як Вы міні посовітуєте?

Кланяється Вам Васи́лій Григорьевич⁴, думає Вас навестить на раскопках. Шлю Вам искренние пожелания,
любящий Вас Н. Сластюн.

Дорогий Димитрій Иванович, простіть мене, що я Вас питаю: чи немає звістки с Оренбурга, чи знов на моє щаст'є неудача. Напишіть, спасибі Вам, бо дуже важко.

ДІМ. Арх-14221.

25.06.1903

*Чернігів – Олександрівськ - Тарасівка, масток ген. Струкова***Дорогой Димитрий Иванович!**

По получении от Вас письма г[осподина] Богомольца я в этот же день послал прошение о зачислении меня на должность Помощника Заведующего Складом по Оренбургской губернии. Как бы хорошо было, если можно устроить это хотя бы через месяц. Вот не везет, фатально не везет! Какой-то злой рок тяготееет надо мной. Мое положение становится очень некрасивым, потому, что Василий Григорьевич поговаривает о своем отпуске и о поездке на юг. Не знаю, как он с квартирой своей. Хотя, я его на сколько теперь знаю, он прекраснейший и справедливейший человек, но кто его зна, как он посмотрит на мое уже двухмесячное нахлебное пребывание, это меня страшно тяготит и беспокоит. Страшно надоело сидеть без определенного дела, надо было помочь старикам на зиму заготовить топливо и хлеба, а тут якраз як рак на мелн. Оце недавно получив с Русского Общества за корреспонденцию на пристани в Беленькой 84 руб. та боюсь и тратить, щоб самому не сисны на миль. Куда только не обращався с просьбами, в яки тилько миста о представлении якой-небудь должности - везде отказ. Доктор Розенель, - спасыби ему, ходатайствует за мене в Черниговском Акцизном Управлении о представлении мне якого-небудь миста. Думаю, что должно кончиться тоже неудачей как и везде. Нема у мене счастья! Не могу сладить с теми препятствиями, которые не дают мне укрепить на ягоре свою жизнь – уж слишком они сильны. Креплюсь и буду крепиться пока есть еще сила и дух, укрепляемые Вашими великодушными заботами о моей горькой и безотрадной доле. Якбы я мог высказать своим жалким пером, то чувство благодарности и преданности к Вам за Ваши величайшие благодеяния ко мне, я считал бы себя вполне удовлетворенным. Простить же меня, дорогой Димитрий Иванович, что я еще осмеливаюсь Вас затруднять и беспокоить своей просьбой, як утопающий хватаюсь за соломинку. Мне пришла в голову ось яка мысль - я знаю, что м[ада]м Струкова¹, высшей степени туманная особа и так глубоко уважает Вас, дорогой Димитрий Иванович. Вашу просьбу она, при своих связях, наверно, исполнит и, может быть, Господь помог бы мне устроиться контролером в Акцизе в какой-нибудь губернии. Тилько простить мене, ради Бога, це моя така думка. Целую Вас,

*Ваш на вик М. Сластийон.*Поклон Василию Ионикевичу², якшо вин з Вамы.

ДИМ. Арх-14222.

13.08.1903.

Чернігів - Катеринослав

Дорогой Димитрий Иванович!

Ради Бога, прошу Вас извинить меня за беспокойство, которое я Вам причиняю своими просьбами. Я перед Вами никогда ничего не скрывал, а теперь в особенности не скрою, потому что дело касается и Василия Григорьевича¹, которого я чту как родного и не хотел бы чем-нибудь его компрометировать. Суть самая вот в чем: на другой день после его отъезда, часов [в] 11 утра прислуга Василия Григорьевича, известная Вам Аннушка, явилась в квартиру и начала меня ругать за то, что я отворил окно, что пыль испортит стены. Я попросил ее не ругаться и не оскорблять меня, тогда она начинает кричать на меня: “Что мне стесняться с нищими, убирайся отсюда к черту. Я тебя пустила из сострадания, что ты плакал да жаловался “ему”.. извошник, ты, необразованный, целое лето жрет и хотя бы копейку заплатил, тать, толстый дурак все этаких проходимцев кормит даром, я бы тебя накормила”. Я спросил, кто ей дал право оскорблять и ругать меня. “Я хозяйка здесь и не посмотрю на тебя, убирайся завтра же к черту”. Заперла все совершенно, даже воды не могу взять, в кухню нет хода. Между тем Василий Григорьевич уезжая, спрашивал меня, люблю ли я молоко. Я сказал утвердительно. Да и вообще Василий Григорьевич простился со мной так родственно, что вряд ли он мог не сказать мне, что ему не нравится, он человек прямой и никогда ни от кого не скрывает своих желания или нежелания. И если бы он нашел, что мое пребывание в квартире в его отсутствие почему-либо неудобно, то он никогда бы не постеснялся сказать мне. Но поручать прислуге распорядиться со мной (по её усмотрению, как она утверждает) как с дармоедом, у меня отказывается ум участвовать в решении сего вопроса.

Дорогой Димитрий Иванович, прошу Вашего дорогого для меня совета как мне поступить - выехать на другую квартиру или, не обращая внимания на нее, оставаться. К первому сентября я думаю выехать в Киев, не найду ли хотя какого-нибудь места на время, без дела я совершенно изныл.

Простите, дорогой Димитрий Иванович, что пишу неприятный для меня случай, беспокою Вас. Ради Бога, простите. Искренно преданный Вам

Ваш Н. Сластюн.

P.S. Прошу передайте мой привет Василию Ионикевичу и Василию Григорьевичу, если он у Вас. Василий Ионикевич на мое письмо так и не ответил, я так просил его сообщить мне кое-что.

№ 578

ЛИСТ М. Г. СЛАСТИОНА

22.08.1903.

Чернігів - Катеринослав

22 августа 1903 г.

Дорогой Димитрий Иванович!

И тут не повезло, сейчас через полицию получил уведомление из Оренбурга за подписью старшего ревизора, исполняющего должность управляющего, что вследствие избытка кандидатов прошение мое уважено быть не может. Наверно, это случилось потому, что управляющий уехал куда-нибудь и поручил старшему ревизору, которого он не предупредил. Одна была надежда, которой я жил, и та рухнула, а тут зима на носу. Голова кругом идет. Все мои старания в Чернигове и в других губерниях не привели ни к каким результатам. Если иссякнут мои запасы, тогда и не знаю, что делать. Дорогой Димитрий Иванович, може б написать Богомольцу, основываясь на его слове, данном в письме к Вам, потому что он, как видно, желал устроить мне это место, но случилось какое-нибудь недоразумение. Я рад хоть яке-небудь дело иметь в руках, только не бездействовать, согласен на все. Простите, Дорогой Димитрий Иванович, что я приношу Вам столько беспокойства своими просьбами, будьте великодушны - не ставьте это мне в вину. Я всецело завишу от обстоятельств, которые так жестоки ко мне, как и Вам известно. Богу одному известно, что я переживаю. Искренно от души и сердца прошу Вас, дорогой Димитрий Иванович, простите мне за беспокойство, которое я Вам причиняю.

Искренно любящий Вас Ваш Н. Сластион.

Р.С. Кланяюсь Василию Григорьевичу, если он у Вас, и Василию Ионикевичу.

ДИМ. Арх-14224.

№ 579

ЛИСТ М. Г. СЛАСТИОНА

31.10.1903.

Катеринослав - Камишина

Екатеринослав 31-го октября

Дорогой Димитрий Иванович!

Сейчас приехал Н[иколай] И[ванович] Яковлев и извиняется, что меня потревожили, т. е. заставили приехать напрасно в Екатеринослав, т. к. предоставить мне место Управляющего в Москве не является возможным по некоторым обстоятельствам, и что сколько все это стоит, он заплатит.

Влияние Лемешпинского, как видно, очень велико, что даже сам не изволил приехать, а прислал панка и все сделал так, как ему хотелось.

Дорогой Дмитрий Иванович, Вы говорили, что меня желал принять С. С. Деконский¹, ради Бога, не откажите. Хоть де-небудь, Господи! Голова кругом иде, от так не везе. Що и робить не знаю.

Цилую Вас, ридный батько мий,

Ваш Н. Сластион.

ДИМ. Арх-14225.

№ 580

ЛИСТ М. Г. СЛАСТИОНА

14.01.1904.

Катеринослав - Камишина

Катеринослав
14 января 1904 г.

Дорогой Дмитрий Иванович!

И Новый год не сжалился над моим безысходным положением и так же жестоко наказал как и старый. Воронин¹ отказал мне в просимом месте, мотивируя свой отказ тем, что у меня нет практической подготовки в монопольном хозяйстве. В управлении я узнал, что это его оправдательный мотив перед Вами, что он просто забыл да и только, и что в помощники заведующего складом назначают даже без всяких практических знаний, уже одно доказывает то, что он не дал свое согласие назначить меня, а самое главное, что это всецело зависит от него, он же вершитель всего.

Лемешпинский передал мне, что Ник[олай] Иван[ович] Яковлев нашел, что мной представленный счет очень велик и что из Петербурга еще не последовало разрешение, какую сумму он должен мне уплатить. Ни там, ни тут, нигде нет удачи. Что мне дальше остается делать и сам не знаю.

Дорогой Дмитрий Иванович, не дайте загнуть, може в Полтавски[й] губ[ернии] минн счастье улыбнется, будьте батьком ридным, не откажите, заступитесь, я в Вас верю, як в Бога, одна тилько вира и надия на Вас. Простить мене рады всего святого, що я причиняю Вам стилько хлопот и неприятностей своими просьбами.

Всей душой и сердцем любящий и преданный Вам Н. Сластион.

ДИМ. Арх-14227.

№ 581
ЛИСТ М. Г. СЛАСТІОНА

15.01.1904.

Катеринослав - Камишина

Катеринослав
15 января 1904 г.

Дорогой Димитрий Иванович!

Сегодня я был у Воронина, оказывается, что он даже и слушать не хочет о представлении мне места помощника заведующего складом. Он напирает на то, что, хотя я и служил в монополии, но совершенно по другой отрасли, и что мне он вовек не обещал никакого места, а разрешил подать прошение для того, чтобы узнать “имеете ли вы шансы или право поступить на просимое вами место”. Но когда я ему напомнил, что он обещал Вам устроить меня, он сказал, что я Профессору обещал все сделать, от меня зависящее, но утвердительно ничего не говорил. “Представьте мне доказательства, что вы знаете хозяйство монополии, тогда я Вам дам место”. Помощник секретаря откровенно сказал мне, что вы теперь ничего не добьетесь, потому, что все места заняты, свободного не может быть так скоро, а что он вас будет водить, так это факт. Ради вас он служащего не прогонит потому, что это была бы вопиющая несправедливость, а если зачислит вас кандидатом, то это равносильно тому, что вы сейчас есть.

Вот и генерал и его генеральское слово, ну як тут язык не розвяжеться, щоб сотню, другу проклятий не послать старий собаці.

Дорогой Димитрий Иванович!

Благаю Вас, як рідного батька, не откажити, будьте великодушны, ище в Полтави спросить, може там мое счастье. Якшо нельзя заполучить места помощника заведующего складом, то хоть машиниста 1-го разряда (можете за це сміло ручатися, я вполне оправдаю Ваши слова) в яком-небудь складі. Рады Христа, простить мене, що я Вам стилько хлопот причиняю своїми просьбами.

Душою и тилом благодарный и любящий Вас

Н[иколай] Сластен.

ДИМ. Арх-14228.

№ 582
ЛИСТ М. Г. СЛАСТІОНА

9.02.1904

Катеринослав - [Москва]

Катеринослав
9 февр[аля]1904 г.

Дорогой Димитрий Иванович!

Я не в состоянии выразить Вам свою радость. Ваше письмо воскресило во мне желание к жизни. Дай только Бог мне устроиться на каком-

либо месте. Я своим трудом и старанием оправдаю Ваше ко мне доверие. С каким бы величайшим удовольствием я согласился принять место бухгалтера банка, предлагаемое г. Эрастовым¹, но все мое несчастье в том, что я не знаком с этим делом, считаю, что было бы с моей стороны величайшей дерзостью братья за дело, которого я даже не понимаю. Если бы возможно было получить кассира в том же банке, я бы с невыразимой радостью согласился потому, что оно не имеет тех сложных запутанных статей устава банка, как пост бухгалтера. Хотя перспектива материального обеспечения очень заманчива, после всех тех лишений, которые я с величайшей покорностью переносил и переносу. С г. Дзяковичем² постараюсь как можно в скором времени списаться и попросить его походатайствовать за меня у его начальства.

В довершение всех моих бед и несчастий явилась война³. Это известие совершенно меня пришибло, не потому, что я трушу за свою жизнь, нет, я бы с величайшим удовольствием отправился добровольцем, не дожидая пока меня потапят, но опасаясь за здоровье своей старушки матери, я ее любимый сын. Это известие ее совершенно сведет в могилу. Состояние самочувстви[я] как барометр, опускается и повышается от ежедневных впечатлений, переживаемых мною. Гололобов⁴ виделся с Ворониным и просил от Вашего имени за меня. Он Гололобову сказал, что он все сделает, что от него только возможно.

Завтра, 10-го февраля, я должен отправиться к нему, узнать о результате и, в случае неудачи, взять свои бумаги. Если что удастся, то я немедленно сообщу.

Дорогой Димитрий Иванович, от души и сердца благодарю за Ваши заботы обо мне, дай Вам Бог всех земных благополучий за Ваши добрые дела.

Всем сердцем любящий Вас и преданный Н. Сластен.

ДИМ. Арх-14226.

№ 583

ЛИСТ М. Г. СЛАСТІОНА

[4].03.1904.

Кременчук - Катеринослав

Дорогой Димитрий Иванович!

Я застрял в Кременчуге на целые сутки, по случаю приезда Государя. Выеду на Полтаву только 6 числа в 3 часа ночи. Сообщаю, чтобы Вы не беспокоились относительно телеграммы.

Душею прихильный до Вас Н. Сластен.

ДИМ. Арх-14229.

8.03.1904.

Катеринослав - [...]

Екатеринослав
8 марта

Дорогой Димитрий Иванович!

Получил я от Дзяковича письмо, что мест ровно никаких в настоящее время нет, и в заключение добавляет, что если бы и было какое-нибудь, то вряд ли он мог бы быть мне полезен, потому что такая маленькая сошка как он, ровно ничего не значит в глазах начальства, чтобы оно уважило его просьбу. Кравцов пишет, что числа 26-го февраля послано Екатеринославскому Управляющему Акцизными Сборами отношение о собрании сведений о моей личности но вот уже 8 марта, а я ничего не получал, но ничего не упоминает, можно ли надеяться хотя на место машиниста. Я их, как Дзяковича, так и Кравцова, об этом просил в своих письмах. Вообще письмо [господина] Кравцова, в противоположность Дзяковичу, отличается большим лаконизмом и начальническим официальным тоном. Дорогой Димитрий Иванович, простить мне что я еще буду просить Вас, чи нельзя еще раз написать в Оренбург Управляющему, де я зачислен кандидатом на должность помощника заведующего складом. Если ее получить вскоре нельзя, то хоть бы дав место машиниста в складе 1-го разряда, на цих местах служащие очень часто меняются и це всецело зависит от него, прикомандировать меня к какому-нибудь складу временно исправляющим должность машиниста. Я теперь хватаюсь, як утопленный, за всяку соломинку. Може у Москви у Ваших знакомых графив або князиев попадется мисто управляющего домами або хоть яка-небудь пидходяща для мене должность, то не откажит, рады Христа, попытать. Я прохав Гололоба, щоб вин устроив мини мисто в Губ[ернском] Правлении, тепер вин назначен Советником Губ[ернского] Правления. – Обищав! но треба теж ждать. 5-го марта Яковлев через Лемешинского уведомил меня, что он хочет со мной рассчитаться. После обоюдных объяснений оказалось, что он поручил Лемешинскому рассчитаться еще в декабре, но той старый цуцк тянув аж до сего времени. Мы ждали его часа 2, чтобы устроить очную ставку, но г. Лемешинский не изволил явиться. Яковлев обещал прислать мне деньги неделе через полторы или две. А тут ще нова радость - мабуть, мини не вывернуца, прийдеться побувать на войни, через полицию уведомлен, на всякий случай должен быть готов. Оце мабуть, буде венцом всех моих невзгод и лишений. Ридний батьку, прийми од мене щире желание щастя та здоровья.

Навик преданный и любящий Вас

Н. Сластен.

Яковлев мини казав, що Матлашка³ наговорыв Деконському⁴ про мене ужасающих вещей. А я, як показав ему Матлашкин аттестат, так вин только рукамы розвив. Тоди начав мини розказувать, що яки тепер погани дела Матлашки та и сам Матлашка.

ДИМ. Арх-14230.

№ 585

ЛИСТ М. Г. СЛАСТІОНА

13.03.1904

Катеринослав - Москва

Екатеринослав
13 Марта 1904 г.

Дорогой Димитрий Иванович.

Сейчас получил от П[авла] К[озтановича] Дзяковича из Царицына письмо, в котором он сообщил, что его племянник, служащий при Управляющем Акцизными Сборами Иркутско-Якутской области в г[ороде] Иркутске, его секретарем уведомил его, что имеется вакантных два места акцизных надсмотрщиков, и еще, если я желаю занять одно из них, то должен немедленно послать прошение, что я, конечно, и сделал. Ради Христа, батьку ридный, не откажите написать от себя Управляющему Акц[изными] Сбор[ами] Иркутско-Якутской области в г[ороде] Иркутске о моей благонадежности. Дзякович пишет, что надо спешить с этим потому, что все акц[изные] надсмотрщики с 1-го июля будут переименованы в младших контролеров с окладом 1150 руб. в год, это для меня было бы настоящее счастье и осуществилась заветная моя мечта попасть в акцизные контролеры - государственная служба...

Дорогой Димитрий Иванович, ради всего для Вас святого, не откажите моей искренней просьбе, напишите в г[орода] Иркутск, щоб Ваш лист поспив з моим прошением.

Прыхильный сердцем и душою и без конца благодарный Вам Сластен.

ДИМ. Арх-14231.

№ 586

ЛИСТ М. Г. СЛАСТІОНА

21.03.1904

Катеринослав - Москва

Катеринослав
21 марта 1904 г.

Дорогой Димитрий Иванович.

Имею честь поздравить Вас с (праздником) предверием праздника Св[ятой] Пасхи и от души и сердца желаю Вам всех благополучий. Мини

неожиданно улыбнулось було счастье - тилько поздравыло. Вам писав Строменко, що я поступив до Фингераута в имение его, в качестве управляющего. На другой день по принятии имени, вин послав мене в Саксгань предъявить мои документы в полицию, я уже совсим собрався ихать, интересуюсь узнать о моем происхождении, узнал, что я запасный воинский чин из кавалеристов и состоящий на первой очереди, пидняв такой гвалт, що аж чадно сталоиствующей армии. Условия, на которые я согласился, следующие - 300 руб. в год и его стол, квартира из одной комнаты в его доме, но до приезда семьи, а раз семья, чуть ли не обвиняя меня в умышленном молчании и в более тяжких поступках. Конечно, немедленно последовал отказ, мотивиру[я] тем, что он должен ехать за границу лечиться, вдруг он уезжает, а меня требуют в ряды де его приедет, то хоть выбирайся на двир, потому что другого помещения подходящего нет. Мало того, я должен исполнять обязанности ключника, прикащика и чуть ли не кучера, так что, в случае необходимости, чуть ли не лакая его старухи матери, которая живет почти всегда в имении. Имение это не что иное как хутор и притом страшно запущенный. Управлял им в течение 18 лет простой дядько, совершенно неграмотный и при всей его невозмутимости не в состоянии был долее переносить капризов и дерзостей старухи. От такое-то счастье выпало на мою долю, може воно и к лучшему. Вчера я получил от Управляющего Акциз[ными] Сбор[ами] Войска Области Донского, что могу ли я доставить рекомендацию от Профессора Д[митрия] И[вановича] Эварницкого, как знающего меня лично, то чтобы немедленно в дополнение к прошению своему прислал оную.

Дорогой Димитрий Иванович! Рады Хрыста, не откажить написать хоть слов несколько и прислать мини, я при дополнении к прошению моему присообшу. Жаду с нетерпением известий из Иркутска, може Бог смилуетса надо мной, не допустить до того, щоб ище страдать стилько, скилько страдав. Получить младш[его] акциз[ного] контролера, це для мене настоящий клад, мене даже не пуга то расстояние, которое существует между Екатеринославом и Иркутском, абы тилько Бог помиг устроиться.

Дорогой Димитрий Иванович, приймиť од мене искренно-сердечное пожелание всех благополучий.

Душевно любящий и преданный Вам Сластен.

Може на всякий случай напомнимыть бы Оренбургскому Управляющему, де я состою кандидатом на помощ[ника] завед[ующего] складом, а то вин, мабуть, забудь..

Адрес: Новочеркасск Е[го] П[ревосходительству] Управляющему Акцизными Сборами Области Войска Донского.

ДИМ. Арх-14232.

№ 587
ЛИСТ М. Г. СЛАСТІОНА

1.04.1904

Катериносла́в - Москва

Екатериносла́в
1 апреля 904 г.

Дорогий Димитрий Иванович!

Ва́ше рекоменда́тельное пи́сьмо на и́мя Управля́ющего Акц[изными] Сбор[ами] Области́ Войска́ Донского́ я получи́л. От ду́ши и се́рдца благода́рю Вас за сто́ль лестный отзы́в обо́ мне. Святы́м долго́м ставлю́ себе́ оправда́ть до́верие ко́ мне, то́лько бы́ Бог да́в поступи́ть на мис́то. Так уже́ осто́гыдало́ блука́ть без дила́, шо́ мис́та не найду́, куда́ дева́ть себе́. Несказанно́ буду́ рад, е́сли меня́ при́ймут в Ирку́тском Акц[изном] Управл[ении] надсмотрщи́ком, конечно́, не говоря́ уже́ об Области́ Войска́ Донского́ или́ Екатеринода́ре. Вчера́ от Лемешинского́ получи́л присла́нные Яковлевы́м 90 ру́б. для́ меня́, так что́ тепе́рь не стра́шно хо́ть и в дале́ку доро́гу, абы́ то́лько Госпо́дь поми́г поступи́ть куда́-нибу́дь.

От ду́ши и се́рдца благода́рю Вас и́ желаю́ Вам вся́кого благопо́лучия.

Преданный и искренно любящий Вас Н. Сластен.

P.S. При сем посылаю́ Вам два пи́сьма, адре́сованных на Ва́ше и́мя.

ДИМ. Арх-14233.

№ 588
ЛИСТ М. Г. СЛАСТІОНА

20.04.1904.

Катериносла́в - [...]

Екатериносла́в
20 апреля

Дорогий Димитрий Иванович!

Що́ то́лько ми́ни оста́ется тепе́рь робы́ть? Оце́ зара́з получи́в из Но́вочерка́ска от г[осподина] Кра́вцова лы́ста, кото́рый препрово́ждаю́ при́ сем. Рятуйте́ ж мене́, ба́тьку ридный, бо́ ей Бо́гу у мене́ не хвата́ уже́ сы́ла да́ли боро́тця, не да́йте за́гнунуть, мо́лю Вас и́ благода́ю́ як спа́сателя́ своего́ и мо́их стари́кив. Ма́ти, уже́ дру́га неде́ля як ле́жить в больны́ци, дома́ гро́шна ми́дного нема́, ба́тько пы́ше, шо́ якбы́ не лю́ды до́бри, то́ и розго́вица ни́чим бу́ло. Афа́насий катего́рически́ зая́вив ба́тькови, шо́ ви́н не на́мерен их́ го́дува́ть, шо́ неха́й го́дуютъ ти́ голодра́нцы, шо́ у его́ само́го е́ диты́. Так о́це я́ уда́лив ча́сть из получи́нных мно́ю о́д Яковле́ва та́ посла́в стары́кам.

Отказу́ управля́ющего Акц[изными] Сбор[ами] Области́ Войска́ Донс-

кого последовав при участии проклятого Матлашки¹. Потому що я Воронину на его требование представить какие-нибудь доказательства с последнего моего места служения я, посоветовавшись с Гололобовым, предъявив аттестат Матлаша. Воронин дав ту же аттестацию Управ[лению] Акц[изными] Сбор[ами] Обл[асти] Войска Донского, яку получил от Матлаша. Мини непременно надо выехать у другу яку-небудь губернину, щоб избежать мшнения Матлашки. Дорогий Димитрий Иванович, Рады Христа, напишьте ще раз в Оренбург де я зачислен кандидатом на Помощника Заведующего Складом, якщо зараз цей должности нема, то хоть бы машинистом, або яке дуге мисто, що можно про [...] А може де у яких панив, завидовать домамы, або яким-небудь казенным зданием? Ну хоть шо-нибудь, я на все согласен. Я уже от цих неудач та думок так охляв, що здоровье внушае опасение, якась-то неестественна худорба и расстройство желудка.

Простить мене, батьку мий ридный, що я Вам так багато роблю хлопот. Жить хотилось бы и пиддержать старих в кинци их жизни.

Рады Христа, простить ще раз прошу, що роблю Вам багато хлопот своим несчастным життям.

Душею и сердцем прихвальный до Вас и любящий Вас Сластен.

Г[ород] Новочеркасск, 17 Апреля 1904.

Милоствый Государ Николай Георгиевич.

Простите! Я ничего не могу для Вас сделать в нашем Управлении. Отказ послан Вам по резолюции самого г. Управляющего, наложенной им на бумаге со справками о Вашей личности во время чтения почты и потому даже никто не знает действительной причины отказа.

Почему Вы в справке не написали о том, что служили уже в Пензенском Акцизном Управлении.

С совершенным почтением

Кравцов.

ДИМ. Арх-14234.

№ 589

ЛИСТ Г. Д. СЛАСТІОНА

3.05.1904.

Ногайськ - Катеринослав

3 мая 1904 год

Димитрий Иванович!

Вы добрый чоловік! Я истинно пишу Вам, вы доброй души чоловік.

Я со своей старушкой, шлем вам сердечный поклон и русское спасибо. Вы для нас дороги как источник нашего спасения. Вы Ангел Хранитель.

тель моего чада и спаситель утопающих в море жизни. Я со своей старушкой на утренних и на вечерних молитвах упоминаем ваше имя, чтобы Создатель бесчисленных миров даровал вам с неба, чего вам на сей поверхности земли треба, а когда переселитесь в недра земли, то пошли вам Господь вседержитель царствия небесного.

Димитрий Иванович! Истинно говорю вам. Будь вы не вытягали б его из омутов и не ласкали его добрым своим сердцем, он давно бы покончил свою жизнь, это я заключаю с его писем. Какие он невзгоды переносил, какие лишения, какие оскорбления и п[рочее] и это я приписую, что его отравила фон-Таль Ком[стаднус].

Но повторяю еще, что вы Ангел Хранитель нашего сына, опора нашей старости. Он хорош, Николай малой, но самонадеянный и горяч. Будь он первоначально потер лямку у фон-Таль помощником ли управляющего или конторщиком, словом сказать, чтобы был под контролем. А то сразу самостоятельным воротылом, вот он здесь и свылся с разными капризами и вольностями...

Я никак не могу сообразить, чем у вас сердце напитано и какое вы имеете терпение неограниченное, что вы так долго с ним возитесь и все вызволяете его из пропасти, но он вас не оправдывает, даже Афанасий писал мне неоднократно, что Димитрий Иванович из-за Николая с некоторыми лицами поссорился и т.п.

Истинно, вы Хранитель жизни его. Будь вы не поддерживали и не утешали его, ей-ей, он бы давно самостоятельного смертию умер бы. За Афанасия скажу вам, он був до женитьбы добряком, как и теперь мабуть есть. Но руль вероятно держит и повертает против штурма. Так нас Бог наградив таким сыном (обо[х] наказав) с черствой душой и сердцем, що откажется от своих единоутробных братьев, прямо не считает своими кровными. Наверно, когда он писал ко мне письмо, то был в гневе, бешенстве. Поверьте истинному Богу, что это его письмо так нас убило, что старуха получила удар и теперь вот уже два месяца лежит несчастная у земской больницы для уяснения.

Потребуйте у Николая тое письмо, которым Афанасий нас так жестоко оскорбил, я послал его Николаю.

Но опишу вам, добрый человеиче, из-за чего так Опанас испыльв и выльв масло с ядом на батькову и матерыну голову, а от она: Вин, Опан[ас] прислав 5 руб[лей] грошей кум[и] своей к рождеству. Я узнал и написал ему: “Ты недобре робыш, сыну. Ты удильв бы нам старикам два руб[ля] с той суммы к празднику, а то у нас борщ буде с салом, а у кумы буде из мясом, або послав бы тому несчастному Дмитру у Киев. Адаже Николай и Дмитро за тебе недонмку обществу уплатили”. Вот тут он похлестал меня...

Вот от самого рождества и до сего дня ни одной копейки, и я ему ничего не писал и не намерен писать. Но попрошу от вас посредничества.

Если будете у Миргороде, то не мешает между разговором узнать от него, что он на это подумывает, но мне неприятно и прискорбно обращаться к нему.

Навсегда вас ува[жа]ющие, искренно любящие Георгий и Мария Сластионовы.

Прошу душевно, удостоьте меня своим ответом.

ДИМ. Арх-14235.

№ 590

ЛИСТ М. Г. СЛАСТИОНА

13.12. 1904.

Новомосковск - Катеринослав

Дорогий Димитрий Иванович!

Последнее испытание посылает мне судьба - 7-го декабря я призван, а 11-го зачислен в ряды защитников далекого Востока. 14-го из Новомосковска отправляюсь в Одессу в какой-то кадр, где будут формировать полки из запасных. Господы! Як не хочеться расстаться с жизнью, я так ще мало жив на свити! и так хочеться жить! Несмотря на то, що минн жизнь не особенно улыбалась. Батьку мий ридный, Вы николы минн ни в чем не отказывали, прохаю як тилько умию, не откажить же минн и тепер в последний раз. Будьте ласкави, не оставьте моих старичкив без нравственной поддержки, напишите им и дайте им надію, що Вы будете хлопотать за мене, щоб мене вернули и так далее. Ваше слово для них закон. Вони на Вас моляться, як на ангела хранителя и заступника их и верят Вам як Богу. Це ж свята правда! Рады Христа, не откажить, дорогой Димитрий Иванович, моей просьбе. Желаю Вам здоровья, счастья и всякого благополучия.

Бласлословить мене, мий Батьку ридный, в далеку дорогу!

Целую Вас послідний раз и от души и сердца благодарю за все те благодення, которые Вы сделали как для меня, так и для моих старичков.

Дуже щирый и благодарный Вам, сердцем и душою любящий Вас Н. Сластен.

Новомосков[ск]

13 декабря 1904 года

P.S. Передайте пожалуйста Василию Ионикевичу¹ мое последнее прости! и пожелания....

Буду писать из Одессы!

ДИМ. Арх-14236.

Конверт з друкарським штампом:

«Ундола-Степановская экономия Князя Николая Петровича Урусова, Екатеринославской губернии Новомосковского уезда, Котовской волости. Почтовый адрес: Полтава, Александровская площадь № 45».

20. XII. 1904.

Одеса - Катеринослав

Догорой Димитрий Иванович.

Я прибыл в Одессу 17-го декабря, зачислен в 4-й стрелковый артиллерийский дивизион в 1-ю батарею, с которой уезжаю на Дальний Восток 10-го января.

Какие последуют распоряжения на счет моей судьбы, не знаю. Шлю Вам свой искренний привет и пожелания всего наилучшего

Н. Сластен.

ДИМ. Арх-14237.

1905.

Одеса - Катеринослав

Дорогой Димитрий Иванович!

Перед отъездом на Дальний Восток, перспектива которого не обещает мне ничего хорошего, позвольте еще раз от всей души и сердца поблагодарить. Вас за те благодеяния, которые Вы оказывали мне в минуты моей тяжелой жизни. Клянусь Вам, что не подберу таких слов для выражения тех чувств, которые наполняют мою душу и сердце, что-то больше благодарности, но мое перо ограничено, благодаря тем условиям, в которые поставила меня жизнь. Из глубины своей щирой души шлю Вам свое Великое Спасибо!

Дорогой Димитрий Иванович! Ради Бога, не откажите в моей последней просьбе, не оставьте моих старичков в нравственной поддержке, ведь они теперь одиноки совершенно. Мой уход на Дальний Восток совершенно их убил, оба лежат больные, единственная их надежда и та улетает. 19-го января наш первый эшелон уходит на Дальний Восток, через 40 дней будем в Мукдене в армии г[енера]ла Каульбарса.

Итак, дорогой Димитрий Иванович, шлю Вам свое последнее прощальное приветствие потому, что шансов остаться живым и невредимым, ровно никаких, я прикомандирован к 1-й батарее 4-го стрелкового артиллерийского дивизиона, состоящего из нового образца скорострельных орудий страшной силы боя и настильного огня, она, как для пробы, первая померяется с японцами.

Прощайте, дорогой Димитрий Иванович. Молю Бога, да сохранит он Ваше драгоценное здоровье на счастье[е] таким же несчастным как и я.

Целую Вас як ридного Батька (бо Ви им минни и булы). Душою и телом до гробовой доски преданный и благодарный Вам.

Ваш Н. Сластен.

P.S. Передайте, пожалуйста, Василию Ионикевичу мой прощальный привет и пожелания всех земных благополучий, пусть извинит мне, что я не успел ему ответить на его письмо.

Мой адрес: Одесса, 4-й стрелковый артиллерийский дивизион, 1-я батарея; Николаю Георгиевичу Сластену. Вот это мой точный солдатский адрес.

Да! Писал князю из Одессы, благодарил его за оказанное им мне благодеяние и просил его дать разрешение выслать мою корзину моему отцу в Бердянск, но ответа не получил. Коснулось расхода. Неужели же он и этого не сделает за мою верную службу.

ДИМ. Арх-14238.

№ 593

ЛИСТ М. Г. СЛАСТОНА

18.02.1905.

оз.Байкал, ст.Култук - Катеринослав

Дорогой Дмитрий Иванович!

Шлю Вам свой искренно сердечный привет и пожелания с глубокой Сибири. За целый месяц наплась свободная минутка, чтобы написать Вам несколько слов о себе. 18-го января в [1 час] ночи мы выехали из Одессы, поместили нас в обыкновенных грузовых приспособленных для перевозки войск вагонах, в которых устроены нары, посредине вагона стоит железная печка, ни днем, ни ночью не утасает. На верхних нарах страшная жарница, а внизу к полу вагона попримерзали рогоженные матрацы, набитые соломой, на которых спят и днем, и ночью защитники далекой окраины нашей Родины. В каждом вагоне помещается нас от 33 до 35 ч[еловек], буквально лежим один на другом. При всей моей опрятности и чистоплотности убе-речься от пеших кровопийц нет никакой возможности. Газетные сообщения, что все нижние чины, едущие на Дальний Восток, на каждом остано-вочном пункте пользуются баней, осталось только газетным сообщением. Представьте себе, что все эти 35 чел[овек] закурят русскую сигарочку, а ночью к этому плюс особенность русского желудка... вентиляции никакой, это больше всего меня убивает. Г[оспода] офицеры не обращают ровно никакого внимания на антигигиенические условия нижних чинов. Пицца состоит из борща – ? ... и чая, не будь последнего и собственно денег при-шлось бы подохнуть, не увидев Манчжурии. Куда не посмотрите, везде картина русской халатности. Тяжело даже писать об этом такому патриоту

как я.

Всю дорогу от Одессы до Оби проехали без всяких приключений. В Оби пришлось присутствовать при страшной картине. Запасные Ека-тер[инославского] уезда, проезжая через Обь еще в 1-х числах сентября разбили магазин, при котором находился [винный] погреб, за отказ выда-вать им водки. 8-го февраля над зачинщиками этого бунта приговор воен-ного суда приведен в исполнение: 2-х шахтеров в 3 часа ночи повесили, 6 человек – пожизненную каторгу, а 4-х – взамен каторги на усмотрение Ку-ропаткина¹. На меня такое потрясающее впечатление произвела такая ужа-сная картина при мирной обстановке, что я ночей пять не мог на минуту забыть... Сейчас стоим у самого берега Байкальского озера с его отвесны-ми скалистыми берегами поросшими сосновым, еловым и березовым ле-сом, по которым тянется полотно Кругобайкальской же[лезной] дор[оги] на расстоянии 230 вер[ст] с 39 тоннелями и 29 крытыми галлереями и 6 ароч-ными гранитными мостами. Красота природы очаровательна, грандиоз-ность сколь подавляющая...

Целую Вас и желаю Вам всего наилучшего, душою и телом Ваш

Н. Сластен.

Дорогой Дмитрий Иванович! Ради Бога, не откажите сообщить, что у нас нового.

Адрес мой: Манчжурия, Действующая Армия Штаб 4-й стрелковой брига-ды, 4-й стрелковый артиллерийский дивизион, 1-я батарея. Феерверкеру Н. Сластену.

ДИМ. Арх-14239.

№ 594

ЛИСТ М. Г. СЛАСТОНА

4.04.1905

Маньчжурия, ст. Чинтафу - Катеринослав

Ман[ч]журия. ст. Чинтафу
4-го апреля

Дорогой Дмитрий Иванович!

Только через два месяца явилась возможность написать Вам хотя несколько слов о себе и пережитых мною минутах, в непрерывных боях и в беспорядочном отступлении 2 и 3 Армий. Мне, как патриоту, слишком тяжело писать сущую правду, но что же делать, это не тайна! Месяц тому назад мы стояли на позиции вблизи этой же самой ст[ан]ции “Чинтафу” и видели бегство, самое беспорядочное и самое позорное для русских. В последние дни Мукденских боев китайцы какими-то скрытыми дорогами и горными тропинками(?) провели в тыл 3-й армии, 2 японских полка пехоты с артиллерией, последние начали обстреливать обозы, летучие продоволь-

ственные парки, лазареты. Господи! что там творилось – трудно передать. На г[енера]ла Куропаткина этот обход произвел такое страшное впечатление, что он, даже не расследовавши как велика сила неприятеля, ночью дал приказание очистить Мукденские позиции, о которые 17 раз разбивался враг, атакуя их густыми колоннами. Нерешительность г[енера]ла Куропаткина погубила русскую армию и её укрепления, да какие укрепления! Кажется, сама природа была за нас: природные уступы и крутизна представляли совершенно недоступные твердыни. Маскировка орудий и траншей так хороша, что просто надо поражаться. Урон японцев так велик, что ей Богу, затрудняюсь сказать цифру, но, по рассказу участников боя, не меньше 150 тыс[яч]. Мы стояли верст восемь в стороне, нас за день до отступления направили к Телину, самого решительного боя мы не видали, от Телина нас погнали на позиции близ ст[ан]ции “Чинтафу”. Здесь-то нам пришлось видеть ту печальную картину, о которой я пишу. Обозы перепутались, парки тоже, вьючные лошади [...] ходят с вьюками без людей, солдаты бегут без оружия. Спрашиваешь: “откуда братец?”, отвечает, с акцентом: “с позиции!” “А где же твое ружье?” “На позиции!” “Почему же ты оставил его там и не между своими товарищами?” Куропаткин велел всем отступать потому, что у японцев сражаются 70 т[ысяч] англичан! Словом, Куропаткин приучил Русскую Армию к правильному отступлению и к беспорядочному бегству, это мнение всех офицеров армии и даже его штаба. Но замечательно то, что все солдаты, бросившие на позициях свои части - поляки, немцы и екатеринос[лавские] и мариупольские рабочие. Сколько их Линеви¹ в назидание Армии повешал, расстрелял этих подлецов изменников. Жиды зачастую попадают в плен вместе с хунгузами, разоряющими дорогу. Много и многое можно было бы Вам передать о порядках в армии при г[енера]ле Куропаткине, только больно и обидно и не хватает даже сил говорить, для такого патриота как я, а главное нет минутки времени свободного. Жизнь на боевых позициях очень трудна. Сна нет, а если и есть то мгновенный [...]

Пишу Вам це письмо под аккомпанемент состязательной стрельбы нашей и японской артиллерий на передовых позициях. Казаки заварили кашу, ночью поставили свою артиллерию в очень хорошо защищенном месте, а теперь и жарят.

8 апреля выступаем на дежурство на передовые позиции, состязаться в стрельбе с врагом и сменится на третий день празд[ника] св[ятой] Пасхи. Если жив останусь, то сейчас же напишу. А если, что случится то, Ради Христа, не откажите написать моим старичкам слов несколько в утешение. Поклон всем! Морозовским, если будете колы у них. Целую Вас як ридного батька и желаю Вам здоровья.

Душою преданный и благодарный Вам Н. Сдастен.

Мой точный адрес: Действующая Армия Штаб 4-й стрелковой бри-

гады, 4-й стрелковый артиллерийский дивизион, 1-я батарея, фесерверкеру Н[иколаю] Г[еоргиевичу] Сластёну.

Дорогой Д[митрий] И[ванович], Ради Бога, напишите, что, как Ваше здоровье и что нового у нас в России творится. Нам японцы подбрасывают английские журналы и рядом переведено по-русски о всяких бунтах, смутах и забастовках во всех концах России. Правда ли это?

ДИМ. Арх-14240.

№ 595

ЛИСТ М. Г. СЛАСТЁНА

24.05.1905

Маньчжурия - Катеринослав

Манчжурия,
Сипинчайская позиция
24 мая 1905 г.

Дорогой Дмитрий Иванович!

С далеких полей Манчжурии шлю Вам свой искренно-душевный привет и пожелания доброго здоровья. Меня пока Бог милует, климат Манчжурии повлиял на меня в благоприятнейшую сторону, несмотря даже на те страшные лишения, которые мне приходится переносить, стоя на позиции, у меня ни разу не было насморка и кашля, которые в России меня просто душили. Чувствую себя довольно бодро, но похудал страшно, для моего слабого организма пища на позициях неудовлетворительна. Живу только одним чаем, который получаем по положению три раза в день. Хлеб одно время был с песком, так что на зубах придавить не было возможности, искры с глаз сыпались, и по всему телу мурашки пробегали. Теперь сами печем хлеб и лепешки по-кавказски, как пекут черкессы, осетины свои чуреки, но получаем муку с Интендантства, конечно, и она небезгрешна, но все же так есть можно, (только солдату в Манчжурии). Последнее время солонины с Интенд[анства] наш дивизион совсем не получает, когда приходилось открывать бочки, то зловоние было настолько сильно, что многие из солдат убежали, а с некоторыми были рвоты. В настоящее время, благодаря заботам Главнокомандующего г[енера]ла Линевица, доходящего до мелочей жизни солдата, все несравненно улучшилось, но зато работы прибавилось вдвое - ежедневно учение со всеми хитростями, перенятыми у нашего врага. Работы по укреплению, на сотни верст тянутся совершенно для глаза незаметные маскированные редуты. На целые роты блиндажи с бойницами, волчьи ямы с их страшными острыми кольями на дне, колючая изгородь, проволочное и искусственное препятствие, фугасы, глубокие, но очень узкие рвы с покатосями, на которых воткнуты очень острые гвозди —

это очень страшное препятствие. Ряд таких рвов перед редутом погуби[л] до 500 ч[еловек] врага; пока вся площадь рвов не покроется трупами, только тогда он может подойти. От ст[ан]ции Чинтафу до станции Гунжулин, это верст на 60 - 70, идут ряды укреплений, а на сколько верст они имеют фронт сказать очень трудно. По сведениям наших разведочных отделов армий, японцы за это время стянули около 500 тыс[яч], а у нас всего с пополненными частями 375 тыс[яч]. Опять будет бой неравный, вся наша надежда на эскадру Рождественского¹, но про сё мы не имеем никаких сведений.

Дорогой Дмитрий Иванович! Как Ваше драгоценное здоровье. Страшно хотелось ище раз бачиться з Вами и поцилувать Вас, як ридного батька. Якщо найдеться у Вас минутка лышня, то не откажить минн, батько ридный, насладиться Вашей дорогою для мене ричью. Це ж для мене тут буде Велькдень. Ей Богу праду святу кажу.

З велькою прихильністю душою и сердцем благодарный Вам

Н. Сластен.

Я з дому ни одного письма не получив. Пысав Афанасию, теж нема ничего - не знаю чи живи вонь.

Чи булы у князя Урусова и шо вин? Лях уже от его одийшов, минн пысалы служащие экономии.

Чолом от мене В[асилию] П[етровичу] Гегело¹ и всим моим знаёмым. Та Археологичный съезд³ состоялся чи ни?

Адрес мий: Штаб 4 стрелковой [...] бригады, 4-й стрелковый артиллерийский дивизион, 1-я батарея, передать Н. Сластену.

ДИМ. Арх-14241.

№ 596

ЛИСТ М. Г. СЛАСТІОНА

16.08.1905.

Маньчжурія - Катеринослав

Дорогой Дмитрий Иванович!

Великодушно извините меня, что не мог исполнить Вашего желания писать Вам чаще. Обстановка, в которой я нахожусь, буквально не позволяет уделить какие-нибудь полчаса свободного времени, чтобы написать несколько слов дорогому моему сердцу покровителю. Тут на далеких и кровавых полях злосчастной Манчжурии я ни днем, ни ночью не забываю моего “ридного Батька” и молю Создателя продлить его жизнь на многие времена, на счастье и благо таким же обездоленным, як и я, и на славу ридной Украины. От души и сердца благодарю Вас, дорогой Дмитрий Иванович, за Вашего лыста, доставившего минн столько радощей. Тут в Манчжурии, судьба мене не дуже-то балуе такими минутами. Вот уже восемь

месяцев как я отрезан от внешнего мира, душа жаждет общения и духовной пищи для поддержки своих сил... Что только тут творится?...после несчастного для нас Цусимского боя¹ начались постепенно со стороны мелкого начальства насилие над китайцами, отнимали у них фураж и продукты, за которые они должны платить согласно приказу Главнокомандующего, а когда прошел слух, что начались мирные переговоры в Портсмуте², вот тут и нашему брату солдату не поздоровилось – пища стала просто невозможная, работы непосильные. Конечно, деньги, которые полагаются для покупки фуража, хранятся по укромным местам, а у мирного китайца, по их приказанию, косят солдаты посеянную чумизу, гаолянскую гречиху, бобы и все, что только под руку попадет; если несчастный станет протестовать, то последует грозное приказание “дать ему!” – и послушные воле начальства дают от чистого сердца. Зерновая дача лошадям уменьшена больше чем на половину. Не забыли и с нашего брата содрать все, что только возможно. В котел, что полагается на человека, согласно приказа Главнокомандующего, не дают, а отпускают почти на одну треть меньше. Деньги, следующие за вещи, принесенные запасными, не уплачены; ссылаются на какой-то (не существующий) приказ Главнокомандующего]. И это творят люди, гордящиеся честью своего мундира, люди, гордо носящие присвоенный им герб, окруженный ореолом чести, справедливости как избранный основной элемент государства? на котором лежит надежда государства, водить темные массы по честному пути?... Как раздражены против них солдаты, Вы представить себе не можете! Для характеристики: [в] 20-х числ[ах] июля рота 3 стрел[ковой] бригады на рекогносцировке отказалась забрать в плен 2 взвода японцев. Все кричали: “Накормите нас как приказывает Главнокоманд[ующий], тогда мы будем драться”. Теперь эта рота арестована, ждет суда главнокоманд[ующего]. И много подобных случаев.

Передайте поклон В[асилию] П[етровичу] Гегело от мене. Целую Вас, дорогой Димитрий Иванович, от души и сердца, як ридного батька, дуже багато раз, душою преданный и благодарный Вам

Н. Сластен.

Дорогой батьку, чи справди то буде мир? шось-то не вирьтись! Бо у нас начали строить новые окопы и подготавливаются к какому-то передвижению вперед или назад?

От князя Урусова получив тилько одну открытку, но на мои 2 письма ответа и до сих пор не последовало. Новый его управляющий пысав моему батькови, що вин буде рад доставить мини мисто опять конторщика в Ундоло-Степан. [економіи], когда я возвращусь.

Адрес: Действующая армия, 2-й сводный армейский корпус; 4 стрелковая артиллерийская железная бригада, 1-я батарея, феерверкеру...

26.11.1905.

ст. Яоминь, Маньчжурія - Катеринослав

Дорогой Димитрий Иванович!

Поздравляю Вас с наступающими праздниками Рождества Христова и Нового года - от искренних души и сердца, желаю Вам встретить и провести их в добром здоровье и полном благополучии. Мы сидим в этой проклятой Манчжурии, совершенно отрезаны от дорогой нашей Украины. Не знаем даже, что там творится, потому что вот уже два месяца как получали письма, а посылаем почти каждый день, в особенности последнее время. 28-го октября мы покинули передовые позиции, походом шли 14 дней до станции «Яоминь», в пяти верстах от ней стоим биваком, устраиваемся на зимовку, хотя зима давно уже вступила в свои права, полнейшее отсутствие снега, но морозы 15° - 20° при северном тайфуне просто невыносимы. Наше начальство заблаговременно начало заботиться о постройке зимних барачков, еще в конце сентября приступило к постройке, отрядив 250 чел[овек], но мы только на днях перебрались в злосчастные бараки. Сырость, холод невыносимый, потому что пол в бараках мерзлый, а стали топить - что-то ужасное, каждый день в госпиталь человек 10 - 15 уходят, несмотря на это дрова выдают по счету, два раза в день. С трепетом ждем того дня, когда нас отправят в Россию, исстрадались физически и душевно в томительном ожидании. Есть слухи, что с 1-го декабря начнут отправлять запасных в том порядке, в каком они прибывали на театр войны. Жаль, что нам нельзя писать писем без контроля нашего начальства, я не уверен, что и это письмо дойдет по назначению. Я посылал несколько писем Вам, князю Н[иколаю] П[етровичу] Урусову и некоторым знакомым, но ответа не получал. Это письмо посылаю через Харбин, при посредстве одного кондуктора ж[елезной] д[ороги], минуя, конечно, контроль.

Дорогой Димитрий Иванович! Ну как же я соскучился за Вами, я передать Вам не в силах, кажется летел бы... Молю Творца, да сохранит он Вашу драгоценную жизнь на многие лета, на славу науки, и на радость обездоленным. Батьку ридный, дайте еще раз поблагодарить Вас за те благодеяния, которые Вы оказывали минн в тяжелые минуты моей жизни. Целую Вас, дорогой батьку, от искренних души и сердца, желаю всех земных благополучий.

Благодарный Вам Ваш Н[иколай] Слостён.

Уклониться од мене Василию Петровичу г[осподину] Гегело и пожелайте всяких земных благополучий.

Манчжурія 2-й сводный стрелк[овый] корпус, 4 стрелк[овый] артиллерийский дивизион, 1-я батарея, феерверкеру Н[иколаю] Слостёну.

Дорогой Димитрий Иванович, я[к] шо найдется у Вас свободная

минутка, Рады Бога, не откажіть мене порадовать, як Ваше здоров'я, и як Вам там живеться, и що нового на нашої України?

ДІМ.Арх-14243.

№ 598
ЛИСТ М. Г. СЛАСТІОНА

29.06.1906.

Ногайськ - Катеринослав

Ногайск
1906 г. VI.29

Дорогий Димитрій Іванович!

От души и сердца дякую Вам за Вашу велику ласку, я с дорогой душой принимаю Ваше предложение, це ж для мене несподіванне щаст'є. Господи! чим і як отдякую я Вам за всі Ваші благодіяння? Старі як узнали про це, зараз батько пішов у церкву служити молебєн о здоров'ї, мати немочна лежить та Бога просє за Вас. Дорогий Дмитро Іванович, ради Бога, благаю Вас як умію, розполагайте мною як своїм рідним, бо те, що я чувствую в своєм серці до Вас, не кожний рідний прояве.

Простіть мене, бачите, я на radoшах не с той стороны начав писать, тороплюсь сегодня ж і здать. Може я понадоблюсь для будинка і раніше, може є яка робота, то, ради Христа, не стесняйтесь - я свободний чоловік і прихильніший рідного до Вас, я все буду робить, тільки б з Вами, батьку мій ріднесенький.

Уклоняюсь і дякую Вам як умію за Вашу ласку и прихильність до мене.

Серцем і душою навсегда Ваш Сластен.

P.S. Мої старі уклоняються Вам і дякують за Вашу велику ласку до мене.

ДІМ. Арх-14245.

№ 599
ЛИСТ М. Г. СЛАСТІОНА

[1906]

Катеринослав - [...]

Дорогий Дмитро Іванович.

Оце за два дні назбиралось стільки листів. Як Вы прикажете одвітить Колдаєву¹? Бродницький прохав, щоб в журналі засідання безпремінно було написано, що по предложению председателя Совета Музея С[ергея] А[льбертовича] Бродницкого просить Ольгу Семеновну Польш² принять на себя звание Почет[ного] Члена Совета Музея. Городская Управа отказала

нам в нашем ходатайстве относительно присоединения здания Музея к сети городского водопровода, мотивирую тем, что многие учреждения обратились к ней с подобной просьбой, и если Управа удовлетворит их просьбу, то в силу этого создается искусственный дефицит его эксплуатации водопровода, а потому она рекомендует обратиться с просьбой в Городскую Думу, ассигновать на устройство и присоединение сети городского водопрово[да] потребную сумму, а также и за пользование водой. Бродницкий хоче зібрати засідання по цьому ділу.

Був у Музеї генерал Ільяшенко 19.VI, питав Вас, каже, що хотів дуже бачити. У Вашому властному будинку і в Музеї все обстоїть благополучно.

Ваш душою и сердцем Сластен.

ДІМ. Арх-142244.

№ 600

ЛИСТ М. Г. СЛАСТІОНА

14.07.1906.

Катеринослав - Бердянськ

VII.1906.

Велькошановный Дмѣтро Иванович!

Листа откритого од Вас я получив, зараз же подаю звістку, що як в Музеї так і в Вашем будинку все добре. То що Ви наказували міні прослідити с Г[аврилою], я найшов маленьку каверзу, як видно він давно практикує. Приїдете, побачите як ловко робить, що комар носа не підточе. На цим бувайте здорові. Дай Боже ізбавить Вам от хвороби.

Серцем и душою Ваш Сластен.

ДІМ. Арх-14247.

№ 601

ЛИСТ М. Г. СЛАСТІОНА

15.07.1906.

Катеринослав - [Бердянськ]

15.III.1906 г. Екатеринослав

Дорогий Дмитро Іванович!

Оце за два дні получилась кореспонденція. Пишу по Вашему приказанію кратко содержание бумаги, полученной из Екатеринославского Губернского Правления от 13-го июля за № 3475.

Губернское Правл[ение] препровождает опись, приложенную при рапорте Мариупольского Городского Полицейского Управления от 29 июня за № 4596. Губер[нское] Правл[ение] просит Вас уведомить оное Правление, не встретится ли надобности в приобретении для музея понме-

нованных в прилагаемой копии описи предметов старины, найденных 18 мая с[его] г[ода] Кр[естьяни]ном Полтавской губ[ернии] Пириятинского уезда дер[евни] Леляков Оникием Исидоровичем Чумаченко вблизи реки Кальчик в канаве между бойней и еврейским кладбищем на глубине не более 1/4 арш[ина].

Опись

Копия

1. 32 целых и один поломанный серебряных вызолоченных щитков древнего пояса
2. 2 старинных серебряных браслета
3. 32 горошинки янтаря
4. 1 серебр[яное] вызолоч[енное] кольцо, с тремя бирюзовыми камнями
5. 3 серебряных крестика, из них два старинных
6. 1 маленькая перламутровая иконка
7. 43 тоненьких серебр[яных] монеты турецкого образца
8. 2 маленьких тонких золотых монеты старинных, не русских
9. 1 гривенник 1787 г.
10. 2 иностран[ных] медных монеты 1816 г.
11. 1 медная русская монета 1758 г.
12. 1 серебряная старин[ная] маленькая иконка с надломленным углом
13. 1 серебр[яная] пластинка со старинного пояса

Пристав 3 части г. Мариуполя Синьковский.

Дмитро Їванович! Прилагаю при сём два письма - открытое и закрытое, получ[енные] на Ваше имя. Ось ще що хотів я Вас спитать. Штебер¹ казав Гаврилу, що він хоче зробити собі отдельный ключ для дверей естественного отдела, потому, що ему публика, посещающая музей, миша заниматься с практикантамы. Як Ви прикажете поступить, як він приведе слесаря знимать з замка мірку? Роги лося і голову доісторическ[ого] бика уже повісив, кімнату в нижнем етажі прибрав, підрамок на "Запорожця" Василь робе, в дамской уборной столярі поставили переборку. В будинку все обстоїт благополучно, тільки дайте міні ради, як с групами поступить, вони вже поспілы, їх треба зібрати, чи сушити їх, чи що зробити, бо як полежать трохи зараз гниють. Абрикос уже весь обсилався, та дуже переспів, як упаде до долу, так аж репне. Я хочу его посушити. Килими і одєжу викидаю на сонечко. Я хочу перед Вашим приїздом в будинку генеральну чистку зробити: треба паутину по кімнатам зібрати, та со стін пилъ позмітати.

Ви дней за 4 - 5 напишіть міні до Вашего приїзду.

Уклоняюсь Вам и желаю всего наилучшего.

Н[иколай] Слестін.

ДИМ. Арх-14248.

28.07.1906.

Катеринослав-Ерастівка

28.VII.06 г. Катеринослав

Дорогий Дмитро Іванович!

Подаю Вам звістку, що два ящика з древностями от П[авла] Ф[едоровича] Тушкана¹ я получив і по Вашому приказу поставив як їх, так і раньше получені от г[осподи]на Радченко цять мест, в центральний зал. В Музеї [...] в вікнах перший раз покрашені, оце сьогодні зайшли вдруте. Жидюга общається до п'ятниці з неділі кончити. Овчаренко раньше 1-го не обещається зробити і доставить вітрин. Хотів заказать бірки для ключей і вітрин мідні, так 600 шт[ук] (300 для ключей і 300 для вітрин) коштують 18 крб., так я і спинився, може як Ви прийдете та тоді. Сторожа пока що ведуть себе гарно, притичини ніякої не траплялось. Получилась бумага з Губ[ернской] Зем[скої] Управы: «В следствие заявления подрядчика Фролова, что его рабочими разбиты всего два стекла - одно большое в одинарном окне, одно во фрамуге, причем последнее было треснувшее до навески фрамуги по причине напуха дерева, и т. к. члену Управы Н. В. Буницкому, в бытность его. в музее сторожа говорили, что действительно до навески фрамуг было несколько треснувших стекол, несколько же стекол разбито ветром. Губ[ернская] Управа просит Вас не отказать выяснить путем опроса сторожей, сколько именно стекол треснуло от напуха дерева, сколько разбито ветром и сколько рабочими Фролова и Шейна порознь». Оце така бумажка.

Питали Вас: якийсь-то учитель Синявський², хотів добуть од Вас яких-то книжок; другий учитель, служе він на залізн[ий] дорозі, тільки питав Вас, а не сказав нащо, та ще питала м[адемузель] Сергеева і ота товста, що Ви мене познайомили з нею, що хотіла столуваться у Недрига[йлової].

Потім того був дуже великий Ваш приятель, полковник, моряк, попросив, щоб ему наставили самуваря, так я було став звиняться, що я де не властний, так він каже, що Дмитро Іванович не засвариться. Так я здався на те ще, що Василя зна, се Василь каже, що це Ваш великий приятель. Посилаю Вам одного заграничного листа тільки, більше не було, є тільки з город[ської] Управи окладний лист на недвижем[ость] іменія, так тому строк аж в октябрі.

В будинку все гарно, як слід: Пічку уже збудував, коштує робота 6 карб. та припаси до 5 руб. Теперь остановка за мазієм, той що договорився, так і не приїхав, треба шукать другого. Думка найти каменщиків, щоб викласти доріжку в садку. Стінки під вішалками уже раз закрасили з Василем, поки що він робе стовбики до крильця, щоб ото ніхто не лазив туди, пам'ятає як Ви міні казали, так я і роблю. Огірків насолів 2 сотні с пер-

цем, а баклажанів ще не совітують зараз солить, аж там туди геть. Паничків пересадив до забора і до со[н]яшничків, так бідні пов'яли, через те що немолодих пересажував, а тепер біля забора деякі і отходять, води не жалю, верби і рози поливаю через день. Груші уже зняв, цілих вишло 44 шт[уки], а то все гнили таки, що і сушити кажуть, не можна, а цілі уже отдав Недриг[йловій] поставить у пічку сушити.

Кавунці всі, мабуть, до Вашого приїзду будуть ще нагудині, бо дуже ще зелені, а я постараюся приберегти.

Такого більше, кажеться, нема нічого. Уклоняюсь Вам. Душой і серц[ем] прихильний до Вас

Сластен.

ДИМ. Арх-14250.

№ 603
ЛИСТ М. Г. СЛАСТІОНА

25.08.1906.

Катеринослав - [...]

25.VIII.1906 г.

Дорогий Дмитро Іванович!

Посилаю Вам 4 откритих і одно закрите письмо, получені за ці три дні. В Музеї і в Вашому будинку, Бог благословил всим добрим. Тільки погода у нас в Катеринославі пекельна і світу Божого не видно за пилюгою та і морозець пошкрябує ввечері та вранці чималий.

У нас на площаді щоночі так така стрільба, як було на війні, а це вчора до жида в лавочку, що ото на углі біля трамваю, пришло шестеро з револьверами, одібрали гроші і деякі цінні вещи, та і пішли собі, це було 8 годин вечера.

Нашому дворнику написав ще одно письмо, він боїця, щоб не утерять міста там і у Вас, бо ему здалось, що він прогаяв дуже багато время, так я написав, щоб він зараз же їхав до Вашого будинку, що покляв я его звісткни не получу, місто за ним.

Такого більше цікавого нема. Уклоняюсь Вам і желаю гарного успіха. Серцем і душою благодарной і преданной Вам

Н[иколай] Сластён.

Жду от Вас звістки коли покласти сторожив спать у музей.

ДИМ. Арх-14251.

№ 604
ЛИСТ М. Г. СЛАСТІОНА

30.08.1906.

Катеринослав - [...] 30.VIII. 1906 г.

Дорогий Дмитро Іванович.

Посилаю Вам одного листа із Полтави, а це тільки і є. В музеї все гарно і в будинку, Бог боронить, все добре. Питають Вас багато, оце позавчора питала якась бариня у Гаврила, но фамилії своєї не сказала. Приїхав Петро бандурист, жде Вас, він хоче пробраця до Одеси, бажає з Вами порадиця.

Уклоняюсь Вам. Серцем і душею прихильний до Вас

Н. Сластьон.

На площаді щоніч так така стрільба, що аж жутко бува. Дворника ще нема, жду з першого числа.

ДІМ. Арх-14252.

№ 605
ЛИСТ М. Г. СЛАСТІОНА

5.09.1906.

Катеринослав - [...]

Дорогий Дмитро Іванович!

Як там Вас Бог милує, чи дужі Ви, що од Вас нема ніякої звістки. Боронь Боже, я кожний день дожидаю Вас, ось, ось приїдуть, та аж засумував ждучи та думки різні, нехай Бог боронить, тепер таке коїця на світі, що всего можно ждять. Дайте звістку про себе чи дужі Ви - міні більше нічого не треба. В музеї все добре, нема ніякої причини.

В Вашому будинку теж все гарно, дворник приїхав 1-го числа сего місяця, звеця Степаном, чоловічок гарний, на первий взгляд, все працює: то в садочку, то в дворі. Кухарка ще не являлась, я тільки забув чи вона 1-го чи 15-го числа повинна явиця? Оце вчора в Музеї був професор Московського Сельскохозяйственного Института Падорев, набрав Ваших, Бабенка¹ і Синявського² книжок на 5 крб. 20 коп., страшенно дивувався, що Музей росте не по днях, а по часам і завідував Вашей подвижності і енергії.

Ну, а як прикажете с кавунами; от Деконських ніхто не приходив і досі нема ніякої чутки, чи посолнали вони Вам кавунців чи ні, а то як забувають, то останетесь Ви без кавунів. Прохаю Вас, дорогий Дмитро Іванович, дайте звісточку чи дужі Ви, може що зробить с кавунами з Вашого садка, я їх всіх уже зібрав, починають портиця. Посилаю Вам два листа от дирек[тора] Народ[ного] училища Саратовской губ., а другий откритий. Щастя Вас Боже здоров'ям. Прихильний душею і серцем.

Н. Сластьон.

ДІМ Арх-14253.

№ 606
ЛИСТ М. Г. СЛАСТІОНА

26.09.1906

Катеринослав - Ерастівка
26.IX.1906 г.

Дорогий Дмитрій Иванович!

Був я у Бродницького с бланками, він отказався писать, сказав міні, что пусть напишет Д[митрий] И И[ванович], а я подпишу и пусть поторопится потому, что скоро у нас будет общее собрание, на котором я предложу всем земск[им] уезд[ным] управам. Вы напишіть міні редакцію і в які учреждения написать, так я тут миттю перепишу і дам ему на подпись.

У нас в Музеї і в Вашему будинку все добре.

Преданный сердцем и душою

Н. Сластен.

ДИМ. Арх-14254.

№ 607
ЛИСТ М. Г. СЛАСТІОНА

21.07.1907.

Катеринослав - Саки
Июля 21 дня 1907

р. № 103

Дорогой Дмитрий Иванович!

Я був у Бродницького 18 числа, як тільки одібрав Вашего листа, він міні назначив на сегодня 21 в 2 час[а] прийти до сго в управу, значить і сегодня я не успію Вам вислать грошей. У Музеї і в Вашому будинку все обстоит благополучно. Сегодня я напшакав всю Вашу одежду і переглядував її, ничего подозрительного не нашов. Из корреспонденції опе тільки два листа на Ваше імя було. В Музей получилъ из Духов[ной] Консистории здоровый пакет в 20 лист[ов] с актами о хранящихся старинных церков[ных] предметах, в церквях 5-го благочиния Мариупольского уезда: не найдете ли Вы в перечисленных вещах, предметов ценных в археологическом отношении. Дмитрий Иванович, разьяснить минн, пожалуйста, як поступить минн со столиком, который Вы приказали сделать под туалетный прибор Карла XII, ножки от переделываемых витрин черно-полированные, а в центральный зал, Вы говорили, что надо все витрины светло-полированные. Овчаренко же не берется очистить её, объясняя тем, что окраска составом (бойц-лаком) дерево пропитывается чуть ли не одну 1/8 вершка, а потому и очистить его нет возможности. Заказать ли новую или оставить старую? А далі от цго: слесарь приробля у хвіртки Вашего будинка замок, сегодня, мабуть, конче, як з ним расчет, чи нехай же до Вашего приїзду, чи як? Александр Александрович¹ шле свої пожелания всего Вам наилучшего, сегодня він занимается первый день.

Щастя Вас Боже здоров'ям, душою и сердцем Ваш Н. Сластѣн.

P.S. У нас сьогодні з ранку іде хозяйський дощик тихо, тихо, і він сіє як скрізь густе сито. А у Вашому садочку так просто рай, квіточки аж кричать та цвітуть.

Зараз отримав від княгині Урусової² оцю писульку, приніс Василь Кузменко.

ДІМ. Арх-14255.

№ 608

ЛИСТ М. Г. СЛАСТІОНА

23.07.1907.

Катеринослав - Саки

Июля 23 дня 1907 г.

Дорогой Дмитрий Иванович!

Оце зараз отримав відкритку від Афанасія, він просить мене, щоб я йому вислав рисунок з музикального інструмента «Вирган» по печатному каталогу № 1688: «Этнография музык[альных] инструм[ентов]». Прошу Вашого дозволу. В Музей від Мих[аїла] Мих[айловича] Іваненка поступила колекція японських мідних монет 14 штук, п'ять образів старинного письма і донышко від якого-то грецького посуду зі слідами чорного лаку.

Душой и сердцем преданный Вам Н[иколай] Сластѣн.

ДІМ. Арх-14256.

№ 609

ЛИСТ М. Г. СЛАСТІОНА

27.VII.1907.

Катеринослав - Саки

Дорогий Дмитрий Иванович!

Оце зараз був у Я[кова] Г[Георгійовича] Гололобова і передав мені Ваше прохання. Він просить мене передати Вам, що він для кума свого рад зроби[ти] що тільки можна, але тут ніяк не можна, бо це сама крайня ціна, збавить хоч трошки значить отримати убиток, а відпустити 100 екземплярів він це зробить для Вас, хоча відмінити розпорядження віце-губернатора ніяк не можна, а що він бере на себе цю відповідальність за 100 екземплярів, і якщо буде треба, то покладе і гроші за їх. Він казав, що з віце-губернатором мав великий розмову за його розпорядження не видавати, без внесу наступних грошей, повісті.

Василь робить два ящики для відправки повісті в Київ і Петербург, як будуть готові, зараз же займається відправкою.

В Музей і Вашому будинку все обійде благополучно. Шлю Вам свої

найкращі побажання.

Душой і серцем Ваш Н. Сластён.

P.S. При сем прилагаю открытку, полученную 26 июля.

ДИМ. Арх-14257.

Лист написано на поштовому бланку музею ім. О. М. Поля. Конверт також з друкарським штемпелем музею.

№ 610

ЛИСТ М. Г. СЛАСТІОНА

1.08.1907.

Катеринослав - Саки

Августа 1 дня 1907 г.

Дорогой Димитрий Иванович!

Посилаю Вам пиджак, це один із крапчих, я отдавав его портному Белевському, як Ви міні писали, за це він взяв карбованця. Повість Вашу «За чужий гріх» вислав большой скоростью, тільки не 50 штук як Ви міні писали, а так - в Киев, книжный магазин «Киевской старины» 56 экземпляров, а в С[анкт]-Петербург книж[ный] «Нового Времени» 44 экземпляра. Це вишло через те, що один ящик оказался меньше і в его влізло тільки 44 штуки. Разрешить міні попрохати у Я[кова] Г[еоргієвича] Гололобова ще штук 10 «За чужий гріх», я виставляю в Музеї, а то якось аж чудно, що в самому місті рожденія труда і нема его. Овчаренко уже зробив одну вітринку під грамоту кошового Гладкого¹, як прикажете переложить її в нову вітринку, чи підоджати до Вашого приїзда.

Крышу на сарай Василь полагодыв, так що надобность в кровельщике не предвидится, крыльцо и переднюю начинает с завтрашнего дня красить. В Музеи и в Вашому будынку все обстоит благополучно. Дорогой Дмитро Иванович, без Вас я шагу не делаю из Музея, кроме тех случаев, когда дело того требует, а вечером ухажу только тогда, когда сторожа запрутся на покой, ухажу же я на вечерний чай, который продолжается часа 1 ½ - 2, не больше, в 11 часов я всегда уже дома. Да и вряд ли ночью напасть рискнут экспроприаторы, это им невозможно, потому, что решетки окон представляют очень большую преграду, за которой сидят с револьверами сторожа, а вот днем так я и сам побаиваюсь, ведь у нас никакой сигнализации. Если Вы желаете, дорогой Димитрий Иванович, то я даже шагу не сделаю из Музея, кроме как на обед. Сторожа все ведут себя очень похвально, на Васяля верно что-то повлияло, потому, что я его просто не узнаю, дай Бог чтобы так и всегда было. Посылаю Вам только что полученное письмо от Е. И. Загряжской, адресованное Вам. Как мне писать ли ей, или нет? Я буду ждать от Вас ответа. Приехал Макаренко², хоче фотографировать кой-какие вещи. Я без Вашего разрешения не смог ему помочь. Теперь

він сидить в музеї і жде Вашей телеграммы. Желаю Вам здоровья.

Душою и сердцем Ваш Н. Сластен.

ДИМ. Арх-14258.

№ 611

ЛИСТ М. Г. СЛАСТІОНА

3.08.1907.

Катеринослав - [Саки]

Августа 3 дня 1907 г.

Дорогой Дмитрий Иванович!

Согласно Вашего письма посылаю Вам посылкой 1-й том «История запорожских козаков»¹, «По следам запорожцев»² и «Наша доля Божья воля»³ и с этим же посылаю заявление Н[иколая] Макаренка, который просил переслать его Вам. Як получив він Вашу телеграму, так аж побілів та губи куса, та тоді до мене оброщається: «Скажите, пожалуйста, что это значит?». Я говорю, что Дмитрий Иванович, уезжая, передал свои обязанности Совету Музея, вот почему он и ссылается на Совет. Так аж зубами поскрипус. Поїхав в [село] Покровское і в Нікополь, хоче там знимать фотографії с разных старинных предметов.

До Вас заїздив генерал-майор Боуфал, проститься з Вами, его перевели в г. Одессу, в 4 стрелковую бригаду, командиром бригады. Оставив картку. Та три яких-то барини питали Вас. Та приїздив із Новомосковського монастиря отець Трифон Кочерга, хотів забрать золоту медаль Кобелана і трость кошевого Лантуха, так я сказав, що Вас нема, а без Вас я і дотронуця нікому не дам, так він просив мене уклоняця Вам і пожелать всех благополучий. Оце тільки Вас і питали пока.

Да! от ще що; я переглядав і перепишував підризники холощові, там зверху було чимало молі, так Макаренко 5 штук зняв, як раз у той момент, як ми виносили на двір; він став прохать, так я довго не соглашався; він каже, що Дмитрий Иванович никогда не будет в претензии, що он снимет фотографии, потому что Вы будто бы обещали ему разрешение. Простить мене, дорогой Дмитрий Иванович, Ви ж добре знаете, що без Вашего рішення отпирать вітрини я не отпираю, а це случилось якраз у той момент, коли витрусували вещи, так він сфотографировал 5 шт[ук] підризників.

В Музеї і в Вашему будинку все обстоит благополучно. Желаю Вам здоровья.

Душой и сердцем Ваш Н. Сластен.

ДИМ. Арх-14259.

№ 612
ЛИСТ М. Г. СЛАСТІОНА

14.08.1907.

Катеринослав - [Саки]

Августа 14 дня 1907 г.

Дорогой Димитрий Иванович!

При сем прилагаю три письма, адресованные на Ваше имя. У нас все обстоит благополучно. Я в будынку все приготовив к Вашему приезду. Васылий выкрасыв переднюю и крыльцо. Якбы знати, що Вы ничего не будете мать, то можно було б к Вашему приезду выкрасыть и веранду.

Дило Евг. Загряжской о выкупе бриллиантовой подвески оказывает-ся напрасное беспокойство. По наведенным мною справкам, вещь по истечении срока закладной хранится в кладовой Банка еще три месяца. Вона и мини телеграфом перевела 150 руб. для выкупа подвески, и я ей телеграммой и тремя письмами отвечал, словом, такой сыр-бор загорелся, що страх. Вин тоже два письма, а мини пысав из Чугуева, а одно вместе з нею из Харькова.

Бачив мене на днях В[асиль] П[етрович] Гегело и просыв передать Вам щоб Вы непременно писля лечения в Саках хоть недальку покупался в мори, бо це прямо таки необходимо для Вас. Потом И[ван] В[асильевич] Тищенко просил Вас сообщить ему относительно наёма трех комнат у Вашему будынку, он хотел бы иметь три комнаты и кухню с Вашим отоплением.

Оце зараз принис оцо записку от С. В. Родзянка, щоб отдать четыре портрета его предков. Я сказав, що без Вашего на то разрешения я никому не дам из Музея, хотя бы я и знал, что эта вещь принадлежит лицу, требующему ее.

Як Ваше здоровье, Ви нічого не писали чи поправились Ви, чи ні. Вам Опанас кланяється, учора приїхала од его мати, він теж поїхав у Крим на виноград, каже мати, що дуже плохий він, кашляв та помарнів.

Желаю Вам доброго здоровья, душою и сердцем Н. Слостён.

ДИМ. Арх-14260.

№ 613
ЛИСТ М. Г. СЛАСТІОНА

16.08.1907.

Катеринослав - [Саки]

16 августа 1907 г.

Дорогой Димитрий Иванович!

Валерий Семенович Миргородский¹ заезжал в Музей не в 9 час[ов] утра, а в 11 ч[асов]. Я был в то время в Губернской земской Управе, по просьбе заведующего статистическим отделом Петра Павловича Зайцева. Он

передал мне в дар Музею стальную кольчугу, найденную в колонии Виденфельда, бывшее имение Глобы, поселянином Генрихом Генриховичем Пленертом. Спать же я сплю только до 1/2 8 утра, это Вам сторожа под присягой подтвердят, если Вы мне не доверяете, а так же они могут подтвердить, что я никогда не оставлял Музея утром, кроме трех, четырех случаев: 1) когда сдавал Вашу повесть «За чужий грѣх», на жел[езной] дор[оге] пересылал Вам гроши и ходил в Губ[ернскую] Зем[скую] Управу. Ради Христа, дорогой Димитрий Иванович, не беспокойтесь и не тревожьте себя. Я храню все мне порученное Вами так, як можно хранить свий глаз, а если г[осподин] Миргородский заехал в то время, когда я по делу был отозван, то це прямо таки таке совпадение. Дворник прыходыв на другой день, часов 10, в начале 11 утра. Я напысав Вам письмо и запечатал с корреспонденцией, отдал ему, это не больше минут 20 - 25 прошло. Сейчас же я посылал Александра к дворнику за пакетом, так дворник ему сказал, что барин забыл взять пакет, а вот баришняя сегодня едет в имение так он[а] и возьмут пакет. Так я решил и це письмо передать. Зараз договаривал маляра разделить под дуб парадну дверь с одной только наружной стороны, с его материалом, хоче 4 руб. Жду Вашего распоряжения як поступить; потим який тон Вам больше подобається: чи темный, чи светлый.

Напишть як отдавать, чи ни? Деревья поливаются через каждые три дня, по тры ведра и бильше, не только на Соборном переулку, но и в садку.

Все Ваши распоряжения в точности будут исполнены. В Музеи и в Вашему будынку все обстоит благополучно.

Душою и сердцем преданный Вам Н. Сластен.

P.S. При сем прилагаю одно письмо, досланное из Сак.

ДИМ. Арх-14261.

№ 614

ЛИСТ М. Г. СЛАСТІОНА

20.08.1907.

Катеринослав - Славгород Катеринославської губ.

Августа 20 дня 1907 г.

Дорогой Димитрий Иванович!

Я несказанно рад, что Вы поправляетесь, поверьте як получил Ваше письмо с известием, что Вы заболели, так меня аж в пот бросило. Мы с Александром Александровичем¹ уславливались даже, что если, не дай Бог, Вам станет хуже, так я поеду в Славгород к Вам, а он наймет на время себе провизора, а сам будет сидеть в Музее. Ну, слава Богу, что благополучно прошла болезнь, приезжайте лучше додому, тут краще чим у чужих людях. Только, ради Христа, бережиться простуди, бо міні всі кажуть, що не дай

Бог після Сак простудиться, то тоді навік можна остатиться нещасним.

Мене просила Анна Павловна, м[ада]м Освальда, передати Вам самі найкращі побажання і скорейшого выздоровлення, а також і Вапа кума м[ада]м Гололобова², її страшенно поразил[а] весті о Вашій хворобі, передаю і її прохання як можна бережись простуди. От В[асилій] П[єтрович] Гегело теж, приходив забирати ті п'ять книжок Ефр[она] і Брокгауза³, що Ви взяли у нього ще зимою, так я попрохав його підождати до Вашого приїзду.

Краски на веранду не осталось ні чуті, двері уже майляр роздільває, післязавтра буде готова. А нарахунок кришки, так їй в цьому році непременно надо буде покрасити, потому, что вона скрізь взялась ржавчиною, це якби Ви раніше разрешили, то вона давно б уже була готова.

Євгеніи Івановне⁴ я повідомив о тому, що речі її чоловіка будуть Вами взяті і переслані їй. Макаренку врят ли ми побачимо в музеї, бо він казався так, що врят ли йому захочеться ще раз мордувати свого персона.

Огірків самих гарненьких Ганна купила дві сотні, сьогодні солимо, а кавунів ще рано. Дмитро Іванович, я отримав Ваше запрошення, як прикажете, чи нехай лежить до Вашого приїзду, чи може вислати в Славгород Вам?

Дай Боже скоріше Вам одужати.

Душой и сердцем Ваш Н. Сластіён.

В Музеї і Вашому будинку все Бог бережить.

Був син Миклашевського (пожарного), глядів, чи нема чого нового в музеї і просив уклоняться Вам.

Писем нема.

ДІМ. Арх-14262.

Лист написано на бланку історичного музею ім.О.М.Поля. На конверті печатка Д. І. Яворницького.

№ 615

ЛИСТ М. Г. СЛАСТІОНА

30.08.1907.

Катеринослав - Ряске

август[т] 30 дня 1907 р.

Дорогий Дмитрій Іванович!

При сем посылаю Вам, на Ваше ім'я отримані два листи, одне місцеве. У нас все благополучно, двері парадні у Вашому будинку уже закриті, а кришку Василь почне, мабуть, з 1-го вересня, він би почав і з 31 вересня, так приходив від Гегел[ій] просив, щоб йому прислати Василя і ще якого-небудь хлопця, щоб уложити речі. Він 1 вересня їде в Київ.

Брокгауза¹ - забрав. Казав, що кровать і два матраца оставил Вам, а остальные вещи, согласно Вашего разрешения, даю на хранение в музей. Очень жаліе, що з Вами не бачився, просив Вам передать его искренные пожелания и просьбу, щоб Ви береглись простуди. Страшено возмущается, що жив 7 літ на одной квартирі тихо і смирно, а як пришлося вибираця, так лишняго дня не дають після строку прожити. Приходив художник С. Н. Уваров, пита коли Ви повернетесь до Катеринослава, він може быть в Катеринославі тільки до 17 - 18 сентября.

Душой і серцем Ваш Н. Сластён.

P.S. Оце договорили каменщика заложить кирпичем вікно і заштукатурить, просе 4 руб., як прикажете, отдавать?

ДІМ. Арх-14263.

Лист написано на поптовому бланку музею ім. О. М. Поля.

616

ЛИСТ М. Г. СЛАСТІОНА

[1907]

Катеринослав – Ряске

Дорогой Димитрий Иванович!

М[ада]м Поль забрала все корзины и ящички с книгами, два ящичка доставила обратно. У нас вчера после обеда ученики городского училища украли из клетки одну канарейку. Их было двое. На одной из фуражек на козырьку была надпись Георгий Яновский. Я попросил своего знакомого учителя 4-го городского училища узнать, в каком из городских училищ находится Г[еоргий] Яновский, не говоря для чего он мне нужен. Я хочу лично с ним поговорить, чтобы он возвратил мне канарейку, потому что, кроме их, у нас только было два немца колониста и их двое. Это было в 3 часа, я был на обеде, прихожу, оказывается, что пропажа. Это меня несказанно печалит и убивает, это для меня страшная неприятность. Я знаю, что для Вас это тоже неприятно, что еще более увеличивает мое гнетущее состояние.

Душой и сердцем Вам преданный Н. Сластен.

ДІМ. Арх-14294.

Лист у конверті з музейним друкарським штампом.

№ 617

ЛИСТ М. Г. СЛАСТІОНА

2.09.1907.

Катеринослав - [...]

Сентября 2 1907

Дорогой Димитрий Иванович!

Полученные на Ваше имя письма, четыре штуки, при сем прилагаю. Я нанял штукатура заделать в Вашем доме окно и заштукатурить в Музее

снаружи и внутри здания имеющиеся дефекты за 5 руб. Окно уже заложено и затянута штукатуркой один раз, завтра будет совсем готово. Крышу начне Василь красить завтра потому, что оци два дня вин и Александр упаковывали у дида Гегело вещи и книги.

Привезлы из Томаковки икон маленьких 5 штук, нижнюю часть киота, холощевый иконостас и пару венцов, за подводу уплатил 8 руб. Батюшка пыше, что остальные вещи вин привезе сам. В Вашем власном будинку и в Музее все обстоит благополучно.

Душой и сердцем Вам преданный Н. Сластён.

P.S. Если только это удобно, я бы попросил Вас, дорогой Димитрий Иванович, передать мои искренние пожелания всех благ княгине и князю и глубокую благодарность за их добрые отношения ко мне.

ДИМ. Арх-14264.

№ 618
ЛИСТ М. Г. СЛАСТЁНА

5.09.1907.

Катеринослав-...

5 сентября 1907 г.

Дорогой Димитрий Иванович!

В Музеи и в Вашему власному будинку все обстоит благополучно; викно уже заделал и заштукатурил, сохне, тепер крипу Василь красе, уже башню и половину солнечной стороны выкрасыв. Дмытро Иванович, на трубах с самого верху пропалы железни щиткы, которые предохраняют трубы от розмывания дождем. Разрешите заказать нови, а так же не откажить сообщить, чи можно трубы выкрасить масляною краскою, это высшей степени практично. Он, у мого батька лит, мабуть, двадцать стоять и байдуже, бо дощ тоди не ушкрябне. При сем посылаю Вам два закрытых и одно открыте письмо, адресованныя на Ваше имя.

Уклоняюсь Вам и желаю всего наилучшаго.

Душой и сердцем преданный Вам Н. Сластён.

P.S. Адрес Жевахова: ст[ан]ция Самойловка, Южных дорог, имение «Благодатное», Ивану Филипповичу Жевахову.

Я забуб Вам написать ще той раз. Извинить мене.

ДИМ. Арх-14265.

Лист написано на музейному бланку.

№ 619
ЛИСТ М. Г. СЛАСТІОНА

8.09.1907.

Катеринослав -[Саки]

Сентября 8 дня 1907 г.

Дорогой Димитрий Иванович!

При сем посылаю Вам три письма, адресованные на Ваше имя. В Музее и в Вашему власному будынку все благополучно. Учера у нас був дощ, так шо красыты крышу нельзя було. Огурцив и баклажанив уже насо-
лылы. Особенного нема ничего.

Душой и сердцем преданный Вам Н. Слостён.

ДИМ. Арх-14266.

Лист написано на бланку музея.

№ 620
ЛИСТ М. Г. СЛАСТІОНА

13.09.1907.

Катеринослав-[Саки]

Сентябр[я] 13 дня 1907

Догорый Димитрий Иванович!

Посылаю Вам три письма, полученные на Ваше имя. В Музеи и в Вашему будынку все, слава Богу, добре.

Овчаренко, скотына, и доси не принис витринки пид туалетный прибор Карла XII, а про Ваши рамки и чуткы нема. Я посылал Васыля, так каже, шо в его мастерский нема ничего, а вин сам робе в коммерческом училищи, его там прыгынають, щоб вин кончав, бо вже занятия началысь.

На дымари железни покрышки закажу писля праздника Воздвижен-
ня, а Васыль их выкрасе як тилько будут готови. Був Строменка¹ батько,
пытав Вас, чи нельзя похлопотать за Васыля, щоб вернулы его до дому.
Щасты Вас Боже всим добрым.

Душой и сердцем преданный Вам Н. Слостён.

P.S. Зараз прынесли из Вашего будынка городске письмо, це вже буде чет-
верте.

ДИМ. Арх-14267.

Лист написано на бланку музея.

№ 621
ЛИСТ М. Г. СЛАСТІОНА

23.06.1908.

Катеринослав - Саки

23 июня 1908 г.

Дорогой Димитрий Иванович!

Я получил от Мокржецкого¹ телеграмму следующего содержания: «Переведите, пожалуйста, телеграфом мне 115 руб., директор разрешил. Мокржецкий». Я сначала долго сомневался перевести или нет, потому что Вы мне на этот счет не дали инструкций, если Мокржецкий попросит больше того, что ему за этот месяц следует. Я думал, что тут, может быть, какое-нибудь недоразумение, а потом рассудил и решил перевести, чтобы не тормозить дело, может быть, там что-нибудь спешное.

Це раз, а друге от що: Вам прыйшов перевод на 9 рублей и без Вашего доверия мне не выдали. Напишите, пожалуйста, заявление начальнику Почтово-Телеграфной Конторы гор[ода] Екатеринослава о том, что Вы доверяете мне получать заказную и денежну[ю] корреспонденцию, как на Ваше имя, так и адресованную на Музей, и пришить мини, а я тут прикладу печать.

У Вашему будинку и в Музеи все гарно и благополучно. Доци каждый день, та и добри. Одежу сегодня з Ганною передивлюсь. А чи можна одержу пошпувать тым снадобьем, шо в Музеи шпуюем. Напишити.

Лыста Вашего с журналом заседания одибрав. Здається все, такого дуже цікавого нема. Щастя Вас Боже здоровьячком.

Серцем и душою Ваш Н. Сластен.

ДИМ. Арх-14269.

Лист написано на музейному бланку.

№ 622
ЛИСТ М. Г. СЛАСТІОНА

26.06.1908.

Катеринослав - Саки

26 июня 1908 г.

Дорогий Дмытро Иванович!

Посилаю Вам листа, сегодня тільки шо получен. Був я у Бродницького і передавав Ваш привіт і побажання. Він дякує Вам і жєла Вам всякого благополучія.

По справкам оказалось, шо сессия Городской Думы предполагается в августе с[его] года, так шо собирать Совет Бродницкий не находит спешным в цим місяці. До полковника зайду, як тільки одужаю, бо мене дуже

продуло з бані, страшная боль в кресце, так що оце два дня і с кроваті не вставав, оце трошки чувствую легче. Колдаєву написав. Трубочист прийде с понеділка. Сторожу 1 р. 20 к. заплачу 1 июля, чего не забуду. Сторожа с піщей устроїлись так - Ганна варе, а вони каждый день купляють провізію, дід Іван той тільки особе. А все ж таки дуже жалкують за больничним обідом.

24 іюня був у Музеї хранит[ель] Исторического Музея в Москве Городцов², оказывается, что Гаухман их надул, вазу сереб[ряную] с золотыми фигурами и кое-какие друтия вещи продал за 4 или 3 тыс. а они оказались поддельные, так его – Городцова – командировало начальство для наведения справок. Був він і в Нікополі у Колдаєва, той ему жаловався за каюк, но, конечно, по-своему, а теперь приїхав в Екатер[инослав] узнать в поліції личность той особы, що живе с Гаухманом. Оказывается, что им продала эти вещи женщина высокого роста, недурна собой, с очень сильным мало-русским акцентом. Подозревают, что это сожительница Гаухмана. Вы знаете, Дмытро Иванович, что Гаухман - це той знаменитый иммитатор папской тиары, что наделала шуму на всю Европу, це восстановил документально Городцов.

Він Вам дуже уклоняється і просе заглянуть до їх в Исторический Музей в Москву. Оказывается, що Щукин подарыв им добра на 4 ½ миллиона, и ему (Городцову) поручено по новой системе разместить все вещи Исторического музея, що він і робе уже 8-й місяць.

Учора була губернаторша с сином, справлялась о Вас и взяла у мене Ваш адрес. Був И.Ф. Жевахов, но вещей не привёз, каже, що в другой раз. Заїздили до Вас Пилипенки, посилаю і карти їх.

Телефон уже устанавливають, завтра буде готов. В Музеї і Вашому будинку все, слава Богу, добре.

Дай Боже Вам здоровья.

Ваш Н.Сластен.

ДІМ. Арх-14268.

№ 623

ЛИСТ М. Г. СЛАСТІОНА

2.07.1908.

Катеринослав - Саки

Июля 2 дня 1908 г.

Дорогий Дмитро Іванович!

Вашого листа я одібрав оце зараз і зараз же пишу, раніш писать Вам не міг через те, що три дні як пласт лежав в постелі. Бог его зна, що воно за хвороба причинилась? Страшний внутренний жар, а до тіла дотронуться не можна, прямо як побите. Оце сегодня, Господи благослови, тільки що зііз с

ложа. 28 июня Коралевич привёз вместо одной аж дві скіфських бронзових ваз: одна більша, друга меньша; більша без підставки і без ух; одну напши [...] в землі, украшена посередине двумя веревочками, расстояние между ними 2 см. Малая ваза с подставкою, так як у Полевской вазы, но тільки що дно рабочие выбили, когда выдалбливали землю из нее; на дне вазы находились следующие вещи: 3 ш[ту]к[и] желез[ных] удила, одна желез[ная] пряжка, желез[ное] лезвие ножа 19 см и 6 ш[ту]к бронзовых украшений уздечки.

Оце був Строменка¹ с г[осподином] Мигрином, дивились Музей, так аж цмака. От каже, і попадається найти профану, а я скільки покопав - тільки черепки тобі в нагороду. Як прикажете, де їх виставить, чи можна обміть землю і чи може заказать підставки для них. Жду Ваших распоряжений.

Душою Ваш Н. Сластен.

Посылаю Вам 16 руб. 40 к., вырученные за Ваши издания, список коих при сем прилагаю. Все зроблю, як Ви пишете. Дмитро Иванович, я прохав Вас, чи можна Вашу одержу пошпувать, чи ні? Ответьте, я так переглядував, нічого не було.

Проданы 1-го июля.

1. «Источники для истор[ии] запов[ожских] козаков», два тома	6 руб.
2. «Вольности запов[ожских] козак[ов]»	2 р. 50 к.
3. «Народ[ные] малорус[ские] песни»	2 р. 50 к.
4. «За чужий грѣх»	4 р. 50 к.
5. «Раскопки курганов»	80 к.
6. «Публичные лекции»	80 к.
7. «У бурсу! У бурсу!»	50 к.
8. «Христос в серці чол[овіка]»	30 к.
Итого :	14 р. 90 к.

Це продано первого одному пану, дуже Вас поважающому, він інженер, розписався в книзі - не розбереш. А це сегодня взяв Мигрин «По следам заповорожцев» - 1 р. 50 к.

+ 14 р. 90 к.

А всего 16 р. 40 к.

И перевод с Харькова 9 р.

25 р. 40 к.

ДИМ. Арх-14246.

Лист написано на друкарському бланку музею ім. О. М. Поля.

№ 624
ЛИСТ М. Г. СЛАСТІОНА

5.07.1908.

Катеринослав - Саки

Июля 5 1908 г.

Дорогий Дмитро Иванович!

Сегодня окончили очистку выгребной ямы у Вашому будынку, вышло только две бочки. Сергей Александрович был и глядя на деревья и казав, что вынужден сам написать.

Учера пришел пакет от директора Владимирского Киевского Кадетского Корпуса, что 5 или 8 июля прибудут экскурсия кадет при офицерах, врачах и преподавателях, и чтобы Вы не отказали в своем любезном содействии к полному ознакомлению кадет с нашим музеем.

Та еще зараз получив этого листа, который и посылаю Вам. Приехав Петро Федорович.

Сегодня пани полковница будет с Ганною собирать малину и выпивать наливку. Штукатурку и лепные работы в Музее окончены, а к покраске еще не приступали.

Телефон поставлен. Больше такого цикавого нема ничего. Хоть только то, что мне опять трясет проклята лихорадка. Щастия Вас Боже здоров'ячком.

Дмитро Иванович, как же Ваше лечение идет и как Вы себе чувствуете? Чем е надия избавиться совсем от такой проклятой хворобы? Как теперь у Крыму погода? У нас жара еще два дня, на солнце было 42° по Р.

ДИМ. Арх-14270.

№ 625
ЛИСТ М. Г. СЛАСТІОНА

8.07.1908.

Катеринослав - Саки

Июля 8 дня 1908 г.

Дорогой Дмитрий Иванович!

Простить мне, мне показалось, что будто бы я Вам писал относительно того, что со мною подобного казуса не повторится. Я никогда бы без Вашего подтверждения не выслал Мокржецкому таких денег, зная наверно, что Вы с ним виделись, и это было Ваше распоряжение, а не искаженное желание господина Мокржецкого, и тем более, что перевод не по почте, а по телеграфу. Если бы по почте, то я, без сомнения, Вас бы об этом уведомил раньше, чем послать деньги (115 р); ну а раз по телеграфу, значит там что-нибудь спешное, боялся своею недоверчивостью повредить делу. Другой раз этого не повторится, даю Вам слово. Зараз получив от Мокр-

жецкого письмо, которое Вам при сем прилагаю, що ему ответить, у нас списка гтиц нет, а прыд[е]ться его составить по наличности.

Підставки під вази закажу, такі як під вазой Вашей раскопки. Платье [...]. Василь учора кончив чистку труб в Вашему будинку, більше 20 цеберок сажу витрусив. У нас в Музеї і Вашему будинку все добре. Щастя Вас Боже здоров'ячком.

Н. Сластен.

Петро Федорович поїхав додому, у них вигоріло село, більше 250 дворів, так, мабуть, і його хата згоріла.

ДІМ. Арх-14271.

№ 626

ЛИСТ М. Г. СЛАСТІОНА

12.07.1908.

Катеринослав - Саки

Июля 12 1908

Дорогий Дмитро Іванович!

Посилаю Вам газети, чи захватять вони Вас, чи ні. 10 іюля получив посылку без цени на Ваше ім'я от редакції журналу «Украина» из Києва, дві книжки, чи вислать Вам їх, [чи] ні, бо 14-го ж Вам уже кончається місяць, а посылка пройде, мабуть, дня три, може розменутся, так пока підождаю Вашого листа, куди Вам висилать кореспонденцію. Петро Федорович казав, що Ви думаете після Сак зразу поїхать до графа Канкріна¹ отдохнуть після лечения. В Музеї і в Вашому будинку все, слава Богу, добре. Щастя Вас Боже здоров'ячком.

Душою і серцем Ваш Н. Сластен.

ДІМ. Арх-14272.

Лист написано на музейному бланку.

№ 627

ЛИСТ М. Г. СЛАСТІОНА

27.VIII.08

Катеринослав - [...]

Дорогий Димитрий Іванович!

Посылаю Вам два заказных письма, полученных через день одно после другого.

Был у В. В. Маламы¹, справлялся, когда он вернется в Ека-тер[ино]слав. Оказывается, что он пользуется двухмесячным отпуском, сейчас находится в Крыму, а потом поедет на Кавказ, вернется только к 17 октября. Сегодня был у м[ада]м Поль, оказывается никого не принимает.

Был князь Жевахов² со своим другом, очень хотел Вас видеть.

В Вашему будинку и в Музее все обстоит благополучно; я с Васнем поговорил обстоятельно и резонно, что он должен примириться с тем, что Ганна должна быть уволена из Музея, что она только расстраивает Д[митрия] И[вановича] и что всякие такие неприятности отражаются на его здоровье, а здоровье Д[митрия] И[вановича] нам нужно беречь, если мы его любим и уважаем. Оказывается, он без всякого сопротивления согласился, что, мне как показалось, он и сам этому доволен, что так случилось.

Целую Вас, дорогой Дмитрий Иванович и желаю Вам здоровья.

Душою и сердцем Ваш Н. Сластѣн.

ДИМ. Арх-14273.

№ 628

ЛИСТ М. Г. СЛАСТѢНА

31.08.1908.

Катеринослав - маеток Котовка

31 августа 1908 г.

Дорогой Дмитрий Иванович!

Вчера вечером я получил Ваше письмо от 26 авг[уста]. Оказывается, что пальто Ваше еще не готово, лежит распоротое, эти три дня праздника они не работают. Как только будет готово пальто, я сейчас же отправлю во двор Алексеева¹, чтобы доставили в Котовку. Относительно водопровода я завтра же приступаю к его соединению. Попов уже спально Вашу промаслил, с понедельника начнет шпаклевать, я ему выдал на краски 10 руб.

В Музеи, слава Богу, начинает водворяться тишина, хотя Василь и кызыця трошки, но це мабуть скоро пройде. Ганну вырядыв так тыхо и смирно, як нельзя лучше. Но вона сначала артачилась, никак не могла допустить, что Вы даже согласились на ее увольнение, дабы восстановить спокойствие. “Цего не буде, щоб мене барин увольнялы, за що?”; и много, много разных таких аргументов. Ну а мне проклятия сыпала и Юхиму бесчисленное множество. Василь, как видно, хотел с ней вместе уйти, потому что собрал свой сундук и с проклятьями доказывал хлопцам, що він «не стане пану руки лызать, як той дурень» и что для него «це мисто не представляет интереса», він «хоть зараз десять мист найде”. На другой день тише, тилько два раза лаяв хлопців. Я им приказал, чтобы они ни под каким видом не вступали с ним в споры. Теперь как-будто бы он смирился с тем, что нужно расстаться со своей пассией. Оказывается Ганна нашла себе место недалеко от Вашего дома, третий или четвертый дом, у какой-то барыни, но прежде чем стать на место, она решила совершить паломничество в Киев, поклониться св[ятым] мощам.

Лукуцю я написал и передавал на словах сыну Василя, чтобы он

сходил к нему и сказал, что я хочу с ним поговорить насчет места, какого - это никому пока неизвестно.

Огурцов и помидор уже насолила Ганна. Она требует, чтобы ей заплатить за эти дни, которые она была без Вас, с 24 по 29 включительно. Я сказал, что заплачу сколько она считает, но она уехала в Новомосковск, не видевшись со мной. Просила меня, чтобы сундучок её оставался в музее, пока она поступит на место, я разрешил. Пока все благополучно в Музее и в Вашему будынку.

Жинка Юхыма ще не приехала, не успела спродаться, осталась ще корова, которую она должна в это воскресенье продать.

Душою и сердцем Ваш Н. Сластен.

28 авг[уста] я Вам через Рясское выслал заказное письмо со вложением 2-х писем из Верхнеднепровска.

Письмо на имя Ант[она] Иосиф[овича] Спиро и доси лежит, ниhto за ным не приходится.

К Панафутину² зараз пишу, если застану его дома, то с этой же okazji отправлю и ответ.

ДИМ. Арх- 14274.

Лист написано на музейному бланку. На конверті печатка Д. І. Яворницького.

№ 629

ЛИСТ М. Г. СЛАСТІОНА

3.09.1908.

Катеринослав – Ряске – мاستок Котовка

Сентября 3 1908 г.

Дорогой Димитрий Иванович!

Отвечаю Вам по вопросам:

- 1) Панафутин приехал из поездки только вчера, сегодня был в Музее и написал ответ, который при сем прилагаю.
- 2) Пальто готово, передаю с предупреждением, чтобы кучер не сидел на нем.
- 3) Иван Попов начал сегодня шпаклевать и чистить спальню; он дня четыре где-то был на очень спешной работе; полы в зале, в передней и в столовой уже загрунтовал.
- 4) Подоконники будут заделаны и покрашены самым тщательным образом.
- 5) В саду через день все деревья и цветы поливаются, и паутина, и гусеница собирается Ефимом.
- 6) Капуста будет приготовлена, но еще пока ее рано квасить, это к концу сентября.
- 7) Трубы переделаны и стоят уже на местах.

Дорогой Димитрий Иванович меня до глубины души печалит Ваше здоровье, может Вы поехали бы к какому-нибудь специалисту, врачу, посоветовались и полечились, ведь деньги у нас есть. Я по первому требованию Вашему вышла, а запускать - развиваться болезни ни в коем случае нельзя давать.

Вчера была комиссия, осматривала покраску Музея и восторгалась ее цветом и нежностью тона.

В Музее и в Вашему будынку все благополучно. Приехала Ганна и дожидается Вашего приезда, чтобы узнать, за что ее расчитали, вот уже второй день живет в Музее – завтра я ей предложу перейти на квартиру, потому что опять начинается между хлопцами грызня.

Приехал Петро Федорович, живет в музее.

Душой и сердцем любящий Вас Н. Сластён.

ДИМ. Арх-14275.

630

ЛИСТ М. Г. СЛАСТЁНА

вересень 1908.

Катеринослав - мосток Котовка

Димитрий Иванович!

После Вашего отъезда мною сделано было распоряжение сторожам, кто-бы только Вас не спрашивал, чтобы им предлагали расписываться в книгу; конечно кроме тех, кого они лично знают. Единственная неразборчивая фамилия стоит в книге под числом 3 сентября. Но когда этот господин спрашивал Вас, я был в кабинете, видел его и его супругу, которая сидела на извозчике. Все сторожа Богом клянутся, что больше никто Вас и меня не спрашивал, кроме наших членов Музея: П[етра] В[асильевича] Гладкого¹, В. В. Долгова², которые приходили осматривать коллекцию Мокржецкого и спрашивали, когда Вы предполагаете возвратиться. Я их лично видел, потому что был на своем месте как и всегда.

После окончания [окон] все сторожа находятся в Музее и тем более, что я всегда приказываю им без меня, чтобы они ни в коем случае не отлучались даже под низ. Все это я делал потому, что знал, что у меня есть смертельный враг, который, даже и до теперешнего переворота, Вас восстанавливает против меня, а после такого страшного для него удара, который он³ и она⁴ приписывают моим интригам, я всегда был и буду на чеку, а потому сообщение г[осподина] Грекова⁵ есть самая грубая, низкая клевета. Я никогда не ложусь после обеда отдыхать, пока не отворю Музея, это Вам подтвердят все сторожа, но раз урочный час настал, публики нет, Музей заперт, правда, я отдыхаю. Грыцько клялся именем своей матери, что он никогда, никому не говорил и никого не видел, и что это суцая клевета на него, и

другие сторожа подтверждают, что никого, кроме одного человека, который расписался, они не видели. Это, дорогой Димитрий Иванович, досужая фантазия г[осподина] Грекова, а Вас смело могу уверить, что Вы подобым сплетням никогда не доверяйте даже на одну йоту, потому что я не такого склада человек. Я дорожу тем, что мне вверили такое дело, и смотрю его лучше, чем свою собственность. Но если я и бываю в клубе, то ради того, чтобы позволить себе маленькое развлечение посмотреть картины [...], но карт и других игр я никогда не вел и не веду, потому что у меня каждая копейка считанная. Вы не забудьте, чтобы стало с моими стариками, если бы я был каким-нибудь шалопаем, но теперь они, благодаря мне, и сыты и обуты. Уже это говорит в мою пользу, да, наконец, уже и мои лета, слава Богу, 38-й год пошел, а самое главное – это три года службы у Вас. Разве Вы за это время не могли меня проверить. За дело, возложенное на меня, я за три года службы никогда не получил от Вас лично ни одного замечания, а благодаря разным интригам я переносил очень многое, а потому хоть на основании этого, ради Бога, не верьте никаким сплетням, повторяю, я дело своё смотрю больше чем добросовестно.

Сейчас пойду и сам присмотрю как поступить с гвоздями. Насчет ставней Вы напрасно беспокоитесь, потому, что он полы еще не красил, а красит спальною, окна каждую ночь закрываются на запоры, а когда покрашит, тогда я попрошу сторожа, чтобы он от крыльца никуда не отходил.

С водопроводом дело обстоит так - я был у Леви, просил его, он меня отправил к городскому технику, тот послал мастера, который осмотрел и донёс технической комиссии, которая и постановила испробовать трубы. Теперь от Вас зависит, если Вы разрешите, то сейчас же можно будет приступить к пробе и к присоединению. М[ада]м Поль взяла три кожаных ящика с книгами, которые хранились у нас в уборной. С Грицьком, я только дожидаю Лукьяна, можно будет сейчас же уволить. Жинка Юхима уже приехала. Ганна потребовала за 8 дней жалованья 2 р. 10 к., которые я ей уплатил.

У нас в Музеи и в Вашему будынку все слава Богу.

Душой и сердцем Ваш Н. Сластён.

ДИМ. Арх-14277.

№ 631

ЛИСТ М. Г. СЛАСТЁНА

20.05.1909.

Катеринослав – Юр'ївський завод

Мая 20 дня 1909 г.

Дорогой Димитрий Иванович!

Вчера в Музее была губернаторша Евгения Кирилловна¹ с каким-то генералом, участвовавшим в экскурсии на пороги, фамилии я не разслы-

шал. Приметы его следующие: высокого роста, в очках, глаза тропки булькати, зуб один вылазит на нижнюю губу и зовут его Николай Гаврилович, была и его жена и еще какой-то француз, молодой человек, лет 30. Евгения Кирилловна и генерал очень сожалели, что Вас не застали, и просили Вам передать свои пожелания полного успеха в Ваших раскопках.

Новости города: Бычихина², Долгова В. В. и других каде[тов] забаллотировали, а Эзу⁴, городского голову, так с аплодисментами провалили. Избраны Лантин, Гололобов⁵, Способный⁶ и еще другие, словом баллотировались 12 чел[овек], 6 забаллотировали, а 6 избрали.

Посылаю при сем одно письмо, адресованное на Ваше имя, и постановление городской Думы. «Екатер[инославская] Городская Управа от 15 мая 1909 г. за № 5854. Городская Дума в очередном собрании 14 - 22 истекающего апреля, выслушав доклад Управы по вопросу о посылке представителя от г[орода] Екатеринослава в г[ород] Полтаву, по случаю празднования двухсотлетней годовщины Полтавской битвы 27 июня сего года, единогласно постановила: просить Вас отправиться в качестве Представителя от г[орода] Екатеринослава в гор[од] Полтаву для принятия участия в праздновании дня двухсотлетней годовщины Полтавской битвы⁷, имеющем быть 27 июня сего года. Изложенное считаю приятным долгом сообщить Вам, Милостивый Государь.

Городской Голова Эзу, Городской Секретарь Набиркин».

Сейчас я справлялся относительно возмещения расходов по поездке, оказывается, что проезд и суточные 10 руб. по день возвращения.

В Музей принес с выставки картины и витрину и все водворил на свое место, а Ваши картины пока поставил в коридоре Вашего будынка. В Музее и в Вашем будынку все, слава Богу, добре.

Любящий Вас Н. Сластён.

P.S. Сегодня посылаю И[лье] Е[фимовичу] Репину⁸ снимок с «священных ножей». На днях приезжает Мокржецкий; жалованье за Май выдать ему, или подождать? Жду Вашего разрешения.

ДИМ. Арх- 14278.

№ 632

ЛИСТ М. Г. СЛАСТЁНА

24.05.1909.

Катеринослава – Юр'ївський завод

Мая 24 дня 1909 г.

Дорогой Дмитрий Иванович!

Из Консистории получилась бумага: «Екатер[инославская] Дух[овная] Консистория от 21 мая 1909 г. за № 11373. Прихожане Николаевской церкви с[ела] Екатериновки, Ростовского-и[а]-Д[ону] округа обратн-

лись в Консисторию с ходатайством разобрать старую церковь в означенном селе, в виду чего Консистория имеет честь просить Вас, Милостивый Государь, уведомить Консисторию: не встречается ли с Вашей стороны каких-либо препятствий к удовлетворению этого ходатайства. Член Консистории Священник Трифон».

Я смотрел «Материалы для историко-статистического описания Екатеринославской Епархии». В Ростовского-на-Дону уезде такого села нет. Екатериновка, есть в Павлоградском уезде с. Катериновка (ныне с. Петровское) и церковь во имя Святой Троицы.

Был 20 мая Вистедт, принес счет за купленный им у В. М. Костылева серебряный браслет с головками носорогов за 20 руб. Пять рублей, он говорит свои заплатил, а 15 руб. я ему доплатил, согласно его слов, что между Вами было такое соглашение. Он же передал древнегреческую серебряную монету от начальника депо станции Юзово. 22.V. был командир Феодосийского полка полковник Влад[имир] Павлович Талырен, очень желал Вас видеть и убедительно просил известить его о Вашем возвращении. Купил I том «Истории запорожских козаков». Сегодня получил от И[льи] Е[фимовича] Решина письмо с просьбой скорей выслать фотографии «священных ножей», письмо послано 18 мая, а я фотографии послал 20 мая.

Яков Георгиевич¹ уехал вечером в 10 ч. 22.V.

Ив[ан] Попов зал под грунтovку выгoтoвил, ждет пока высохнет, 26 мая думает начать первый грунт, а совершенно окончить покраску не раньше 1 июня. Садок выполoлн, деревья и цветы поливаются ежедневно. В Музее и в Вашем будынке все обстоит благополучно.

При сем посылаю заказ[ное] письмо от Чепова², сегодня мною полученное. Берс убедительно рекомендует Вам печатать автобиографию не в Губернской типографии, а в типографии Барановского - щирого украинца, который отнесется к этому с любовью, а главное, что его типография оборудована новыми машинами, специально для сего приспособленными. Як прикажете поступить?

Цілую Вас. Ваш серцем и душой Н. Сластен.

Зараз приїздили Князь и Княгиня до Вас, просили Вам кланяться, казали, що побачимся в Полтаві, и приглашают Вас на всю осень в Котовку.

ДИМ. Арх-14279.

№ 633

ЛИСТ М. Г. СЛАЕТІОНА

2.07.1909.

Катеринослав-Саки
Июля 2 дня 1909 г.

Дорогой Димитрий Иванович!

Меня поразило Ваше сообщение о Сватоше¹, так вот где ему приде-

тся австрийскую военную службу отбивать, в Тобольской губернии. Однако, они один другого стоят. Относительно Мокржецкого будьте покойны, без Вашего позволения я даже на его письмо не отвечаю, он уже больше меня не проведет; первый раз я сделал ошибку потому, что не знал его, что он за гусь.

У нас всё, слава Богу, благополучно, и в музее и в Вашему власному будинку. В садочку цвіти поливаются із пеньковой кишки, дідок аж не нарадується, що як удобно поливать. Учора зварив варенья із смородины, а післязавтра буду обривать вишні, теж для варенья, а малина ще зелена, так що прийдеться аж на той неділі рвать її.

Роя Юхим стереже с дідом по череді і зміня его на обід, бо Александр може сосліпу прозівать его. Пришла от редакции «Рада»² посылка без цены на Ваше имя, в виде книги, или же Вашей рукописи, я ее не распечатывал, як прикажете чи переслать її Вам, чи нехай дожида Вашего возвращенія? Вас питала мадамгузель Сергеева, та Євгенія Кириловна³, більше нікого не було.

В дар музею поступило от Каленика Слесаренка 17 ш[ту]к бронзовых стрелок, две железных, три кремневых и два скребка, одна очень хорошо сохранившаяся бронзовая небольшая фибула, кусочек бронзового ножа, 6 ш[ту]к разных украшений сбруи, а может быть пояса, в виде сердечек и круглых пуговиц с проволочным стерженьком вместо ушек, и несколько железных фрагментов. Все эти предметы им найдены в песчаных кучутурах близ с[ела] Мануйловки Новомосковского уезда.

От Бориса Григорьевича Хватевского поступило две медных монеты: 5 коп. = 1760 г. и 10 коп. = 1833 г.

Оце прышла газета «Рідный Край»⁴ на Музей и В. П. Гегело. Желая Вам побільше здоровья і дай Бог Вам избавиться от Вашей хворобы.

Душою и сердцем любящий Вас Н. Сластён.

ДИМ. Арх-14280.

№ 634

ЛИСТ М. Г. СЛАСТІОНА

7.07.1909

Катеринослав — [Саки]

Дорогый Дмитро Иванович!

Посилаю Вам полученное мною 6-го июля предложение Киевского Округа Путей Сообщения.

От Начальника Александровских мастерских Екатер[ининской] ж[елезной] д[ороги] поступило в дар Музею кусок окаменелой кости (?), найденной во дворе Александровских мастерских в навезенном песке.

От Н. Ф. Трепке фотография; пол-китайской чумизы, культивируемой в Покровском имении В[еликого] К[нязя] Михаила Николаевича¹.

В Музее и в Вашему власному будинку все обстоит благополучно. Учора начав варить варенье из вишен, остальные вишни буду сушить. Бида с яблоками, багато падають, та все червивые, дідок риже та ниже ныжи из них. Я, со всех фруктов, яки тилько маються у Вашему садку, буду варить варенья. Уже зварена смородина и вишня, думая из кружовника, малины и абрикос.

Серцем и душою Ваш Н. Сластён.

7.VII.09 г.

ДИМ. Арх-14281.

№ 635

ЛИСТ М. Г. СЛАСТІОНА

26.07.1909.

Катеринослав-Саки

Июля 26 1909 г.

Дорогий Дмитро Іванович!

Був оце я на Амурі и дивився Вашу власну хатину. Вона уже окончена зовсім, внутри и снаружи, осталась одна покраска. І[ван] Попов приступе до покраски і каже, що к 5-му августу покраска буде готова. Як прикажете, чи наймать [...] по 10 руб. у місяць. Волошко казав, що у его є желаюці знять за цю ціну. Був у мене із французского завода на Амурі робочій, давав по 12 руб., но тилько щоб на три года контракт; 2) пользоваться всей площадью как огородом; 3) ремонт на Ваш счет; 4) платить по полугодиям. Я ему назначив день, щоб умовиться для того, щоб сообщить Вам, а він не прийшов, а це вже друга неділя і глаз не каже.

В Вашему власному будинку все в наилучшем порядке, дідок старається – гарний и добросовестний він чоловік, на его вполне можно положиться, тильки одно було погано, що він багато кой-чего почерпнул от Якубовича, своего просветителя, ну а тепер все проходе.

Дмитро Іванович! Як Ви думаете солить на зиму огірків і ще какой огородини, то напишіть, я буду це мать в виду.

Берс як брехав, так и бреше, і досі ніяк не збереться подивитись пчел. Сегодня я опять був у его - він аж забожився, що завтра – 27 непременно прийде. Він каже, що вряд ли тепер могут они роиться, а если у них есть маточники, то можно их будет разделить пополам семью.

І[ван] Попов говорит, что Вы ему говорили, чтобы в Ваше отсутствие он выкрасил пол в спальне, как прикажете красить или нет?

Пришли накладная, стеклянная лабораторная посуда, выписанная Мокржецким, и посылка от Русского Энтомологического общества на разные принадлежности, наложенный платеж 35 руб. 67 коп., а накладная на

посуду на 92 руб. 85 коп. Как прикажите получить их? (деньги у нас есть).

В Музее все слава Богу, гарно и благополучно. Оце Стасюк привів 4-х чоловік галичан, яких-то судій, дуже хотилось їм Вас бачить. Всі вони уклоняються Вам і бажають доброго здоров'я. В[асилий] П[істрович] Гегело теж жєла Вам більше здоров'я.

Посылаю Вам газету «Утро», присланную из Харькова на Ваше имя.
Душою и сердцем любящий Вас

Н. Сластѣн.

ДИМ. Арх-14282.

№ 636

ЛИСТ М. Г. СЛАСТІОНА

31.08.1909.

Катеринослав-Котовка

Августа 31 дня 1909

Дорогой Димитрий Иванович!

Вчера 30 августа в 10 час[ов] вечера получена на Ваше имя телеграмма, которую я при сем прилагаю, а также и письмо Московской Губ[ернской] Зем[ской] Управы. У нас все обстоит [хорошо], как в Вашем власном будинке, так и в Музее.

Ив[ан] Попов на свое место поставил старика, очень симпатичного, Киевской губ[ернии] Каневского уезда Степановской волости с[ело] Яблоново Степан Саввов[ич] Подгайный, 57 лет. Ив[ан] Попов ручается за него головою. Грыцька рассчитал 30 августа. Овчаренка никак не дозовусь, посылал разов 5 или 6, все обещает прийти.

Берс тоже божится, что пчел переведет в рамочный улик, но, как видно, им придется и зимовать так.

Бедный Дерябкин¹ сидит без места и без копейки, плачет иногда, вчера застал его в слезах, так говорит, что насморк такой сильный, что даже невольно слезы льются. Страшно он изменился, еще больше похудел.

Димитрий Иванович! Ив[ан] говорит, что красить деревянные цветочки (кадочки, в которых растут цветки) нельзя, что будто бы это повлияет на рост и здоровье цветка, узнайте у садовника, верно ли это.

Подставки под цветы 4 ш[ту]ки, плетеные, и три тубаретки будут выкрашены зеленою блестящею краской. Мебель Я[кова] Г[еоргиевича] Гололобова, мягкую, выбили, вычистили и напшувалы, бо кой-где попадалась моль (мотыльки).

Дай Вам Бог доброго здоровья, любящий Вас сердечно

Н. Сластен.

ДИМ. Арх-14283.

№ 637
ЛИСТ М. Г. СЛАСТІОНА

6.09.1909.

Катеринослав - Котовка

Сентября 6 1909 г.

Дорогой Димитрий Иванович!

Макаренко предложил место конторщика в Распорядительном Комитете П[авлу] Е[вграфовичу] Дерябкину с жалованием 75 руб. в месяц, он уже с 1-го сентября работает там.

Ив[ан] Попов уже зашпаклевал пол в Вашей спальне, сегодня будет чистить его пемзой. На Амур я сегодня пойду после 4 час., все разужнаю и сдам в найм дом. В Музее и в Вашем власном будынку все обстоит благополучно.

Дмытро Иванович! Як Вы скажете, чи красыть краскою деревянные кадочки, в которых растут цветки. Ив[ан] Попов говорит, что от покраски портятся цветки, я сам не решаюсь без Вашего разрешения покрасить.

С Лехницким никак не могу сладить, еще и до сих пор не отпечатал «Сагайдачного» и «Взятие Кафы», все завтра да сегодня.

Посылаю Вам письмо на Ваше имя, пришло только вечером вчера.

Щасты Вас Боже здоровычком.

Душою и сердцем любящий Вас Н. Сластён.

Прошу передать мой искренний привет князю и княгине.

ДИМ. Арх-14284.

Лист написано на музейному бланку. На конверті печатка Д. І. Яворницького.

№ 638
ЛИСТ М. Г. СЛАСТІОНА

9.09.1909

Катеринослав - Котовка

Сентября 9 дня 1909 г.

Дорогой Димитрий Иванович!

Я получил присланное Вами письмо бывшего сторожа Музея Григория Педченка, которого Вы приказали мне рассчитать и которого Вы же не приняли на порог своего дома, когда он пришел к Вам с какой-то просьбой. И вдруг стоило этому негодяю написать Вам самую пошлую сплетню, Вы, подчеркивая красным карандашом написанное им, что Музей открывается в Ваше отсутствие в 11 час[ов], это ставите мне на вид, что Вы доверяете словам этого мерзавца. Конечно, при таких обстоятельствах мне оправдываться, когда вопрос стоит о доверии, нет основания, это Вы можете узнать от тех же сторожей и человека совершенно непристрастного — это П[авла] Е[вграфовича] Дерябкина, который Вам может подтвердить,

что я встаю в 7 час[ов] утра всегда регулярно, ложусь же спать $\frac{1}{2}$ 11 ч[асов], в 10 ч[асов] вечера. В 8 ч[асов] утра Музей всегда открыт. Да, я не из тех людей, которых можно донять только дубинкой. Ваше каждое слово для меня закон. И этого закона я никогда не изменяю, потому что в плодотворной работе нужно душевное спокойствие, которого за деньги не купишь и которым я очень дорожу. Для меня довольно Вашего строгого взгляда, чтобы я уже начал волноваться и страдать, а не говоря о замечаниях[x] и выговорах, которые стоят мне немало здоровья.

Дорогой Димитрий Иванович! Я у Вас служу уже 4-й год и за это время Вы мне ни разу по службе не сделали замечания, а все недоразумения, какие только были, все происходили от сплетен сторожей и их присных. И Вы сами же не раз удостоверялись, что это были грубейшие сплетни, ради известной цели со стороны всех этих пр[о]дажных фарисеев.

Это обстоятельство наводит на некоторое размышление: если сегодня Вам напишет один, завтра другой (потому, что я его могу подтянуть по службе и это ему не понравится) сторож, а Вы, даже не проверив справедливости их наветов, будете ставить мне на вид, то выиграет ли от этого дело? Это раз, а второе – сам собою является вопрос о доверии, и возможно ли дальнейшее мое пребывание на службе у Вас при таких обстоятельствах? Если Вы сомневаетесь во мне, то я могу хоть сейчас оставить это место, но жить и зависеть от всяких негодяев я не могу, это выше моих сил.

В Музее и Вашему властному будынку все обстоит благополучно.

Любящий Вас Н. Сластен.

ДИМ. Арх-14285.

№ 639

ЛИСТ М. Г. СЛАСТОНА

15.09.1909.

Екатеринослав-Котовка

Сентября 15 дня 1909.

Дорогой Димитрий Иванович!

Меня очень печалит состояние Вашего здоровья. Екатерина Иванова Кранц рассказывает, что в Котовке, благодаря плавням, по вечерам бывает страшно сыро, не влияет ли на Ваше здоровье это обстоятельство?

Относительно Ив[ана] Попова: он только на время поставил этого старика, пока он рассчитается с Машевской, что может случится не раньше 1-го октября. Печи испробовали – одна дымит, которая обогревает кабинет и зал В эту пятницу, 18 сентября, он обещал привести печника осмотреть её, а сажу начали с сегодняшнего дня – трубы и боровки чистим.

Овчаренко комод исправил, перечистил, исправил и отполировал, все сделано очень добросовестно. Пол в спальне выкрашен, но еще не

покрыт лаком, даю ему выстояться хорошенько. Цветы я уже перенес в зал, потому, что утренники очень холодные, попортили кое-где листья у пальмовых. Ка[в]уны солить начну с этой недели. Полковник Солодковский просит, чтобы заодно и на их долю солить в одной кадке, в расходах он участвует пополам.

В Музее и в Вашему власному будынку все обстоит благополучно. Полковник Тальгрэн прислал в дар Музею пять томов «Земля и люди. Всеобщая география».

Г[осподи]н Кисличный принес в дар Музею очень редкий экземпляр дикой утки, совершенно черной, больших размеров, шкурку которой я отослал в Александровск А. В. Семионову для препарирования.

Щасты Вас Боже здоровьячком.

Серцем и душой любящий Вас Н. Сдастен.

P.S. Лехницкий фотографии Сагайдачного сделал, я уже отослал две в Феодосию го[споди]ну Колли, а две оставил для Музея.

ДИМ. Арх-14286.

№ 640

ЛИСТ М. Г. СЛАСТІОНА

[1909]

Катеринослав – Котовка

Дорогой Дмитрий Иванович!

Буфет заперт, ключ, наверно, у Вас спрятан потому, что в замках его нет, и Охтыз его не брал. Грыщка держу только до тех пор, пока Иван найдет на мисяц заместителя себе, он думает окончательно разделиться с Машевской в первых числах сентября. Он предлагает, чтобы его жена переменила на день Охтыза, если Вы разрешите, то я так и сделаю.

Строменко поехал в Никополь 26 августа. Я спрашивал Вас[илия] Петровича¹ на счет денег для поездки Строменка, он согласился и просил меня выдать ему на дорогу (15 руб.).

Дерябкин и до сих пор еще тут, не везет ему, бедняге, везде отказали.

В Вашем власном будынку и в Музее все обстоит благополучно.

Серцем и душою любящий Вас Н. Сдастен.

P.S. При сем посылаю присланное на Ваше имя письмо и счет за отпечатанную автобиографию Т[араса] Шевченка².

Счет

за печатание брошюры «Матеріали до біографіи Т. Г. Шевченка»

Губенской Типографии за отпечатание 500 ш[ту]к брошюр - 60 р.,

Берсу за фототипию 78 р. 75 к.
Извозчики, трамвай и др. 2 р. 10 к.

Итого

140 р. 85 к.

ДИМ. Арх-14292.

На конверті червоний сургуч з печаткою Д. І. Яворницького.

№ 641

ЛИСТ М. Г. СЛАСТІОНА

20.09.1909

Катеринослав - Котовка

Сентября 20 дня 1909 г.

Дорогой Димитрий Иванович!

50 экземпляров «Материалы до биографии Шевченка» я отправил в «Киевскую Старину» и один в редакцию «Нового времени».

Как прикажете относительно печи в Вашем будынку, которая обогрывает кабинет, она дымит и как видно испорчена потому, что дым выходит и с нижнего душника, и с верхнего; ее придется переделывать и пока за погоды. Сажу уже ведь вытрусил во всех печах и боровках. Ка[в]унов (10-12 руб[лей] сотня) для солки, как прикажете, купить с полсотни?

На прошлой неделе была комиссия в лице Доллежаля¹, Ф. Булацеля² и других, осматривала трещину в здании Музея и пришла к заключению, что асфальтовый настил вокруг здания Музея необходим, и поручила мне написать бумагу в Губ[ернскую] Зем[скую] Управу с просьбой устроить асфальтовый настил вокруг здания. Но Губ[ернская] Зем[ская] Управа, в лице ярого оппонента фон-Гесберга³ (по словам Доллежаля), отказала. Старый же асфальтовый тротуар уже наново перелит бесплатно жидом Щедровичем, на основании данного им письменного обязательства на 10 лет за прочность. Сегодня лопнули в двух местах старые водопроводные трубы у здания Музея. Я попросил Доллежаля осмотреть их, оказалось, что они все перержавели, а потому он советует переменить их все - около 22 саж[ней]. Если этого не сделать теперь, то зимой эта работа обойдется в два раза дороже. Я был у Бродницкого по этому поводу; он разрешил произвести эту работу без созыва Совета, а когда соберется Совет, тогда доложить ему как о расходе исключительном.

Сегодня я был у князя⁴, он мне предложил устроить ему покупку имения и говорил, что это Вы ему посоветовали меня. Дорогой Димитрий Иванович! Я не нахожу слов, чтобы выразить Вам свою искреннейшую благодарность за Ваше такое высокое мнение обо мне.

Дорогой Димитрий Иванович! Ради Бога, прошу Вас простите меня, я Вас оскорбил тем предположением, которое вкралось мне в душу, я был

глубоко не прав, но теперь я вижу и сознаю свою вину. Как бы Вы на меня ни смотрели, я Ваш раб до гроба, потому что за все Ваши благодеяния я могу только заплатить Вам своею искренней преданностью до гробовой доски

Любящий Вас Н. Сластен.

При сем прилагаю Вам два письма, адресованные на Ваше имя. P.S. Получился «Словарь украинской мовы», 4 том⁵. Как прикажете поступить с углем? Толстиков отказался доставлять кокс, а заготовить уже пора. Королевич рекомендует очень порядочного жида Чечика; а Управа – старого поставщика Когана. Кому дать заказ?

ДИМ. Арх-14287.

№ 642

ЛИСТ М. Г. СЛАСТИОНА

25.12.1911.

Катефинослав - Катефинослав

25 декабря 1911.

Глубокопочтимый и дорогой Димитрий Иванович!

Честь имею поздравить Вас с праздниками Рождества Христова и наступающим Новым Годом и от искренних души и сердца пожелать Вам всего, всего наилучшего и прекрасного.

Я и мои старички усердно молим Всевышнего Творца, чтобы Он продлил и укрепил Ваше драгоценное здоровье, на счастье и великую радость всем обездоленным и угнетенным судьбою, прибегающим под Ваше великосердечное покровительство и заступничество.

Дорогой Димитрий Иванович! Все мое существо переполнено чувством беспредельной благодарности к Вам за Ваше великодушное и чисто отеческое отношение ко мне, которое Вы проявляли с самых моих юных лет, и благодаря которому я достигал, как материального, так и общественного положения. За все те благодеяния, которые Вы оказали мне и моим родителям, я не в силах выразить то глубокое чувство благодарности и преданности, которое я испытываю, оно слишком велико и душевно, чтобы передать его моим безжизненным пером. Дай Бог Вам, дорогой Димитрий Иванович, исполнения всего того, чего Вам только желательно. Вам искренно преданный и навсегда благодарный душою и сердцем

Н. Сластен.

ДИМ. Арх-14290.

№ 643
ЛИСТ М. Г. СЛАСТИОНА

25.10.1913.

Катеринослав - Катеринослав

Глубокочитимый и дорогой Димитрий Иванович!

Имею честь поздравить Вас с днем Вашего Ангела и от искренних души и сердца пожелать Вам здоровья и полного благоденствия.

Дорогой Димитрий Иванович, извините меня, что я позволю себе обеспокоить Вас своею просьбой. Мне необходимо иметь удостоверение от Вас о прохождении мною службы в Музее А[лександра] Н[иколаевича] Поля с 1906-го по 1910 включительно, для заполнения в ныне составляемом Губернской Земской Управой моего формуляра. Будьте великодушны, дорогой Димитрий Иванович, не откажите моей глубочайшей просьбе.

Искренно любящий и преданный Вам Н. Сластен.

25.X.1913 года. Екатеринослав.

ДИМ. Арх- 14291.

№ 643-а
ЛИСТ М. І. СЛАСТИОНОВОЇ

1898

Петербург - Москва

Опанас уже цілу неділю хворий, писати не може; як одужає, сейчас напише, бо є що. Кланяємось Вам усі.

Щиро приязна і прихильна

Марія Сластьонова.

ДИМ. Арх-20254.

№ 644
ЛИСТ В. Д. СМЕРНОВА

1.10.1887.

Петербург - Петербург

Разберите мне, дорогой Василий Дмитриевич, эту турецкую надпись, сделанную на оловяном блюде, хранящемся в одной из запорожских церквей И, пожалуйста, скорей.

Д. Эварницкий.

Петербургская сторона, Александровский проспект, д. № 9.

Означенная надпись содержит в себе имя владельца блюда, но второе слово нехорошо скопировано и потому не разбирается. В транскрипции это будет: «Сахыбу-гу. Хаджи Али», а в русском переводе: «Хозяин его

(т.е. бюда) ... Хаджи Али». Вот и всё.
Ваш В. Смирнов.

ДИМ. Арх-22493. Адреса: «Его Высокоородию Дмитрию Ивановичу Эварницкому. Петербургская сторона, Александровский просп., д. № 9».

№ 645

ЛИСТ В. Д. СМИРНОВА

31.12.1890.

Петербург - ст. Сидра Сокальскаго пов. Гродненской губ.

Многоуважаемый Дмитрий Иванович!

Дело, о котором когда-то у нас была речь, возникло. Антонов умер. Алексеева нет, но на днях ожидают его. Начальница не прочь от моей кандидатуры, но говорит, всё зависит от Алексеева; надо, [говорит], к нему обращаться и к нему иметь заручку. Таковой у меня, кроме Вас, не имеется. Не соизволите ли замолвить слово? Я бы ничего больше не просил Вас сделать, как только написать ему (если Вы не имеете в виду сами вскоре быть здесь), что если, мол, к Вам явится такой-то и сошлётся на меня, как на знающего, что он за человек, то, мол, вот он какой и какой, и напишите по совести, что Вы обо мне думаете по отношению к известному Вам вопросу. Что касается до конкуренции Лапченко, то начальница показывала мне чьё-то письмо, в котором ей сообщают, что Лапченко уже получил назначение в [Смольный], [...].

Удружите, приятель, если во что-нибудь цените и мои маленькие услуги Вам, да, ведь, и будущее в руках Божьих.

Желаю здравия и счастья в наступающий новый год.

До свидания. Искренно преданный Вам

В. Смирнов.

СПб., 31 дек. 1890.

ДИМ. Арх-22494. Адреса: «Заказное. Гродненской губ., Сокальского уезда Почтовая ст. Сидра. Его Высокоородию Павлу Кузьмичу Бабошину, для передачи Дмитрию Ивановичу Эварницкому. // СПбург. Басков пер., д. № 33, кв. № 35».

№ 646

ЛИСТ В. СОБОЛЕВА

31.07.1909.

*Самарский монастырь Новомосковском пов.
Катеринославской губ. - Катеринослав*

Ваше Превосходительство, господин профессор Дмитрий Иванович!

В бытность мою служителем музея, содержащего, благодаря Вашим трудам, различных родов редкостные коллекции, я исполнял возложен-

ную на меня обязанность честно и аккуратно, но напались недобрые люди, оклеветали меня, и я потерял свой авторитет в Ваших глазах и был рассчитан. А так как Вы ко мне имели добрые отношения, то позвольте выразить за них Вам искреннюю благодарность.

Ваше Превосходительство, не подумайте, что я приношу благодарность с лестью, чтобы снова поступить служителем к Вам – нет, я живу в настоящее время в С[амарском]-Николаевском монастыре при такой же плате, как и у Вас жил, т. е. 15 р. в м-ц, и живётся, слава Богу, хорошо.

Считаю не лишним сообщить Вам, что в монастырском подвале есть люстра, которую, как будто бы подарил в монастырь московский купец из того здания, в котором находился Наполеон¹ во время его вторжения в Москву².

Не поставьте в труд передать мой привет уважающим и ненавидящим меня.

С искреннейшей благодарностью к Вам пребываю

Василий Соболев.

1909, 31/VII.

ДИМ. Арх-19368. Адреса: «г. Екатеринослав, в музей имени Поля. Его Превосходительству г-ну профессору Димитрию Ивановичу Эварницкому».

№ 647

ЛИСТ В. СОБОЛЕВА

6.04.1910.

Самарський монастир - Катеринослав

Ваше Превосходительство, Димитрий Иванович!

Имею честь поздравить Вас с преддверием Светлого Христова Воскресения, от души желаю Вам как встретить, так и проводить оный в полном здравии и благополучии.

Ваше Превосходительство, я слышал, что Вы были в Египте¹, так прошу Вас убедительно, расскажите мне, хотя в нескольких словах самое главное, что Вы там видели. Меня это очень и очень интересует.

Затем передаю свой искреннейший Вам привет с пожеланием всех милостей от Господа Бога. Остаюсь глубоко уважающий Вас

Василий Соболев.

1910 года апреля 6 дня.

Адрес: Новомосковск, Самарско-Николаевский монастырь.

ДИМ. Арх-19356.

№ 648
ЛИСТ І. А. СТРАТОНОВА

[...].12.1917.

Казань - Катеринослав

Милостивый государь Дмитрий Иванович!

Не имея чести знать Вас лично, по указаниям М. С. и А. С. Грушевских, обращаюсь к Вам с покорнейшей просьбой, не будете ли любезны сообщить мне некоторые сведения по очень важному для меня научному вопросу. Занимаясь положением крестьянского управления и самоуправления в XVIII в., имею большую нужду познакомиться с делопроизводством Екатеринославской казённой палаты. Зная, что Вы также интересуетесь местной историей и очень хорошо осведомлены в архивах Екатеринослава и других городов, прошу Вас не отказаться сообщить мне, где, если они вообще сохранились, находятся дела названной Палаты? И если Вам известно, где находятся, то не знаете ли: сохранилось ли делопроизводство Экспедиции директора экономии.

Заранее прошу Вас принять мою благодарность. Сообщением же настоящих мне сведений премного обяжите.

Ваш покорный слуга: прив[ат]-доц[ент] Казанского университета

И. Стратонов.

Адрес для ответа: г. Казань, Первая Гора, д. № 42. Иринарху Аркадьевичу Стратонову.

ДИМ. Арх-19293. Адреса: «г. Екатеринослав (губ.). Его Превосходительству Димитрию Ивановичу Эварницкому, господину директору Научно-Исторического музея».

№ 649
ЛИСТ В. І. СТРОМЕНКА

2.08.1901.

Катеринослав — с. Веселе Олександрійського
пов. Катеринославської губ.

Вельмишановний Дмитро Іванович!

Першого цього августа я приїхав в Катеринослав, щоб Вас зустріти на пароході, але, на великий мій жаль, не зміг Вас побачити.

По расписанію пароходи приходять із Криминчука в Катеринослав в 5 год. утра. І вечора першого ав[густа] я побіг на пристань в 4 години утра, коли трапилось так, що той пароход та прийшов аж у 8 годин вечора, а той, що повинен був прийти в 5 ч. вечора, та прийшов аж в 8 г. ут. 2 ав. Щоб запевно Вас зустріти я так робив: їхав на пристань і, як що вже пароход прийшов, то зараз же на вокзал (бо я гадав, що Ви може прямо з пристані та на жилізницю), а як і там не знаходив, тоді вже прямо до Алек-

сеева, чи туди часом не заїхали. І отакічки два дні проробивши все - таки Вас не зустрів.

Тепер оце сидю та й думаю, чи Ви вже проїхали, а чи може які несподівані справи задержали Вас в Полтавщині. Я б, положим, і сам доїхав до Александровська, также-ж дальші не мав би спроможності подвигати. Оцего листка шлю до Вас, надіючись на промисел Божий і популярність гр. Канкріна¹ в Алекс. повіті, позаяк адресу скомпонував дуже [приблизну].

Сьогодні оце ще скільки разів навідаюсь до пристані, і, як що Вас не знайду, то мабуть таке, що почемчикую впіять до діда на баштан. Я, бачите, весь іюль так і не сходу з баштану. У діда з бабою так розворушив старовину, що вони міні одно тнуть запоріжських пісень, а дід ще напридачу шкваре на сопільці “Сіромахи”. Був нідавно на хуторі Микити Коржа², в надії знайти яку-небудь старовину, і таки знайшов, тільки не знаю чи зона дуже цікава.

Вже це-б то в правнука М. Коржа зостався план его хутора, виданий ему кошовим. Він зовсім не похож на теперішні плани, і скорійше походе на картину, бо там нарисовані і річка, і сад, хата, всі служби, Корж в саду і даже лелеки на дереві. Той план видан ему 3-го мая 1832 року, значинця за 3 роки до его смерті. Під малюнком написані вірші, хоч міні здаєця, що вони скоріше написані яким-нибудь бурсаком; як що міні не вдасця вимантачити его в Коржа, то я вже небізпременно здію копію³.

Я хочу числа 20-го вже подаваця в Москву, як ніщо не поміша. Безмірно жалію, що не побуду з Вами на роскопках і бажаю Вам добуть в могилі цілісінького запорожця.

Прощайте! Дмитро Иванович!

Зостаюсь щиро, щиро Вас поваж. і зо всім гамузом

Ваш В. Стременко.

ДІМ. Арх-19937.

Адреса: «г. Александровск Екатер. губ. В имение графа Канкрина «Веселое» Его Превосходительству Димитрию Ивановичу Эварницкому».

№ 650

ЛИСТ В. І. СТРОМЕНКА

22.08.1901.

Катеринослав — с. Веселе, ст. Краснокутівка, Олександрівського пов.

Високоповажаний Дмитрій Іванович!

Оце вже я і в Ярусалімі, чи то пак в Катеринославі. І добре зробив я, що не зостався в Александровському, позаяк, приїхавши в Катеринослав, застав батька, прямо таки нинароком - міні щось дуже ,таки везе послідні часи, мабуть, з легкої руки граха. Ті хвилини, які я провів з Вами, будуть для мене завжди незабутніми і найкращими. От щирого серця повідаю Вам, що з Вами, я зовсім перерождаюсь і після почуваю в собі стілько сили і відваги,

що всі пакості будучі і ті, що ще будуть, здаюця міні химерними вигадками. Я тепер дуже добре зрозумів і оцінив, що благо тому чоловікові, в котрого маїця міцна нравствина і духовна підпора, а біз пего він, як билина в полі.

Ви, Дмитро Іванович, воскресили мене, бо до тих часів, поки я Вас не бачив, ходив у тьмі і не знав, що я і хто я; і тепер Ви для мене, як те джерело цілюще і живуще, де я мушу, з Вашої бізмірної ласки, набираця сили, щоб відаячить Вам і віддаты її на те, на що і Ви все своє життя положили. Ви так багацько зробили міні всякого добра, що я вже не маю надії і всім собою заплатити Вам - а проте я весь Ваш зо всім гамузом. Тепер у мене одно найщиріше бажання: скоріш Вас побачити.

Був у Бродницького¹, тільки не застав дома, бо поїхав він до себе в масток. У пана Гуковського² просю вибачення, що не зміг переслать ему листка із Краснокутовки. Як тільки я приїхав, то нікогісінько на станції не було, а сторож сказав, що “здаєця нема”, а після виявилось що с.

Дуже жалкую, що до кінця не досидівся – самого смаку та й не побачу. Скажіть Ользі, що я їй кланяюсь і прямо аж скучив.

Поклоняюсь Конці², лукам і мутлі. Як раз попав на свайбу – думали вже, що я і не приїду. У Москву виїду першого сентября – та й не хочиця в анахтимську. Оце як приїду, то зараз же викоришую на всі боки попа – вже анахтима начина пакостити.

Прощавайте!!!

Ждатуму Вас з великим нетерпінням. Зост[аюсь] щиро Вам пред.

В. Стромєнко.

ДІМ. Арх-19929.

Адреса: «г. Александровск, ст. Краснокутовка, в имение гр. Канкринна Весёлое. Его Превосходительству Димитрию Ивановичу Эварницкому».

№ 651

ЛИСТ В. І. СТРОМЕНКА

9.04.1902.

[Москва] - [...]

Високоповажний Дмитро Іванович!

Одібрав я сьогодні від Вас телеграму, та й принів, не знаючи що робити, бо у мене Ваша лекція записана так, що я тільки сам розчовпаю, та й то з натугою. Я раптом кинувся до Євгенія Адрієвича, повідав ему всю цю причину, поміркували ми трохи, та й знайшли ваші власні лекції, – оце їх і прислаєм до Вас.

Всім кошєм бажаєм, щоб Сагайдачний¹ запалив Гаагу, як колись палив він Кафу^{1а}, і щоб стягав собі він славу, ще ліпшу від старої.

Ще поздоровляєм Вас, Дмитро Іванович, з великим святом, великим тільки там, а ні в Москві поганій. Поклониця від нас запорожцям!!! Ждемо вас, та

ні дождемося - як прибудете, то й нам легше дихатиміця, Прощавайте!..

Зост[аюсь] Ваш з гамузом В. Стромєнка.

Щиро коханий Дмитро Іванович!

Я уже одіслав Вам заказного п'єсьма з 4-ма листами у Нікополь, а од того часу поки що одібрав тільки одного листа, котрого і посилаю Вам. У владки ми з братом уже були. Владика дуже приязно нас привітав і за-прошував до себе коли-небудь у вечері. У Москві гідота й нудота. Вітаю Вас з Великодними святками і бажаю Вам стрінуть їх веселіш та радісніш чим ми, отут у Москві.

Управитель Бахрушина² жде од Вас звістки, на сго імення, що ви не будете тут жить. Кажє, що Ви буцім-то обіцялись єму черкнути, а через те і дров не продає. Поки що бувайте здоровеньки.

Усею душею прихильний до Вас

Я. Морозовський².

Уклоняйтесь там запорожцям і живим, і мертвим від мене.

Многоуважаемый и дорогой Дмитрий Иванович!

Очень рад, что могу написать Вам несколько слов. Поздравляю Вас з праздником и желаю от всей души всего, всего хорошего.

Папа, мама и братья присоединяются к моему поздравлению и с нетерпением ждут того времени, когда опять увидят Вас у себя.

Искренно любящий Вас

Тарас Сварический³.

9.04.1902.

ДИМ. Арх-19944.

№ 652

ЛИСТ В. І. СТРОМЕНКА

5.05.[1902].

Високошановний Дмитро Іванович!

Вибачте, що я сам не зайшов до Вас, бо був у Ваганова¹, а він зостав мене обідать, та й задержав. Гроші ті, що Вам він хотів видать, дав міні, так що я сьогодні в 5 годин виїхав.

Прощайте ж Дмитро Іванович! Буду ждати того щасливого часу, коли побачу Вас знов, та ще й в Запоріжжі.

В. Стромєнка.

ДИМ. Арх-19928.

Адреса: «Варварка, Кривоколенный пер., д. Бахрушина, Е. В. Б., Д. И. г-ну Эварницкому».

25.05.1902.

*с. Солоне — Kamiшина Миргородського пов. Полтавської губ.***Вельмишановний Дмитро Іванович!**

Не писав Вам листа, аж поки додому не добрався. В Москві гаспідські кзаменти допікали, та й тікав я із неї, як “той” від ладану. Як од’їзжав, то обійшов усіх, а паче всего в Гіляра¹ та Сварича² пробував. Всі прохали Вам низенько, низенько вклонися.

В Екатеринославі першим ділом побіг до музею і як [роз]глядів Ваші древності, то зрадів так, немов би що дуже рідне побачив. Музей хоч малий, а прямо такі ловкенький. Разів з три до его навідувався. Був разів кілька у Курилова³ і в Синявського⁴. Обидва міні здались добрими людьми. Прийняли мене дуже щиро й ласкаво, звичайно, з Вашої ласки.

З Куриловим довго балакали про справи, які Ви міні доручили зробить. Він сказав так: все, що відносиця до музею, залеже од Вас, і Ви маєте право [в’язать] і розрішати, а він тільки підписувати. За гонораром і з усіма справами я мушу до Вас звертатися. Що треба малювати, то теж Ви тільки можете указати, як по праву, так і по компетенції. Тепер, як тільки я щонебудь знайду, або яка притичина трапиця, тоді буду прямо до Вас звертатися. Не знаю тільки, чи буде це Вам зручно?

Першого я вже буду в Никиполі і поки що, то буду малювати ту вікону, яка у Вас була, та Покрову, що на Підпільській Січі⁵ і Шиянів⁶.

Як буду в Александровському, так візьму Ваші лекції про Сагайдачного і привезу в Екатеринослав, і як що той, так і прямо в Будаківку. У Никиполі буду мабуть у Гаркушевського⁷, а хоч і не в его, так Ви шліть листа все-таки на его адресу. Перше оце я довідався, що в нашій окрузі писанок багацько, та ще й чудових. Я їх збираю, та тільки не знаю, чи будуть вони годні до нашого музею? А ще не знаю — збирають тільки запорожські речі, чи й пізніші, як що вони будуть цікаві з художественного боку? У дворі в нашого архірея бачив я звона, справленого коштом війська Запорозького до Нехворощанської обігелі року 1754. Висить він на дзвіниці, котра вже не сьогодні — завтра шкиреберть стане. Урожай у нас, мабуть, добрийчій буде — про ярину ще не можна сказати, а жита до сажня, як де добираюця.

Дома все благополучно. Піп притих. Разів з три приходилось спіткати з ним, так так гаспид зразу і випиваця. Кзаменти мої зійшли благополучно: кругом на п’ятірки виїхав. Бродницького⁸ не застав, бо кудись він виїхав. Карток Шевченка⁹ вишлю Вам сотню, а як що треба більш, то й ще надішлю. Хотів я примірників з пів-сотні залишити в Екатеринославі, мене направили до якогось (нібито українофіла) Кащенко¹⁰. Думаю оце зайти до его.

Низенько Вам вклоняюсь, Дмитро Іванович, і щиро бажаю всего найкращого. Вклоняюсь Петру Олексієвичу¹¹, і буду на кожному місці згадувати про ті незабутні часи, які ми, дякуючи Вам, Дмитро Іванович, провели на Запоріжжі.

Прощайте! Зостаюсь щиро прихильний і Ваш на всі віки

В. Стромєнка.

ДІМ. Арх-19927.

Адреса: «Камішина, Полтавск. губ., Миргородского уезда, имение Будакивка. Его Превосходительству Дмитрию Івановичу Эварницкому».

№ 654

ЛИСТ В. І. СТРОМЕНКА

2.05.1902.

Нікополь - Будаківка Миргород. пов. Полтавської губ.

Нікополь

2-го лютого 1903 року

Високоповажний Дмитро Іванович!

Першого листа одіслав Вам ще з Солоного, не знаю тільки, чи Ви сго одібрали. Як приїхав в Олександровськ, так зразу забіг до Новицького¹.

Він каже, що Ваші лекції про Сагайдачного одібрав після того, як Ви вже виїхали до Москви, і одіслав їх слідом за Вами, в Москву на Вашу адресу. 1-го лютого прибув в Нікополь. Був у попа Васильковського. Ми з ним довгенько бісідували, і знаєте, Дмитро Іванович, що це перший піп, із тих, що міні доводилось бачить, з котрим можна балакати, як з чоловіком. Він так розумно дивився на науку і так підкопує під Святе писання, що я аж возвисилився духом. На моє прохання він зразу з великою охотою згодивсь, і я можу брати з церкви все, що міні буде потрібне.

Гаркушевського² нема дома, так я собі найшов квартиру. Того приятеля, до якого Ви міні раїли зайти в Нікополь, я забув хвемілію. Новицький обіщавсь приїхати до мене, щоб вмісти побувати на Січах. Як їхав до Олександровська, то спіткавсь з графом Канкриним³, звертавсь він додому. Розпитував про музей.

З картками Шевченка щось ні райдять: в Єкатеринославі з великими трудностями 50 залишив, в Олександровському теж насилу, насилу Чигевський⁴ півсотні взяв, а в Нікополь не знаю до кого й поткнувшись з цією справою. Дививсь учора на саркофаг, що стоїть тепер в приставі в Нікополь. Здається міні, що він кругом списаний ні то гієрогліфами, а більше всего якимись восточними (вроди арабськими) надписами. Я хочу їх зкопіювати, щоб можна було дослати потім до якого-небудь знатока восточних писменств (наприклад, Кримський⁵).

Нидалеко од Нікополя об'явивсь якийсь дядько освічений археолог –

колекціонер. Він приносив свої древности до Гаркушевського. Кажуть, що багата колекція. Нікіпольські власти розпорядились пригласити его в Нікіполь, щоб я обдививсь его речі і з ним перебалакав. Як тільки він з'явиться, тоді я Вам про все дрібненько сповістю.

Низенько кланяюся Вам, Дмитро Іванович, і жду Вашої на все поради. Курилов тепер виїхав і за его праве Синявський⁶. Прощайте.

Ваш В. Стромєнко.

ДІМ. Арх-19941. Адреса: «Почтовая станция Камишина Полтавск., губ. Миргородск. уезда, имение Будаковка. Его Превосходительству Дмитрию Ивановичу Эварницкому, // Никополь, Екатеринослав. уезда, от Василия Иоанникевича Стромєнко».

№ 655

ЛИСТ В. І. СТРОМЕНКА

02.06.1902.

Нікополь - Будаківка

Дмитро Іванович!

Здаєця міні наважю, щоб прийшлося прибути до Петра Олексієвича¹, як умовлялись, 15-го іюля, бо в Нікіполі, мабуть, доведеця просидити до 20-го. Євгеній Андрієвич казав, що заїде до Вас 15-го іюня. Я ему намалюю вікону в Нікіполі, а ту, що він узяв, кому-небудь продасть в Полтаві. Так, будьте ласка, пришліть міні в Нікіполь карбованця 10, а в Євгенія Андрієвича, як побачитесь, візьмете.

Моя справа вийшла трошки не так, як я міркував. Гаркушевського дома нема, та хочби і був, то в его зостановиця неможливо, бо як раз ринонт у квартирі йде.

Я взяв з собою 15 карбованців, думав, що хвате, коли 5 кар. зтратив за дорогою, а 10 в Нікіполі віддав за квартиру та за їжу. Тепер я не маю спроможності куди треба поїхати, а скрізь в окрузі багацько цікавих речей об'являється. Із нікіпольської церкви багацько древностей відіслали до Харкова, а ти що міні потрібні, якимсь чудом зостались. Скажіть, Дмитро Іванович, чи телеграмму можна буде до Вас послати, як що понадобится?

ДІМ. Арх-19941.

№ 656

ЛИСТ В. І. СТРОМЕНКА

12.07.1902.

*Солоне - Нікополь, масток В.В.Клейн
с. Солоне*

1902 року 12-го іюля

Високоповажний Дмитро Іванович!

Оце вже я повернувся від запорожців та й сидю дома. Справу свою скінчив, здаєця, добре. Робив уже так, як тільки можна було краще, щоб

ніхто й голкою не підліз. Весь попівський синадріон признав, що копії неукоснительні і чудові, а в Покровськім піп з дядьками досмакувався так, що насилу вже я од їх одкараскався, – [просив], щоб реставриував їм старовинні вікони.

Татар так той уже скушав мене і грушами, і динями і кавунами, аби тільки зоставсь. Так ні, такі не піддався. Я запевнив їх, що прип'ялю їм копію з їхньої ж вікони, бо бачте та в їх на аналої, так її не видко.

Як був у Покровськім, так жив у попа. Він чолов'яга собі нічого – запомігав міні з великою охотою. Новицький трохи [...] міне. Ждав я его в Покровськім до посліднього дня, бо ми з ним гадали вмісті побувать у Сірка¹. Коли его й не було, а тут якраз трапилась у Нікіполь підвода, так і не довелося заглянуть в Капулівку. Не знаю до кого міні тепер звірнуця з малюнками. Курилов за кордоном, Синявський оце теж туди поїхав, а їх місто зайняв Предсидатель казенної палати. Грошей, мабуть, вони міні не дадуть, аж поки Ви не будете в Катеринославі, а як що можна раніш, так Ви б уже писнули кому там треба, щоб скорійши.

Нехай би міні дали карбованців 70, а я б ще намалював до Музея Сагайдачного. Та може б Ви і ще що загадали. Міні б дуже хотілось, щоб перш, чим оддавать малюнки до Музею, Ви їх побачили, бо хоч там вони і вподобляця, так я не заспокоюсь, аж поки Ви не побачете і не скажете свого слова. До Клейна не встиг заїхать, бо вже дуже в Нікіполі та в Покровськім забаривсь. Вікону завезу [...] як-небудь з дому. Як що прийдеця в августі їхать на раскопки, тоді я вже буду сидіти дома і нікуди не забираця. Коли ж роскопок не буде, так я аж до Петра Олексієвича чкурну в августі (як Ви там будете).

Одібрав в Нікіполі Вашого листа і гроші і щиро, щиро Вам, Дмитро Іванович, дякую. Вашого дорогого листа я буду берегти як талісман, і певен в тім, що в тяжку годину життя він міні запоможе, бо кожне Ваше слово, наш славетний батьку, додасть міні і сили на працю і завзятості на ворогів. Без кінця радий, що запобіг Вашу ласку і надію і тепер все життя своє положу на те, щоб справдити її і бути достойним хоть [...] коло ніг учителя.

Низенько Вам вклоняюсь і бажаю скінчити повість так, щоб і на місті не сидилось, як доведєця послухать. Щиро вклоняюсь Петру Олексієвичу, привітайте од мене Євгенія Андрієвича, як прибуде до Вас. Коли треба буде писать міні, ось адреса: г. Екатеринослав, в Солонянское волостное правление Екатеринославского уезда, В. Иоаннікiewiczу Строменко.

Прощайте. Зостаюсь Ваш

В. Строменко.

ДІМ. Арх-19930.

6.08.1902.

*[Котовка] – с. Тарасівка, масток Струкова***Вельмишановний Дмитро Іванович!**

З Катеринослава приїхала до [Жилих] Марья Михайловна Мельничка і дуже бажає Вас бачить, мабуть якесь діло має. У нас все благополучно. Коти всі живенькі, нявкотять, а один, анахтима, так той звик сидать на дзиганку, де Ваше за столом місце. Приїхала до напої барині якась сестра «Вера». Жабам спокію не даю: робив два генеральних походи, н обидва рази звертався з великою славою, як Сірко з Криму. Перший раз нароби́в їм бешкету рушницею, а вдруге, зовсім несподівано, та таку сатанюку пиймав, що аж отетерив з дивовижі. Казнив їх по татарському звичаю і зоставив, щоб і Ви побачили.

Ще одна новина у нас появилась. Як Ви поїхали до Стрюків¹, так тоді кругом хутора стало щось ніблагополучно. Я зразу помітив, що тут діло без чортів не обійшлось. Якось вечірком і підстеріг. І щож Ви думаете? Цілісінька капелія чортулаків у прірві виграла (у тій, що нижче [...]) . Як тільки я наблизивсь та зібравсь їх перехрестить, то вони так і тилеснули по кручах, а одно молоденьке чортиня не встигло, я за ним, воно в куці, – та й заборсалось ріжками в терні. Тоді я его взяв, надів хреста ему на шийку та й посадив его на кладовищі в маленьку пагоду. Я его буду держать, аж поки Ви не приїдете. Треба дознать якої воно породи і чи з наших, чи може чужоземний. А то може й пальтрета з его намалюю. Попрохайте паничів – може вони згодяця, щоб приїхать та вмісті облаву на чортів зробити. Я певен, що здобич буде велика.

Котячий хутір.

6-го августа 1902 року.

*Зостаюсь щирофривил[ьний] и увесь Ваш**В. Стромєнко.*

P.S. Завтра прибуде до нас з Нікіполя мадридська дівниця, чи то пак халера. Задаєця, після страшної и величної драми. О тепер-то заговорить.

Вклоняюсь панам.

ДІМ. Арх-19946.

2.12.1902.

*Солоне - Москва**Соленое*

2-го декабря 1902 року

Вельмишановний Дмитро Іванович!

Пишу оце Вам листа аж із самісінького дому. В Катеринославі не було спроможности, бо зразу за [...] прислали коней. Доїхав до домашних

благополушно, по залізниці теж добре їхалось, тільки біля самісінького Катеринославу трошка потяг задержали. Простояли в Нижнеднепровську годин, мабуть, з чотири (коло мосту сокрушився якийсь потяг, так поправили). Зима лягла чудова, дорога така, хоч котись. Їхать довелось міні із Катеринослава ночной доби, і як же то було чудово серед степу! Місяшно, місяшно, як днем, а сніг білий та рівний скрізь, як море розкинувся, та ще додайте до цього тиху, з гарненьким морозцем годину, а по всьому сніговому морі на бур'янцях та билінках лід од ожеледі горить на місяці та перелівається всіми дорогими самоцвітами.

І ні [...] картина, але Москва з усіма своїми розкошами здасця бідною перед нею. Есть тут об чім подумать, есть чим і дихнуть!... Нічого й казати, що Дніпро замерз.

В Катеринославі пробув тільки один день. Був у Курилова¹ і в Синявського². До Гололоба³ не встиг, а Бродницького⁴ не застав. Синявський каже, що Вам аж три листи одіслав, а од Вас ані жодного не одібрав. Курилов сказав, що зараз же Вам про всі справи дрібненько напише. Було у їх якесь там засиданіє, де дворянство постановило дати поки що пристановище музеєві в Потемкінським дворці. А першого декабрю було губернське земське зібраніє, де й решили про будівлю Музея, а як – того я не знаю в цей час. Курилов дуже жалкує на Синявського. Каже, що той буцим би то дуже палкий чоловік і часто попадає в лабету. Курилов каже, що всю сторію з колекціями Алексєєва⁵ він підняв і навіть в газети про це сповістив. Курилов міні показував телеграмму Алексєєва, де той дуже гнівається і обретається: «Вся эта история - гнусная и скверная ложь». Це власні слова Алексєєва в депеші. Міні здасця, що тепер велику силу треба ладану звісти, щоб одказити діда. Та ще, окрім Вас, нікому, мабуть, і одкидати не вдасця. Проте, як з'їду до Вас і Синявський і Курило, Ви краще самі дознайте, як і що сказали, що ні бізпремінно поїдуть.

Я тепер засів та пишу і що треба готую з наук. Нікуди і не заховаю. Тільки іноді зайду до діда та баби; щоб побалакати про старовину.

Низенько Вам вклоняюсь і бажаю діждати благополушно празника.

Вклониця од мене Гіляю⁶, Кащенко⁷, Спасові⁸ і всім хрещеним людям.

Зостаюся Ваш з душою В. Стромленко.

ДІМ. Арх-19931.

20.12.1902.

Солоне - Москва

Солона.

20-го студня 1902 року

Вельмиповажний Дмитро Іванович!

Оце сидів, сидів та й закортило міні, хоч на папері до Вас промовить слово. Дивна штука: скільки б дома не був, а про Москву і гадкі немає. Мабуть, воно нічого спільного у нас з нею не маїця. Хоч би коли на сміх пошкодував за нею! Це самісіньке пише міні в листі і Морозовський, та ще додає, що: «до віку в неї і не загляну». Еге-ж добре, що сму можна такий зарік давати.

Як би Ви, Дмитро Іванович, знали, яка міні катавасія з бабою! Таке діло виходе, хоч у Москву тікай, коли не хочиш Богу молиця. На моє бізголов'я дуже поладнала баба з попом і тепер підняла против мене христовий поход. Забожилась і перехрестилась, що поверне мене до Бога і що ще гірше – помирє з попом. Завелись у нас із бабою богословські диспути ось з якого побиту. Оце на днях та ходив піш з молитвою, а в нас саме баба була. І тіко ото побачила, що він до хати наближаєця, та зараз до мене: «Гляди ж міні, як увійде батюшка, то ти, як слід, з ним привітайся, благословеня візьми». А я прямо з жартів і ляпнув: «Підіть, кажу, та заверніть его, щоб не йшов, а то ей-Богу вижену».

Мати так і замерла, а баба хвилин кілька стояла нірухомо, мов скам'яніла. Я побачив, що наробив шелесту, та й вийшов у другу хату. Одрядили вони попа, увійшла баба до мене і почала. Я ж Вам кажу, що таке почала глаголать, що ні розказать, ні описать неможна. Хиба-б стенографон тільки записав. Такі були пунхти, що я аж по долівці качавсь од сміху. «Скажи міні, – допитує баба, – чи ти справді хотів вигнать батюшку?» «Хотів», – кажу. «Ох, ти ж мати Божа! Давай я на тебе святою водою побризкаю? Та ти от, як сказав, що вижену, так я так і зоміла і здалось міні, що ти вже не людина, а “штуденець”». Та вже на віконах я трохи бабу підкував. «Ну чого ти не молися на святі образи? Ото ж тобі, бач: господь-отець, син і дух святий», – показує баба на вікону, а там нема ні отця, ні духа. «А де ж, – кажу, – отець? Ви бачили его, який він?» Тут баба ні сюди, ні туди. «Зразу Бога-отця не бачила, всі святі місця обійшла, а не бачила». «Знаєте, – кажу, – що? Ви не заставляйте мене Богу молиця, а я Вам за це Бога-отця намаюю». Баба на цим і умилоствилась.

Зима у нас була прямо така заклята, а оце вже, мабуть дня з три так хто зна що робиця: сонце пригрело, все тає і [...] скрізь розлились, дорога пропала. Як що і на Різдво буде таке, то дуже кепська робота. З Вашої “долі” вже утнув книжечку, – не знаю, чи доладу буде.

Євгеній Андрійович свою гімназію не дуже ухваля, але каже, що через втручання на директора можна діло обробити добре.

Низенько Вам вклоняюсь і бажаю зустріти і провести празники, яко мога краще, а найголовніше в добрім здоров'ю. Цей рік засумує Запорожжя, що без батька доведеця Різдва зустрічати, але кожний, хто зна батька, то буде певен в тім, що в Москві буде тільки тіло, а душа его буде літати і над Січами і над плавнями, буде спочивати на мгилах і на скелях дніпрових. Та й не одна душа щира запорожська, хоч і з неба, прилине на це свято у край веселий, між мир хрещений. Нічого оце я і не хотів, як би тільки побачить Вас, та хоч трохи з Вами побалакати, ожити і духом, і тілом. Я трохи оце був заслаб, мабуть, дух московський виходив.

Прощавайте, Дмитро Іванович!

Зостаюсь увесь Ваш В. Стромєнко.

ДІМ. Арх-19969.

№ 660

ЛИСТ В. І. СТРОМЕНКА

11.02.1903.

Катеринослав – Москва

Екатеринослав

11-го лютого 1903 року

Вельмиповажний Дмитро Іванович!

Забаривсь Вам листом через те, що зразу гаразд не розчовпав що, як і де. Теперечки я вже побачивсь з усіма і взагалі до з'їзду. Перше всего з'явився до Курила¹, він тіки заявив, що діла міні буде дуже багато. Треба зразу перевозити музея, а за для цього потрібно перебалакати із секретарем зібрання Тимченком². Пішов я до его, а він каже, що нічого не знає і все залеже од Миклашевського³. Вийшло так, що перевозити і нікуди і треба ждати, що буде (Матлаша^{3а}, бачите, нема дома) Запевно, що до 20-го лютого перевозити не доведеця. Був у Гололоба⁴. Міні здаєця, що его порада може бути самою користоною. Побалакали ми з ним по душам. Він, бачите, не вихваля Курила з его відносинами до Синявського, і міні здаєця, що Курилов справді даремно гребе на Синявського. Як що їх відносини не зміняця, то мало буде з їх чого доброго. Бачивсь із Синявським. Він по старовинному скаржиця на образу од Курилова. Зо мною він поводиця, здаєця, щиро і прихильно. Дуже добре б було, якби Ви ему такого листа чиркнули, щоб він его душу панську слесем умастив. Про це і Гололоб турбувався. Синявський каже, що на перевозці музея настояв Курилов, а що про его, то нехай би він і в комерчеськім лежав⁵. Тільки я гадаю, що як не буде в комерчеськім музея, тоді може настане між Куриловим і Синявським тиша.

У неділю було засідання у губернатора, де виробили Статут музею і затвердили мене на должности. На перевозку музею призначили міні 100 карбованців. Зразу почну покувати і робити каталога. Сьогодні знайшов собі квартиру на Новой ул., рядом з Гололобовим будинком; трицять карбованців за хату, їжу і харчовий ящик (три уроки в неділю). Из вікна моєї кімнати чудовий краєвид розкривається на Дніпро і далекі степи. Можна з вікна і малювати. Цікаво, що вийде з рахуною про помешкання за для музею. 13-го прибуде Миклашевський, і я тоді Вам все звістю.

Курилов каже, що треба міні птацьке плахити завісти, бо бачите треба буде бувати на засіданнях, а Гололоб каже, що й так збреше. Из Солоної нікого ще не бачив, а через те і про хутір не балакав.

А все таки, Дмитро Іванович, що хто не каже, а якби я оце почув Ваше щире батьківське слово, то тоді б, як на світ народився. Жду і не дж-дуся тієї години, коли зможу бачити Вас власними очима і балакати про любе і дороге нам українське діло. Низенько вклоняюсь Вам і прошу вклонити нашому завязаному козарлюзі Николаю Хведоровичу⁶ з усім посімейством, а теж постові Кашенкові⁷.

Адреса: Ека[терино]слав [Потемкинський пер., собст. дом Владимиру Алексеевичу Недригайлову. Задля мене.

Прощайте! Зостаюсь щиро Вас поважуючий и увесь Ваш

В. Стромєнка.

ДІМ. Арх-19921. Адреса: «Москва, Мясницкая, меблированные комнаты Сытова».

№ 661

ЛИСТ В. І. СТРОМЕНКА

13.02.1903.

Екатеринослав - Москва

Екатеринослав

13-го лютого 1903 року

Вельмиповажний Дмитро Іванович!

В першій листі я забувсь Вам про погоду написати; так оце тепер сперш усього кажу, що прямо Вам весна! І підсохло, і соничко так весело та гарно гріє, - тільки що птаство не щебече. Одно тільки і негарно, що в степ дуже тягне: так би здається перескочив через Дніпро, та й дремунув скрізь по степу.

Вже й лід почина роставати. Оце на днях Родзянко¹ повинен зібрати засідання Комісії з приводу устава музею і на цим засіданні Курилов хоче приструнчити [Менглет] за помешкання, а коли там не вийде, тоді збере задля цього «экстренное собрание». Як що не дадуть всего, що задля музею потрібно, тоді прийдеца хоч найняти. (Це Курилов казав). Дуже б добре

було, якби Ви, Дмитро Іванович, до екстренного зібрання приписали, що іменно задля музею потрібно.

Тимченко, бачте, казав, що вони мали на увазі дати залу тільки задля схову древностей, а що функціонувати музей не буде; задля канцелярії теж міста нема, сторожа поместить нігде. Ті речі, що будуть приходити на з'їзд археологічний², теж не мають міста у дворці³. А куди ж їх тоді дівають? Ви скажіть, чи треба неодмінно, щоб музей діяв (себ-то не був тільки мертвим складом), чи потрібна канцелярія (тепер ще не так, а коли будуть прибувати задля з'їзду з відусиль і треба їх буде реєструвати). Без сторожа теж обійтись не можна. У перших числах марта має бути засідання совіта музею, - спасене б діло було, якби Ви на его висіли. Копію з плану надішлю, як не сьогодні, так завтра. План у Родзянки; я сьогодні забіг і не застав его дома. Коли будете у Строгановці⁴, то, будьте ласка, натякніть [...], щоб міні одпущка скоріше надіслав, бо міні его треба.

Виходе діло, що зразу треба не тільки каталога робити, а ще і всякі там входячі та ісходячі. Так що дуже багато часу потрібно на писання. Та ще треба ходити у редакцію «Придн[и]провського краю» та робити виписки із газет, дещо за два роки про музей писалось. «Придніпровський край» уже звістив, що Ви в Катеринославі приїхали.

Написав додому, щоб Карпенко явився до мене за хутора умовиця. Ще не було. З квартирою халепа, посілівся та вже думаю й тікати: страшенне невздобіє!.. Познайомився із Кузьменком⁵. Добрий дядько. Сьогодні повинен Кащенко⁶ прибути. Зробив з вечора збірку. Роковини Шевченка готують празнувати 15-го марта.

Адреса: Екат., Колодезная ул., д. Брутиковых. В.І.С.

Прощайте, любий Дмитро Іванович!

Зостаюся Ваш з душею В. Стромєнко.

ДІМ. Арх-19972. Адреса: «Москва. Мясницкая. Меблированные комнаты Сытова».

№ 662

ЛИСТ В. І. СТРОМЕНКА

2.03.1903.

Катеринослав - Полтава

Катеринослав

2-го березня 1903 року

Високоповажний Дмитро Іванович!

Ви та[м] здоровенькі? Я до того часу, поки Синявський не одібрав од Вас листа, дуже млів душею, не маючи про Вас ніякої звістки. Уже гадав так, що, боронь Боже, чого, занидужали Ви; але коли Синявський вичитав мнени Вашого листа, так аж тоді оддегло од душі. Ви ему, панові, такого вогню піддали, що він ніби-б то зовсім підбадерився, і каже, що, мовляв, коли до

мене Дмитро Іванович з такою ласкою, тоді я старого не пам'ятаю. Та тут Вам кажу, усі жауть Вас і не дождаця. Нащо вже Гололоб¹ – дядюшка, а і той каже, що від усіх чвар, які тут ведучя, і в его руки повісли, на Вас тільки й надіця.

Познайомив він мене вчора з своєю панію. Дуже вона міні здалась доброю людиною і навіть розумною. Вона Ваша щира поклонниця і все згадує, як Ви про запорозьку старовину читали. Гололоб жде, що Ви прямо до его заїдете з Полтави. У мене поки що з усім діло добре йде.

Музея вже перевіз і теперечки улаштувую та порядкую. Курилов хоче, щоб до 9 березоля я каталога зробив (бачте, до засідання), але пев тільки сказати так швидко можна, а не зробити. Та цей те скажіть, – на віщо ему зразу каталог. Я буду робить, що зможу, а вже як Ви прибудете, так тоді і видно буде, що і як. Карпенко вже свого хутора продав, та й байдуже, бо тепер такий хутірець підсочив, що мабуть, сам Бог его задля Вас спорудив. Там же такі рядом з Карпенком, над самісінькою Сурою, власний колишній хутір Петра Олексієвича Малинки. У его купив Смоляк, а тепер продає. Землю він дядькам окремо спродав, а з усадьбою тільки 12 десятин зоставив. Будінок чудовий, кам'яний, під залізом, вінбари і всі будівлі кам'яні, обгороджений, упорядкований, тільки в'їзжай та й живи. Сад над річкою, в сім і Коржів хутір за шпилем зараз. Од Солоної верстов 6, а від Катеринослава 30. Про красу містини і казати нема чого. Коли приїдете та буде Ваша охота, – так самі побачите. Я послав уже туди все розізнати і поторговаця. 5-го цього місяця все буде звісно. Кажуть, хоче він за весь хутір із землею 5,000 кар. Треба скорішче спорудити це діло, бо Корнилов (сравник) теж до его лапки мосте. Прошеніє ще не одсилав у гімназію, краще, як Ви вже приїдете, тоді одішлю. Строк до 20-го марта – успію. Хоч би вже скоріше Вас побачить, а то іноді так на душі зробиця, що сів би та аж у Москву дримев, щоб тільки побачиця та слово промовить і почути од Вас.

Низенько Вам вклоняюсь і бажаю піддати полтавцям запоріжського вогню.

Євг[ену] Андрієв[ичу] теж кланяюсь ы привытаю. Живу я тепер на Московській, д. Бабкина, кв. 6, недалеко од Бродницького. Прощайте!

Зостаюсь Ваш з душею В. Строменко.

ДІМ Арх-19976. Адреса: «Полтава. Новые строения, д. Морозовского. Его Превосходительству Димитрию Ивановичу г-ну Эварницкому».

№ 663
ЛИСТ В. І. СТРОМЕНКА

16.03.1903.

Катеринослав - Москва

Високоповажний Дмитро Іванович!

Сьогодні задля мене справжнє свято, бо одібрав Вашого, так довго жаданного, листа. Ви кажете, що нічого не знаєте про наші справи в Катеринославі, - а я ж Вам з десятого і по двацятьє феєвраля надіслав до Москви цілих три листи, де дрібненько писав про все, що коїлось в нашім копі, а більш усього про музей; четвертого-ж уже подав до Полтави, покладаючи, що Ви вже давно наківали на катіржну кацапонію і вештаєтесь між миром хрищенім у краю веселім.

Багато б де чого хотілось сказати Вам, батьку, але всего на цим папірці ни вбгаїш. Перш усього скажу, що музей я вже перетяг до дворця і навіть влаштував. Все зішло добре та гаразд. Роботи дуже поки багато, так що я в музеї сидю з ранку і до вечора. Тепер уже каталога рахую (бо Курило про це дуже турбується). Найняв собі служителя по 15 кар. на місяць.

На «засіданіє совста музея», що було 9 марта, я подав доклада, де визначив свою працю і всі справи, що до музея належать. Доклад цілком зтвердили. Курило¹ з Синявським² гребуть один на другого прямо аж кура встає, а я вже між ними так, як той лоцман між камінючам на Ненаситці³. Я з ними тільки політику веду, а з дядьком Гололобом⁴ так прямо по душам, бо він наш, і чоловіга таки дуже добрячий. Коли вже стане дуже моторошно од їхней гребні, так я прямо до Георгія Яковича^{4а}, то так як рукою здіме. І жіночка в сго, я Вам кажу, щира та добра людина, я з нею познасмиься, і вже набалакавься до смаку. Вона Ваша щира поклонница і жеде та не дождеця коли Ви прибудете. Знаєте, Дмитро Іванович, вона міні зразу нагадала Сварчиху⁵, ну як капля води.

Тепер ще он яке діло. Я Вам здаєця писав, що Карпенків хутір вже не продаєця. Та й дарма! Тут уже такий хutoreць скочив, що вже кращого здаєця і не знайти. Це вже не хутір, а справжня великопанська якономія, та ще й збудована самим Петром Олексієвичем Малинкою, а вже звісно, що він хазяїн не аби який. Та самісенька якономія, що Петро Олексієвич продав Смолякові. Смоляк її продає з 12 дес. землі над самісіньким берегом Сурі, над луками, навкрути слободи: Петровське, Привольне, Михайлівка, а од Солоні всіго 6 верст. Красота там така, що тільки можна бачить та почувать, а описать так хіба вже тільки великий худо[жник] зможе. Будинок такий, що хоч губернатіря садові або й цілого міністра. Вінбарів два кам'яних, один дерев'яний, конюшні, сараї і все-такє інше, та все ж кам'яне, та під залізом. У будинку вся мебіль як єсть, божиця, що на 2000 карбованців вийшло. Цегельний завод і при єму 20000 готової цегли, сад, левада. Я, як почув про цего хутора, так зразу ж одправив туди свого дядька, щоб він

все добре обдививсь і гарненько потортивсь. Оце недавно дядько був у мене із самим Смоляком. Я его вже на всі боки смикав, так от стогне сердешний, а менш чим за 8000 не віддає. Міні здаєся, що й це не дороге, та й усі, хто тільки зна цего хутора, кажуть, що прямо дешево. Коли приїдете, то може ще скине. Я ж гадав, що Ви будете в Катеринославі до 10-го марта і обіщав ему, що ми приїдим дивиця 15-го. Тепер же, коли Ви згодні на цего хутора, так дайте міні зразу ж звістку, тоді я поїду, та ще з ним перебалакаю. Бо треба Вам сказати, що на его дуже Корнилов⁶ насватуїця, так щоб і не спортив нашої лінії. У Полтаву я Вам написав, що за хутір правлять 5000, так це помилка була. Справжня ціна 8000. Ми вже зраховали, що як все залишне продати, так тисяч з три назад поверниці.

Не знаю, що міні тепер робити із [здаментом]? Після Різдва так усе в мене склалось, що дуже багато часу задля підготовки пропало, і тепер як уже не налягай, а виходе що всего не подужаю до мая. Ви, Дмитро Іванович, все ж таки розпитайтесь в Полтаві про здамент, коли тепер не витанцюїця, так на той рік стане в пригоді.

Із земською управою міні ціла халепа! Був я у Бродницького, та й поклали Вас дожидатись. Виходе діло так, щоб повернув я їм стипендію. Перед 9-м я вже виглядав Вас, виглядав, кажнісенький день бігав на кручу та на Дніпро позирав. Так не видно і не чутно! Тепер знов міні ці ніділі здадуця за роки, а вже ж і могили можна копати!.. Прямо з города [аж ...]. Нудно сидіть та дивиця, як один хрестіянин другому умудряїця за шкіру сала залить та напакостити. В степу ж про це забувайш. Завтра ми будим святкувати роковини Шевченка. Спасибі таки Кузьменкові - спорудив діло. Копію з плану музею я давно вже надіслав Філянському⁷. Чи показував він Вам? Добре було б діло, якби Шевченко доскочив до Полтавщини та дум научився. У его єсть на це кібета. Дома ще й досі не був, хочби діда провідать.

Адреса: Екат., Московская ул., д. Бабкина, кв. 6. В. І. С.

Прощавайте-ж, Дмитро Іванович, та прибувайте до коша живи та здорові. Зостаюсь увесь Ваш навікі

В. Страменко.

ДІМ. Арх-19943.

Адреса: «Москва. Меблированные комнаты Сытова, Мясницкая, Его превосходительству Димитрию Ивановичу г-ну Эварницкому».

28.03.1903.

Катеринослав - Камишина

Катеринослав III, 28, 1903 р.

Вельмишановний Дмитро Іванович!

Одібрав я Вашого листа та вже не знаю, як Вам за его і дякувать. Ви расте діржать іспит в самім Катеринославі, і про мене гаразд: де буде більш надії вискочить, туди й посунусь. Оце їздив днів на два додому, з дідами та бабами побачивсь, бабу кам'яну в степу на мугилі знайшов, чіреп'я з [...] накопав у степу (із греческих амфор), а головна річ на хутір роздивився. Найкраще буде, коли Ви самі его побачите. А про те, що 8000 р. дорого за 12 десятин, так це, бачите, так діло виходе, що тисяч на три, а то й на чотири можна буде продать вінбарів та інших, Вам непотрібних, будівля.

Коли будете у Петра Олексієвича¹, так спитайте скільки ему коштував будинок, як він его споруджував.

Страшенно міне вразила Ваша звістка про хворобу Петра Олексієвича. Господи милостивий! Кому ж тоді і на світі жить, як ему вмирать?! Того, що шматка хліба немає і той не зашморгне, а тому, що царство на землі, каюк приходе. Чудесія...

Дуже напї пани засумували, що Вас до празника не буде. Курилов той збиравсь Вам листа в Полтаву писнуть. Учора ходив я до Матлаша², з приводу музея, що зібрать засіданіє совіта, та мабуть таке, що у неділю і збиреця. В музеї уже все упорядковано і влаштувано, так що до Великодня і задля публіки одчиним. Город дав музеєві 10000 карбованчиків і 400 кв. с. землі рядом з Катериною³. [...] хочуть на засіданні поміркувать і про будування музея. До нас приїжав кобзарь Терешко⁴ з Черніговщини, та цілі Вам концерти завадав, і грошків чимало зібрав дядько. Думи добре виспівує, особисто про Морозенка. У наших газетах вже цілий місяць оповідають про Ваш приїзд.

Оце напоследок так писав, що перед празником прибудете з графинею⁵. Година у нас дуже погана. Все вітри та бурі, а дощу бігма.

Нарешті і Синявський⁶ откликнувся, тільки не з Капулівки, а з під Криничок, верстов двадцять од Солоного. У Капулівці якийсь его приятель. Щиро од душі вклоняюсь Петрові Олексієвичу і бажаю ему видужати та ще й на Дніпрі та по Січах капі поїсть.

Бажаю Вам, Дмитро Іванович, зостріть та провісти Великдень як того Ваша душа бажає, а міні він би здався архивеликим днем, якби бути з Вами. Єй Богу, душі ні с ким одвісти. Куди ні кинись, куди ні повернись – ні тім вітром повіває. На празник уже, що буде, а додому днів на три утічу.

Треба хоч духу набраця.

Прощайте, Дмитро Іванович! Зостаюсь та жду. Ваш з душею

В. Стромєнко.

ДІМ. Арх-19942.

№ 665

ЛИСТ В. І. СТРОМЕНКА

7.05.1903.

Катеринослав - Павлоград

Вельмишановний Дмитро Іванович!

Сьогодні я од'їжджаю на Запоріжжя. Келлер¹ згодивсь на 11 мая совіт не збирать. Курило² дуже прохас, яко мога швидко надіслать програму, по якій Ви будете лекції вичитувать, надіслать Родзянці³. Пересилаю Вам од-критого листа.

Уклоняюсь і од Вас усім нашим святим містцям.

Прощайте!

Зостаюсь увесь Ваш з душею

В. Стромєнко.

ДІМ. Арх-19925. Адреса:

“Павлоград. Петру Алексеевичу Гану. Для Димитрия Ивановича Эварницкого».

№ 666

ЛИСТ В. І. СТРОМЕНКА

2.07.1903.

Катеринослав - с. Тарасівка

Катеринослав

II.VII 1903 р.

Вельмиповажний Дмитро Іванович!

Пишу вже Вам до Тарасовки¹, бо міні здаєця, що Ви вже з Будаківки² очакали. Я так гадаю через те, що пушки Вами здані 30-го іюня в Сенчі, і накладну я вже одібрав. Бродницького³ ловив днів з два і нарешті піймав. Він каже, що одкритого листа надіслав Вам ще 25-го іюня туди-ж таки в Будаківку. Одкритку я Вам послав до Будаківки і там про пароход звіщав, - тільки навряд щоб Ви її одібрали. Курилов десь подався на паловання аж під Нікіполь, так що навряд, щоб я его спобіг. Гололобов ще тут, два рази забігав та й ні застав. Здаєця, що завтра виїзжа до Криму. Синявський при-їхав, але я до его не думаю навідуваця, а то ще подума, що запобігасм его ласки. Він, бачите, вже купує з архівною комісією⁴ те місце, де Сіркова мугила і навіть самого Сірка⁵, щоб, бачите, зробить одчужденіє і збудувать там хату задля туристів. Дід Гегелло⁶ вже на це діло і 500 кар. доскочив. От

дід, так дід!! Довідеця таки нам его у лоно запорожських святих зачислить. Біжу сразу ему вклонися.

Мішу⁷ таки телеграмою витяг од Деконських⁸ - сьогодні приїхав. Чиста міні з ним катавасія, — після дрібненько розскажу. Всі древності доставлені в благополучії. 4-го думаю виїхати до Херсону та і в Нікіполь загляну. Раз те, що про курія⁹ треба діло довести до краю, а друге — Колдасв¹⁰ пише, що знайшов там запорожський жилет (?). Треба подивити та Вам показати, бо я і не знав, що запорожці жилетки носили. Жінка старого Шипка¹¹ дуба дала, а онучок, кажуть, так за археологію прийнявся, що скоро одні придання про мугили зостануть на его землі. Підстриює его на такі подвиги Алек. Петров. Деконський¹². Одно слово - навчили на свою голову. Кажуть, що багато всяких речей накопав - тільки що ж з того. Алексей Петрович підбив его і Любимовку¹³ розроботать самолічно. Хочеться такі ему штаничі підчипити, та й бречичку просторнійшу зробити.

Всі листи, які Вам надіслано до Музея, пересилаю цілком у Тарасівку і звілю всю нову кореспонденцію надсилать туди ж до 20-го юля. Степан Степанович¹⁴ переказував, що вже можна і копнуть біля городища; а Костянтин Іванович¹⁵ так той, здається, на мугилу вилезе та вигляда старця з планом. Листа Вам буду писати на Стрюка¹⁶.

Прощайте! Щиро бажаю Вам під нічасвську мугилу підкопача та біля неї попораця.

Зостаюся всею душою Ваш В.Строменко.

ДІМ. Арх-19970.

№ 667

ЛИСТ В. І. СТРОМЕНКА

23.07.1903

Катеринослав - с. Тарасівка

Вельмишановний Дмитро Іванович!

Був оце я в Херсоні та доскочив і до того Гадесу. Все, що було треба і кого треба, побачив і обдивився. Тепер так, що бабі трудно буде зо мною змагача - велике діло: море бачив! В Одесі тепер таке коїця, що нехай ему аби-що. Насилі вискочив з того гармідеру. Сиди, як у тюрязі: ні виїхати, ні можна, ні хліба достати. Бачите, всі робітники, як один забастували. Нарешті такі утік і приблагополучно дочухрав до Катеринославу. Та ще-ж і їхав як? Одно слово на запорожським паракоді з самісіньким Павлом Василевичем Терещенком та дядьком Чавусенком. С такими козаками, я Вам скажу, любопитно, хоч і самісінький окіян переїхати. Хотів било в Тарасовці вигрузити, та не одваживсь. В музеї все добре та гаразд, робить прямо таки нічого, хоч воду товчі. Завтра хочу доскочити до Солоні, а з відтіля до Вовнига за пістолями запорожськими. Я думав би ось що зробити: підкопача

Вас у Солоній (бо Ви-ж її не мінете поштвовим) а звідтіль заглянули б у Письмачевку, всего верстов 15 буде, та може б чиркнули там з церкви пару запорожських знамен, та й архів там багатющій масця. А коли б була охота, так навідались би до Коржа і на хутори подивились. По дорозі в город завірнули б до Волоського і там все огляділи – воно поруці, як до города їхать.

Ваші лекції починаюця з 3-го, а якби Ви в Солону прибули хоч 29-го, так добре б успіли скрізь обдивиця. В Солоній кого першого зустрінете, той покаже де наша хата. Якщо ж не довідеця з Вами зустріця, так я тоді сам скрізь об'їду і до першого буду в Катеринославі. Був у Курилова. Пана Снявського нема ще з закордону. Страшенно вже хочиця з Вами побачиця, їйй Богу, здаєця, що вже цілий вік минув, як Вас бачив.

Прощайте! Зостаюсь Ваш з душено

В. Стромєнко.

ДІМ. Арх-19975. Адреса: “г. Александровск, пароходом Р.О.П. и Т., Тарасовка. Его Превосходительству Ананию Петровичу Струкову, для Дмитрия Ивановича Эварницкого».

№ 668

ЛИСТ В. І. СТРОМЕНКА

30. 10.1903.

Катеринослав – Камишина

Вельмишановний Дмитро Іванович!

Учора повернувся я од Мар'ї Степановни. Насилу вирвався – прямо в полон взяла. Так як би ще й Ви були під'їхали, то ото-б нам і зимувать там довелось. Николай Іванович їздив до города, щоб Вас забрать, та вже не застав. Дома застав Сластєна і з ним звірнувся до города. Могили не копав через те, що робочих зовсім нема за свайбами. А вже на весну так он як закликають. За Вами там страшенно всі скучили і прохали вклоняця, а Мар'я Степановна казала, що з Пітербурга зразу до Вас листа ушкварє.

Камняну бабу Мар'я Степановна залишили поки Сластєн¹ прибудє. Він її нам і дотягне до музея. Хрєсти всі, де по степу були, познімав, в Грушівці запорожського ангола, Евангелію і хрєста теж зняв. У Капулівці трохи покопався і притяг цілу вітрину древностів. Одна кафля зелєна полів'яна і на їй якийсь лицарь вірхом сидить з знаменем, тільки, мабуть, не запорожець. У Чєпова² все забрав. І знаєте, Дмитро Іванович, добрати всі рєчі. Проклята Гончариха курія не хоче продавать (роздивилась). Але Чєпов сказав, що він біля неї як возьмиця, то вона і дарма оддасть. Оцей Чєпов так він нам у Нікополи будє друтий дід Гітелло. Кажє, що з цєго часу все, що з древності не попадєця, будє нам купувать і жертвувать. Сімпатичний дід!...

Оцє забєру у золотозуба Кіяшка, нехай ужє єму одкажє. Проклятий

капапок, аж хропе та лаптем гребе. І знаєте, тільки що в город вступив, першим же ділом виявляється ціла система інтриг, аж нудно слухать.

Спасибо Якову Георгієвичу³, добру шпичку уставив Курильці⁴: на свайбі у Толстикова⁵ губернатору, Шипову⁶ і Родзянці⁷ описав его, який він єсть, а Сергій Альбертович⁸ ще й підписався. Як сказав їм, що Курилка в газеті на Вас підпустив, так він аж підскаочив. Родзянко кричить, не віре, Келлер⁹ тільки руки розставив. 4-го оце Совет. Курилка затіяв якийсь археологічний збірник видать, так будуть міркувать. Сластен ще од [...] не одібрав звістки, коли їхать в імені і сидить в городі дожидає. Він міні сказав, що Ви веліли збирать етнографію. Так я у его 50 кар. узяв, і як оце в музеї все зроблю, так і чимчику по ярмарках. Чумацькі вози, знаєте, бачив на Лисій горі і в Капулівці. Чищі чим у полтавськiм музеї; тільки у Капулівці від гне 25 карб., а в Лисій горі по 7 кар. Пересилаю Вам лист Матлашки¹⁰. Коли Ви, Дмитро Іванович, заглянете в Катеринослав, бо без Вас аж моторошно отут сидіти та слухать, що там тебе збираюця з'їсти. Як він, Курилка, і тепер не віддасть міні книжок, так піду до Келлера. Скажу, що він і давать не дає і лаї, що не берем.

Прощайте! Ваш зу сією душою В.Строменко.

ДІМ. Арх-19936. Адреса: “Камишна (Полтав[скої] губ.). Имение Будаковка”.

№ 669

ЛИСТ В. І. СТРОМЕНКА

31. 10.1903.

Катеринослав - Камишна

Екатеринослав

31-го октябрю 1903 р.

Вельмишановний Дмитро Іванович!

Учора я послав Вам листа, а це другого слідком посилаю. Дуже, бачите, капосних діл багацько накоїлось. Перше всего про Сластена (він Вам здається написав). Приїхав сьогодні Ніколай Іванович і об'явив, що Сластен у їх не може бути управляючим, а через що - не сказав. Я думав, що коло цього діла походив [Мгл...], аж ні!

Зострів я, сьогодні ж таки, Степана Степановича, і він міні ось що розказав: перед тим, як виїхать в [...] Сластена, заїхав тудя Кабанець та такого наказав, про Сластена, що ті зразу командірували Ніколая Івановича одказать ему од міста. Я все вияснив Степану Степановичу, і він дуже цим возмутивсь. Сказав Ст. Ст., що тепер Сластен буде у его, тільки не раніше мая. До того ж часу бідному Мик. Григ, хоч на небо піднімись. Вийшло діло, що Кабанець та ще став свинено. Отака метаморфоза трапилась. Тепер ще скажу Вам, що “Золотий зуб”¹ затіва. Як бачите по повістці на 4 нобря, Совіг збираєця, а збира его він же таки, зуб. Між іншими діавольськими престелями він такого візка підвозе Вам і міні: вносе вопрос, щоб на

кожний поділ в музеї призначив Совіт заведуючого із членів Совета: на мінералогію особого, на бібліотеку особого, на етнографію особого і на археологію теж особого, і щоб ці члени ходили в музей, і кожний своїм поділом керував. Курилка каже, що це для полегкості Вам, але читаючи медаль з настоящего боку виходе, щоб ми отряхали прах од ніг і йшли з музея. Це він робе самий смілий і самий решительний шаг і, як це ему удаця, так Ви, Дмитро Іванович, погадайте, що тільки тоді вийде. І яка ж гнусность, коли саме Вас нема, таку мапштребуцію підводить. Хіба-ж в цім не Курилов з'являється? Я про це все Василю Петровичу сказав, скажу ще Бродницькому і Синявському, і може вони его заміри розвіють. Але краще б було, якби Ви самі кого хоч телеграмою звістили, що робить. З бібліотекою, як я казав, так і вийшло: пішов до Курилки, щоб забрать, а він сказав, що з секретарем посовітує, та не зна, де вона є. С тим і пішов я од его. Що воно буде – і пригадать трудно!.. Як би були Ви тут, так він би, Курилка, зуба свого не виставляв на всіх, а то ба! Прямо розшкварився.

Прощайте, батьку! Ваш зу сію душою В. Строменко.

ДІМ. Арх-19935.

Адреса: «Камышина (Полтавской губ.), имение Будаковка. Его Превосходительству Димитрию Ивановичу Эварницкому».

№ 670

ЛИСТ В. І. СТРОМЕНКА

7.11.1903.

Катеринослав - Камышина

Вельмишановний Дмитро Іванович!

4-го був Совіт у самого грата¹. Великий махівець Курилка², як ні показував усім зуба, а такі [утобзився]. Перше всего треба поздоровити Вас, Дмитро Іванович, з тим, що в члени Совета вибрали, по предложенію Келлера, Якова Георгієвича³. А це такий дядько, що підставить де треба золотого зуба. Так отож, як я Вам писав, Курилка і вніс препакосне предложеніє «выбрать, знаете, эдаких хлопотунов, что б они, эдак, навевывались в музей, и что там заметят, что б, знаете, позаботились, потому что к [...] относятся не с любовью».

Цілом его текст привожу. А якби Ви бачили, яка в его богомерзка міна була, коли він це казав? І руками по столу гладив, усім у вічі зазира і осклабляція. Грат⁴ зразу-ж цій вопрос отклонив, а всі единогласно признали неуместним, в виду Вашого отсутствия. А тут дядько Гололоб⁵ з Сергеем Альб[ерт]овичем⁶ і [підвели] ему. Знаєте, стерво аж під стіл хвоста сховав і аж закрутив, як той чорт на досвітках.

Потім вніс Курилка ж вопрос з приводу грошових справ, щоб то [...] смету таку зробить - де б на всі поділи в музеї рівно [платить]. А Совіт по-

становив до кінця съезда исключительное [внимання] обратити на археологію и етнографію. Сергей Альбертович обіщав поки [до мая] знайти Сластенові яке-небудь містечко. Ми з ним так оце цілу неділю і спимо в музеї. Таке добро! Товкаємось між кістками і Вас споминаєм: а що, як би це Дмитро Іванович стука в вікно? Ото б це добре було!

Бланки ті, що Ви підписали, не згодились, бо на їх треба дуже багато писать. Уже буду ждять, поки Ви самі приїдете, бо Вас тут всі ждуть на засідання Комітета. На Советі постановили, щоб я отчет о діяльності музея зкомонував так, щоб до декабрю був готовий. Треба ж буде і Вам тоді продивися. Як би я запевно знав, що Ви будете в музеї у ноябрі, то тоді вже ждав би, а як що ні, так зараніше вислав би Вам у Будаківку, що треба підписать.

У музеї де-що прибавилось. Сегодня зробив усі постанови Совіта, все впорядкував, і як що листа закончу, то й за етнографією подамсь. Чи я писав Вам, що був у Капулівці і запорожця копандикнув. Іван Чорний⁷ там, вистріба древності. Матлашку⁸ ждуть на 10-те ноябрю. Ви вже, мабуть, по [...] похожаєте, а в нас ще ні те, ні се.

Казначей казав, що гроші у нас прибавились, 300 крб. із нашої уез[аної] управи, так що Вам 100 крб. можна заполучить. Якби був бланк з Вашим підписом, так я б Вам і взяв.

Прощайте, Дмитро Іванович! Жду Вашого приїзду, як великого свята.

Увесь Ваш з душею

В. Страменко.

ДІМ. Арх-19953.

Адреса: «Почтовое отделение Камышина (Полтав. губ.). Имение Будаковка. Его Превосходительству Димитрию Ивановичу Эварницкому».

№ 671

ЛИСТ В. І. СТРОМЕНКА І М. Г. СЛАСТІОНА

21.12.1903.

Катеринослав – Полтава

Високоповажний Дмитро Іванович!

Після Вашого од'їзду у нас в Коші все добре і гаразд. Був у Келлера і аж здивувався его великій ласці. Зразу-ж дав дозвіл на читання і казав, що все, що тільки він зможе, то й зроби. Добре Ви его значить обкурили докладом! 21-го як наперлось до нас в музей попів, так і лих. Всім дуже все сподобалось. Та це що, а от спитайте, хто був у нас? Я аж підскаочив, коли він міні хвамілю сказав. Дивлюсь ходе з якоюсь-то дівчиною дідутан. Я й байдуже. Потім розговорились: добре він по українському говоре. Стали вже прощаця, а він і каже: “Вклоняйтесь од мене Дмитру Івановичу, скажіть,

що забігав дід Бородай!»". Я ему адресу дав, і він напише із Харкова до Вас.

Ми завтра цілим Кошем посунемось до Солоної на поправку. Будем празникувать та Вас споминать. Низенько Вам, Дмитро Іванович, вклоняюсь і щиро вітаю з Різдяним святом, та бажаю провести его як слід по запорожському звичаю. Вклоняйтесь од мене Євгену Андрієвичу і другим козакам.

Зостаюсь Ваш з душею

В. Стромєнко.

Дорогий Димитрій Іванович!

Приміть од мене йскреннеє поздравленіє с наступаючими праздниками Різдва и Нового рока і пожеланіє од душі і сердца всего найкращаго.

Прихильний сердцем і душею

Н. Сластїон.

ДІМ. Арх-19854.

Адреса: «г. Полтава. Его сиятельству князю Николаю Петровичу Урусову. Для профессора Димитрия Ивановича Эварницкого».

№ 672

ЛИСТ В. І. СТРОМЕНКА

20.01.1904.

Катеринослав - Будаківка

Вельмиповажний Дмитро Іванович!

Як одібрав я Вашого листа, так зараз же почав риця по всіх музейських закутках, одпуюючи Ваших пісень, а тільки їх у музеї і духу нема. Прямом я аж здивувався: Ви ж їх завжди коло себе близенько держали, іде-ж би їм дітись? Хіба хто чиркнув, як Вас не було. Тільки на це одважився-б дуже вже завзятий етнограф. Як сказав я про таку біду дідові Гегелі, так він аж закрехтав і почухавсь – так его це вразило. А може то проклятий Луканька шуткує, тоді ми перед запорожським образом акахвист одправили самі без попа.

На празники я з Мішою та Сластеном їздив в Солону. В Нікіполі не був через те, що всі княжеські древності лежать і висять в самісенькім музеї. Корнилову¹ дід Гегелло заплатив своїх 45 кар. за покупку і доставку древностей, а тепер ми ему повернули з тих 50 карбов., які од Родзянчихи у Вас маюця. Нарочита не писав Вам аж поки не обійшов усіх дідів і дядьків. В музеї все добре і гаразд. Ото нам Бог такого діда послав, що як нас нікого нема в музеї, так він кажнісінький день там і сидить, а де треба то й грошики свої плате. Прямо святий дід! Був у Якова Георгієвича². Каже, що устроїв Вам читать лекції в Павлограді, Бахмуті і Луганську зразу після 15-го февраля. Ми вже і містинку одміряли на стрюковим городі під курінь, та вже з

Марьей Семеновной аж трошки не посварились за те, яку хату будувать і як її у середині прибрать. Оце почну з цього боку діда “щикотать” та в кішенню сму вудочку закидатель.

Пан учора повернувся з столиці, сегодня був я у єго. Повірите, аж тричі облобизались, такий рідний став. Кажє, що був у грапині³ і Трутовського⁴. Трутовський узаявся вичитать надписи, тільки пан назад не привіз. Кажє, грапиня тоді дуже зайнята була: бабуську Стрекалову ховала.

Курилки зараз нема в Катеринославі, така чутка, що подався за кордон зуба сталить і золотить, бо, бачите, послідні часи притупився, зовсім погано бере. А вже як зверниця, то мабуть клацне.

Сластен, мабуть, щось у Бога з’їв, а хоч дід Гегелло не пророчив, бо Воронин теж одказав сму. Тепер сидим в музеї та ті сухари трощимо, що з Солоної баба надавала.

Баба од Ваших віконок мабуть і сама скоро чудотворною стане. Оце, кажє, – “як подивляюсь я на їх, то неначе сама по всіх святих місцях побуваю”.

Сама баба не пригада, як Вам і дякувати, так дуже прохала, щоб я за неї як можна найлуче сочинив. Сегодні думаю в Москву виїхать, щоб до 1-го повернуця. Було Вам одне письмо, так я єго і пересилаю. З Москви Вам зараз же листа пошлю.

Зостаюсь увесь Ваш з душено

В. Страменко.

[P.S.] Доклад Ваш уже надрюкований. Кажуть, що гроші і два примірники Вам сегодня виплають на Будаківку.

В Солоній дядькам про археологію і запорожців вичитав. Піп, мабуть, казиця з досади, що не зміг накопостить.

ДІМ. Арх-19855.

Адреса: «Заказное. Почтовое отделение Камышпина. Миргородскаго уезда Полтавск., губ., имение Будаковка. Его Превосходительству Димитрию Ивановичу Эварницкому».

№ 673

ЛИСТ В. І. СТРОМЕНКА

6.02.1904.

Катеринослав - Будаківка

6-го февраля 1904 г.

Вельмишановний Дмитро Іванович!

Збирався ще з Москви чіркнуть до-Вас листа, та бачите я там [товкався] немов той [...] де день, а де ніч, так що й листа ніде було писать. Пробув я в тій проклятуцій Москві до другого февраля, а обридла - так і матінко-ж моя! Кацапня, с приводу війни, так не Вам кажучи, зовсім пока-

зилась і збожеволила. Один другого товче од великого патріотизму. Як подивися з боку, так аж сум бере: страшенна і дика сила, [...] стихія, навіть шапки не дають носити по вулиці, а коли не зниmesh, так і розірвуть тебе, як звірячче.

Всіх хрещених людей обійшов, хлопців побачив. У Сварича¹ разів кілька був. І що таки він за добрячий та щирий козак - прямо на вдивовиж. Усі Вас згадують, а що вже кланялись, так не зумію Вам і передати. З Потемкіном² їм чиста халепа: уладивсь і ніяк од его не одчепляця. Кажуть, що збираєся йти [знаємиця] до владики. Одне погано, що він скрізь Вашим іменям криїтця, то Ви его послали, то Ви его добре знаєте і поважаєте. Треба-б его як-небудь од цього одучити.

Обдививсь музеї і зібрав образці задля вітрин. Попадаюця дуже добрі, але і коштовні. Був у Трутовського³. Тільки він мене трохи не [...]. Коли я приїхав, то він ще монет не вичитав, а коли я став его прохати, тоді він згодивсь до 2-го февреля вичитати, і сказав, щоб я не їхав до того часу. Коли ж я зайшов за монетами, то міні сказали, що він нічого не залишив і сам виїхав до Пітрограда на історичну виставку. Треба тепер прохати, щоб вислав.

Як почув, що Ви одшукали пісні, то аж од душі одлягло. Треба і діда підвеселити. У музеї все благополучно. Одне погано, що ніхто древності не несе. Одібрав з Вовнига листа, звіщають, що дуже добрі речі знайшли. З Капулівки Іван Чорний теж почукує про древності.

Як усе в музеї влаштує, то треба буде поїхати поїдбирати. Келлер воювати захотів і, мабуть, нас покине зовсім. Я вже молю Бога, щоб Курилка пішов доброхотом з своїм страшенним зубом на японця; одже-ж і не піде проклятуший.

Сластен⁴ уже сухарі почина підсушувати для походу, може хоч у Японії щастя запобіжить. Коли-ж, Ви, Дмитро Іванович, до Катеринославу навіщуетесь, бо вже без Вас усі поснули, треба вогню піддати. Був у музеї Алек. Степанович Деконськ[ий] з жінкою, Александр Петров. і ще багато наших. Мене не було.

Страшенно за Вами скучив, як би ближче, то узяв би оце та й ушкварив аж до Вас.

Прощайте! Ваш з душою В. Страменко.

ДІМ. Арх-19945.

Адреса: «Почтовое отдел. Камышина (Полтавской губ.), имянное Будаковка. Его Преврхсходительству Димитрию Ивановичу Эварницкому».

[не раніше 6.02.1904]

Катеринослав - [Москва]

Вельмипановний и поважний Дмитро Іванович!

З того часу, як повернувся я з Москви, нічого в нас дуже доброго не було, а погане траплялось. Їздив у Підгородню і доскочив там доброго ангола - підвіску, два теж гарні [...] і три книги. З Катеринославського у такім же робом назбирав дечого: пістоля доброго одержав, шаблю золотом чеканну, бонбу, старовинну жіночу юпку з красного сукна і декілько дрібних речей. Написав усе, як Ви казали, — до Редіна¹, Гринченка², Ханенка³ і Скаржинської⁴. Ваша мисль про те, щоб відкласти з'їзд, припала усім до душі. Яков Георгієвич⁵ порадивсь з Матлашкою⁶ і поклали підождаць до осіни, а коли війна не зкінчеця, так тоді одкласти.

Якова Георгієвича міністр внутрішніх справ назначив на посаду советника губернського правління — це добра річ.

Все це нічого, а ось біда, Курилка⁷ ожив! і лізе він на нас гірш того японця⁸. Оце, не Вам кажучи, таку капость утнув, що треба на трех листах про ній глаголять. Зібрав Совіт, на яким нікого з наших не було; і тім тако понастановив, що і лихий его зна. Хотів узять протокол, щоб подивниця, так не дає. Знов появилась замітка в газеті про безпорядок у музеї (немов би то він запертий був у 2 години, коли він справді був одчинений до 5). Курилка про замітку [уклав] у протокола. Ми з дідом Гегеллом⁹ опровергаєм це. Ще, слава Богу, що у нас на підмозі такий дядько як Гололобов, що не тільки одгризеця, а ще й хвоста укруте кому треба. Але ця вся темна сила сховасця і зникне, як тільки Ви прибудете в Катеринослав. Цего всі ждуть як празника. Дід Гегелло турбуєця про курінь та хату, а звіати ніякого голосу не поають; доведеця, мабуть, міні празником самому з'їздити у Никіполь.

Всі ці дні Катеринослав прощаєця з гр. Келлером¹⁰. На днях виїжає, Кого припльають на его місце — не звісно. Родзянка в Пітинбурсі. Казначеем задля музея вибрали Шипова¹¹, а присідатилем Совета — Матлашку. Выслали на музей гроші: горнопромисланники 350 кар., Бахмут 200 кар. і Александровськ 100 кар., губернська управа 2000. Од других ще не чуть. Постройка музея уже знов одкрилась. Роковини Шевченка у нас не дозволили на тих умовах, що перш робили, а на інших — самі не згодились. Погода у нас поганюща: ночу сніг, а днем дожд, страшенно холодно.

Низенько вклоняюсь і щиро дякую за ласку Федора Ніколаєвича¹² з усім посімейством і прошу вибачення, що не зайшов попрощаця, як їхав, такі обставини випали, що ніяк не зміг. Ви запевно будете бачить Трутовсько-го¹³. Я Вам писав, що монети у его zostались; обіщавсь я ему вислать знімка древностей і оце Вам пересилаю. Хоч не всі, останні не вдались.

Я вже, Дмитро Іванович, так не знаю, чи й діждуь Вас; чим ближче

весна стає, тим душче у степ тягне: так би й чкурнув на мугили. Як би знати, коли Ви будете в Катеринославі, так ми б до Вас Совет не збирали, це задля нас дуже важно. Сластен¹⁴ все жде манни небесної, а про его, мабуть, і Бог забув. На паску, мабуть, до діда та баби в Солону потягнем.

До забачення! Зостаюсь Ваш зу сією душено

В. Стромєнка.

Вам тільки один лист був. Я его надсилаю.

ДІМ. Арх-19839.

№ 675

ЛИСТ В. І. СТРОМЕНКА

17.03.1904.

Катеринослав - Москва

Катеринослав
III.XVII.1904 р.

Вельмишановний Дмитро Іванович!

Недавно я одіслав Вам пакет на Москву вже, не знаю, чи одібрали Ви его; адресував Сваричевському¹. Од того часу нічого в політиці не зкоїлось, але чудо з'явилося: Сластен² місто получил! І знаєте, там уторіло, де ніхто і не думав, і не гадав. Якось забіг [до] Гололобів [Фінгергут] і похвалився, що одставля свого управляющего, Марья Семеновна³ зразу цим зкористувалась, і через три години діло зварили. Хутір невеликий, за ціну нічого не звисно, у Верхньодніровськiм повіті. Вичитайте ему, Дмитро Іванович, добру петицію, щоб він хоч там уже зачипивсь, бо як і звідтіля тягу дасть, то тоді вже нехай і з губернії мандрує.

Я це кажу через те, що розкусивши добре Сластена, добре вбачив, що він сам більшу половину повинен у своїй недолі. Учора я его проводив на вокзала. Казав, що Вам зразу все дрібенько напише. Зоставсь я тепер один на всім музеї, та й набираюсь страху. Уже одну ніч сам переночував благополушно, що далі буде - не знаю. Марья Семеновна раде міні отого капосного з чубом геть на ніч виносить, та мабуть так і зроблю.

Порадте, батьку, що нам робить? Я ж ото Вам писав про замітку в газеті. Гололоб сказав, що треба нам з дідом Гегелом опроверженіє писать. Я до діда, той згодивсь. Потім на другий день передумав і каже, що краще подождать з цим вопросом до Совета. Як Ви скажете, так і зробим. Задля нас оце незабаром почнеця нова ера, бо вже устав зтвердили, і не сегодня - завтра пришлють. Мабуть, Родзянка підігнав діло. Тепер може Куриліаді кінець прийде, а хоч і буде гавкати, так дуже не вкусє. Губернатора ще нема нового, Шипов заправляя. З грішми чистий клопіт. Ось уже 4 місяці аванса не получаем, свої, які були, на музей затратив, і долгів наробив, а вони ні кують, ні мелють. Піду оце до Матлашки, і нехай він, яко придісатель,

ропорядиця з цим ділом. А може Ви б Миклашці про це сказали?

Дід Гегело турбуєця про лісьни. Каже, що пора-б уже і браця за діло; тільки він хоче, щоб небізпременно видать їх у Катеринославі, а не в іншим місці. У букинїста Старицького, на вуглу Нікітської, я наглядив Рігельмана⁴, тільки не узяв, що грошей не було (хоче 6 карб.). Може б нам для музея его узять? З Полатви Вам лист і книжка від Павловського⁵, щось про старовинні школи⁶. Лист шлю, а книжку оставив. Виходе так, що Ви празниковать будете у Москві. Як звістив я про це козацество, та так усіх сум і обгорнув, - думали Вас уже празником побачить. Низенько Вам уклоняюсь і щиро, од душі бажаю і серед кацапів спразникувати по козацькому. Хоч Вас і не буде з нами, але ми всі певні, що Ваша душа тут витає, і це нам додає сили і одваги на рідну працю. Увесь Кіш Вам до землі уклоняєця. Од мене щирий уклін усему дому дядька Сваричевського і всім нашим козакам.

Зостаюсь Ваш з душою і тілом В. Стромєнка.

Година трохи зправилаься, підсохло і в степу почали роботу.

ДІМ. Арх-19924.

Адреса: «Москва. Мясницкая, меблирован. ком[наты] Сытова.

Его Превосходительству Дмитрию Ивановичу Эварницкому».

№ 676

ЛИСТ В. І. СТРОМЕНКА

23.03.1904.

Катеринослав - Москва

Катеринослав
XXIII.ІІІ.1904 р.

Вельмиповажний и шановний Дмитро Іванович!

З якою великою радістю і [...] я сам полинув би до Вас замість цього листа! Міні тепер так би хотілось Вас побачить і стільки з Вами говорить, що ніяким листом усього не скажеш. Коли Вас і після празника не буде, тоді я більше не витримаю і поїду туди, де Ви будете.

Ви, Дмитро Іванович, пишните, що Москву зовсім кидаєте (йій цього давно треба) і думаєте стать кошем в своїм ріднім краї (цего наппа Вкраїна давно бажає); тільки-ж де оселїця?

Коли Ви оселїтесь у Києві, то тоді Вам доведєця дуже працювать, а це вкрай підірве і ослабе Ваше і так слабе здоров'я. Коли ж Ви оселїтесь в Катеринославі і возьмете посаду фактичного директора, тоді Вам і грошей тисячі півтори буде йти, і діло таке, що Ви тільки навідуїтесь, а то хоч за кордоном живіть; а головне, що личиця можно спокійно і де тільки буде краще. Ви всю надію на Родзянку покладаєте, але в цім ділі Родзянко те може зробити, що і кожний член Совета (хоч, звісно, він вісу бильше має в цім ділі). Ще до Вашого листа Яков Григорович¹, Синявський (він послідні

часи страшенно за Вас ратує), Гегелло і всі добрі люди поклали на першом же Совіті звернути до Вас з проханням прийняти звання фактичного директора і «соответствующий» цьому званню оклад жалувания. Я Вас упевняю, що хочби Родзянко і нічого доброго Вам не сказав, то це і без его зроблють. Він буде в таких обставинах, що піти против цього не буде мати спроможності. У нас єсть Яков Григорович, а це такий дядько, що усе, що треба, виведе і від усього відзvole. Він Вам напише дрібненько про все. Як що Ви хочете, щоб я начав без Вас роскопки, так тоді напишіть листи туди, де я поїду, щоб діло твердо стало, а може-б у Ностиця що добре попалося?

Оце підійшло діло з хатою та з курінем, і вже хотів я до Никиполя подавати, потім порадилися - без Вас цього діла не кінчать, а тоді зразу добре взяця - і зробить, бо й гроші-ж ті, що на хату, у Вас тепер.

Писав я Вам про чудо, що скоїлось у нас, але те чудо ще чудніше закінчилось. Поїхав Миколай Григорович² на службу і вже думали, що от Бог допоможе, коли рівнісінько через три дні прибув не вредимо до музею і вп'ять сів, як сидів. Хотів я его в Солону на празник узяти, так він не згодивсь, бо в хорі співа і десять карбованців за це одбере. [...] як не міркуй, а він дуже несчасна людина; багацко причин склалося, щоб создати его. Він уже так утіяся в своє безталання, що дуже добре почува себе в сучасних обставинах, а своєю невдачами прямо сам забавляється і чуть не бравус. Дядько Кузьменко³ так той признав у ему особистого типа, дуже цікавого.

Одного бажаю, щоб швиче з Вами побачиця. Чим довше я Вас не бачу, тим дужче я розумію, що без Вас я не можу бути. Всі козаки, як батькові, шлють Вам щире привітання і уклін.

Ваш з шаною і душею

В. Стромєнко.

ДІМ. Арх-20002.

Адреса: «Заказное. Москва. Мясницкая, меблированные комбаты Сытова. Его Превосходительству Димитрию Ивановичу г-ну Эварницкому».

№ 677

ЛИСТ В. І. СТРОМЕНКА

16.04.1904.

Катеринослав – Камишина – Будаківка

Катеринослав

16-го квітня 1904 року.

Вельмишановний и поважний Дмитро Іванович!

Пишу цього листа на Будаківку, бо гадаю, що Вас уже в Москві немає. Од всієї душі радію, що хвороба Ваша минулась і бажаю, щоб зосталась вона в Москві на віки вічні.

Графиня¹, виходе діло, більше “рогів не воздїймає” і “теплыми вітрами на нас повіває”. Прийшлося таки кобилі до воза, так зразу мняка ста-

ла. А ось коли вона побуде в Катеринославі та власними очима побаче, що пани зробили задля з'їзду, то покаде, мабуть, у тієї кадильниці, що Родзян-чиха² купила, і ще раз убаче, що не буде Вас, не буде й з'їзду в Катеринославі. Хіба може Курилов що-небудь по хімії вичита. Він тепер притих, бо жінка оце его умерла, — хоч це ему і на руку [...].

Учора Матлаш³ прикликав до себе Шишова та мене і радились про те, як вести діла музею і особливо хотів, щоб оце незабаром зібрать совіт, але поклали дождаця Вас і графині та тоді вже і зібрать. В цім місяці учинять ревізію музею, так що я тепер готовлюсь.

Про Ковбасу ще до празника балакав з паном; каже, що дуже радий буде прийняти свого чоловіка, коли Моргунов⁴ покине школу (тільки на-вряд, щоб він по добрій волі покинув).

Ковбаса міні пише, що Ви написали самі про це панові од себе, тільки я не бачивсь ще з ним і не знаю, що він казатиме. Треба ждати. Чи знаєте, от та [гамониста] баба знов приперла цілу силу древностей, та ще яких?! Мабуть, десь музею обкрада. Я все залишив до Вашого приїзду. Каза-ла, що ще більше привезе.

На роскопки я вже не буду їхати без Вас, бо раз те, що ревізії треба ждати, а вдарте - і грахвіня з'явиться, а в музеї нікого не буде. Хіба поки що до Деконських в Красний Кут чимчикують після ревізії та грахвіні. Там би малюнки познмав з хат та може б і мугилу яку копнув. Константина Івановича вже [...], зостануця і [...] не скінченими. А як же то ему хотілось до тих бочонків догрюкаці!..

Дід Гегело до нас навідується, та щось зовсім ослаб, а тут ще й вітри такі дули, що ему ж виткнуця з хати не можна було. Тепер уже дощі зали-вають, а дядька щодня на аршин підрастають. Губернатор новий ще не приїждав.

Грахвіня Матлашці звістила, що в кінці квітня буде в Катеринославі, через це й Вас я буду виглядати з дня на день. Якби Ви, Дмитро Іванович, хоч одкриткою звістили коли виїдете, тоді б я Вас зострів на вокзалі, або з музею увечері не виходив би нікуди, щоб Вам всі свої речі прямо до музею притягти. Сластенові не відкіль нічого доброго нема, тільки й того, що од Яковлева 100 карб. одібрав. Всі козаки вклоняюця Вам, яко батькові кошо-вому, до самісінької землі, та аж на криші деруця та виглядають.

Зостанось Ваш з усією душею

В. Страменко.

ДІМ. Арх-20000.

Адреса: «Заказное. Почтовое отд. Камишина (Полтавской губ.), имение Будаковка. Его Превосходительству Димитрию Ивановичу Эварницкому».

№ 678

ЛИСТ В. І. СТРОМЕНКА

19.06.1904.

Катеринослав - ст. Софіївка Олександр. пов. - с. Михайлівна

Вельмишановний Дмитро Іванович!

Сьогодні дознав я, що наш маршалок, себ то Матлашка¹, прибув до Катеринослава, про що Вас зразу ж і оповіщаю; а ще головна річ в тім, що з приводу Шапліка² треба Вам, яко мога шви́че звернутись, бо був я у дядька Бичихи³, і сказав він, що судя повинен діло решпити по «предварительному исполненію», а так, як цей самий судя узяв собі одпуск кудись за кордон, то Вам треба персонально его убачить і настоять, щоб він Ваше діло зразу-ж рішив. Як він це зробе, то Татарина до першого і виметуть з місця.

У нас все благополучно - одбираєм собі гривінечки. Щиро Вам вклоняюсь і прошю низенький уклін передать козакам Міллерові⁴ і Мішенці. Страшенно як тягне мене до Вашого коша, та до мугил – прямо і на світ божий. не хочиця дивиця. Вашої статті Новуходоносор ще не дрюкував. Листи Вам є. Один лист Міллерові прийшов – що з ним робить? Дід Гегело учора забігав, про Вас питав, чи ще не звернулись.

Прощавайте. Зостаюсь увесь Ваш з душено

В. Строменко.

Завтра вже буду виглядати Вас.

ДІМ. Арх-20003.

Адреса: «ст. Софиевка Александровского уезда, имение Левшина Михайловка. Ивану Петровичу Марусову. Для проф. Д. И. Эварницкого».

№ 679

ЛИСТ В. І. СТРОМЕНКА

1.08.1904.

Катеринослав – Полтава

1.VIII.1904 р.

Вельмишановний і поважний Дмитро Іванович!

Учора звернувся я до музею із роз'їзду. Александровський повіт такий великий, а села там такі страшенно безмірні, що я ледве его одного обкірував. Всі ті села, які ми тоді з Вами одмітили, я обдивився, і скажу Вам, що там куди менше останків Запорозжя чим, наприклад, в повітах Катериносл., Новомосков. і Верхнедніпровськ. Проте я дуже задоволений своєю поїздкою: зібрав доброго матеріалу, багато де чого побачив, та й до музею притяг дещо непогане.

Опріч того, що вже виставлено в музеї, [...] [...], 3 кам'яні баби, 2 ручних жорнова, неолітичеської епохи і шовковий запорожський пояс з розводами. В музеї усе застав у благополучї і доброму порядку. Гаврило каже, що

дід Гегело частенько навідуїця, як нас нема. З приводу Вашого будинку Іванченко прохав так Вам звистить, що всі ті дефекти, про які він Вам писав, вже тепер виправлені і все робиця як слід. Мишинька теж странствував умісти зо мною, а з Іваненком діла не зварив.

З Тьоновським¹ у мене сьогодні така баталія зкоїлась, що я прямо єму сказав, щоб він вийшов од гріха з музея. Прийшов, як водиця, після обіду в музей і таке підняв, що я не памятаю, що зо мною й зробилось, коли б він зразу не вийшов, то хто єго зна, щоб воно і було. Всего Вам написать не спроможне, розкажу на словах дрібніш. Я єго тепер інакше не зву, як «Нікола юродівий». Господь єго зна, що воно й за людина!

Гаврило одібрав сьогодні Вашого листа і дуже запечалився. Він каже, що лист, у яким була вислана накладна на Ваші книжки, був адресований Вам, і через те він, не сміючи вскрити єго, переслав цілком до Вас. Я звелів, щоб він завтра ж ранком зходив на вокзал і справивсь про книжки. До [Веріги]² уже тричі добивались вори. Прямо навіки залякали стару. Я сказав Гаврилові навидаваю до Вашої квартирі щодня, бо чого доброго і туди заглянуть.

Завтра виїду до Петербургу і буду яко мога поспіпатись назад. Із наших дядків нікого не бачив, бо всі тепер то поразбігались, то поховались, як [шури] по норах.

Прощайте! Зостаюсь Ваш зу сією душею

В. Стромєнка.

ДІМ. Арх-20004.

Адреса: «г. Полтава. Єго сиятельству г. губернатору князю Николаю Петровичу Урусову. Для передачи проф. Д. И. Эварницкому».

№ 680

ЛИСТ В. І. СТРОМЕНКА

2.09.1904.

Катеринослав – Олександрівськ

Сентября 2 д. 1904 г.

Вельмишановний и поважний Дмитро Іванович!

Од Вас ніякої звістки не одбірав, і гадаю, що Ви ще не рушили з Веселого. Справи музейські ідуть, як і перш ішли, нічого ні дуже доброго, ні дуже поганого не трапилось; навіть Курилка і той щось притих, не подає звістки. Родзянка вже звернувся. Бабенко¹ був у єго на аудієнції, котру звичайно з більшим трудом получив, чим од султана турецького заполучають реформи. До того ж ще, каже, і руками і ногами од усього одгрібасця: “нехай, каже, послі, нужно подумать”. Все ж таки на той рік умовивсь з Бабенком з приводу етнографії, і гропики віддав, хоч і не всі. Учора був біля Вашої будівлі; все йде добре і хутко. Абдул чи Хідул каже, що до 15 сент. і башту

виведе. Яков Георгієвич² теж частенько навідуєця. Дід Гегело був трошки підхорнув, а тепер, хвалити господа, знов навідуєця до Катерини, та й [...] не забува. Пан Рудий кажнісінький день справляєця, чи ми готовимось евакуїровать дворець. Я в цим разі руководствуюсь мудрою політикою турецького дивана і оібщаю ему все, чого він тільки хоче. А коли прийде 1-е октяб-ря, а Вас ще не буде, тоді і я втечу куди-небудь в степ, або очерети. Бабенко казав Родзянці, що етнографію із дворця висіляють, а він одповів, що, мов-ляв, побачимо, що дальше буде.

Пересилаю Вам два листи. Один, видно, од грапини³ із Москви, а другий із Київa. Науменко⁴ надіслав Вашу повість⁵, лежить у музеї. Позавчора Ніколай Іванович Яковлев забігав до музея, і в той же день од'їхав в Красний Кут, де велика пригода трапилась с С. С.⁶ Кажуть, що все ското-водство з усім гамузом згоріло од грому.

Я десятого помишляю, зговорившись з Бідновим і святейшою кон-систо́рією, потягти до Січі за святощами. Дід дасть міні доверительную грамоту на право купити на его ймення мугилу Сірка.

Дядька мого замобілізували, так оце сьогодні проважаю. Треба буде їхать та розважить діда з бабою, а то ще померають од такої бідн. Пере-дайте мій [...] уклін вельможним грапу і грапині⁷. А вчора цілий вечір про-сидів біля каміної бабн, та все згадував, як то Ви там похожаєте по Конці⁸, та ще може і до дідів на баштани навідуїтесь. Мабуть, не погано тепер у Веселі-лім!.. А тут так така курява, що ніхто і на вулицю не висовуїця.

Прощайте! Ваш з усією душею В. Стромєнка.

ДІМ. Арх-20001.

Адреса: «Заказное, г. Александровск. Его сиятельству графу Ивану Викторовичу Канкрину, для проф. Д. И. Эварницкого».

№ 681

ЛИСТ В. І. СТРОМЕНКА

4.10.1904.

Катеринослав - [Москва]

Катеринослав
IV.X.1904 року

Вельмишановнийи поважний Дмитро Іванович!

Повернувся я оце з мандрівки і сіжу в музеї та Вас виглядаю. З Бід-новим¹ у мене діло не витанцювалось (бачите, між попами кадріль зайшла), і я мусив сам поїхать по уезду. Пояс із Письмичівської церкви [восчерпнув], і ще 9 картин чудесних, старовинної живописі казав о[тець] Хведір віддасть. Я ему таких беклемесів підпустив, що старий зовсім розмняк і коньяку в діло не довелось пустить. Дожидаючи Біднова, розкопав біля Солонї мо-гилку, при великому зборищу народу.

При міні ще ні Матлашка, ні Рижий не приходили выгонять, а Гав-

рило² каже, що раніш так уже тричі навідувались. Буду укладать етнографію в скрині. Музей навряд щоб і до Пасхи скінчили, бо стоїть без вікон, без дверей і без крипи. На Вашім будинку³ уже кацапики і башту вивели. В городі ще нікого не бачив, і в музеї не було ні діда Гегела, ні Якова Георгієвича⁴.

Пересилаю Вам телеграмму і листи, які прийшли, бо може Ви ще забаритесь, а там що-небудь важенне. Після цього вже не буду висилать листів, щоб не розминулись з Вами. В музеї все благополучно, Гаврило сидить против сонечка куняє, і [...]. На квартирі у Вас теж ніякого несчастья не трапилось, все гаразд.

Прощайте! Широ та низенько Вам вклоняюсь і жду з великим нетерпінням Вашого приїзду.

Зостаюсь увесь Ваш з душею

В. Стромєнко.

ДІМ. Арх-19926.

№ 682

ЛИСТ В. І. СТРОМЕНКА

[жовтень 1904]

[Катеринослав] - [Москва]

Вельмиповажний Дмитро Іванович!

Ваші гроші 300 карб. лежать у шкаві од гори, в поділі літератури, книжка №83.

Ваш з душею В. Стромєнко.

Р. S. Подивися на пояса! Я, як побачив, то трохи не заурів од радощів, бо про такого пояса і в думці не клав. Це од Стефановського протоєрея¹, що пообіщав міні прислати, коли я їздив по Александровському повіті.

ДІМ. Арх-19980.

№ 683

ЛИСТ В. І. СТРОМЕНКА

30.11. 1904.

[Катеринослав] - [Катеринослав]

30 ноября 1904 г.

По окончательному выводу из отчета оказалось, что всего осталось неизрасходованных денег 30 р. 21 к.; но в эту сумму не входят следующие сторожу 5 р. (Гаврылови к празднику). Следовательно, всего я должен возвратить 35 р. А так как мной выдано в Капуливу Марченку (псаломнику) и Чорноивану¹ 5 р., для приобретения древностей, и так как я их ещё не получил и теперь не могу получить, то эти 5 р. будут возвращены музеем деньгами или древностями. Из этого видно, что я должен возвратить 30 р. 21 к.,

да ночному сторожу за ноябрь 5 р. Итого 35 р. 21 к.

Отчёт составлен и документ подобран, соответственно расходам.

«Киевлянин»² в шкафу, а «Основу»³ немедленно доставлю.

Тепер ще одна до Вас прозьба. Чисто казенна. Доведеця міні якось на світі прожити і за яку-небудь роботу братись, так задля цього не откажіть міні видати офіційну бумагу за Вашим підписом, що я був хранителем музею і вийшов по яким там обставинам. Це вельми потрібна річ. Дуже б Вам був вдячний, якби Ви це так зробили, що ніби-б то я сам вийшов із служби, а не вигнали мене в три години. Я подаю Вам офіційне заявлення об виході із служби, а сто в Советі [...]. Це буде остання Ваша задля мене ласка. Я маю надію, що Ви зробите це не задля цього, що тепер Строменко – парія, а задля того, що колись був, і так щиро, без огляду, оддав Вам і свою душу і кращі надії.

ДІМ. Арх-19985.

№ 684

ЛИСТ В. І. СТРОМЕНКА

30.11.1904.

Катеринослав - Катеринослав

Его Превосходительству
господину директору
Екатеринославского областного музея имени А. Н. Поля
Хранителя музея Василия
Иоаникиевича Строменка

П р о ш е н и е.

В виду моих личных дел и весьма важных домашних обстоятельств, я больше не имею возможности исполнять обязанности хранителя Областного музея, и поэтому обращаюсь к вашему Превосходительству с покорнейшей просьбой принять мое увольнение и все счета и книги по ведению дел музея.

Хранитель музея В. Строменко.

ДІМ. Арх-19979.

№ 685

ЛИСТ В. І. СТРОМЕНКА

1.12.1904.

[Катеринослав] - [Катеринослав]

Вельмишановний Дмитро Іванович!

Получивши Вашего останнього листа, я знов душею ожив. За ці три дні я стільки перестраждав, як ніколи ще міні не доводилось і навряд чи

доведеця, і так я плакав, як тільки малим доводилось плакати. Тепер я бачу, що Ви, батьку, не зрозуміли мене добре, і через те обставини мого виходу з музею були задля мене такі тяжкі і образливі. Ви мали на увазі, що коли Ви міні об'явите гірку звістку, то вийде важка дуже сцена; я буду оправдуваюця, ремствувати і нарікати на Вас. Але цього нічого б не було. Я давно бачив, що міні ні сьогодні, так завтра доведця тікати, і цього міні було нестрашно. Бачив і те, що коли не вийду по волі, то ті, кому цього треба, не замисляця над тим, щоб обвинити мене в дупогубстві і в інших страшних провинах, коли не допоможе те, що вже виставлено. Бачив я, Дмитро Іванович, що цим я Вам багато клопоту роблю і шкодю Вашій власній справі. Все я добре бачив, і через те цей останній рік я почував себе дуже погано. Мосю думкою було одне — як би втекти подальші од цих золотих зубів та бегемотів, котрим проковтнуть людину — все рівно, що доброму чоловікові кусок хліба з'їсти.

Коли б Ви міні, батьку, не то що сказали, а тільки натякнули, то я б з охотою і радістю в одну хвилину виїхав.

Хіба я служив з-за якої вигоди, чи думав у музеї вікувати? (правда, я люблю це діло, але ж Ви знаєте, що у мене була і інша мета). Я тільки був через те, що Ви тут, а без Вас я ніколи не міг самому себе [з'явити].

Міні тяжко і гірко було кидати не музей, не посаду, а Вас, тільки Вас; тяжко було одривати од душі те, що казалось неоддільною її частиною, і ховати свою віру в людей і життя. В ці часи я був схожий на того чоловіка, котрий з великою вірою і надіями молився в храмі своєму Божеству, самим їм знайденному і сотворенному. Віра того чоловіка в свого Бога була така безмірна, що всі злоби мира були єму дурницею. І ось в одну мить якась невідома і груба до краю сила викинула єго з храму, і коли він в останній раз споглянув на свого Бога, на свій ідеал, то єму здалось, що і Бог одвернувся од єго, і одвернувся з великою огидою. І тяжко єму після цього стало, невимовний жаль обняв душу, бо не знав за що Бога розгнівив, а він за собою не почував.

Міні так здалось, коли я одібрав два Ваших (перших) листи. Міні в душі почулось, що Ви згоднісь з усім, що про мене вигадали добрі люди, і що задля Вас я став тим же, чим і задля них — короче, що Ви підписали мій смертний приговор. З того часу, як я вперше з Вами зострівся, я став іншим і життя моє пішло інчим шляхом. Все, що я думав, що робив, підводилось під одну міру: як Ви на це подивитесь і що скажете — Ваша воля була задля мене поводитарем і слово — закон. Я був певен, що коли не так почну рубати дерево, то Ви міні про це скажете і вірного способа покажете, і я не гадав про те, що можу «повалить єго на себе і на Вас». Коли б я про це догадався, або міні хто нагадав, тоді б я кинув сокиру, не почавши рубать. Я не буду оправдаця од того, що на мене навалено, — це стара і гадка пісенья, Ви вже її чули. Я хотів би тільки спитати, хто з їх має моральне право мене обвиняти?

Невже Родзянко обвинить мене, що я [жида] вилаяв, — а хіба ж він не

пам'ятає, як у Петриківці, за те що на дорозі рівчак [знайшовсь] і єго трохи в кареті труснуло, він побив старшину, і той через неділю Богу душу віддав. (Я маю про це свідетелів). Положим він в Бога вірує, у церкву ходє і єму простици. Чи може Курилов, або Матлашка обвинять мене в разврате? Міні здаєця, що коли начать копаця в інтимнім боці життя кожного чоловіка, то навряд чи знайдеця херувим, а всяк має гріхи. Але я не чув ще, щоб кого виганяли з служби за те тільки, що він знаєм з учителькою, або за те, що полявсь з жидом. Родзянко ж при міні у себе в кабінеті так площадно лаяв свого управителя, що чуть не забіг од страму,

Я тільки одним вдоволнивсь: за службу даже вони не зможуть нічим мене підкопаты, і я з цього боку Вас не осоромив. Я розумів, що потрібно чесно робить ту працю, на якій я стою, а до того, що я роблю у себе в хаті, не знаю, чи має право хто укасуваця.

До цього-ж ще додаю, що і все те, в чим мене обвиняють, — од слова до слова брехня. Я Вам в цей час не можу кидати неправди, як і завжди не міг її казати. В однім я винен: я не сказав Вам про свою хворобу. І не казав не через те, що хотів ховаця од Вас, а прямо не давав їй ніякої ваги. Не міг я думати, що хворобою можуть скористуваця самі люті і запеклі вороги. З того часу, як я прибув в Катеринослав, не тільки не заводив в музеї «разврата», а навіть і скрізь єго жахався. Я тільки з тими знаємився, що і Ви знаєте. Після того, як закривався музей; я нікого не пускав і за порога, але заборонить приходить до мене знаємим я не міг, і коли яка дівчина чи дама заходила [...] до мене, то я против цього не міг нічого подіяти.

З приводу хвороби я Вам усе розкажу. Ще зразу, як я в Москву приїхав, довелось міні одному жити зу сьаким людом. Міні було 16 літ. Я сам собі був пан, і нікому було мене образумить і вдержать од того, що всі товарищи робили. І я также, як і другі, доскочив собі лиха. Це лихо тепер вважають за дурницю, і звичайно воно скоро пройшло. Але несподівано воно з'явилося, хоч і в іншій хвормі. Дорогою в Петербург я простудився і до того ще довга дорога визвала [катарт] мочевого пузиря і при цему епідеміт. Ця хвороба зовсім незаразна і нікому лиха од мене не могло бути. Сказать про це Вам міні було соромно, і думав я що нема задля чого. Я згоден зібрать консиліум і хай дохтори це підтвер[дять]. Спитайте у Зуйченка¹. Я єму сказав, і він зна про мою хворобу. Я все сказав, і коли справді в цим посліднім єсть моя велика вина, тоді і я з цим згожуюсь.

Послідній рік я часто збиравсь сказати Вам, що вийду з музея, але кожен раз мене здержувало, що може я Вам потрібен, і ображу Вас тим, що саме тоді, як робота підійшла, утекти. Я поклав через те собі в думці додержатись до кінця з'їзду² і тоді вже одійти, та “не так склалось як жадалось”.

Може справді доктор Па[шинос] правду казав, і може з цього, що случилось, міні ніякого лиха не буде.

Ваш останній лист знов вернув міні надію і дав силу сміливо йти до

тієї святої мети, яку я собі в житті поставив. Ви, мій батьку, кажете, що не зрікаєтесь мене, і душа Ваша не одвернулась од мене... Міні більше нічого не треба. Одна думка про те, що Ви завжди серцем зо мною, буде міні нездоланною підпорою у самих тяжких пригодах життя. Хоч міні зразу і тяжко буде примирити з тим, що я більше Вас не буду бачить, але на поміч я призову хвилюсофію і упевню себе в тім, що одна екзистенція безсила, — єднанню ж духа ніяка сила не може зробити заборони. Я тепер одного бажаю, щоб ненаситний Молох задовольнився мною і Вам би більше не чинив туті і хлопоти. Коли треба буде що зробити, то я на все згоден з великою охотою, Жалкую, що одчета про музей не зробив.

Дмитро Іванович! Усі ці слова написані серцем і слізьми. Це моя перед Вами сповідь. Як великий грішник має потребу покаятися перед Богом, так і я не міг удержатись од того, щоб не очистити свою душу перед Вами од грізів, якої натягли мої вороги, не маючи ні гріха, ні сорому.

Я тепер поїду додому, а потім вернусь до города і буду готувати до іспиту. До мая буду держати на їздного учителя, щоб забезпечити себе надалі, а потім на атестата. Знайду собі уроків, або інше яке діло і буду пробираща далі по колючій стежці науки. Коли Родзянко буде даліше про мене такє росповсюжувати, то я повинен буду судом реабелітувати себе. Нехай він тоді шука тих дівчат, котрім я про Бога казав, і ту учительку, у якої я ночував. Певен, що не знайде. Нехай Гаврило принесе міні отчет ([попідшивки] документи) і одривки білетів. Я тоді однесу Шипову і одчіплюсь од єго.

Ваш з душою незмінно В. Страменко.

ДИМ. Арх-19981.

№ 686

ЛИСТ В. І. СТРОМЕНКА

4.01.1905.

Солона - Катеринослав
IV.I.1905 р.

Вельмишановний Дмитро Іванович!

Перше всего поздоровляю Вас з Новим роком і з новою хранительницею¹. Бажаю од усієї душі, щоб цей рік був задля Вас вельми щасливим, а нова хранительниця доброю підмогою. Гаврило писав, що не достав однієї книжки «Запорожжя»² і збірника Драгоманова³. «Запорожжя» я задля себе не брав (у мене обидві книжки свої були) і теж нікому не давав. Хіба може у Бабенка⁴ засталась. А Драгоманов повинен бути безпремінно, бо я недавно перед виїздом записав єго у каталог і поклав у шахві (здаєця, у ту, що одгори стоїть).

Читав я доклад Родзянка в земському собрані про музея. Він міні здався дуже пакосним з боку Ваших справ, яко директора музея, і до того я певен в тім, що єго творець — Курилка⁵; він один тільки міг таке підвезти, бо

все цілком зроблено на его [річ].

Учора убачив я чудового і надзвичайно великого боллоїда, що пролітав над Солоною дуже близько од землі; після цього почувся дуже гучний грім, чи може взрив, котрий безперестану гримів хвилин з п'ять. Коли я про це сказав бабі, то вона дуже запечалилась і сказала, що то міні нечистий приводився за те, що я в церкву не ходю та попа не почитаю. А інчі кажуть, що то японець «підпуска» всяку капость. Сластена⁶ узяли на війну.

Зостаюсь Ваш з душою В.Строменко.

ДІМ. Арх-19978.

№ 687

ЛИСТ В. І. СТРОМЕНКА

13.04.1905.

Катеринослав - [...]

Вельмишановний Дмитро Іванович!

Не посмів Вас персонально турбувати, хоч і трудненько було вдержатись. Вибачте, що так довго “Основи”¹ не вислав до музею, – боявся другим доручити, а самому раніше бути в городі не довелось. У Солоній сидю собі як у Бога за пазухою – ні Родзянки, ні Курилки нестрашно, навіть забув що вони і на світі маюця. Одно тільки не дає спокою – це мугли: як тільки підеш в степ, то так тебе і тягне покопача.

Я оце приїхав на кілька день і знов поїду на празники додому, а потім думаю звернуця до города. Як би можно було дрюкувать в «Земском вестнике», то я б [написав] усі свої археологічні пошуки по Єкатер. губернії, звичайно, коли це матиме цікавість з археологічного боку. Я був би дуже вдячний, якби на таких умовах, як Терновський документи друкував².

За 8 місяців “Основу” здав у музей з цим листом. Бажаю Вам, Дмитро Іванович, зустрітись і провести празники, яко мога найкраще! Баба заговля мене [віруща], так я оце скажу, що говля у городі та ще у самісінького архирея.

Прощайте! Зостаюсь Ваш з душою

В. Строменко.

ДІМ. Арх-19957.

№ 688

ЛИСТ В. І. СТРОМЕНКА

27. 06 .1905.

Солона - Катеринослав

Солона

VI.XXVII.1905 р.

Вельмишановний Дмитро Іванович!

Оце все ладнав діло з гільцем та інчими справами, котрі до его належать. Звичайно, якби це інчий час, а не самі жнива, то все це можна б було

спорудить даремно, — хіба б один доклад дещо коптував.

А тепер треба буде не менше 12 карб., бо на все прийдеця наймать і платить, як за спиритню роботу. Одна тітка береця за 12 карб, зробить все обтом під моїм проводом: я буду стежить, щоб все було як слід і доладу зроблено.

А щоб часом не помилиця, так я буду про все у самих знаючих бабів дознавать: що потрібно робить і як робить.

Проте нехай зразу-ж Бабенко напише міні, як би він хотів це діло зробити і які речі, по его розумінню, найдужче потрібні. Бачте, я це кажу з того приводу, що маюця різні звичаї на свайбах, котрі в дечим ріжняця по деяким місцям. От, наприклад, гільце. Як де то его роблять із якого-небудь деревця (сосни або вишеньки). Котре квітками і інчим зукрашають, а у Солоній — прямо в хліб довгі лозинки встромляють і потім квітчають; теж добре виходе. Так от, як его робить? Потім дв[...] [...] , лежать, [...] , шишки (це все хліб), горілка з колосками і інчі ще прикраси. Може ще що він додаве? Я забув спитать чи й стіл тут робить, чи може в городі краще. Я б равав стіл у городи робить, бо в [нас] трудно. Коли він згоден на таких умовах, тоді хай зразу ж напише, або Вам скаже, то вже Ви звістите. Треба б раніше почать, щоб не спізниця. Я починаць не буду, поки вже не одберу листа з цего приводу.

Засіли ми з Лукою Івановичем¹ за навуку з таким духом, що б не кидать уже аж поки до кінця не доведем. Одно погано у нас, — так це те, що довго доводиця газет не одбирать; інде днів з 4 не читаем; а воно по цих часах дуже погано одставать од людей, та заднего пасти. Доводиця зустрічать хто з города їде та перепитувать. У нас теж людіц ворущаця. Робітники скрізь бастують і добиваюця кращого економічного становища. Позавчора сотня козаків прибула у наші місця, де робітники збираюця. Якщо доведеця Вам проїзжать біля Солоного, то вже, будьте ласка, заверніть і до нашого куріня, зробить нам празник. Як его звать, того Запольського? Буду підштрекувать его, анахтема. А може й Ви коли нагадаєте ему про мою справу. Уклоніця щиро од мене Сер. Сергеевичу² з усім посімейством, коли убачитесь.

Бажаю Вам всего найкращого і застаюсь Ваш з усією душею

В. Строменко.

ДІМ. Арх-19954.

№ 689

ЛИСТ В. І. СТРОМЕНКА

[1906]

[Катеринослав] - [Катеринослав]

Вельмишановний Дмитро Іванович!

Щиро дякую за листа і за Вашу ласку. Я забув Вам звістити, що тільки родичів пускають до зарештованих, і задля цего треба було сказать жан-

дарму або прокурору про те, що Ви міні хоть далека рідня. Так усі роблять і, нарешті, одбирають дозвіл. Міні казали, Марья Михайловна [Мельникова] повинна була сьогодні навидати до мене, але чогось то не було.

У нас дома багацько зарештованих і зараз сидять десь у якомонії Бергмана¹; двох убито, 6 рането. Наші двір і дядьків салдати і поліція зруйнували і спалили, а що можливо було заграбували. Батька були теж посадили, а потім его і зятя, учителя, одпустили. Луку Івановича, кажуть, випустили. Про те, що там діялось і в цей час дієця – гаразд не знаю; тільки чутка йде. Міні дуже б хотілось знать, що Сандецький буде з нами робить, бо до цього часу ні допросу, ні слідствія не було. Вам це можливо проміж начальство почуть. Живеця поки що байдуже; у кімнаті зо мною 2 інженера, 2 студента і дохтарь – все добрі хлопці. Книжок і газет у нас доволі. Не було тільки в мене білля, та це вже трохи розжився. Коли не можливо персонально побачиця, то саме краще по телефону. У нас на це дуже добре. Звідкіля Вам завгодно гукніть в земський арестний дом, мене прикличуть до телефону і можна буде побалакать. Я сам гадав до Вас таким робом звернуця, та не знаю, чи є в музеї телефон. Міні здаєця, що Сер. Сер. не трудно було б до нас доскочить, а міні страшенно хотілось би з ним побачиця. У нас балакають, нас всіх запліають в Сибіряку, а вже не менче, як в тюрюгу. При міні 7 чоловік із Тарасівки (од Стрюка) пригнали в острог (на 3 місяці) тільки за те, що вони явились од обчистива уполномоченними до Сандецького.

Зостаюсь Ваш з душено

В. Стромєнко.

ДИМ. Арх-19998.

№ 690

ЛИСТ В. І. СТРОМЕНКА

[1906]

[Катефинослав] - [Катефинослав]

Вельмишановний Дмитро Іванович!

Сидю в тюрязі ось уже з місяць, за що і про що – ніхто нічого не пита, не каже. Що Сандецький думає, з нами робить, мабуть, і сам ще гаразд не знає. 14 душ оце вже приговорили в ссилку до Архангельської губ. Більше дохторів та і інших значних людей: Бутакова, Брюханова, Карпова і інших. Сегодня у мене були на свіданії батько і сестра. Кажуть, що після розгрому більше нічого ще не було, а тільки всі так налякались, що так і виглядають козаків із-за шпिला. У нас сегодня прийшла звістка дуже погана і здаєця неможлива. Кажуть, що нібито Сандецький, хотів мене і Петрусенка (учителя) розстрілять. А що деякі з панів наших ніби б то его упрохали цього не робить. Я звісно, ідучи до Сандецького, цього не гадав, позаяк ніякого проступку за собою не почував, взагалі я думав, що й сидить не доведєця. Батько і Лука Іванович справді казали міні, що Ви були у Сандецько-

го, і тільки зовсім Ви не те їм казали. Я не допускаю, щоб Ви батькові або і Луці Иванов. не сказали справді того, що він Вам про мене казав з приводу кари.

Я б Вас дуже прохав, Дмитро Іванович, коли буде Гаврило до мене йти (він пообіщав міні дещо занести), то і скажіть через его, чи так діло було, як Ви батькові казали, чи так, як у нас тепер балакають. Я більше певен в тім, що мене виплають і через те лаптують потроху в дорогу. Мене тільки дуже вражає даремне знущання над зятем: сидить чоловік місяць в тюрмі і сам не знає за що. Репуція ні до чого не касався і рота не роззівляв; врешті благонамеренніший за саме начальство. Мабуть, біда в тім, що родич мій. Не інакше, як Бергман підвів штуку, щоб міні більше напакостити. 18 год служе в земстві, був примірний учитель, а тепер управа каже, що це до нас не касається, не можемо і слова замовити. Я советував батькові і сестрі сходити до Иванова (земського). Він зятя добре знає, може Сандецькому або кому там скаже, щоб даром не держали.

Оце тільки сидючи тут за ґраткою я дізнав, що про наш союз і взагалі про мою діяльність в городі балакають страшні казки. Хто їх вигадував і задля чого — не знаю. Виходе, що Сандецький, посилаючи москалів з пушкою, думав кріпость якусь брати і вести війну з якимсь страшним ворогом. А на ділі вийшло, що воювать було ні з ким, народ тільки просив начальство. Вкінці декого вбили, скільки хат спалили, всіх ограбили і со славою [...] вернулись до города. Я, Дмитро Іванович, одному радію. Ми видержали свою лінію; ніхто з панства не посміє сказати, що ми грабітелі і розбійники, а ми їм тепер маємо право це казати. А хати попалені оставим в нагаданіє потомству, як історичний документ нашої панської культури.

Прощайте. Жду Гаврила!

ДИМ. Арх-19949.

№ 691

ЛИСТ В. І. СТРОМЕНКА

[1906]

[Катеринослав] - [Катеринослав]

Вельмишановний Дмитро Іванович!

Як що Ваша ласка, то навідайтесь до мене. Я не знаю, що і діяти, аби тільки з Вами побачити. Це у нас можна так зробити. Партію висилають у Архангельську губ.; до їх пускають кожен день не тільки родичів, але і знайомих. Пропуск береде у тюремного інспектора, котрий приймає в губернським правленні (де Гололобов, там его канцелярія). Ви скажіть, що Вам треба до дохтора Брюханова - его висилають - а будете бачити зо мною. Це в нас так і робиться. Прієм у інспектора з 10 годин, здається, і до 2 чи 3. Тільки неби-

зпремінно цим треба скористуваця в понеділок, бо їх може в понеділок і вишляють.

Низенько Вам вклоняюсь. Ваш з душено
В. Строменко.

ДІМ. Арх-19961.

№ 692

ЛИСТ В. І. СТРОМЕНКА

[1906]

[Катеринослав] - [Катеринослав]

Вельмишановний Дмитро Іванович!

Ще раз звертаюсь до Вас з щирим проханням. Міні дуже тяжко, що я Вас турбую, та тіко ж більш міні нідокого звернуця - і на Вас я покладаю свою послідню надію. Наших солонян пошти всіх сегодня випустили; випустили і зятя - учителя, дядько поки ще сидять, та мабуть і єго одпустять. Я тепер страшенно задоволенний, бо міні за їх було багато тяжче чим за себе. Моє діло таке: буде у Сандецького совіщаніє, де буде і прокурор і там рішать мою участь, шо зо мною дальші робить.

Ця рада буде на цих днях. Справник повернувся з повіту і привіз матерьял дознаній. Моє прохання до Вас, Дмитро Іванович, з тим, щоб Ви побачились з прокурором і побалакали про моє діло. Запевніть єго, що все брехня, що на мене вигадали, бо діло у нас робилось так, як я Вам розказував. Прокурор задля Вас може зробить велику міні полегкість, а може і зовсім випустять. Коли ж нічого неможливо зробити, тоді буду ждять того, що буде. Міні казали, що деякі з наших панів каюця вже, шо мене зарештували, а може і проситимуть за мене Сандецького.

Зостаюсь Ваш з душено В. Строменко.

Листа цего пересилаю жінкою Петрусенка, учителя, шо сидить зо мною. Єго діло вмісті з моім буде розбираця.

ДІМ. Арх-19951.

№ 693

ЛИСТ В. І. СТРОМЕНКА

[1906]

[Катеринослав] - [Катеринослав]

Вельмишановний Дмитро Іванович!

Коли Вам буде вільна година, то будьте ласка, побачтесь з прокурором і спитайте про моє і Стасюкове¹ діло. Жандарми кажуть, що наші діла послали до Петербургу, себто на адміністративну висилку, а дехто каже, шо до суду. Хочби вже достеменно дізнать, шо воно буде?

Сер. Сер.² обіщав це зробити, та тільки, на жаль, з города виїхав. Був губернатор у нас, обіщав дещо поклопотатися. Може Вам доведеся з ним спіткаться, тоді замовте слово за мене, бо вже єму, мабуть, возів з п'ять про мене набрехано.

Ваш з душі В. Стромєнко.

ДІМ. Арх-19948.

№ 694

ЛИСТ В. І. СТРОМЕНКА

16.03.1906.

Катеринослав - Катеринослав

Вельмиповажний Дмитро Іванович!

Тільки після того, як Ви пішли, дознав я, що мене висилають в Архангельську на 4 роки. Коли буде Вам спромога, то заїдьте до мене хоч на хвилинку; дуже треба з Вами побачитися. Здається Ви маєте пропуск на суботу?

Був слідователь учора, та тільки я не встиг розпитати, що він дізнав на слідстві у Томаківці. Коли будуть одсилать - ще не відомо.

ДІМ. Арх-19958.

№ 695

ЛИСТ В. І. СТРОМЕНКА

[1906]

[Катеринослав] - [Катеринослав]

Вельмишановний Дмитро Іванович!

Ждали ми на сьогодні амністію, та мабуть «казав пан кожух дам...» Треба, не вдаючись на царську ласку, другими заходами за діло браця. Слідователь закінчив діло і вже міні читав его. Всі свідки показали добре, тільки деякі лишнього припліли. Головне діло в тім, що навіть земський ісправник показав про те, що я не тільки до повстання не кликав народ, а навпаки раїв все робить мирно і не чинить ніякого насилія. Тепер слідователь передав діло прокурору, і од его залеже зробити останню формуліровку обвинення и напрямок діла: чи прикратить, чи в судебну палату відислать. Міні хотілось би вийти під залог або чи на поруки, бо слідователь каже, що коли я сидітиму, то діло палата ускорє розбором, а як виїду, то може одкласти геть на дальші. В цей час за який місяць все можливо, і через те користоно вигадать місяць, другий.

Я прохав би щиро Вас, Дмитро Іванович, побалакать з цього приводу з прокурором (він же має у себе все діло, а він [...] у видає). Міні треба знать, чи до его звирняця з проханням про поруки, чи до палати.

Я певен, що адміністративна висилка буде одмінена всім, тоді вона

міні не міпатеме. В крайнім разі попрохайте прокурора, щоб він не одсилав діла в палату, а задержав тут. Коли-ж є надія, що палата випусте саме на поруку, - то все рівно. Сидіти страшенно набридло, а гірше всего од тієї амністії: дратують, як собак. Сегодня трохи підвеселив Шевченко з кобзарем. До Вас збирався йти. Коли можливо Вам буде, то будьте ласка, загляньте в арештний [Дім] на кілька хвилин, страшно за Вами скучив і хочеться знати як музей стоїть.

Ваш з душею В. Стромєнко.

ДІМ. Арх-19939.

№ 696
ЛИСТ В. І. СТРОМЕНКА

[1906]

[Катеринослав] - [Катеринослав]

Високоповажний Дмитро Іванович!

Учора був у мене присяжний поверений. Радився я з ним про своє діло і головне про пору[ч] або залог. Він каже, що треба писати прошеніє прокурору, коли ще діло в єго, бо коли ще прокурор не передав єго в судєбну палату, то сам має право випустити на поруки і під залог. Коли ж діло передано в палату - тоді писати туди.

Я не пишу прокурору, не бачившись з Вами, бо дуже важливо знати, що він Вам сказав. Хочиця міні про це з Вами порадиця, і тоді вже рішити чи так, чи інак. [Зайти] можна, коли Вам краще буде, - тільки скажіть що до смотрителя.

Ваш з душею В. Стромєнко.

ДІМ. Арх-19920.

№ 697
ЛИСТ В. І. СТРОМЕНКА

[1906]

[Катеринослав] - [Катеринослав]

Вельмишановний Дмитро Іванович!

Оце був у нас батько Стасюків і казав, що він з Сер. Сер. був у слідувателя, і добились вони про наші діла толку. Виходе, що діла наші перейшли вже до товарища прокурора [Ланшика]. Був, батько Стасюків казав, Сер. Сер., [чи щоб то], у прокурора, і той сказав, щоб ми писали прохання до суд. палати, а він швидко туди діла пошле. Сегодня ми прохання до палати послали. З цього приводу я щиро прохав би Вас, Дмитро Іванович, написати [...] листа, щоб він допоміг нам хоч трохи. Щоб швидче призначили іншу міру пресічення і менче залогу взяли. Щоб одкараскаця од адміністрації, я гадаю так діло повісти: напишу прохання до міністра унутрен[ніх] справ,

щоб він хоч зовсім зняв адміністративну висилку, а хоч до суда не держав мене під арештом. Про це напишу і члену Думи Новгородцеву, щоб він персонально побував у міністра і поклопотав за нас.

Як видко із діла Щербака (куди ж нам до его!), єсть надія, що щонебудь і вийде. Щербакове діло таке, як і мос: адміністративно висилася і судом обвинувачуєся. Тільки по суду у его аж три діла. І от за всі три діла - московське і два харківські ему призначили 3000 кр. залогу, а адміністративну висилку міністр одминив через те, що за те ж саме діло его до суду притягають. Може що і вдасця!..

Коли і так не вигоре, то будем з Стасюком прохати помочи у Думи, - нехай запрошують міністрів!

Ще в мене до Вас одно прохання. Із Москви міні повинні прислати маленьку посилочку наложним платежем. Я дав адресу на музей, на Гаврила, для В[асиля] С[троменка]. Коли получия, то будьте ласка, нехай Гаврило получе і заплаче, скільки там буде коптувати, а коли принесе, то я гроші отдам.

Ваш з душею В. Строменко.

ДІМ. Арх-19938.

№ 698

ЛИСТ В. І. СТРОМЕНКА

[1906]

[Катефинослав] - [Катефинослав]

Вельмшпановний Дмитро Іванович!

Уже совісно і звертаю до Вас з новим проханням - та тільки в цим ділі ніхто опріч Вас не запоможе.

З судом я діло зладив. Один слідователь одпустив під надзор; а той, що Ви ходили, за 300 кар. Уже од обох у тюрмі лежать бумажки «о немедленном освобождении». Тепер ще я числюсь за генерал-губернатором, з приводу висилки. Коли я був у тюрмі на допросі у слідователя і клопотався про те, що висилка поміща міні вийти, то начальник тюрми заважив, що це не може бути поміхою. А тепер він запрохав дозволу генерал-губ[ернатора], бо тільки за ним я числюсь. Не одкажіть ще раз, Дмитро Іванович, побувайте сьогодні у генерал-губ[ернатора] і попрохайте, щоб він не задержував мене, хоч до суда, в тюрмі. Коли немає генерал-губ[ернатора], то зверніція до губернатора про це-ж. Уже приїхав новий, а він же Вам приятель, - тоді ж его жінка бувала в музеї. Як що вже вонм не згодия, так звістіть, будьте, ласка, зразу ж міні про це. Я тоді буду телеграфірувати Чижевському¹, щоб він побував у міністра, а як і там нічого не вийде, тоді буду прохати висилки.

Думав учора бути на волі і з Вами бачиція, аж воно ще закавика трапилась. Скажіть їм анахтемам, що я із губернії виїду, коли вони цето хочуть.

Міні аби з тюрми вискочить, бо нема більше спромоги сидіть. Я певен, що задля Вас наші губернатори зроблять увагу, бо це цілком од їх залеже. З великим нетерпінням ждаемо Вашої звістки.

Ваш з душею В. Стромєнко.

Р. С. У Стасюка також сама сторія, як і в мене. Єго теж обіща слідователь за 300 кар. одпустить, тільки ще не одпустив. Коли мене адміністрація не заде-рже, тоді і єму не буде препони.

ДІМ. Арх-19922.

№ 699

ЛИСТ В. І. СТРОМЕНКА

[190 6]

[Катеринослав] - [Катеринослав]

Вельмиповажний Дмитро Іванович!

Прошеніє ми зразу подали так, як Ви казали. Послали теж депешу Чижевському¹, щоб персонально побував у міністра. Генерал-губернатору думаю подати прошеніє, щоб випустив із тюрми поки одвіт з Петербурга прийде, так як наших солонян тоді випустили. Ви казали, що завтра од'їзжає в Бердянськ, а на Вас Чижевський повинен одвіт телеграфіру-вать. Скажіть, щоб і без Вас тоді міні передали. Клінгенберг², буде 15-го, уже як Вас не буде. Коли не випустять до того часу, то може Ви єму листа напишете, щоб він запоміг. Може б таки, Дмитро Іванович, Ви генерал-губер[натора] побачили, коли спромога Вам буде, бо без єго все рівно вони тут нічого не зроблять. І єго попрохать, щоб він хоч до висилки (коли не одмінять) випустив; у мене ж і поруки і надзор поліції маєця, та й виду я з губернії. Він сегодня приїхав і можна єго бачити сегодня, хоч завтра зранку. Вас він у всякім разі прийме.

Вашу адресу можна буде в музеї zostать, коли Ви виїдете? Як по-бачитесь з ген[ерал]-губ[ернатором], то звістить хоч через Гаврила, що він скаже.

Ваш з душею В. Стромєнко.

ДІМ. Арх-19959.

№ 700

ЛИСТ В. І. СТРОМЕНКА

[190 ...]

[Катеринослав] - [Катеринослав]

Вельмишановний Дмитро Іванович!

Звертаюсь до Вас з щирим проханням, бо вже нема мочі терпить. До цього часу не було ніякої звістки про моє діло. Ні прокурор, ні палата не

одвічали. Начеб-то діло пропало. Прокурору ми з Стасюком знов подали прохання про поруки, і коли він нічого не зробе, то почнем голодовку, бо нічим їх не допечеш. Прокурор казав міні, що коли моє діло буде передане для дослідвання, то може він випустить з слідувателем. Сьогодні був слідователь і сказав, що моє діло вернуть ему для дослідвання. Я его прохав і теж заявив, що буду голодать, коли він не одпусте. Слідователь згодивсь; сказав, що більше 300 кар. не візьме, і що сьогодні або завтра буде у прокурора і з ним уже конечне решить. Позаяк адміністративну висилку тепер, по циркуляру міністра юстиції, навіть міні одмінять, то тільки од суда треба одкараскаця.

Скажіть про це Сер. Сер.¹, прокурор і ему обіщав за нас, і побачтесь з прокурором, хіба таки в його совісті хвате ще брехать. Поторгуваця з ними можна, то вони ще дешевіше візьмуть. Получив листа од Міллера². Запрохує до себе. Скажіть, що я зараз із губернії віїду.

У Думу уже послав, щоб запит зробила. Тепер буду телеграфірувать Століпіну³, щоб висилку одминив.

Зостаюсь Ваш з душею

В. Стромєнко.

ДІМ. Арх-19960.

№ 701

ЛИСТ В. І. СТРОМЕНКА

[190...].18.09

[Катеринославі] - [Катеринославі]

Вельмиповажний Дмитро Іванович!

гаспад

Давно вже звертався до Вас з листом, бо чув, що Ви за древностями по селах їздите і рідко дома буваєте.

А знаєте, Дмитро Івановичу, як воно тяжко перевернуця із номадархеолога в узника! То було неділі не просидиш на однім місті: тягло в степ, на мугили, а тепер, ось уже рік скоро, сидю в клітці і тільки з-за решітки бачим волю. До цього ж ще з вікна видко тепер (я вже не в арестнім домі) і степ, і Дніпро, і навіть Самару. Одна спокуса!...

В арештнім домі хоч сидіть було краще та вільніше, чим в цих гаспадських рептанських ротах. Всіх тепер перевели сюди. Ви ж пам'ятаєте, що мене обидва слідуватели одпустили, один під залог, а другий під надзор. Тоді як Ви були в інспектора тюремного, 5-го іюля, адміністрація послала запит в Департамент поліції про нас з Стасюком: чи випускати, чи висилать. І що Ви думаєте? До цього часу нема одвіту, вже третій місяць! Послали депешу, з проханням ускорить діло. Мовчать. Тепер не знаю, що й робить. Стасюк матір прохав, щоб поїхала в Петербург персонально, та їй одпуску

не дають. Ми вже одного просим, щоб вислали нас зараз, поки не так холодно. Це вже, здаєся, невелика з їх боку милість.

Інспектор каже, що без генер[ал]-губернатора не може висилать, бо ще одвіту з Петерб[урга] нема. А в Петербурзі, мабуть, і думать про такі справи забули.

Уже так сидить остогідло, що краще в тундрах тиняця, чим тут. Хоч я вже і так, Дмитро Іванович, набрид Вам своїми проханнями, а ще одваживсь потурбувать Вас. Коли Вам випаде вільна година, побувайте в генерал-губернатора і попрохайте, щоб він вислав нас куди полагаєся, а коли в Петербурзі одмінять висилку, то і відтіль випустять. Скажіть сму, що нам хочби до зими доїхать туди.

Щоб побачить мене, то треба зайти в контору до начальника іспр. арест, отделения, воно против старого комерчеського училища, і він дасть дозвіл, хоч і пропуску не буде. Свідання бувають в неділю та в середу, а краще приходить в другі дні, тоді нема пошти нікого, а в ті дні дуже [тісно].

Щиро вклоняюсь Вам, а також і Миколи Григоровичу.

А може у Вас єсть хто-небудь підходящий в Петербурзі, щоб Ви написали? Може б, хто міг побувать в Департаменті поліції і похлопотать про мос діло?

Ваш з душею В. Страменко.

ДИМ. Арх-19950.

№ 702

ЛИСТ В. І. СТРОМЕНКА

[190...]

[Катеринослав] - [Катеринослав]

Вельмишановний Дмитро Іванович!

Таки дождавсь я свого. Сьогодні следователь згодився мене одпустити на поруки або під залог. Сказав, щоб зараз до єго зайшов, хто за мене поручиця, зробить що треба, і мене зараз випустять.

Будьте ласка, Дмитро Іванович, на Вас тільки надія. Як що Ви зразу у єго побудаете, то мене сьогодні і одпустять. А то нас перегонять в тюрму.

Адреса слідувателя: Казачья, рядом з лицебнищей Эрлиха, дом № 31. Камера следователя 3-го уч[астка]. Екатеринос[авская] у[лица].

Ваш з душею

В. Страменко.

Торгуйтесь!!...

ДИМ. Арх-19923.

21.06.1907.

Катеринослав - Катеринослав

21-го іюня 1907 року.

Вельмишановний Дмитро Іванович!

Зовсім негаданно знов сидю в тюрмі. На цей раз сидю я та й думаю: за віщо мене посадили і держуть? Весь час дома я жив так, як самі благонадежні і благонаміренні люди живуть; я забув, навіть, що політика на світі є. І все-таки сидю. Я це так розумію: небізпремінно були доноси, котрі робились прямо задля того, щоб капость міні учинити (у кожного маюця такі добрі людці), а найголовніша річ в тім, що наступив такий момент в політиці, що мене *argiori*¹ рішили устранити. Якби міні начальство сказало, що міні неможливо бути в уїзді, то я б і сам куди-небудь виїхав. А навіщо ж сажать? Це не тільки тяжко і обідно задля мене, але ще тяжче для батьків і всего сімейства. Вони страждають зовсім безвинно.

Ви мене, Дмитро Іванович, знаєте гаразд. Перед Вами я також саме одкритий, як і перед самим собою. І я Вам ще кажу, що я ні в чим не повинен і навіть заціпки не було задля мого арешту. При обиску у мене нічого не знайшли. Тільки 7 чи вісім карточек Спиридонової², котрі до мене зовсім ненароком попали, коли я ще сидів в арештнім домі, і потім же міні їх повернули із тюремної контори, коли я виїшов. К тому ж вони легально продаюця, і я не звертав на їх ніякої уваги.

Міні дуже важко турбувати Вас, але ж тільки Ви зможете допомогти міні в цім ділі. Діло моє цілком залеже од генерал-губернатора. Як він постанове – так і буде. Якщо не згодяця зовсім оставить мене дома, то хоч нехай я виїду з свого уїзду або й губернії. Про одне ще прошю, щоб скорійш діло рішили і не держали мене в тюрмі. Одна надія на Вашу допомогу і на справедливість генерал-губернатора.

Ваш з душою В. Строменко.

ДІМ. Арх-19952.

20.07.1907.

Бердянськ - Катеринослав

Вельмишановний Дмитро Іванович!

Нарешті вибрався сповістити Вас, батьку, про своє життя в тишайшій із гравів землі руської – Бердянську. Я Вам скажу, що тут така тиша і така благодать і безлюддя – що аж моторошно стає. Навіть kota і того не спіймав: потяг в Сакі.

Ні шла, ні роботи не знайдеш підхожої. Дряпайся скрізь, як [морок]

по пеклу, а то [баркотися] в морі. Та нічого не поробиш. Мабуть, начальство краще знає, кому яке життя призначить. Я не дуже й ремствую; все-ж таки куди згодніш, чим в 12 камірі засідать.

Написав листа до Міллера¹. Як що він дома та закличе мене, я тоді з радістю попрощаюсь “з курортом” і почемчикую на таганрогські степи. Там уже не без того, щоб і мутилки не копанули. Був на самісінькім курорті. На мене він зробив враження чогось дуже нудного і аж вонючого. Прямо тоска взяла; я зразу і втік звідтіля.

Доїхав благополучно. Одшукав старого² [...] і з его підмогою улаштував свої справи в поліції. Позаяк сму весь Бердянськ состоїть в приятелях, то через це поліція прийняла мене дуже приязно і ніяких перешкод не учинила. Тутешня поліція страшенно нагадує всім міргородську часів Гоголя; навіть типи такі самі існують; а в однім участку і свинню зострів, тільки не буру.

Зразу, більше тяжня, тинявся без квартири. Днем у городі пробував, а ночувати ходив на дачу до Сер. Сер.³, верстов 4 од города; речі ж свої покинув у [Бакелова]. А це вже поселився у сестри его. Вона, бачите, поїхала до Одеси з чоловіком просвіжниця, за що я зоставсь в якості і сам не знаю кого: не то ментора до чада їхнього (дуже таки безглузлого), не то мажордома. Тільки ця робота так задля мене незручна, що я ледве, ледве дернусь, щоб п'ят не порезать. Пообіщавсь побути поки вернуця, а тепер і треба дотягти.

До дому дуже тягне, мабуть, підожду трохи і, коли воєнне положеніє не знімеця у нас, так буду клопотать, щоб дозволили повернуця. Як що ж удаця поїхать до Міллера, то ще з місяць протягну.

Прочитав я, що ніби-б то золотий зуб – Курилка⁴ з Катеринослава вибираєця і цеб-то в Київ. Я так цьому дуже зрадів. Однією капостю поменче в Катеринославі. Мабуть таки урозумів, що вже не випрать єму тут нічого і не піднять свого колишнього престижу. Нехай ще й кияни полюбуюця на его зуба і попробують го. Бачивсь з жінкою [Бакелова]. Віхала оце знов до Катеринослава, ще й досі розводяця. Старий [Бакел] справді якийсь особливий тип, дуже хемернячий. Вдає з себе немалого філософа.

Уклоняйтесь од мене Комареві⁵. Мабуть же Ви будете его бачить. Щиро Вам уклоняюсь і зостаюсь з бажанням скоріше Вас побачить.

Ваш з душою В. Страменко.

Бердянськ.

20-го люля 1907 року.

Адреса моя: Бердянск, Набережная ул., соб. дом, Андрею Ивановичу [Бакелову], задля мене.

ДИМ. Арх-19974.

12.08.1907.

Таганрог - Катеринослав

Вельмиповажний Дмитро Іванович!

Одібрав я Вашого листа в Бердянському і радий був без міри. Не одповів Вам зразу через те, що збирався тікати до Таганрога і вже відтіль сповістити Вас про свої справи. Перед моїм виїздом прибув у Бердянськ Лисовський і прочитав три лекції; народу було чимало. Він провів мене і на паракода. Виходе, що я 6-го ранком поплив з Бердянську шукать собі кращої долі. Їхав я прямо до Міллера, як ми списалися з ним, а од его вже до того пана (Мигрина), де я повинен був жити; его хутір од Міллера верстов 25. Прибувши в Таганрог, розшукав дом Міллера і спіткав там одного старого. На моє щастя в той день і Михайло Олександрович прибув із хутора. На друтий день ми чкурнули до хутора, і я там пробив днів з три. Містинка дуже гарна. Осталось саме голівне: добути од начальника округа дозвіл на життя. Міні про его такого страхиття наказали, що я зараньє влаштувався знов тягти на Бердянськ. Познаємився з Мигрином; думка була, що він запомож в цім ділі, коли той каже, що з начальником зовсім не має зносин. Пішов я сам. Сказав, що і як. Каже, що не може дати міні дозволу на життя. Я вже до его зу сіх боків під'їзжав, так то нічого не вдію: «Не можу, та й край». Нарешті зіслався я на те, що мене знають тутешні люди: Міллер, Дідусенко і Мигрин. Дідусенко – це тесть Михайла Олександровича. (Виходе оженився! От і знайте! Не тільки я скопитився). Коли я це сказав, то він зразу помняхпав і сказав, що коли з їх хто дасть записку, що зна мене, то я можу їхати і жити собі. Звичайно, що записку я зразу роздобув і виїхав прямо до Мигрина. Учора од станції прибув кіньми до хутора. Містина теж дуже гарна. Звісне діло, зараз почав пана підбивати на археологію, і так запалив (особливо сестру его, стару вже), що оце вже чкурнули в степ розглядать мугили. Підібрав я одну гарненьку, та й копандикнем. А тут з Ростова зайхав якийсь пан і теж тягне до себе копати. Каже, що в его велика колекція древностей масця. Михайло Олександрович уже почав копати. Я до его завтра поїду, а тоді сюди удвох прибудем. Він Вам щиро укланяєця і дуже хоче [пісні] Ваших доскочить.

У Вашім листі нема адреси до Вас в Сакі, і через те я пишу на музей знов; та може Ви вже і дома. Виходе, що в Саках грібуть гроші ще краще, чим в Бердянську. Та аби вже допомогли од хвороби, щоб Вам зовсім видужить, то й грошей не шкода буде.

Я тут може пробуду не більше, як до половини сентября, а тоді пан їде до Києва і міні прийдєця хто его зна куди сунуця. К тому часу вибори пройдуць – міні може дозволять звернуця хоч в Катеринослав. Я дуже прохаю Вас, Дмитро Іванович, замовить про це слово Клінгенбергу, як будете

бачиця з ним, а я пошла прошеніє. Бо міні одно те, що остогіло вже тиняця і дуже тягне (страшенно) в свою країну, а друге — де прийдеця жить і як, зовсім не знаю. Що вони Вам скажуть, то Ви міні звістїть, хоч одним словом. Я не знаю, який там у нас тепер генер[ал]-губ[ернатор], чи дуже страшний?

Адреса моя: Таганрог, Михайлу Александровичу Миллеру. Для мене. Щиро Вам вклоняюсь і бажаю скорійше побачення.

Ваш з душою В. Строменко.

ДІМ. Арх-19973.

№ 706

ЛИСТ В. І. СТРОМЕНКА

1.09.1907.

хут. Самбек - Катеринослав

Адреса: Таганрог, М. А. Миллеру.

Хутір Самбек

Для мене.

1-го сентябрю 1907 р.

Щироповажний Дмитро Іванович!

Я Вам вже послав одного листа, зразу повернувшись з Бердянська. Не знаю, чи Ви одібрали єго.

Міні звістили, що Ви вже повернулись з Криму до куріня, і через те я шлю цего листа прямо на [...].

Був я з тиждень у Миллера, а потім перекочували до пана, у котрого я проживаю (Мигрин, запорожського коліна. Єго дід був писарем при Чепізі¹ і зоставив записки про запорожців).

Зараз же як приїхали, то і розпочали мугилку. Три дні копали, а до-стали такого ж самісінького неоліта, якої нам і дома в пічинки в'ївся. Викопали ціле страхїття і хочби Вам один ціленький горщечек.

Другу розкопали — така-ж самісінька. До цего ж біля берега Самбека, в саду у пана ціла стоянка з такою самісінькою культурою, яка і в мугилах. А до цего Михайло Олександрович і єго брат (він повернувся з Кавказу, з розкопок) запевняли, що в їх окрузі зовсім нема неоліту. Проте єсть тут багато таки добрих мугилок, і я може чималенько ще копандикну.

Бачте я познаемився тут з одним багатеньким німціогою, дуже цікавий і кумедний чолоїкк. Він состоїть в Ростові германським консулом і страшенно кохасця в археології. Недавно був він тут і на автомобілі завіз мене в Ростов. Там я обглядив єго колекції, і всі мугили навкруг города. Там страшенні мугили і невидима їх сила. Ще треба буде побувать і пориця на останках Танаїди, бо я тільки проїзжав проз неї.

Так ото я так підпалив отого німця, що він згодився дати міні на розкопки 100 карб. Коли не збреше, то можна буде накопация досхочу і достать

що-небудь путяще. Звичайно, все що викопано, зостається міні. Коли накопано добрих речей, то пошлаю Вам до музею; нехай побудуть поки я приїду, а тоді вже побалакаєм, як їх приділять.

У Міллерів не вдалось розкопати нічого, бо вони вже і чужі навкруги пориан. Михайло Олександрович в половині сентября тягне з жінкою до Москви. Він Вам щиро вклоняє ця і жалкує, що не може завернуть до Катеринославу. Все літо він пробув в командировці, в Самарській губ., куди его Увариха² послала на розкопки. Каже, що вона і вся її свита страшенно гребуть на Вас лапами. Себ-то, за [Сапату], чи що.

В тім листі я звертався до Вас, Дмитро Іванович, з проханням і знов про теж прошу. Я тут пробув не довше, як до кінця сентября, а потім хто его зна, куди і їхать. Так ото я пославав до губернатора прохання, щоб міні дозволили повернуця хоч в Катеринославу³.

Дома ж к тому жінка зовсім захворіла. Може б Ви побували у Клінгенберга і уяснили ему, що од того, що я буду в городі, світ не перекиниця, а що міні інакше жити неможливо. Коли Ви там слово не замовите, то вони можуть зовсім міні не одвітить, та канцелярським способом це буде більш місяця тягтись. Коли ж він Вам пообіща, то я можу зразу і повернуця. Вибори ж к тому скінчаця⁴.

Як Ваше здоров'я після лічіння і що в Коші чутно? Щиро Вам вклоняюся і бажаю скорішше побачиця.

Ваш з душею

В. Стромєнко.

Тут багато панів, котрі хотять Ваші книжки добуть.

ДІМ. Арх-19962.

№ 707

ЛИСТ В. І. СТРОМЕНКА

14.10.1907.

[хут. Самбек] - [Катеринославу]

Вельмишановний Дмитро Іванович!

Я Вам писав листа ще в Крим, а потім вже в Катеринославу. Од Вас ніякої чутки не було, і я так і гадав, що Ви десь на мугилах. Одібрав оце незабаром листи од Сластєна і од дядьки, де мене звіщають, що Ви вже звернулись до куріня і збираєтесь губернатора за мене попрохати, про що я і прохав Вас в своїх листах. Микол[а] Григорович пише, щоб я прохання губернаторові послав. Тепер це вже лишне: раніш я сму вже послав прошеніє, а тепер, коли знято воєнне положеніє, я маю право, не питаючись его, вернуця додому, бо мене вислано на время воєнного положенія. А тільки раз вони не захотять, щоб я був дома, то не застановляця і перед таким беззаконієм, щоб знов мене вислати, хоч і нізачо буде. Щоб цего не трапи-

лось знов (міні краще вже тут бути, чим варуге тягтимуть архангели). Міні і важно, щоб губернатор не мав против мого приїзду нічого. Я покладаю надію, що Ви его уласкасте. Вибори-ж вже минули, та ще й гарно задля їх, то може і власть помнягчала.

Я не буду їхать, аж поки Ви не звістете міні, як там діло з губернатором належе. Зостаюсь я в іменії сам, а пан завтра од'їзжа в Ялту на зимівлю; та і всі пани вже розбіглись – тоска смертельна! Якби не мугили, то хто его зна, щоб і робив отут сам.

Міллер уже з жінкою потяг до Москви, а брат его (археолог) ще в хуторі сидить.

Сегодня оце докопав 15-у мугилу, ще мабуть одну невеличку копну, та й годі. Мугили тут ще бідніші наших; хоч є такі, що у нас і не попадаюця. Як превезу, то все побачете і скажете, що воно таке, бо є такі кумедні, що я не знаю куди їх і причислить. Я оце як узнав, що Ви з мугил повернулись, то все думаю, де саме Ви копали і що добули. Будьте ласка, Дмитро Іванович, коли вже побуваєте у губернатора, то й звістїть мене зразу, бо довго не видержу: прямо тягне до Дніпра та додому. Адресуйте: Таганрог, Мих. Алексан. Міллеру. Для мене.

Щиро Вам вклоняюсь і всему Запоріжжю. Посилаю уклін і Миколі Григоровичу.

Зостаюсь Ваш з душею

В. Стремоуко.

Р. С. Посилаю Вам знімок одного горшка; по всему виходе, що мугила, з котрої він, належе до неоліта.

ДІМ. Арх-19963.

№ 708

ЛИСТ В. І. СТРОМЕНКА

14.09.1908.

Катеринослав - масток Котовка – Ряске Полтавської губ.

Вельмишановний Дмитро Іванович!

Пишу цього листа з приводу мугилі Сірка¹. Од баби одібрав проханя, щоб неодмінно оповістїть її про те, чи ми справді будемо купувать мугилу і коли будем, так щоб скорїй це робили, бо вона думає неодмінно всю усадьбу продавать.

Пише і Лободовський² з Харкова (я до його звертався). Таку він несенітнецю наплів, що я і не знаю, чи він уже дуже старий, чи зовсім дурний. Коли приїдете, то самі того листа почитасте. Виходе так, що сам він грошей не збираєся дати, гада, що в Харкові можливо-б на мугили карбованців з 50 зібрать, та ще щоб і зібрать доручено було Кузьменкові³. Так виходе таке, що з того берега нічого ждуть запомоги.

Мигрин був у Катеринославі і 100 карб. оприділив (коли треба буде, то і надішле).

Виходе таке діло – треба на діда Гегела налягти, та може Ви з панів там хоч трохи стягли б. Задля Вас вони не пошкоднують сотні карбованців. Нам зразу хочби 500 кар. стягти, тоді-б і діло зразу можливо було-б почати. Годинка гарна стала, саме б копати мугили.

Щиро бажаю Вам гарно відпочити і звернуття до музею в добрім здоров'ї. Я ще може кого випускаю, щоб на мугилу грошей дав; до цього я ще і в часописі надрюкував про справу з мугилою; може хто обізваця.

Поки що остаюсь з щирою прихильністю.

Ваш В. Строменко.

14-го сентябрю 1908 року.

ДИМ. Арх-19838.

Адреса: «Рясское почт. от. Полтавской губ. имене Котовка. Его Превосходительству Дмитрию Ивановичу Эварницкому».

№ 709

ЛИСТ В. І. СТРОМЕНКА

12.12.1908.

Ізюм Харківської губ. - Катеринослав

Щироповажний Диятро Іванович!

На превеликий жаль, не довелося міні побачити з Вами перед од'їздом і попрощаця; годин у 7 в той вечір навідався до Вас і не застав дома. Помилку велику зробили, що так рано поїхали – ось уже два тижні сидимо в Ізюмі, а сісти не можемо, бо приговори ще не прийшли (25-го послані з Катеринослава), Маюця і місця. Одно погано: хоч і в одиночній сидіти, а скидки не буде, і доведця, таким робом, не тільки весну загубить, а навіть і літа тут [захватить], Я небізпремінно один сяду і добре возьмусь за працю. Книжки всякі можна добувати і писати теж дозволяєця. Поки так живемо: троє на однім постоялі в одній кімнаті сидять, а я з двома хлопцями на другім. Город хоч і поганенький та дорожнеча на все, кажнісінький день не менше 1 карбованця виходе, а це задля нашого бюджета дуже велика трата. Ходимо скрізь по городу і поза городом. Місця тут чудові, тепер гарно, а весною та літом, мабуть, одна краса. Якби це не зима, то я може-б хоч мугилку розрив; у мене вже маюця в Ізюмі такі люди, що підбити їх на археологію не трудно. Церква тут, кажуть, старовинна, ще при Петрі збудованна. Я хочу подивити, чи не має в її якій древності. З цього приводу мене обіщали познаємити з одним попом, через якого і можна буде все зробити. Між інчим, якийсь археолог уже [восхотів] з церкви дуже коштовну чашу (мабуть, перед Харківським з'їздом¹), і через такий вчинок попи стали обєрігация археологів. Українців місцевих чимало; в громадську бібліотеку одє-

ржують “Раду”² і “Рідний край”³, а також багато масця українських книжок. Я балакав де з ким про улаштування в Ізюмі лекції, або концерта з кобзарями. З охотою на таке діло згожуюця і запевнюють, що збори будуть повні, позаяк ізюмці до всего українського дуже прихильні. Я мав на увазі, звичайно, Ваші лекції, хоч по історії, а хоч концерт кобзарів з Вашено лекцією. Один пан висловивсь так, що коли б Ви згодились вичитать одну чи дві лекції, то одно Ваше імня зібрало б силу слухачів. В народнім домі масця доволі гарна зала, нарочито задля театру зроблена. Наприклад, з початку декабрю одбувся в ній спектакль учнів і чистого збору було 400 карб. Щоб тут взялись все устроить, то можна частину яку уділити чи на школу там, чи що. Найкраще б було здійснить це по весні, по дорозі до Марка Лукича⁴ в хутір. Коли моя думка буде Вам довподоби, тоді Ви, Дмитро Іванович, сповістіть міні, що тут треба зробити, а найкраще з Вами буде мати зносини хто-небудь із тутешніх українців. Незабаром одібрав листа од батька тієї дівчина, що Ви прохали Вавилова запомогти їй здобить посаду учительки. Інспектор обіщав з 1-го декабрю дати їй місце, та через щось і досі не дає (мабуть, забув). Коли Вам буде спромога, то будьте ласка, Дмитро Іванович, нагадайте про це діло хоч Вавилу, а хоч самому інспектору. Виходе, що Городцов перед харківським зїздом біля Ізюма мугили копав. Тут, положим, дуже великих я і не бачив мугил. Зараз у мене і в других одно бажання – скорійше стати на казенну квартиру, а то так пропада час даремно. Щиро Вам вклоняюсь і бажаю всего найкращого. Кланяюсь також і Ніколаю Григоровичу⁵ і всім запоріжцям, в музеї сущим. Весь Ваш з душею

В. Стромєнко.

Адреса поки: г. Изюм, Харьк. губ. До востребования. Міні.

ДИМ. Арх-19947.

№ 710

ЛИСТ В. І. СТРОМЕНКА

27.12.1908.

Изюм - Харків - Катеринослав

27.XII.1908 р.

Вельмишановний Дмитро Іванович!

Щиро, од всій душі дякую Вам за листа і за Вашу, батьку, пораду! І ранійш і тепер мою думкою, моїм найбільшим бажанням, була справжня наука і освіта, а нарешті мета: зробити хоч крихту в тій великій і справді довічній праці, яку Ви вже зробили, на яку поклали своє життя і другим до неї шлях показали. Вичитавши Вашого листа і сидючи на самоті в камері, я багато передумав, як там кажуть, зробив «переоценку всех ценностей». Справді, зробити що-небудь путне, йдучи по шляху, на котрий я став по-

слидні роки, при сучасних політичних умовах, мало надії. Вести ж боротьбу за кращі умови, [...] не вилазить із заточення – теж річ не зовсім користна. Та до того ж і в політично-громадській роботі потрібна теж наука, вища освіта. Таким робом, я в кінець зтвердився на тому, щоб зразу ж, одбувши повинність, і за працю взяця. Тут теж хочу часу даремно не гаять. Сидю я в одиночці, кімната собі нічого – світла і тепла. Пишу по археології для журналу, отчет про розкопки, читаю, язики вчу і малюю. 20-го якраз нас водворили, к превеликій радості, бо до того вже в Ізюмі докозакувались, що хоч з торбами йди по хатах.

З приводу лекцій можливо сказати, що діло добре йде. Хочуть вони так зробити: дві лекції (тоді зговоряця які) задля жіночої гімназії, а одну на бібліотеку, виключно на український виділ. Ті лекції, що для гімназії, будуть упорядковувати одні особи (берця Єфимовичка), себ-то – помешканя здобуть, білети розповсюдять і т. і., а за ту вже берця місцеві українці. Кажуть, що з початку посту буде багато краще, збору буде більше. Про все дрібно Ви краще будете балакати з тими людьми, які берця керувати ділом – з Єфимовичкою і українцем місцевим, студентом Ільїнським. Я їм дам Вашу адресу, і вони самі до Вас будуть звертаця, а то міні тепер дуже незручно. Одно тільки тут єсть невдобіє, це дорога. Од станції 40 верстов, і коли дорога погана, так і 20 карбованців лущать; при гарній дорозі до 5, і може чоловік 5 їхать, вийде по 1 кар. Так от, коли буде біздоріж з початку посту, тоді Вам сповістять, чи можна їхать, чи ні. В крайнім разі доведеться призначить і після пасхи. Тільки міні здається, що дорога ще буде зимня, бо в цім же році пасха рання, через те і піст зайде з початку феврала.

Ви, Дмитро Іванович, з свого боку робить, що треба: дозвіл і інше. Потім, як одберете офіційного дозвілу читати, хоч за тиждень небізпременно ахвішки надрюкувати і росповсюдити, а до того ж неможна. На всякий случай даю Вам адресу пані Єфимовички: г. Изюм Харьк. губ., д. Новицкаго. Марье Сергеевне Ефимович. Празникуєм ми зовсім не по християнському: немає Вам ні куті, ні взвару. Це якби баба моя про це довідалась! Мабуть, би і против царя за отакий вчинок ополчилась. Ми з Стасюком посусідському живемо, ходимо іноді і в гості один до другого (з особого дозволу). Гуляєм всі вмісті, двіш на день по пів години. Про що довідаюсь, то буду писати. За великим нетерпінням дождатъ Вас. Нам сповістять живо.

Поздоровляю Вас з Новим роком. Бажаю, щоб весь рік древность сама в музей сунула, а Вам щоб Бог дав здоров'я і силу працювати на користь науки і українського люду.

Увесь Ваш

В. Страменко.

Миколаю Григоровичу низенький уклін і всім дідам і дядькам музей-

ским. Стасюк дякує за привітання і просе Вам уклониця. Писать так до мене: Харьков, прокурору окружного суда, в Изюмскую тюрьму.

ДІМ. Арх-19965.

№ 711
ЛИСТ В. І. СТРОМЕНКА

20.02.1909.

Изюм - Катеринослав

20.II.1909 року

Вельмишановний Дмитро Іванович!

З великою радістю одібрав учора Вашого листа. Здаєця, у першім своїм листі я зповіщав Вам адресу, щоб не через начальство писать, бо от-же 20 днів іде лист, а іноді й місяць. Можна прямо на д-ку Єфимович слать (у Вас же її адреса маєця), зовсім про мене в адресі не упомінаючи; міні однаково передадуть. А то ще он яка біда нам, батьку, негаданно з Стасюком трапилась. Якийся там проклятуший тов[ариш] прокурора знайшовся і ціле гоненіє підняв проти української мови: наші листи назад поверта, а ті, що до нас ідуть, у себе зупиня. Ми, звичайно, з цим не згодились; тоді він пише, що не може пропускать кореспонденції «на непонятном украинском языке». З свого боку, і ми офіційально подали куди слід протеста на незаконний вчинок тов. прокурора, і ще Стасюк звернувся до М. Міхновського, щоб він це діло підтримав, а коли треба буде то і до Сената довів. Задля Міхновського¹ ж така річ «краще пшениця, краще борошненця».

Ваш лист пройшов прямо через прокурора, а той, здаєця, другим оком на це дивиця. Міні якось сповістили, ще давненько, що Ви ніби б то будете в Ізюмі з початку посту. Я зразу ж написав до Вас листа, а позаяк зразу не було можливості его послать, то він і лежав у мене. Коли заходе дохторь і розказує, що зовсім навиворот. Ви сповістили про те, що не зможете раніш квітня бути в Ізюмі. Так я уже того листа і не посилав. За Павлоград міні прямо аж дивно; хто б его гадав, що там оттакий триумф буде з лекціями про Запоріжжя. Знаєте, Дмитро Іванович, велике діло роблять Ваші лекції задля українського національного розвитку, особливо тим рухом, який вони піднімають серед молоді. На превелике-ж горе, здоров'я Ваше зовсім слабе, і Вам не можна через те працювать надсилу. От-же і після Павлограда, кажете, занедужали знов. Це й добре, що Ви вже одклали Ізюм, бо в цю годину і по такому сообщенію і здоровому можна лиха до-стать, перш чим до цього славетного граду догребешся. А в квітні зовсім друга річ буде. І міні так здаєця, що краще тільки 2 лекції вчитать, а то на три навряд чи в ізюмців пороку хвате.

Я цікавився нашим зем[ським] губ[ернським] зібранням, особливо дебатами про музей. Добряче Ви питання про музей провели, тільки Гес-

берг² щось все закидав про отчет та інше. Звідкіля це его опозиція проіс-
ходе? На 1800 кар. багато дечого можна зробити по естеств. відділу, коли
Мокржецький справді за працю візьмеця як слід.

Оттак само і міні, як і Вам, Одеський музей здався. Ще ж тоді, як я
був там, наш тільки почався, а тепер куда ж зрівнять. Справді, класичних
древностей у Штерна³ багато і гарні, та і дивно було б, коли б і цього не було
– там же їх осередок; і мумій там чимало єсть в підвалі. А от з приводу ві-
трин. Це б то про такі Ви кажете, як ото в Москві в Історичнім музеї; там
вони із сталі і стекла, і кожна вітрина 500 кар. коштує. У Штерна-ж ранішц,
здаєця, скляних не було. Я не пам'ятаю.

З Катеринослава деякі звістки доходять і до нас. Курилка⁴ знов би то
в Науч. Общ. підняв проти музея війну. Ви на его вже зовсім начхайте, хай
собі золотим зубом клацає у безсиллі. І Тимошенко хапанув не малу сумму.
Недарма він видавав з себе такого завзятого «ист. рус.», думав ограніця цим.
Про его ж давно така слава ходила по городу. В “Просвіті”⁵ наче б то життя
заворушилось, за лекції всі взялись. Кажуть, що дуже цікавий конгрес укра-
їн. Просвіт у Львові відбувся; Хрін⁶ наш був на сму; і народ[ний]
укр[аїнський] університет тобто заснували там, пам'яті П. Могили⁷. Спові-
щають, що чимало дечого нового і досить гарного з'явилося за ці часи в
укр[аїнський] літературі і журналістиці.

А Ви ще нічого з своїх новітших творів не видрюкували? Чи може в
цим році випустите те оповідання, що Ви міні казали про его, і якого міні, на
превеликий жаль, не довелось послухать. Я дуже радий, що Мик. Григо-
ров.⁸ іде вгору, а тільки чого б то сму оттак «рога воздимають»? Це его велика
хиба, що він в біді дуже маленьким робиця, а як тільки хвортуна поверниця
до его хоть трошки передом, то зразу ж почина страждать другим - *mania*
grandiosa на его находе.

З дому одгукуюця – дід з бабою ще живі і, мабуть, увесь піст будуть
говіть та славословить господа. До життя вже приспособився трохи і вже
третю частину висидив – буде колись і кінець.

Щиро дякую, батьку, за Ваше добре і тепле слово, котре завжди мало
здадя мене велику ціну, а в такій пригоді, особисто.

Ваш увесь В. Страменко.

Низенько Вам укланяюсь і шлю кращі бажання, більше ж усього –
сили і здоров'я, Мик[олу] Григор[овича] поздор[овляю] з прибавкою в
бюджеті, це коли б він і не одружився. Між інчим, читаю «Очер[ки]
культ[ури]» Мілюкова⁹. Міні не подобасця, як він виводє колоні[зацію] Сло-
божанц[ини] і Запоріжжа. Мало матеріалу зпользував; із Ваших, напри-
кл[ад], праць – тільки «Вольностями» скористувався.

ДИМ. Арх-19968.

15.03.1909.

Ізюм - Катеринослав

15.III.1909 р.

Щироповажний Дмитро Іванович!

З великою радістю одібрав оце Ваше лист, і вже не знаю, як і дякувати Вам за Вашу прихильність до мене. Коли я вичитав листа – великий сум обгорнув мене. Звістка про Ваше тяжке лихо глибоко вразила моє серце. Невжеж немає засобів зовсім злічити Вашу хворобу. І од чого воно скоїлось оттаке, як Ви кажете? Мабуть таки, Дмитро Іванович, багато Ви працюєте, та ще над такими речами, котрі дуже Вас захоплюють і хвилюють. Краще вже залишить, поки не будете почувати себе добре, писати і інчу роботу. Ви вже хоч не залишайтеся самі в хаті, держіть кого-небудь завжди в домі, а то й за лікарем нікому буде побігти, чи Вам допомогти, музей теж багато клопоту Вам додає та турботи, а доручить нікому. Микола Григор.¹ добра людина, чесна, можна бути спокійним, що хоч все ціле буде, але ж порядку не дасть, бо ще і єго треба мирить самого з Василем², чи з ким там. На мою думку, все ж таки треба єго держати при музеї, чоловік він свій, скільки міні відомо, Вам вірний, а другий, хто єго зна, хто і який буде. Убереція отака [тварюка] як сапата^{2а}, блаженні пам'яті, або ще гірше.

Мене страшенно зацікавили Ваші нові твори. Звичайно, погляда Чикаленка³ має велику вагу, особливо відповідно мови і змісту⁴. Та тільки через це згожувая з єго поглядом цілком, міні теж здаєця, не обовязковим. У Вас, яко автора, єсть художницьке почуття до свого твору, і коли що Вам до вподоби, так і бути єму. І в Чикаленка, як і у всего нашого літературного українського ареопага, маєця завжди якась тенденція і свій напрям, під який вони все і підводять. У Ваших же творах з'являєця Ваша індивідуальна творчість: цілком серед сучасного нашого письменства оригінальна. Це правда, що у Вас більше суспільного з нашими класіками слова (Квіткою⁵, Мар[ком] Вовч[ком]⁶ та ін.), чим з письменниками нової формації. Ви от останні твори Вінніченка⁷ проглянте (а він, безумовно, самий талановитий), і прямо дивно стає. Я вже не кажу за зміст і напрям, а тільки за форму. Чого єму п'єси вподобались, коли він зовсім не драматург і з цього боку не задовольня самих елементарніх умов драми і сцени. А через це художества, поезії і краси (чого досить багато в його перших творах) і духу немає.

Тетяна Степановна⁸ міні, між інчим, одну Вашу нову річ дуже вихваляла, не знаю, що Ви вчитали їй.

Ось уже половину одбув своєї покути, мине й друга, а тоді прямо в Катеринослав і до Вас. Як що Мокржецький уже прислав чоловіка для роботи, то може і діло буде краще йти, та й під руками у Вас усе. Чи до Вас, Дмитро Іванович, Міллер не обзивався за останні часи? Де він тепер? Чи в

Москві, чи дома? Стасюк уже в тім місяці і вийде; під кінець таки зрадив: то було умісті сажали і вмісті випускали, а це доведеться самому ще побути. Проте его знов, мабуть, посадять ще за “автономію”; так що не зовсім розгуляється. Помнянув і я добрим словом пана капітана. Гарний дідок був. І от же як на світі робиця: жив собі Андр[ій] Мусів[ич], каліграфію виводив, клопотався все про кращу посаду та чини, а потім взяв та й умер, ще під [...] понеділок. Це вже неспроста. Баба би моя з цього приводу багато дечого пояснила б.

У Вашім садочку уже, мабуть, зелено та гарно і божа мушка літає, а в Ізюмі ще так – тільки на весну закривилось. Чи справді Клінгенберг⁹ од нас тікає? Чутка про его така була.

Низенько, батьку, Вам уклоняюсь і бажаю одного, щоб знов побачити з Вами, щоб здоров'я і сили Ваші не слабіли, а кріпили для кращого життя і великої праці.

Увесь Ваш В. Строменко.

ДІМ. Арх-19967.

№ 713

ЛИСТ В. І. СТРОМЕНКА

18.04.1909.

Ізюм - Катеринослав

18.IV.1909 р.

Щироповажний Дмитро Іванович!

Я вже давненько надіслав до Вас листа, а це знов пишу, бо треба з приводу лекцій Ваших побалакати. Різунов звіщає міні про те, що був у Вас в музеї, і що ніби б то Ви ему сказали про свою думку вчитатись таки в Ізюмі лекції. Але ж докладно він міні нічого не довів. Сьогодні ж мене нарочито питали, чи будете Ви сюди, чи ні. А я теж рішуче не знаю. Виходе, що вони тут таки покладають надію на Ваші лекції і певні, що діло добре пройде. Воно справді, час задля лекцій зараз дуже зручний; година стоїть досить гарна і іспити учням ще не почались. Так ото, батьку, коли Ви себе почувате добре і не маєте ніякої перешкоди цій справі, то й прибудьте до Ізюма. Ви б тут рух серед молоді зробили великий, бо таки чимало єсть таких, котрі цікавляця українською справою, а тільки на певний шлях не потраплять. А яка б то вже задля мене радість була – побачити тут і побалакати з Вами! Як що вирішите їхати, тоді хоч днів за 3 - 4 сповістіть про це Єфімовичку, щоб вони встигли білети розповсюдити і що треба зробити. Тільки неодмінно в цій місяці треба вчитатись.

Вже й тут весна настала; чудово в степу, в лісі, на селі – міні з вікна видно. Жаби оце квакотять, так аж луна розлягається і місяць прямо над вікном сяє. Я вже од соблазну і не дивлюсь. На превеликий жаль, а ні однісі-

нюкої мугилки не видно кругом із моєї камери.

Через тиждень Стасюк виходе з заточенія і може в Катеринославі навідаєця, хоч має замір прямо до столиці подаця. Зостанусь я біз союзника. Ну та вже і міні за середину перевалило, підійде і моя черга.

Оце знов передивляюсь Бідновську “Історію”¹. Таки ж і важка штука, на здоров’ячко сму і не в осужденіє будь сказано. Він мене, бачте, прохав написати рецензію. Як до его праці підійти і яким оком на неї поглянуть — не вирішу ніяк. Одно, вона, дійсне, вражіння на мене зробила — це, що слабого в ній більше, чим коштовного. А от міні хотілось знати, як “Історія” Вас[иля] Олекс[ійовича] задовольня чисто науковому, історичному запиту (бо це ж дисертація). Міні дуже б бажалося перш Вашу авторитетну думку з цього приводу почути, як що Ви наклали на себе покуту до кінця всю (таки чималу) книжку проглянуть.

Нам прямо не [...]. Залогів палата не поверта і, мабуть, зовсім таки не поверне. 100 кар. — це ж не шутка. Не знаю, як его тоді і до Ліпковського² з’являця (він міні на залог дав).

Бабенка нашого знов забрали і не звісна куди запровадили. Ото ж хіба не дошкрибуть чоловікові; прямо як неначе сміюця.

Це, мабуть, у Вас вже у садку гарно і на Дніпрі теж чудово. Як Ви себе почуваєте, чи на мугили не збираєтесь навідаця? От якби міні хоч у маї виходить!..

А що в музеї гарного прибуло, і чи не одруживсь ще Мик. Григорович, по случаю підвищеного окладу? Щось там міні про виставку казали картин, і що начеб то Ви свій патрет дали теж виставить. Що то воно за така виставка? Нас прямо здивувало, що Хріна³ Ви підбили на таку суму зросходуваця. То ж, мабуть, стогне бідний.

Бажаю Вам всего найкращого, низенько вклоняюсь і буду ждати та виглядати.

Увесь Ваш з душею В. Строменко.

ДІМ. Арх-19997.

№ 714
ЛИСТ В. І. СТРОМЕНКА

6.07.1909.

Катеринославі - Сакі

іюля 6 дня 1909 г.

Щироповажний Дмитро Іванович!

Учора повернувся до Катеринослава і, на великий жаль, не застав уже Вас дома. Одначе, зразу ж таки порадувався добрими звітками: перше за все тим, що мугилу Сірка Ви купили, а вдруге — що Курилку чортяка винесла з города.

Дуже шкода, що за справу з мугилою я докладно не зміг дізнати, щоб

можливо було знов написати в часописі з цього приводу; може б ще хто одгукнувся. Мик. Григор. каже, ніби б то 600 кар. баба взяла, а вона ж той рік з мене сама 500 запрохала. Як що дід Гегело тільки на одну мугилу дає, тоді треба ж і на огорожу, та ще і на хату не вадило б роздобути. Може той іродяка Панченко образумиця – продасть. Зразу напишу Мигрину. Нехай надсила ті гроші, котрі обіщав. Я, мабуть, буду незабаром у Никиполі, то й на Січ заверну. Може, що треба там зробити, так Ви, Дмитро Іванович, сповістіть міні. Зразу додому поїду на якийсь час, бо там же дожидають. Перед тим, як повертати на свою країну, поблукав трохи по Харківщині. Особливо ж на Св. Горі звернув увагу. І що такі за чудова містина! Прямо і розставати не хотілось. Виїздив по всіх горах, усі печери обдивився. На самісінкій горі, під лісом, чудові 4 мугилки надбав. Як би був вільний час, то я обов'язково копнув би їх, бо з мнихами добре поприятелював, і вони на це згодні би. Одну мугилу бачив з здоровою кам'яною бабою, зовсім, подлюка, гола і руки зклала не так, як у всіх, на животі, а нижче, немов би Венера [...] закриваєця. Я замалював її.

Ізюмці дуже жалкують, що Ви не приїхали і ждуть хоч на осінь Ваших лекцій. Тут ще ні з ким із українців не бачився; був тільки у Бичихиних. Тетяна Степанов[на] пописує. Каже, що видавництво “Вік” береця випустити збірник її творів. В субботу піде на сцені у Сабініна “Дячиха”. Тет[яна] Степ[анівна], звичайно, пему дуже рада.

Од начал[ьника] Київськ[ого] округа водних путей прийшло Вам прохання дати задля юбейного збірника історичний очерк порогів і Запоріжжя. Міні здаєця, що це Юргевич гарну річ замислив, і що Ви не одречетесь од такої праці. Вона ж, мабуть, не для спіху там потрібна, і Ви напишіте все, як уже повернетесь з курорта і підправитесь од хвороби.

Я ж хочу восини до Москви потягти. Не знаю, чи повернитесь Ви в Катеринослав до того часу, коли міні треба буде виїзжать? Міні так уже, Дмитро Іванович, хочєця з Вами побачиця та побалакати, що коли це не збудєця, то я буду вважати таку пригоду найгіршою. Напишіть міні, будьте ласка, як Ви себе тепер почуваєте, що там поробляєте і чи довго пробудете на водах? Я весь час смакую полевські речі, бо раніш же їх не бачив; вітри-ни задля них дуже гарні.

А все таки Мокржецького довелось одставити. Здаєця він не дуже багато зробив на ті гроші, що забрав.

Буду безмірно радий Вашій звістці і писатиму незабаром. За Василя я здивувався, як почув, що він прокрався. Може він тоді і на Гаврила мапш-ребуцію підвів?

Зостаєсь душою Ваш В. Стромєнко.

Писать міні краще на музей; я буду навідуваця.

10.10.1909

Москва - Катеринослав

Москва, Х,
Х, 1909 р.**Вельмишановний Дмитро Іванович!**

Так і не довелось міні побачити з Вами ні тоді, як Ви до князя¹ виїхали, ні тоді, коли я вже до Москви їхав. А дуже хотілось міні з Вами побалакати, та посовітати про деякі дуже, дуже важні задля мене справи. Щоб там не було, а потяг[ши] знов до Москви, я повернув на той шлях, до котрого весь час у різних пригодах тяглись всі мої думки і мрії – це шлях вищої освіти, науки. Безумовно, важко буде йти по цьому шляху, це вже й зразу видно, та тільки це мене не зупине, уже як-небудь буду перебивати. Зараз хожу до університету і слухаю лекції. Поступив я на юридичний факультет, але історію слухаю особливо у Кизеветера². Він дуже добре читає. Кистяковський у нас читає; кажуть, що він щирий українець. Тепер задля мене головна річ в тому, щоб хоч який-небудь заробіток тут мати, а якраз цього і важко здобути. Сила народу насунуло, і все такі, щоб заробітками контактувати. До часу ще нічого не здобув, хоч і потикався куди була спроможність. Думав я, од'їзжаючи, од Вас узяти кой до кого рекомендації. Наприклад, тепер директором комерційної школи тут Цветковський³. Я его у Вас у Москві бачив, як він из Варшави приїзжав. Та у Вас же багато у Москві добрих приятелів. До Терениної не одважуюсь зайти, бо може вона чула про мене все, що було в п'ятім році, то хто его зна, як на мене тепер подивити. Може б до Тихомірова⁴ дали Ви міні хоч картку, щоб у его журналі можна було що-небудь помістити. Вув у Сварича⁵. Ще завзятіший став старий. До Гіляя⁶ навідувався, Вагана⁷ розшукав. Всі прохали Вам уклоняця. Ваган же особливо. Так уже про Вас гарно згадує! Каже, що завжди пам'ятає про Вас, і кожної куті, яко спомин, задля Вас місце було заготовлено на покуті. Ми-кола вже скінчив університета, тільки государственний зостався. Дуже прохав уклоняця Вам. Казав він ще міні, що в «Инвалиде» була дуже гарна стаття про Вашу екскурсію з Каульбарсом через пороги на Січ. Обіщав добути міні той №. Рецензію на «Матеріали»⁸ я написав у «Ю. З.» Нехай Мик. Григор.⁹ сходе у редакцію та візьме, як що вже надрукована була. Из своїх товаришів знайшов тільки Шевченка (одружився) та Деркача. Шевченко задумав написати школу задля бандури. Штука була б добра, та навряд, щоб він з нею справився.

Про справу з мугилою Сірка я Вам зразу ж, повернувшись з Нікіполя, написав. Коли баба знову зверниця до Вас і таки справді продасть, то щоб можна було купчу зробити на моє ім'я (в тім разі, коли більш ні на кого

буде). Я можу вислати довіренність, хоч Вам, хоч Мик. Григор. Що мугили можна буде добуть, про це турбувати нічого – чи так, чи інак. Тільки діда Гегела¹⁰ укоськайте, нехай він гроші, що обіщав, покладе на це діло в банок, чи там в інше місце, а то трапича з ним яка пригода, так тоді вже нічого не поробим. Увариха¹¹ такий тут [...] бой підняла, що і, Боже спаси, увесь город гая, не допуська, щоб трамваї по Красній площі ходили. Лають її всі. Бачте, розкопав я у себе 2 мугилки. Міні здасця вони дуже цікаві, бо таких не попадалось міні бачить у напій окрузі. В одній частина шкелета з черепом була – і хочби Вам що, ні черепочка, ні інчої речі, а в другій те, що поклав я в вітрину, подивича, голови ж зовсім не було. У першій череп, на мій погляд, заслужив уваги.

Як же Ви, Дмитро Іванович, у Котівці¹² прожили, як здоров'я Ваше? Може й Ви копали мугилку – другу, бо воно ж страшенна труднація – сидіть у степу і не копандикнуть нічого. На превеликий жаль, Міллер¹³ із Москви цей рік до Харкова перевівся. Він би міні в пригоді став. Писав він міні, що два останні роки копався в Танаїді, та які речі добув! Одного золотого більше 3-х хунтів, не кажучи про всячину. Бач, який, а й досі мовчав.

Міркую собі, що Ви вже прибули до Коша на зімівку, і через те шлю листа на музей. Буду без міри радий, коли одберу од Вас звістку. Поки зост[аюсь] завжди Ваш з душею й тілом

В. Страменко.

Адреса моя така: Москва, Косой пер., д. Свиридонова, №17, кв. 19. Уклоняюсь Мик. Григоровичу.

ДІМ. Арх-19866.

№ 716 ЛИСТ В. І. СТРОМЕНКА

20.10.1909.

Москва - Катеринослав

М. 20.X.1909 р.

Щироповажний Дмитро Іванович!

Оце сьогодні одібрав з дому листа, в котрім таке розказують: після того як я вже виїхав, явився до нас додому пристав, урядник і ще якась поліція. Почали жінку допитувати, як я мугили копав і на яким основанні, почали тягати робочих, тих, що копали. Жінку зовсім перелякали, потребували, щоб вона протокола подписала, хоч він до неї і не відносився. Задля чого це вона вчинила, я не розумію. Хіба тільки на одну пакость. Я ж урядникові, як копав, то казав, що маю дозвіл. Я у Вас узяв октябрю 19.1908 р., за № 30. Будьте ласка, Дмитро Іванович, побувайте у справника і скажіть ему про те, що я мав право копати мугили і щоб він хоч сімейство оградив од таких набігів поліції. Бо це вони почнуть там [...] піднімати, аби турбувати людей.

Вашого листа з карткою до Тихомірова¹ одібрав позавчора. Дуже вдячен. Раз був та не піймав, ще навідаюсь. Буду і у Цвітковського². Умер у Херсоні Попов³. Це ж, мабуть, отой дядя, Ваш приятель?

З великою пошаною Ваш душою
В. Страменко.

ДІМ. Арх-19988.
Поштова листівка.

№ 717
ЛИСТ В. І. СТРОМЕНКА

23.11.1909.

Москва – Катеринослав

Москва,
23.XI.09 р.

Вельмишановний Дмитро Іванович!

Дуже вдячен Вам за листа і за картку до Тихомірова. До цього часу не одповіщав через те, що вже хотів скрізь побувати, про все дізнати, а потім і Вам сповістити про свої справи. У Цвітковського зразу-ж, одібравши Вашого листа, і побував. Привітав він мене дуже щиро, про Вас розпитував і прохав уклоняця од его. Він зовсім старий дідуган став; я навіть, не впізнав его, так змінився з того часу, коли я его бачив у Вас в домі Бахрушина¹. Живе він у величезних казеніх апартаментях з жінкою і маленьким сином. Частенько запрохує мене обідать. Обіщався з великою охотою запомігти, але ж у его при училищі ніякої зразу роботи не маєця, а в інчім місці, казав, поспитає. Познаємив мене з Кістяковським и адвокатом Хвостовим. Обидва щирі українці. Теж обіцяли роздобути задля мене яку-небудь посаду або роботу. Найтрудніш було запобігти Тихомірова, але, нарешті, і его бачив. Позавчора зайшов, кажуть дома, та тільки нікого не прийма. Я таки попрохав передати Вашу картку, а через хвилину він мене і закликав до себе. Питав усе про Вас, радий був, що одібрав за Вас звістку; все цікавився з приводу Ваших літературніх праць. Я прохав, щоб він дав міні спроможність познаємиця з якою-небудь редакцією, та тільки він на це сказав, що в редакціях скрізь повно і що потрапити туди можна тільки випадково. Про те ж, щоб у его журнал яку-небудь річ помістити, я теж казав. Він не обмовляєця, коли було-б що підходяще. Дав міні одну книжку задля того, щоб я міг ознаємитись з напрямком і змістом журналу. Познаємився і з Єлен[ою] Николаєв[ною]². Дуже приятна людина. Коли я сказав, що Ви у Криму останні роки бували, так вона страшенно бідалась, – чого Ви до їх не навідались; вони в Алушті живуть літо. Зоставив свою адресу - казали, що зразу сповістять, як тільки що задля мене знайдия.

В цім півріччі я уже і не покладаю надії на яку-небудь посаду або ро-

боту, бо вже пів місяця зостається до кінця занять, і я на празники приїду додому. Може вже після празників що-небудь роздобудуть міні. Тепер як-небудь перебьюсь. За квартиру заплатив, а обід за 10 коп. лущим удвох з Коржем (сином отого Коржа, що ми були у его в Михайлівці, себ-то правнуком Микити Коржа), коли не доводиться пообідати у знайомих.

Та ще і не [...] міні. Отож, пам'ятаєте, якийсь Глоба при Вас прохав мене змалювати копію ікони запорізької за 15 карб. Я ще улітку змалював і послав ему в Бахчисарай наложним, сповістивши про це листом. Він чогось не явився за посилкою і її назад в Катеринослав приперли. В такім разі я попрохав Микол. Григор. получить посилку за мене, послав звідціль ему довіреність з повісткою, аж оце приносять уже тут міні посилку, та ще й залушили з мене цілого карбованця. От і заробив!

Українські наші справи потроху підворушують. Я таки налягаю на старих, щоб небізпременно заснувати легальну громаду (однісі вже не ствердили). Оце було у Юр. Юр.³ зібрання і поклали, що коли не дозволять зовсім окремої громади, то відкрити хоч філію петербургськ[ого] тов[ариства] імені Шевченка. Я увійшов в університетське землячество, частенько збираюсь, бувають реферати і, з приводу їх, диспути.

Поки одна утіха в тім, що працюю в університеті – останнє – дрібниці. Як що стану Вас, батьку, в Катеринославі, то вже дрібненько про все розкажу.

А поки остаюсь з душею Вашою

В. Стромєнко.

ДІМ. Арх-19956.

№ 718

ЛИСТ В. І. СТРОМЕНКА

15.01.1910.

[Солона] - Катеринослав

І.15.1910 р.

Вельмишановний Дмитро Іванович!

Сперше всего щиро вітаю Вас, батьку, з Новим роком і бажаю, щоб і в йому не зупинялась Ваша літературна і наукова праця, а навпаки – ширилась та росла на користь громадянству, всьому українському люду, Вам же на вічну славу!

Не писав Вам до цього часу, бо гадав зараз же після празників тягти до города і до Москви. Аж воно таке, бачте, скілось, що я вже не знаю, що сго і пригадать. Коли така тванюка довже продержиться, то виїхати з Солоною не буде ніякої спроби. Та що там їхати! Ось із хати неможна носа виткнути, так розпустило. Ще ніколи, скільки не їздив, такої халепи не траплялось. Через погоду та біздоріжжа і до Скарятини¹ не спромігся з'їздити. На другий день Різдва хвороба було напала, і таки днів з 10 пролежав – мабуть,

простудився, як їхав з города додому. На Водохрище, коли трохи підмерзло і сніжок випав чималий, я наважився поїхати до Скарятина; вибрався з дому, а дощ давай пірчить – насилу добрався у Ломаковську (на півдорозі), там заночував, а на другий день по грязі ледве вернувся назад – коні зовсім пристали.

Страшенно жалкую, що не зміг справдити того, що обіщав Вам. Але я доскочив одну штуку теж само про Скарятин, – дуже цікава і характерна, може вона Вам в пригоді стане. Думав і празниками побувати у Катеринославі, дуже треба було, от-же і не довелося, і все через погоду.

Вичитав, що Нікіполь знов буде зваця по старовинному, як при заporожцях, Микитиним Рогом. Це добру річ зробили Ви, Дмитро Іванович, не даром таки поїздили з Каульбарсом². А от чи зроблять на Січі в Чортотмилу, так як ото Ви казали, бо Каульбарса ж тепер одставили од Одеси, нікому буде підтримати це діло. Хіба Воєнно-історичне общ[ество] потурбуєця. До нас у Солону з нового року почт[ове] отд. з Канцєрополя перевели. Все таки краще буде: чи заказне, чи посилку, та і частіш приходитиме. З Катеринослава ніякої звістки не мав, опріч газет.

Виїду, коли тільки хоч яка спротога буде, бо аж кричить же – треба в Москву, і в Солоній уже занудився. Першим чином, звичайно, навідаюсь до Вас.

Уклоняюця Вам низенько лід з бабою; ще бадеряця, а баба так і поученія такі глаголе, що і піп не зуміє краще. Хоч зо мною вже не суперечия. Уклоняюця і батьки мої і щиро Вас вітають. Чи Ви не знаєте, що воно за погань оцей инспектор народніх шкіл у нашім повіті. Прямо скрізь підняв утиск на вчителів за українську мову. Забороня не тільки учителям з дітьми по українські балакати, а навіть і поміж собою: «школа, – каже, – должна быть единая, русская, и язык один». Бач, який мудрачий вискочив! Не інакше, як хоче перед кимсь вислужия.

З тим бувайте здорові!

Зостаюсь Ваш усією душею

В. Страменко.

ДИМ. Арх-19955.

№ 719

ЛИСТ В. І. СТРОМЕНКА

30.03.1910.

Москва - Катеринослав

30.III.1910 р.

Щироповажний Дмитро Іванович!

Перш усього од щирого серця вітаю Вас з тим, що з далекої дороги, благополучно прибули до рідного краю і до свого куріня. Я з великим нетерпінням ждав звістки про це. Знаєте, стільки об'їхали, та ріжними шляха-

ми і по воді і по землі – побували між усяким людом – при таких обставинах усього можливо було дати; та і взагалі, в дорозі завжди скоріше може спіткати чоловіка пригода.

А це одібрав од Мик. Григ.¹ листа – і душа заспокоїлась. Страшенно жалкував, що не застав Вас, коли їхав до Москви. Така гаспідська негода захопила, що цілісінккий місяць з сим неможливо було рушити. Довелось трохи спізниця до університета, але ж я взявся зразу за працю і все підігнав добре, так що з приводу наукових справ я цілком задоволений. Довелось тільки сидіти невилазно дома, нікуди вже не ходити і ніде не бувають. Навіть українські справи довелось одкласти. Наприкінці таки дістали дозвіл на відкриття українського клубу в Москві. І це добре, а то ніякого притулку не було. Познаємився у Вагана² з Степовиком. Випустив він недавно з друку другу частину своєї рихметики. Розказав міні децю про Лободовського³, того божевільного діда, що в Харкові сидить. Ваган збирається на Запоріжжя і на пороги весною їхать з менчим хлопцем. Сварич⁴ дуже устарів і зовсім підтопшався; недавно оце на Тверській спіткались. Всі прохають Вам низенько уклониця.

Ще маця у мене до Вас, батьку, прохання. Це з приводу запорожської ікони. Ви хотіли, щоб я ще тоді, як був у Катеринославі, повернув її з Москви Вам. Я таки гадав, що Цвітковський кому-небудь ікону надіне, аж вийшло, що вона й досі у сго лежить. До цього часу я всяким чином перебивався, щоб хоч прожити можливо було. Тепер же лекції скінчаця до Пасхи, і треба буде додому їхать (іспити на осінь призначені), а їхать і нізачо. Коли б Ви, Дмитро Іванович, міні 15 карбованців надіслали, то визволили б з біди. Ікону надсилаць уже немає рації; краще я сам привезу. В Катеринославі на неї охотник найдещя. А то Цвітковський казав, що у сго був Русов⁵ з Києва і збирався зробити так, щоб купити ікону у Клуб укр[аїнський]. Тільки ж це довга пісня – поки вони там зберуця, а міні до 10-го гроші потрібні. Проте я сказав Цвітковському, щоб він сповістив Русова, що коли вирішать там купити, то щоб до Вас звернулись. Якщо цю і візьме хто в Катеринославі, тоді і другу можна буде намалювать.

Коли у Вас буде спромога надіслать таку суму – буду без міри вдячний. То в інчій разі доведещя сидіти у Москві, поки де не добуду, а де добувать, то й не знаю.

Буду ждати звістки. Нехай хоч Мик. Григ. зразу одкриткою сповістить, щоб я знав уже, як бути – чи ждати, чи вже другого способа підшукувати.

Низенько Вам укланяюсь і бажаю всего найкращого. А що од Суворіна⁶ немає Вам звістки про книжки? Тоді я зайду та куплю що-небудь і спитаю, як мов, чи купують Ваші книжки? Кланяюсь Микол. Григоровичу. Адреса: Моск[ва], Божedomский пер., д. № 19, кв. 11.

З великою пошаною Ваш з душею В. Страменко.

№ 720

ЛИСТ В. І. СТРОМЕНКА

10.10.1910.

Москва – Катеринослав

Вельмишановний Дмитро Іванович!

Насилу таки роздобув собі в гаспидській Москві кімнату – мабуть днів зо три гасав, поки набрів. Як тільки осівся, то першим робом до Вас одгукуюсь. В університеті сум – Муромцева¹ немає. Міні оце треба було его слухать, а він узяв та й помер, та ще ж якраз у той самісінький день, коли я у Москву виїхав. От уже про кого можна сказати, що не даремно землю топтав. Як ховали его – про це написати неможливо, треба було бачити власними очима. Вся Москва піднялась, такий рух пішов між усією людністю, що прямо дивно робилось. Зумів же чоловік так прожити, щоб і вороги шанували.

На лекції почав ходити з першого дня. Роботи багато, бо опріч лекцій, треба складати багато іспитів, до Різдва всі призначені. Я вже не шукаю зараз ніякої роботи, а буду краще малювати запорізьську ікону. Це нікуди не навідувався і нікого не бачив. Був тільки у Вагана. Страшенно жалкує, що на Запоріжжі не побував, таки халера залякала. А був, каже, на Кавказі і потім на Полтавщину пробрався; заїздив до Малинки². А знаєте, чого він там був?... Хуторця вишукував! Ніби-б то недалеко од Миргорода наглядів. Хутір над річкою, десятин з 20 землі, з лісом і садом, до цього ще готова панська будівля. Та тільки за таке добро хотять з Вагана 22,000 карбованчиків. Немала сума! Проте так хутір захопив за душу Сер[гія] Вас[ильовича], що одважують купити. Важко бідоласі буде грошкики одшукати. Хоч він уже вирахував, що тисяч з 10 поверне назад, продавши ліс і частину землі. Я підбадерюю его, нехай оселяється в Полтавщині: хоч буде до кого заїхати, коли трапиця там побувати. Звідтіль уже по Дніпру і на пороги спустиця. Намірюсь цими днями зайти до Цвітківського і Глобу³ провідати, може і Гіляя⁴ побачу. Сварича⁵ вже небізпремінно треба розшукати, а то він уже такий слабкий став, що може скоро і замре. От, знаєте, дивна річ була. Коли проїзжав я через Курщину, то там зіма лежала, наче Різдв'яними святками, а в Москві було тепло і зовсім снігу не було.

Висилайте счет Суворинової книгарні, я зразу туди сходу. Адреса моя така: Мос[ква], Косой переулк, д. № 14, кв. 10. Живу сам, кумпанійця не знайшов, а воно погано, бо одному доводиться платити 12 кар. на місяць. Ще і це добре, а то менше як 18-20 карбов., і поганої кімнати не знайдеши. Зате вже, щоб збалансировати бюджет, ходю обідати у народний дом за гривинник. Ніяк до щей не примінюсь – прямо з душі верне, такі погані. Ма-

буть, треба додому писати, щоб хоч сала кусків з 5 на підмогу вислали. Може там хто зверниця до Вас за іконою, так не одмовляйтесь, я понамалевую.

З Наталією Семеновною таки побачився перед самісіньким одїздом, випадково у Хріна⁶ зустрілись. Дуже затурбована, боїця, щоб Гесберг⁷ не проговтнув. Сповідіть міні адресу Спаса⁸, я б з охотою до его зайшов. Ваган з усім посімейством прохав Вам низенько уклоняця. Скажіть мою адресу Шевченкові, він прохав, нехай зайде, як у Москві буде.

Щиро Вас вітаю і бажаю одного, щоб знов Вас побачити у добрім здоров'ї. Ваш з усією душею

В. Стромєнко.

ДІМ. Арх-19933.

Адреса: «Екатеринослав. Об. музей имени Поля».

№ 721

ЛИСТ В. І. СТРОМЕНКА

20.10.1910.

Москва - Катеринослав

20.X.1910 р.

Щироповажний Дмитро Іванович!

Сперше всего розкажу Вам про справу з книгарнею Суворіна¹. Як тільки одібрав Вашого листа – зразу і пішов до бісових кацапів. Управителя не було; вдаруге пішов, теж не застав. Тоді я почав балачку з якимсь там чолов'ягою, котрий якраз веде у їх комісійний виділ. Коли довів я ему з чім річ і став питати, як обстоїть справа з Вашими книжками, так він тикався, микався, а далі й каже, що вийшло “недоразуменіє”. Провірили по счету «наличность» Ваших книжок, і вийшло, що пошти з усіх творів знайшлись продані і таки чимало, а «Очерки»² 31 екз., про які вони от Вам написали, то виходе всі продані. Всего Вам слідує з їх щось карбованців 70 чистіх. Тепер от що. Вони казали, щоб я повернув їм подлинний счет, який Ви міні надіслали, а вони тоб-то вже після цього вишлють Вам і гроші, і новий счет. Я на таку штуку не одважився, позаяк Ви пишете, щоб оригінала самого не отдавати. Та й справді – взять возьмуть, а чи пошлють же вірно, про це вилами писано. (Копій не беруть). Тоді вони ще так кажуть: коли Ви довірите міні получить гроші і новий счет, то вони і на це згодні. Так тепер вирішіть, як краще. Про мене б – так краще останнє. Я б сам провірив, чи вірно у їх вишитано і чи правдивий новий счет, а тоді-б повернув їм старий стчет, взявши уже гроші і новий. Потім би і те й друге Вам надіслав. Одначе зроблю так, як скажете. Довірєнность треба таку, вроді записочки за Вашим підписом, що довіряю такому-то, од таких-то получил гроші і отчет за [...]. Цю записочку можна з листом прислать.

Ваше горе, батьку, страшенно мене вразило. Я глибоко розумію і почувую Вашу драму. Хоч би одно те, що Вам забороняють дохтарі писати і навіть читати, а це ж задля Вас рівнісінько, якби і хліба заборонили їсти. Проте краще вже слухати, що лікарі кажуть; аби скорішше збуца Вам цього лиха. Бо одним оком Ви можете ж володіть, поки на другім зроблять операцію, або-що. Тільки вже, справді, Вам не треба здорового ока утомлять. Може-б на ці часи Ви завели собі секретаря, щоб писав Вам з Ваших слів і читав. Бачте, лікарі не дозволяють Вам до Індії їхати, а може воно ото так погано Вам на очі стало і після єгипетського сонця³? Я був оце у Сварича⁴, казав ему про Вашу біду. Дуже засмутила его така звістка. Він каже, що Вам треба б приїхати в Москву або в Петербург та посовітаци з знаючими професорами-окулістами. І на мою думку, це було б не лишне. [От того викидона], про який Ви пишете, я вже од діда Гегела не сподівався. Нехай уже не давав би останіх, а то і ті, що дав, тягне назад. Водиця такий порядок, що хто вже дав на що-небудь гроші, то назад не бере, це і законом заборонено. А дід уже стілько разів обіщав, що тепер і морально можливо не повертати ему грошей. Все ж рівно підуть на [...]. А голівна річ в тім, що мутила вже навряд щоб була Вами куплена⁵, коли гроші повернуть. Це-б уже був фонд, а що недостача - то зібрали б. Та і дешевше можна буде купити, протів того, що баба праве – за 400 кар. оддасть.

Тут уже зіма лягла, а у мене ні калош, ні шапки. Доводися в літнім капелюсі бігати. Доброскок⁶ повинен міні за ікону 10 кар., та й не шле, хоч я ему уже разів скілько про це писав, прохав на музей вислати. Чи не чули часом? У мене почались іспити, одного вже здав. Прохали уклоняця Вам Сваричі і Ваган з Ваганчатами. Всі бажають Вас у Москві побачити. Не вдавайтесь, батьку, в туту, бо це гірше на хворобу вліє. Дасть Бог, менеця лихо і знов тоді від[дас]тесь до праці.

Низько Вам уклоняюсь і од усій душі бажаю всего найкращого.

Увесь Ваш В. Стромєнко.

ДІМ. Арх-19932.

№ 722

ЛИСТ В. І. СТРОМЕНКА

27.10.1910.

Москва - Катеринослав

27.X. 1910.

Вельмишановний Дмитро Іванович!

Одібравши Вашого останнього листа, зразу ж пішов я до книгарні Суворіна. Хотів зробити так, як Ви бажали: повернуть їм подлітний отчет, а собі зоставить копію з їх підписом. Але ж підписувати копію вони одмовились і навіть образились за таке вимагання (виходе мов би не довіряєте

Ви магазину).

Позаяк Ви писали, що Вам яко мога швічче треба переслать гроші, то я віддав отчет і прохав тільки зразу надіслать Вам гроші і новий стчет. Сказали, що в той же день вишляють. У мене зосталась копія, тільки не підписана. Я не думаю, щоб магазин одваживсь на яке-небудь шахрайство (к тому ж я можу бути свідком всему ділу). Проте, коли не будуть довго слать, сповістить мене, я ще до їх навідаюсь. Це погано, що Доброскок¹ нічого не шле. Різунов² за его ручився, бо я ж зовсім не знаю, що воно і за чоловік отой Доброскок. Од Різунова те ж ніякої звістки немає.

Справи мої поки ще не зовсім кепські – держу іспити і дещо [малюю]. Холод ще не дуже великий.

Бажаю Вам доброго здоров'я и всего найкращого.

Ваш з душою В. Строменко.

ДІМ. Арх-19987. Поштова листівка.

№ 723

ЛИСТ В. І. СТРОМЕНКА

26.11.1910.

Москва - Катеринослав

26.XI.1910 р.

Вельмишановний Дмитро Іванович!

Звертаюсь до Вас з великим проханням – надіслать міні карбованців 15, позаяк уже незабаром треба повертатися з Москви додому, а в мене зовсім немає грошей і здобуть тут нігде. Я намалював аж 3 ікони, та в Москві кому їх [...] В Катеринославі я їх продам і Вам зразу поверну гроші. А то може так зробити: я обіцався Шевченкові¹ намалювать ікону; він написав міні, що заїде в Москву, – так ото б я ему дав запорож. вікону, а він би Вам виплатив (бо в мене-ж такі обставини, що я не можу ждати, в его-ж зразу грошей не буде). Коли буде в Вас, батьку, спромога сповніть моє прохання, то це буде задля мене велика заповога.

Доброскок не тільки не шле долгу, але й не обзивасця. Я вже ему і заказного листа писав. А як з книгарнею Суворіна? Чи все як слід – вислали? Коли що не так, то я ще зайду до їх, бісових кацапів.

Як Ви себе почуваєте, здоров'я як Ваше? У мене оце весь час іспити йдуть, багато доводиться над ними працювать. Через це рідко де й буваю. З приводу смерті Толстого² була велика колотнеча, багато студентів позасажувано в тюрюгу. Я вже не вмівувався нікуди, нехай ему абищо. Тепер все заспокоїлось, а хотіли забастовку зробити.

Скінчаця лекції у нас 10-го. Думаю зразу і тікати, бо чого ж его сидіть та голодувать у Москві. Зараз страшенно погана погода у Москві. Я, мабуть, простудився, бо оце хвороба напалась, із хати не виходю. Коли можна буде

вислати гроші, то так, щоб я получив до 10-го, а як що ні, то нехай хоч Романченко³ звістить про це, як Вам часу не буде. Я тоді вже щось буду пригадувати.

Низенько Вам уклоняюсь і бажаю всего найкращого.

Душею Ваш В. Страменко.

ДІМ. Арх-19983.

№ 724

ЛИСТ В. І. СТРОМЕНКА

20.03.1911.

Солона - Катеринослав

20.III.1911 г.

Вельмишановний Дмитро Іванович!

Пробачте, що до цього часу не одгукувався до Вас. Збирався зразу після свят рушити з дому, щоб разом з Вами подаця до Москви, але ж по вищих школах почалась така заверюха, що міні потикаця в Москву було небезпешно. Треба було підождаць, чим все скінчиця. Коли вже була можливість виїхать, як на гріх занедужав мій батько, та так, що і по цей день у лікарні лежить. До того заслаб і я сам; ще з середини февр. було якось погано, тільки я не звертав уваги, а далі все гірше й, нарешті, так злапало, що вже думав каюк міні. У горлі зробився налив – й ні дихнуть, ні балакать, а щоб пити або їсть, так куди Вам! Тільки оце позавчора розірвало сго проклятушого, і міні пішло наполегкість. Може скоро і зовсім підбадерюсь. Немаючи ніяких звісток, гадав, що Ви виїхали до Москви зар[ан...], а узнав, що Ви вже в Катеринославі, як прочитав в “Зорі” про Вашого доклада в Архівній комісії.

Так і не довелось міні цей рік на шевченківських святах¹ побувать. З Москви міні писали, що там дуже добре справили юбілея. Думка була і в Солоній яким-небудь способом спомянуть Кобзаря, та хвороба помішала, Треба небізпремінно до Москви пробираця, хоч на іспити. Та вже і дома остогидло сидіть, аж занудився. Запорожські ікони збирався Вам передать, та нікого надежного не знайшов, хто б їхав в город.

Весни, мабуть, цей рік і не буде, у нас ще холод силенний. Прямо як у Кацапії. Як тільки хвороба зовсім пройде, то зараз буду їхать. Неодмінно буду у Вас, як що Ви нікуди не помандруєте. Все рівно, я тоді ікону зоставлю у Вас.

Щось рука погано слухасця, та й голова не зовсім ще прояснилась. Дуже хочиця з Вами побачиця та побалакать про всяку всячину, а може й поспівать довелось би.

Поки остаюсь Ваш з душею

В. Страменко.

ДІМ. Арх-19999.

№ 725
ЛИСТ В. І. СТРОМЕНКА

16.11.1911.

Москва - Катеринослав

Вельмишановний Дмитро Іванович!

Як тільки прибув до Москви, зразу ж пішов в Румянцевську публ[ічну] бібліотеку, щоб роздобути там книжку прот. Попова, але-ж, на превеликий жаль, міні її не розшукали, хоч я двічі подавав про це заяву. Хотів купити – у книгарнях немає.

Тепер застаєся одно: нехай Трохим Николаевич¹ у Біднова² справиця і незабаром сповістить міні, в яким архіві ті рукописи находяця, в якій папці і за яким номером. А потім треба буде казати задля чого міні потрібні списки рукописів. Так може б Ви листа надіслали кому слід про те, що я буду працювати в архіві задля музея, або Вам.

Записавсь я на лекції і ходжу слухати. Моя адреса: Москва, Садовая-Самотечная, д. 4, кв. 47.

Зостаюсь душею Ваш

В. Стромєнко.

ДІМ. Арх-19989.
Попштова листівка.

№ 726
ЛИСТ В. І. СТРОМЕНКА

20.02.1912.

Москва - Катеринослав

Москва, 20,
ІІ, 1912 р.

Вельмишановний Дмитро Іванович!

Сперше всего скажу Вам про справу з архівом, де я хотів списати рукопис архиманд[рита] Зеленського¹. Виходе, що в Московськ[им] архіві М.І.Д. тільки частина творів Зеленського: 13-й т. і деякі окремі рукописи, – а більшість томів (9) в Петербурзі, в б[у]вш[им] Азіатськ[им] Департаменті, і якраз 3-й том, де вміщені записки про Запоріжжя². В Московськ[им] архіві з українського єсть тільки одна “Українська казка”. Я її спипи, а може й ще що одшукаю.

Що ж тепер зробить? Коли Ви, Дмитро Іванович, згодитесь, так я і до Петербурга умісно поїхав би, щоб списати матеріал про запорожців. Вибрав би вільний час, може б празниками. Тією бібліотекою завідує якийсь Блінов. Коли платити 300 карб. Попові, так краще я б поїхав сам, і як слід діло зробив. Нехай би довелося од сили пробути там тижднів 2, та дорога; вийшло б карбованців 35 зверх роботи. Міні дуже хочиця хоч каплю

зробить задля історії рідного Запоріжжя. Якби в мене хоч що-небудь зараз було, так я і за свій кошт поїхав би, а то біда, що нічогоїсенько немає, немає і знаємих в Пітербурзі. Коли мою думку ухвалите, то надішліть міні грошей карбованців з 35, і я поїду. Може архівна комісія ці гроші дасть?

Був у Гіляя³. Передав Ваш уклін ему і Мар'ї Івановні⁴. Дуже дякують. Гіляй постарів дуже і схуд, — каже хворів. Ех, запорожця у его чудового побачив (Струнников⁵ зробив), підмовляв, щоб Вам одіслав. Згодивсь.

Поки що знайшов собі притулок і почав ходити на лекції. Треба шукать якусь роботу. Владимир Олексієвич⁶ прохав ему ікону змалювать, бо він свою комусь подарував, казав що іще де-хто візьме. Як на той гріх я з собою теж не взяв своєї, через те нема з чого змалювати. Написав би додому, так там нікому вислати і довго буде. Нарешті, я пригадав, що в музеї лежить та, яку я Вам залишив. Буду дуже вдячний, коли міні її надішлете зразу. Я зробив би з неї копію швидко і повернув би Вам назад. Це міні і був би хоч маленький заробіток. Трохим Миколаєвич⁷ гарненько її зкруте, обішле полотном і вишле посилкою біз ціни.

А як Ви знаходите присуд палати [...] Орловим і Волинським? Не можна було й подумать, щоб отак засадили їх.

Як себе почуваєте зараз? Дивно, що в Москві почалась уже весна — тепло і весь час дощ іде. Буду ждати од Вас листа, а поки бажаю Вам всего найкращого, а більше всего здоров'я.

Ваш з душою В. Стромєнко.

Моя адреса: Москва. Троицкая ул., д. № 3, кв. 40.

ДІМ. Арх-19856.

Адреса: «Екатеринослав. Областной музей имени Поля. Его Превосходительству Дмитрию Ивановичу г-ну Эварницкому».

№ 727

ЛИСТ В. І. СТРОМЕНКА

24.01.1914.

Солони - Катеринослав

24.1.1914 р.

Вельмишановний Дмитро Іванович!

Я, коли був у Вас, прохав допомогти добродію Павлову потрапити в земські агенти. Здаєця, в агенти его не зачислили; проте сказали, щоб він прохався в управу (звідтіл багато пішло в агенти). Прохання він подав, та тільки, коли ніхто за его не замове слова, то і там не вдаєця діло. Так от, будьте ласка, Дмитро Іванович, походатайствуйте за его перед Бурмейстром¹ і Котляревському² скажіть, бо той піп усім там круте. Коли агента не дадуть, то нехай хоч в управу приймуть. Якщо не бачитиметесь з ними, то хоч напишіть.

Дуже був радий, коли узнав, що Ви вже залічили ногу і ходите до музею.

Бажаю Вам всего кращого, а більше всего – здоров'я!

Усею душею Ваш В. Строменко.

24.1.1914. Солона.

ДІМ. Арх-19984.

№ 728

ЛИСТ В. І. СТРОМЕНКА

10.02.1915.

Москва - Катеринослав

10.II.1915

Вельмишановний Дмитро Іванович!

Вибачте, що до цього часу не подав звістки до Вас. Зразу, як прибув до Москви, треба було з своїми справами деякий час затратити, а потім прохворів з тиждень.

З приводу «Этног[рафического] обзор[ения]»¹ діло так належе: можна тільки купити потрібні книжки; і от я вже обходив чимало букіністів. Один взявся всі достати, а я вже підганяю его. Бачите, задержка в тім, що в одного неможливо всего добути, а треба відусіль стягати. Я підганяю его, щоб яко мога скоріше добути. Поки що дожидаю, коли покличуть до війська, а через це якось і наука на ум не йде. Сьогодні приїздить Ваган² – буду з ним бачиця і попрохаю за свою справу. Од всій душі бажаю Вам всего найкращого і дожидаю книжечки про запорожців.

Ваш з душею В. Строменко.

Адреса : Мос[ква], 2-й Ильинский пер., д. № 3, кв. 1

ДІМ. Арх-20011.

Поштова листівка.

№ 729

ЛИСТ В. І. СТРОМЕНКА

22.02.1915.

[Москва] - Катеринослав

22 лютого 1915 р.

Вельмишановний Дмитро Іванович!

Одібрав Вашого листа і картку з звісткою про смерть Влад. Олексієвича. Я его давно вже не бачив, не знав, чи хворів він, і через це его смерть була задля мене зовсім несподівана і зробила тяжке вражіння. Хоч воно і всякому теж буде, але ж якось сумно робить, коли знаєш, що був чоловік, а потім немає. Це его бідулаху домики підборкали: якби не багатів, то довше

б прожив.

Притичина, що трапилась з Вашою книжкою¹, прямо незрозуміла – хіба вона має які відносини до війни чи що? Міні здається, що пан цензор тут перехавкнув, і коли Ви зробите там які заходи, то й випусте. На вищих наляже; і через князя², міні здається, це діло уладнилось би. Присилать сюди або до Петрограда – довга рахуба буде, хоч тут можливо покладать, що пропустять. А хіба неможна там хоч примірників кілька взять? (Це ж робить завжди). Чи вона ще й не дрюкувалась?

Тепер з приводу “Етнограф. обзор.” Оце вже, мабуть, усю Москву обшарив і, нарешті, наскочив у одного. Каже, що багато є, а тільки в складі лежить і не раніш, як через місяць достане. Спасибі, думаю, своєму дідові. Та й знов почав шукать, і таки набігав 16 кн[ижок] у одного (в проломі, пам’ятаєте?). Дідок-кацапик і Вас знає. Так от, оці 16 книг (в 10 том.) №№ 76 - 80, 53 - 91 и 96 - 97 - я сторгував у его по 90 к[оп.] примірник, себ-то за 9 карб. Це дуже дешево, бо їх мало; і знаєте, хоч де і є одна-дві книжки, то загинають по 2, по 3 кар., а № 1, кажуть, не дешевше 5 кар. коштує, бо став бібліограф. Рідкістю. Він би зразу Вам і надіслав, та я все-таки не одважився, а вирішив краще запитать Вас. Як що згодиться, так зразу-ж сповістить мене, а я скажу, щоб вислав наложним плат., (значить, книжки будуть 9 кар., а пересилка вже не знаю скільки). Виходе, що застася ще добути 33 книжки. Нехай вони будуть коштув[ать] 20 кар., таким робом, 49 книжок будуть куплені за 30 карб., коли в редакції вони пошти 100 кар. стоїли б. А для музею вони будуть потрібні завжди; та до того-ж частина вже-ж єсть там. Тепер ціх 16 книж. Вам поки що стане роздивляця, а тим часом я буду і другі підшукувать. Може таки і той свої повитяга; а він каже, як що не бреше, що і перша книжка в его маєця.

У Москву з Галичини заїзжав Вл. Ник. Хр.³ Розказував дуже сумні речі. Каже, що все ціле – і німецьке, і польське, і навіть жидівське, а тільки українське все знищено, – школи, книгарні, всі просвітні інституції – все забито і розібрано. Хоче Бобринський⁴, щоб і духу українського не зосталось. Навіть охвіщери там і ті дивуюця таким заходам против українців. А між інчим народ дуже прихильно відноситься до нашіх. Виходе, що націоналісти щоти зводять (один Савенко чого стоє!). Грушівського⁵ ж уже вислали в Томську⁶.

Бажаю Вам, батьку, всего найкращого і зост[аюсь] з душею Вашою

В. Страменко.

ДІМ. Арх-20010.

4.06.1915.

Одеса - Катеринослав

4.VI.15 р.

Вельмишановний Дмитро Іванович!

До цього часу не обзивався до Вас через те, що салдацька муштра зовсім зразу памороки забіла, і настрій дуже поганий був, не хотілось і Вам суму наганять. Тепер уже трохи обвик, та й курс воєний закінчили, себ-то пройшли все, що потрібно знать задля війни. Воно якби було довелось застає в Катериносл[аві], то краще б було, а то тут приїхав, немає нікого і зачепиця ні за кого. Отой д-р Луценко¹, що Ви казали, так з Одеси змандрував кудись ще той рік. Оце тільки несподівано зустрівся з Иван. Ігнатов. Макаренком (братом Конст. Ігн.). Він командиром дружини і недавно перейшов до [Одеси]. Та тільки его дружину, здаєця, незабаром на позиції шлють і через це скористуваця его допомогою не доведєця. А то можливо б було поспробувать до его перейти. Тепер такі обставини склались, що сиди та жди, коли пошлють в Карпати чи під турка. Одно тільки средство єсть, це в санітари перейти. А задля цього треба руку мати, а інакше не переведуть. Я пригадав, що у Вас же тут приятель-архирей Назарій. На юбілей Ваш він, пам'ятаєть, яку телегр[аму] надіслав. От якби Ви до его листа дали і за мене попрахали, а я б тоді до его пішов і попрохав до кого треба дати листа чи так замовить слово. То якби він хоч слово сказав, то все-б зробили. А якщо незручно може міні з Вашим листом йти, то Ви самі надішліть ему, а я згодом зайду, коли Ви сповістите, що написали. Як буде краще, так і зробить. Якби це Каульбарс був, од его все-б залежало. А з Ебеловим Ви не знаємі? Щоб перевестись, так треба небізпременно дозвіл командующего войсками округа.

Додому тепер дуже трудно одпросиця, ніяк не одпускають. Навряд чи доведєця ще бути. Трохим. Микол. писав міні, що Ви збираєтесь до Тріпольського² мугили копать. До якого-ж це і де? От би покинув усе це і пішком бременув до Вас в степ на мугили. Тягне страшенно. За всю весну і степу не бачив, опріч казарми.

Коли вже вийшла з дрюку книжка про запорожців, так будьте ласка, надішліть міні, хоч почитаю, може розважусь трохи, коли про запорожців згадаю. Як Ви себе почуваете і що в музей прибуло нового? Ба, от іще про що хотів попрохать Вас. Тут є дуже багатий пан Жданов; він уполномочений Красного Хреста. Він казав, що наш новий музей строє его племінник (інженер нашого губ. зем[ства]). Коли справді там его племінник і коли Ви его знаєте, то попрохайте, щоб він написав цему Жданову суди за мене. Він би тоді міг багато міні допомогти. Як що будете мати спроможність, так напишіть міні незабаром, бо у нас чутка, що нашу дружину будуть одсилать

скоро. Поки що бажано Вам, батьку, всего найкращого, а особливо здоров'я, низенько уклоняюсь і застаюсь душею Ваш

В. Строменко.

Адреса така: Одесса, 479 пеш. Херсон, дружина, 4-я рота (міні).

ДІМ. Арх-19940.

№ 731

ЛИСТ В. І. СТРОМЕНКА

27.08.1915.

Одеса - Катеринослав

27.VIII.15 р.

Високоповажний Дмитро Іванович!

Насилу таки одпрохався у начальства з'їздити додому, та на превеликий жаль, не застав Вас, ні їдучи додому, ні повертаючись назад. А тепер вже, Бог зна, коли доведеться побачити, – хіба як війна зкінчиться. Я гадав повернутись до Одеси, зразу поступити у школу прапорщиків, бо вже обридло скрізь понівіреця. Аж виїшло так, що цими днями справи мої змінилися: мене прикомандували до штаба за чертежника; робота ця міні зручна і приємна, через це я поки що залишу з школою і побачу, як буде діло йти на новім становищі.

Мене дуже цікаве та мучи[ме], що Ви поїхали копати. Як що докопасте, то вже сповістить і міні, що там такого доскочите. Невже вона буде кам'яного віку. Коли був я у музеї, то Трохимом Микол. передав Вам моє прохання за племінницю, щоб її у третю гімназію в Катеринос[лав] перевести. Міні дуже хотілось би знати, як ця справа належе, бо вона буде ждати од мене звістки. Як що Ви потурбувались про це, то дуже Вам, батьку, дякую. Жінка теж казала, що була у Вас. Не розумію, через що їй цілий рік благонадежності не видавали – вона ж ні до якої політики не має відносин. Я чув, що Ви з інспектором Калениченком познаємились. Може б тепер Ви замовили єму за жінку слово, щоб дав [...] посаду, та й так він тоді буде другим оком дивити. А то це брата її теж взяли в москалі (він був заведуючим в тій школі, де жінка читилася), і вона одна залишилась без усякої допомоги в зовсім новім задля неї ділі. До того-ж і квартирі при школі немає.

І як уже остогидло сидіти в оцій Одесі! Як почув, що Ви на мутилу поїхали, так хотів усе покинути та й собі потягти слідком за Вами. Хоч би з тиждень було пожити в степу і згадати, як колись з Вами, батьку, на мутилах жили та виспівували. А тепер, бач, що довелося – воювати, немов тому скіфові, або тюркові.

Не знаю, як і дякувати Вам за книжку про запорожців, що надіслав міні Тр[охим] Мик[олайович]. Перечитав з великою цікавістю і хотів написати про неї в часописі. Тільки ж “Южн[ой] зарі” тепер немає, а в

«Прид[непровском] крає» не знаю, хто зараз керує, щоб туди послать. У Зеленського одна головна хиба: він мало описує фактів і того, що бачив, а більше філософствує з приводу всего. Язик у єго теж дуже заковиристий і якийсь церковно-книжний. А проте, як видко із деяких місць, він добре знав запоріжську мову, тільки відносився до неї чогось з зневагою, як до чогось непотрібного. Проте записки Зеленського – це дуже коштовний вклад в історію Запоріжжя, і Ви ще додали одну працю на користь всему українському громадянству. Одного бажаю, щоб Ви були здорові, і щоб не один твір вийшов з під Вашого піра.

А поки що, всего найкращого! Низенько уклоняюсь і застаюсь з душою

В. Стременко.

ДІМ. Арх-19995.

№ 732

ЛИСТ В. І. СТРОМЕНКА

15.10.1915.

Одеса - Катеринослав

15.X.15 р.

Вельмишановний Дмитро Іванович!

Перше всего дозвольтє висловить Вам щирю подяку, що допомогли поступить в Катеринославську гімназію моїй племиниці, про що я Вас прохав. Вона міні писала, що уже там учиця. Між іншим, їм дали писать сочінєніє по історії – “Населєніє Древней Руси”, і я порадиw звернуця їй до Вас, щоб Ви указали, якими істочниками можна скористуваця задля такої роботи. Мої справи поки що не дуже погані: роблю при пштабі і до єго часу, а чи буде яка переміна, про єе невідомо, бо на війні все робиця несподіванно.

Зараз в Одесі Саксаганський¹ і Заньковецька². Я з Пан[асом] Карпов[ичем] частенько бачусь, і коли вже нудьга нахоче, то в тіатр їду. Грають чудово. Видно таки на талан і время не має впливу. Познаємився з Шелухіним³. Прохав заходить до єго. Він один, здаєця, зоставсь из українців у Одесі. Луценка⁴ забрали лікарем до війська.

Як Вас там Бог милує і що нового в музеї? У мене є думка одпросиця додому хоч на кілька там днів, та навряд, щоб з єго заміру що вийшло. Проте попробую. Я, Дмитро Іванович, вже давненько прохав Вас, щоб Ви написали міні таку бумагу, що я служив хранителем музея. Вона б міні зараз була дуже потрібна. Так будьєте ласка, напишіть і надішліть міні. Тільки небізпрємінно добавте, що я був і секретарем Совета музея.

Страшенно вже остогидло в Одесі сидіть, а єе й кінця не видно. Я вже пробую хоч науками у вільний час займаця, щоб недаром таки сидіть.

Поки що бажаю Вам, батьку, всего найкращого, а більше всего здоров'я. Низенько уклоняюсь і застаюсь Ваш душено

В. Строменко.

Адреса моя така: Одесса, штаб III бригады (міні).

ДИМ. Арх-19996.

№ 733

ЛИСТ В. І. СТРОМЕНКА

1.01.1916.

Одеса - Катеринослав

1.1.16 р.

Високошановний Дмитро Іванович!

Сперш усього, од щирого серця вітаю Вас, батьку, з Новим Роком! І бажаю всего найкращого в житті, особливо-ж здоров'я, щоб ще довгі роки не зупинялась Ваша коштовна праця на користь науки і рідного краю.

Тепер дещо хочу сказати з приводу роботи в тутешнім музеї. Сьогодні заходив туди, але ж не застав директора і через те піду вже прямо до его на квартиру. В музеї такий холода, що і в кожусі замерзнеш. Я вже дивувався, як вони цілий день видержують. Прямо гірш, чим в окопах. Буду прохати директора, щоб хоч в кабінеті у его підтопляли, де він подозволив міні працювати над запорожцями. Як тільки це питання уладнаю, то зразу ж і почну робити. Дуже сумно празники проходять, дома краще б було. Та ще ж, як нарочито, перед самісіньким празником довелося з дому виїхати. У нас таки зима була, а тут хто зна на що й походить: дощ та грязь, наче весною. Не знаю, чи довго ще в Одесі доведеться сидіти. Поки наші на австрійця налягають, то тут ще байдуже. Хіба ще румини напакостять. Між інчим, повертаючись до Одеси, у вагоні чув пісню, яку виспівували поранені хлопці – салдати. Кажуть, що цю пісню склали вже на війні, недавно. Я її списав і Вам перекажу, може воно колиш буде мати вагу і цікавість.

Як у наших краях
та широкі поля,
А на тіх на полях
урожаю нема

} 2

Тільки виросла
Кучерява верба;
Під тією вербой
Козак вбитий лежить,
А в ногах у його
Кінь вороний стоїть.

Ой біжи-ж, коню мій,
в наші рідні края, –
Не кажи-ж тільки там,
Що я вбитий лежу.

А скажи, що живий,
Ще й жонатий хожу!

Оженила мене
пуля бистрая,
А звінчала мене
Шабля гострая.

Що буяри були –
Усі дзвони ревли,
А старости були,
Як до гроба несли.

Моя ненька була,
то сирая земля,
А дружина моя –
гробовая дошка.

Як на голос вивести, - скажу, як доведеться ще побачиця з Вами, може ще і не одна пісня складеця, поки ця війна скінчиця.

Буду дуже радий, коли обізветесь хоч словом. А поки що низенько уклоняюсь і застаюсь Ваш душею

В. Стромєнко.

Адреса моя стара: Одесса, штаб III бригады.

ДІМ. Арх-20006.

№ 734

ЛИСТ В. І. СТРОМЕНКА

20.05.1916.

Одеса - Катеринослава

20.V.16 р.

Вельмишановний Дмитро Іванович!

Зразу ж, як повірнувся з Катеринослава до Одеси, взявся малювать Шиянів¹. Тепер зовсім інча річ: і тепло, і світу багато. А от тільки біда, що дуже незручно робить. Патрети такі великі (пошти з сажень), що ніяк з ними не приспособися. Я вже усяк над ними маракую. До того ще і оригі-

нали зовсім вицвіли і в багатьох місцях навіть облупились. Доводилося реставрувати.

Добре, що я по тих маленьких пам'ятаю, як воно було. Уже б одного і скінчив, та хвороба напала. Днів з 10 лічився. Я ж ото зранку до 4 годин в штабі роблю (іноді аж голова замакітриця), а потім прямо біжу в музей, щоб завидне ще помалювати. Почала дуже голова боліть. Коли звернувся до свого штабного лікаря, то він признав переутомленіє, одозволив мене од занять і ліки призначив. Наче зробилось краще, і сьогодні я вже робив.

Інколи в музей заходе до мене старий генерал Милісарович (так здаєця его хвамілія), і ми з ним бесідуєм. Він підлабузюєця, щоб знять на фотографію Шиянів, як я роблю, бо з старіх не виходе. Він тут одкрив старовинну турецьку кріпость під Одесою і робив про це доклад на засіданні О[деського] О[бщества] і[сторії] і древ[ностей]. Хоче небезпріємно побувать у нашім музеї.

Бачився з пр[офесором] Варнеке². Уклонявся ему од Вас і казав про те, що Ви не знайшли статті про пр[офесора] Лінніченка³. Він жалкував дуже.

Та якби тільки все було гаразд і нікуди не потурили з Одеси, то небізпріємно незабаром скінчив би запорожців. Як же Вас, батьку, там Бог милує і як себе почуваєте? Може де мугилу розкопали цим часом?

Жінка пише, що вже екзамені скінчилися, і вона в Солону поїхала. Каже, що послала інспектору прохання, щоб постояну посаду учительки дав. Як би Ви, Дмитро Іванович, ему написали і замовили слово, то може б і було діло, бо задля Вас Калиниченко це зробив би. А так вона вже писала, а він все одклада одповідь.

Поки що бажаю всего найкращого! Низенько Вам, батьку, уклоняюсь і застаюсь Ваш душено

В. Строменко.

Р. S. Привітайте од мене Трох[има] Мик[олайовича] і всіх, хто ще пам'ятає про мене. Міні здаєця, що вже звідціль і не вискочипі.

ДІМ. Арх-20008.

№ 735

ЛИСТ В. І. СТРОМЕНКА

10.06.1916.

[Одеса] - Катеринослав

10.VI.16 р.

Вельмишановний Дмитро Іванович!

Я вже послав Вам листа, як повернувся з Катериносл[ава] до Одеси. Не знаю тільки, чи одібрали Ви його? Писав і про свої справи, і про те, як посуваєця робота над Шиянами. Нарешті одного закінчив і роблю другого.

А було таке капосне діло вийшло, що думав уже доведеться залишити усе, не довівши до кінця. Та дівізія, де я був у штабі, вийшла з Одеси, так ото і мене хотіли забрати з собою, а потім таки оставили, і я зараз числюсь при штабі оборони побережжя. Чи довго тут доведеться пробути – не можна знати, бо на війні кожен день можуть бути усякі переміни. Через це я й хочу, якомога швидше скінчити і другого патрета. Учора в музеї була екскурсія педагогів, що тут слухають лекції на курсах. Варнеке показував класичні древ[ності], а Трифільєв¹ доіст[оричні] ориг., хоч у їх зовсім неоліта немає. Зострів учит[еля] з 2-го реального уч[илища], котрий міні казав, що бачився з Вами, і що Ви їздили по древності і дещо доскочили. А потім Котиху² спіткав на вокзалі; привозила Володю³ свого в артілл. школу, казала, що таки Казановський одружився з її Катериною⁴. Мабуть, ото Кузь[ма] Ерм[олайович]⁵ добре випив на весіллі.

Я все ж таки дуже радий, що не розпочав робити Шиянів зимою, бо нізачо не вийшло б так, як зараз. Тепер і сохне швидко і соняшно. Та й то дуже погано видно: в деяких місцях зовсім вилиняли фарби і облупились. Хоч воно, звичайно, ціну особливу мають оригінали, але для публіки копії здаватимуться кращими, бо їх гарно видно буде. А як ще поробить рами гарні, то одна красота буде.

Генерал зразу зняв, як тільки я доробив. Єму дуже подобалась моя копія. Переслала й Вам знімок – побачите як вийшло, хоч фотографія не передає добре красок. А тепер, батьку, ось про що буду прохати. На матерьял уже стратив ті гроші, що узяв у Вас (на одне полотно пошти 20 кар. пішло). Купував уже і за свої. Зараз же у мене зовсім нічого немає і достати нігде. Днів через скільки нічим буде малювати. Так вишліть міні зразу ще 25 карб., щоб не було задержки. Висилайте так: Одесса, Средне-Фонтанская, д. 8, кв. 13 (міні). Так скоріше получу. Листи по такій адресі: Одесса, штаб Одесского отдела охраны побережья.

Низенько уклоняюсь і бажаю всего найкращого.

Ваш душою В. Стромєнка.

ДІМ. Арх-20007.

№ 736

ЛИСТ В. І. СТРОМЕНКА

4.07.1916.

Одеса - Катеринослав

4.VII.16 р.

Вельмишановний Дмитро Іванович!

От таки діждався часу, що можу Вам сповістити про скінчення патретів Шиянів. Тепер я заспокоївся, а то дуже боявся, що не доведу діла до кінця. За це время, що я малював, мене двічі чуточку не отпустили з Одеси,

і останній раз прямо на фронт. Я, бачте, був у штабі дівізії, а коли вона виступала, то й мене хотіли забрать з собою.

Казать зараз про свою роботу не буду - самі побачите як вийшло. А тільки я дуже радий, що довелося змалювать запорожців - не даром таки і на війні був. Скажу тільки Вам, батьку, що при таких умовах і так зробить я зміг через те, що перше всего - це задля Вас, і що робить довелося запорожців, а не що інше. Мабуть, вони міні і допомогли.

Тепер у мене одна думка: якби скорішше одвезти Вам патрети. Доручить нікому не можу. Була надія 15-го іюля отпуск получить, а це, мабуть, затягнеця. Річ в тім, що один з наших повинен був 1-го уже їхать, а я після його. А тільки новий начальник одклав отпуск на два тижні; от я і не знаю, коли моя черга прийде. А знаєте, Дмитро Іванович, начальник наш виходе знаємий Ваш. Він спитав мене, звідкіль я, і коли я сказав, що раніш служив у музеї, то признався, що добре знає Вас, бо служив у Олександровському начальником жандармського управління. Його хвамілія Каннабіх. При першій okazji буду прохачя в отпуск.

Патрети ще підсихають в музеї. Учора навідувався. Уже Варнеке повернувся з Москви і був у музеї. Генерал зняв і Якова Шияна з моєї копії. Пересилаю і Вам знімок. Тільки на фотографії не дуже гарно вийшло, темно. Буду дуже радий одібрать од Вас звістки.

Адреса моя така: Одесса, штаб Одесского отдела охраны побережья. Страшенно тягне вже в свій край, на Дніпро. На море і дивися вже не хочєця. Кого побачите із добрих моїх приятелів, так передайте од мене уклін. Вам, батьку, бажаю всего найкращого і застаюсь душею Ваш

В. Стромєнко.

ДІМ. Арх-20009.

№ 737

ЛИСТ В. І. СТРОМЕНКА

8.09.1916.

Одеса - Катеринослав

8.IX.16 р.

Вельмишановний Дмитро Іванович!

Оце я і знов в Одесі! Здаєця, що з початку взявся за салдацьку службу - такі одвик за 2 тижні. Поки що справа іде, як і поперед цєго йшла, і коли такі буде й далші, то ще, благодарить Бога, можна буде жить. Сперше всего взявся за виконання Вашого доручіння¹. Задля цєго зробив візита Варнеке, і з ним по душам побалакали. Вашу справу він з запалом підтримує, доводячи, що це треба було давно зробити. Запевне, що і Трифілев скілько мога запоможе. Та я ще і сам з ним побачусь. Я раніше з ним познаємився. Варнеке каже, що при Одес. універ[ситеті] можливо-б було нетайно все

зробить, як би не одна зачіпка, яка і Вам відома – це проф. Ліниченко². Ви казали, що его вже нема, а дійсно він тільки лекції перестав читать, а (каже Варнеке) ходє на всі засідання факультета і чинє всякі капости. Бор[ис] Вас[ильович]³ певен, що він буде суперечить і обов'язково з'явиця, коли почує в чім річ. Крім его ніхто-б не зашкодив, особливо коли б ще прихильні до Вас людиці дещо в цім напрямку зробили. Звичайно, що один Ліниченко не зміг би переважить всего факультета, але-ж в такій справі повинно зробити постанову одноголосно, і що може при інакших умовах Ви і самі не згодитесь. Я вже радив зробити тоді, коли він куди виїде, або захворіє. Так каже Бор[ис] Вас[ильович], що сидить зла личина завжди в Одесі. Єсть одна надія, що він скоро дуба дасть. Проте, батьку, пишійть, як Ви бажали б зробити, а я вже буду пробувать усякі заходи, які потрібні будуть. Так чи інакше, а тільки я певен, що Одес[ький] унів[ерситет] дасть Вам докторську степеню.

За одним заходом уже умовився і про малювання ікони запорожської. Буду робить в кабінеті дірєктора, з ласки добродія Варнеке. А знаєте, Дмитро Іванович, я оце як придивився краще до ікони, то побачив, що зона дуже цікава і коштовна задля нашого музею, як чудовий зразок українського стилю. Не тільки навкруги Миколая, але і по всій його різі розкидані типичні українські, часто народні, малюнки та орнаменти, не кажучи вже про саму композицію ікони. Колір фарб гарно зберігся, а тільки в багатьох місцях зовсім облущилось. Треба, поки тепло та світло, робить, бо часу потрібно буде немало. Розмір ікони чималий: 110 сант. заввишки і 80 ширини.

Надсилайте прим[ірник] “Ю[жно́й] з[ари]” з моєю стат[тею] і “Земський Вест[ник]”. Буду дуже дячний. Передав од Вас уклін пр. Варнеке, а він дуже прохав засвідчить Вам его подяку і теж низенько уклониця.

Ех! Оце-б замість того, щоб сидіть в канцелярії, та краще-б мугили копать, наче аби хоч трохи покопав, то аж полегчало-б. Поки що низенько уклоняюсь Вам, батьку, і бажаю всего найкращого.

Ваш душею В. Стромєнко.

Краще адрес так: Одесса. Средне-Фонтанская, д. 3, кв. 13. З марками я скоріш полуучу. (воєнний адрес старий).

ДИМ. Арх-19986.

№ 738

ЛИСТ В. І. СТРОМЕНКА

20.02.1917.

Одеса - Катеринослав

20.II.17 р.

Вельмишановний Дмитро Іванович!

Оце недавно, і зовсім задля мене несподівано, розшукав мене тут Сер. Вас. Казав, що бачивсь з Вами і що Ви турбуєтесь з приводу тієї чутки,

що пішла про мене в Катеринославі. То цілком були чийсь вигадки, бо нічого зо мною не трапилось. Я двічі писав до Вас, як повернувся з Катеринослава, але не маючи відповіді, гадав, що Ви кудись виїхали, і більше не писав.

Зараз пишу цю картку, щоб скоріше подать про себе звістку, бо листи щось не доходять. Сер. Вас. хоче мене до себе взяти і вже децю зробив в цім напрямку. Незабаром напишу про все дрібненько; а поки що низенько вклоняюсь Вам, батьку, і бажаю всего найкращого. Сер. Вас. теж прохав од его уклониця Вам.

Душею Ваш

В. Строменко.

ДІМ. Арх-19994.
Попитова листівка.

№ 739

ЛИСТ М. І. СТРУННІКОВА

12.10.1901.

Петербург- Москва

Дорогий Дмитро Іванович!

Я Вам говорив, що поеду из Москвы, сначала домой, потом в Питер, но раздумал; послал денег домой, а сам отправился в Питер. Сегодня видел Илью Ефимовича¹, он первым делом спросил о Вашем здоровье, а я ему передал от Вас поклон. Видел Красицкого² и его картину «На пчельнике», картина мне очень понравилась, он Вам шлет поклон и хотел прислать фотографию с картины. А я, как обещал, непременно скопирую к Пасхе Сирка³, а к Рождеству постараюсь, если успею, сдать эскиз из Запорожской жизни и пришлю Вам. Владимиру Алексеевичу⁴ передайте нижайший поклон.

С искренною благодарностью Н.Струнников.

ДІМ. Арх.- 19881

№ 740

ЛИСТ М. І. СТРУННІКОВА

17.01.1903.

Петербург - Москва

Дорогой Димитрий Иванович!

Передал Илье Ефимовичу Репину, все что Вы просили. Он выразил удовольствие услышать Вашу повесть, и просил предупредить Вас, что у него гостит зять с дочерью, поэтому поместиться негде. К 1 февралю при-

шлю фотографию запорожцев. Остаюсь искренне благодарный, готовый к услугам

Николай Струнников.

ДИМ. Арх.-13882

№ 741

ЛИСТ М. И. СТРУННИКОВА.

5.12.1905.

Москва - Катеринослав

Дорогой Дмитрий Иванович!

Нахожусь я в Москве. Только что передали Вапу открытку. Спешу ответить.

Рецепт.

На бутылку спирта влить самого лучшего рюмку коньяку. Два раза в неделю на ночь втирать спирт в больные места и по 2 капли принимать на рюмку воды каждый день на ночь.

Поддубный¹ будет готов к марту, как кончу его, так сейчас же вышлю.

*Вас искренне уважающий
Николай Струнников.*

ДИМ. Арх.- 19883

№ 742

ЛИСТ М. И. СТРУННИКОВА

10.04.1907.

Москва - Катеринослав

9.IV.1907 г.

Дорогой Дмитрий Иванович!

Простите ради Бога, что задержал посылкой портрета¹, так сложились обстоятельства. Посылаю Вам накладную, портрет послан 7-го апреля. Как получите, натяните его на подрамник, советую сделать для него дубовую раму. Когда будете ставить или вешать, то сделайте наклон, чтобы не блестел. Я на днях уезжаю в Херсонскую губернию работать; адрес Вам пришлю, и тогда Вы мне сообщите относительно портрета, а теперь не пишите.

Вас искренно уважающий

Николай Струнников.

1907 год 10 апреля.

ДИМ. Арх.-19885

№ 743

ЛИСТ М. И. СТРУННИКОВА

11.04.1907.

Москва - Катеринослав

Дорогой Дмитрий Иванович!

Пожалуйста сообщите, получили ли Вы портрет¹ и какие недостатки нашли.

Адрес: Орловской губернии г.Малоархангельск, в лавку Алексею Егоровичу Кузнецову, с передачей Н. И. Струнникову,

Я пробуду у родных страстную и первые дни Пасхи.

Вас душевно уважающий Н. Струнников.

ДИМ. Арх-19884.

№ 744

ЛИСТ М. И. СТРУННИКОВА

4.05.1907.

Херсон - Катеринослав

Христос Воскрес, дорогой Дмитрий Иванович!

Поздравляю Вас с праздником! Получили ли Вы портрет Поддубного? Пожалуйста, сообщите.

Вас искренно уважающий Н. Струнников.

Адрес. Херсон, женский Благовещенский монастырь, художнику Н. И. Струнникову.

ДИМ. Арх-19886.

Фотокартка з репродукцією картини Н. Струннікова «Распечатание рогожских старообрядческих алтарей. 1856-1905».

Фотог. К. Фишер, Москва.

№ 745

ЛИСТ М. И. СТРУННИКОВА

29.05.1907.

Херсон - Катеринослав

Дорогой Дмитрий Иванович!

Очень рад, что портрет Вам понравился. Я Вам послал копию с изменением, а оригинал находится у Ивана М. Поддубного, написан он с натуры и лучше, чем копия. На оригинале он без чуба, усы закручены, трико вместо штанов. Только одна грудь на Вашем портрете осталась без изменений. Рост на обоих портретах натуральный. Илья Ефимович написал с меня запорожца в свою новую картину «Запорожцы едут по морю с добычей».

Шлю Вам искренний привет.

Ваш Николай Струнников.

Поддубный в настоящее время борется в Москве в саду Акварнум.

ДИМ. Арх.-19887

№ 746

ЛИСТ М. И. СТРУННИКОВА

8.01.1919.

Київ-Катеринослав

Дорогой Дмитрий Иванович!

Послал Вам заказное письмо и три акварели «Запорожцы». Получили ли Вы или нет, соблаговолите уведомить.

Преданный Вам Н. Струнников.

Два адреса:

Киев, художественное училище.

Киев, Тлубочецкая ул. д.4, кв.2.

8.I.1919.

ДИМ. Арх.-19892

№ 747

ЛИСТ М. И. СТРУННИКОВА

15.05.1919.

Київ - Катеринослав

Дорогой Дмитрий Иванович!

Спасибо за открытку, рад был получить от Вас ответ. Податель сего письма Илларион Петрович Носок - талантливый ученик моей мастерской и хороший человек; он все расскажет о житье-бытье моем в Киеве и о моей покорнейшей просьбе к Вам, которую он Вам подробно объяснит, а я в коротких словах опишу ее Вам. Киевское художественное училище едва ли будет существовать. С Вашей помощью хотел бы я открыть в Екатеринославе художественную мастерскую «Исторического быта запорожцев», иметь учеников по своей специальности и работать для Вашего музея. Картины из жизни запорожцев, портреты знаменитых запорожцев и стенопись в зданиях, одним словом; работать все - относящее к Запорожью, под Вашим главным руководством, по Вашему усмотрению и на Ваши темы. Название мастерской дадите Вы по Вашему желанию. Это все главное, а остальное Вам скажет Илларион Петрович. Посылаю Вам обещанного запорожца для музея.

Душевно преданный и любящий Вас Микола Струнник.

1919 г. 15-го мая.

ДИМ. Арх.-19888

№ 748

ЛИСТ М. І. СТРУННІКОВА

20.05.1919.

Київ - Катеринослав

Дорогой Дмитрий Иванович!

Послал Вам громадного запорожца¹, написанный клеевыми красками. Сообщите пожалуйста получили ли Вы его, не испорчен ли он дороною и хорошо ли натянули на подрамок. Хорошо бы сделать для него дешевую раму из дерева, хотя бы 1 вершок толщины. Еще была моя покорнейшая просьба к Вам, которую подробно расскажет Вам И. П. Носок и передаст Вам мое письмо.

Душевно любящий и преданный Микола Струнник.

1919 г. 20го мая

ДИМ. Арх.- 198901

№ 749

ЛИСТ М. І. СТРУННІКОВА

2.06.1919.

Київ - Катеринослав

Дорогой Дмитрий Иванович!

Послал Вам громадного Запорожца¹ -получили ли Вы его в целости.

Преданный Микола Струнник.

ДИМ. Арх.-19891

Картка з репродукцією ескіза О. Шарлемана - костюм до опери «Пан воевода».

№ 750

ЛИСТ М. І. СТРУННІКОВА

12.06.1919.

Київ - Катеринослав

Дорогой Дмитрий Иванович!

Послал Вам с моим учеником Носок громадного Запорожца, написанного клеевыми красками. Получили ли Вы его в целости. Будьте добры, соблаговолите ответить.

Преданный и любящий Вас Микола Струнник.

12 июня.

ДИМ. Арх.- 19893

16.10.1919.

Київ - Катеринослав

Дорогой Дмитрий Иванович!

Получил Вашу открытку. Очень рад, что Вы живы и здоровы. Запорожец в Екатеринославе цел и невредим у И. П. Носок – адрес его: г. Екатеринослав, Мандриковка, Севастопольская, собственный дом № 7 Илларион Петрович Носок. Отца его по отчеству не знаю как звать. Илларион Петрович мой ученик, был у меня с неделю тому назад – теперь он в Екатеринославе. Он обещал мне, как приедет в Екатеринослав, сейчас же принесет с отцом Вам запорожца¹. Будьте добры, Дмитрий Иванович, немедленно мне напишите, как получите запорожца; я очень беспокоюсь. А если Вы его еще не получили, то наведайтесь сами. Запорожец послан в дар Вам от меня и учеников Киевского художественного училища.

История Запорожца.

Когда писали плакаты для торжеств в нашем училище, я был избран руководителем работ, сам же написал громадного запорожца, у которого люлька в маленький самовар. Плакаты, писанные нашим училищем, украшали Думскую площадь. Моего же запорожца ученики не отдали для украшения города, боялись порчи, и просили меня подарить его для училищного музея, а я впоследствии просил их подарить Вам для Вашего музея, на что они изъявили свое полное согласие. Размер Запорожца около 5-ти аршин в квадрате. Еще раз прошу ответить, получили ли в целости запорожца и письмо, в котором есть просьба к Вам, если это будет возможно, надеюсь быть Вам полезным, так как считаюсь одним из лучших художников в Киеве и люблю Запорожье. Подробности расскажет Вам Илларион Петрович. Дела нашего училища плохи, посылаю вырезку из «Киевлянина». Одновременно посылаю заказное Иллариону Петровичу.

Душевно преданный и благодарный Н. Струнник.

1919 16-го октября.

Запорожец был выставлен и в Украинской Академии художеств. Там был благотворительный вечер с танцами, а его пригласили играть на бандуре.

ДИМ. Арх.-19894

Додаток до листа.

Витяз з «Киевлянина»:

«Ходатайство художественного училища. Совет Киевского училища, в виду чрезвычайно тяжелого материального положения, обратился в городскую управу с ходатайством о выдаче, как единственному специальному учебному заведению в крае, субсидии до 200 тысяч руб.»

№ 752

ЛИСТ М. І. СТРУННІКОВА

4.10.1920.

с. Біленьке - Катеринослав

Любий Дмитро Іванович!

Од щирого серця шлю Вам искренний привет и желаю Вам быть здоровым и всего наилучшего.

Податель сего письма - организатор и директор техникума Борис Тимофеевич Винник много помог мне устроиться в с. Беленьком. Пока не голодаем и живем в тепле. Может быть, Бог даст перезимуем.

Нарисовал два портрета в подарок для техникума - портреты Шевченко¹ и Винниченко².

Желаю Вам всего наилучшего.

Усією душею Ваш М. Струнник.

Привет Вашим музейным сотрудникам и всем знакомым моим.

1920 г. 4 октября.

ДІМ. Арх-19897.

№ 753

ЛИСТ М. І. СТРУННІКОВА

22.11.1920.

с. Біленьке - Катеринослав

22-го ноября

1920 г.

Дорогой Дмитро Іванович!

Сей податель письма, Яков Гаврилович Позюк, при отъезде из Екатеринослава в селі Беленьком много мне помог. Окончательно я еще не устроился, работы предстоит много, но еще пока за плату не работал. Написал в подарок 2 портрета Шевченко и Винниченко, для Техникума и пишу в подарок Запорожца с бандурой для Трудовой школы. По окончании этой работы буду работать для заработка. Как будет возможно, пришлю Вам гостинцев.

Привет всем Вашим. Искренно Вам преданный.

Микола Струнник.

ДІМ. Арх-19896.

[...]

с. Біленьке - Катеринослав

Дорогой Дмитро Іванович!

Как Ваше здоровье и как Выживаете? Думаю проведать Вас, и как будет возможность, приеду в Екатеринослав. Живу по-прежнему. Есть заказы недорогие, а много и бесплатно делаю, но кое-как этой работой перебиваюсь и хорошо то, что продавать не приходится (хотя продавать нечего - вещей нет). Здесь предстоит неурожай - сильная засуха, хлеб погиб, а на баштанах много гусеницы. Если не будет дождя, то все пропадет. Я взял немного земли: 1/4 десятины под баштан и 1/8 десят. под картофель. Если уродит баштан, привезу Вам кавунов и дынь. На осень хочу переехать в Никополь. Там специальная школа живописи, и я очень для неё, как специалист-художник. Не знаю как быть, тянет в Никополь, а в Беленьком очень тормозят меня неспециальные школы. Думаю еще так: если Беленькое общество даст мне квартиру и освободит от школ, которые только отнимают у меня много времени. При таких условиях я останусь в Беленьком и буду работать по своей специальности, то есть - портреты с натуры и декорации для Просвіти. Очень бы хотелось увидеть Вас и поговорить с Вами, как-нибудь соберусь - приеду. Шлю привет Серафиме Дмитриевне и всем музейным сотрудникам Вашим. У Игоря и Ростислава оселедцы отросли уже большие - буду писать с них запорожцев.

Искренно преданный и благодарный Н. Струнников.

Податель сего письма - мой хороший знакомый - фельдшер Григорий Семенович Пазюк.

ДИМ. Арх-19889.

На конверте автограф Д. І. Яворницького: «Художник Николай Иван. Струнников».

3.04.1921.

с. Біленьке - Катеринослав

Дорогой Дмитро Іванович!

Податель сего письма сын отца Петра - студент Екатеринославского университета. Я очень прошу Вас помочь ему Вашим добрым и ценным для него советом. Когда я приехал в с. Беленькое, батюшка и его семья приняли очень гостеприимно меня и мою семью, и до сих пор я пользуюсь хорошим отношением ко мне.

Как Выживаете и как здоровье Ваше? Шлю искренний привет Вам и Серафиме Дмитриевне и всем сослуживцам по музею, а также Илла-

риону Петровичу¹. Живу понемногу, но надеюсь на лучшее, так как после Пасхи, предстоит много заказов и времени будет больше для работы.

Искренно преданный и благодарный Микола Струнник.

3го апреля 1921 г.

ДИМ. Арх – 19899.

№ 756

ЛИСТ М. І. СТРУННИКОВА

21.09.1921.

с. Біленьке-Катеринослав

Дорогой Дмитро Иванович!

Прожил я в селе Біленьком почти год, для искусства работать ничего не пришлось, достать хлеба для семьи была главная забота, жили не сытно и не голодно, зимой приходилось при 1⁰ тепла жить, а теперь неурожай - придется поголодать, да и померзнуть. Проработавши в Біленьком еще год много потеряю и забуду для искусства, знание которого я приобрел упорным 20-летним трудом, но что делать, все теперь переживаем трудное время. Живу надеждой на будущее, надеждой уехать из Біленького и вернуть потерянное. Думаю, как-нибудь взять отпуск в Екатеринослав, повидать Вас и посоветоваться с Вами. Я и жена шлем искренний привет Вам и Серафиме Дмитриевне. Привет Вашим сотрудникам по музею.

Податель сего письма учитель Олекса Павлович Ивченко. Он Вам все подробно расскажет. Извиняюсь, что мало написал, спешу послать письмо.

Преданный Вам

Микола Струнник.

1921 р. 21-ое сентября.

ДИМ. Арх-19898.

На конверте автограф Д. І. Яворницького: «Художник Николай Иван. Струнников».

№ 757

ЛИСТ М. І. СТРУННИКОВА

3.08.1926.

Москва-Катеринослав

Дорогой Дмитро Иванович!

Послал Вам письмо по приезде из Екатеринослава в Москву, но ответа не получал, еще в Киев послал письмо товарищу, тоже ответа не получил. Посылаю Вам это письмо заказным, для верности, и при письме посылаю вырезки из газет об Илье Ефимовиче Репине. Моим товарищам по выставке А.Х.Р.Р. (Академия Художеств Российской Республики) было

поручение от правительства съездить к Илье Ефимовичу Репину. Поручение исполнено, они были радушно приняты Ильей Ефимовичем, который дал им надежду приехать в Москву. Куплено несколько картин у него и его сына - Юрия Ильича. Сюжеты картин: из 1905-го года¹ и портрет Керенского². Илья Ефимович не совсем здоров, но работает и как говорят не хуже прежнего — замечательно, гениально.

Справлялся я у Владимира Алексеевича Гиляровского про Ваших знакомых и уже писал об этом, но на всякий случай повторяю: Владимир Алексеевич предполагает, что некоторые умерли, а некоторые неизвестно где. Сваричевский³ жив и живет на старой квартире. Вот и все, что я узнал. Владимир Алексеевич здоров, такой же жизнерадостный, много пишет, как историк старой дореволюционной Москвы. Адрес его тот же.

Я сейчас лечусь у знаменитого доктора гомеопата Д. П. Соколова, он мне больше всех помог и наполовину вылечил селезенку, он многих вылечивал, приговоренных к смерти; бывает у него по 70 человек в день, запись за две недели, берет 10 р. за визит. Вылечивал он слепых на нервной почве, так что по главным болезням очень помогает.

Режим экономии отозвался на жизни художников; живу плохо, но на выставку выставил один портрет героя труда Ковтуна с завода «Коммунар», на Запорожье, приобрел за 100 р. Музей Революции СССР.

Если Вас не затруднит, будьте добры, ответьте хоть открыткой. С селянами Белянскими я переписываюсь.

Привет Серафиме Дмитриевне и всем знакомым, которые меня знают.

Искренно благодарный и переданный Вам Н. Струнников.

ДИМ. Арх-19900.

№ 758

ЛИСТ М. О. СУЛЬКЕВИЧА

8.II.1906.

Катеринослав - Катеринослав

8 ноября 1906.

Многоуважаемый Дмитрий Иванович!

Вчера, к сожалению, не застал Вас ни дома, ни в музее. Завтра утром я уезжаю в Одессу, но не могу не поделиться с Вами давними своими мечтами о восстановлении памяти славного войска Запорожского в нашей армии, ныне переживающей такое тяжелое время.

В доблестном прошлом мы должны черпать силы и уверенность в силе и величии нашей родины, сломавшей все препоны на пути к своей славе.

И так, пишите: 1). в Кубанское войско Наказному атаману и своим мно-

гочисленным военным знакомым — потомкам запорожцев о возбуждении ходатайства, дабы присвоить конным полкам и пластунским батальонам имени Дорошенко¹, Сагайдачного² и проч., по примеру уже данных имён. Так теперь имеются в Кубанском войске следующие полки, носящие имена кошевых:

- 1). 1-ый Екатеринодарский кошевого атамана Чепиги³ полк.
- 2). 1-ый Полтавский кошевого атамана Фёдора Белого.
- 3). 1-ый Уманский бригадира Головатого⁴ полк.

Не имеют:

- 1). 1-ый Черноморский полк
- 2). 1-ый Кубанский полк
- 3). 1-ый Ейский полк
- 4). 1-ый Кавказский
- 5). Все шесть пластунских батальонов.

Одновременно с письмом в Екатеринодар пишите Александру Захаровичу Мышлаевскому, профессору русской военной истории Академии Генеральною штаба, чтобы помог осуществить это дело.

Преданный Вам М. Сулькевич.

ДИМ. Арх-14073.

Адреса: «Его Высокоблагородию Дмитрию Ивановичу Яворницкому, г-ну профессору».

№ 759

ЛИСТ М. О. СУЛЬКЕВИЧА.

20.08.1910.

Петербург - Катеринослав

20 авг. 1910.

Петербург

Дорогой Дмитрий Иванович!

Судьба меня забрасывает в Иркутск, куда получаю назначение в сентябре. Отлетая в далёкую, холодную Сибирь, сохраню постоянные воспоминания о дорогом мне юге и Вас, неустанном работнике на исторической ниве.

Здесь в Петербурге совет Общества поручил мне просить Вас прислать в библиотеку Вашу “Историю Запорожья”¹, монографию Сірко², а если есть, то и Сагайдачного³, для возбуждения ходатайства о присвоении этих имён Кубанским полкам. Как Вы уже из газет знаете, Ейский полк переименован к нашей радости в Запорожский. Нужно идти стало быть дальше и проводить Сірко и Сагайдачного. Как идут дела с памятниками на Кодаке⁴ (Кайдаке) и на Ненасытце⁵. Подталкивайте это дело. Пусть князь Урусов⁶ осуществляет постройку по проектам Эдуарда⁷, вызвав Бориса

Васильевича из Одессы (Софиевский пер., 3).

С уходом Каульбарса⁸ и моим работать некому, и если Вы не будете толкать это дело в Екатеринославе, оно замерзнет и отпущенные три тысячи пропадут.

Андреанову написал, чтобы он толкал дело об отчуждении могилы Сірко, пока я в Петербурге (до конца сентября), я могу помочь в хлопотах по канцеляриям. Великий князь Николай Михайлович⁹, к которому перешла Грушевка, вместе с Чертомлыцкой Сечью, предоставил Кубанскому войску остров в полное распоряжение.

Я составил письмо наказному атаману Бабичу¹⁰, чтобы растолкать ленивых "сракоцесов" в деле постановки памятника Сечи Запорожской. Разрешение на постройку, как Вы знаете, Высочайше дано ещё осенью прошлого года. Думаю, что переименование Ейского полка в Запорожский и предоставление острова Чертомлыцкой Сечи, подтолкнет кубанцев на более живую деятельность. В письме к Бабичу от имени Совета предложено послать на Днепр делегацию доверенных лиц на выбор места под памятник.

Черкните пару слов, Дмитрий Иванович. Я пробуду здесь до конца сентября. Адрес мой: Собрание Армии и Флота. Петербург.

Сердечно Ваш М. Сулькевич.

ДИМ. Арх-14077.

Адреса: «Екатеринослав. Музей имени Поля. Его Высокоблагородию Дмитрию Ивановичу Эварницкому».

№ 760

ЛИСТ М. О. СУЛЬКЕВИЧА

9.01.1910.

Одеса - Екатеринослав

Командир 57-го пехотного
Модлинского
генерал-адъютанта Корнилова
полка
г. Одесса

Января 9 дня 1910 г.

Дорогой Дмитрий Иванович!

С радостью поджидаю Вас в Одессу. Прошу располагать мною как угодно. Дидок Безрадостный очень обрадовался, узнав о Вашем приезде.

Сердечно Ваш М. Сулькевич.

ДИМ. Арх-14074.

Адреса: «г. Екатеринослав. Екатеринославский областной музей имени А. Поля. Его Высокоблагородию Д. И. Эварницкому».

№ 761

ЛИСТ В. В. ТАРНОВСЬКОГО

28.11.1887.

Плиски Чернігівської губ. - Петербург

Коханий мій земляче Дмитрій Іванович!

З того часу, як ми попрощались з Вами біля Чортомлицької Січі, про Вас не було ніякої чутки. Де Ви і що з Вами? Тільки я чув, що з Вами спіткалась якась неприємність по службі. Добре, що так кінчилось. А треба було сього діла інспекторові не дарувати. Щоб він на морозі [...], очкур перервався, кобила утекла і руки поклякли.

Після того, як бачились ми з Вами, я багато дечого добув із старовини. Новицький¹, нехай йому легенько згадається, прислав дещо з Катеринослава, і якийсь жид, з Катеринослава ж, мені привіз, і я купив у нього оригінальнішу запорозьку шаблю, якої у мене не було. Ще Лазаревський², в Києві, дуже багато доповнив мою колекцію автографів. Не забувайте про універсал Калнишевського³ і не загубіть.

Кінчайте пивидше Ваших запорожців. Дуже хочеться їх бачить. Гроші Вам переведені з Києва, 1000 р. Мабуть, Ви їх вже получили. ... Не забувайте щиро до Вас прихильного

В. Тарновського.

Р. S. Незабаром побачимся у Петроболотці і тоді багато де о чім поміркуєм.

ДІМ. Арх-21328.

№ 762

ЛИСТ І. І. ТОЛСТОГО

28.02.1888.

Петербург - Петербург

Многоуважаемый Дмитрий Иванович!

По почину М[ини]стра Нар. Пр. в Совете Общества рассматривалось отношение Археолог[ической] Комиссии о раскопках. Н. Е. Бранденбург¹ взялся составить записку по этому предмету, но просил меня спросить Вас, не пожелаете ли Вы обсудить, как практик дела, с ним подробности дела.

Весь Ваш И. Толстой.

28 февр. 88.

ДІМ. Арх-20957.

№ 763
ЛИСТ I. I. ТОЛСТОГО

2.03.1888.

Петербург - Петербург

Многоуважаемый Дмитрий Иванович!

Так как обсуждение вопроса о раскопках неофициальное, то я и не участвую в нем, а сообщил Вам об этом по просьбе Н. Е. Бранденбурга, к к[оторо]му потрудитесь обратиться со справкой о времени и месте (адрес его: Соляной пер № 4).

Весь Ваш II. Толстой.

2 марта 88 г.

ДИМ. Арх-20956.

№ 764
ЛИСТ В. К. ТРУТОВСЬКОГО

1.03.1898.

Москва - Москва

Глубокоуважаемый Дмитрий Иванович!

Ради Бога, простите мне непростительную неаккуратность, за которую, действительно, меня, следует выгнать из секретарей, и отпустите грех вынудить Вас зайти лично и застать меня в постеле. Вчера был день моего рождения, и немногие родные и «поздравители» засиделись до 4-х утра, так что я, хоть и встал около 10 ч., но всем говорили, что я сплю, ибо был очень разбит и никак не ожидал, что это будете Вы.

Я хотел лично завести Вам монеты, но вот уже 6 ч., а я всё ещё не выбрался из дому, [мусоля] бумаги для графини¹ к завтраму.

Непременно хочу быть у Вас сам, но если это может затянуться до ближайшего праздника (а то Вас не застанешь), то монеты припшлю Вам во вторник, а сам зайду позже.

Простите и не очень браните искренно преданного и глубоко уважающего Вас

В. Трутовского.

1 марта 1898.

ДИМ. Арх-20921.

№ 765

ЛИСТ В. К. ТРУТОВСЬКОГО

21.11.1899.

Москва - Москва

Многоуважаемый Дмитрий Иванович!

Только сегодня достал я у графини Ваш доклад XI съезду¹ и посылаю его Вам. Простите, что задержал немного, но вышло это не по моей вине. Очень было жаль, что Вы не застали меня дома. Я случайно был задержан и вернулся лишь около 5 часов. К сожалению, и жены не было дома, и Вас никто не мог принять. Дети малы, а гувернантка ничего не смыслит. Когда Вам можно будет, верните доклад или мне, или прямо графине. Искренно преданный Вам

Ваш В. Трутовский.

21 нояб. 99.

ДИМ. Арх-20930.

№ 766

ЛИСТ В. К. ТРУТОВСЬКОГО

23.04.1901.

Москва - Москва

Многоуважаемый Дмитрий Иванович!

Графиня пишет мне из Можайска и просит передать Вам, что вернется в Москву не ранее 24-го вечера, и потому свидание с Вами приходится отложить до 1-го мая, когда она будет вполне свободна поговорить с Вами. Она будет Вас ждать 1-го мая, в 4 часа дня, а вечером в тот же день уже опять уедет.

28-го у нас заседание (в субботу).

С среды я лежал в постеле в инфлуэнци и только сегодня встал на несколько часов!

Искренно преданный всегда Вам

В. Трутовский.

ДИМ. Арх-20929.

№ 767

ЛИСТ В. К. ТРУТОВСЬКОГО

19.11.1902.

Москва - Москва

Глубокоуважаемый Дмитрий Иванович!

Одновременно с Вашим письмом получил открытку от А. В. Орешникова¹ с тем же известием. Он видел де Бая, и тот ему сказал, что получил

лишь несколько малороссийских плахт и ручников, т. е. тоже, что пишите и Вы. Слава Богу! Хотя тревога была и напрасная, но лучше тревога, чем просмотреть потерю коллекции. Бай был же день здесь и, кажется, уехал домой.

Бувайте же здоровеньки!

Весь Ваш В. Трутовский.

ДИМ. Арх-20931.

Адреса: «Москва, Мясницкая, д. Сытова».

№ 768

ЛИСТ В. К. ТРУТОВСЬКОГО

1.05.1903.

Москва - Катеринослав

1 мая 1903.

Дорогой Дмитрий Иванович!

Графиня из Екатеринославля спрашивает меня, поеду ли я с Вами на раскопки? Конечно, с восторгом, как и обещал Вам, но только, к сожалению, во 1-х, едва ли удастся мне выехать из Москвы раньше 10-го июня, а, во 2-х, больше как на месяц приехать не могу. Если при этих условиях я гоюсь для Вас, не откажите черкнуть мне, где мне Вас найти в указанное время и как и куда ехать. А то заблужусь в Екатер[инославской] губернии и придётся отыскивать меня самого, как некоего кочевника.

У нас в Москве грусть — скончался вчера от удара А. И. Кирпичников! Никто не ожидал его кончины, и она страшно всех поразила.

И так до свиданья в Запорожском степу!

Всегда Ваш В. Трутовский.

ДИМ. Арх-20927.

Адреса: «Екатеринослав, Новодворянская ул., д. Вильчур, кв. Синявского».

№ 769

ЛИСТ В. К. ТРУТОВСЬКОГО

4.06.1903.

Москва — с. Красный Кут Верхнедніпров. пов. Катеринослав. губ.

4 июня 1903.

Дорогой Дмитрий Иванович!

Не писал Вам до сих пор ни слова, всё ожидая благополучного окончания моих дел, чтобы укатить к Вам! Но увы! Дела семейные и др. сложились так, что я должен отказаться от этой поездки! Вы не можете себе представить, как это досадно и обидно! Сколько мечтал я об этом, как я надеялся поработать именно с Вами и в дорогих нам краях — и вот должен

отказаться от своей мечты! А тут ещё газетные известия о Ваших замечательнейших находках совсем взбаламутили мою археологическую душу! Просто хоть плачь!

Не писал я Вам ничего по поводу Вашего письма из Екатеринославля

потому, что был глубоко уверен, что тут кроется какое-то недоразумение или же «дружеские услуги»... Так оно и вышло. Графиня никогда ничего не говорила подобного и не могла сказать — за это я ручаюсь. Знаю я это наверно. Напротив, она глубоко ценит Вас, она искренно и всецело убеждена, что весь XIII съезд¹ - это Вы, и только Вы, и с удовольствием думает о поездке с Вами в будущем году к гр. Канкрину²! Верьте, Дмитрий Иванович, глубокому расположению к Вам всего нашего Общества, а что касается его отдельных индивидуумов, но кто не имеет завистников и соперников, и чем выше стоит человек в науке или деле, тем их больше и тем они злее!...

Нет! Оставьте эти земные мысли и не оставляйте нас! И сомнительным друзьям не верьте много...

И так, до свидания, до осени. От всего сердца, от всей души желаю Вам и дальше ещё больших успехов и полной победы над врагами...

Глубоко преданный, всегда весь Ваш

В. Трутовский.

ДИМ. Арх-20928.

Адреса: «Станция Лиховка Верхнеднепровского уезда Екатеринославской губ., имение Красный Кут Степана Степановича Деконского».

№ 770

ЛИСТ В. К. ТРУТОВСЬКОГО

22.10.1904.

Москва- [...]

Глубокоуважаемый и дорогой Дмитрий Иванович!

Я только вчера вернулся из деревни, куда уехал в начале сентября, и только теперь получил Вашу посылку и письмо. Спешу исполнить Ваше желание и с искренним удовольствием посылаю Вам определение монет. Как Вы увидите, они все XIV - XV вв.

Графиня уехала из Москвы в моё отсутствие, и я даже не знаю толком, где она сейчас. Хотела она быть в Крыму — может быть, Вы с ней встретились?

Очень Вы меня огорчили известием, что всё время хворали! Это нехорошо! Надеюсь, что теперь всё прошло, и Вы, по обыкновению, полны сил, здоровья и работы.

Я лето провёл тихо, наполовину в Москве. Работалось плохо —

очень устал за зиму. Теперь как-будто отдохнул – увижу как пойдёт дальше.

Желаю всего Вам лучшего, доброго и радостного. Буйте здоровеньки! Не забывайте искренно и глубоко преданного Вам

В. Трутовского.

Р. С. Сегодня хоронили В. И. Сизова¹ – скончался он 18-го вечером внезапно. Вот и работай что-нибудь и начинай!...

ДИМ. Арх-20923.

№ 771

ЛИСТ В. К. ТРУТОВСКОГО

24.11.1904.

Москва -Катеринослав

24 нояб. 904.

Глубокоуважаемый и дорогой Дмитрий Иванович!

Меня опять не было несколько дней в Москве, потому и запоздал с ответом. Вот что удалось узнать.

1) адрес Вас. Аким. Харламова¹ – Сретенка, д. Бузыкина, кв. 52;

2) адрес П. Т. Филянского – 4-я Тверская-Ямская, д. Заводова.

Харламов в Москве, но про Филянского ничего неизвестно. В Общество он не являлся, а переписки с ним пока не было. Если узнаю что новое про него – напишу сейчас же.

Мы живём тихо, вследствие отсутствия графини². Вернулась она лишь, вчера и уже в пятницу у нас заседание. Вудем поминать Сизова, скончавшегося 18 окт. и слушать два иконографических доклада, а затем дело закончит. Приглашения на съезд депутатов уже рассылаются, и я думаю, что съезд вполне удастся. Всё будет зависеть от того – любят ли наши учёные науку или только рекламу... В первом случае, конечно, он должен удалться.

Разговоров всяких много, по рукам ходят разные «записки» всякого рода «деятелей». Читал их все и вспоминал, как в 1-м классе Лаз[аревского] ияст[итута], где я учился, один еврейчик [...] написал проэкт о том, как лучше представлять школьные комедии и заставлять зрителей верить в правду представления и искренность и независимость кукол. Так и пахнуло этим бердичевским шулерством!

Ну, всего хорошего! От души желаю Вам здоровья и всяких успехов.

Всегда Ваш В. Трутовский.

ДИМ. Арх-20924.

10.12.1906.

Москва - Катеринослав

Дорогой и глубоко почитаемый Дмитрий Иванович!

Простите за моё молчание: пустая штука – обрез пальца - не позволял мне написать раньше. Теперь болезнь проходит, и я спешу написать Вам несколько слов, чтобы от всего сердца поблагодарить Вас за Вашу сердечную доброту к нам. От священника Котовки¹ я получил на днях письмо со всеми подробностями о кончине нашего француза, и этим мы обязаны только Вам. Большое же, сердечное Вам спасибо!

От всей души порадовался Вашему успеху в обогащении музея. Дай Вам Бог и дальше также успешно действовать и очень огорчился Вашими хворобами. Я и сам лечусь третий месяц, да что-то без толку.

Ещё раз от души все мы Вас сердечно благодарим и желаем скорого здоровья и бодрости духа! Будьте здоровы и благополучны!

Всегда Ваш В. Трутовский.

ДИМ. Арх-20922.

18.03.1907.

Москва - Катеринослав

Дорогой Дмитрий Иванович!

Простите, что отвечаю не сразу – такие подошли дела. Ваше письмо графиня передала мне, как председателю Нумизматического общ[ества], а я его передал секретарю Общ[ества], лучше знакомому с антикварами. Ему же отдал и письмо Ваше ко мне. На днях Вы получите от него все сведения. Дело в том, что некоторые монеты не очень часто встречаются, и вообще при продаже [...] подборов по годам торговцы очень держатся. Секретарь наш, Сергей Иванович Чижев, сообщит Вам и расценку и условия, и уже с Вашего согласия вышлет всё, что надо. Очень и очень хотелось бы услужить Вам, как следует и получше и поскорее, и мы делаем всё, что можем. [....] Вы желаете немало и по подбору!

В надежде всё скоро и хорошо сделать по Вашему желанию Вам искренно и глубоко преданный

В. Трутовский.

P.S. Всё похварываю и хотел уйти из Ар[хеологического] общ[ества], но 13-го в годичном опять оставили. Не знаю как справляюсь это трёхлетие!

ДИМ. Арх-20925.

№ 774

ЛИСТ В. К. ТРУТОВСЬКОГО

1.11.1916.

Москва - Катеринослав

Глубокоуважаемый Дмитрий Иванович!

Простите, что беспокою Вас. Но только Вы можете успокоить моё любопытство и маю нужду. Мне очень нужно было бы знать:

- есть ли археологическая карта Полтавской губ.;
- нет ли работы по археологии Полтавщины, могущей заменить карту, являясь к ней материалом и
- есть ли исторический очерк Полтавы (Полтавщины).

Как видите, судьба так устроила, что только Вы можете дать мне исчерпывающий ответ! Если есть работы по археологии Полтавской губ., то откуда мог бы я их выписать наложенным платежом? Простите ещё раз!

Как поживаете? Давно не имеем от Вас сведений. Мы по-прежнему усиленно толкаемся вперёд [энергией] с морей.

Будьте здоровеньки. От души желаю всего наилучшего.

Всегда искренно преданный Вам

В. Трутовский.

ДИМ. Арх-20920.

№ 775

ЛИСТ В. К. ТРУТОВСЬКОГО

14.11.1916.

Москва - Катеринослав

Глубокоуважаемый и дорогой Дмитрий Иванович!

Безконечно благодарю Вас за такой обстоятельный и подробный отчёт, повергший меня в полное смущение! Теперь я имею самые полные данные и направляю свою ученицу, которая работает над картой Полтавской губ. [...]

Пока же она изучает Отчёты Арх[еологического] Ком[итета], Труды Полтав[ской] архив[ной] ком[иссии] [...] печатные пособия.

Ещё раз очень и очень извиняюсь за беспокойство и ещё раз глубоко и сердечно благодарю Вас за Вашу доброту и отзывчивость, в которых я, конечно, и не имел никакого основания сомневаться.

Бувайте же здоровеньки! Всего Вам наилучшего. Всегда глубоко преданный Вам

Ваш В Трутовский.

ДИМ. Арх-20926.

№ 776
ЛИСТ В. Н. ТУМАСОВА

19.02.1888.

Київ - Петербург

Киев, 88 г.,
февраля 19

Глубокоуважаемый Димитрий Иванович!

Посланные Вами 328 рублей я вчера получил, — так поздно потому, что повестка лежала в Университете и мне об этом не дали знать раньше, — и очень Вам благодарен. Конечно, я послал глубокую благодарность как Як. Гр. Гуревичу¹, так и Влад. Як. Стоюнину.

Ваше письмо глубоко меня тронуло: какие Ваши петербуржцы в сравнении с киевлянами! Не смотря на то, что отец мой прожил в Киеве почти весь свой век, смерть его вызвала совершенное равнодушие со стороны большинства его бывших друзей, не говоря уже о враждебно к нему настроенных, которые, пользуясь случаем, начали его клеймить, что я, к своему прискорбию, на днях узнал.

Глубоко уважающий и искренне преданный Вам

Владимир Тумасов.

Я думаю, что данное дело собирания денег, не было лишено и Вашего участия, поэтому считаю своей обязанностью также и Вам принести сердечную благодарность как от себя, так и от всей семьи моего отца.

Глубоко преданный Тумасов.

ДИМ. Арх-20875.

Адреса: «С.-Петербург. Петербургская ст., Александровский прос., д. № 9. Его Высочайшему Димитрию Ивановичу г-ну Эварницкому».

№ 777
ЛИСТ В. Н. ТУМАСОВА

12.06.1888.

Київ - Петербург

Киев, 1888 г.
12 июня.

Многоуважаемый Димитрий Иванович!

Извините, что я так поздно отвечаю на Ваше послание: с 28 мая по 10 июня я не был в Киеве и получил Ваше письмо с деньгами только по приезде. Насколько возможно было я Вашу просьбу исполнил: я отправился к Антоновичу¹ (Левицкого² нет в городе), и он на мои вопросы ответил мне следующее: летопись Грабянки³ у него есть, но дать её он не может, ибо она теперь ему очень нужна, но посоветовал мне поискать в некоторых книжных магазинах. По его совету, я исходил [...] книжные мага-

зины и нашёл единственный экземпляр только у Оглобина, каковой и приобрёл за 6 рублей, — его Вам и посылаю. Курс археологии и реферат о быте полян и древлян совершенно не существуют ни в каком виде и до-
стать их нигде нельзя, — так сказал мне Влад. Бон. Антонович. Относитель-
но же летописи С.Велички⁴ он мне сказал, что были попытки делать её
разбор, но самые ничтожные, основательного же разбора ещё никто не
делал.

Вот всё, что я мог сделать, и очень сожалею, что не мог исполнить
Вашего желания всецело.

Из четырёх моих учеников, о к[ото]рых я писал Якову Григорьевичу,
выдержало лишь двое, и я получу не более 60 рублей, хотя ожидал не менее
125 рублей, если бы они все выдержали. Во всяком случае заплатить в уни-
верситет за право слушания лекций хватит.

Мой настоящий адрес: Киев, Обсерваторный проулок, д. № 10.

Всегда готовый к услугам и искренно преданный

Влад. Тумасов.

ДИМ. Арх-20874.

Адреса: «С.-Петербург. Петербургская сторона, Александровский проспект, дом № 9
квартира 4. Его Высочество Димитрию Ивановичу г-ну Эварницкому».

№ 778

ЛИСТ В. Н. ТУМАСОВА

30.06.1888.

Київ - Петербург

Киев, 30 июня 88 года

Многоуважаемый Димитрий Иванович!

Извините мне мою медлительность: по некоторым причинам рань-
ше сегодняшнего дня я не мог ответить на Ваше письмо. У Влад. Бон.¹ я
узнал, что он получил Вашу книгу², но за недостатком времени отзыв о ней
теперь дать не может, но таковой напишет к августу. Затем я также узнал,
что в Обществе Нестора Летописца существуют нек[ото]рые доклады Влад.
Бониф. о быте древлян по раскопкам, о полянах же почти ничего нет.
Первые экземпляры Вашей книги, к[ото]рые выписал Оглобин, разош-
лись, и вообще, как он говорит, она не душно идёт.

Деньги за пересылку летописи мне Вами возвращены, ибо летопись
стоит 5,1/2 руб., да на пересылку пошло около 50 коп., и того след. 6 руб.,
к[ото]рые я и получил.

Всегда готовый к услугам преданный Вам

Тумасов.

ДИМ. Арх-20873. Адреса: «С.-Петербург. Петербургская сторона, Александровский
проспект, дом № 9, квартира 4. Его Высочество Димитрию Ивановичу г-ну Эва-
рницкому».

21.05.1931.

*Херсон - Дніпропетровськ***Высокочтимый Димитрий Иванович!**

18/V я послала Вам депешу с согласием на Бердянск и с просьбою поддержать меня в этом направлении. Болезнь – результат «мокрой» дороги – помешала мне одновременно написать Вам и Клименку. Теперь разрешите наверстать запоздание.

Клименку я пишу, излагая условия, на которых могу принять работу в Бердянске, позволяя себе посылаться на Вашу авторитетную поддержку. Указываю на то, что наиболее желательной формой для начала работ в Бердянске было бы поручение мне намеченных там раскопок, а на этой почве мы могли бы установить степень взаимной полезности на дальше. Это – с одной стороны. С другой – грустно мне сразу решиться перейти на работу в другой район, оставивши невыполненными начатое в Херс. музее по линиям научной, музейной, по охране памятников. Тяжело бросать незаконченным приспособление к грандиозному музейному перестроительству того богатейшего материала, который собрал Вик[тор] Ив[анович]¹, который десятилетиями накапливался на моих глазах, при моем, правда очень скромном, участии. А начиная с 1919 г. я уже и не расставалась с музеем, в нем пережила тяготы гражданской войны, голода; с ним переживала радость подъёма культурного строительства, приобщилась, наконец, и пафоса строительства пятилетки. Всё это для меня рухнуло под давлением обывательщины, втершихся в доверие лиц, недостаточно глубоко осознавших степень возложенной на них ответственности. Так трагически кошмарно всё, пережитое мною за последние 5 месяцев, что временами беспросветным ужасом встаёт: кто ошибается в оценке моей работы, я или Тихонова (зав. естеств.-истор. музеем в Херсоне) и те, кто ей поверил?

Димитрий Иванович, Вы проследили поколения научных работников на Украине. Вы, как никто, знаете музеи, их достижения, научных работников в них. Помогите мне, скажите, неужели и в тех кругах, в которых Вы обращаетесь и руководите, составилось столь же неблагоприятное мнение о Викторе Ивановиче, обо мне, по мере сил своих, продолжавшей, обращавшей на советское культурное строительство его дело? Ваше суждение не только послужит величайшей нравственной поддержкой мне в моей самооценке, но может помочь и формальному разрешению дела в РКИ², если Вы позволите в моем дополнительном заявлении в бюро жалоб сослаться на Вас. Я заручилась поддержкой по партийной линии, но в деле относи-

тельно музейно-науочної моєї роботи високоцінним являється мнєннє научних авторитетів.

Прощу Вас, допомогіть мені.

Предання Вам Ірина Фабриціус.

21/V 31.

Херсон

І Форштадтська, 7.

ДІМ. Арх-20891.

Адреса: «Заказное. Днепропетровск. Площадь Шевченко, 6. Академику Дмитрию Ивановичу Яворницкому. От И. Фабрициус (Одесса, вокзал, проездом)».

№ 780

ЛИСТ М. М. ФЕДОРОВА

19.07.1935.

Київ - Дніпропетровськ

Любий та дорогий Дмитро Івановичу!

Листа Вашого одержав і дуже дякую Вам за нього. Всіма вказівками Вашими скористуюсь неодмінно. Гадаю, що всі перелічені Вами книжки знайдуться в Києві, а якби й ні, то Бібліотека УАН мусить їх дістати з інших міст. Алеж вказані Ваші книжки, незалежно від відомостей, що містяться в них про моїх прадідів¹, дуже цікаві й самі по собі.

Отже й утворюється причина, щоб краще ознайомитись з історією України, а то я до цього часу, крім Грушевського² деяких томів, мало про неї читав. Маю намір, у вихідні дні почитувати, разом з дружиною, Ваші твори, бо чув, що там є багато дечого дуже цікавого. Отже й ще раз дякую Вам за прислані відомості.

Що торкається Фотія Степановича Красницького^{*3}, то з приводу цього, на підставі Вашого листа, у мене виникла така думка – По-перше, зав'язу знайомства з нашими академічними шевченкознавцями та постарайся познайомити Ф. С. з ними; отже воно може що-небудь з того й вийде.

Прийміть від мене висловлення самих щирих до Вас почувань.

М. Федорів.

Адреса моя: Київ. – Енгельса -21. – кв. 13.

ДІМ. Арх-20969.

Адреса: «Рекомендований. м. Дніпропетровськ, Майдан колишнього Потьомкінського саду. Академику Дмитру Ивановичу Яворницкому».

^{*}Так у рукопису. Треба: «Красницького».

27.02.1936.

Київ - Дніпропетровськ

Вельмишановний, та дорогий Дмитро Иванович!

Всі три Ваших твори одержав 23/I.36. Через те, що зараз ще не закінчився період затвердження всяких бюджетів, а зокрема й бюджету для УАН, прийому у акад. Паладіна¹ добитися стало дуже важко. Всі прийомні часи у нього майже припинилися, бо майже щоденно його викликають до Ради Народніх Комисарів, якій підлягає Академія. Тільки 25/II мені трапилось передати йому Ваші два рукописи – Тарновського² та Рєпіна³, та й то це був не прийом в його кабінеті, а він сам вийшов до мене в прийомну кімнату, ради того щоб я його не задержав в кабінеті, бо він приймав віцепрезидента. Отже Ваші рукописи я йому передав власноручно та встиг також і сказати те, про що Ви мене просили в листі.

Що торкається Хвилі⁴, то через те що його прийомні години співпадають з моїми прийомними годинами по керівництву інститутом; то я доручив передачу йому книжки «У бурсу»⁵ своїй дружині. Алеж трапилось от що: в Наркомосвіті дружину мою попередили, що т. Хвиля нікого не приймає, бо здає свою посаду, а чутки такі, що Хвиля попав в опалу; отже через це я не наважився передати йому Вашу книжку в його квартирі, щоб не наваритися на яку-будь неприємність, бо гадаю, що Ваш намір передруку книжки базувався на тім, що Хвиля, як заступник Наркома освіти, мав владу виконати Ваше прохання.

На превеликий жаль, книжок Ваших прочитати мені не трапилось, бо 12 робочих годин на добу мені не вистачає на виконання службових обов'язків по Академії та Інституту. Зараз роботи мені дуже збільшилось по причині “стаханівського руху”. Мій інститут зараз по “стаханівському руху” оддувається за всіх. Крім того Ви прохали мене сповістити через що касір не вислав Вам утримання. Виявилось, що й тут у Києві було дуже велике запізнення в видачі грошей, бо банк затримав видавати їх всім інституціям.

Завтра їду до Москви на конференцію по своєму фаху, але-ж 8/III гадаю повернутися додому, бо 8/III розпочнеться Шевченківська сесія Академії. Думаю, що Ви одержите на неї запрошення.

Отже до скорого побачення.

З великою до Вас пошаною та найкращими почуттями

М. Федоров.

27/II 1936.

P.S. Книжки поверну Вам поштою, але-ж після того, як Паладін поверне їх; гадаю, що цього не буде.

Адреса: “Рекомендоване, м. Дніпропетрівське. Майдан Шевченка. Академіку Дмитру Івановичу Яворницькому. – Від акад. М. М. Федорова. Київ. – Енгельса. –21. кв.13”.

№ 782

ЛИСТ М. М. ФЕДОРОВА

28.04.1936.

Київ - Дніпропетровськ

Високоповажний та дорогий Дмитро Івановичу!

Гаряче дякую Вам за привітання та добрі побажання в день мого ювілею.

З глибокою до Вас пошаною

акад. М. Федоров.

ДІМ. Арк-20371.

Машинопис. Адреса: “Дніпропетровськ, майдан Шевченка. Академіку Дмитру Івановичу Яворницькому. – Від акад. М. М. Федорова. – Київ. Енгельса, 21, кв. 13”.

№ 783

ЛИСТ М. Ф. ФИНДЕЙЗЕНА

28.03.1912.

Петербург - Катеринослав

Милостивый государь Дмитрий Иванович!

Позволю себе обратиться к Вам, по совету Виктора Ивановича Гошкевича, хранителя Музея древностей Херсон[ской] губ. В ноябре пр[ошлого] года, проездом, я посетил музей в Херсоне и обратил внимание на 2 старинных картины с казаками Мамаями, играющими на бандурах. Собирая материалы для истории музыки в России, я обратился к почтенному В. И. Гошкевичу с просьбой сделать для меня фотографические снимки с этих ценных и. любопытных Мамаев. На днях я их получил и вот теперь решаюсь обратиться к Вам с просьбой – покорнейшей и убедительной – не отказать сообщить о происхождении и значении этих исторических картин. Несомненно, эти изображения дадут новый ценный и документальный материал для истории народной музыки Малороссии, исключительным и авторитетным знатоком которой являетесь Вы, глубокоуважаемый Дмитрий Иванович!.

Буду Вам. чрезвычайно признателен, если Вы не откажете помочь мне разъяснить значение «Мамаев» Херсонского исторического музея.

Прошу Вас принять уверение в моём совершенном почтении и уважении.

Ник. Финдейзен.

Редактор «Русской Музык[альной] газеты». 28 марта 1912.

ДІМ. Арх-20398.

№ 784
ЛИСТ Б. І. ХАНЕНКА

19.11.1899.

Київ - Москва

19 нояб. 99. Киев

Глубокоуважаемый, милостивый государь Димитрий Иванович!

Я имел честь [ныне], по возвращении моём в Киев, получить почтенное письмо Ваше от 23 минувшего октября. Благодаря Вас за справку относительно коллекции А. Н. Поля, я считаю, однако, невозможным предрешать вопрос об покупке части оной, именно древностей Украины, до получения от г-и Поля, если не каталога, то хотя перечисления предметов этой части собрания. По ознакомлении с описью можно решить, подходит ли собрание, и тогда только возникнет вопрос самой оценки, которую Вы так обязательно соглашаетесь принять на себя и в которой несомненно Вы являетесь лучшим экспертом.

В виду сказанного, позвольте, многоуважаемый Димитрий Иванович, покорнейше просить Вас потребовать предварительно и переслать мне опись собрания украинских древностей Поля и за сим я не замедлю сообщить Вам моё заключение.

Примите уверения в истинном почтении и преданности. [...]

Б. Ханенко.

ДИМ. Арх-21207.

Адреса: «Москва. Его Превосходительству Димитрию Ивановичу Эварницкому, Зарядье, Кривой переулок, дом Бахрушина».

№ 785
ЛИСТ Б. І. ХАНЕНКА

19.12.1899.

Київ - Москва

19 дек. 99. Киев.

Многоуважаемый Димитрий Иванович!

По возвращении в Киев, я имел удовольствие получить по почте письмо Ваше от 30 ноября, на которое шлю ответ. Каталог Поля¹ я нашел, но из него представления о вещах не сделал, так как описи сделаны весьма кратко и неопределительно, — нельзя ничего заключить. Полагаю, что, при открытии навигации, будет возможно приехать в Екатеринослав и осмотреть лично. Я так за глаза не могу решить.

Извиняясь за причиненные Вам хлопоты, прошу принять уверения в глубоком уважении и преданности Вам [покорного] слуги.

Б. Ханенко.

ДИМ. Арх-21206.

Адреса: «Его Превосходительству Дмитрию Ивановичу Эварницкому. Москва, Зарядье, Кривой переулок, дом Бахрушина».

№ 786

ЛИСТ О. Г. ХАРЧЕНКА

18.12.1907.

Катефинослав - Катефинослав

В совет областного музея
имени А. Н. Поль.

Члена совета Алексея
Гавриловича Харченко

Заявление.

Извещение о сегодняшнем совете, назначенном в 6 часов вечера, я получил сегодня же около 4 часов дня. Состоя по земству членом разных комиссий, сегодня же в это же время я должен быть в одной из них, о чем конечно я уведомлен значительно раньше, почему быть не могу, да и вообще, получая извещения за два часа, очень трудно при всем желании быть вовремя. Неужели невозможно извещать членов совета возможно раньше, если желательно их присутствие.

1907 года 18 декабря.

Алексей Харченко.

ДИМ. Арх-21190.

№ 787

ЛИСТ В. І. ХОЛМОГорова

9.03.1901.

Москва - Бодаківка Миргородського пов. Полтавської губ.

9 мая 1901 г. .

Многоуважаемый Дмитрий Иванович!

Очень, очень рад Вашему успеху. Обнимаю и поздравляю Вас с получением степени магистра Русской истории¹. Желаю Вам сердечно воспользоваться полным и спокойным отдыхом в деревне и запастись новыми силами для продолжения научных занятий.

Уважающий Вас и преданный

В. Холмогоров.

Москва.

Архив Юстиции.

ДИМ. Арх-21208.

Адреса: «Миргородского уезда Полтавской губ. Станция Камышина, дер. Бодаковка. Его высокородию Дмитрию Ивановичу Эварницкому».

№ 788
ЛИСТ Д. ЧУКИНА.

1.10.1929.

Петрове Криворізької округи - Дніпропетровськ

Вельмишановний Дмитро Івановичу!

Випадково заїхавши до Петрівського району Криворізької окр. дізнався за наступне: Вознесенську церкву с. Петрова знесено, ніяких обмірів з неї немає. Все, що залишилося від неї – скверненьке фото в РВК. За місцевою традицією церкву цю побудували запорожці.

Мають бути закриті ще дві церкви в Зеленому та в Олексівці того ж таки району. Їм загрожує доля не бути ніяк зафіксованими. Вибачте за папір, за неохайне письмо: дуже поспішаю.

З пошаною співроб. Харківськ. музею укр. мистецтва

Дмитро Чукин.

Петрове.

P.S. Зав. відділом по справах культів в Криворізькій окрузі т. Скрипник повідомляв мене, що в окрузі має бути зачинено багато церков.

ДІМ. Арх-21680.

Адреса: “Дніпропетровське. Музей. акад. Дм. Івановичу Яворницькому”.

№ 789
ЛИСТ О. О. ШИПОВА

17.02.1905.

Катеринослав - Катеринослав

Милостивый государь Дмитрий Иванович!

Вследствие письма Вашего (без числа и года), доставленного мне Вашим сторожем, я буду ожидать Антонину Антоновну Скриленко¹ и приготовлю 236 р. 40 [коп.] для выдачи жалованья за февраль с. г. по Вашему указанию.

Что касается аванса на расходы 100 р., то я прошу Вас дать мне или постановление совета, или хотя бы письмо его председателя. Летом в заседании совета было мне указано выдать Вам аванс 400 р., что я и исполнил, хотя журнала об этом постановлении не видел и его не подписывал. С тех пор совет не собирался, сколько мне известно, посему и говорю, что я удовлетворюсь письмом председателя.

Проверяя присланные приходные и расходные документы я не беру. Дело другое, когда В. И. Строменко² представлял мне деньги, вырученные от платы за вход, тогда я их приходовал и ими уплачивал по Вашим требованиям. Если же эти деньги приходятся и расходуются Вами, то

проверка сего не дело казначея, а ревизионной комиссии, и исполнять функций последней я не могу.

С совершенным почтением готовый к услугам

А. Шипов.

ДИМ. Арх-11987.

Адреса: «Его Высокоблагородию Дмитрию Ивановичу Зварницкому. Управляющего Екатеринославского казенною палатою».

№ 790

ЛИСТ О. О. ШИПОВА.

19.02.1905.

Катеринослав - Катеринослав

Милостивый государь Дмитрии Иванович!

Я виноват перед Вами, что ответил не на письмо Ваше, а на требова[ние] [...] [...] и будучи оч[ень] занят, когда я получил и прочитал его, я никак не мог найти его, когда освободился для написания ответа. Теперь хочу исправить ошибку и уведомить Вас, что меня всего лучше застать в К[азенной] палате между 1 ч. и 3 п. п. В остальном я уже ответил Вам.

С совершенным почтением готовый служить Вам

А. Шипов.

19/11 905.

ДИМ. Арх-11988.

Адреса: «Его Высокоблагородию Дмитрию Ивановичу Эварницкому. От А. А. Шипова».

№ 791

ЛИСТ О. О. ШИПОВА

17.II.1905.

Катеринослав - Катеринослав

Многоуважаемый Дмитрий Иванович!

Оставшись, вследствие отъезда проф. В. В. Курилова, во главе Научного общ[ест]ва, как товарищ председателя, я пригласил сегодня Ан. Ан. Скриленко, занимающуюся в правлении общества письмоводством, чтоб созвать правление и передать ей некоторые бумаги. От неё я узнал, что её не пускают заниматься в 2-х комнатах музея, предоставленных Научному обществу.

Я думаю, что в этом случае кроется какое-то недоразумение и потому обращаюсь к Вам, как директору музея, с просьбою не отказать сообщать мне: может ли Научное общ[ест]во располагать двумя комнатами, занятыми его коллекциями и вещами, для занятия своего письмоводителя и

2) для заседаний правления общества, или нет?

Если да, то на этих днях мне необходимо созвать правление вечером. Тогда я уведомяу Вас о дне и часе, чтоб обеспечить правлению доступ и освещение.

Я отнюдь не претендую на объяснение причин Вашего отказа, ибо не имею права предъявлять к Вам каких-ниб. требований. Я просто желаю знать можно, или нельзя, и прошу Вас сообщить мне это, можно или нельзя, письменно.

Я заезжал сегодня в музей, чтоб переговорить лично, но не застал [Вас]. Я очень занят и не располагаю тем временем, когда Вы бываете в музее, потому принужден обратиться к Вам письменно.

С совершенным почтением готовый к услугам Вашим А. Шипов.

ДИМ. Арх-11989.

№ 792

ЛИСТ М. П. ЩЕРБИНСЬКОГО

23.02.1906.

Катеринослав -Катеринослав

Глубокоуважаемый Дмитрий Иванович!

Преподаватель истории в III кл[ассе] нашей гимназии хотел бы вместе с своими учениками осмотреть музей и спрашивает меня, можно ли рассчитывать на Вашу любезность и содействие ему в этом деле. Хотел бы он это сделать в воскресенье – 26 февр., но суть-то в том, что у нас два третьих класса, учеников около 70-ти, и в один раз едва ли все могут поместиться.

Обращаюсь поэтому к Вам с покорнейшей просьбой не отказать в своём благосклонном руководительстве и уведомить меня:

а) когда учащиеся могут посетить музей – возможно ли 26-го?

б) могут ли оба III кл. (около 70 чел.) быть вместе?

в) можно ли рассчитывать на Ваше объяснение всех достопримечательностей, собранных в музее?

г) если посетить нельзя 26-го, то в какой день и в котором часу можно это сделать?

Ответом своим премного обяжете Вашего покорного слугу

Н. Щербинского.

23 февраля

1906 года .

ДИМ. Арх-22569.

Адреса: «Его Высокоородию Дмитрию Ивановичу г. Эварницкому. – От Н. Щербинского».

№ 793

ЛИСТ М. П. ЩЕРБИНСЬКОГО

13.11.1906.

Катефинослав - Катефинослав

13-XI-06 г.

Многоуважаемый Дмитрий Иванович!

Хотел вчера видеть Вас – был у Вас дома и в Музее.

Педагогический Совет постановил просить Вас осмотреть имеющиеся в гимназии некоторые редкости – мумию и проч., чтобы решить, что следует передать в Музей.

Не откажите уведомить, когда можно видиться с Вами по этому делу?

С искренним почтением к Вам Ваш покорный слуга

Щербинский.

ДИМ. Арх-22570.

Адреса: «Его Высочество Дмитрию Ивановичу г. Эварницкому. – От Н. Щербинского».

КОМЕНТАР

№ 1.

1. Йдеться про книгу Д.І.Яворницького: *Эварницкий Д.И. Запорожье в остатках старинны и преданиях народа.* - СПб., 1888. - Ч. 1 - 2.

№ 3

1. Синельникова Юлія Яківна - дружина Миколи Васильовича Синельникова (генерал-лейтенанта, онука предводителя Катеринославського намісництва І. М. Синельникова), дочка Я. Л. Селецького та О. Д. Шагарової.

№ 5.

1. Котовка - масток Г. П. Алексеева у Новомосковському пов. Катеринославської губ. (тепер Магдалинівського р-ну Дніпропетровської обл.).

№ 7.

1. Комстадіус Микола Миколайович (1864-1917) - військовий, генерал-майор, юрист, нащадок гетьмана Д. Апостола та предводителя Катеринославського намісництва І. М. Синельникова, син С. М. фон Таль (уродженої Синельникової), приятель Д. І. Яворницького. В помешканні М. М. Комстадіуса в Царському Селі неодноразово перебував Д. І. Яворницький. Про М. М. Комстадіуса див.: *Эварницкий Д. И. История села Фалеевки-Садовой Херсонской губернии и уезда.* - СПб. , 1892. Листи М. М. Комстадіуса до Д. І. Яворницького див.: *Письма потомков Ивана Максимовича Синельникова – первого губернатора Екатеринослава.* Вып. 3. - Одесса, 2002.

№ 8.

1. Д. І. Яворницький був відряджений на 3 роки (1892-1895) у Середню Азію [фактично перебував 2 роки (1892 – 1894), спочатку у Ташкенті, а потім у Самарканді], де обіймав посаду чиновника для особливих доручень при Туркестанському генерал-губернаторові. Про це див.: *Перкова А. І., Абросимова С. В.* Д. І. Яворницький в Середній Азії // Борисфен - 1991.-№ 5.-С. 3.

2. Йдеться про кн. : *Эварницкий Д.И. История запорожских козаков.* - СПб., 1892. - Т. I.

№11.

1.Масться на увазі призначення Д. І. Яворницького на посаду чиновника для особливих доручень при Туркестанському генерал-губернаторові.

№ 13.

1. М. М. Комстадіус; див. прим. № 1 до листа № 7.

1а. Г. П. Алексеев захоплювався нумізматикою і зібрав нумізматичну колекцію.

2. М. М. Комстадіус.

3. Йдеться про вид.: *Эварницкий Д. И. История запорожских козаков.* - СПб., 1892.- Т. I.-542 с.

№ 14.

1. Чин колезького секретаря відповідав Х класу за “Табелем про ранги” й давав особисте почесне громадянство.

№ 15.

1. Сукачов Семен Васильович - юрист, знайомий І. Ю. Репіна, працював у суді у Ташкенті.

№ 16.

1. Краснощоків С. А. - новомосковський фотограф, знайомий Д. І. Яворницького.

2. Свенцицька Марія - настоятелька жіночого монастиря в Новомосковському пов.

Катеринославської губ.

3. Самарський Пустельно-Миколаївський монастир - православний чоловічий монастир, заснований у 1680-х рр. біля слободи Самарчук (Новоселиця, нині частина м. Новомосковська Дніпропетровської обл.) на території Самарської паланки Запорозької Січі; підлягав Запорозькій Січі. Після скасування Січі монастир був приписаний до ставропігійного Кисво-Межигірського монастиря.

№ 17.

1. Сукачов С. В., див. прим. № 1 до листа № 15.

2. Вревський Олександр Борисович - барон, начальник Туркестанського краю.

№ 18.

1. Див. прим. № 1 до листа № 5. 2. “Кам’яні баби” - археологічні пам’ятки, кам’яні скульптури, що належали кочівникам, зокрема половцям.

3. Матьє на увазі вид.: Эварницкий Д. И. Путеводитель по Средней Азии от Баку до Ташкента в археологическом и историческом отношениях. - Ташкент, 1893. За цей твір Д. І. Яворницький був нагороджений, орденем Станіслава III ступеня (1893 р.) та орденем Бухарської Золотої Зірки III ступеня (1894 р.).

№ 19.

1. Віра Георгіївна Алексєєва (? – після 1924 р.) - дочка Г. П. Алексєєва, дружина князя М. П. Урусова.

2. Урусов Микола Петрович (1863 – 1918) - князь, сенатор, член Державної Ради, катеринославський губернський предводитель дворянства, дійсний член Російського Воєнно-історичного товариства, зять Г. П. Алексєєва.

№ 21.

1. Кранц Катерина Іванівна належала до катеринославської дворянської родини Івана Миколайовича Кранца (1853-?).

№ 22.

1. Після середньоазійського відрядження Д. І. Яворницький, за допомогою І. Я. Рудченка (1845-1905; українського фольклориста, критика і письменника, брата Панаса Мирного), влаштувався на посаду чиновника з особливих доручень у Варшавську казенну палату. Окрім того, Д. І. Яворницький почав готуватися до магістерських іспитів у Варшавському у-ті.

2. Йдеться про 2-й том книги Д. І. Яворницького “История запорожских козаков”, який побачив світ у 1895 р.

3 Алексєєва Анжель Петрівна (уроджена графиня де-ла-Геронієр) - дружина Г. П. Алексєєва.

4. Алексєєва Ольга Георгіївна (? – 1899) - дочка Г. П. Алексєєва.

№ 26.

1. Подорож на Близький Схід Д. І. Яворницький здійснив лише у 1910 р.

2. Швирков В. - служовець мастку Алексєєвих у Котовці Новомосковського пов. Катеринославської губ.

3. Боголепов Микола Павлович (1847-1901) - юрист і державний діяч, проф. кафедр римського права Московського у-ту, у 1884 - 1887 рр. - ректор цього у-ту, з 1895 р. - попечитель Московського учбового округу, з 1898 р. - міністр народної освіти Російської імперії, консерватор за поглядами.

4. Капустін Михайло Миколайович (1828-1899) - юрист і державний діяч, викладач Московського у-ту, директор Демідовського ліцею в Ярославлі, попечитель Дерптського, потім - Петербурзького учбових округів.

5. Гринмут В.А. - публіцист, з 1880 р. - постійний співробітник (з 1897 р. - редактор) газети "Московские ведомости", очолював чорносотенні організації Москви.

№ 27.

1. Йдеться про Катериненський жіночий інститут в Петербурзі, попечителем якого був Г. П. Алексєєв.

№ 28.

1. Алексєєнко Михайло Мартинович (1848-1917) - юрист, проф. і ректор Харківського у-ту, попечитель Харківського учбового округу, член III та IV Державної думи (октябрист).

2. Мається на увазі Ольга Георгіївна Алексєєва (донька Г. П. Алексєєва), яка мала невиліковну хворобу, від якої передчасно померла.

№ 29.

1. У квітні 1901 р. на історико-філологічному ф-ті Казанського у-ту відбувся захист магістерської дисертації Д. І. Яворницького. На здобуття наукового ступеня магістра російської історії вчений репрезентував 2-е вид. 1-го тому "Истории запорожских козаков" (М., 1900).

№ 31.

1. Маркевич Григорій Іпатійович (1847-1923) - видавець, катеринославський та полтавський громадський діяч; див.: *Коваленко Г. Г. І. Маркевич, полтавський видавець і друкар* // ЗІФВ УАН. - К., 1927. - Кн. XIII - XIV. - С. 207.

2. Йдеться про видання повісті Д. І. Яворницького "За чужий гріх", що побачила світ у 1907 р. в Катеринославі.

3. Див.: Яворницький Д. І. Наша доля - Божа воля: (Повість) // КС. - 1901. - № 1. - С. 81-114; № 2. - С. 234-282; № 3. - С. 426 - 469; № 4. - С. 50 - 96; та окрема відбитка; 2-е вид.: Катеринослав, 1905. - 165 с.

№ 32.

1. Богданович Євген Васильович (1829-1914) - генерал від інфантерії, член ради Міністерства внутрішніх справ, чиновник з особливих доручень цього міністерства, письменник.

№ 33.

1. Урусови: Віра Георгіївна (сестра Ольги Георгіївни Алексєєвої) та її чоловік - князь Микола Петрович Урусов; див. прим. № 2 до листа № 19.

№ 35.

1. Калнишевський Петро Іванович (Калниш; бл. 1690-1803) - останній кошовий отаман Запорозької (Нової) Січі (1762, 1765-1775). Після зруйнування Січі був засланий на Соловки, де провів 26 років в ув'язненні (1776-1801) й помер; похований в Соловецькому монастирі (1803).

№ 36а.

1. Ханенко Б. І., див. біограф. показчик.

№ 38.

1. Мається на увазі Комітет з устрою XIII археологічного з'їзду, який відбувся у серпні 1905 р. в Катеринославі. До нього було спеціально відкрито виставку. На цю виставку подав пам'ятки зі своєї колекції й А. Байдак, про що йдеться в листі.

№ 43.

1. Можливо йдеться про публ.: Эварницкий Д. И. Раскопки Кургана в д. Богодар Екатеринославской губернии, Александровского уезда // Екатеринославские губернские ведомости. - 1889. - 24 мая. - № 40. - С. 265.

2. Жовтоводська битва - одна з основних битв періоду Національно-визвольної війни українського народу під проводом гетьмана Б. Хмельницького, що відбулася 5 - 6 травня 1648 р. в урочищі Жовті Води біля витоків р. Жовтої (поблизу сучасного міста Жовті Води Дніпропетровської обл.) В цій битві українські війська одержали перемогу.

№ 44.

1. Хмельницький Богдан (Зиновій) Михайлович (1595-1657) - гетьман України, видатний державний діяч і полководець, очолив Національно-визвольну війну українського народу проти Речі Посполитої.
2. Масться на увазі урочище Княжі Байраки (нині Дніпропетровської обл.), де у травні 1648 р. відбулася битва.
3. Йдеться про вид.: Еварницький Д. И. Сборник материалов для истории запорожских козаков.-СПб., 1888.-248 с.
4. Бродський Ераст Костянтинович - великий землевласник й підприємець, протягом 25 років був Верхньодніпровським предводителем дворянства.
5. Бикови - дворянський рід місцевих старожилів. До цього роду належали: Биков Микола Васильович (1847/1857-1917) - письменник, видавець, катеринославський культурно-громадський діяч; Биков Петро Васильович (1844-1920) - поет, прозаїк, історик літератури, бібліограф.

№48.

1. Третьяков П. М. (1832 - 1898) - відомий московський меценат і колекціонер, засновник картинної галереї, що носить його ім'я.
2. Вашкевич Г. С., див. біограф. Показчик.
3. Цвітковський Юрій Юрович (1843 - 1913) - український громадський діяч, один з засновників Київської громади, активний діяч української громади в Петербурзі та Москві.
4. Можливо йдеться про Х.Ф.Бондаренка - живописця.
5. Сластін О. Г., див. біограф. показчик.
6. Потебня Олександр Опанасович (1835-1891) - видатний український філолог, проф. Харківського у-ту, академік, учитель Д. І. Яворницького.
7. Петров Микола Іванович (1840-1921) - історик, археолог, літературознавець, проф. Київської духовної академії, академік ВУАН.
8. Х. Ф. Бондаренко.
9. Комстадіус М. М. , див. прим. № 1 до листа № 7.
10. Мордовцев (Мордовець) Данило Лукич (1830-1905) - український письменник, публіцист, видатний культурно-громадський діяч, один з проводирів української громади в Петербурзі.

№ 49.

- Щербина Федір Андрійович(1849-1936) - визначний український історик, статистик, економіст, соціолог, громадський діяч й історик Кубані; з 1921 р. на еміграції в Празі: проф. Українського Вільного у-ту і Української господарчої академії у Подєбрадах. Див.: Медуніна В. Статистик і поет // Слово і час. - 1994. - № 2. - С. 26 – 28.
2. “Северный вестник” - щомісячний літературно-науковий та громадсько-політичний журнал, виходив у Петербурзі у 1885 - 1898 рр.
 3. Лазаревський Олександр Матвійович (1834-1902) - український історик, досліджував історію Лівобережної України XVII-XVIII ст., генеалогію козацької старшини тощо.

4. Х. Ф. Бондаренко.
5. Вашкевич Г. С., див. біограф. покажчик.
6. Див.: Эварийцкий Д. И. Запорожье в остатках старины и преданиях народа. - СПб., 1888.- Т. 1 - 2.

№ 51.

1. Вашкевич Г. С.
2. Бушгедт Петро Андрійович - член чернігівської земської лікарні, завідувач губернськими лікарнями.
3. Шеболадав Василь Валентинович - лікар харківської земської лікарні, старший лікар чернігівської губернської земської лікарні.
4. Мордовець Д. А.; див. прим. № 10 до листа № 48.
5. М. М.Комстадіус; див. прим. № 1 до листа № 7.

№ 52.

1. О. Г. Сластіон, див. біограф. покажчик.
2. Г. С. Вашкевич, див. біограф. покажчик.
3. О. Г. Сластіон.

№ 54.

1. Маться на увазі перебування Д. І. Яворницького в Середній Азії на посаді чиновника з особливих доручень.

№ 55.

1. Шеболадав В. В., див. прим. № 3 до листа № 51.

№ 57.

1. Володимир Святославович Святій (? - 1015) - великий київський князь.
2. Воронцов Михайло Семенович (1782 - 1856) - князь, граф, генерал-фельдмаршал, новоросійський генерал-губернатор, намісник на Кавказі.
3. Вашкевич Г. С.
4. Грибосдов Олександр Сергійович (1794/1795 - 1829) - російський поет, драматург і дипломат.
5. Шевченко Тарас Григорович (1814 - 1861) - великий український поет, живописець.
6. Лермонтов Михайло Юрійович (1814 -1841) - видатний російський поет, письменник.

№ 58.

1. Йдеться про магістерські іспити, що їх складав Д. І. Яворницький у Варшавському у-ті.

№ 59.

1. Д. І. Яворницький здобув місце приват-доцента в Московському у-ті.

№ 60.

1. Бушгедт П. А. , див. прим. № 2 до листа № 51.

№ 62.

1. Василевський Ісидор Олександрович - управляючий чернігівським селянським земельним банком; див. лист № 54.

№ 64.

1. Сластіон О. Г., див. біограф. покажчик.
2. Терещенко Микола Артемович (1819 - 1903) - цукрозаводчик, меценат, колекціонер, громадський діяч.

№ 67.

1. Безверхий Іван Григорович - рідний брат В. Г. Безверхого. В епістолярній спадщині Д. І. Яворницького збереглося 2 листи І. Г. Безверхого до Яворницького; див. листи №№ 103, 104.

№ 68.

1. Буштєт П. А., див. прим. № 2 до листа № 51.

№ 70.

1. Василевський І. О., див. прим. № 1 до листа № 62.
2. Голубовський Петро (1857 - 1907) - історик, проф. Київського у-ту, учень В. Б. Антоновича.
3. Гіляровський Володимир Олексійович (1853 - 1939) - російський письменник, московський репортер, журналіст, приятель Д. І. Яворницького.

№ 75.

1. Грінченко Борис Дмитрович (1863 - 1910) - український письменник, педагог, літературознавець, лексикограф, фольклорист, публіцист, громадсько-культурний діяч, активний діяч чернігівської "Просвіти", упорядник "Словника української мови" (К., 1907 - 1909. - Т. 1 - 4).
2. Кістяківський Олександр Федорович (1833 - 1885) - учений-криміналіст, історик права, археограф, громадський діяч.
3. Буштєт П. А., див. прим. № 2 до листа № 51.

№ 77.

1. Гіляровський В. О., див. прим. № 3 до листа № 70.
2. Гіляровська Марія Іванівна - дружина В. О. Гіляровського.

№ 80.

1. Яроцький В. Г.
2. Науменко Володимир Павлович (1852 - 1919) - український літератор, журналіст, видавець, політичний і громадський діяч, педагог, член Київської старої громади, у 1893 - 1906 рр. - редактор часопису "Киевская старина". Під час українських змагань був заступником голови Центральної Ради М. С. Грушевського, а в уряді гетьмана П. Скоропадського - міністром освіти.

№ 82.

1. 29.04.1901 р. Д. І. Яворницький захистив магістерську дисертацію в Казанському у-ті.

№ 83.

1. Д. І. Яворницький понав під конку.
2. Уманець Ф. М. (1841 - 1908) - голова Чернігівської губернської земської управи (1895 - 1901).
3. Свечин - полковник гвардії, голова Чернігівської губернської земської управи.

№ 87.

1. Шраг Ілля Людвігович (1847 - 1919) - український громадський діяч, чернігівський адвокат, активний діяч чернігівської "Просвіти", Старої громади.

№ 88.

1. В. Г. Яроцький.

№ 90.

1. Пирогов Микола Іванович (1810 - 1881) - вчений-хірург, педагог, попечитель Київського учбового округу (1858 - 1861).
2. Боткін Сергій Петрович (1832 - 1889) - російський лікар-терапевт, вчений, педа-

гог, громадський діяч, проф. Медично-хірургічної академії в Петербурзі (з 1861 р.).

3. В. Г. Яроцький.

№ 92.

1. Сластіон М. Г., див. біограф. покажчик.

№ 94.

1. Строменко В. І., див. біограф. покажчик.
2. Сластіон М. Г.

№ 96.

1. Коцюбинська (Дейша) Віра Устимівна - дружина письменника М. М. Коцюбинського, громадська діячка, член правління чернігівської громадської бібліотеки.

№ 98.

1. XIII археологічний з'їзд відбувся у Катеринославі в серпні 1905 р.

№ 99.

1. Мається на увазі XIV археологічний з'їзд, що відбувся 1908 р. у Чернігові.

№ 101.

1. Мається на увазі подорож Д. І. Яворницького на Близький Схід, яку він здійснив у 1910 р. Під час цієї подорожі він зустрівся в Єгипті з Лесею Українкою. Після цієї подорожі Д. І. Яворницький збирався поїхати в Індію, але ця подорож не відбулася.
2. Мається на увазі Південноросійська сільськогосподарська, промислова, кустарна виставка, що відбулася 1910 р. у Катеринославі.
3. Сластіон М. Г. того часу працював у Катеринославському музеї ім. О. М. Поля.

№ 102.

1. Кривоший-Шевченко Кузьма Силович - священник Верхньодніпровського пов. Катеринославської губ., родом з Чернігівщини, мовознавець, працював помічником хранителя музею ім. О. М. Поля (1912 р.?)

№ 105.

1. Мордовець Д. А., див. прим. № 10 до листа № 48.
2. Русов Олександр Олександрович (1847 - 1915) - визначний земський статистик, етнограф, фольклорист і громадський діяч, член Старої громади.
3. Лотоцький Олександр Гнатович (псевдоніми: О. Білоусенко, О. Любенський; 1870 - 1939) - визначний громадський і політичний діяч, письменник, публіцист і науковець; член Центральної Ради; професор Українського Вільного у-ту в Празі, директор Українського наукового ін-ту у Варшаві.

№ 106.

1. Мазепа Іван Степанович (1639/1644 - 1709) - гетьман Лівобережної України (1687 - 1708), великий діяч української державності. У 1708 р. уклав угоду про прилучення України до антимосковської коаліції. Після поразки у Полтавській битві (1709) і капітуляції шведської армії Мазепа разом з Карлом XII подався на еміграцію до Туреччини. Помер у Бендерах. Часи гетьманування Мазепи названо добою Мазепинського ренесансу. Ім'я і образ Мазепи були натхненням для багатьох творців української і світової культури.
2. Ровинський Дмитро (1824 - 1895) - історик мистецтва, збирач і дослідник гравюр, народних картин та ікон, автор низки праць з історії мистецтва («Русские народные картинки» (1881); «Подробный словарь русских гравёров XVI - XIX вв.» (1895) та ін.), в яких є багато матеріалів з історії українського граверства.

№ 107.

1. Масться на увазі кн.: Эварницький Д. И. История запорожских козаков. - Т. I.- 2-е испр. и дополн. изд. - М., 1900. - 688 с.
2. Текелі Петро Аврамович (1720 - 1793) - російський військовий діяч, генерал-аншеф, родом із Сербії, командував російськими військами, які за наказом царського уряду 4 - 5 червня 1775 р. зруйнували Запорозьку Січ.
3. Калнишевський П. І., див. прим. № 1 до листа № 35.

№ 109.

1. Масться на увазі російська-японська війна 1904 - 1905 рр.

№ 110.

1. Ймовірно Єлизавета Яківна Щоголєва - дочка поета і приятеля Д. І.Яворницького - Якова Івановича Щоголєва (1824 - 1898), згодом - княгиня Шаховська.
2. Лапін С. - службовець губернаторської канцелярії в Самарканді, лінгвіст, працював над упорядкуванням російсько-таджицького словника.

№ 111.

1. Эварницький Д. И. Путеводитель по Средней Азии от Баку до Ташкента в археологическом и историческом отношении. - Ташкент, 1893. - 199 с.
2. Кожевников Олексій Якович (1836 - 1902) - доктор медицини, проф. кафедри нервових хвороб Московського у-ту.
3. Масться на увазі донька Л. Борщевського.
4. Якубовський Ю. О. - службовець, громадський і культурний діяч, письменник, літературознавець, друкувався у газеті "Русский Туркестан", самаркандський приятель Д. І. Яворницького.
5. Ймовірно йдеться про якусь шанувальницю Д. І. Яворницького.

№ 113.

1. Леонова Ольга Іванівна - уроджена Синельникова (1847 - ?) - правнучка першого катеринославського губернатора І. М.Синельникова, мешкала у Катеринославі; добра знайома Д. І. Яворницького.
2. Малама - впливова родина на Катеринославіщині, з цього роду походив дід С. П. Бродницької.

№ 114.

1. Строменко В. І., див. біограф. показник.
2. Масться на увазі повість Д. І. Яворницького "Наша доля - Божа воля" (1901; 2-е вид. - 1905).

№ 117.

1. Нечасв Борис Андрійович - катеринославський поміщик, належав до відомого в краї дворянського роду Нечасвих, онук Г. В. Нечасва - катеринославського повітового предводителя дворянства. В маєтку Б. А. Нечасва Д. І. Яворницький збирався провадити археологічні дослідження; див.: *Эварницький Д. И.* К истории нашего края // Вестник Екатеринославского земства.-1904. - № 2 - 3. - С. 43 - 63.

№ 118.

1. Біднов Василь Олексійович (1871 - 1935) - історик церкви, запорозького козацтва, архівіст, археограф, громадський і культурний діяч, викладач Катеринославського духовного училища, один з найвідоміших діячів Катеринославської ученої архівної комісії й товариства "Просвіта".
2. Йдеться про відкритий лист на археологічні дослідження, які значно активізува-

лися напередодні XIII археологічного з'їзду, що відбувся у Катеринославі в серпні 1905 р.

№ 119.

1. С. П. Бродницька, див. біограф. показчик.

№ 121.

1. Бродський Ісаак Ізраїльович (1883 - 1939) - російський художник, педагог, заслужений діяч мистецтв РРФСР (з 1932 р.), проф. (з 1932 р.), директор Всеросійської академії мистецтв у Ленінграді (з 1934 р.).

2. Про листування І. Ю. Рєпіна з Д. І. Яворницьким й публікацію цього листування див.: *Шубравська М. М. Д. І. Яворницький*. - К., 1972.-С. 138 - 144; *Перкова А., Абросимова С.* Творчі стосунки І. Ю. Рєпіна з Д. І. Яворницьким // Науково-практична конференція, присвячена 150-річчю від дня народження І. Ю. Рєпіна: Тези допов. та повідом.-Харків, 1994. - С. 13 - 15.

№ 123.

1. Цей рукопис Д. І. Яворницького був опублікований значно пізніше; див.: *Яворницький Д. І.* Как создавалась картина “Запорожцы” / Публ. и вступ. ст. И. С. Зильберштейна // Художественное наследство. И. Е. Репин. - М.; Л., 1949. - Т. 2. - С. 57 - 106; також в перекладі на укр. мову у кн.: *Братерство культур: 36. матеріалів з історії російсько-українського культурного єднання*. - К., 1954. - С. 430 - 442.

№ 125.

1. “Дикий піп” - запорозький священик Кирило Миколайович Тарловський (Тарах-Тарловський); про нього див.: *Мацевич Я.* Нечто о диком попе // КС. - 1886. - Т. XIV. - С. 821; *Яворницький Д. І.* Історія запорозьких козаків. - К., 1990. -Т. I. - С. 308 - 312; *Слиссев Ан.* “Дикий піп” // *Бористен*. - 1993.-№ 1.— С. 12 - 13. Цей портрет “Дикого попа” зберігається в Дніпропетровському історичному музеї.

2. Сочинський Петро Михайлович - земський начальник, громадський діяч, член Катеринославської вченої архівної комісії, колекціонер запорозької старовини. Про нього див.: *Антонова Г.* Колекціонер і меценат П. М. Сочинський // Під знаком Кліо: На пошану Олени Михайлівни Апанович. Дніпропетровськ, 1995. С. 170 - 174.

3. Речі відправлялися в музей на виставку XIII археологічного з'їзду.

4. Магденко Василь Петрович - поміщик Катеринославської губ., власник мастку в Січкарьовці, де зберігалися пам'ятки старовини, які згодом надійшли до музею ім. О. М. Поля.

5. Руденко Павло Якович - запорозький козак, на поч. XIX ст. - полтавський бургомістр. Його портрет, що був виконаний відомим живописцем В. Боровиковським, зберігався у В. П. Магденка (родича П. Я. Руденка), який подарував цей портрет музею ім. О. М. Поля. Зараз цей портрет зберігається в Дніпропетровському художньому музеї.

№ 127.

1. Маються на увазі революційні події 1905 р.

№ 128.

1. Свенцицька Марія, див. прим. № 2 до листа № 16.

№ 130.

1. Мордовець Д. А., див. прим. № 10 до листа № 48.

2. Васильківський Сергій Іванович (1854 - 1917) - український живописець, культурно-громадський діяч, разом з М. Самокишем та Д. Яворницьким створив альбом

“З української старовини” (СПб., 1900).

№ 131.

1. Костомаров Микола Іванович (1817 - 1885) - український та російський історик, етнограф, письменник, проф., культурно-громадський діяч. Саме у помешканні М. І. Костомарова в Петербурзі на поч. 1885 р. познайомився Д. І. Яворницький з Г. С. Вапшевичем.

2. М. І. Костомаров був випускником Харківського у-ту.

3. Рєпін Ілля Юхимович (1844 - 1930) - видатний живописець, академік Петербурзької АМ (1893), 1894 - 1907 рр. - проф., 1898 - 1899 - ректор; член Т-ва передвижників (з 1878). Багато творів присвятив Україні.

№ 133.

1. Ймовірно йдеться про Івана Яковича Руденка (псевдонім - Іван Кивайголова, Іван Руїна, І. Яковенко, І. Білик; 1845 - 1905) - українського фольклориста, критика, письменника, брата Панаса Мирного.

№ 134 .

1. Шевченко Т. Г.

2. Костомаров М. І.

3. Дурново П. М. - віце-директор (1883 - 1884), директор департаменту поліції (1884 - 1893), товариш міністра (1900 - 1905), міністр внутрішніх справ (жовтень 1905 - квітень 1906), член Державної Ради.

4. Сабуров Андрій Олександрович (1837 - ?) - товариш обер-прокурора карного касаційного департаменту Сенату, віце-директор департаменту мін-ва юстиції, з 1899 р. призначений членом Державної Ради.

№ 135.

1. Мається на увазі кн.: Д. І. Яворницького “Запорожжє в остатках старини и преданиях народа” (СПб., 1888).

2. Мається на увазі широко відомий “Опис України Г.-А. Боппана (бл. 1600 - 1673) - французького інженера і військового картографа, який перебував на польській службі в Україні (зокрема будував фортецю Кодак (Перше видання його твору - 1650 р.; 2-е вид. - 1660 р.; у 1832 р. в Петербурзі надруковано російський переклад “Описание Украины”. Д. І. Яворницький (разом з колегами) також підготував власний переклад цього твору з французького оригіналу й вів переговори стосовно його публікації з редактором “Киевской старини” Ф. Г. Лебединцевим (див.: Епістолярна спадщина академіка Д. І. Яворницького. Вип. 2: Листи діячів культури до Д. І. Яворницького. - Дніпропетровськ, 1999. - С. 294). Проте цей проект не було реалізовано.

3. Сластѳн О. Г., див. біограф. показчик.

4. Тарновський Василь Васильович (молодший) (1837-1899); див. біограф. показчик.

5. Див.: Эварницкий Д. И. Запорожжє в остатках старини и преданиях народа. - СПб., 1888. - Т. 1 - 2.

6. Бондаренко Хома Федорович - приятель Д. І. Яворницького, живописець, викладач художньо-промислової школи у Миргороді.

7 В. Г. Безверхий, див. біограф. показчик.

9. Трутовський Костянтин Олександрович (1826 - 1893) - український живописець, графік, з 1860 р. - академік Петербурзької АМ, брав участь у виданні “Живописної України” Я. Жемчужникова (1861 - 1862), ілюстрував твори Марка Вовчка, М. Гоголя, Т. Шевченка та ін.

№ 136.

1. Васильківський С. І., див. прим. № 2 до листа № 135.
2. Бондаренко Х. Ф., див. прим. № 6 до листа № 135.

№ 137.

1. В. Г. Безверхий, див. біограф. покажчик.

№ 140.

1. Йдеться про магістерські іспити Д. І. Яворницького, які він склав у Варшавському у-ті у 1895 - 1896 рр.; див.: *Ковальський М. П., Абркосимова С. В.* Магістерські іспити Д. І. Яворницького і Варшавський університет // Український археографічний щорічник. К., 2001. Вип. 5 – 6. - С. 113 – 133.

№ 141 .

1. Наприкінці 1896 р. Д. І. Яворницький влаштувався приват-доцентом в Московському у-ті.

№ 143.

1. Дорошенко Дмитро Іванович (1882 - 1951) - відомий український історик, публіцист, громадський діяч, у 1909 - 1913 рр. жив і працював у Катеринославі, у комерційному училищі; співпрацював в місцевій “Просвіті”, учений архівній комісії, був фактичним редактором часопису “Дніпрові хвилі”.
2. Під час 1-ої світової війни у Катеринославі перебували біженці-галичани, долею котрих опікувалося й місцеве т-во “Просвіта” та ін. громадські організації.
3. В. О. Біднов, див. прим. № 1 до листа № 118.

№ 144.

1. Гордієнко Костянтин (Гординський, Головок, на прізвисько Кріт; ? - 1733) кошовий отаман Запорозької Січі (1701 - 1709), служив у І. Мазепи; після Полтавської битви опинився у Бендерах (Молдавія); після Прутського миру Росії і Туреччини (1711) перейшов у Олешківську Січ, де й помер у 1733 р.

№ 145.

1. Катеринославське наукове т-во було засноване у 1901 р.

№ 149.

1. Йдеться про кн.: Яворницький Д. І. Поміж панамі: Малюнки з життя. - Катеринослав, 1911.

№ 151.

1. Строменко В. І., див. біограф. покажчик.

№ 152.

1. Кузьменко Микола Лаврінович (1862 - 1942) - український письменник, вчителював по селах Катеринославщини, член Катеринославського т-ва “Просвіта”, автор збірки поезій “Дозвілля” (Катеринослав, 1899).
2. М. Г.Сластіон, див. біограф. покажчик.

№ 154.

1. Мова йде про відновлення будівництва нового музейного приміщення. Будівництво було розпочато ще 1912 р., але згодом, в зв'язку з 1-ю світовою війною, а потім революцією й громадянською війною, було припинено.
2. Панін Михайло Микитович (1877 - 1963) - український живописець; 1911 р. закінчив Петербурзьку АМ (у В.Савинського), з 1925 р. - викладач Дніпропетровського художнього училища. Працював у галузі історичного жанру.

№ 155.

- 1.Гринько Г.Ф. (1890 - 1938) - український радянський державний діяч, 1920 - 1922

рр. - нарком-освіти УРСР, 1922 - 1926 рр. (з перервою) - голова Держплану УРСР, заступник голови РНК УРСР, з 1930 р. - наркомфін СРСР; 1937 р. арештований й у березні 1938 р. розстріляний.

2. Рєпін І. Ю., див. прим. № 3 до листа № 131.

№ 156.

1. Маврогорлато П. А. (1870 - 1946) - археолог, за походженням грек, родом з Херсонщини; з 1905 р. - в Берліні, де мав власний музей; співзасновник Союзу філателістів України у Берліні (з 1920) і його почесний голова (з 1931).

№ 158.

1. “Приднепровський край” - щоденна науково-літературна, політична і економічна газета, виходила у Катеринославі у 1898 - 1919 рр.

2. Гладкий Йосип Михайлович (1789 - 1866) - кошовий отаман задунайських запорожців, пізніше - отаман Азовського козацького війська.

3. Адлерберг Володимир Федорович (1792 - 1884) - граф, генерал-ад'ютант, генерал від інфантерії, міністр Імператорського двору (1853 - 1872).

4. В. Ф. Адлерберг мав синів: Олександра Володимировича (1818 - 1888) - генерал-ад'ютанта, генерала від інфантерії, члена Восн. та Держ. ради, міністра Двору та уделів, канцлера російських орденів; Миколу Володимировича (1819 - 1892) - генерал-ад'ютанта, камергера Двору, який був градоначальником в Таганрозі, губернатором Таврійської губ., генералом від інфантерії.

5. Ровинський Д. О., див. прим. № 2 до листа № 106.

№ 160.

1. Левшин О. Ф. - предводитель дворянства Олександрівського пов., член Катеринославської губернської земської управи, колекціонер.

2. Маються на увазі події періоду Паризької комуні 1871 р. - першої пролетарської революції й першого уряду робітників, що проіснував 72 дні (18.03. - 28.05.1871).

3. П. В. Гладкий, див. біограф. показчик.

№ 162.

1. Эварницкий Д. И. Способы погребения у древних народов, населявших юг России // ИВ.- 1899. - Т. VIII. - С. 635 - 645.

№ 163.

1. Йдеться про кн. : Эварницкий Д. И. По следам запорожцев. - СПб., 1898. - 324 с.

2. Маються на увазі “великолепні діди” - мешканці історичних запорозьких сіл, зокрема Капулівки: Іван Саломеха, Кіндрат Дивниченко, Онисим Палаха, Кузьма Лисий, Микита Явтушенко, Дмитро Сукира та ін.

№ 166.

1. Д. І. Яворницький був хрещеним батьком доньки Я. Г. Гололобова - Катерини.

2. Бродницький С. А., див. біограф., показчик.

№ 167.

1. Синявський Антін Степанович (1866 - 1951) - директор Катеринославського комерційного училища, член Катеринославського наукового товариства, брав активну участь у створенні Катеринославського музею ім. О. М. Поля. Про нього див.: *Зарубів В. М.* Антін Синявський: життя, наукова та громадська діяльність (1866 – 1951). Дніпропетровськ, 2003. 284 с.

№ 168.

1. Чехов Микола Васильович - катеринославський громадський діяч, один з ініціаторів заснування Катеринославського наукового т-ва, ученої архівної комісії,

музею ім. О. М. Поля.

2. XIII археологічний з'їзд відбувся у серпні 1905 р. в Катеринославі.

3. Уварова П. С. (1840 - 1924) - графиня, голова Московського археологічного т-ва.

4. Синявський А. С., див. прим. № 1 до листа № 167.

5. Масься на увазі кн.: Яворницький Д. І. Наша доля - божя воля: (Повість) / /КС. - 1901. - № I - № 4; та окрема відбитка; 2-е вид.: Катеринослав, 1905. - 165 с. № 169.

1. Миклашевський Михайло Ілліч - камергер, член Державної Ради, катеринославський губернський предводитель дворянства, голова Катеринославської вченої архівної комісії (1903 - 1905), голова Комітету з устрою XIII археологічного з'їзду.

2. В. І. Строменко, див. біограф. покажчик.

3. В. В. Курилов, див. біограф. покажчик.

4. С. А. Бродницький, див. біограф. покажчик.

5. Шипов О. О., див. біограф. покажчик.

6. Родзянко Михайло Володимирович (1859 - 1924) - державний і громадський діяч, новomosковський повітовий предводитель дворянства (1886 - 1891), голова Катеринославської земської управи (1901 - 1906), член Державної ради і один з організаторів "Союзу 17 октябрю" і член його ЦК (з 22.03.1911 р.), голова Державної думи; 27.02.1917 р. обраний головою Тимчасового комітету Державної думи.

7. Губернатором того часу був Келлер Ф. Е. (1850 - 1904), він обіймав цю посаду у 1900-1904 рр.

№ 170.

1. Миклашевський М. І., див. прим. № 1 до листа № 169.

2. Родзянко М. В., див. прим. № 6 до листа № 169.

№ 171.

1. Строменко В. І., див. біограф. покажчик.

2. Гегело В. П., див. біограф. покажчик.

№174.

1. йдеться про статтю: Эварницкий Д. И. К истории нашего края // Вестник Екатеринославского земства.- 1904. - № 2 - 3. -С. 43 - 63.

№ 176.

1. Строменко В. І., див. біограф. покажчик.

2. Сластѣн М. Г., див. біограф. покажчик.

3. "Киевская старина" - перший український історичний часопис, виходив у Києві у 1882 - 1906 рр.

4. Келлер Ф. Е., див. прим. № 7 до листа № 169.

№ 177.

1.Родзянко М. В., див. прим. № 6 до листа № 169.

2. Курилов В. В., див. біограф. покажчик.

3. Бродницький С. А., див. біограф. покажчик.

4. Синявський А. С., див. прим. № 1 до листа № 167.

5. Строменко В. І., див. біограф. покажчик.

6. Миклашевський М. І., див. прим. № 1 до листа № 169.

№ 178.

1. Масься на увазі російсько-японська війна 1904 - 1905 рр.

2. Бродницький С. А., див. біограф. покажчик.

3. Родзянко М. В., див. прим. № 1 до листа № 169.

4. Курілов В. В., див. біограф. показчик. Між В. В. Куріловим і Д. І. Яворницьким були досить складні відносини. Про це див.: *Савчук В. С.* В. В. Курілов і Д. І. Яворницький: спектр взаємовідносин на тлі культурного життя Катеринослава // Академік Д. І. Яворницький і перша вища гірничо-шахтова школа України. Дніпропетровськ: НГУ, 2004. С. 13 – 35.

№ 179.

1. Мається на увазі XIII археологічний з'їзд, що відбувся у Катеринославі у серпні 1905 р.
2. Йдеться про засідання Організаційного комітету з устрою XIII археологічного з'їзду.

№ 180.

1. Уварова Прасковія Сергіївна (1840 - 1924) - графиня, археолог, голова Московського археологічного т-ва, голова Організаційного комітету з устрою XIII археологічного з'їзду.
2. Вірогідно, йдеться про В. В. Тарновського - сина відомого колекціонера В. В. Тарновського, див. біограф. показчик.
3. Мається на увазі будівництво приміщення для музею ім. О. М. Поля.

№ 181.

1. Миклашевський М. І., див. прим. № 1 до листа № 169.

№ 183.

1. Багалій Дмитро Іванович (1857 - 1932) український історик і громадський діяч, проф. Харківського у-ту (з 1887), у 1906 - 1911 рр. - ректор цього у-ту, академік ВУАН.
2. Клінгенберг Олександр Михайлович (1860-1909) - катеринославський губернатор (1908-1909).

№ 184.

1. Сластін М. Г., див. біограф. показчик.

№ 185.

1. Урусов М. П., див. прим. № 2 до листа № 19.
2. Столишнін Петро Аркадійович (1862 - 1911) - саратовський губернатор (1903 - 1906), міністр внутрішніх справ і голова Ради міністрів (1906 - 1911).
- 2а. Гербель Микола Васильович (1827 – 1883) - письменник, перекладач, один із найкращих у XIX ст. перекладачів творів Т. Шевченка.
3. Поливанов Олексій Андрійович (1855 - 1920) - російський генерал від інфантерії, учасник рос.-тур. війни 1877 - 1878 рр. У 1905 – 1906 рр. - начальник Головного штабу, у 1906 - 1912 рр. - помічник воєнного міністра, у 1915 - 1916 рр. - воєнний міністр, у 1912 - 1915 рр. - член Державної Ради, у 1920 р. - в Червоній армії. Помер від тифу в Ризі.

№ 189.

1. Скоропадський Павло (1873 - 1945) - політичний і військовий діяч, гетьман Української держави (29.04.1918 - 14.12.1918).
2. Солодковські; до цієї родини належала Олена Костянтинівна Солодковська - викладачка катеринославської 1-ої жіночої міської гімназії.

№ 190.

1. Мається на увазі подорож Д. І. Яворницького до Єгипту.

№ 194.

1. “Русская правда” - катеринославська щоденна газета російською мовою (1906-

1915).

2. Катеринославська губернська вчена архівна комісія (1903 - 1916) - суто історичне т-во, члени якого досліджували архіви та історію краю.

3. Безверхий В. Г., див. біограф. покажчик.

№ 195.

1. Михаельсен Ганна Михайлівна - викладачка німецької та французької мови 2-ої катеринославської чоловічої гімназії.

2. Мається на увазі будівництво нового приміщення для музею ім. О. Поля.

№ 197.

1. Косач Ольга Петрівна (псевдонім - Олена Пчілка; 1849 -1930) - українська поетеса, письменниця, видавець журналу "Рідний край", громадська діячка, мати Лесі Українки.

2. "Рідний край" - українська газета, виходила з кін. 1905 р. У Полтаві, з кін. 1907 р. до 1914 р. У Києві, в Гадячому (1915 - 1916) як тижневик. Видавець Г. Маркевич, ред. М. Дмитрієв і Г. Коваленко, з 1907 р. - О. Косач (Пчілка).

№ 202.

1. Калнищевський П. І., див. прим. № I до листа № 35.

№ 204.

1. Вишенський Йоан (1545/1550 - бл. 1620) - видатний український письменник, поет, мислитель, чернець, під кінець життя - аскет-пустельник. Збереглося 16 творів Вишенського у формі послань.

№ 208.

1. Гесберг, фон Костянтин Дмитрович - голова катеринославської земської губернської управи, член Ради музею ім. О. М. Поля.

2. Йдеться про Південно-російську обласну сільськогосподарську, промислову і кустарну виставку, яка відбулася у Катеринославі 1910 р.

3. Сласт'юн М. Г., див. біограф. покажчик.

4. Макаренко Костянтин Гнатович - гласний олександрівського повітового земства, головний секретар Південно-російської виставки.

5. Мається на увазі князь Урусов М. П., який очолював Розпорядчий комітет Південно-російської виставки.

6. Макаренко К. Г., див. прим. № 4 до цього листа.

№ 210.

1. Мається на увазі помешкання князя М. П. Урусова.

№ 215.

1. Родзянко М. В., див. прим. № 6 до листа № 169.

2. Скриленко Антоніна Антонівна - археолог, музейна дічка, у 1905 р. - хранитель Катеринославського музею ім. О. М. Поля. Між нею й Д. І. Яворницьким виникла конфліктна ситуація, внаслідок якої А. А. Скриленко пішла з музею.

№ 216.

1. Залізняк Максим Ісавлевич (1740 - ?) - керівник гайдамацького повстання Коліївщини; родом із селян містечка Медведівки, став запорозьким козаком. На весні 1768 р. він підняв повстання проти поляків, разом з І. Гонтою захопив Умань, був проголошений гетьманом. В кінці червня 1768 р. був арештований царськими військами і засланий на довічну каторгу у Нерчинськ.

2. Гонта Іван (? - 1768) - один з проводирів селянського повстання Коліївщини 1768 р. На раді в Умані проголошений полковником.

3. Кармалюк (Кармелюк) Устим (1787 - 1835) - керівник селянського повстання на Поділлі у 1820 - 1830 рр.; 1835 р. був забитий під час облоги.
4. Грушевський Михайло Сергійович (1866 - 1934) - видатний український історик, громадський і політичний діяч. Його книга "Иллюстрированная история украинского народа" побачила світ 1913 р. у Петербурзі.

№ 218.

1. Могила Петро (1596/1597 - 1647) - видатний український церковний діяч, письменник, Київський митрополит (1632 - 1647).
2. помилака, треба "ім. О. М. Поля".

№ 220.

1. Бабенко Володимир Олександрович (1877 - ?) - археолог, етнограф і музейний діяч. Напередодні XIII археологічного з'їзду В. О. Бабенко здійснив етнографічне дослідження Катеринославської губ., результатом якого стала книга: Бабенко В.А. Этнографический очерк народного быта Екатеринославского края. -Екатеринослав, 1905.

№ 223.

1. Головатий Антін Андрійович (1744 - 1797) - козак Купцівського куреня, полковий старшина, писар, депутат від Запорозького війська до Двору; після скасування Січі - армії капітан, командир чорноморського конвою, суддя Чорноморського війська; спільно із Захаром Чепігою очолював загін цього війська під час російсько-турецької війни (1787-1791); запорозький бард.
2. Чепіга Захар (Харько) Олексійович (1726 - 1797) - запорозький полковник, кошовий отаман Чорноморського (Кубанського) козацького війська, генерал-майор.

№ 224.

1. Мається на увазі вид.: Эварницкий Д. И. История запорожских козаков. - СПб., 1895. - Т. 2; 1897. - Т. 3.
2. Чортомлицька Січ розташовувалася біля гирла р. Чортомлика а правого боку Дніпра, нижче Микитиноного Рогу і проіснувала з 1652 р. до 1709 р., коли була зруйнована російськими військами під орудою полковників П. Яковлева та Г. Галагана.
3. Яковлев Петро - царський полковник, який керував 2 полками піхоти під час ліквідації Запорозької Чортомлицької Січі (1709 р.)
4. Галаган Гнат (? - 1748) - запорозький полковник (з 1706 р.), полковник у І. С. Мазепи (з 1708 р.), перейшов на бік Петра і їй допомагав російським військам П. Яковлева у ліквідації Чортомлицької Січі; у 1709 - 1714 рр. - чигиринський полковник, у 1714 - 1739 рр. - прилуцький полковник.
5. Костомаров М. І., див. прим. № 1 до листа № 131.
6. Мається на увазі вид.: Костомаров Н. И. Мазепа. - СПб., 1882.
7. Скоропадський Іван Ілліч (1646 - 1722) - гетьман Лівобережної України (1708 - 1722).
8. Клейноди (Корогва-прапор, бунчук, булава, печатка, литаври тощо)- атрибутика влади козацької старшини. Традиційно Кошу Запорозької Січі клейноди вручали польські королі та російські царі. Див.: *Эварницкий Д. И.* Где девались запорожские войсковые клейноды // Исторический вестник. - 1889.- № 11. - С. 394 - 403.
9. Меншиков Олександр Данилович (1673 - 1729) - російський державний і військовий діяч, князь, генералісімус.
10. Текелі П. А., див. прим. № 2 до листа № 107.

11. Підпільненська (Нова) Січ - остання Запорозька Січ, що проіснувала у 1734 - 1775 рр. на р. Підпільній.

12. Потьомкін Григорій Олександрович (1739 - 1791) - князь, генерал-фельдмаршал, російський державний діяч, фаворит Катерини II, один з ініціаторів ліквідації Запорозької Січі.

13. Суворов Олександр Васильович (1729 - 1800) - видатний російський полководець, генералісимус.

№ 230.

1. Після скасування Запорозької Січі (1775) у 1787 р. було створено Добровольче козацьке військо (Військо вірних козаків), з 1788 р. - перейменоване в Чорноморське козацьке військо, флотилія якого брала участь у російсько-турецькій війні 1787 - 1791 рр. У 1792 р. військо переселилося на Кубань й перейменоване в Кубанське козацьке військо.

3. Біляшевський Микола Федотович (1867 - 1926) - український археолог, етнограф, мистецтвознавець, визначний музейний діяч, директор Київського музею старовини і мистецтва (1902 - 1923).

3. Головатий А. А., див. прим. № 1 до листа № 223.

4. Потьомкін Г. О.; див. прим. № 12 до листа № 224.

№ 232.

1. Міткін Василь Леонтійович (1829/1830 - 1913) - катеринославський фотограф, власник фото-художньої майстерні в Катеринославі.

№ 234.

1. Скоропадський І. І.; див. прим. № 7 до листа № 224.

2. Гордієнко Костянтин (Гординський, Головка, Крот) - запорозький козак Платнірівського куреня, кошовий отаман (1709, 1728). Навесні 1709 р. перейшов на бік Карла XII, після Полтавської битви відступив із загоном козаків до м. Бендер. 1728 р. був обраний кошовим отаманом в Олешківській Січі. Помер 4.05.1733 р. в Кам'янській Січі, де й похований.

3. Матяся на увазі Північна війна (1700 - 1721).

№ 235.

1. Див.: Еварницький Д. І. Источники для истории запорожских козаков. - Владимир, 1903. - Т.І - 2.

2. Див.: Еварницький Д. І. Сборник материалов для истории запорожских козаков. - СПб., 1888.

3. Скальковский Аполлон Александрович (1808 - 1898) - історик, статистик, економіст, археограф, дослідник історії запорозького козацтва й історії Південної України, член-кор. Петербурзької АН (з 1856), один із засновників Одеського т-ва історії та старожитностей.

4. "Уманська різанина" - соціально-релігійний вибух періоду гайдамацького руху (Коліївщини) в Умані 20 - 21 червня 1768 р. Головний удар упав на сврейську частину населення.

№ 236.

1. Розумовський Кирило Григорович (1728 - 1803) - граф, генерал-фельдмаршал, останній гетьман Лівобережної України (1750 - 1764).

№ 238.

1. Костомаров М. І., див. прим. № 1 до листа № 131.

2. Костомарова Аліна Леонтіївна (дівоче прізвище Крагельська; 1830 - 1908) -

дружина М. І. Костомарова.

3. Мордовцев (Мордовець) Д. А., див. прим. № 10 до листа № 48.

4. Мاستя на увазі відзив на книгу Д. І. Яворницького “Запорожье в остатках старины и преданиях народа” (СПб., 1888).

№ 239.

1. Мова йде про портрет Д. І. Яворницького, написаний Ф. Красицьким у Петербурзі в 1900 р. Зараз зберігається в меморіальному будинку-музеї Д. І. Яворницького (м. Дніпропетровськ).

№ 242.

1. Фармаковський Борис Володимирович (1870 - 1928) - радянський археолог, фахівець з античної археології, археології Північного Причорномор'я та античного мистецтва, член-кор. АН (з 1914).

№ 244.

1. Секретарем Катеринославського товариства був М. В. Биков.

№ 245.

1. Герострат - ефесець, що спалив у 356 р. до н. е. чудовий храм Артемідни-Ефеської й цим хотів вславити своє ім'я, котре стало загально відомим, ним називають честолюбців, які за будь-яку ціну бажають вславити своє ім'я.

2. В Потьомкінському палаці в Катеринославі розташовувалися катеринославські дворянські збори.

3. Катеринославське ім. Миколи II комерційне училище, директором якого був відомий громадський діяч, економіст, географ, історик, архівіст А. С. Синявський (1866 - 1951).

4. Миклашевський М. І., див. прим. № 1 до листа № 169.

5. Бродницький С. А., див. біограф. покажчик.

6. Малама Володимир Володимирович - статський радник, камергер Двору його величності, катеринославський повітовий маршал.

7. Синявський А. С., див. прим. № 1 до листа № 167.

8. Строменко В. І., див. біограф. покажчик.

№ 247.

1. Скриленко А. А., див. прим. № 2 до листа № 215.

2. Антонович Володимир Боніфатійович (1834 - 1908) - видатний український історик, археолог, етнограф, археограф, громадський діяч, проф. Київського у-ту. Мельник-Антонович Катерина Миколаївна (1859 - 1942) - археолог, історик, друга дружина В. Б. Антоновича.

3. Гололобов Я. Г., див. біограф. покажчик.

№ 249.

1. Келлер Федір Едуардович (1850 - 1904) - граф, катеринославський губернатор (1900 - 1904); загинув під час російсько-японської війни на Янзельському перевалі.

№ 252.

1. Уварова П. С., див. прим. № 1 до листа № 180.

№ 253.

1. Грушевський М. С., див. прим. № 4 до листа № 216.

2. Грушевський Олександр Сергійович (1877 - 1942) - брат М. С. Грушевського, історик, проф. Київського у-ту. голова історично-географічної комісії ВУАН, дійсний член Археологічної комісії ВУАН; у 1937 р. засланий; див.: Пиріг Р. Рідний брат Михайла Грушевського // 3 архівів ВУЧК, ГПУ, НКВД, КГБ. - 1994. - № 1. - С.

3. Василенко Микола Прокопович (1866 - 1935) - український історик, правник, громадський і політичний діяч, проф., академік ВУАН.

4. Левицький Орест Іванович (1849 - 1922) - український історик, академік ВУАН. (з 1918), учень В. Б. Антоновича.

5. Петров Микола Іванович (1840 - 1921) - історик, етнограф, літературознавець, проф. Київської духовної академії, з 1919 р. - дійсний член ВУАН, організатор і директор Церковно-археологічного музею Київської духовної академії.

6. Науменко Володимир Павлович (1852 - 1919) - історик, педагог, громадський діяч, політик, редактор часопису "Киевская старина" (1893 - 1906), часопису "Україна". В уряді гетьмана П. Скоропадського був міністром освіти.

7. Лучицький Іван Васильович (1845 - 1918) - історик, політичний діяч (кадет), проф. Київського у-ту (з 1877), депутат III Державної думи. Найбільшу популярність здобували його дослідження з аграрної історії Франції напередодні буржуазної революції кінця XVIII ст.

8. Яворський Матвій Іванович (1885 - 1937) - історик, академік (з 1929) і АН Білорусії. 3.11.1937 р. розстріляний, у 1989 р. реабілітований.

9. Багалій Д. І., див. прим. № 1 до листа № 183.

9а. Рубач (Рубанович) Михайло Абрамович (1899 - 1980) - історик, архівіст, археограф, зав. кафедрою в ін-ті марксизму-ленізму (Харків); 1929 - 1932 рр. - директор ін-ту історії партії при ЦК КП(б)У; редактор журн. "Літопис революції" (1923 - 1924). За сумісництвом працював зав. Центральним архівним управлінням УСРР (1925 - поч. 1931).

10. Можливо Іванов Євген Михайлович (1873 - 1929) - історик, архівіст, з лист. 1901 р. - член Харківського історико-філологічного т-ва; з 16.11. 1899 р. - архіваріус архіву Харківського у-ту; з 1897 р. - архіваріус історичного архіву Харківського історико-філологічного т-ва; з 1925 р. - дійсний член кафедри історії української культури ім. Д. Багалія.

10а. Покровський М. М. (1868 - 1932) - історик, академік (з 1929 р.).

11. Слабченко Михайло Єлисейович (1882 - 1952) - історик, архівіст, археограф, педагог, завідував Одеською секцією Харківської науково-дослідної кафедри історії української культури, дійсний член ВУАН (з 1929), автор монументальної серії монографій під назвою "Організація господарства України від Хмельниччини до світової війни".

12. Гладкий І. М., див. прим. № 2 до листа № 158.

13. Д. І. Яворницький листувався з онуками кошового Й. М. Гладкого - П. В. Гладким та С. Гладким. Останній передав до музею ім. О. М. Поля шаблю та документи Й. М. Гладкого.

14. Див.: Яворницький Дмитро. Кошовий отаман Осип Михайлович Гладкий: (Матеріали до біографії) // Ювілейний збірник акад. М. С. Грушевському. - К., 1927. - С. 295 - 305; та окрема відбитка.

15. "Киевская старина" - перший український історичний журнал (1882 - 1906). Й. М. Гладкому прис. публ.: Василенко Н. Из народных воспоминаний об О. М. Гладком и возвратившихся с ним запорожцах // КС. - 1885. - Т. 12. - С. 345 - 349.

16. "Русская старина" - історико-літературний щомісячник ліберального напрямку, виходив у 1870 - 1918 рр. Засновник і редактор М. І. Семевський (брат народника та історика В. І. Семевського). Див.: Гладкий В. О. Осип Михайлович Гладкий: копше-

вой атаман Задунайской Сечи. 1789 - 1866 // РС. - 1881. - № 2. - С. 381 - 391.

17. "Нива" - російський щомісячний ілюстрований журнал для сімейного читання, виходив в Петербурзі у 1870 - 1918 рр. у видавництві А. Ф. Маркса.

№ 256.

1. Йдеться про наступні томи вид.: Яворницький Д. І. Словник української мови. Т. І. А-К. - Катеринослав: Слово, 1920. - IV, 412 с. На жаль, окрім першого тому, більше публікацій цього словника не було і частина матеріалу була втрачена.

№ 259.

1. Сластѣн О. Г., див. біограф. покажчик.

№ 260.

1. Кучугура-Кучеренко Іван Йович (1878 - 1943) - видатний український кобзар, народний артист України (з 1925).

№ 263.

1. Наприкінці 1895 р. - на початку 1896 р. Д. І. Яворницький склав 4 магістерських екзамени у Варшавському у-ті, а магістерську дисертацію захистив у квітні 1901 р. у Казанському у-ті.

2. Антонович В. Б. (1834 - 1908) - видатний український історик, археолог, етнограф, археограф, проф. Київського у-ту, фундатор наукової школи істориків.

№ 264.

1. "Киевлянин" - реакційно-монархічна газета, виходила у Києві в 1864 - 1919 рр. й відбивала інтереси російських поміщиків в Україні. Заснована істориком В. Я. Пульгіним, з 1878 р. - редактором був професор-економіст Київського у-ту Д. Піхно.

2. Мається на увазі: Яворницький Д. І. Село Красилівка, Черниговской губ. //Новости и биржевая газета. - 1896. - 15 июля.- № 193. - С. 3.

3. Сластѣн О. Г., див. біограф. покажчик.

№ 265.

1. Мається на увазі 3-й том "Історини запорожских козаков" (ймовірно в рукопису), який побачив світ у 1897 р.

2. Антонович В. Б.

3. Голубовський П., див. прим. № 2 до листа № 70.

4. Іконніков Володимир Степанович (1841 - 1923) - український історик, джерелознавець, історіограф, бібліограф, проф. Київського у-ту св. Володимира, академік ВУАН.

№ 269.

1. Строменко В. І., див. біограф. покажчик.

2. Канкрін Іван Вікторович - граф, предводитель дворянства Олександрівського пов. Катеринославської губ. (1886 - 1905), в маєтку котрого у с. Веселе Д. І. Яворницький провадив археологічні дослідження.

№ 271.

1. Уварова П. С.

№ 272.

1. Йдеться про екскурсію Російського військово-історичного т-ва на дніпрові пороги.

№ 275.

1. Лебедев Микола Йосипович (1863 - 1931) - російський геолог, з 1903 р. - проф. Катеринославського гірничого ін-ту, автор праць з палеонтології і стратиграфії Донецького басейну.

2. Рубін Павло Германович (1874 - 1960) - металург, у 1900 - 1931 рр. - викладач (з 1906 - проф.) Катеринославського гірничого ін-ту; з 1932 р. - у високих школах Росії; з 1959 р. - зав. кафедрою металургії Харківського інженерно-економічного ін-ту. Основні праці з питань виробництва коксу, доменного виробництва тощо.

№ 276.

1. Алексеев Г. П., див. біограф. покажчик.

№ 279.

1. Масься на увазі відрядження Д. І. Яворницького в Середню Азію чиновником з особливих доручень при туркестанському генерал-губернаторові для історико-топографічного вивчення краю.

№ 280.

1. Йдеться про оформлення відрядження Д. І. Яворницького в Середню Азію.
2. Саладиллов (Салодиллов) Петро Матвійович - полковник Генерального штабу, високий урядовець Міністерства внутрішніх справ, активний діяч української громади в Петербурзі 1890 – кін. 1900-х рр.; один із засновників Товариства ім. Т. Шевченка; кум Д. І. Яворницького.
3. Васильківський С. І., див. прим. № 2 до листа № 130.
4. Котельніков Василь Григорович - вплидова особа в Міністерстві фінансів, петербурзький громадський діяч, чоловік К. С. Кисель - доньки А. Я. Кисель-Костомарової (дружини М. І. Костомарова), від першого шлюбу. В.Г.Котельніков близько стояв до української громади в Петербурзі.

№ 281.

1. Мордовцев (Мордовець) Д. А., див. прим. № 10 до листа № 48.
2. Масься на увазі майбуття викладацька діяльність Д. І. Яворницького в у-ті.

№ 282.

1. Йдеться про смерть Г. П. Алексеева; див. біограф. покажчик.
2. Алексеева А. П., див. прим. № 3 до листа № 22.
3. Алексеева В. Г., див. прим. № 1 до листа № 19.
4. Урусов М. П., див. прим. № 2 до листа № 19.

№ 285.

1. Чортотлицька Січ проіснувала з 1652 р. до 1709 р., коли була зруйнована російськими військами під орудою полковників П. Яковлєва та Г. Галагана. Чортотлицька Січ розташовувалася біля гирла р. Чортотлика з правого боку Дніпра нижче Микитинового Рогу.
2. Базавлуцька Січ існувала у 1593 - 1638 рр. на р. Базавлук.
3. Лассота (Ляссота) Е. (1550 - 1616) - австрійський амбасадор, 1594 р. відвідав Запорозьку Січ, автор "Дневника Эриха Ляссоты из Стеблау", що містить інформацію про запорозьких козаків і був опублікований у книзі: "Мемуары, относящиеся к истории Южной Руси" (К., 1890. - Вып. I).
4. Скальковский А. О., див. прим. № 3 до листа № 235.

№ 289.

1. Гладкий Й. М., див. прим. № 2 до листа № 158.

№ 290.

1. Нікольський Олександр Михайлович (1858 – 1942) - професор-зоолог, академік АН УРСР (з 1919); у 1903 - 1920 рр. - проф. Харківського у-ту; 1921 - 1926 рр. - проф. Харківського медичного ін-ту, 1921 - 1931 рр. - зав. наук.-досл. кафедр. зоології Харківського ІНО.

№ 292.

1. Бродницький С. А., див. біограф. покажчик.

№ 295.

1. Гегело В. П., див. біограф. покажчик.
2. Силантьєв А.О. (1868 - 1918) - російський зоолог, проф. Петербурзького лісного ін-ту.
3. Яковлев Микола Миколайович (1870 - 1966) - радянський геолог і палеонтолог, член-кор. АН СРСР (1921), проф. Петербурзького гірничого ін-ту (1900 - 1930) і зав. кафедрою палеонтології.
4. Таліс Валерій Іванович (1872 - 1932) - ботанік, з 1919 р. - проф. Петровської сільськогосподарчої академії (Москва).
5. Романченко Трохим Миколайович (1880 - 1930) - письменник, поет, 7 років працював хранителем Катеринославського музею ім. О. М. Поля.

№ 296.

1. Ймовірно йдеться про статтю: Эварницкий Д. И. Археологические раскопки. 1. Раскопка кургана "Мухина гора". 2. Раскопка Кургана в д. Вороной // КС. - 1885. - № 8. - С. 707 - 727.
2. Анучин Дмитро Миколайович (1843 - 1923) - російський антрополог, географ, етнограф і археолог, проф. Московського у-ту (з 1884), академік (1896), секретар Московського археологічного т-ва; див.: *Карпов Г. В.* Путь ученого. - М., 1958.
3. Адвокат був потрібен Д. І. Яворницькому у справі розводу з першою дружиною В. П. Кокіною.

№ 297.

1. Д. І. Яворницький влаштувався викладачем історії та літератури в Миколаївському сирітському ін-ті шляхетних дівчиць та ін. учбових закладах Петербурга.
2. Орспніков Олексій Васильович (1855 - 1933) - російський нумізмат, член-кор. АН СРСР (з 1928). Все життя працював в історичному музеї в Москві (з 1883). Див.: *Арциховский А.В.* Памяти А. В. Орспникова // Нумизматический сборник. - М., 1955. - Ч. I. - С. 13 - 20.
3. Ключевський Василь Йосипович (1841 - 1911) - російський історик, проф. Московського у-ту (з 1882), академік (з 1900), почесний академік (з 1908). Див.: *Нечкина М. В.* Василий Осипович Ключевский: История жизни и творчества. - М., 1974.
4. Мається на увазі VI археологічний з'їзд в Одесі у 1884 р.
5. Сизов Володимир Ілліч (1840 - 1904) - російський археолог, член Московського археологічного т-ва, один із засновників історичного музею в Москві, з 1881 р. й до кінця життя - його учений секретар.

№ 298.

1. Усов Сергій Олексійович (1827 - 1886) - російський зоолог, з 1868 р. - проф. Московського у-ту, член Московського археологічного т-ва. Див.: *Мензбир М.* Сергей Алексеевич Усов. - М., 1887.
2. Йдеться про вид.: Эварницкий Д. И. Археологические раскопки. - К., 1885.

№ 299.

1. Васильківський С. І., див. прим. № 2 до листа № 130.
2. Александров В. С. (1825 - 1893) - український поет, драматург, перекладач, за фахом - лікар.

№ 300.

1. Ця колекція експонувалася на VI археологічному з'їзді в Одесі. (1884).

№ 301.

1. На дослідження М. Дубецького Д. І. Яворнєтський посилається у 2-му томі “Історії запорозьких козаків”, в розділі, присв. битві на Жовтих Водах (див.: Яворницький Д. І. Історія запорозьких козаків. - К., 1990. - Т. 2. - С. 475).
2. Битва на Жовтих Водах (1648) була однією з центральних подій Національно-визвольної війни українського народу під керівництвом Б. Хмельницького.
3. Алексеев Г. П., див. біограф. покажчик.

№ 302.

1. Барабаш Іван (р. н. невід. - 1648) - осавул реєстрового козацького війська, був відправлений урядом на придушення повстання під орудою Б. Хмельницького під Жовті Води, але повсталі козаки біля Кам'яного Затону скарали його і перейшли до табору повстанців.
3. Величко Самійло Васильович (1670 - бл. 1728) - український козацько-старшинський літописець, канцелярист Генеральної військової канцелярії, автор чотиритомної “Летописи событий в Юго-Западной России в XVII веке” (К., 1848 - 1864. - Т. 1 - 4).

№ 303.

1. Кокін Сергій Петрович - рідний брат першої дружини Д. І. Яворницького - Варвари Петрівни Кокіної.

№ 306.

1. Урусов М. П., див. прим. № 2 до листа № 19. Був затверджений губернським предводителем дворянства.
2. Бродський Ераст Костянтинович - верхньодніпровський повітовий предводитель дворянства, власник маєтку Ерастівка, де вів зразкове господарство; підприємець, громадський діяч, меценат.

№ 307.

1. Кропивницький Марко Лукич (1840 - 1910) - український драматичний актор, режисер, композитор, “Батько українського театру”.

№ 315.

1. Йдеться про подорож Д. І. Яворницького на Близький Схід.

№ 318.

1. Родзянко М. В., голова катеринославської губернської земської управи.

№ 335.

1. Мається на увазі Петровський полтавський кадетський корпус, директором якого був О. П. Потоцький.

№ 338.

1. Мається на увазі науково-дослідна експедиція на Дніпрелістані, якою керував Д. І. Яворницький (1927 - 1932).
2. Гамченко Сергій Спиридонович (1860 - 1934) - родом з Волині, археолог, працював в Києво-Печерському заповіднику, віце-президент Всеукраїнського археологічного комітету.

№ 340.

1. Помилка, треба: “Грушевського”; див. прим. № 4 до листа № 216.
2. Ймовірно мається на увазі “Історія Малої Росії” (1822) історика і археографа Д. М. Бантіша-Каменського (1788 - 1850).
3. Багалій Д. І., прим. № 1 до листа № 183.

№ 343.

1. Гонта Іван, див. прим. № 2 до листа № 216.
2. Залізняк Максим, див. прим. № 1 до листа № 216.
3. Сумцов Микола Федорович (1854 - 1922) - український етнограф, фольклорист, історик, літературознавець, громадський діяч, проф. Харківського у-ту, академік УАН (з 1919).

№ 346.

1. Мається на увазі настінний розпис в будинку Д. І. Яворницького, зроблений живописцем М. І. Струнниковим.

№ 350.

1. Йдеться про будівництво нового приміщення для музею ім. О. М. Поля, що розпочалося ще у 1912 р. й було припинено в зв'язку з 1-ою світовою війною.
2. Маються на увазі розкопки науково-дослідної експедиції під керівництвом Д. І. Яворницького на Дніпробуді.

№ 351.

1. Пархоменко Володимир Олександрович (1880 - 1942) - український історик, дослідник давньої історії України, проф. Київського ІНО, з 1926 р. працював у Дніпропетровському ІНО, керував семінаром з історії України, брав участь в роботі Дніпропетровського наукового т-ва при ВУАН, у 1927 р. очолив це т-во. У 1930 р. був засуджений на 10 років таборів; 1933 р., як інваліда, його достроково звільнено. Останні роки жив і працював в Ленінграді, де й помер. Про нього див.: Портнов А. Володимир Пархоменко: дослідник ранньої історії Русі. – Львів, 2003.
2. Кропивницький М. А., див. прим. № 1 до лист № 307.

№ 354.

1. Струков Ананій Петрович - один з найзаможніших і впливовіших поміщиків Катеринославщини, предводитель дворянства Катеринославської губ. (1865 - 1874), генерал-майор, член Державної ради.
2. Васильківський С. І., див. прим. № 2 до листа № 130.
3. Олеховський Михайло Олександрович - завідуючий природничо-історичного музею Полтавського губернського земства.

№ 355.

1. Сірко Іван Дмитрович (? - 1680) - кошовий отаман Війська Запорозького Низового, у 1660-70-х рр. кілька разів був кошовим отаманом, похований біля Чортомлицької Січі (тепер с. Капулівка Нікопольського р-ну Дніпропетровської обл.).

№ 361.

1. Йдеться про купівлю могили кошового І. Д. Сірка, яка знаходилася на землі селянки Мазасвої (Мазай).

№ 366.

1. Мається на увазі XIII археологічний з'їзд, що відбувся у серпні 1905 р. в Катеринославі.
2. У 1927 - 1932 рр. Д. І. Яворницький очолював науково-дослідну експедицію на Дніпробуді.
3. XII археологічний з'їзд у Харкові відбувся 1902 р.
4. Антонович В. Б., див. прим. № 2 до листа № 263.
5. Самоквасов Дмитро Якович (1843 - 1911) - російський археолог, історик, архівіст, проф. Варшавського (з 1877) та Московського (з 1894) у-тів.

№ 367.

1. Ернс Федір /Теодор-Ріхард/ Лодовігович (1891 - 1942) - український мистецтвознавець, музеєзнавець; був репресований.
2. Музей-садиба в Качанівці Чернігівської губ. - мастку відомої родини українських колекціонерів й меценатів Тарновських. В. В. Тарновський - приятель Д. І. Яворницького; див. біограф. показчик.

№ 370.

1. Лебідь Максим Максимович (1889 - 1939) - український письменник і громадський діяч, наприкінці 1920-х рр. - директор Будинку літераторів ім. М. В. Блакитного (м. Харків). Після 1933 р. арештовано і заслано до концтабору в Чібію (Ухта). У 1939 р. розстріляний. Реабілітовано посмертно.

№ 374.

1. Ескіз “Козаки одбивають у кримців ясир” - перша картина, яку М. Самокиш писав на замовлення Д. І. Яворницького для Дніпропетровського історичного музею (1929 - 1930).
2. М. В. Самокиш був у гостях у Д. І. Яворницького в жовтні 1930 р.

№ 375.

1. “Бунт на Січі” - друга картина, яку М. С. Самокиш писав на замовлення Д. І. Яворницького для Дніпропетровського історичного музею (1930 - 1932).

№ 376.

1. “Штурм турецької галери козацькими чайками” М. С. Самокиш писав на замовлення Д. І. Яворницького для Дніпропетровського історичного музею (1931).

№ 381.

1. Якимюк Дмитро Іванович - студент-медик, деякий час жив у Д. І. Яворницького, дружив з М. Костоком (названим сином Д. І. Яворницького); 1937 р. Д. І. Якимюк був заарештований.

№ 382.

1. Д. І. Яворницький запрошував Ф. М. Сап'яна взяти участь у науково-дослідній експедиції на Дніпробуді.
2. Сокіл Василь (1905 р. н.) - український письменник і журналіст, родом з с. Гусарки Запорізької обл., член спілки письменників “Слово” - організації українських літераторів у країнах діаспори.

№ 384.

1. Маються на увазі пам'ятки кам'яної скульптури кочових народів на території Дніпропетровщини.
- № 385.
1. Гамченко С. С., див. прим. № 2 до листа № 338.
 2. Смолічев Петро Іванович (1891 - 19..?) - археолог, учасник експедиції на Дніпрельстані, співробітник Чернігівського музею.
 3. Добровольський Аркадій Вікторович (1885 - 1956) - археолог, родом з Херсонщини, випускник Одеського у-ту, почав археологічні дослідження під керівництвом проф. Е. Р. Штерна. З 1914 р. працював в Херсонському музеї, співробітничав у Дніпропетровському, Одеському, Полтавському музеях, один з провідних учасників науково-дослідної експедиції на Дніпробуді.
 4. Мартенс Генріх Генріхович - асистент науково-дослідної експедиції на Дніпробуді.

5. Грінченко Володимир Автономович (1900 - 1948) - археолог, красзнавець, родом з Полтавщини, 1925 р. вступив до Катеринославського ІНО і працював у Катеринославському історико-археологічному музеї; брав участь у науково-дослідній експедиції на Дніпробуді.

№ 386.

1. Смоличев П. І.
2. Козар Павло Антонович (1894 - 1944) - археолог, історик, публіцист, педагог; родом з Дніпропетровщини, закінчив Дніпропетровський ІНО (1926), у 1925 - 1931 рр. завідував історико-археологічним відділом Дніпропетровського історично-археологічного музею, брав активну участь у науково-дослідній експедиції на Дніпробуді.
3. Матвієвський Павло Євменович (1904 - 1987) - історик, співробітник Дніпропетровського історичного музею; див. біограф. покажчик.
4. Мартенс Г. Г., див. прим. № 4 до листа № 385.
5. Смоличев П. І.
6. Пархоменко В. О., див. прим. № 1 до листа № 351.
7. Ймовірно Рудинський Михайло Якович (1887 - 1958) - археолог, історик, науковий діяч, працював у Полтавському музеї (з кінця 1922 до поч. 1924 р. його директором), в кабінеті антропології ім. Ф. Вовка (Київ), був членом Всеукраїнського археологічного комітету при ВУАН (з 1924), вченим секретарем президії цього комітету; у 1930 - 1932 рр. - проф. Українського ін-ту матеріальної культури.

№ 387.

1. Матвієвський П. О., див. прим. № 3 до листа № 386.
2. Голомозий - Грінченко В. А., див. прим. № 5 до листа № 385.
3. Похилевич Дмитро Леонідович (1897 - 1974) - український історик, проф., засл. діяч науки УРСР.
4. Грінченко В. А.
5. Багалій Д. І., див. прим. № 1 до листа № 183.
6. Матвієвський П. С.
7. Сап'ян Ф. М.

№ 392.

1. Козар П. А., див. прим. № 2 до листа № 386.

№ 394.

1. райвик - райвиконком.

№ 395.

1. Грінченко Б. Д., див. прим. № 1 до листа № 75. Тут йдеться про "Словарь української мови" (К., 1907 - 1909. - Т. 1 - 4), який містить 68000 слів.

№ 396.

1. Гамченко С. С., див. прим. № 2 до листа № 338.

№ 399.

1. Козар П. А., див. прим. № 2 до листа № 386.

№ 403.

1. Струкови (Стрюкови) - відомий дворянський рід на Катеринославщині, представники якого брали активну участь в культурно-громадському житті краю та посідали чільні посади в органах місцевого управління. с Вище-Тарасівка - маєток Струкових.

№ 407.

1. Садовий Юхим Платонович (1897 - ?) - науковий секретар Дніпропетровського історичного музею (1927 - 1933), репресований, звільнений у 1950-ті рр.

№ 408.

1. Струков А. П., див. прим. № 1 до листа № 354.

№ 409.

1. На цей час Д. І. Яворницький був вже усунутий з музею й тому не одержав попереднього листа М. К. Сергієва.

2. Квітка-Основ'яненко Григорій Федорович (1778 - 1834) - український письменник.

3. Куліш Пантелеймон Олександрович (1819 - 1897) - український письменник, історик, етнограф, критик, перекладач, публіцист і громадський діяч.

№ 410.

1. Мається на увазі усунення Д. І. Яворницького з музею.

2. Йдеться про вид.: Яворницький Д. І. Словник української мови. Т. І. - А-К. Катеринослав: Слово, 1920.- IV, 412 с.

3. Див. прим. № 1 до листа 395.

№ 411.

1. Ніковський Андрій Васильович (1885 - 1942; псевдонім - А. Василько) - літературознавець, журналіст, громадський діяч, редактор газети "Рада"(1915) та газети "Нова рада" (1917 - 1919), товариш голови Центральної Ради, голова Українського Національного Союзу, міністр закордонних справ в уряді УНР на еміграції. Повернувшись на Україну (1924) працював у Комісії словника живої української мови та в історико-філологічному від. ВУАН. Репресований, загинув в ув'язненні. Автор "Словника Українсько-Російського" (1927).

№ 413

1. Яворницька Серафима Дмитрівна (1879 - 1943) - дружина Д. І. Яворницького.

2. Грінченко Б. Д. див. прим. № 1 до листа № 75.

№ 423.

1. Ця книга вперше побачила світ у 1989 р., див.: Яворницький Д. І. История города Екатеринослава. - Днепропетровск: Промінь, 1989. - 197 с.

2. Панч Петро (справж. ім'я: Панченко Петро Йосипович; 1891 - 1978) - український письменник.

3. Сосюра Володимир Миколайович (1898 - 1965) - український поет.

№ 426.

1. Хатаєвич Мендель (1892 - 1939) - партійний діяч в УССР; з 1932 р. - секретар ЦК КП(б)У і Дніпропетровського обкому КП(б)У, з 1937 р. - наступник П. Постішева на посту другого секретаря ЦК КП(б)У. За сжовщини розстріляний.

2. Єжов Микола (1895 - 1939?) - російський більшовицький діяч, 1936 - 1938 рр. народний комісар внутрішніх справ (НКВД), ліквідований Сталіним. З ім'ям Єжова пов'язаний період масового терору, т. зв. "сжовщини" (1937-1938).

№ 442.

1. Козар П. А., див. прим. № 2 до листа № 386.

№ 449.

1. Кашенко Андріан Феофанович (1858 - 1921) - український письменник, видавець з Катеринославщини, починаючи з 1883 р. друкував народні легенди, перекази, казки, оброблені ним; автор книг з історії козаччини і Запорозжя; засновник

видавництва А. Кащенко у Катеринославі.

№ 450.

1. Котляревський Іван Петрович (1769 - 1838) - видатний український письменник, поет, драматург.
2. "Полтавщина" - полтавська газета, в якій була вміщена стаття Єв. Сердюка про музей ім. І. П. Котляревського. Фрагмент газети з цією статтею Єв. Сердюк надіслав Д. І. Яворницькому.

№ 451.

1. Катеринославське наукове т-во було засноване у 1901 р.
2. Солоний (псевдонім – "Петро Южний") - катеринославський письменник, журналіст, співробітник збірника "Старый и новый Екатеринослав", секретар редакції часопису "Вестник Юга" (Катеринослав).
3. "Приднепровский край" - щоденна науково-літературна, політична та економічна газета, видавалася в Катеринославі у 1898 - 1919 рр. Видавець - М. С. Кошилов, 1-й редактор - В. В. Святловський (1898 - 1901).
4. "Вестник Юга" - літературна і політична щоденна газета, видавалася в Катеринославі у 1902 - 1905 рр. Редактори-видавці: О. М. Захаренко, О. Й. Цеткін.
5. "Екатеринославский листок" - газета місцевого громадського життя, виходила у Катеринославі 2 рази і 3 рази на тиждень у 1882 - 1884 рр. Редактор-видавець А. К. Беляєв. З № 17 за 1884 р. газета виходила під назвою "Днепр".

№ 454.

1. Антонович В. Б., див. прим. № 2 до листа № 263.
2. Див. прим. № 3 до листа № 176.
3. Брат Г. А. Скадовського - Скадовський Микола Львович (1846 - 1892) - український живописець, проф.. Про нього див.: *Ратнер І., Чуприна В.* Живописець Микола Скадовський // *Наддніпрянська правда.* /Херсон/. - 1968. -8 лют.

№ 455.

1. Мається на увазі Одеське відділення Імператорського Російського військово-історичного т-ва.

№ 456.

1. Поль О.М., див. біограф. покажчик.
2. Йдеться про книгу Д. І. Яворницького "Запорожье в остатках старины и преданиях народа", що побачила світ в Петербурзі у 1888 р.

№ 457.

1. Стасов Володимир Васильович (1824 - 1906) - російський художній і музичний критик, історик мистецтва.
2. Солнцев Федір Григорович (1801 - 1892) - живописець і археолог, автор 6-томової праці "Древности Российского государства" (1846 - 1853). Про нього див. : *Салнцев Ф. Г.* Моя жизнь и художественно-археологические труды // РС. - 1876. - № 1 - 3, 5,6.
3. Прохоров Олександр Васильович - консерватор "Християнського музею" в АМ в Петербурзі, син відомого Василя Прохорова.

№ 458.

1. Тарновський В. В., див. прим. № 4 до листа № 135.

№ 459.

1. Поль О. М., див. біограф. покажчик.
2. Слова з думи про Самійла Кінку.

3. Стороженко Олексій Петрович (1805 - 1874) - український письменник, походив з козацького роду, друкувався у “Северной пчеле”, “Библиотеке для чтения”.
4. Левченко Петро Олексійович (1856 - 1917) - український живописець-пейзажист і рисувальник; у 1878 - 1883 рр. навчався у Петербурзькій АМ; з 1886 р. - викладав у Харківській рисувальній школі М. Расвської-Іванової.
5. Костомаров М. І., див. прим. № 1 до листа № 131.

№ 460.

1. Ймовірно йдеться про розвідку Д. І. Яворницького “Число и порядок Запорожских Сечей” (КС. - 1884).

№ 467.

1. Балашов Василь Степанович (1848 - ?) - петербурзький видавець, колекціонер; брав участь у заснуванні Товариства ім. Т. Шевченка і був його дійсним членом.
2. Красилівка - село Козелецького р-ну Чернігівської обл.
3. Алексеев Г. П., див. біограф. покажчик.

№ 468.

1. Міхєєв Федір Іванович (1842 - ?) - колезький асесор, власник мастку в с. Богодар Олександрівського пов. Катеринославської губ., де неодноразово перебував Д. І. Яворницький. 1903 р. переїхав до Харкова. Запроваджував прогресивні форми господарювання.

№ 469.

1. Масться на увазі 1-й том книги Д. І. Яворницького “История запорожских козаков”, що побачив світ у 1892 р. в Петербурзі.
2. Рігельман Олександр Іванович (1720 - 1789) - історик, військовий інженер, топограф, генерал-майор російської армії, у 1741 - 1743 рр. служив на Запорозжі; автор “Летописного повествования о Малой России и ее народе и козаках вообще” (М., 1847).

№ 470.

1. Садовський (справжнє ім'я - Тобілевич) Микола Карпович (1856 - 1933) - український актор, режисер, громадський діяч, корифей українського театру, брат І. Карпенка-Карого, П. Саксаганського, М. Садовської-Барілотті.
2. Заньковецька (Адамовська) Марія Костянтинівна (1854 - 1934) - видатна українська драматична артистка, громадська діячка, працювала в трупах корифеїв українського театру, народна артистка Республіки (з 1923).
3. Кропивницький М. А., див. прим. № 1 до листа № 307.
4. Шпажінський Іполіт Васильович (1844/1848 - 1917; літ. псевдонім - Іван Везовський) - український драматург, автор драм і комедій.

№ 471.

1. Балашов В. С., див. прим. № 1 до листа № 467.
2. Скороходов І. М. - петербурзький видавець; в його друкарні були надруковані 1-й (1892) і 2-й (1895) томи “Истории запорожских козаков” Д. І. Яворницького.
3. Масться на увазі 1-й том книги Д. І. Яворницького “История запорожских козаков”.
4. Масться на увазі книга Д. І. Яворницького “Запорожье в остатках старины и преданиях народа” (СПб.: изд. Л. Ф. Пантелеев; тип. Н. А. Лебедева. 1888).
5. Див.: Еварницький Д. И. Вольности запорожских козаков: Историко-топографический очерк. - СПб.: тип. И. Н. Скорохода, 1890.
6. Саладилів П. М.; див. прим. № 2 до листа № 280.

№ 472.

1. Стасюлевич Михайло Матвійович (1826 - 1911) - доктор історичних наук. проф., засновник у 1886 р. в Петербурзі видавництва М. М. Стасюлевича, видавець журналу "Вестник Европы", редагував цей журнал у 1866 -1908 рр.
2. Рігельман О. І., див. прим. № 2 до листа № 469.
3. Тарловський Кирило Миколайович (Тарах-Тарловський) - прізвисько "Дикий піп" - запорозький священик, фундатор багатьох церков на Запорозжі; про нього див.: *Яворницький А. І.* Історія запорозьких козаків. - К., 1990. -Т. І. - С. 308 - 312.
4. Див. прим. № 3 до листа № 176.

№ 473.

1. Скальковський А. О., див. прим. № 3 до листа № 235. Тут ймовірно йдеться про його книгу: "История Новой Сечи или последнего Коша Запорожского" (тг. I - III; 1840, 2-е вид. - 1846; 3-є вид. 1885 - 1886).
2. Йдеться про видання: Ілюстрований Кобзарь Т. Г. Шевченко. Гайдамаки / Издание, иллюстрированное художником А. Г. Сластеном; к малорусскому тексту приложен перевод Н. В. Гербеля.- СПб. ; тип. А. С. Суворина, 1886. Д. І. Яворницький написав передмову до поеми Т. Шевченка «Гайдамаки» до цього видання.

№ 473а.

1. Комстадіус М. М. , див. прим. № 1 до листа № 7.

№ 475.

1. Йдеться про книгу: Эварницкий Д. И. История запорожских козак. - СПб., тип. И. Н. Скороходова, 1892.- Т. І. – VII. 542 с. У книзі вміщено 22 малюнки.
2. Д. І. Яворницький виїжджав до Середньої Азії (Ташкент, Самарканда) на 3 роки чиновником з особливих доручень при туркестанському генерал-губернаторі.
3. 2-й том "Історії запорозьких козаків" Д. І. Яворницького побачив світ у 1895 р.

№ 476.

1. Цвітковський Ю. Ю., див. прим. № 3 до листа № 48.
2. Береншгам О. - співробітник бібліотеки АМ у Петербурзі.

№ 477.

1. Глоба Михайло Васильович (1859 - ?) - український і російський живописець, директор Строгановського училища в Москві, однокурсник О. Г. Сластіона по АМ.
2. Строгановське училище в Москві (Строгановське центральне художньо-промислове училище), засноване 1825 р. графом С. Г. Строгановим. З 1843 р. - державний учбовий заклад.

№ 478.

1. Біліловський Кесар Олександрович (1859 - 1934) - український поет, видавець, громадський діяч.
2. "Складка" - літературний альманах, вийшло 4 книги (1887, 1893, 1896 рр. - у Харкові, 1897 р. - у Петербурзі), видавець і редактор двох перших - В. С. Александров, наступних - К. О. Біліловський.

№ 479.

1. Ймовірно мається на увазі стаття: Эварницкий Д. И. По низовьям Днепра: (Из путевых записок южнорусского археолога) // Новости и биржевая газета.-1896.-26 авг.- № 235. - С. 2.

№ 480.

1. Штиглиць - барон, належав до відомого на півдні України роду Штиглиців -

банкiрів та купців, засновниками якого в Україні були: Людвиг (Любим) Іванович Штиглиць (1777 - 1842) - придворний банкір та його брат Микола Іванович Штиглиць (? - 1820) - власник торговельного будинку.

2. Лемешівка - село Городнянського р-ну Чернівецької обл. Перша письмова згадка відноситься до 1552 р.

3. Сластiон М. Г., див. бiограф. показчик.

4. Таль Софія Миколаївна (уроджена Синельнікова; у першому шлюбі - Комстадіус; 1842-?) - графиня, меценатка, колекціонерка, добра знайома Д. І. Яворницького.

№ 481.

1. Йдеться про вітальний лист Д. І. Яворницького на ювілей Д. А. Мордовця, що був опублікований; див.: /Еварницький Д./ Лист Д. А. Мордовцю, виголошений на ювілейному святі в Петербурзі /Подав Ц. Білало // Зоря.[Львів]. 1897. - № 2. - С. 25.

2. Мордовець Д. А., див. прим. № 10 до листа № 48.

3. Короленко Володимир Галактіонович (1853 - 1921) - письменник, публіцист, громадський діяч.

4. Лесевич Володимир Вікторович (1837 - 1905) - філософ-позитивіст, був засланий до Сибіру.

5. Кропивницький М. А., див. прим. № 1 до листа № 307.

№ 482.

1. Залізник Максим, див. прим. № 1 до листа № 216.

2. Галька - старша донька О. Г. Сластiона.

3. Беренштам О., див. прим. № 2 до листа № 476.

№ 483.

1. Салоділов П. М., див. прим. № 2 до листа № 280.

2. Ковалевський М. М., див. бiограф. показчик.

№ 487.

1. Бабкін П. І. - власник друкарні в Петербурзі, в якій було надруковано 3-й том «Истории запорожских козаков» Д. І. Яворницького.

2. Рашков Яків Семенович - власник друкарні в Петербурзі.

3. Див.: Еварницький Д. И. История запорожских козаков. 1686 - 1734. Т. 3. - СПб.: тип. П. И. Бабкина, 1897. - I, IV, 646 с.

4. «Ожно-русская старина» - першочергова назва етнографічного збірка «Старина украинская», що його видав О. Г. Сластiон у 1895 р. Але під час весняної повені весь наклад цього видання загинув. У О. Г. Сластiона залишився лише один авторський примірник, який він у 1930 р. передав в Харківський музей образотворчого мистецтва.

5. «Козаки і море» - романтична поема Д. А. Мордовця на тему історичного минулого України.

6. Глоба М. В., див. прим. № 1 до листа № 477.

7. В Московському у-ті Д. І. Яворницький викладав історію на посаді приват-доцента з 1897 р. до 1905 р.

8. Антонович В. Б., див. прим. № 2 до листа № 263.

9. Наукове т-во ім. Т. Шевченка (НТШ) у Львові засноване 1892 р. До його складу ввійшли І. Франко, М. Грушевський, В. Гнатюк та ін. НТШ мало три секції: історико-філософську, філологічну, математично-природничо-медичну й видавало «Записки НТШ», «Літературно-науковий вісник», «Зоря» та ін.

10. Кримський Агатангел Юхимович (1871 - 1942) - український сходознавець, славіст, поліглот, письменник, академік ВУАН (з 1919), директор ін-ту мовознавства (1921 - 1929).

11. Грушевський М. С., див. прим. № 4 до листа № 216.

12. Вороний Микола Кіндратович (1871 - 1938) - український поет, театрознавець, перекладач, актор, громадський діяч.

13. Пелехін П. П., див. біограф., показник.

14. Чикаленко Євген Харлампійович (1861 - 1929) - український громадський діяч, публіцист, меценат, видавець української щоденної газети «Рада».

№ 488.

1. Цвітковський Ю. Ю., див. прим. № 3 до листа № 48.

2. Пелехін П. П., див. біограф. показник.

3. Біаловський К. О., див. прим. № 1 до листа № 478.

4. Матяся на увазі поема Д. А. Мордовця (Мордовцева) «Козаки і море».

5. Суворін Олексій Сергійович (1834 - 1912) - російський видавець, журналіст; 1878 р. відкрив у Петербурзі книгарню, згодом - друкарню. 1911 р. організував акціонерне видавництво і торговельне т-во «Новое время».

6. Рігельман О. І., див. прим. № 2 до листа № 469.

7. Матяся на увазі виставка, присвячена XI археологічному з'їзду, що відбувся у Києві 1899 р. Див.: Каталог выставки XI Археологического съезда в Киеве. - К., 1899.

№ 489.

1. Бабкін П. І., див. прим. № 1 до листа № 487.

2. Синельников Олексій Миколайович (1850 - ?) - генерал, дійсний статський радник, нащадок першого катеринославського губернатора І. М. Синельникова. В його мастку Михайлово-Апостолово у 1897 р. Д. І. Яворницький провадив археологічні дослідження.

3. Таль С. М., див. прим. № 4 до листа № 480.

№ 490.

1. 1898 р. у Петербурзі було засноване Т-во ім. Т. Шевченка.

2. Котляревський І. П., див. прим. № 1 до листа № 450.

3. Грушевський М. С., див. прим. № 4 до листа № 216.

4. Ймовірно йдеться про книгу Д. І. Яворницького «По следам запорожцев» (СПб., 1898), яка з березня до вересня 1898 р. знаходилась у цензурі.

5. Гренц - управитель в друкарні П. І. Бабкіна.

6. Йдеться про вид.: Иллюстрированный Кобзарь. Т. Г. Шевченко. Гайдамаки. - СПб., 1886. Передмову до цього видання написав Д. І. Яворницький.

7. Бабкін П. І., див. прим. № 1 до листа № 478.

8. Біаловський К. О., див. прим. № 3 до листа № 488.

№ 491.

1. Див. прим. № 4 до листа № 490.

2. Див. прим. № 5 до листа № 488.

3. «Вітряк» («Максим Вітряк») - таку назву мала спершу повість Д. І. Яворницького «Наша доля - Божа воля», що була надрукована в часопису «Киевская старина» (1901. - № 1 - 4.).

4. Мордовець Д. А., див. прим. № 10 до листа № 48.

Чикаленко Є. Х., див. прим. № 14 до листа № 487.

Грушевський М. С., див. прим. № 4 до листа № 216.

№ 492.

1. Сластіон М. Г., див. біограф. покажчик.
2. Див. прим. № 3 до листа № 491.
3. Котляревський І. П., див. прим. № 1 до листа № 450.
4. Маються на увазі вечори пам'яті Т. Г. Шевченка.

№ 493.

1. Білиловський К. О., див. прим. № 1 до листа № 478.
2. Сластіон М. Г., див. біограф. покажчик.
3. Таль Олександр Якович (1840 - 1911) - генерал-лейтенант, чоловік С. М. Таль.
4. Таль Софія Миколаївна, див. прим. № 4 до листа № 480.
5. Кондратович Ф. - історик, автор твору «Задунайська Сечь» (КС. — 1883.- № 1, 2, 4).

№ 494.

1. Галочка - дочка О. Г. Сластіона.
2. Сластіон М. Г., див. біограф. покажчик.
3. Таль С. М., див. прим. № 4 до листа № 480.
4. Таль О. Я., див. прим. № 3 до листа № 493.
5. Білиловський К. О., див. прим. № 1 до листа № 478.

№ 495.

1. Шевченко Т. Г., див. прим. № 5 до листа № 57.
2. Балавенський Федір Петрович (1865 - 1943) - український скульптор, закінчив Київську рисувальну школу М. Мурашка (1896), у 1903 р. - Петербурзьку АМ (клас В. Беклемішева); викладав у Тбіліському (1905 - 1906) і Київському художніх училищах, Миргородському художньо-керамічному технікумі (1922 - 1930). Серед творів - портрети М. Лисенка, І. Котляревського, а також понад 20 скульптурних портретів Т. Шевченка.

№ 496.

1. Сластіон М. Г., див. біограф. покажчик.
2. Таль С. М., див. прим. № 4 до листа № 480.
3. Балавенський Ф. П., див. прим. № 2 до листа № 495.

№ 497.

1. Забіло /можливо Забіла (Забелло)/ Пармен Петрович (1830 - 1917) - український скульптор.
2. Рспін І. Ю., див. прим. № 3 до листа № 131.
3. Значко-Яворський Мелхиседек (світське ім'я Матвій; бл. 1716 - 1809) - архімандрит, з лубенського козацького роду, вихованець Київської духовної академії, з 1773 р. - ігумен Мотронинського монастиря; сприяв гайдамацькому рухові; після Коліївщини переведений до Переяславського монастиря; згодом був настоятелем монастирів у Києві, Лубнах і на Глухівщині.

№ 498.

1. Бец Володимир Олексійович (1834 - 1894) - медик, анатом, гістолог, антрополог, проф. кафедри анатомії, член-кор. Паризького антропологічного т-ва; прогресивний громадський діяч. Разом з В. Б. Антоновичем видав книгу «Исторические деятели Юго-Западной России» (К., 1885).
2. Красицький Ф. С., див. біограф. покажчик.
3. Балавенський Ф. П., див. прим. № 2 до листа № 495.
4. Мається на увазі 2-е вид. 1-го тому «Історії запорожських козаків» Д. І. Явор-

ницького (М., 1900).

5. Федоровський; можливо мається на увазі Семен Костянтинович Федоровський - харківський приятель Д. І. Яворницького.

№ 499.

1. Мається на увазі Миргородська художньо-промислова школа ім. М. В. Гоголя, що була заснована у 1896 р. й де О. Г. Сласт'юн влаштувався викладачем малювання. У 1922 - 1923 рр. на базі школи засновано керамічний технікум.

2. Алексєєв Г. П., див. біограф. покажчик.

3. Бондаренко Х. Ф., див. прим. № 6 до листа № 135.

№ 500.

1. Глоба М. В., див. прим. № 1 до листа № 477.

№ 501.

1. «Киевская старина», див. прим. № 3 до листа № 176.

2. Масленников - директор Миргородської художньо-промислової школи.

3. Антонович В. Б., див. прим. № 2 до листа № 263.

4. Саладилів П. М., див. прим. № 2 до листа № 280.

5. Костомаров М. І., див. прим. № 1 до листа № 131.

6. Мазепа І. С., див. прим. № 1 до листа № 106.

№ 502.

1. Сорочинська церква. - У 1732 р. за наказом гетьмана Данила Апостола в Сорочинцях збудовано місцевими майстрами кам'яну Преображенську церкву, в якій він, на той час гетьман Лівобережної України (1727 - 1734), через 2 роки і був похований. Церква збудована у стилі бароко, оздоблена зовні ліпленням і старовинною різьбою (іконостас) по дереву.

2. Малинка (Малинко) Олексій Олексійович. Його сини Віктор і Георгій пішли в народ у 1870-х рр. розповсюджувати нелегальну літературу; брали участь у заснуванні в 1875 р. миргородського народницького гуртка.

2а. Мається на увазі власна колекція Д. І. Яворницького.

3 Харківський археологічний з'їзд - 1902 р.

4. Козак Мамай - традиційна назва української народної картини (XVII - XIX ст.)) мальована на стінах хат, скринях, шафах, дверях, кахлях, посуді. Відомі різні варіанти: «Козак-бандурист», «Козак-душа правдива». Ім'я Мамає не пов'язано з певною особою, а є назвою (з XVIII ст. - гайдамаки) взагалі.

5. Багалій Д. І., див. прим. № 1 до листа № 183.

6. Деляфіз Дем'ян Петрович (р. н. невід. - 1861) - український етнограф, за походженням француз. Під час вітчизняної війни 1812 р. потрапив у полон і залишився жити в Україні, працював лікарем у Київській губ. Зібрав відомості з етнографії, фольклору, статистики, ботаніки, топографії Київщини; автор спогадів про повстання Чернігівського полку.

7. Норблін Ян Петер (1745 - 1830) - француз, працював у Польщі (1774 - 1804), створив тут свої значні твори у галузі живопису і графіки, йому належить розпис в Неборові і у палаці Аркадія (1780). Зображав польські типи, спени з народного життя, офорт «Мазепа» (1775)) епізоди повстання Т. Костюшка (1794).

№ 504.

1. Масленников, див. прим. № 2 до листа № 501.

2. див. прим. № 1 до листа № 499.

№ 505.

1. Глоба М. В., див. прим. №1 до листа № 477.
2. Саладилів П. М., див. прим. № 2 до листа № 280.

№ 506.

1. Малинка Петро Олексійович - власник мастку Бодаківка (Будаківка) Миргородського пов. Полтавської губ., де неодноразово гостював і провадив дослідження Д. І. Яворницький.

№ 507.

1. Чикаленко Є. Х., див. прим. № 14 до листа № 487.
2. Сорочинська церква, див. прим. № 1 до листа № 502.
3. Малинка П. О., див. прим. № 1 до листа № 506.

№ 513.

1. Лисенко М. В., див. біограф. покажчик.

№ 515.

1. Глоба М. В., див. прим. № 1 до листа № 477.

№ 516.

1. Урусов М. П., див. прим. № 2 до листа № 19.
2. Малинка П. О., див. прим. № 1 до листа № 506.
3. Деркач Михайло - лубенський знайомий Д. І. Яворницького.
4. Беклемішев Володимир Олександрович (1861 - 1920) - російський скульптор, проф. Петербурзької АМ (з 1894), її ректор (1900 - 1911).

№ 517.

1. Бенуа Леонтій Миколайович (1856 - 1928) - архітектор, засл. діяч мистецтв, дійсний член АМ (з 1893), проф. (з 1894).
2. Масленников; див. прим. № 2 до листа № 501.
3. Рєпін І. Ю., див. прим. № 3 до листа № 131.

№ 518.

1. Бенуа А. М., див. прим. № 1 до листа № 517.
2. Беклемішев В. О., див. прим. № 4 до листа № 516.

№ 519

1. Урусов М. П., див. прим. № 2 до листа № 19.
2. Алексєєв Г. П., див. біограф. покажчик.

№ 520.

1. Глоба М. В., див. прим. № 1 до листа № 477.
2. Беклемішев В. О., див. прим. № 4 до листа № 516.
3. Салоділов П. М., див. прим. № 2 до листа № 280.
4. Бенуа А. М., див. прим. № 1 до листа № 517.

№ 522.

1. Див. прим. № 4 до листа № 487.
2. Антонович В. Б., див. прим. № 2 до листа № 263.
3. Грушевський М. С., див. прим. № 4 до листа № 216.
4. Левицький О. І., див. прим. № 4 до листа № 253.
5. Горленко Василь Петрович (1853 - 1907) - український письменник, мистецтвознавець, фольклорист, громадський діяч.
6. Рєпін І. Ю., див. прим. № 3 до листа № 131.
7. Позен Леонід Володимирович (1849 - 1921) - український скульптор, дійсний член Петербурзької АМ (з 1894), член Т-ва передвижників (з 1891).

8. Пимоненко Микола Корнилович (1862 - 1912) - український живописець, викладач у Київській рисувальній школі М. Мурашка і академік Петербурзької АМ (з 1904), член Т-ва передвижників (з 1899).
9. Селєзньов Іван Федорович (1856 - 1936) - український живописець, викладач в рисувальній школі М. Мурашка у Києві та художньому училищі.

№ 523.

1. Мається на увазі Катеринославське ім. імператора Миколи II комерційне училище, яке очолював А. С. Синявський, див. прим. № 1 до листа № 167.
2. Філянський Микола Григорович (1873-1938) - український поет, історик, мистецтвознавець, художник, природознавець, член Московського археологічного т-ва.
3. Строменко В. І., див. біограф. показчик.

№ 524.

1. Малинка П. О., див. прим. № 1 до листа № 506.
2. Деконські - поміщицька родина на Катеринославщині, колекціонери, меценати, добрі знайомі Д. І. Яворницького; вельми прислужилися справі поповнення музейного зібрання.
3. Бодаківка (Будаківка) - маєток П. О. Малинки в Миргородському пов.
4. «Рада» - єдина щоденна газета українською мовою в підросійській Україні; виходила у Києві від 15.09.1906 р. до 2.08.1914 р., видавав і фінансував її Є. Чикаленко при підтримці В. Симиренки і Л. Жебуньова.

№ 525.

1. Мається на увазі XIII археологічний з'їзд, що відбувся 1905 р. у Катеринославі.
2. Можливо йдеться про Сергія Івановича Васильківського (1854 - 1917) - українського живописця; з 1888 р. жив і працював у Харкові.
3. XII археологічний з'їзд відбувся у Харкові 15-27 серпня 1902 р.
4. Ще у 1902 р. Д. І. Яворницький був запрошений на посаду директора Катеринославського обласного музею ім. О. М. Поля. Відкриття музею відбулося 6 травня 1902 р.
5. Сласт'юн М. Г., див. біограф. показчик.

№ 526.

1. Середина Л. І. - ткаля, див. лист № 524.

№ 528.

1. Сласт'юн Ю. О. - син О. Г. Сласт'юна.
2. Див.: Еварницький Д. И. К истории нашего края // Вестник Екатеринославского земства. - 1904. - № 2 - 3. - С. 43 - 63.
3. Мається на увазі XIII археологічний з'їзд у Катеринославі (серпень 1905).
4. Мазепа І. С., див. прим. № 1 до листа № 106.

№ 529.

1. Про портрети І. С. Мазепи див.: *Еварницький Д. И.* К истории нашего края // Вестник Екатеринославского земства. - 1904. - № 2 - 3. - С. 43 - 63.
2. Середина Л. І. - ткаля.

№ 530.

1. Середина Л. І. - ткаля.
2. Йдеться про альбом «Южно-русская старина».
3. Бородай Олександр Іванович (1844 - 1914) - інженер-електротехнік, український громадський діяч.

№ 534.

1. Пасюга Степан Артемович (1862-1933) - український кобзар, в репертуарі якого були думи, історичні, побутові, жартівливі пісні.
2. Мاستься на увазі Південноросійська обласна сільськогосподарська, промислова і кустарна виставка у Катеринославі (1910).

№ 535.

1. 30-літній ювілей наукової діяльності Д. І. Яворницького святкувався у 1913 р.
2. «Наше минуле» - кварталник з історії, літератури, культури і мистецтва. Виходив у Києві у 1918 - 1919 рр. (вид-во «Друкар») за редак. П. Зайцева. Вийшло 5 книг. Видання відновлено у 1993 р.
3. Головатий А. А., див. прим. № 1 до листа № 223.
4. У квітні 1920 р. за ініціативою О. Г. Сластіона у Миргороді було створено. «Науковий і художньо-промисловий музей», до якого він передав частину своєї власної колекції.

№ 536.

1. Матвієвський П. Є., див. біограф. покажчик.

№ 537.

1. Матвієвський П. Є., див. біограф. покажчик.
2. Біляпівський М. Ф., див. прим. № 2 до листа № 230.
3. Ханенко Б. І., див. біограф. покажчик.
4. Мощенко Костянтин Васильович (1876-1963) - архітектор, музейний діяч. Близько 20 років працював у Музеї полтавського земства; з 1925 р. - кустос Лаврського музею у Києві, член Всеукраїнського археологічного комітету.
5. Рудинська Євгенія Яківна (1885-1977) - історик, літературознавець, перекладачка, співробітниця Комісії для дослідів над громадськими течіями при ВУАН і вчений консерватор музею українських діячів науки і мистецтва.
6. Ровинський Д. О., див. прим. № 2 до листа № 106.

№ 538.

1. Можливо Г. П. Алексєєв, див. біограф. покажчик.
2. Саладилів П. М., див. прим. № 2 до листа № 280.
3. Бондаренко Х. Ф., див. прим. № 6 до листа № 135.
4. Білашовський К. О., див. прим. № 1 до листа № 478.
5. Малинка П. О., див. прим. № 1 до листа № 506.
6. Середина А. І., ткаля.
7. Бородай О. І., див. прим. № 3 до листа № 530.
8. Див.: Яворницький Д. І. Словник української мови. Т. І. А-К. - Катеринослав, 1920.
9. Вовк Федір Кіндратович (1847 - 1918) - український етнограф, антрополог, археолог, проф. Київського та Петроградського у-тів, з 1905 р. - кустос музею Олександра III (СПб.), з 1889 р. - дійсний член НТШ. Лишив понад 200 наукових праць різними мовами.
10. Христофорова Олександра Костянтинівна - завідувачка безкоштовною жіночою школою у Катеринославі, де працювала С. Д. Яворницька (дружина Д. І. Яворницького), активна діячка місцевого т-ва піклування про жіночу освіту.

№ 539.

1. Рігельман О. І., див. прим. № 2 до листа № 469.
2. Матвієвський П. Є., див. біограф. покажчик.

3. Єфремов Петро Олександрович (1883 - ?) - український літературознавець, проф. Катеринославського ІНО, проходив за процесом СБУ, брат віце-президента ВУАН С. О. Єфремова.
4. Ровинський Д. О., див. прим. № 2 до листа № 106.
5. Норблін Ян Петер, див. прим. № 7 до листа № 502.
6. Станіслав Август Понятовський (1732-1798) - останній король Польщі (1764-1795).
7. Георг Карл Фрідріх (1715-1795) - шведський історик, проф. Упсальського у-ту, досліджував переважно середньовічну історію Скандинавії.
8. Хитько Володимир Васильович (1914 - 1984) - український живописець, майстер художнього різьблення.

№ 540.

1. Мартинович Порфирій Денисович (1856 - 1933) - український живописець, графік, фольклорист і етнограф; великий приятель О. Г. Сластіона, автор праць з фольклору, етнографії, картин, в т. ч. ілюстрацій до поеми І. П. Котляревського «Енеїда». З його ініціативи був заснований красзнавчий музей у Краснограді.
2. Див. розвідку О. Г. Сластіона «Спогади про художника П. Мартиновича» (1931).
3. Бокій Микола Миколайович (Бокій-Бикадоров; ? - 1933) - український живописець. У 1922-1930 рр. - директор Полтавської картинної галереї.
4. Матвієвський П. Є., див. біограф. покажчик.
5. «Шершень» - гумористично-сатиричний ілюстрований тижневик, виходив з 6.01.1906 р. у Києві (вийшло 22 чис.). Видавець і редактор В. Лозинський. Співробітники: М. Коцюбинський, А. Кримський, І. Липа, О. Маковей, І. Нечуй-Левицький, В. Стефаник, Г. Хоткевич та ін. Авторами ілюстрацій були: І. Бурячок, Ф. Красицький, О. Сластіон та ін.
6. Степенко Іван Матвійович (1873 - 1913; літ. псевд.: Сердешний, Січовик, Світленко) - український літературознавець і письменник, автор праць про І. Котляревського, Т. Шевченка, О. Стороженка та ін.

№ 542.

1. Один з представників відомого на Півдні України роду барона А. Штиглиця; див. прим. № 1 до листа № 480.
2. Таль С. М., див. прим. № 4 до листа № 480.

№ 543.

1. Див. прим. № 4 до листа № 480.

№ 546.

1. С. М. фон-Таль, див. прим. № 4 до листа № 480.
2. Генерал-лейтенант О. Я. фон-Таль, див. прим. № 3 до листа № 493.

№ 547.

1. Таль С. М., див. прим. № 4 до листа № 480.

№ 548.

1. Сластіон О. Г., див. біограф. покажчик.
2. Таль С. М.

№ 549.

1. Попов Лука Карпович (? - 1909) - херсонський громадський діяч, юрист, приїздив до М. М. Комстадіуса та Д. І. Яворницького.

№ 551.

1. Сластіон О. Г., див. біограф. покажчик.

2. Вашкевич Г. С., див. біограф. покажчик.
3. Котельніков В. Г., див. прим. № 4 до листа № 280.
4. Бахрушин Олексій Петрович (1853 - 1904) - належав до вельми заможної купецької родини Бахрушиних; бібліофіл, колекціонер, домовласник; в його будинку в Москві мешкав Д. І. Яворницький.
5. Алексєєв Г. П., див. біограф. покажчик.

№ 553.

1. Сластін О. Г.
2. Котельніков В. Г., див. прим. № 4 до листа № 280.
3. Безверхий В. Г., див. біограф. покажчик.

№ 554.

1. Вашкевич Г. С., див. біограф. покажчик.

№ 555.

1. Вашкевич Г. С.

№ 556.

1. Йдеться про родину Ганни Зенонівни Ольшевської, з якою М. Г. Сластін хотів одружитися.

№ 558.

1. Ймовірно йдеться про книгу: Яворницький Д. І. Наша доля - Божа воля: (Повість) // КС.-1901. - № I. - С. 81 - 114; № 2. - С. 234 - 282; №3. - С. 426 - 460; № 4. - С. 50 - 96; та окрема відбитка.

№ 560.

1. Урусов М. П., див. прим. № 2 до листа № 19.

№ 561.

1. Таль О. Я., див. прим. № 3 до листа № 493. В мастку Талей Федорівни М. Г. Сластін працював управляючим.
2. Комстадіус М. М., див. прим. № 1 до листа № 7.
3. Канкрін І. В., див. прим. № 2 до листа № 269.

№ 563.

1. Д. І. Яворницький попав під конку в Москві.
2. Дзякович Павло Коєтанович - земський службовець, колекціонер, жив і працював у Мелітополі й Цариніні.

№ 565.

1. Мається на увазі М. П. Урусов, див. прим. № 2 до листа № 19.

№ 566.

1. Урусов М. П.
2. Ольшевський Зенон - херсонець, батько Ганни Ольшевської, з якою М. Г. Сластін хотів одружитися.

№ 568.

1. Подружжя Миклашевських - власників мастку в с. Біленькому. Миклашевські - одна з найвпливовіших і заможніших родин в краї, належали до катеринославських старожилів.
2. Йдеться про XIII археологічний з'їзд, який вирішено було провести 1905 р. у Катеринославі.

№ 575.

1. Синявський А. С., див. прим. № 1 до листа № 167.
2. Строменко В. І., див. біограф. покажчик.

3. Комстадіус М. М., див. прим. № 1 до листа № 7.
4. Безверхий В. Г., див. біограф. показчик.

№ 576.

1. Струкова Ольга Олександрівна (уроджена княжна Вяземська) – дружина Ананія Петровича Струкова; див. прим. № 1 до листа № 354.
2. Строменко В. І., див. біограф. показчик.

№ 577.

1. Безверхий В. Г., див. біограф. показчик.

№ 579.

1. Деконський С. С. - катеринославський землевласник, колекціонер, приятель Д. І. Яворницького, власник маєтку в с. Красний Кут Катеринославської губ.

№ 582.

1. Ерастов Степан Іванович (1856-1933) - економіст, інспектор народних шкіл, директор банку в Новоросійську, письменник, журналіст, український громадський діяч на Кубані, очолював місцеву громаду РУП, був членом ТУП, головою Всеукраїнського національного конгресу в Києві (1917).
2. Дзякович П. К., див. прим. № 2 до листа № 563.
3. Російсько-японська війна 1904 - 1905 рр.
4. Гололобов Я. Г., див. біограф. показчик.

№ 584.

1. Кравцов Йосип Арефович (1870 - ?) - канцелярський службовець з Новочеркаська, нащадок полкового старшини Чорноморського війська А. Я. Кравченка.
2. Я. Г. Гололобов.
3. Миклашевський М. І., див. прим. № 1 до листа № 169.
4. Деконський С. С., див. прим. № 1 до листа № 579.

№ 588.

1. Миклашевський М. І.

№ 590.

1. Строменко В. І.

№ 593.

1. Куропаткін Олексій Миколайович (1848 - 1925) - генерал-ад'ютант, генерал від інфантерії, військовий міністр Росії (1898 - 1904), головнокомандуючий російської армії на Далекому Сході під час російсько-японської війни. Після Мукденської поразки у березні 1905 р. був звільнений з посади головнокомандуючого.

№ 594.

1. Линеви́ч Н. П. (1838 - 1908) - генерал-ад'ютант, генерал від інфантерії, командуючий військами і генерал-губернатор Приамур'я, командуючий 1-ою армією, заступив О. М. Куропаткіна на посаді головнокомандуючого Маньчжурською армією.

№ 595.

1. Рожественський З. П. (1848 - 1909) - віце-адмірал, командуючий 2-ю Тихоокеанською ескадрою, що здійснила перехід з Балтійського моря на Далекий Схід, начальник Головного морського штабу, командуючий Тихоокеанською ескадрою, що була розгромлена під Цусимою; був поранений і взятий у полон.
2. Гегело В. П., див. біограф. показчик.
2. XIII археологічний з'їзд в Катеринославі відбувся у серпні 1905 р.

№ 596.

1. Цусимська битва відбулася 27 - 28 травня 1905 р. у Корейській протоці бл. острову Цусима. Японський флот (адмірал Х. Того) знищила російську Тихоокеанську ескадру віце-адмірала З. П. Рожественського.
2. 5 вересня 1905 р. в Портсмуті (США) був підписаний договір, який завершив російсько-японську війну 1904 - 1905 рр. Росія визнала Корею сферою впливу Японії й поступилася на користь останній Південним Сахаліном та правом на оренду Ляодунського півострова, з Порт-Артуром і м. Дальнім. Після капітуляції Японії у 2-й світовій війні цей договір втратив силу.

№ 599.

1. Колдаєв Микола Федорович - шанувальник української старовини з Нікополя, краснавець, колекціонер, скарбничий т-ва взаємодопомоги нікопольських приказчиків.
2. Поль О. С., див. біограф. показчик.
3. Штебер Едуард Арнольдович – провізор за фахом; співробітник Катеринославського гірничого ін-ту (1902 - 1922); член Правління Катеринославського наукового т-ва, завідуючий природничим відділом музею ім. О.М.Поля, автор книги «Краткий географический очерк Екатеринославской губернии» (Катеринослав, 1906).

№ 602.

1. Тушкан Павло Федорович (1868 - 1942) - директор Ерастівської сільськогосподарської школи, у 1917 р. - член Центральної Ради, загинув у гестапо взимку 1942 р.
2. Синявський А. С., див. прим. № 1 до листа № 167.

№ 605.

1. Бабенко В. О., див. прим. № 1 до листа № 220.
2. Синявський А. С., див. прим. № 1 до листа № 167. Тут ймовірно йдеться за книгу: *Синявский А. С. А. Н. Поль: (Биографический очерк).* - Катеринослав, 1904. (окрема відбитка з «Летописи Екатеринославской ученой архивной комиссии» (вип. I).

№ 607.

1. Шипов О. О., див. біограф. показчик.
2. Урусова В. Г., див. прим. № 1 до листа № 19.

№ 609.

1. Йдеться про тираж книги Д. І. Яворницького «За чужий гріх», що була надрукована 1907 р. у друкарні Катеринославського губернського правління.

№ 610.

1. Гладкий Й. М., див. прим. № 2 до листа № 158. Тут йдеться про жалувану грамоту на дворянство роду Й. М. Гладкого (1828). Зараз ця грамота зберігається в Дніпропетровському історичному музеї.
2. Макаренко Микола Омелянович (1877-1938) - український мистецтвознавець, археолог.

№ 611.

1. Див.: Эварницкий Д. И. История запорожских козаков. - Изд. 2-е, испр. и дополн. - М., 1900. - Т. I. - 688 с.
2. Див.: Эварницкий Д. И. По следам запорожцев. - СПб., 1898. - 324 с.
3. Див.: Яворницкий Д. И. Наша доля - Божа воля: (Повість) // КС. - 1901. - № I - 4; та окрема відбитка; 2-е вид. - Катеринослав, 1905. - 165 с.

№ 612.

1. Сластіон О. Г., див. біограф. покажчик.

№ 613.

1. Миргородський Валерій Семенович - поміщик, предводитель дворянства Олександрівського пов., гласний катеринославської міської думи.

№ 614.

1. Шипов О. О., див. біограф. покажчик.
 - 1а. Гололобова М. С. - дружина Я. Г. Гололобова. Д. І. Яворницький був хрещеним батьком їхньої доньки Катерини.
3. Мається на увазі енциклопедичний словник Брокгауза і Ефрона.
4. Загряжська Єв. І., див. листи №№ 610, 612.

№ 615.

1. Див. прим. № 2 до листа № 614.

№ 620.

1. Строменко В. І., див. біограф. покажчик.

№ 622.

1. Колдаєв М. Ф., див. прим. № 1 до листа № 599.
2. Городцов Василь Олексійович (1860 - 1945) - російський археолог, доктор археології, проф. Московського у-ту.

№ 623.

1. Строменко В. І.

№ 626.

1. Канкрін І. В., див. прим. № 2 до листа № 269.

№ 627.

1. Малама В. В., див. прим. № 6 до листа № 245.
2. Жевахов Іван Пилипович - князь, власник маєтку «Благодатне».

№ 628.

1. Алексєєв Г. П., див. біограф. покажчик.
2. Панафутін Георгій Іванович (1866 - 1921) - архітектор, викладач Катеринославського гірничого училища (зараз - Національна гірничо академія України).

№ 630.

1. Гладкий П. В., див. біограф. покажчик.
2. Долгов Василь Васильович - колезький радник, гласний катеринославського повітового земства, член Ради музею ім. О. М. Поля.
3. Василь - службовець музею ім. О. М. Поля.
4. Ганна - служниця музею ім. О. М. Поля.

№ 631.

1. Клінгенберг Євгенія Кирилівна (уроджена Шимкова) - дружина катеринославського губернатора О. М. Клінгенберга (1908 - 1909).
2. Бичихин Сергій Сергійович - катеринославський юрист, громадський діяч, чоловік української письменниці, драматурга, актриси Т. С. Сулими-Бичихиної.
3. Долгов В. В., див. прим. № 2 до листа № 630.
4. Езау Іван Якович (Йоганн Якоб; 1869 - ?) - катеринославський міський голова (1905 - 26.11.1909, 1918) - інженер-технолог, завідувач господарчою частиною Південноросійської сільськогосподарчої, промислової та кустарної виставки у Катеринославі 1910 р.
5. Гололобов Я. Г., див. біограф. покажчик.

6. Спосібний Іван Васильович (1865 - ?) - катеринославський міський голова (1909 - 1917), депутат І Державної думи.

7. Полтавська битва - генеральна битва між російськими та шведськими військами відбулася 27.06.(8.07) 1709 р. під час Північної війни 1700-1721 рр. Закінчилася перемогою російських військ.

№ 633.

1. Сватош Зенон, див. біограф. покажчик.

2. «Рада», див. прим. № 4 до листа № 524.

3. Клінгенберг Єв. К., див. прим. № 1 до листа № 631.

4 «Рідний край», див. прим. № 2 до листа № 197.

№ 634.

1. Михайло Миколайович (1832 - 1909) - великий князь, син імператора Миколи І, генерал-фельдмаршал, голова Державної ради, член Кабінету міністрів, намісник Кавказу і головнокомандуючий Кавказькою армією.

№ 635.

1. Стасюк Микола Михайлович (бл. 1880 – 1943) - український політичний і громадський діяч, кооператор, економіст, публіцист, організатор селянських спілок на Катеринославщині (1905) ; був заарештований і засуджений на ув'язнення.

№ 636.

1. Дерябкін Павло Євграфович - службовець катеринославського музею ім. О. М. Поля.

№ 637.

1. Матєся на увазі Розпорядчий комітет Південноросійської сільськогосподарчої, промислової й кустарної виставки, що відбулася у Катеринославі у 1910 р.

2. Амур - назва дільниці у Катеринославі, де Д. І. Яворницький мав будинок.

№ 640.

1. Гегело В. П., див. біограф. покажчик.

2. Див.: Еварницький Д. І. Матеріали до біографії Т. Г. Шевченка / Видав В. М. Хрінников.-Катеринослав, 1909. - 47, VII с.

№ 641.

1. Доллежаль Оттон Фердинандович - старший інженер катеринославської губернської земської управи.

2. Булацель Федір Федорович - надвірний радник, губернський архітектор.

3. Гесберг, фон К. Д., див. прим. № 1 до листа № 208.

4. Урусови: Микола Петрович та Віра Георгіївна.

5. Йдеться про вид.: Грінченко Б. Д. Словарь української мови. - К., 1907 - 1909.

№ 645.

1. Алексеев Г. П., див. біограф. покажчик.

№ 646.

1. Наполеон І Бонапарт (1769 - 1821) - французький державний діяч, полководець, імператор (1804 - 1814, 1815). У 1812 р. воював проти Росії й зазнав поразки.

2. Матєся на увазі вітчизняна війна Росії з Францією у 1812 р.

№ 647.

1. На початку 1910 р. Д. І. Яворницький здійснив подорож на Близький Схід.

№ 648.

1. Грушевський М. С., див. прим. № 4 до листа № 216; Грушевський О. С., див. прим. № 2 до листа № 253.

№ 649.

1. Канкрін І. В., див. прим. № 2 до листа № 269.
2. Корж Микита Леонтійович (1731-1835) - запорозький козак, спогади якого про Запорозьку Січ були занотовані катеринославським архієпископом Гавриїлом (Розановим) й згодом опубліковані. Див.: Устное повествование бывшего запорожца, жителя Екатеринославской губернии и уезда, селения Михайловки, Никиты Леонтьевича Коржа. - Одесса, 1842; перевидання. - Дніпропетровськ, 1991.
3. В. І. Строменко зробив копію плану хутора М. А. Коржа. Зараз ця копія демонструється у козацькій залі Дніпропетровського історичного музею.

№ 650.

1. Бродницький С. А., див. біограф. покажчик.
2. Конка – річка.

№ 651.

1. Сагайдачний Конашевич Петро (? - 1622) - український гетьман, видатний військовий, політичний та культурний діяч.
2. Кафа (сучасна Феодосія) - місто було взяте й спалене 1616 р. запорожцями під орудою П. Конашевича-Сагайдачного. Було звільнено багато християнських невільників.
3. Бахрушин Олексій Петрович (1853 - 1904) - бібліофіл, колекціонер; власник будинку в Москві, де мешкав Д. І. Яворницький;
4. Сваричевський Т. - син Ф. М. Сваричевского.

№ 652.

1. Ваганов С. В. - український громадський діяч, активний член української громади в Москві.

№ 653.

1. Гіляровський В. О., див. прим. № 3 до листа № 70.
2. Сваричевський Федір Миколайович - діяч української громади в Москві, приятель Д. І. Яворницького.
3. Курнлов В. В., див. біограф. покажчик.
4. Синявський А. С., див. прим. № 1 до листа № 167.
5. Підпільненська (Нова) Січ - остання Запорозька Січ, що проіснувала у 1734 - 1775 рр. на р. Підпільній.
6. Шияни - брати Яків та Іван Шияни, запорозькі козаки, які після скасування Січі були криторами у церкві в Нікополі. З братів Шиянів були зроблені портрети; оригінали цих портретів зберігаються в Одеському історичному музеї, а копії були в іконостасі нікопольської церкви (зараз зберігаються в Нікопольському краєзнавчому музеї). Копії, що їх зробив В. Строменко з одеських оригіналів, зберігаються в Дніпропетровському історичному музеї.
7. Гаркушевський Г. Т. - катеринославський землевласник, мировий суддя, земський начальник, статський радник.
8. Бродницький С. А., див. біограф. покажчик.
9. Шевченко Т. Г. (1814 – 1861) – геніальний український поет.
10. Кащенко А. Ф., див. прим. № 1 до листа № 449.
11. Малинка П. О., див. прим. № 3 до листа № 507.

№ 654.

1. Новицький Яків Павлович (1847 - 1925) - український фольклорист, етнограф, історик, археолог, колекціонер, засновник музею в Запоріжжі, приятель Д. І. Явор-

ницького.

2. Гаркушевський Г. Т., див. прим. № 7 до листа № 653.
3. Канкрін І. В., див. прим. № 2 до листа № 269.
4. Чижевський П. І. (1860 - ?) - український громадський і культурний діяч, доктор фізичних наук, магістр хімічних наук, за революційну діяльність висланий до Сибіру, повернувшись служив секретарем Олександрівської земської управи на Катеринославіщині, був губернським і повітовим гласним, членом І державної думи; автор книги «Основи української державності» (Відень, 1921).
5. Кримський А. Ю., див. прим. № 10 до листа № 487.
6. Синявський А. С., див. прим. № 1 до листа № 167.

№ 655.

1. Малинка П. О., див. прим. № 3 до листа № 507.

№ 656.

1. Мається на увазі могила кошового отамана І. Д. Сірка у Капулівці на Нікопольщині.

№ 657.

1. Струкови: Ананій Петрович, див. прим. № 1 до листа № 354; Струкова Ольга Олександрівна, див. прим. № 1 до листа № 576.

№ 658.

1. Курилов В. В., див. біограф. покажчик.
2. Синявський А. С., див. прим. № 1 до листа № 167.
3. Гололобов Я. Г., див. біограф. покажчик.
4. Бродницький С. А., див. біограф. покажчик.
5. Алексеев Г. П., див. біограф. покажчик.
6. Гіляровський В. О., див. прим. № 3 до листа № 70.
7. Кашенко А. Ф., див. прим. № 1 до листа № 449.
8. Можливо Спасович Володимир Данилович (1829 – 1906) – російський юрист, публіцист, літературознавець; викладач кафедри кримінального права у Петербурзькому університеті.

№ 660.

1. Курилов В. В., див. біограф. покажчик.
2. Тимченко Володимир Іванович - губернський секретар, секретар катеринославіських дворянських зборів.
- 3-За. Миклашевський М. І., див. прим. № 1 до листа № 169.
4. Гололобов Я. Г., див. біограф. покажчик.
5. Того часу колекція музею ім. О. М. Поля зберігалася в приміщенні Катеринославіського комерційного училища, директором якого був А. С. Синявський.
6. Особа не встановлена.
7. Кашенко А. Ф., див. прим. № 1 до листа № 449.

№ 661.

1. Родзинко М. В., див. прим. № 6 до листа № 169.
2. Йдеться про XIII археологічний з'їзд, що мав відбутися у Катеринославі у серпні 1905 р.
3. Мається на увазі Потьомкінський палац, де відбувалися Катеринославіські дворянські збори.
4. Йдеться про Строгановське художнє училище у Москві, де викладав Д. І. Яворницький.

5. Можливо Кузьменко М. А. (1862 - 1942) - український письменник, родом з Катеринославщини, учителював по селах Катеринославщини, з 1895 Р. жив у Катеринославі. Див. його листи до Д. І. Яворницького у 2-му вип. збірки «Епістолярна спадщина академіка Д. І. Яворницького» (Дніпропетровськ, 1999. - Вип. 2. - С. 186 - 188).

6. Кашенко А. Ф., див. прим. № 1 до листа. № 449.

№ 662.

1. Гололобов Я. Г., див. біограф. покажчик.

№ 663.

1. Курилов В. В., див. біограф. покажчик.

2. Синявський А. С., див. прим. № 1 до листа № 167.

3. Мається на увазі Ненаситецький поріг. Ненаситець, Діл-поріг, Ревучий, найбільший і найстрашніший з усіх Дніпрових порогів. Про нього див. : *Яворницький Д. І.* Дніпрові пороги: Географічно-історичний нарис. - Дніпропетровськ: Промінь, 1989. - С. 51 - 65.

4-4 а. Гололобов Я. Г., див. біограф. покажчик.

5. Сваричиха - дружина Ф. М.Сваричевського, див. прим. № 2 до листа № 653.

6. Корнилов М. І. - ісправник Катеринославського, потім Верхньодніпровського повітів, колекціонер, член Катеринославської вченої архівної комісії.

7. Філянський М. Г., див. прим. № 2 до листа № 523.

№ 664.

1. Малинка П. О., див. прим. № 1 до листа № 506.

2. Миклашевський М. І., див. прим. № 1 до листа № 169

3. Мається на увазі пам'ятник імператриці Катерині II в Катеринославі, що був встановлений і освячений 26.09.1846 р. поблизу Преображенського собору. Див.: *Буряк В. В.* Новые свидетельства в поисках «Медной бабушки» // Скарбниця ріднокраю. - Дніпропетровськ: Дніпро, 1993. - С. 39 - 52.

4. Пархоменко Т. М. (1872 - 1910) - український кобзар з Чернігівщини; виступав на Шевченківських вечорах. Його пісні записав і видав окремою книжкою проф. Московського у-ту М. Сперанський; див.: *Сперанский М.* Южно-русская песня и современные её носители (По поводу бандуриста Т. М. Пархоменка). - К. , 1904).

5. Мається на увазі графиня П. С.Уварова; див. прим. № 1 до листа № 180.

6. Синявський А. С., див. прим. № 1 до листа № 167.

№ 665.

1. Келлер Ф. Е., див. прим. № 1 до листа № 249.

2. Курилов В. В., див. біограф. покажчик.

3. Родзянко М. В., див. прим. № 6 до листа № 169.

№ 666.

1. Тарасівка - мосток А. П. Струкова на Катеринославщині.

2. Бодаківка (Бодаківка) - мосток П. О. Малинки на Миргородщині.

3. Бродницький С. А., див. біограф. покажчик.

4. У березні 1905 р. була створена Катеринославська вчена архівна комісія, якою фактично керував А. С. Синявський. Комісія протягом кількох років порушувала питання про придбання могили кошового Івана Сірка; див.: «Летопись Екатеринославской ученой архивной комиссии (1904 - 1915)»: Бібліографічний довідник. - К., 1991. - С. 31, 33.

5. Сірко І. А., див. прим. № 1 до листа № 355.

6. Гегело В. П., див. біограф. покажчик.
7. Особа не встановлена.
8. Деконські - катеринославські поміщики (в їх маєтку Красний Кут Д. І. Яворницький провадив археологічні розкопки); меценати, колекціонери, сприяли поповненню музейного зібрання пам'ятками старовини.
9. Йдеться про запорозький курінь, який Д. І. Яворницький мав намір придбати для музею ім. О. М. Поля.
10. Колдаєв М. Ф., див. прим. № 1 до листа № 599.
11. Особа не встановлена.
12. Деконський О. П., див. прим. № 8 до цього листа.
13. Любимівка - село Новомосковськом пов. Катеринославської губ., де був маєток генерала О. М. Синельнікова.
14. Деконський Степан Степанович - статський радник, гласний Катеринославських губернських земських зборів, колекціонер, меценат.
15. Трипольський Іван Костянтинович - надвірний радник, член по земських та міських справах присутствія, гласний міської думи, член катеринославської повітової земської управи.
16. Струков А. П., див. прим. № 1 до листа № 254.

№ 668.

1. Сластін М. Г., див. біограф. покажчик.
2. Чепов Олексій Іванович - колезький регістратор, голова нікопольського т-ва взаємного кредиту, колекціонер, меценат.
3. Гололобов Я. Г.
4. Курилов В. В.
5. Толстиков Олександр Львович (1840 - 1905) - катеринославський міський голова, купець 2-ої гільдії.
6. Шипов О. О., див. біограф. покажчик.
7. Родзянко М. В., див. прим. № 6 до листа № 169.
8. Бродницький С. А., див. біограф. покажчик.
9. Келлер Ф. Е., див. прим. № 1 до листа № 249.
10. Мається на увазі М. І. Миклашевський, див. прим. № 1 до листа № 169.

№ 669.

1. Курилов В. В.

№ 670.

1. Келлер Ф. Е., див. прим. № 1 до листа № 249.
2. Курилов В. В.
3. Гололобов Я. Г.
4. Граф Ф. Е. Келлер.
5. Гололобов Я. Г.
6. Бродницький С. А.
7. Можливо Іван Маркович Чорнойван - учитель, учасник революції 1905 - 1907 рр.
8. Миклашевський М. І.

№ 671.

1. Бородай О. І., див. прим. № 3 до листа № 530.

№ 674.

1. Редін Єгор Кузьмович (1863 - 1908) - мистецтвознавець, історик, проф. Харків-

ського у-ту, секретар (з 1897) Історично-філологічного т-ва при Харківському у-ті.

2. Грінченко Б. Д., див. прим. № 1 до листа № 75.
3. Ханенко Б. І., див. біограф. покажчик.
4. Скаржинська К. М., див. біограф. покажчик.
5. Гололобов Я. Г.
6. Миклашевський М. І.
7. Курилов В. В.
8. Маться на увазі російсько-японська війна 1904 - 1905 рр.
9. Гегело В. П., див. біограф. покажчик.
10. Келлер Ф. Е., див. прим. № 1 до листа № 249.
11. Шипов О. О., див. біограф. покажчик.
12. Сваричевський Ф. М., див. прим. № 2 до листа № 653.
13. Трутовський В. К., див. біограф. покажчик.
14. Сластѳн М. Г., див. біограф. покажчик.

№ 672.

1. Корнілов М. І., див. прим. № 6 до листа № 663.
2. Гололобов Я. Г.
3. Уварова П. С., див. прим. № 1 до листа № 180.
4. Трутовський В. К., див. біограф. покажчик.

№ 673.

1. Сваричевський Ф. М., див. прим. № 2 до листа № 653.
2. Особа не встановлена.
3. Трутовський В. К.
4. Сластѳн М. Г., див. біограф. покажчик.

№ 675.

1. Сваричевський Ф. М., див. прим. № 1 до листа № 653.
2. Сластѳн М. Г., див. біограф. покажчик.
3. Гололобова М. С. - дружина Гололобова Я. Г.
4. Рігельман О. І., див. прим. № 2. до листа № 469.
5. Павловський І. Ф. (1851 - 1922) - український історик, член Полтавської архівної комісії, автор багатьох джерелознавчих праць з історії та культури Полтавщини.
6. Маться на увазі книга: Павловский И. Приходские школы в старой Малорос-сии и причины их уничтожения. - К., 1904. Цей примірник зараз зберігається в Дніпропетровському історичному музеї (ДІМ. Арх-3711).

№ 676.

1. Гололобов Я. Г.
2. Сластѳн М. Г.
3. Кузьменко М. А., див. прим. № 11 до листа № 661.

№ 677.

1. Уварова П. С., див. прим. № 1 до листа № 180.
2. Родзянко Г. М. (уроджена княжна Галіцина) - дружина М. В. Родзянка.
3. Миклашевський М. І.
4. Моргунов Микола Сергійович - колезький асесор, викладач Катеринославського комерційного училища.

№ 678.

1. Миклашевський М. І.
2. Особа не встановлена.

3. Бичихин С. С., див. прим. № 2 до листа № 631.
4. Можливо Міллер Михайло Олександрович (1883 - 1968) - український археолог, музейний діяч, згодом - учасник науково-дослідної експедиції на Дніпрельстані, на еміграції - проф. Українського Вільного у-ту.

№ 679.

1. Терновський Микола Миколайович - студент-філолог, двоюрідний брат Д. І. Яворницького; навчався в Київському у-ті. У Катеринославі М. М. Терновський опрацьовував архівні документи.
2. Веріго Є. Ю. - господарка квартири Д. І. Яворницького в Катеринославі.

№ 680.

1. Бабенко В. О., див. прим. № 1 до листа № 220.
2. Гололобов Я. Г.
3. Уварова П. С., див. прим. № 1 до листа № 180.
4. Науменко В. П., див. прим. № 2 до листа № 80.
5. Йдеться про повість Д. І. Яворницького «За чужий гріх», яку він надсилав В. П. Науменкові на рецензію. Див. лист В. П. Науменка до Д. І. Яворницького від 22.05.1904 р. (Епістолярна спадщина академіка Д. І. Яворницького. Вип. І. Листи вчених. - Дніпропетровськ, 1997. - С. 372 - 373). Ця повість побачила світ 1907 р. у Катеринославі.
6. Деконський С. С., див. прим. № 1 до листа № 579.
7. Маються на увазі граф І. В. Канкрін - предводитель дворянства Олександрівського пов. та його дружина.
8. Конка - річка.

№ 681.

1. Бідно В. О., див. прим. № 1 до листа № 118.
2. Гаврило - сторож музею.
3. Мається на увазі спорудження власного будинку Д. І. Яворницького у Катеринославі, в якому зараз діє меморіальний будинок-музей Д. І. Яворницького.
4. Гололобов Я. Г.

№ 682.

1. Стефановський Хрисанфій - протоієрей Троїцького собору в Новомосковську.

№ 683.

1. Чорнойван І. М., див. прим. № 7 до листа № 670.
2. «Киевлянин», див. прим. № 1 до листа № 264.
3. «Основа» - літ.-наук. місячник, виходив у Петербурзі у 1861 - 1862 рр.; заснований колишніми членами Кирило-Мефодіївського т-ва; видавець В. Білозерський, редагував разом з П. Кулішем і М. Костомаровим.

№ 685.

1. Зуйченко Пантелеймон Петрович - лікар-консультант в управлінні Катерининської залізниці, лікар при катеринославській амбулаторії Російського т-ва Червоного Хреста, громадський діяч.
2. Мається на увазі XIII археологічний з'їзд, що відбувся у Катеринославі (1905 р.).

№ 686.

1. Мається на увазі А. А. Скриленко, див. прим. № 2 до листа № 215.
2. Йдеться про книгу: Эварницкий Д. И. Запорожье в остатках старины и преданиях народа. -СПб., 1888. - Т. 1 - 2.
3. Йдеться про один з фольклорних збірників М. П. Драгоманова (1841-1895)

видатного українського вченого, публіциста, політичного і громадського діяча.

4. Бабенко В. О., див. прим. № 1 до листа № 220.
5. Курилов В. В., див. біограф. покажчик.
6. Сластіон М. Г., див. біограф. покажчик.

№ 687.

1. «Основа», див. прим. № 3 до листа № 683.
2. Терновський М. М., див. прим. № 1 до листа № 679. Він друкував у «Вестнике Екатеринославского земства» документи, які виявив в архіві Катеринославського губерньського правління.

№ 688.

1. Лука Іванович - особа не встановлена.
2. Бичихин С.С., див. прим. № 2 до листа № 631.

№ 689.

1. Бергман Герман Абрамович (1850 - ?) - німець за походженням, октябрист, з 1890 р. - земський гласний, з 1892 р. - член катеринославської повітової земської управи, директор катеринославського дитячого притулку, депутат Державної думи 3-го скликання.

№ 693.

1. Стасюк М. М., див. прим. № 1 до листа № 635.
2. Бичихин С. С., див. прим. № 2 до листа № 631.

№ 698.

1. Чижевський П. І., див. прим. № 4 до листа № 654.

№ 699.

1. Чижевський П. І., див. прим. № 4 до листа № 654.
2. Клінгенберг О. М., див. прим. № 2 до листа № 183.

№ 700.

1. Бичихин С.С.
2. Міллер - можливо Міллер М.О., див. прим. № 4 до листа № 678.
3. Столишнін П.А., див. прим. № 2 до листа № 186.

№ 703.

1. «аргіоті» (лат.) - незалежний від досвіду.
2. Спиридонова Марія Олександрівна (1884 - 1941) - член партії есерів, один з лідерів партії лівих есерів.

№ 704.

1. Міллер М. О., див. прим. № 4 до листа № 678.
2. Бакелов Андрій Іванович - мешканець Бердянська.
3. Бичихин С.С., див. прим. № 2 до листа № 631.
4. Курилов В. В., див. біограф. покажчик.
5. Комаров М. Ф. (1844 - 1913) - український бібліограф, критик, фольклорист, лексикограф, громадський і культурний діяч.

№ 706.

1. Чепіга Х., див. прим. № 2 до листа № 223.
2. Уварова П. С., див. прим. № 1 до листа № 180.
3. Як неблагонадійному В. І. Стромєнкові було заборонено жити у великих міських центрах.
4. Маються на увазі вибори у III Державну думу.

№ 708.

1. Сірко І. А., див. прим. № 1 до листа № 355.
2. Лободовський М. Ф. (1841 - 1919) - письменник, перекладач, видавець часопису «Порада» (Харків, 1906).
3. Кузьменко М. А., див. прим. № 1 до листа № 152.

№ 709.

1. Йдеться про XII археологічний з'їзд, що відбувся 1902 р. у Харкові.
2. «Рада», див. прим. № 4 до листа № 524.
3. «Рідний край», див. прим. № 2 до листа № 197.
4. Кропивницький М. А., див. прим. № 1 до листа № 307.
5. Сластіон М. Г., див. біограф. покажчик.

№ 711.

1. Міхновський Микола Іванович (1873 - 1924) - громадський і політичний діяч, за фахом адвокат (практикував у Харкові).
2. Гесберг К. А., див. прим. № 1 до листа № 208.
3. Штерн Ернст Романович (1859 - 1924) - археолог і класичний філолог, проф. Новоросійського (Одеського) у-ту, голова Одеського археологічного т-ва (1894 - 1910), член Катеринославської ученої архівної комісії.
4. Курилов В. В.
5. Культурно-освітнє т-во «Просвіта» у Катеринославі було створено 1905 р. й стало першим такого роду т-вом на землях Східної України. Біля витоків катеринославського т-ва «Просвіта» стояли Василь та Любов Біднови, Іван Труба, Тетяна Сулима-Бичихина, Дмитро Яворницький, Антін Синявський, Євген Вировий та ін.
6. Хрінников Володимир Миколайович (1876 - 1936) - катеринославський інженер-технолог, громадський і культурний діяч, просвітянин, видавець, меценат. Про нього див.: Чабан М.П. Меценат із Січеслава // Чабан М. Вічний хрест на грудях землі: Художньо-документальні нариси.-Дніпропетровськ, 1995. - С. 21 - 28.
7. Могила Петро (? - 1647) - митрополит київський, фундатор Києво-Могилянської академії; вславив себе Великим Требником (1646) та своїми працями, як-от: «Православное исповедание веры» (1640). «Лифос или Камень» (1644), «Катехизис» (1645) та ін.
8. Сластіон М. Г.
9. Милоюков П. М. (1859-1943) - російський політичний діяч, лідер Конституційно-демократичної партії, історик і публіцист.
10. Йдеться про книгу: Эварницкий - Яворницкий Д. И. Вольности запорожских козаков: Историко-топографический очерк. - СПб., 1890.

№ 712.

1. Сластіон М. Г.
2. Василь - службовець музею ім. О. М. Поля.
- 2а. Сапата – Скриленко А. А., зберігач Музею ім. О. М. Поля.
3. Чикаленко Є. Х., див. прим. № 14 до листа № 487.
4. Про оцінку літературних творів Д. І. Яворницького з боку Є. Х. Чикаленка див. листи останнього у вид.: Епістолярна спадщина академіка Д. І. Яворницького. Вип. І. -Дніпропетровськ, 1997. - С. 607 - 609.
5. Квітка-Основ'яненко Г. Ф., див. прим. № 2 до листа № 409.
6. Марко Вовчок (псевдонім, справжнє ім'я - Вілінська-Маркович Марія Олександрівна; 1833 - 1907) - українська і російська письменниця.

7. Винниченко Володимир Кирилович (1880 - 1951) - український політичний діяч і відомий письменник.
8. Суліма-Бичихина Тетяна Степанівна (1863 – після 1931) - українська письменниця-драматург, артистка, громадська діячка, голова театральної секції Катеринославської «Просвіти».
9. Клінгенберг О. М., див. прим. № 2 до листа № 183.

№ 713.

1. Йдеться за книгу В. О. Біднова «Православная церковь в Польше и Литве (по Volumina legum)» (Катеринослав, 1908), яку він захистив як магістерську дисертацію. Про цю працю В. Біднова див.: *Ульяновський В. І.* Історик церкви Василь Біднов // Дніпропетровський історико-археографічний збірник. Вип. І. На пошану професора Миколи Павловича Ковальського.-Дніпропетровськ, 1997. - С. 444 - 461.
2. Липківський Сергій Онуфрійович (1871 - ?) – педагог, голова Катеринославського т-ва «Просвіта».
3. Хрінников В. М., див. прим. № 6 до листа № 711.

№ 715.

1. Матєся на увазі М. П. Урусов (1863 – 1918) - князь, сенатор, член Державної ради, катеринославський губернський предводитель дворянства, голова Катеринославської вченої архівної комісії, дійсний член Російського Військово-Історичного т-ва.
2. Кизеветтер Олександр Олександрович (1866 - 1933) - російський історик, політичний діяч, у 1903 - 1911 рр. - приват-доцент Московського у-ту.
3. Цвітковський Юрій Юрійович (1843 - 1913) - український громадський діяч, педагог; за участь у Київській громаді та зносини з М. П. Драгомановим був висланий з Києва (1880), працював у Петербурзі; 1907 р. очолив Олександрівську комерційну школу в Москві, керував українською громадою.
4. Тихомиров Дмитро Іванович (1844 - 1915) - російський педагог і освітній діяч; у 1894 - 1915 рр. редагував журнал «Детское чтение», в якому співпрацював Д. І. Яворницький.
5. Сваричевський Ф. М., див. прим. № 2 до листа № 653.
6. Гіляровський В. О., див. прим. № 3 до листа № 70.
7. Ваганов О. В., див. прим. № 1 до листа № 652.
8. Йдеться про книгу: Яворницький Д. І. Матеріали до біографії Т. Г. Шевченка /Видав В. М. Хрінников. - Катеринослав, 1909.
9. Сластїон М. Г.
10. Гегело В. П.
11. Уварова П. С., див. прим. № І до листа № 180.
12. Котовка - масток Г. П. Алексєєва, дочка якого Віра Георгіївна була одружена з князем М. П. Урусовим.
13. Міллер М. О., див. прим. № 4 до листа № 678.

№ 716.

1. Тихомиров Д. І., див. прим. № 4 до листа № 715.
2. Цвітковський Ю. Ю., див. прим. № 3 до листа № 715.
3. Попов А. К., див. прим. № 1 до листа № 549.

№ 717.

1. Бахрушин О. П., див. прим. № 3 до листа № 651.
2. Тихомирова О. М. - дружина Д. І. Тихомирова, педагог, культурно-громадська

діячка, після смерті чоловіка (1915) вела справи журналу «Детское чтение».

3. Цвітковський Ю. Ю.

№ 718.

1. Скарятін М. - лікар з Канцєрополя, шанувальник старовини.
2. Каульбарс Олександр Васильович – барон, генерал від кавалерії.

№ 719.

1. Сластїон М. Г.
2. Ваганов В. С., див. прим. № 1 до листа № 652.
3. Лободовський М. Ф., див. прим. № 2 до листа № 708.
4. Сваричевський Ф. М., див. прим. № 2 до листа № 653.
5. Русов О.О., див. прим. № 2 до листа № 105.
5. Суворін О. С., див. прим. № 5 до листа № 488.

№ 720.

1. Муромцев Сергій Андрійович (1850 - 1910) - проф. Московського у-ту, юрист, деякий час редагував журнал «Юридический вестник», голова І Державної думи. Про нього див.: Сергей Андреевич Муромцев. - М., 1911.
2. Малинка П. О., див. прим. № 3 до листа № 507.
3. Глоба М. В., див. прим. № 1 до листа № 477.
4. Гіляровський В. О.
5. Сваричевський Ф. М.
6. Хрінников В. М., див. прим. № 6 до листа № 711.
7. Гесберг К. Д., див. прим. № 1 до листа № 208.
8. Спасович В. Д., див. прим. № 8 до листа № 658.

№ 721.

1. Суворін О. С., див. прим. № 5 до листа № 488.
2. Йдеться про книгу: Еварницький Д. И. Очерки по истории запорожских козаков и Новороссийского края. - СПб., 1889.
3. На початку 1910 р. за власний рахунок Д. І. Яворницький здійснив подорож до Єгипту і Палестини, побував у Єрусалимі, Каїрі, Гелуані. В останньому місті він 2.02.1910 р. зустрівся з Лесею Українкою; про це див.: *Леся Українка*. Твори в п'яти томах. Т.5. Листи. -К., 1956. -С. 573.
4. Сваричевський Ф. М.
5. Йдеться про придбання могили кошового І. Д. Сірка в с. Капулівці на Нікопольщині.
6. Доброскок Г. В. (1876 - 1938) - український драматург на Кубані, прозаїк, громадський діяч, родом з Харківщини, у 1904 - 1919 рр. - директор бібліотеки ім. О. С. Пушкіна в Катеринодарі, активний діяч кубанської філії РУПІ, катеринодарської «Просвіти».

№ 722.

1. Доброскок Г. В., див. прим. № 6 до листа № 721.
2. Резунов (Різунов) Г. А. - з кубанських козаків, службовець, підтримував стосунки з Д. І. Яворницьким.

№ 723.

1. Шевченко В. К., кобзар.
2. Толстой Лев Миколайович (1828 - 1910) - великий російський письменник.
3. Романченко Трохим Миколайович (1880 - 1930) - український поет, працював друкарем, протягом 7 років був хранителем Катеринославського музею ім. О. М.

Поля.

№ 724.

1. У 1911 р. виповнилося 50 років від дня смерті Т. Г. Шевченка (1814 - 1861).

№ 725.

1. Романченко Т. М., див. прим. № 3 до листа № 723.
2. Біднов В. О., див. прим. № 1 до листа № 118.

№ 726.

1. Яценко-Зеленський Лука (1729 - 1807) - церковний діяч і письменник, ієромонах Полтавського Хрестовоздвиженського монастиря, настоятель (на ім'я Леонтій) посольської церкви у Константинополі. Залишив опис подорожі на Схід у 12-ти томах.
2. Д. І. Яворницький працював над книгою: Эварницкий Д. И. Две поездки в Запорожскую Сечь Яценко-Зеленского, монаха полтавского Крестовоздвиженского монастиря, в 1750-1751 гг. - Екатеринослав, 1915 .
3. Гіляровський В. О.
4. Гіляровська М. І., дружина В. О. Гіляровського.
5. Струнников М. І., див. біограф. покажчик.
6. Гіляровський В. О.
7. Романченко Т. М., див. прим. № 5 до листа № 295.

№ 727.

1. Бурмейстер М. Ф., див. біограф. покажчик.
2. Котляревський Василь - священик с. Хандалівка на Катеринославщині Новомосковського пов., фольклорист, збирач запорозької старовини, приятель Д. І. Яворницького.

№ 728.

1. «Этнографическое обозрение» - журнал, що виходив в Москві у 1889 - 1916 рр. і який редагував М. А. Янчук (1859 - 1921).
2. Ваганов В. С.

№ 729.

1. Ймовірно йдеться про книгу: Эварницкий Д. И. Две поездки в Запорожскую Сечь Яценко-Зеленского, монаха полтавского Крестовоздвиженского монастиря, в 1750-1751 гг.-Екатеринослав, 1915.
2. Масться на увазі М. П. Урусов, див. прим. № 2 до листа № 19.
3. Хрінников В. М., див. прим. № 6 до листа № 711.
4. Бобринський Володимир Олексійович (1868 – 1928) - граф, великий землевласник та цукрозаводчик, член II, III та IV Державних дум, один з лідерів російських націоналістів, син міністра шляхів сполучення (1871 - 1874) О. П. Бобринського.
5. Грушевський М. С., див. прим. № 4 до листа № 216.
6. М. С. Грушевський був засланий спочатку до Симбірська, потім - до Казані, пізніше - до Москви, у березні 1917 р. повернувся до Києва, де був обраний головою Української Центральної Ради.

№ 730.

1. Луценко Іван Митрофанович (1864 - 1919) - лікар, культурно-громадський і політичний діяч, один із засновників одеської «Просвіти», голова одеського т-ва «Українська хата», член Центральної Ради.
2. Трипольський Іван Костянтинович - катеринославський дворянин, член катеринославської повітової земської управи; багато пам'яток подарував Катеринослав-

ському музею ім. О. М. Поля.

№ 732.

1. Саксаганський Панас Карпович (справжнє ім'я - Тобілевич, 1859 - 1940) - український актор і режисер, театральний діяч, народний артист УРСР (з 1925), СРСР (з 1936), Герой Праці (1924).
2. Заньковецька М. К., див. прим. № 2 до листа № 470.
3. Луценко І. М., див. прим. № 1 до листа № 730.

№ 734.

1. Йдеться про портрети запорозьких козаків, братів Якова та Івана Шиянів, які після скасування (1775) Запорозької Січі zostалися вірними своїм ідеалам, були ктиторами запорозької Покровської церкви. Їхні портрети (невідомого маляра) було вміщено в іконостас цієї церкви. Але у сер. XIX ст. М. Н. Мурзакевич вивіз до Одеси ці портрети. На прохання Д. І. Яворницького В. І. Стромченко зробив копії цих портретів для Катеринославського музею ім. О. М. Поля.
2. Варнеке Борис Васильович (1874 - 1944) - філолог, історик театру, проф. Новоросійського у-ту, Одеського ІНО (кафедра античної словесності), активний діяч Одеського т-ва історії та старожитностей.
2. Линниченко Іван Андрійович (1857 - 1926) - історик, проф. Новоросійського у-ту.

№ 735.

1. Трифільєв Євген Парфенович (1867 - 1925) - історик, архівознавець, красзнавець, хранитель фондів музею мистецтв та старовини при Харківському у-ті, з 1911 р. - в Одесі, в Новоросійському у-ті - проф. та завід. кафедри рос. історії, а також секретар факультету; після 1917 р. - завід. кафедри рос. історії в Одеському ІНО.
2. Котиха - дружина катеринославського культурно-громадського діяча К. Є. Котова.
3. Котов В. К. - син К. Є. Котова.
4. Котова К. К. - дочка К. Є. Котова, діячка Катеринославської «Просвіти».
5. Котов Кузьма Єрмолайович (1855 - 1938) - український культурно-громадський діяч, поет, письменник, член т-ва «Земля і воля», катеринославського т-ва «Просвіта». Про нього див.: Лазебник В. І. Кузьма Котов і його «Дніпрові хвилі» // Скарбниці ріднокраю. - Дніпропетровськ, 1993. - С. 29 - 33.

№ 737.

1. Це доручення стосувалося здобуття Д. І. Яворницьким ступеня доктора історичних наук.
2. Линниченко І. А., див. прим. № 3 до листа № 734.
3. Варнеке Б. В.

№ 739.

1. Рєпін І. Ю., див. прим. № 3 до листа № 131.
2. Красицький Ф. С., див. біограф. показчик.
3. Сірко І. Д., див. прим. № 1 до листа № 355.
4. Гіляровський В. О., див. прим. № 3 до листа № 70.

№ 741.

1. Мається на увазі картина М. І. Струннікова «Портрет запорожця» (1907), написаний з прославленого українського спортсмена І. М. Піддубного. Ця картина є копією з портрета І. М. Піддубного, зроблена спеціально для Яворницького і стилізована під запорожця (оселедець, шаровари). Оригінал портрета Струнніков віддав І. М.

Піддубному. Про це див.: *Шубравська М. М.* Д. І. Яворницький: Життя, фольклористично-етнографічна діяльність. - К., 1972. - С. 77, а також лист № 745 в цьому збірнику.

№ 742.

1. Йдеться про «Портрет запорожця» (1907), див. прим. № 1 до листа № 741.

№ 743.

1. Див. прим. № 1 до листа № 742.

№ 748.

1. 1919 р. М. І. Струнников написав класними фарбами величезне панно «Запорожець» (з бандурою), у якого люлька завбільшки «з маленький самовар». Зараз зберігається в меморіальному будинку-музеї Д. І. Яворницького в Дніпропетровську.

№ 749.

1. Див. прим. № 1 до листа № 748.

№ 751.

1. Див. прим. № 1 до листа № 748.

№ 752.

1. Шевченко Т. Г., див. прим. № 5 до листа № 57.
2. Винниченко В. К., див. прим. № 7 до листа № 712.

№ 755.

1. Носок І. П., див. листи №№ 747, 751.

№ 757.

1. Маються на увазі події періоду революції 1905 - 1907 рр. в Росії.
2. Керенський Олександр Федорович (1881 - 1970) - російський політичний діяч, адвокат, лідер фракції трудовиків в IV Державній думі, з березня 1917 р. - есер, у Тимчасовому уряді був міністром юстиції (бер. - трав.), військовим і морським міністром (трав. - верес.), з 8 (21) липня - міністр-голова, а з 30 серпня (12 верес.) - Верховний Головнокомандуючий. Після жовтневого перевороту утік із Зимового палацу, емігрував, з 1918 р. жив у Франції й США.
3. Сваричевський Ф. М., див. прим. № 2 до листа № 653.

№ 758.

1. Дорошенко Петро Дорофійович (1627 - 1698) - гетьман Правобережної України (1665 - 1676), завоював гетьманство І. Самойловичу, був вивезений до Росії, згодом оселився в с. Ярополчі під Москвою, де й помер. Прибічник союзу України з Польщею і Кримом.
2. Сагайдачний Конашевич Петро, див. прим. № 1 до листа № 651.
3. Чепіга Харько, див. прим. № 2 до листа № 223.
4. Головатий А. А., див. прим. № 1 до листа № 223.

№ 759.

1. Див.: Эварницкий Д. И. История запорожских козаков. - СПб., 1892. - Т. I; 1895. - Т. 2; 1897. - Т. 3.
2. Див.: Эварницкий Д. И. Иван Дмитриевич Сирко, славный кошевой атаман Войска запорожских низовых козаков. - СПб, 1894.
3. Праця Д. І. Яворницького про П. Конашевича Сагайдачного побачила світ пізніше, див.: Эварницкий Д. И. Гетман Петр Конашевич Сагайдачный // Летопись Екатеринославской ученой архивной комиссии. - Екатеринослав, 1913. - Вып. 9. - С.1 - 58.
4. Кодак - фортеця, що була збудована 1635 р. біля Кодацького порогу на Дніпрі під

керівництвом французького військового інженера Г.-А. де Боплана (1600 - 1673).

5. Ненаситець - Ненаситецький поріг, Дід-поріг, Ревучий, один з 9-ти дніпрових порогів; див.: Яворницький Д. І. Дніпрові пороги: Географічно-історичний нарис. - Дніпропетровськ, 1989.-С. 51 - 65.

6. Урусов М. П., див. прим. № 2 до листа № 19.

7. Едуард Борис Васильович (1860 – 1924) – український скульптор, академік Петербурзької АМ, дійсний член Російського Воєнно-історичного т-ва, один із засновників Т-ва українських художників.

8. Каульбарс Олександр Васильович – барон, генерал від кавалерії.

9. Романов Микола Михайлович (1859-1918) - великий князь, онук Миколи І, військовий діяч, історик, президент Російського історичного т-ва.

10. Бабич Михайло Павлович (1844 – 1918) – начальник Кубанської області, наказний отаман Кубанського козацького війська (1908 – 1917).

№ 761.

1. Новицький Я. П., див. прим. № 1 до листа № 654.

2. Лазаревський Олександр Матвійович (1834 - 1902) - український історик.

3. Калнишевський П. І., див. прим. № 1 до листа № 35.

№ 762.

1. Бранденбург Микола Юхимович (1839 – 1902) – генерал-лейтенант, археолог, завідував артилерійським музеєм (1872)

№ 764.

1. Уварова П. С., див. прим. № 1 до листа № 180.

№ 765.

1. Мاستься на увазі доповідь Д. І. Яворницького на XI археологічному з'їзді у Києві.

№ 767.

1. Орешніков О. В., див. прим. № 2 до листа № 297.

№ 768.

1. Кирпичников Олександр Іванович (1845 - 1903) - історик літератури, проф. Московського у-ту, голова Археографічної комісії, член-кор. АН (з 1894 р.).

№ 769.

1. Йдеться про XIII археологічний з'їзд, що відбувся у серпні 1905 р. в Катеринославі.

2. Канкрін І. В., див. прим. № 2 до листа № 269.

№ 770.

1. Сизов В. І., див. прим. № 6 до листа № 297.

№ 771.

1. Харламов Василь Якимович - історик, археолог, краєзнавець, член Новочеркаського історико-етнографічного т-ва, педагогічного т-ва, Московського археологічного т-ва, делегат XIII археологічного з'їзду.

2. Уварова П. С.

№ 772.

1. Котовка - масток генерала Г. П. Алексєєва в Новомосковському пов. Катеринославської губ.

№ 776.

1. Гуревич Яків Григорович (1843 - 1906) - відомий петербурзький педагог, видавець і громадський діяч, видавець і редактор часопису «Русская школа».

№ 777.

1. Антонович В. Б., див. прим. № 2 до листа № 263.
2. Левицький О. І., див. прим. № 4 до листа № 253.
3. Грабянка Григорій Іванович (р. н. невід. - бл. 1738) - український козацький літописець, виходець із старшини, осавул, обозний, суддя, гадяцький полковник, автор літописного твору, опубл. під назвою «Літопис Григорія Грабянки» (1853).
4. Величко С. В., див. прим. № 3 до листа № 302.

№ 778.

1. Антонович В. Б.
2. Мається на увазі книга: Эварницкий Д. И. Запорожье в остатках старины и преданиях народа. - СПб., 1888. - Т. 1 - 2.

№ 779.

1. Гошкевич Віктор Іванович (1860 - 1928) - археолог, музейний діяч, засновник і перший директор Херсонського міського музею старожитностей (1890).
2. РКІ - робітничо-селянська інспекція («Рабоче-крестьянская инспекция»).

№ 780.

1. М. М. Федоров належав до козацького роду; поміж його предків був відомий кошовий отаман Війська Запорозького Лантух Григорій Федорович (Федоров) (1756 - 1758, 1761, 1763).
2. Грушевський М. С., див. прим. № 4 до листа № 216.
3. Красицький Ф. С., див. біограф. показник.

№ 781.

1. Паладин Олександр Володимирович (1885 - 1972) - український біохімік, академік АН СРСР (з 1942), академік АН УРСР (з 1929), з 1939 р. - віце-президент, 1946 - 1962 рр. - президент АН УРСР.
2. Сногади Д. І. Яворницького про В. В. Тарновського див.: Яворницький Д. В. В. Тарновський / Підгот. до друку С. Папета // Хроніка - 2000. - К., 1996. - вип. 16. - С. 139 - 172.
3. Можливо мова йде про розвідку Д. І. Яворницького, що побачила світ пізніше, див.: Яворницький Д. І. І. Ю. Рєпін про Т. Г. Шевченка // Образотворче мистецтво. - 1939. - № 2 - 3. - С. 70.
4. Хвиля Андрій Ананійович (1898 - 1938) - український партійний і державний діяч, з 1933 р. - заступник народного комісара освіти УРСР, страчений за змови.
5. Див.: Яворницький Д. І. У бурсу! У бурсу! У бурсу! - Катеринослав, 1908.

№ 785.

1. Див.: Каталог коллекции древностей А. Н. Поль в Екатеринославе / Состав. К. Мельник. - К., 1893. - Вып. I. - 213 с.

№ 787.

1. захист магістерської дисертації Д. І. Яворницького відбувся 29 квітня 1901 р. на історико-філологічному факультеті Казанського у-ту. На захист було репрезентовано I том (друге видання) «Історії запорожських козаків» (М., 1900).

№ 789.

1. Скриленко А. А., див. прим. № 2 до листа № 215.
2. Строменко В. І., див. біограф. показник.

**ПОКАЖЧИК КОРЕСПОНДЕНТІВ,
ЛИСТИ КОТРИХ РЕПРЕЗЕНТОВАНІ В ДАНОМУ ЗБІРНИКУ**

АЛЕКСЄЄВ Г. П. 1 - 31
АЛЕКСЄЄВА А. П. 32
АЛЕКСЄЄВА О. Г. 33 - 34
БАЙДАК А. Д. 37 - 42
БАЙДАК Г. А. 43 - 44
БЕЗВЕРХІЙ В. Г. 45 - 102
БЕЗВЕРХІЙ І. Г. 103 - 104
БЕЗПАЛЬЧЕВ В. Ф. 35 - 36a
БЕРЕЗОВСЬКИЙ Й. А. 105
БЕРЕНШТАМ [Е.] 106
БІЛИЙ М. С. 107 - 109
БОРЩЕВСЬКИЙ А. С. 110 - 111
БРАУНЕР О. О. 112
БРОДНИЦЬКА С. П. 113
БРОДНИЦЬКИЙ С. А. 114 - 120
БРОДСЬКИЙ Й. А. 121 - 123
БУРМЕЙСТЕР М. Ф. 124 - 128
БУТОВСЬКИЙ М. П. 129
ВАШКЕВИЧ Г. С. 130 - 142
ВЕРТОГРАДОВ І. Ф. 143
ВОЛОШИН Я. П. 144
ГАЛЬПЕРИН С. І. 145
ГАН П. О. 146 - 150
ГЕГЕЛО В. П. 151 - 153
ГЕДРОЙЦ М. А. 154 - 155
ГЛАДКИЙ І. 157
ГЛАДКИЙ П. В. 158 - 159
ГЛАДКИЙ С. В. 160
ГЛОБЕНКО І. 161 - 162
ГОЛИНСЬКИЙ В. 163 - 164
ГОЛОЛОВОВ Я. Г. 165 - 201
ГОЛЮН І. П. 202 - 204
ГОРЕЦЬКИЙ О. 205
ГЬОТЦЕ А. 156
ДАНКОВСЬКА Р. С. 206 - 207
ДЕПРЕРАДОВИЧ А. В. 340
ДЕРЯБКІН П. Є. 208 - 210
ДЖЕЖЕЛІЙ Д. А. 211 - 212
ДИТЕРИХС А. К. 215
ДІБРОВА О. 214
ДОБРОВОЛЬСЬКИЙ П. М. 215
ДРАКОХРУСТ К. І. 216 - 217
КОВАЛЕВСЬКИЙ М. М. 218
КОВАЛЕНКО І. П. 219 - 220
КОЗЛОВСЬКА В. Є. 221 - 222
КОРОЛЕНКО П. П. 223 - 226
КОКРОСТОВЦЕВ В. С. 227
КОРОСТОВЦЕВ І. В. 228 - 229
КОРСУН А. 250 - 257
КОТЕЛЬНИКОВ В. Г. 238

КРАСИЦЬКИЙ Ф. С. 239 - 240а
 КРИСІН Ю. П. 241 - 242
 КУЛАКОВСЬКИЙ Ю. А. 243
 КУРИЛОВ В. В. 244 - 252
 КУШНІР-МАРЧЕНКО К. Ф. 253
 ЛЕВЕНСОН В. Я. 254 - 257
 ЛИСЕНКО М. В. 261 - 267
 ЛИСЕНКО М. М. 260
 ЛІНЬОВА Є. Е. 258 - 259
 МАКАРЕНКО М. О. 268
 МАТВІЄВСЬКИЙ П. Є. 387
 МИКАЛАШЕВСЬКИЙ М. І. 269 - 271
 НАРКЕВИЧ М. Ф. 272
 НЄПКОВ І. І. 273
 НОВАК А. 274 - 275
 ОКУЛОВ П. Т. 276 - 278
 ПЕЛЕХІН П. П. 279 - 281
 ПЕРФІЛЬЄВА В. А. 282 - 284
 ПЕТРАЖИЦЬКИЙ О. С. 285
 ПЕТРОВСЬКИЙ В. С. 286 - 288
 ПИНЕВИЧ П. М. 289
 ПОДОСИННИКОВ М. І. 290 - 295
 ПОДШИВАЛОВ О. М. 296 - 298
 ПОЛЬ О. М. 299 - 304
 ПОЛЬ О. С. 305 - 333
 ПОПОВ Х. І. 334
 ПОТОЦЬКИЙ О. П. 335 - 336
 ПОТОЦЬКИЙ П. П. 337 - 539
 ПРОНІН П. П. 541
 ПРОХОРЕНКО І. М. 342 - 344
 ПУЗНЯК І. А. 345
 РІЗНИК -ПАРЧЕНКО О. О. 346 - 350
 РУДІН П. І. 351 - 353
 САДИК П. 354
 САЛОМАХА І. Ф. 355 - 365
 САМБУРСЬКИЙ К. І. 366 - 367
 САМОЙЛОВСЬКИЙ І. М. 368 - 369
 САМОКИШ М. С. 370 - 381
 САП'ЯН Ф. М. 382 - 387
 СВАТОШ З. 388
 СЕРГІЙВ М. К. 389 - 449
 СЕРДЮК Є. 450
 СИМОНОВ М. В. 451
 СИБІЛЬОВ М. В. 452
 СКАДОВСЬКИЙ Г. А. 453 - 454
 СКАЛОН Д. А. 455
 СКАРЖИНСЬКА К. М. 456 - 458
 СЛАСТОН Г. Д. 541
 СЛАСТОН М. Г. 542-643
 СЛАСТОН М. І. 643а
 СЛАСТОН О. Г. 459 - 540
 СМІРНОВ В. Д. 644 - 645
 СОВОЛЄВ В. 646 - 647

СТРАТОНОВ І. А. 648
СТРОМЕНКО В. І. 649 - 738
СТРУННИКОВ М. І. 739 - 757
СУДЬКЕВИЧ М. О. 758 - 760
ТАРНОВСЬКИЙ В. В. 761
ТОЛСТОЙ І. І. 762 - 763
ТРУТОВСЬКИЙ В. К. 764 - 775
ТУМАСОВ В. Н. 776 - 778
ФАБРІЦІУС І. В. 779
ФЕДОРОВ М. М. 780 - 782
ХАНЕНКО Б. І. 784 - 785
ХАРЧЕНКО О. Г. 786
ХОЛМОГОРОВ В. І. 787
ЧУКІН Д. 788
ШИПОВ О. О. 789 - 791
ЩЕРБИНСЬКИЙ М. П. 792 - 795

ІМЕННИЙ ПОКАЖЧИК

Абдул 680
Августовський І. А. 528
Адлерберг В. Ф. 158
Акопов 517, 518, 522
Александров В. Г. 345
Александров 299
Александрович 186
Алексєєв В. О. 538
Алексєєв Г. П. 1 - 31, 55, 56, 276, 277, 282, 301, 467, 499, 519, 551, 628, 645, 649, 658
Алексєєва А. П.-32, 282, 283
Алексєєва В. Г. - 19, 29, 31, 282, 283
Алексєєва О. П. 33, 34
Алексєєнко М. М. 28
Андріанов 759
Анкирський І. М. 50
Антонов 645
Антонович В. Б. 263, 265, 366, 454, 487, 501, 522, 777, 778
Анучин Д. 296, 297
Ахшарумов 164
Бабенко В. О. 220, 605, 680, 686, 688
Баби́ч М. П. 759
Бабкін П. І. 487, 489, 490
Бабкін 662, 663
Бабошпін П. К. 645
Багалій Д. І. 183, 253, 340, 327, 502
Багговут 197
Багдієв 513
Багратіон 78
Бадіков Н. Т. 254
Базилевський 291
Бай, де 767
Байдак Андрій 44
Байдак Артемій 37 - 42
Байдак Гавриїл 43
Байдак Григорій 43, 44
Байдак Г. Г. 302
Байдак І. А. 44
Бакелов А. І. 704
Балабан Я. М. 435
Балашов В. С. 467, 468, 471, 472
Баловенський Ф. П. 495, 496, 498
Барабаш І. 302
Барановський 632
Бахрушин О. П. 28, 30, 36, 36а, 61, 69, 71, 75 - 78, 80, 81 - 85, 158, 163, 226, 270, 551, 651, 652, 717, 784, 785
Безверха Г. Г. 48
Безверхий В. Г. 45 - 104, 135, 137, 194, 553, 554, 573 - 575, 577
Безверхий І. Г. 67, 77, 86, 96, 101, 103, 104
Безверхий О. Г. 100
Безпальчев В. Ф. 35 - 36а
Безрадостний 760

Беклемішев В. О. 516, 518, 520
 Белевський 610
 Бенуа /А. М./ 517, 518, 520 –522, 525
 Бергман Г. А. 689, 690
 Березовський І. А. 105
 Беренштам /Й. Ф./ 106
 Беренштам О. 476, 482
 Берс 236, 632, 635, 636, 640
 Бец В. О. 498
 Биков М. В. 44
 Биков П. В. 44
 Бичихин С. С. 631, 678, 688, 689, 693, 697, 700, 704
 Бичихини 714
 Біднов В. О. 118, 143, 680, 681, 713, 725
 Білий 236
 Білий М. С. 107 - 109
 Білий Ф. 107, 109, 758
 Біладовський К. О. 478, 481, 488, 490, 493, 494, 538
 Біляшівський М. Ф. 230, 231, 537
 Білов 726
 Бобринський В. О. 729
 Богданович Є. В. 32
 Боголепов М. П. 26
 Богомолець 576, 578
 Богун І. 371, 372
 Бойченко С. Р. 435
 Бокій М. М. 540
 Бондаренко Х. Ф. 135, 136, 499, 538
 Бородай О. І. 530, 538, 671
 Борцевський А. 110, 111
 Боплан Г.-А. 135
 Боткін С. П. 90
 Боуфал 611
 Бранденбург М. Є. 762, 763
 Браунер /А./ 112
 Брем/а/ 255
 Бродницька С. П. 113, 116
 Бродницький С. А. 114, 115 - 120, 166, 169, 177, 178, 245, 292, 599, 606, 607, 622, 641, 650, 653, 658, 662, 663, 666, 668, 669, 670
 Бродський Е. К. 44, 306
 Бродський І. І. 121
 Бродський Й. А. 121 - 123
 Брокгауз Ф. А. 614, 615
 Брусянін 71
 Брутикови 661
 Брюханов 690, 691
 Бузикін 771
 Булацель Ф. Ф. 641
 Буніцький Н. В. 602
 Бурмейстер М. Ф. 124 - 128, 772
 Бурмейстер Н. П. 124 - 128
 Бутаков [І. А.] 690
 Бүтовський М. П. 129

Буштедт П. А. 51, 60, 68, 75, 85
Вавилов 709
Ваганов О. В. 652, 715, 719, 720, 721, 728
Вагнер 479
Варнеке Б. В. 734 - 737, 759
Васи́левський І. О. 54, 55, 62, 63, 70 – 73, 80, 87, 88, 99
Васи́левський Ф. О. 95
Васи́ленко М. П. 253
Васи́льківський С. І. 130, 136, 280, 299, 354
Васи́льковський 654
Васю́тинський В. П. 9
Вашкевич Г. С. 48 - 52, 54, 57, 130 - 142, 551, 554 - 558
Вейсянен 184
Величко С. 302, 777
Венера 714
Веріго Є. Ю. 679
Вертоградов І. Ф. 143
"Вестник Екатеринославского земства", газета 528
"Вестник Юга", газета 451
Ветвеницький 280
Винник Б. Т. 752
Винниченко В. К. 712, 752, 753
"Вік", вид-во 714
Вільчур 768
Ви́шенський І. 204
Ви́шневський 302
Ві́кторія (у назві) 498
Ві́стедт 632
Власов С. Г. 166
Вовк Ф. К. 538
Во́йтбовський 460
Во́линський 726
Волков 366
Волконський, князь 22
Володимир, давньоруський князь 57
Волошин Я. 144
Волошко 635
Воровський 435
Воронний М. 487
Воронін 176, 580 - 582, 588, 672
Воронцов М. С. 57
Вревський О. Б. 17
Гааке 399
Гаврило, муз. служ. 152
Гадес 667
Галаган Г. 224
Гальперин С. І. 145
Гамченко С. С. 338, 385, 396
Ган П. О. 146 - 150, 665
Гаркушевський Г. Т. 653 - 655
Гахгейм 554
Гаухман 622
Гегело В. П. 151 - 153, 171, 294, 295, 595 - 597, 612, 614, 615, 617, 633, 635, 640, 666, 668, 669,

672, 674 - 681, 708, 714, 715, 721
 Гедройц М. А. 154, 155
 Георгі К. Ф. 539
 Гербель М. 186
 Герострат 245
 Гесберг, фон К. Д. 208, 641, 711, 720
 Гіляровська М. І. 77, 83, 726
 Гіляровський В. О. 70, 77, 83, 86, 653, 658, 715, 726, 757
 Гіляровські 80
 /Блавацька/ 319
 Гладкий В. Й. 253
 Гладкий І. 157
 Гладкий Й. М. 158, 253, 289, 610
 Гладкий П. В. 158, 159, 160, 630
 Гладкий С. В. 160
 Глоба М. В. 477 - 479, 500, 505, 515, 520, 717, 720
 Глоба 613
 Глобенко І. 161, 162
 Гоголь М. В. 526, 527, 704
 Голинський В. 163, 164
 Голицин, князь 559
 Головатий А. 223, 230, 535, 758
 Головкин 224
 Головня В. Я. 515
 Гололобов В. Я. 193, 198
 Гололобов Я. Г. 165 - 201, 247, 582, 584, 588, 609, 610, 632, 636, 658, 660, 662, 663, 666, 668, 670, 672, 674 - 676, 680, 681, 691
 Гололобова К. Я. 184, 186, 190, 193, 198
 Гололобова К. Я. 189, 193, 198
 Гололобова М. С. 183 - 185, 189, 198, 201, 614, 672, 675
 Гололобова Т. Я. 193, 198, 201
 Голубовський П. 70, 265
 Голун І. П. 202 - 204
 Гонта І. 216, 343
 Гончариха 668
 Гордієнко (Головко) К. 144, 234
 Горецький О. 205
 Горленко В. П. 522
 Городецький 290
 Городцов В. О. 622, 709
 Горчаков, князь 142, 177, 259
 Гошкевич В. І. 779, 783
 Грабянка Г., літописець 777
 Греков В. О. 630
 Гренц 489, 490
 Грибосдов О.С. 57
 Григорович 457
 Григоренко 514
 Грингмут 26
 Гринько Г. Ф. 155
 Грінченко Б. Д. 75, 395, 410, 411, 413, 423, 674
 Грінченко В. А. 385 - 387
 Грінштейн 415

Грушевський М. С. 216, 217, 253, 340, 487, 490, 491, 522, 648, 729, 780
Грушевський О. С. 253, 648
Гуковський 650
Гуревич Я. Г. 776, 777
Гьотце А. 156
Давід, грузин. цар 57
Деконська М. С. 668, 669
Деконський О. П. 666
Дековський О. С. 673
Деконський С. С. 579, 584, 666, 669, 769
Деконські 524, 605, 666, 677
Деляфліз А. П. 502
Демчинський 467 - 469, 471, 473, 475
Депрерадович Л. В. 340
Деркач /М./ 516, 715
Дерябкін П. Є. 636 - 638, 640
Дешевов К. М. 154
Джежелій А. Д. 211
Джежелій Д. А. 211, 212
Дзякович П. К. 563, 582, 584, 585
Дивниченко, старожил 356
"Дикий піп" 125, 128
Дитерихс А. К. 213
Діброва О. 214
Дідусенко, старожил 705
Дмитренко 226
Добровольський А. В. 385
Добровольський П. 215
Доброскок Г. В. 721 - 723
Долгова В. В. 306, 630, 631
Доллежаль 641
Домашевський О. В. 29
Домбровський М. В. 504, 506, 510, 513
Донцова 319
Дорошенко Д. І. 143
Дорошенко П., гетьман 758
Драгоманов М. П. 686
Дракохруст К. І. 216, 217
Дроздов 367
Дубецький 301, 302
Дуйлісва К. 404
Дурново П. М. 134
Ебелов 730
Евертсі 186
Едуарас Б. В. 759
Езау І. Я. 631
Ерастов С. І. 582
Ерліх 702
Ернст Ф. А. 367
"Етнографічний вісник", часопис 204
Єжов М. 426, 431
Єленев Ф. П. 12
Єнохін В. 8, 10, 13, 18

Єременко 61, 90
 Єфремов П. О. 539
 Єфрон І. А. 614
 Жданов 730
 Жевахов І. П. 618, 623, 627
 Железняк Максим 216, 217
 Желтановський 508, 510, 511, 513, 523
 Жемчужников А. М. 216
 Жилиха 571, 657
 Жило В. В. 146
 Жук 356
 [Жуков] 75
 Журавляха 78 - 80
 Забло 497
 Забутня К. 285
 Заводов 771
 Загряжська Є. І. 610, 612, 614
 Зайцев П. П. 613
 Залізняк Максим 343, 482, 484
 Замойський 491
 Заньковецька М. К. 470, 732
 Запольський 174, 175, 688
 Зарудна 543
 Зауер 220
 Захарин Г. З. 345
 Захо М. 111
 Зеленський [Яценко] А. 726, 731
 "Земський вестник", часопис 175, 737
 Земскович 79
 Значко-Яворський М. 497
 Золотницький 537
 "Зоря", часопис 724
 Зуйченко П. П. 685
 Іваненко М. М. 608
 Іваненко 679
 Іванов 74, 75, 149, 224, 253, 690
 Іванченко 679
 Івченко О. П. 756
 Ігнатович 105
 Іконніков В. С. 265
 Ільєнко 175
 Ільїнський 710
 Ільяшенко 599
 "Инвалид", часопис 715
 Істомін Є. К. 555 - 558
 Кабанець (прізви.) 669
 Казановський 735
 Калиниченко 731, 734
 Калінішна (прізви.) 538
 Калнишевський П. І. 35 - 36а, 107, 202, 203
 Канкрін І. В. 153, 181, 182, 269, 561 - 563, 626, 649, 650, 654, 680, 769
 Кандауров 469
 Каннабіх 736

Кантемир 470 - 472
 Капустін М. М. 26
 Карло XII, шведський король 607, 620
 Кармалюк Устим 216
 [Карнкевич] 539
 Карпенко 661, 662
 Карпов 690
 Катерина II, рос. імператриця 36а, 664
 Каульбарс О. В. 592, 715, 718, 730, 759
 Качков 573
 Кащенко А. Ф. 449, 653, 658, 660, 661
 Квитка-Основ'яненко Г. Ф. 409, 712
 Келлер Ф. Е. 249, 665, 668, 670, 671, 673, 674
 Керенський О. Ф. 757
 "Киевлянин", часопис 264, 683
 "Киевская мысль", часопис 236, 367
 "Киевская старина" часопис 176, 224, 253, 454, 472, 501, 610, 641
 "Киевлянин", часопис 751
 Кизеветтер О. О. 715
 Кириченко 367
 Кирпичников О. І. 768
 Кирпичов 501
 Кисличний 639
 Кістяківський О. Ф. 75
 Кістяківський 715, 717
 Кіяшко 668
 Клейн В. В. 91, 114, 173, 656
 Клейн С. Ю. 508
 Клименко 779
 Клингенберг О. М. 183, 699, 705, 706, 712
 Клингенберг С. К. 631, 633
 Ключевський В. Й. 297
 Кобелан 611
 Ковалевський М. М. 218, 483
 Коваленко І. П. 219, 220
 Коваленко Я. 404
 Коваленко 78
 Ковбаса 677
 Ковтун 757
 Коган 641
 Кожевников 111
 Козар П. А. 386, 392, 395, 397, 399, 442
 Козловська В. 221, 222
 Кокін С. П. 303
 Колдасв М. Ф. 599, 622, 623, 666
 Коллі 639
 Коляков 388
 Коляда С. 575
 Комаров М. Ф. 704
 Комстадіус М. М. 7, 12, 13, 48, 49, 51, 279, 280, 473а, 475, 561, 575
 Кондратович Ф. 232, 493
 Коралевич 623, 641
 Корж М. А. 649

Корж, онук М. А. Коржа 662, 667
 Корж, правнук М. А. Коржа 717
 Корнілов 662, 663, 672, 760
 Короленко В. Г. 481
 Короленко П. П. 223 - 225
 Коростовцев В. 227
 Коростовцев І. В. 228, 229
 Корсун А. 230 - 237
 Корф М. О. 218
 Косач О. П. (Олена Пчілка) 197
 Костилюв В. М. 632
 Костомаров М. І. 131, 134, 141, 224, 238, 459, 472, 501
 Костомарова А. А. 238
 Костюшко К. 366
 Котельніков В. Г. 238, 280, 551, 555 - 557, 575
 Котенко 139
 Котляревський В. 727
 Котляревський І. П. 450, 490, 492
 Котов В. К. 735
 Котов К. Є. 735
 Котова К. К. 735
 Котова, дружина К. Є. Котова 735
 Коцебу, адмірал 44, 302
 Коцюбинська В. У. 96
 Коцюбинський М. М. 205
 Коченовський 523
 Кочерга Т. 611
 Кравцов Й. А. 584, 588
 Кранц К. І. 21, 639
 Красан Я. 404
 Красницький Ф. С. 239 - 240а, 498, 739, 780
 Краснощеков С. А. 16
 Крашенинніков М. М. 124
 Кривошія К. С. 102
 Кримський А. Ю. 487, 654
 Крисін Ю. П. 241, 242
 Кропивницький М. А. 307, 351 - 353, 470, 481, 709
 Ксьонзенко О. І. 501, 538
 Кузьменко В. 607
 Кузьменко М. А. 152
 Кузьменко 661, 663, 676, 708
 Кузнецов О. Є. 743
 Курилов В. В. 653, 654, 656, 658, 660 - 670, 672 - 674, 677, 680, 685 - 687, 704, 711, 714, 791
 Кукубенко 185, 245
 Кулаковський Ю. А. 243
 Кулик 20
 Куліш П. О. 409
 Курилов В. В. 92, 93, 169, 175, 177, 178, 182, 189, 244 - 252, 653, 654, 656, 658, 660 - 670, 672 - 674, 677, 680, 685 - 687, 704, 711, 714, 791
 Куропаткін О. М. 593, 594
 Кучугура-Кучеренко І. Й. 260
 Кушнір-Марченко К. Ф. 253

Лаверецький 131
Лазаревський О. М. 49
Лантін 631
Лантух , кошовий отаман 611
Лапін С. 18, 110
Лапченко 645
Лебєдєв М. Й. 275
Лебєдєв 230, 232
Лебідь М. М. 370, 371
Левенсон В. Я. 254 - 257
Лєвицький М. В. 215
Лєвицький О. І. 253, 522, 777
Лєві 630
Лєвченко 459
Лєвшин О. Ф. 160
Лєвшин 678
Лємешинський 579, 580, 584, 587
Лемм Е. О. 457
Леонова О. І. 113
Лєрмонтов М. Ю. 57
Лєхницький 637 , 639
Линевич Н. П. 594, 595
Лисенко М. В. 260 - 267
Лєскевич 300
Линниченко І. А. 734, 737
Липківський С. 713
Лисевич В. В. 481
Лисенко А. 356, 358
Лисенко М. В. 260 - 267, 513
Лисенко М. М. 260
Лисенко 240, 361, 362, 364
Ліньов А. А. 258, 259
Ліньова Є. Е. 258, 259
Лісовський 705
Літров 399
Лободовський М. Ф. 616, 708, 719
Лотоцький О. Г. 105
Лубенець 186
Луї XVI, французький король 204
Луценко І. М. 730, 732
Лучицький І. В. 253
Лушев 106
Лясота Е. 285
Маврогородато П. А. 156
Магда М. 404
Магденко В. П. 125
Мазасва 361, 363, 365
Мазєпа І. С. 106, 224, 501, 502, 528, 529
Майданський 153
Макаревич 99
Макаренко І. Г. 730
Макаренко К. Г. 730, 208 - 210,
Макаренко М. О. 268, 610, 611, 614

Малама В. В. 245, 206, 627
 Малама (родина) 113
 Малий 236
 Малинка О. О. 502, 538
 Малинка П. О. 50, 72, 506 - 508, 511, 514, 516, 524, 538, 653, 655, 656, 662 - 664, 720
 Малинчиха (прізвисько) 526, 527, 529, 530, 538
 "Мамай" (народні картинки) 502, 783
 Маньковський Б. М. 435
 Маркевич Г. І. 31
 Маркевич 103
 Марко Вовчок 712
 Марков 371
 Мармос (прізвисько) 553
 Мартенс Г. Г. 386
 Мартинович П. Д. 540
 Мартос О. К. 54, 55, 111
 Марусов І. П. 678
 Марченко 683
 Масленніков 500, 501, 504 - 506, 514 - 516, 518, 522, 523, 525
 Матвієвський П. Є. 387, 536, 537, 539, 540
 Матлашка, див.: Миклашевський М. І.
 Машевська 639, 640
 Машинчев 154
 Мейер 399
 Мельник-Антонович К. М. 247
 Мельникова М. М. 689
 Мельничка М.М. 657
 Меньшиков О. Д. 224
 Мінгрин 623, 705, 706, 708, 714
 Миклашевський 569, 572, 573, 614
 Миклашевський М. І. 169, 170, 175, 177, 181, 245, 269 - 271, 284, 588, 660, 664, 668, 670, 674, 675, 677, 678, 681, 685
 Миклашевські 569, 570, 571
 Микола, святий 356, 737
 Микола II, рос. імператор 521
 Микола Михайлович, вел. князь 759
 Микола I, рос. імператор 158
 Милосарович 734
 Миргородський В. С. 613
 Михайло Миколайович, вел. князь 634
 Михайлов В. П. 461
 Михайлов С. Ф. 345
 Михайлов 64
 Мишласевський О. З. 758
 Мілков 363
 Міллер М. О. 678, 700, 704 - 707, 712, 715
 Мілюков П. М. 711
 Мінкевич 387
 Міткін В. А. 232, 236, 237, 533
 Міхельсен Г. М. 195
 Міхєєв Ф. І. 468
 Міхновський М. І. 711

Могила Петро, митрополит 218, 711
 Мокржецький С. А. 388, 621, 625, 630, 631, 633, 635, 712, 714
 Молох (міфолог. герой) 685
 Моргунов М. С. 677
 Мордовцев Д. Л. 48, 51, 105, 130, 238, 281
 Морозенко, іст. герой 664
 Морозовський Е. 250, 651, 659, 662
 Морозовські 594
 Моценко К. В. 537
 Муромець Ілля 343
 Муромцев С. А. 720
 Набіркін 631
 Назарій, архієрей 730
 Наполеон І, франц. імператор 646
 Наркевич М. Ф. 272
 Науменко В. П. 80, 253, 680
 "Наше минуле", часопис 535
 Недригайлов В. О. 660
 Недригайлова М. 602
 Нейштаб Я. Т. 451
 Нестор, літописець 778
 Нефедьєва 24, 25, 141
 Нечасв Б. А. 117
 Нечеса 302
 Нешков І. І. 273
 "Нива", часопис 253
 Нікітін І. М. 106
 Ніковський А. 411
 Нікольський 290
 Новак А. 274, 275
 Новгородцев 697
 Новицький Я. П. 654, 656
 "Новое время", часопис 23, 238, 641
 Норблін Я. П. 502, 539
 Носок І. П. 747, 748, 750, 751, 755
 Ностиць 676
 Овчаренко 602, 607, 610, 636, 639
 Оглоблин 777, 778
 Огорелов В. О. 542
 Окулов П. Т. 276 - 278
 Ольшевська Г. З. 552
 Ольшевський 566
 Оранський 186
 Орешніков О. В. 297, 767
 Орлов 726
 Осадченко О. Ф. 528
 Освальд Г. П. 614
 "Основа", часопис 683, 687
 Павлов 727
 Павловський І. Ф. 675
 Павлюк 359
 Падорев 605
 Палладін О. В. 781

Панафутін Г. І. 628, 629
 Панін М. М. 154
 Панч Петро 423
 Панченко 219, 714
 [Папинос] 685
 Пархоменко В. О. 351, 386
 Пархоменко Т. М. 664
 Пасюга С. А. 534
 Пащенко 8
 Педченко Г. 638
 Пелехін П. П. 279 - 281, 487, 488
 Первущин 183
 Перфільєва В. А. 282 – 284
 Петражицький О.С. 285
 Петро І, рос. імператор 50, 234, 457, 709
 Петро, священик 755
 Петров М. І. 48
 Петров Н. 253
 Петровський В. С. 286 - 288
 Петровський 424
 Петрусенко 690, 692
 Печенін А. А. 202
 Пилипенки 622
 Пимоненко М. К. 522
 Пиневич П. М. 289
 Пипа П. П. 202
 Пирогов М. І. 90
 Писарєв 494
 Плахтій О. 347
 Пленерт 613
 Підгайний С. С. 636
 Поддубний І. М. 741, 744, 745
 Подосинніков М. І. 290 - 295
 Подшивалов О. М. 296 - 298
 Позен А. В. 522
 Позюк Г. С. 754
 Позюк Я. Г. 753
 Покровський М. М. 253
 Поліванов 186
 "Полтавщина", газета 450
 Поль О. М. 31, 40, 42, 94, 97, 102, 112, 126 - 128, 149, 220, 228 - 235, 237, 243, 247 - 249, 232 - 235, 237, 247 - 249, 276 - 278, 283, 286, 295, 299 - 304, 388, 455, 456, 459, 609, 614 - 616, 623, 643, 646, 719, 720, 726, 759, 760, 784 - 786
 Поль О. С. 305 - 333, 599, 627, 630, 784
 Понятовський С. 539
 Попов І. 628, 629, 632, 635 - 637, 639
 Попов А. К. 549, 575, 716
 Попов С. 550, 552, 561, 575
 Попов Х. 334
 Попов 725, 726
 Попови 57, 561
 Порфирій, священик 16, 17, 26
 Потебня О. О. 48

Потьомкін 673
Потьомкін Г. О. 224, 230, 231, 247
Потоцький О. П. 335, 336
Потоцький П. П. 337 - 339
Потоцький 129
Похилевич 387
Праотцев С. 60, 217
"Придніпровський край", газета 174, 180, 451, 661, 731
Присецький 518
Пронін П. Ф. 341
Проселков А. І. 195
Прохоренко І. М. 342 - 344
Прохоров О.В. 457, 517, 521
Прохоров 516, 518, 519
Пузняк І. А. 345
Пукалов 109
Пулюй 538
Пустовойтов 552
Рабинович Я. С. 425
"Рада", газета 524, 633, 709
Радаков 175
Радченко 602
Ратцель 399
Рапков Я. С. 486, 487
Репчанський 50
Редін Є. К. 674
Репін І. Ю. 121, 123, 131, 155, 213, 497, 517, 518, 522, 631, 632, 739, 740, 745, 757, 781
Репін Ю. І. 757
Рижий (прізвисько) 681
Рігельман О. І. 469, 472, 474, 488, 539, 675
Рігельманша 493
"Рідний край", часопис 197, 633, 709
Різник-Парченко О. О. 346 - 350
Різунов 713, 722
Рімон 258
Ровинський Д. 106, 158, 537
Родзянко М. В. 169, 170, 175, 177, 178, 215, 245, 318, 661, 665, 666, 674 - 676, 680, 685 - 687
Родзянко С. В. 612
Родзянко 672
Родзянчиха 677
Рождественський З. П. 595
Розенберг 26, 60, 165
Розенель 84, 85, 92, 576
Розумовський К. 236
Романченко Т. М. 295, 723, 725, 726, 730, 731, 734
Ромашинський 302
Ротерт П. 345
Рубач М. А. 253
Рубін П. Г. 275
Руденко П. 125
Руденко Я. С. 255
Рудий 680
Рудинська Є. Я. 537

Рудинський М. Я. 386
 Рудченко І. 56, 133
 Рулін П. 351 - 353
 Русов О. О. 105, 719
 "Русская правда", газета 184, 194, 306
 "Русская старина", журнал 253
 "Рух", вид-во 540
 Сабінін 714
 Сабуров 134
 Савенко 729
 Сагайдачний (Конашевич) П. 637, 639, 651, 653, 654, 656, 758, 759
 Садик П. 354
 Садовий Ю. 407
 Садовський М. К. 470
 Саксаганський О. К. 732
 Салоділов П. М. 280, 471, 483, 501, 505, 520, 521, 538
 Саломаха І. Ф. 355 - 365
 Самбурський К. І. 366, 367
 Самійленко 515
 Самойловський І. М. 368, 369
 Самоквасов Д. Я. 366
 Самокиш М. С. 370 - 381
 Сандецький 689, 690, 692
 Сапсєжко 494
 Сап'ян Ф. М. 382 - 387
 Сваричевський Т. 651
 Сваричевський Ф. М. 142, 177, 563, 673 - 675, 715, 719 - 721, 757
 Сваричевська (Сваричиха) 663
 Сватош З. 388, 633
 Свенцицька М. 16, 128
 Свечин 83, 95
 Свиридов 715
 Світка Д. 25
 "Северный вестник", часопис 49
 Селезньов І. Ф. 522
 Селиванов 297
 Семіонов А. В. 639
 Сергєєва Г. Д. 602, 633
 Сергіїв М. К. 389 - 449
 Сергіїва Я. 445, 446
 Сердюк С. 450
 Середина А. І. 524 - 526, 529, 530, 538
 Сизов В. І. 297, 298, 770, 771
 Силантьєв А. О. 295
 Симонов М. В. 451
 Синельніков 489
 Синельнікова Ю. Я. 3
 Синьковський 601
 Синявський А. С. 150, 167, 168, 177, 245, 247, 575, 602, 605, 653, 654, 656, 658, 660, 662 - 664, 666, 667, 669, 676, 678
 Сипягин О. Г. 175
 Ситов 86 - 90, 178, 247 - 249, 258, 660, 661, 663, 675, 767
 Сібіаьов М. В. 452

Сірко І. Д. 355 - 357, 360, 364, 365, 656, 657, 666, 680, 708, 714, 715, 739
Скадовський Г. А. 453, 454
Скалон Д. А. 455
Скальковський А. О. 235, 236, 285, 473
Скаржинська К. М. 456 - 458, 674
Скарятин М. 718
Скворцов 521
"Складка", альманах 488
Скоропадський І., гетьман 106, 224, 234
Скоропадський П., гетьман 189
Скороходов І. М. 471, 472, 474, 475
Скриленко А. А. 215, 247, 789, 791
Скрипник 67, 788
Слабченко М. Є. 253
Сластѣн Г. А. 541, 589
Сластѣн Д. Г. 589
Сластѣн М. І. 500, 501, 504, 505, 515, 535, 537, 538, 540, 643а
Сластѣн М. Г. 92, 93, 95, 96, 101, 152, 176, 184, 186, 208, 480, 494, 496, 499, 525, 528, 541 - 643, 589, 643а, 668 - 670, 672 - 677, 686, 701, 707, 709 - 715, 717, 719
Сластѣн О. Г. 48, 52, 64, 71, 72, 96, 135, 259, 264, 459 - 540, 548, 551, 553, 554, 555, 557, 558, 560, 562, 566, 589, 595, 608, 612, 643а
Сластѣн Ю. О. 515, 528, 535
Слесаренко К. 633
Смирнов В. Д. 644, 645
Смолин 515, 521
Смолічев П. І. 385, 386
Смоляк 662, 663
Смольянінов 295
Соболєв В. 646, 647
Соковник 295
Сокол В. 382
Соколов Д. П. 757
Соколовська 178
Солнцев Ф. Г. 457
Солодковська О. К. 189
Солодковський 639
Солодковські 186, 189
Солоний П. 451
Солонина 51
Солунський Дмитрій, святий 28
Сомов 106
Сосюра В. 423
Сочинський П. М. 125
Спасович В. Д. 658, 720
Спирідонова М. О. 703
Спиро А. Й. 628
Способний В. І. 154, 631
Старницький А. Д. 514
Старницький 675
Стасов В. В. 457
Стасюк М. М. 635, 693, 697, 698, 700, 701, 710 - 713
Стасюлевич М. М. 472
Степанов О. 118

Степанов 345
Степовик 719
Степунін 302
Стефановський Х. 682
Стецькевич 571
Стещенко І. М. 540
Столипін П. А. 186, 700
Стороженко О. П. 459
Стоюнін В. Я. 776
Стоюніна М. І. 279
Стражеско 424
Стратонов І. А. 648
Строменко В. І. 94, 114, 151, 152, 169, 171, 176, 177, 245, 269, 523, 524, 575, 586, 590, 592, 620, 623, 640, 649 - 738, 789
Стрекалова 672
Струєв 274
Струков А. П. 251, 354, 403, 408, 576, 657, 666, 667, 689
Струкова 576
Струнников М. І. 240а, 726, 739 - 757
Струнников Р. М. 754
Суворін О. 488, 491, 719, 721 - 723
Суворов О. В. 224
Сукачов С. В. 15, 17, 18
Сулима-Бичихина Т. С. 611, 712, 714
Сувлькевич М. О. 231, 758 - 760
Сумцов М. Ф. 343
Талієв 259
Таль С. М. 480, 489, 542 - 545, 548, 589
Таль О. Я. 106, 550, 561 - 563, 575
Тальгрєн В. П. 632, 639
Тарловський К. М. 472
Тарновський В. В. 135, 458, 781
Тарновський В. В. (син) 180
Татарин (прізвисько) 678
Текелі П. А. 107, 224
Тереніна 715
Терещенко П. В. 667
Терещенко М. А. 64
Терновський М. М. 679, 687
Тимоценко 711
Тимченко 660, 661
Тихомиров Д. І. 613, 614, 715 - 717
Тихомирова О. М. 717
Тихонова 779
Тихоновичі 340
Тищенко І. В. 612
Тіхов 290
Толмачов 234
Толстиків О. Я. 641, 668
Толстой І. І. 518, 762, 763
Толстой А. М. 723
Толь, граф 183
Третьяков П. М. 48

Трипольський К. І. 666, 677, 730
Трифільєв Є. П. 735, 737
Троцький А. Д. 351
Трояновський 202
Трубецькой, князь 552
Трутовський В. К. 672 - 775
Трутовський 135
Тумасов В. 776 - 778
Тупкан П. Ф. 602, 624 - 626
Уваров С. 615
Уварова П. С. 180, 252, 271, 706, 715
"Україна", журнал 253, 626
Українець 219
Уманець Ф. М. 83
Урусов М. П. 19, 20, 116, 138, 186, 197, 209, 306, 332, 516, 519, 520, 522, 523, 528, 560, 590, 595 - 597, 671, 679, 759
Урусова В. Г. 607
Урусови 53
Усов 298
Усов П. 126, 127
"Утро", газета 635
Фальк, фон дер 521
Фармаковський Б. В. 242
Федоров М. М. 780 - 782.
Федоровський С. К. 498
Філевич І. П. 139
Філянський М. Г. 523, 663
Філянський П. Т. 771
Фінгерут 586, 675
Фіндейзен М. Ф. 783
Фішер К. 744
Френкель 412, 424
Фролов 7, 11 - 14, 213, 279, 280, 602
Хаджи-Алі 644
Ханенко Б. І. 26а, 537, 674, 784, 785
Харламов В. Я. 771
Харченко О. Г. 786
Хатасвич М. 426
Хватевський Б. Г. 633
Хвиля А. А. 781
Хвостов 717
Хижняк 95
Хитько В. В. 539
Хмельницький Б. М. 44, 302
Холомогоров В. І. 787
Холодний 48
Хома, літ. герой 163
Христофорова А. К. 538
Хрінников В. М. 711, 713, 720, 729
Цвітківський Ю. Ю. 48, 49, 132, 476, 488, 715, 717, 719, 720
Цюрупа 350
Чавусенко 667
Чебукін 345

Чепіга З. О. 223, 706, 758
 Чепов О. І. 632, 668
 Чепурний К. 128
 Червинський П. П. 51, 59
 Черемисінова 138
 Чехов М. В. 168
 Чечик 641
 Чижевський П. І. 654, 698, 699
 Чижев С. І. 773
 Чикаленко Є. Х. 489, 491, 507, 712
 Чкалов В. (в назві) 436, 437, 440, 444, 446, 449
 Чорний Давід 35
 Чорний І. 670, 673, 683
 Чорний 236
 Чубинський 64
 Чукін Д. 788
 Чумаченко О. І. 601
 Чуркін 44
 Шарлеман О. 749
 Швирков В. 26
 Шеболадас В. В. 46, 47, 51, 55, 69, 71
 Шеболадаса М. О. 84, 87
 Шевченко Т. Г. 57, 134, 412, 433, 481, 487, 490, 492, 495, 519, 525 - 528, 640, 641, 653, 654, 661, 663, 674, 695, 717, 752, 753, 779, 781, 782
 Шевченко В. К. 715, 720, 723
 Шейн 602
 Шелухін С. П. 732
 "Шершень", журнал 540
 Шильдер 186
 Шипов О. О. 169, 245, 668, 674, 675, 677, 685, 789 - 791
 Широкий К. П. 209
 Шипко 666
 Шиян Я. 736
 Шияни 653, 734, 735, 736
 Шлиппе В. К. 17
 Шпажинський І. П. 470
 Шраг І. А. 87, 88
 Шредер, фон 553
 Шрейдер 17
 Штебер Е. 601
 Штерн Е. Р. 711
 Штиглиц 542
 Штралдман 10
 Щедрович 641
 Щербак 697
 Щербаков 295
 Щербина 49
 Щербинюк М. П. 792, 793
 Щукін 622
 "Южная заря", газета 715, 731, 737
 Южний П. 451
 "Южнорусская старина" 528
 Юмудський 459, 467

Юрачов 175
Юргевич 184, 714
Яворницька С. Д. 375, 378 - 381, 413, 416, 427, 429 - 436, 438, 440, 443 - 449, 755 - 757
Яворський М. І. 253
Якимюк 381
Яковлев І. Д. 302
Яковлев М. І. 579, 580, 584, 587, 588, 677, 680
Яковлев П. 224
Яковлев 295
Якубович 635
Якубовський Ю. О. 111
Яновський Г. 616
Яроцький 62, 63, 69, 70, 71, 77, 78, 91, 87, 96

ГЕОГРАФІЧНИЙ ПОКАЖЧИК

Австрія 491
Алупка 57, 149, 180
Алушта 717
Америка 530, 538
Амур-Нижньодніпровськ 635, 637
Андрійка, с. 493
Аненська Забора, с. 302
Анновка, с. 302
Архангельська губ. 690, 691, 694
Афрасіаб 110
Базавлук, р. 114
Базавлуцька Січ 285
Байдаківка, с. 43, 44, 302
Байкал, оз. 593
Баку 86
Балта, м. 344
Батум 57
Бахмут 169, 170, 174, 175, 178, 571, 672, 674
Бахмутський пов. 340
Бахчисарай 57, 717
Бейкуш, лиман 285
Белозерка 453
Бердянськ 183, 592, 600, 699, 704 - 706, 779
Бердянщина 413
Березнякова, балка 302
Берлін 18, 295
Бесарабія 556
Біарриц 18
Біленьке, с. 269, 528, 568, 569 - 571, 573, 576, 752 - 756
Близноки, масток 227 - 229
Богодар, с. 5
Боголюбівка, с. 302
Борисфен, р. 453
Бородаївка, с. 302
Бут, р. 234, 237
Будаківка (Бодаківка), с. 72, 114, 507, 524, 653 - 655, 666, 668 - 670, 672, 673, 677, 787
Бузулук (Базавлук), лиман 285
Бухара 110
Варшава 22, 28, 56 - 58, 139, 140, 189, 261 - 263, 281, 476, 539, 546, 715
Велика Шарівка (Григорівка), с. 302
Великі Будки, с. 202
Вереміївка, с. 502
Верхньодніпровськ 302, 628
Верхньодніпровський пов. 306, 675, 679, 769
Веселе, с. 269, 568, 649, 650, 680
Веселі Терни, с. 343, 344
Вище Тарасівка, с. 406, 407
Віденфельд, нім. колонія 613
Відень 466, 467
Вільна, балка 386
Владикавказ 57
Владимир 20, 138

Вовниг/а/ 667, 673
 Волга, р. 86
 Вологда 388
 Волооське, с. 667
 Воронеж 48 - 51, 54, 134 - 142, 551, 554 - 559
 Воронежська губ. 493
 Гаага, м. 651
 Гагри 57
 Гадяцький пов. 77
 Гадяч 36а, 267, 382
 Гайсин, м. 344
 Галичина 143, 281, 296, 487, 491, 729
 Гарбузівка, с. 408
 Генічеськ 209
 Глинськ, хутір 142
 Глимязов, м. 63
 Голина (Харитонівка), с. 302
 Городище 285
 Гостра, могила 302
 Глухівський пов. 60
 Григорівка, с. 347, 348
 Григорівка (Велика Шарівка), с. 302
 Гродненська губ. 560, 562, 565, 645
 Гродно 29
 Грушівка, с. 285, 300, 668, 759
 Грушівка-Кут, с. 285
 Гунжунін 595
 Гурзуф 57, 180
 Гучківка, с. 366, 367
 Давня Русь 732
 Далекий Схід 17, 176, 591 - 593
 Десна, р. 54, 461
 Дійовка, с. 301
 Дніпрельстан (Дніпробуд) 221, 222, 241, 345, 352, 366, 368, 369, 386, 387, 392, 395, 427
 Дніпро, р. 52, 80, 219, 224, 253, 300, 345, 350, 365, 382, 405, 449, 461, 502, 552, 658, 660, 661, 663, 664, 701, 707, 713, 720, 736, 759
 Дніпропетровськ 121 - 123, 144, 156, 202 - 204, 205, 211, 212, 214, 216, 217, 220 - 222, 241, 242, 253, 284, 285, 287 - 289, 337 - 339, 345, 349 - 353, 366 - 387, 389 - 449, 536 - 540, 685, 779 - 782, 788
 Дніпропетровщина 387, 405 - 407, 409, 431, 436, 440, 444, 446, 449
 Дністер, р. 224
 Долгинцево, станція 364
 Дубова Балка 295, 301, 302
 Дубровка (Мис Доброї Надії), с. 302
 Дунай, р. 158, 449
 Дурна, балка 385
 Ерастівка, с. 287, 288, 602, 606
 Ескі-Кермень 220
 Європа 538, 622
 Єгипет 647
 Єленівка (Камчатка), с. 302
 Єленівка (Райовка), с. 340
 Єрусалим 26

Єсентуки 477 - 479
Житомир 100, 147, 201
Жовта, балка 302
Жовта, р. 302
Жовте, с. 301, 302
Жовті Води 301, 371
Журавльовський, лиман 285
Запоріжжя 345, 389, 390, 392, 405
Запорізька округа 394, 395, 398, 442
Запорожжя (історичне) 8, 18, 94, 111, 168, 177, 194, 198, 216, 353, 455, 475, 498, 538, 652, 653, 659, 665, 679, 707, 711, 714, 719, 720, 726, 731, 747, 751, 757, 759
Запорозька Січ 224, 285, 286, 288, 356, 359, 372, 374 – 376, 379, 380, 455, 459, 460, 664, 759
Заруддя 202
Засуля 202
Засульський р-н 202
Зелене, с. 302, 788
Злодійка, балка 302
Золотоноша 87, 88
Золотуха, балка 302
Іванівка, с. 384
Ієн, м. 295
Ізюм 452, 709 - 713
Інгuleць, р. 44, 302
Індія 721
Ірклієвщина 253
Іркутськ 585, 586, 759
Італія 265, 537
Ічня, м. 366, 367
Кавказ 57, 82, 479, 627, 706, 720
Казань 82, 86, 158, 648
Кайдаки 759
Калінінський р-н Дніпропетровської обл. 440
Кальчик, р. 601
Каменовата, балка 302
Кам'янська, балка 302
Камішніна, м. 50, 72, 116, 151, 152, 158, 164, 169 – 171, 174 – 176, 225, 245, 259, 506 - 509, 512 - 515, 554, 559, 565 - 567, 579 - 581, 653, 654, 664, 668 - 670, 672, 673, 677, 787
Камішувата 437
Камчатка (Єленівка), с. 302
Кам'янка, с. 285
Кам'яний Затон 302
Каневський пов. 636
Канцєрополь 718
Капулівка, с. 285, 355 - 363, 365, 656, 664, 668, 670, 673, 683
Карпати 730
Кастрополь 183
Катєринівка, с. 632
Катєринодар 77, 80, 157, 168, 223 - 226, 230, 587, 758
Катєринослав 16, 20, 21, 24, 28, 31, 33, 38 - 42, 55, 56, 92 - 105, 107 - 109, 112 - 129, 143, 145, 147 - 155, 157 - 162, 165 - 201, 206 - 210, 215, 218, 219, 223, 227 - 237, 240 - 252, 254 - 257, 260, 267, 268, 270 - 278, 282, 283, 286, 290 - 295, 299 - 301, 303 - 336, 340 - 344, 346 - 348, 358, 360 - 365, 388, 450 - 452, 455, 459, 461, 499, 523 - 535, 537, 541, 553, 557, 569, 571 - 575, 577 - 643, 646 - 650, 653, 654, 656 - 658, 660 - 760, 768, 769, 771 - 775, 783, 785, 786, 789 - 793

Катеринославська губ. 36а, 54, 175, 275, 295, 340, 356, 357, 360, 568, 646, 649, 687, 769
Катеринославський пов. 679
Кафа 637, 651
Каховка 550, 556
Качанівка, с. 367
Кекенеіз Таврійської губ. 183
Кисво-Печерська лавра 337, 338
Київ 49, 51, 57, 63, 64, 71, 75, 86, 117, 135, 197, 216, 221, 222, 230, 231, 240, 240а, 243, 253, 260 - 267, 272, 357 - 359, 351 - 353, 368, 423, 425, 427, 444, 461, 464, 494, 498, 501, 504, 516, 518, 525, 538, 609, 610, 615, 626, 628, 676, 680, 704, 705, 719, 746 - 751, 757, 776 - 778, 780 - 782, 784, 785
Київська губ. 55, 636
Кислицянська, балка 389
Кисличувате, с. 390, 402, 409 - 414, 416 - 426, 428 - 434, 436, 437, 439, 440, 443 - 449
Кисловодськ 57, 283, 284
Кічкас 345, 382, 383, 385, 386, 396
Княжа, балка 44
Княжа, р. 44
Княжі Байраки, урочище 44, 301
Ковель 492
Кодак 302, 759
Козацьке, масток 552
Козелецький пов. 467, 476
Конка, р. 650, 680
Конотоп 47
Кошачиха, р. 285
Корольовка, с. 73
Короткий, о-в 386
Костянтинград (Червоноград) 214
Котовка, с. 15 - 18, 24 - 26, 28, 33, 208 - 210, 268, 294, 628 - 630, 632, 636 - 641, 657, 708, 715, 772
Коханівка, с. 384
Кошенятівка (Котовка), с. 26
Краков 302
Красилівка, с. 264, 461, 467, 468, 475, 476, 478, 480, 505, 542, 562, 575
Красне, станція 543
Красний Кут, с. 677, 680, 769
Краснокутівка, станція 650
Краснослабодськ 559, 562
Красноярськ 198
Кременчук 37, 267, 499, 583, 649
Кривий Ріг 44, 301
Криворіжжя 287, 288, 405
Криворізька округа 788
Крилов, м. 302
Крим 82, 149, 186, 190, 200, 220, 250, 295, 456, 487, 531, 575, 612, 624, 627, 657, 666, 706, 707, 717, 770
Кринички, с. 664
Кубань 231, 232, 236, 551, 557
Култул, станція 593
Кура, р. 57
Курищина 720
Куряча, балка 302
Куряча-Отноги, балка 302
Ладинка, с. 99

Лейпциг 454
Лесяки, с. 601
Лемешівка, хутір 480, 542
Ленінград 121 - 125, 538
Лиса, гора 668
Лисянка, м. 502
Лихівка, станція 769
Лівадія 57
[Лікарьовка], станція 38, 39
Лозова, станція 229, 534
Лозоватий, о-в 386
Ломаківська 718
Лохвиця 36а, 267
Луганськ 175, 273, 672
Любимівка, с. 666
Любомирівка, с. 301, 302
Львів 481, 487, 491, 711
Львівшинська, балка 386
Ляндяуон, с. 597
Макошино, станція 56
Малоархангельськ, м. 743
Малоросія 132, 164, 197, 258, 340, 342, 456, 783
Мануйлівка, с. 633
Манчжурія 593 - 597
Марганець 285
Маріуполь 169, 219, 220, 289, 601
Маріупольський пов. 170, 289, 340, 607
Маріупольщина 219, 220
Марчихина Буда, м. 57
Масандра 57
Межова, станція 286
Мезин Чернігів. губ. 366
Мелітополь 80, 212, 480, 554
Мелники, с. 253
Мессина 307
Микитин Ріг 718
Микольська 384
Милорадівка, станція 44
Миргород 72, 81, 259, 267, 499 - 518, 520 - 531, 535 - 540, 553, 589, 720
Миргородський пов. 81, 787
Мирова, станція 437
Мис Доброї Надії (Дубровка), с. 302
Михайлівка, с. Олександрів. пов. 663, 676, 718
Михайлівка, с. Томаківського пов. 408
Михайлівка (Строївка), с. 302
Мітава 493
Магарач 57
Можайськ 766
Мойсінці, с. 253
Молодецька, балка 44
Монастирка, с. 502
Монте-Карло 319
Москва 8, 24 - 28, 30 - 36а, 48, 52, 54, 55, 59, 60 - 71, 73 - 90, 105, 111, 141, 142, 145, 158, 163, 165,

176 - 178, 216, 217, 220, 223 - 226, 229, 239, 244, 247 - 250, 253, 257 - 259, 265, 266, 270, 271, 282, 283, 296 - 298, 305, 355, 356, 359, 474, 477 - 498, 500 - 505, 516 - 522, 542 - 553, 555 - 557, 559 - 564, 569 - 570, 579, 582, 584 - 587, 622, 643а, 646, 649, 650, 652, 653, 657 - 664, 672 - 677, 680 - 682, 685, 697, 706, 707, 711, 712, 715 - 726, 728, 729, 736, 739 - 745, 757, 764 - 775, 781, 784, 785, 787
 Мукаден 592
 Мюнхен 454
 Набокова, балка 302
 Надіювка, станція 461
 Нехвороща 25
 Нехворощанський, м-р 653
 Ненаситєць, поріг 451, 663, 670
 Нижньодніпровськ 658
 Никитський ботан. сад 57, 180
 Ніжин 60, 68, 75, 102, 367
 Нижній Ломів 559 - 567
 Нікополь 91, 114, 144, 146, 285, 292, 302, 356, 360, 363, 508, 611, 622, 640, 651, 653 - 657, 666, 668, 672, 674, 676, 714, 715, 718, 754
 Німеччина 245, 454
 Ніцца 315 - 317
 Нова Сербія 340
 Новий Афон 57
 Новий Сімеїз Таврійської губ. 295
 Новомосковськ 125, 149, 150, 590, 628, 647
 Новомосковський пов. 125, 268, 633, 646, 679
 Новоросійськ 57, 95
 Новочеркаськ 267, 334, 586, 588
 Ногайськ 478 - 480, 499, 531, 532, 541, 553, 554, 589, 598
 Область Війська Донського 586, 587, 588
 Обь, р. 593
 Одеса 110, 112, 161, 162, 205, 230 - 237, 300, 425, 427, 443, 494, 528, 531, 538, 546, 549, 590 - 593, 604, 611, 667, 704, 718, 730 - 738, 758 - 760, 779
 Озера, с. 129
 Оксютинці, с. 202
 Олександрівськ 37, 129, 153, 181, 182, 208, 269, 344, 568, 572, 573, 639, 649, 650, 653, 654, 667, 674, 680, 736
 Олександрівський пов. 5, 568, 649, 650, 678, 679, 682
 Олександрія 40 - 42, 163
 Олексівка, с. 788
 Ольвія 369
 Ольгівка, с. 494, 496
 Омельник, р. 44
 Оренбург 572, 574, 575, 578, 584, 588
 Оренбурзька губ. 576
 Орловська губ. 743
 Отрада, станція 480
 Павловськ (Воронез. губ.) 49
 Павловськ (Петербур. губ.) 160
 Павловський пов. Воронез. губ. 49
 Павлоград 107 - 109, 169, 170, 174, 175, 178, 186, 227, 665, 672, 711
 Павлоградський пов. (р-н) 384, 632
 Пальмира, с. 302
 Пандурівка 164

Париж 18, 136
Пенза 183, 559
Пензенська губ. 558 - 563
Перещепино, с. 5
Переяславський пов. 78
Петербург 2 - 4, 6 - 14, 18 - 27, 29, 31, 36, 44, 45, 47 - 54, 61, 64, 70, 71, 95, 105, 106, 130 - 139, 142, 148, 149, 158, 176, 184 - 192, 197, 213, 218, 223, 238 - 240, 270, 279 - 281, 296 - 298, 301 - 304, 306, 308, 310, 336, 453 - 460, 462 - 467, 469 - 474, 476, 480 - 498, 500, 505, 517 - 523, 525, 530, 538, 545, 548, 551, 553, 556, 560, 575, 580, 609, 610, 643а, 644, 645, 668, 674, 679, 685, 693, 699, 701, 721, 726, 739, 740, 758, 762, 763, 776 - 778, 783
Петрівка, с. 125 - 127, 685
Петрівка, с. 384
Петрівське, с. 632, 663
Петрове, с. 788
Петроград 154, 155, 229, 674, 729
Петропавлівка, с. 384
Петропавлівський р-н 384
Петрополь, с. 44, 302
Пирятинський пов. 408, 601
Письмичівка, с. 667, 681
Підгороднє, с. 674
Підпіланенська Січ 224, 653
Поділля 344, 396
Подольська губ. 55, 261
Покровська волость 355 - 358, 360
Покровське, с. 3, 132, 285, 346, 356, 611, 656
Пологи, с. 391
Полтава 20, 31, 36, 51, 63, 67, 103, 104, 114, 116, 151, 171, 172, 193 - 197, 201, 202, 211, 250, 253, 267, 335, 354, 369, 450, 501, 513, 518, 519, 523, 538, 565, 566, 581, 583, 590, 604, 631, 632, 655, 662 - 664, 671, 675, 679, 774
Полтавська губ. (Полтавщина) 50, 54, 55, 86, 142, 197, 267, 369, 408, 410, 412, 413, 480, 538, 545, 574, 580, 601, 649, 663, 708, 720, 774, 775, 787
Польща 223
Попельнасте, с. 302
Попова, балка 302
Портсмут 596
Похилій, о-в 386
Привольне, с. 386, 663
П'ридніпров'я 451
Пришиб, хутір 349
Прохорівка, с. 80
Псарівка, с. 538
Псел, р. 538
Пустовоїтівка, с. 35, 36, 202
П'ятигорськ 57
П'ятихатський р-н 288
Райовка (Єленівка), с. 340
Ріон, р. 57
Розкопана, могила 302
Ромни (Ромен) 35 - 36а, 136, 142, 202 - 204, 267
Ромен, р. 204
Роменський пов. 142
Роменщина 202, 203

Ромодан 499, 507
Росія 162, 183, 185, 218, 281, 340, 408, 491, 521, 594, 595, 597, 783
Ростов-на-Дону 57, 229, 267, 632, 705, 707
Рудасво, полустанок 229
Русь 127
Рязань 48
Ряске 615, 628, 708
Рьомгільд 156
Саки 209, 607 - 613, 621 - 626, 633 - 635, 704, 705, 714
Саксагань, м. 586
Саксагань, р. 44, 302
Самара, р. 287, 384, 701
Самарська губ. 706
Самарський, м-р 646, 647
Самарканд 18 - 20, 110, 111
Самбек, хутір 706, 707
Сандалка, р. 285
Саранськ 562
Саратовська губ. 558, 605
Севастополь 220, 255 - 257
Сенча 36, 666
Середземне море 315
Сибір 281, 309, 593, 689, 759
Сидра, станція 645
Сімеїз 180
Синельниково, станція 220
Сир-Дар'їнська обл. 16, 17
Сімферополь 295, 370, 377, 381, 553
Січ 680, 714, 718
Славгород 614
Слобожанщина 711
Слов'янка, с. 384
Слов'яносербія 340
Сокальський пов. 645
Солоне, с. 151, 152, 171, 446, 653, 654, 656, 658 - 660, 662 - 664, 667, 671, 672, 674, 676, 681, 686 - 688, 718, 724, 727, 734
Софіївка, с. 113, 678
Сочі 57
Ставропольська губ. 558
Стокгольм 295
Строївка (Михайлівка), с. 302
Судак 168, 179, 180
Сужене, с. 126 - 128
Сула, р. 52, 54
Суми 186
Суук-Су 180
Сура, р. 302, 662, 663
Схід 590
США 281
Таврійська губ. 550, 552 - 554
Таврія 477, 478, 502
Таганрог 57, 267, 705 - 707
Тамбовська губ. 197

Танаїда 706, 715
Таранівка, станція 45 - 47
Тарасівка, с. 251, 403, 408, 576, 657, 666, 667, 689
Ташкент 8, 15 - 17, 110, 168, 475
Тепловка, м. 480, 542
Тифліс 57
Тверська губ. 560, 565
Твер 29, 558, 562
Теріокі 184
Тобольська губ. 633
Токун 268
Томаківка, с. 285, 389, 391 - 401, 403 - 408, 410 - 414, 423, 427, 432, 437, 438, 441, 442, 617, 694
Томаківський р-н 395, 397, 399, 405, 407, 408, 410, 413, 419, 425, 431, 436, 444, 446, 449
Томськ 168, 729
Топчівський завод 543 - 545
Троїцьке, с. 384
Трояни, станція 528
Тульська губ. 197
Туркестанський край 8, 17
Тягинка, станція 496
Тясьмин, р. 39, 40
Україна 111, 135, 174, 185, 206, 207, 216, 221, 253, 256, 257, 261, 263, 337 - 340, 342, 359, 371, 391, 459, 490, 491, 499, 501, 525, 537, 538, 596, 597, 779, 780, 784
Умань 235
Усть-Кам'янка, с. 144
Учап-ку, водоспад 57
Феодосія 57, 168, 639
Федорівка, с. 548 - 550, 562
Харбін 597
Харитонівка, с. 302
Харків 8, 46, 47, 51, 57, 130, 131, 154, 155, 159, 206, 207, 211, 212, 229, 253, 257, 275, 290, 297, 299, 300, 308, 342, 344, 367, 370 - 372, 374, 378, 379, 382, 392, 406, 412, 415, 423 - 425, 427, 443, 444, 452, 456, 459, 467, 471, 474, 536, 538, 540, 612, 623, 635, 655, 671, 708, 710, 715, 719
Харківська губ. 709, 714
Хведорівка, с. 442
Херсон 44, 241, 242, 264, 285, 350, 453, 454, 473, 547 - 549, 552 - 554, 556, 561, 666, 667, 716, 744, 745, 779, 783
Херсонес 57, 149
Херсонська губ. 340, 552, 742, 783
Херсонський пов. 496
Ходжент 110
Хорол 267, 511, 512
Хортиця 442
Хортицький р-н 395
Христіанія (Хельсінкі) 295
Царицин 585
Царське Село 6, 7, 10, 14, 213, 279, 280
Чаплино, санція. 347, 348
Чаплинський, хутір 346
Чемерськ 477
Чемерська, станція 467, 476
Червоноград 214
Черкаси 253, 302

Черкське староство 253
Черніїв 47, 51 - 64, 66, 69 - 90, 92 - 99, 101, 102, 215, 367, 546, 553, 557, 573 - 578
Черніївська губ. 467, 476, 543, 544, 664
Черніївщина 494, 502, 525, 530, 538
Чинтафу, станція 594 - 596
Чорноморія 267
Чортомлик 224, 230, 359, 718
Чортомлицька Січ 224, 285, 759
Чугуїв 612
Шандрівка, с. 146, 149
Шелюговатий, о-в 302
Шидловська, станція 470 - 472
Юзово, станція 632
Юр'ївка, с. 384
Юр'ївський завод 631, 632
Яблонево, с. 636
Ялта 57, 180, 707
Ямполь 344
Яоминь, станція 597
Японія 109, 673
Яреськи, с. 525
Ярославль 86
Ярославська губ. 558, 575

ПРЕДМЕТНИЙ ПОКАЖЧИК

Академії:

- Наук 350, 448, 449, 487, 781
- Мистецтв 121, 518, 751, 757
- інші 274, 424

Академіки 350, 369, 424, 781

Актори 351 - 353, 470, 481

Акциз 553 - 557, 559, 566, 572, 576, 584 - 588

Амністія 695

Антропоніміка 236, 346, 347, 408, 442, 470

Аптека 443, 444

Археографія 135, 235

Археологія 16, 18, 43, 44, 86, 94, 111, 159, 162, 168, 176, 212, 219 - 222, 228, 241, 242, 245, 252, 268, 269, 273, 286 - 288, 292, 296, 297, 301, 303, 338, 350, 366, 368, 369, 384 - 387, 389, 394, 396, 397, 452 - 454, 649, 666, 676, 677, 681, 687, 705 - 707, 709, 714 - 716, 730, 731, 734, 762, 763, 768, 769, 774, 775, 779

Архіви 8, 35, 107, 123, 223 - 226, 234 - 237, 253, 344, 367, 394, 399, 407, 648, 667, 668, 725, 726

Архітектура 35, 36, 44, 57, 502, 524, 525

Аспірантура 205

Афії 511, 512, 514

Бали 73

Балки 44, 302

Банки 54, 123, 153, 255, 582

Бенефіс 470

Бажальництво 635, 636

Битви 43, 44, 301, 631

Бібліотеки 49, 52, 72, 73, 75, 95, 96, 135, 157, 164, 206, 238, 367, 399, 438, 443, 448, 455, 457, 669, 709, 725, 726, 759, 780

Благодійництво 178, 247, 274, 280, 281, 487, 488

Боністика 132

Будівництво 57, 95, 99, 154, 180, 248, 250, 345, 350, 611, 613, 614, 615, 617 - 620, 624, 628 - 630, 632, 635, 637, 639, 641, 658, 664, 681, 730

Бюджет 781

Весілля 19, 20, 668

Вечори 481, 492, 751

Вибори 160, 182, 306, 398, 631

Видавнича справа 22, 31, 121 - 123, 135, 199, 202, 204, 218, 257, 261, 263, 383, 397, 467 - 469, 471 - 475, 481, 484, 487 - 489, 491, 530, 540, 632, 668, 672, 687, 714

Виставки 4, 101, 105, 106, 127, 168, 208, 209, 222, 247, 366, 488, 500, 504, 530, 534, 713, 757

Відпочинок 18, 26, 50, 51, 179, 183

Відрядження 258

Війна 176, 178, 295, 582, 584, 591 - 597, 673, 686, 729, 730, 731, 733, 736

Військо 230 - 234, 492, 586, 591 - 597, 611, 632, 728, 730, 752, 735, 736, 758, 759

Вище-губернатори 20, 183, 196, 609

Водопровід 599

Воєнком 113

Гайдамаччина 343

Галереї 48, 257

Галичани 635

Генеалогія 40, 41, 43, 44, 107, 109, 148, 158, 160, 649, 717, 780

Генерали 32, 734 - 736

Географія 255, 285, 300, 302

Геральдика 148, 529
 Гетьмани 44, 106, 224, 234, 236, 340, 498, 528, 529, 758
 Гідрологія 50, 300, 302
 Гімназії 143, 279, 343, 344, 483, 659, 731, 732, 792, 793
 Голодомор 756
 Голодування 700
 Гонорари 218
 Господарство 87, 88, 542, 549, 633 - 636, 639, 641, 653, 754
 Готелі 363
 Гравюра 106, 135, 223, 482, 484, 537
 Громадське життя 487, 488, 717
 Гроші 16, 120, 123, 132, 146, 153, 199, 356, 385, 386, 426, 431, 432, 468, 471, 473а, 473б, 550, 561, 776, 777, 789
 Губернатори 16, 17, 72, 73, 158, 169, 176, 183, 197, 267, 279, 291, 388, 506, 567, 693, 698, 706, 707
 Гуртки 286
 Дворянство 245, 247, 301
 Декрети (докум.) 113
 Департаменти 134
 Державна Рада 183
 Джерелознавство 302, 726, 777
 Дисертації 158, 263, 344
 Доповіді 145, 174
 Драматургія 351
 Друкарні 469, 486, 632, 640
 Друкування 481, 482, 484, 487, 632, 640
 Думи:
 - державна 183, 185, 189, 190, 697, 700
 - міська 167, 245, 622, 631
 Економіка 349, 356
 Економії, див. мастки
 Експерсії 130, 180, 272, 295, 352, 367, 405, 624, 631, 715, 735
 Експедиції 221, 222, 241, 242, 368, 369, 385 - 387, 392, 393, 396, 397
 Електростанції 345
 Епіграфіка 644
 Епідемії 16 - 18, 301, 657
 Етимологія 340
 Етнографія 131, 202, 204, 219, 220, 264, 289, 349, 404, 406, 412
 Етнологія 340, 399
 Живопис 49, 79, 106, 130, 131, 135, 158, 213, 354, 370 - 380, 456, 467, 469, 471 - 484, 487, 488, 492, 525, 539, 540, 612, 653, 656, 681, 733 - 736, 739, 741, 745 - 750, 752 - 754, 757
 Заводи 542 - 544, 546, 663
 Залізниця 593, 634
 Запрошення 119, 133
 Заслання 388, 690, 691, 693 - 695, 697 - 701, 704, 705, 707
 Зберігання пам'яток 39, 40, 611
 Збірники:
 - статей 131, 169, 383
 - фольклорні 262, 263
 - інші 478
 Збори:
 - земські 52, 64, 73, 75, 227, 247, 658, 686, 711.
 - інші 182
 Зброя 37 - 40, 148, 160, 303, 304, 346, 347, 409, 442, 613, 667, 761

Звичай 19, 20, 189, 195, 348, 349, 404, 412, 688
 Землеробство 439, 653
 Земля 142, 153
 Земство 60, 92, 95, 248, 360, 361, 518, 786
 Зимівники 302
 З'їди:
 - археологічні 98, 99, 168 - 170, 176, 179, 184, 186, 247, 297, 366, 367, 502, 504, 525, 528 - 530, 595, 661, 674, 677, 709, 765, 771
 - істориків 253
 - земські 95
 - інші 186, 295, 296
 Ікони 26, 35, 36а, 367, 653, 655, 656, 717, 719, 720, 723, 724, 726, 737
 Імператори 158
 Інспекція 779
 Інститути 27, 205, 278, 297, 350, 369, 387, 412, 425, 435, 436, 438, 771, 781
 Іспити 50, 131, 140, 265, 343, 344, 653, 663, 664
 Історіографія 340, 342, 343, 611, 648, 711, 713, 731, 780
 Історія:
 - козацтва 107, 158, 161, 164, 224, 285, 301, 302, 340, 342, 455, 460, 706, 726, 731
 - інша 8, 44, 131, 158, 216, 225, 235, 253, 261, 265, 340, 342, 423, 732, 780
 Канцелярія 280
 Карти 300 - 303, 454, 484, 486, 487, 649, 775
 Картини 48, 97, 231, 237, 256, 257, 325, 371, 372, 374 -380, 457, 496, 497, 525, 539, 631, 681, 713, 733, 734, 739, 741, 745, 747 - 751, 757, 783
 Каталоги 106, 220, 660, 661 - 663, 686, 784, 785
 Кафедри 205, 275, 343, 344
 Кераміка 500, 516 - 518, 522
 Книжки 125, 128
 Клуби 50, 218, 719
 Книгарні 23, 52, 720 - 723, 777
 Книги 1, 8, 13, 18, 22, 23, 30, 31, 36, 36а, 44, 49, 63, 75, 107, 110, 114, 128, 135, 145, 149, 157, 161 - 163, 167, 206, 225, 238, 243, 244, 255, 281, 298, 302, 340, 356, 366, 367, 374, 394, 395, 397, 399, 402, 409, 413, 429, 449, 459, 471, 472 - 473, 475, 481, 484, 488, 490, 491, 498, 522, 524, 525, 537, 539, 540, 549, 552, 605, 610, 614, 616, 623, 632, 639, 641, 675, 679, 686, 709, 721, 725, 728 - 731, 777, 778, 780, 781
 Книготоргівля 23, 31, 52, 491, 538
 Князі 44
 Кобзарі 260, 313, 526, 534, 604, 663, 664, 709, 715
 Козацтво:
 - азовське 289
 - запорозьке 35, 36, 43, 44, 163, 185, 223, 224, 233, 236, 285, 286, 302, 340, 355, 356, 469, 472, 758
 - кубанське 223 - 225, 230, 232, 758
 Колоски 439
 Колекції 107, 110, 154, 155, 220, 224, 247, 256, 268, 295, 300, 305, 337, 341, 366, 367, 442, 456, 458, 537, 539, 630, 654, 658, 705, 706, 761, 767, 784, 785, 791
 Колекціонерство 36а, 37, 39, 154, 337, 341, 366, 456, 457, 654, 761, 784, 785
 Колонії (поселення) 613
 Колоністи 616
 Комісії:
 - археологічні 369
 - архівні 174, 194, 209, 366, 367, 666, 724
 - інші 75, 259, 450, 786, 789
 Комітети 38, 105, 169, 170, 172, 174, 175, 208, 247, 272, 433, 510, 512, 522, 670

Консисторії 632
 Консультації 216
 Конфіскація 367
 Концерти 260, 267, 513, 664, 709
 Кооперативи 254
 Кращезнавство 214, 253, 367, 383, 403, 408, 423, 451
 Купівля 7, 54 - 56, 62, 63, 77, 78, 86 - 88, 103, 123, 142, 153, 186, 360 - 362, 365, 479, 480, 552, 663, 664, 720
 Курси 251, 344, 735
 Лекції 69 - 75, 95 - 97, 143, 170, 174 - 176, 178, 207, 227, 251, 297, 344, 455, 496, 497, 504, 506, 508, 510 - 514, 553, 651, 653, 654, 665, 667, 672, 705, 709 - 711, 713, 714, 720, 735
 Листування 49, 110, 121, 237, 351 - 353, 356, 367, 423, 481, 538, 601
 Лікарні 46, 51, 54, 58, 102, 439
 Лікування 295, 308, 319, 378, 379, 419, 423 - 425, 427, 429, 430, 435, 436, 438, 439, 443, 444, 447, 479, 531, 538, 612
 Лінгвістика 78, 202, 343, 391, 392, 394 - 399, 401 - 405, 408 - 411, 413, 414, 416, 420 - 423, 425 - 427, 429, 432 - 434, 437 - 439, 446, 449
 Ліс 44, 302
 Література 205, 478, 608, 712
 Літографія 482, 484, 485
 Літописи 302, 777
 Магістри 134, 787
 Маски 44, 54 - 56, 73, 77, 183, 227 - 229, 480, 528, 542, 546, 547, 552, 568 - 570, 572, 573, 575, 586, 641, 663
 Майстерні 290
 Малярі 78 - 80, 121, 130, 131, 135, 136, 154, 213, 216, 217, 239, 259, 354, 467, 497, 522, 539, 540, 615, 739, 740, 747, 757
 Маніфести 234
 Маргіналії 35, 36а
 Меблі 7, 34, 113, 185, 186, 254
 Медалі 611
 Медицина 46, 309, 412, 415, 416, 424, 425, 493, 549, 757
 Мистецтво 121, 216, 259, 351, 522, 739 - 757
 Мистецтвознавство 351, 352, 374
 Митрополити 218
 Міліція 367
 Міністерства 134, 186, 224, 280, 520 - 522, 697
 Міністри 158, 197, 697 - 700, 762
 Мова 114, 143, 256, 340, 343, 344, 370, 399, 711, 718
 Монастирі 16, 36а, 62, 611, 646
 Музеї:
 - музей ім. О. М. Поля (з 1926 р. – Дніпропетровський історичний музей) 39, 40, 107, 108, 113, 125, 127, 128, 144, 148, 152 - 154, 160, 167, 169 - 171, 174, 175, 177, 178, 186, 195, 201, 211, 215, 219 - 221, 230, 231, 237, 240, 241, 244, 245, 247 - 251, 254, 256, 257, 268, 276 - 278, 287, 289, 290, 291, 293 - 295, 299, 314, 318, 329, 330, 335, 338, 341, 350, 357, 370 - 373, 380, 384, 386, 389, 390, 395, 397, 399, 403, 406, 407, 409, 410, 415, 445, 446, 448, 449, 502, 523, 525, 538, 539, 599, 600 - 641, 643, 646, 653, 654, 656, 658, 660 - 677, 679 - 681, 683 - 687, 711, 712, 714, 730, 732, 747, 751, 772, 789, 791 - 793
 - інші музеї 39, 40, 57, 105, 106, 123, 135, 144, 154 - 157, 202, 203, 206, 207, 214, 216, 219, 220, 222, 223, 230, 241, 242, 284, 289, 290, 295, 337, 339, 345, 353, 367, 369, 450, 452, 456, 457, 458, 501, 504, 535, 537, 538, 539, 622, 673, 711, 733 - 736, 779, 783
 Музика 258, 259, 260, 267, 402, 526, 608, 783
 Мундир 230

Наука 61, 134, 141, 158, 205, 787
 Наукова ступінь 29, 158, 263, 787
 Наукове життя 112, 275
 Національно-визвольний рух 340, 710 - 713, 717, 719
 Нотаріус 361 - 363
 Ноти 402
 Нумізматика 8, 13, 110, 162, 367, 409, 442, 632, 633, 673, 674, 764, 770, 773
 Одруження 561, 570
 Одяг 456, 457, 459, 527 - 530, 537, 610, 621, 628, 629, 682
 Ономастика 367, 408
 Орнамент 36а, 522
 Освіта 60, 205, 218, 278, 343, 344, 349, 412, 478, 483, 710, 715, 718, 731, 747, 753, 754, 777, 792
 Отамани:
 - кошові 35, 36, 107, 109, 158, 202, 203, 223, 234, 236, 253, 289, 355 - 357, 360, 610, 611, 708, 758, 761
 - наказні 223, 230, 759
 - інші 157
 Охорона музею 610, 613
 Охорона пам'яток 144, 157, 285, 287, 288, 341, 357, 362, 365, 367, 384, 392, 394, 399, 407, 759, 788
 Опшадна каса 153
 Палата:
 - казенна 48, 51, 137, 245, 551, 555, 559, 648, 656, 790
 - судова 695 - 697, 700
 Палаці 57, 105, 245, 247, 658, 663
 Пам'ятки:
 - археологічні 16, 18, 25, 43, 44, 110 - 212, 228, 287 - 289, 297, 301, 302, 334, 356, 384, 385, 389, 390, 392, 394, 453, 454, 456, 608, 623, 633, 634, 664, 668, 679, 714, 793
 - архітектурні 44, 57, 86, 759, 788
 - етнографічні 49, 113, 125, 129, 148, 211, 336, 367, 524, 526, 537, 611, 646, 653, 682, 688, 767
 - запорозької старовини 35 - 40, 44, 107 - 109, 129, 144, 160, 177, 178, 202, 224, 230, 231, 285, 288, 300, 304, 346, 357, 394, 455 - 457, 459, 502, 524, 527, 528, 649, 666 - 668, 674, 679, 680, 719, 733, 736, 759, 761
 - зображувальні 158, 612, 733, 788
 - некропольні 356, 357, 360, 362, 364, 394, 446, 654, 666, 680, 708, 714, 715, 721, 759
 - писемні 35, 36а, 44, 107, 125, 224, 234 - 236, 238, 253, 301, 302, 367, 394, 395, 397, 399, 472, 610, 726, 761, 777
 - природничі 639
 - скульптурні 144, 300
 - церковні 26, 35, 36, 36а, 127, 224, 442, 456, 524, 607, 608, 617, 653, 655, 668, 681, 719, 737
 - інші 409, 601, 602, 608, 633, 674, 735, 761
 Папір 485, 486
 Парки 57
 Пароплави 649
 Пенсії 60, 366, 412, 417, 422, 426, 427, 430, 433
 Перепис 49, 50
 Періодика 11, 12, 14, 17, 26, 52, 142, 158, 174 - 176, 180, 197, 202, 204, 253, 264, 306, 343, 367, 403, 450, 451, 454, 501, 524, 528, 549, 626, 633, 635, 641, 661, 683, 687, 709, 715, 729, 731, 737, 751, 783
 Писанки 653
 Писемність 644
 Письменники 382, 423, 481
 Пісні 204, 258, 260 - 264, 266, 346 - 349, 355, 356, 391, 393, 395, 396, 399, 411, 413, 437, 453, 459, 538, 649, 672, 733
 Плани 235, 481 - 483, 489

Плахти 49

Побут 43, 48, 50, 64, 66, 70, 76, 88, 132, 433, 434, 440, 443, 447, 448, 528, 534

Погода 13, 17, 18, 22, 48 - 50, 54, 55, 71, 229, 294, 315, 431, 432, 438, 439, 443, 597, 603, 659, 661, 718

Подорож 16, 25, 33, 57, 86, 101, 129, 190, 236, 267, 315, 382, 454, 459, 461, 647, 719

Подружжя 19, 20, 29, 31, 41, 189

Подяка 13, 15, 20, 41, 112, 114, 335, 454, 542, 544, 565, 568, 589, 592, 598, 650, 775, 776

Поезії 143

Пожежі 549, 625, 680

Поздоровлення 13, 14, 25, 28, 58, 59, 65, 91, 99, 118, 194, 196, 240а, 256, 263, 350, 429, 545, 549, 550, 558, 562, 586, 597, 642, 643, 647, 651, 671, 686, 718, 733, 744, 787

Покарання 593

Поліція 134, 280, 567, 578, 586, 701, 704, 716

Поменшання 17

Поміщики 302

Попечительство 513

Пороги 129, 303, 382, 451, 631, 714

Портрети 49, 79, 106, 125, 128, 158, 216, 217, 223, 230, 239, 270, 289, 340, 481, 501, 502, 521, 528, 529, 535, 612, 733, 734 - 736, 741 - 745, 747 - 754, 757

Пошта 13, 62, 97, 128, 154, 512, 559, 597, 621, 625, 718

Правління губернське 601, 674, 691

Прапори 224, 492

Працевлаштування 60, 130, 131, 137, 208, 210, 293, 303, 343, 344, 366, 388, 477, 478, 480, 483, 494, 501, 504, 515, 523, 525, 542, 543, 545, 546, 551, 553, 555 - 563, 565, 567, 572 576, 578 -582, 584 - 588, 596, 644, 717, 727, 779

Прикраси 612, 632

Природа 50, 54, 55, 57, 71, 295, 315, 354, 538, 658

Прокурори 692, 693, 695 - 697, 700, 711

Промисловість 303, 538

"Просвіта" (т-во) 711, 754

Професори 134, 145, 168, 218, 290, 309, 343, 366, 367, 370, 425, 435, 491, 501, 605, 734, 737, 758

Профспілки 366

Прохання 136, 267, 345, 352, 354, 358, 366, 367, 419, 438, 449, 516, 551, 554, 556, 557, 559, 560, 565, 567, 572, 577, 580, 581, 584 - 586, 588, 643, 645, 648, 698 - 700, 702, 703, 723, 730, 747, 783

Психологія 289

Путівники 111, 451

Рада музею 599, 611, 622, 641, 663, 664, 665, 668 - 670, 674, 676, 677, 786, 789

Радіо 422, 423

Ревізії 75

Революції 603, 604

Релігія 218, 391, 659

Рецензії 205

Рецепти 741

Рукописи 121 - 123, 152, 175, 176, 224, 226, 234, 297, 448, 451, 471

Свята 6, 8, 13, 22, 25, 29, 40 - 42, 71, 99, 118, 152, 184, 189, 191, 193, 195, 198, 327, 545, 661, 724

Священники 127, 128, 163, 164, 611, 653, 654, 656, 659, 726, 755

Селянство 56, 87, 126, 163, 202, 293, 302, 355, 357, 360, 408, 453, 569, 573, 648

Семінари 205

Сенат 711

Сербі 340

Сесія 352

Скарги 577

Словники 202, 203, 256, 258, 395, 397 - 399, 410, 411, 418, 423, 439, 445, 448, 538, 641

Служба 8, 11, 13, 14, 16, 17, 27, 45, 46, 50, 51, 53, 58, 60, 64, 67, 70, 72, 83, 86, 88, 92, 93, 101, 102, 109, 137, 162, 279, 541, 544, 551, 552, 554 - 556, 559, 561, 567 - 570, 575, 586, 589
 Служба військова 111, 586, 590, 591, 633, 730, 731, 757
 Соціальна боротьба 127, 367, 689, 690
 Спогади 131, 202, 540 .
 Спорт 50, 745
 Старости 126
 Статистика 613
 Статті 175, 202, 203, 213, 256, 258, 296, 301, 302, 528, 535, 678, 734, 737
 Статут 134, 244, 660, 661, 675
 Стипендії 131
 Страйки 667, 688, 723, 724
 Студентство 356, 723, 755
 Суд 277, 357, 367, 451, 552, 553, 593, 596, 678, 694 - 698, 700
 Судобудівництво 538
 Сфраїстика 148
 Твори:
 - історичні 161, 164, 224, 265, 456, 558, 611, 759, 781
 - літературні 25, 31, 114, 149, 163, 168, 502, 609, 610, 611, 613, 680, 712, 740
 Театр 3, 351, 353, 470, 471, 714, 732
 Телеграф 229, 625
 Телефон 229, 622, 624
 Технікуми 219, 752
 Ткацтво 524 - 526
 Товариства:
 - археологічні 174, 296, 298, 762, 769, 771, 773
 - історичні 272, 455, 718, 734, 759, 778
 - наукові 145, 177, 182, 205, 244 - 246, 711, 791
 - інші 175, 260, 360, 487, 490, 511, 717, 773
 Топоніміка 302, 408
 Торгівля 57, 87
 Трамвай 186
 Транспорт 45, 46, 57, 71, 75, 86, 117, 186, 229, 295, 461, 499, 549, 649, 714
 Ув'язнення 689 - 695, 697 - 699, 701, 702, 710, 713, 723
 Українознавство 203, 343
 Університети 59, 69, 130, 131, 134, 168, 238, 260, 342 - 344, 369, 487, 491, 555, 711, 715, 717, 719, 720, 737, 755, 776, 777
 Управа (міська, земська) 58, 83, 84, 118, 208, 215, 227, 245, 247, 273, 388, 516 - 518, 520, 522, 599, 602, 606, 607, 613, 631, 636, 641, 663, 727
 Уроки 131, 132, 478
 Утиски 367, 410, 522, 525, 554, 596, 711, 716, 731, 779
 Училища 246, 292, 477, 478, 518, 605, 616, 620, 747, 751
 Учителі 349, 366
 Фабрики 403
 Фауна 616
 Філологія 343, 344
 Флора 16, 57, 354
 Фольклор 202, 261, 262, 264, 266, 346, 348, 349, 355, 356, 358, 359, 367, 391, 395, 399, 404, 406, 411, 413, 434, 437, 453, 459, 530
 Фортеці 734
 Фотографія 25, 35, 36, 223, 230 - 232, 236, 237, 268, 270, 285, 334, 353, 446, 454, 456, 462 - 465, 471, 482, 502, 533, 540, 610, 611, 632, 634, 639, 735, 736, 739, 740, 783, 788
 Фототіпія 469, 471

Харчі 547, 548, 595

Хвороби 9 - 11, 18, 25, 26, 28, 42, 63, 64, 69, 71, 83, 85, 95, 124, 136, 151, 170, 171, 179, 181, 184 - 186, 197, 200, 217, 274, 295, 298, 306, 308, 317, 319, 323, 329 - 331, 338, 378, 380, 382, 396, 404 - 406, 410, 412, 416, 417, 419, 420, 422, 424, 427, 428, 430, 435, 436, 439, 440, 444, 446, 447, 479, 492, 494, 503, 528, 531, 535, 536, 538, 549, 550, 560, 562, 564, 614, 629, 664, 685, 712, 721, 724, 734, 770

Хор 267

Хрести 144, 442

Хроніка 238

Цензура 22, 267, 729

Церква 127, 128, 394, 399, 403, 503, 507, 607, 632, 644, 655, 681, 709, 788

Цинкографія 469, 471

Ченці 128

Червоний Хрест 178

Чини, чиновництво 14, 50, 130, 137, 279, 280

Школа 204, 260, 346, 348, 405, 406, 416, 422, 499, 500, 504 - 506, 516 - 519, 521 - 523, 525, 538, 718, 753, 754

Шляхи 57, 394, 710

Ювілеї 194, 202, 240а, 433, 481, 490, 519, 535, 631, 661, 663, 674, 724, 782

Ярмарок 24

Яхтклуб 50

БІОГРАФІЧНИЙ ПОКАЖЧИК

АЛЕКСЄЄВ Георгій Петрович (1834 -1914) –

колекціонер, меценат.

Г. П. Алексєєв належав до відомої на Катеринославщині дворянської родини, був нащадком гетьмана Данила Апостола і секунд-майора Іларіона Спиридоновича Алексєєва (1744-1798; ісковського губернатора). Йому належав родовий маєток Алексєєвих Котівка в Новомосковському пов. Катеринославської губ. (тепер – Магдалинівського р-ну Дніпропетровської обл.).

Г. П. Алексєєв закінчив Катеринославську класичну гімназію і у 1856 р. Харківський у-т із ступенем кандидата; службу почав у чині колезького секретаря і закінчив кар'єру гофмейстером Двору і тайним радником. У 1874 р. обраний предводителем дворянства Катеринославської губ.

У 1862 р. Г. П. Алексєєв був обраний почесним опікуном Катеринославського повітового училища, згодом – опікуном губернської гімназії, а також почесним опікуном училища св. Катерини у Петербурзі.

Г.П.Алексєєв цікавився історією, збирав старожитності, мав приватний музей, особливу увагу приділяв нумізматичним дослідженням. Д. І. Яворницький вважав музейну збірку козацьких старожитностей Г. П. Алексєєва однією з найкращих в Україні.

Лит. Яворницький Д. И. Запорожье в остатках старины и преданиях народа.-СПб., 1888.-Т. I.-С. 102, 104-105; Приднепровский край.-1914.-16 февр.- № 5067; Абросимова С. В. Катеринославські дворяни Алексєєви (за документами родинного архіву) // Південна Україна XVIII – XIX століття. Запоріжжя, 2003. Вип. 7. С. 126 – 140; Абросимова С. В., Буряк В. В. Имение «Котівка» и его владельцы Алексєєвы // Мир усадебной культуры: III – V Крымские международные научные чтения: Сборник докладов / Сост. Г. Г. Филатова. Симферополь, 2005. С. 3 – 11.

АЛЕКСЄЄВА Анжель Петрівна

(? – після 1924 р.)-

уроджена графиня де-ла-Геронієр, дружина генерала Г. П. Алексєєва.

АЛЕКСЄЄВА Ольга Георгіївна

(? – 1899) -

донька генерала Г. П. Алексєєва і графині А. П. де-ла-Геронієр.

БАЙДАК Артемій Дмитрович -

нащадок запорозького козацького роду, гласний херсонського губернського земства від Олександрійського пов. (1910-1913 рр), колекціонер запорозької зброї; подарував колекцію старовинних речей Катеринославському музею ім. О. М. Поля.

БАЙДАК Григорій Андрійович

(1823 - ?) -

нащадок запорозького козацького роду, штабс-ротмістр, дворянин Верхньодніпровського пов. Катеринославської губ., цікавився історією запорозького козацтва, збирав історичні пам'ятки. *Джерело:* Родовідна книга потомственных дворян Катеринославської губернії. Ч. 2. С. 40 (52) // ДІМ. Арх-536.

БЕЗВЕРХІЙ Василь Григорович – **культурно-громадський діяч**

Родом із Золотоноського пов. Харківської губ. Закінчив медичну академію (?). Служив в Петербурзі. У квітні 1888 р. переїхав до Воронежа, де працював чиновником у казенній палаті; складав повітові описи; 20 листопада того ж 1888 р. переїхав до Чернігова на посаду наглядча

місцевої земської лікарні.

Брав активну участь в українському культурно-громадському русі, зокрема в діяльності української громади в Петербурзі, в культурно-громадському житті Чернігова. Підтримував стосунки з відомими українськими діячами (О. Лазаревським, Д. Мордовцевим, Г. Вапшкевичем, М. Костомаровим, Ю. Цвітковським, О. Сластіоном, Д. Яворницьким та ін).

Був членом воронезького яхтклубу.

БЕЗВЕРХИЙ Іван Григорович -

брат українського культурно-громадського діяча Василя Григоровича Безверхого.

БЕЗПАЛЬЧЕВ Василь Федорович -

археолог, учасник археологічних досліджень влітку 1901 р. поблизу м. Ромен, що здійснювалися під керівництвом Ф. Д. Ніколайчика та за участю М. О. Макаренка. Того ж часу на кошти баронеси Менгден у її маєтку в селі Корвинних (поблизу м. Ромен) В. Ф. Безпальчев розкопав курган "Морозова могила".

Лит.: Исследования и раскопки // КС.-1902.- № I.-С. 67-68.

БЕРЕЗОВСЬКИЙ Йосип Андріанович - мистецтвознавець

брав участь в організації першої міжнародної виставки одягу, що працювала в Таврійському палаці у Петербурзі (24.11.1902 - 9.03.1903), входив до Оргкомітету цієї виставки.

БЕРЕНШТАМ Е. - мистецтвознавець

Е. Беренштам був співробітником бібліотеки Імператорської академії мистецтв у Петербурзі.

БІЛИЙ М.С. - колекціонер

М. С. Білий належав до запорозького козацького роду; цікавився історією запорозького козацтва, генеалогією; передав до Катеринославського музею ім. О. М. Поля старовинні речі свого діда.

Мешкав у Павлограді. З 18 років був у військовій службі.

БОРЩЕВСЬКИЙ А.С. - капітан, археолог-аматор, колекціонер.

У 1890-х рр. служив в Середній Азії, де провадив самостійні археологічні дослідження, зібрав цінну колекцію археологічних пам'яток. Під час перебування Д. І. Яворницького у Середній Азії А. С. Борщевський співпрацював з ним, брав активну участь у культурному житті Самарканда; читав лекції й друкував статті у місцевій пресі з історії краю.

Праці: Борщевський А. С. "Санг-Туа": (Легенда восточной Бухары) // Окраина. -1893.- 3 дек. -№ 137, № 138.

БРАУНЕР Олександр Олександрович (1857 - 1941) -

зоолог-систематик і археолог.

1919 р. О. О. Браунер був одним з організаторів і керівників кафедри тваринництва Одеського сільськогосподарського ін-ту; у 1923-1935 рр. завідував науковою частиною і був консультантом науково-дослідного ін-ту в Асканії Новій.

Брав участь в громадському русі, був діячем Херсонської громади.

У творчому доробку О. О. Браунера бл. 150 наукових праць: "Рогатий скот" (1922), "Сельскохозяйственная зоология" (1923) та ін.

Лит.: ЕУ.-Т. I.-С. 175; УРЕ.-Т. 2.-С. 25.

БРОДНИЦЬКА Софія Петрівна -

дружина катеринославського громадського діяча С. А. Бродницького, онука Малами, діячка у галузі жіночої освіти; 32 роки працювала в безкоштовній жіночій школі, недільній школі та ін. учбових закладах; була членом Т-ва піклування про жіночу освіту в м. Катеринославі.

БРОДНИЦЬКИЙ Сергій Альбертович – катеринославський земський і громадський діяч.

С. А. Бродницький - юрист, міський суддя, випускник Харківського у-ту, голова катеринославської повітової земської управи, голова Ради музею ім. О. М. Поля, делегат XIII археологічного з'їзду (Катеринослав, 1905), член Розпорядчого комітету і завідувач кустарним відділом Південно-Російської обласної сільськогоспод., промис. і кустарної виставки (Катеринослав, 1910).

БРОДСЬКИЙ Йосип Анатолійович - мистецтвознавець

співробітник Всеросійської АМ (1930-ті рр.); досліджував творчість російських живописців; намагався здійснити видання спогадів Д. І. Яворницького про І. Ю. Рєпіна (1936); працював секретарем директора Всеросійської АМ.

БУРМЕЙТЕР Микола Федорович (1862 - ?) –

громадський діяч, колекціонер, меценат

нащадок німецького роду, катеринославський дворянин, земський начальник 5-ої ділянки Новомосковськом пов. Катеринославської губ., гласний катеринославських губернських земських зборів, член губернської земської управи, птабс-капітан.

М. Ф. Бурмейстер збирав старожитності і передавав пам'ятки старовини до музею ім. О. М. Поля. Разом з дружиною Ганною Петрівною зробили значний внесок у формування музейно-го зібрання.

Джерело: Родовідна книга потомствених дворян Катеринославської губернії.-ч. 2.-с. 39 (51). // ДІМ.Арх-536.

Лит.: Немцы России: Энциклопедия. - М., 1999. - Т. - 1. - С. 290 – 291.

БУТОВСЬКИЙ Михайло Петрович -

дворянин, колекціонер, приятель Д. І. Яворницького, мешкав в Озерах Кобеляцького пов. Полтавської губ. І

ВАШКЕВИЧ Григорій Станіславович (1837 - 1923) -

український філософ, громадський діяч, приятель Т. Шевченка (в нього зберігалися речі поета). Брав активну участь у житті української колонії в Петербурзі, учасник багатьох культурних починів української громади.

ВЕРТОГРАДОВ Іван Федорович (1875 - 1927) –

педагог, архівіст.

Народився на Брянщині в родині священика. Після закінчення гімназії в м. Орел навчався в Юр'ївському (Дерптському, нині - Тартуському, Естонія) у-ті, який закінчив у 1897 р. 3 25 вересня 1901 р. до 7 серпня 1910 р. викладав російську мову у Катеринославському комерційному училищі і жіночій гімназії. 1908 р. заснував у Катеринославі приватну чоловічу гімназію (вул. Упорна, 11, нині - вул. ім. Глінки); викладав російську мову і географію. Співпрацював у Катеринославській вченій архівній комісії (1903 - 1906 рр. - секретар цієї комісії). Був делегатом XIII археологічного з'їзду (1905). Мав чин надвірного радника. Після революції 1917 р. працював інспектором наросвіти, викладав в ін-ті народної освіти (ІНО)

У 1925 р. був директором (згодом - завучем) жіночих педагогічних курсів.

Помер у 1927 р.

Твори.: Памяти А. Н. Поля .- Екатеринослав, 1910. (2-е вид. -Дніпропетровськ, 1997).

Лит.: Лазебник В. І. Вертоградів Іван Федорович // Катеринослав – Дніпропетровськ – 225:

Видатні особистості та обличчя міста. -Д., 2001. -С. 27.

ВОЛОШИН Я. П. -

директор Нікопольського музею мистецтв, керівник краєзнавчого гуртка нікопольської трудової школи.

ГАЛЬПЕРІН С. І. -

секретар правління Катеринославського наукового товариства.

ГАН ПЕТРО ОЛЕКСІЙОВИЧ

(1865 - ?) -

надвірний радник, предводитель дворянства Новомосковського пов. Катеринославської губ., член Ради Катеринославського музею ім. О. М. Поля, колекціонер. В його маєтку у с. Шандрівці Д. І. Яворницький досліджував археологічні пам'ятки. У червні 1904. р. Ган був призначений Волинським віце-губернатором.

Був гласним Катеринославських губернських земських зборів від Павлоградського пов. і почесним мировим суддею Павлоградського пов.

Джерело: Родовідна книга потомствених дворян Катеринославської губ. Ч. 2.-С. 57 (114). С. 65 (122).

Лит.: Яворницький Д. И. К истории нашего края // Вестник Екатеринославского земства.-1904.- № 2-3.-С. 44.

ГЕГЕЛО Василь Петрович

(сер. 1840-х - після 1918?) -

громадський діяч, меценат

В. П. Гегело походив з родини приуроджених дворян Катеринославської губ., що виводили свій родовід від козаків Гетьманщини. В. П. Гегело закінчив Катеринославську класичну гімназію і юридичний факультет Харківського у-ту (1867); служив в окружному суді у Катеринославі; деякий час був дільничим мировим суддею Новомосковського пов; неодноразово обирався повітовим земським гласним. Гегело був впливовою особою у Катеринославі; брав активну участь у громадському житті міста, в українському національному русі; був членом Наукового т-ва ім. Т. Шевченка у Львові, Благодійного т-ва по виданню дешевих книжок для підтримки українців у Петербурзі, Катеринославського т-ва "Просвіта", Катеринославської вченої архівної комісії, делегатом XIII археологічного з'їзду (1905); доклав значних зусиль, в тому числі й матеріальних, у справу створення в Катеринославі обласного музею ім. О.М.Поля; додомагав Д.І.Яворницькому у дослідницькій і видавничій роботі; робив значні грошові внески на українські видання; був причетний до спорудження пам'ятника І. П. Котляревському у Полтаві (1903) тощо.

Лит.: Зленко Г. Д. Хто він, отой Гегело? // Кримська світлиця.- 2002. – 16 листопада; Чабан М. Діячі Січеславської "Просвіти" (1905 – 1921): Біобібліографічний словник. – Д., 2002. – С. 162 – 163; Швидько Г. К. Василь Гегело та його листування з Михайлом Комаровим // Історія культури Придніпров'я: Невідомі та маловідомі сторінки. – Д.: НГУ, 2004. – Вип. 1. – С. 62 – 76.

ГЕДРОЙЦ Микола Антонович
(1848/1849 - 1933) -

**мистецтвознавець, художник, скульптор, меценат,
колекціонер, музейний діяч**

Належав до княжого роду, нащадок польсько-литовської великокнязівської династії. Рід М. А. Гедройца походив від Гедімінаса.

Навчався М. А. Гедройц в АМ у Петербурзі.

Організатор художніх виставок; засновник художніх музеїв у Миколаєві (1914), Херсоні, Катеринославі, Сумах. 1914 р. відкрив у Миколаєві школу малювання, креслення і ліплення (директор В. О. Мурзанов).

Брав участь в діяльності художньої секції при Єлизаветградському т-ві розповсюдження грамотності і ремесел (1913 - 1914), в заснуванні музею і майстерні художніх ремесел у Севастополі (1912 - 1914), ялтинського художнього гуртка (1914-1916).

Займався благодійницькою діяльністю (під час 1-ої світової війни відкрив завод-кооператив для воїнів-інвалідів на 500 чол.). В пореволюційний період мешкав у Харкові, працював інструктором музейної секції харківського губернського комітету охорони пам'яток мистецтва і старовини, експертом Харківського художньо-історичного музею (з 1921 р.), реставратором художнього фонду соціального музею ім. Артема (з 1926 р.).

Лит.: Гедройц А. И. Украинская ветвь княжеского рода Гедройц – носители освободительных и просветительных идей культурно-образовательного процесса на Украине // Наддніпрянський історико-краєзнавчий збірник. – А., 1998. – С. 210 – 215. Сапак Н. М. А. Гедройц у Миколаєві // Українська культура. -2000.-№ 9-10.-С. 32-33.

ГЛАДКИЙ І. -

завідувач Кубанським військовим етнографічним та природничим музеєм (Катеринодар).

ГЛАДКИЙ Петро Васильович

(1851 - ?) -

дворянин Олександрійського пов. Катеринославної губ., онук кошового отамана Азовського козацького війська Й. М. Гладкого; губернський гласний, член Ради Катеринославної музею ім. О. М. Поля від Катеринославної губернської земства, депутат катеринославських дворянських зборів, член катеринославної відділення селянського поземельного банку.

Джерело: ДІМ.-Арх-536.-С. 60 (117); Ф І.-Оп. І. -Спр. 5.-Арк. 124; Спр. 16.-Арк. 7.

ГЛАДКИЙ Степан Васильович -

онук кошового Азовського козацького війська Й. М. Гладкого, дворянин, полковник, служив у 3-й гвардійській кінній батареї в Павловську.

ГЛОБЕНКО Іван -

історик, краєзнавець, член Одеського товариства історії та старожитностей..

ГОЛИНСЬКИЙ В. -

сільський священик, краєзнавець, історик, шанувальник старовини.

ГОЛОЛОБОВ Яків Георгійович

(1855/1861 - після 1917) –

політичний і громадський діяч, письменник.

З потомствених дворян Коротоякського пов. Воронежської губ. Мав родовий маєток в цьому пов., а також будинки в м. Коротояк та Катеринославі. Закінчив Воронежську губернську гімназію, Олександрівське технічне училище (1879); два роки навчався за кордоном.

Мав чин колезького радника (1913). Службу почав 22.12.1871 р. реєстратором у коротоякському повітовому поліційному управлінні. У 1873 р. - протоколіст коротоякської дворянської опіки. 1886 р. обраний гласним коротоякської міської думи; 1888 р. - земським гласним Коро-

тоякського пов. 1.01.1893 р. призначений помічником правителя канцелярії катеринославського губернатора; 9.10.1893 р. - редактором "Екатеринославских губернских ведомостей". З 1.01.1899 р. - секретар Катеринославського губернського статистичного комітету. У 1901-1902 рр. - член катеринославської міської управи. У 1904 р. - радник катеринославського губернського правління. 25.07. - 2.09.1907 р. виконував обов'язки катеринославського віце-губернатора. З 10.12. 1907 р. до 1914 р. зарахований до штату Міністерства внутрішніх справ 7.05.1912 р. призначений полтавським віце-губернатором (неодноразово виконував обов'язки губернатора). 18.08.1914 р. призначений управителем Волинської губ.

У 1897 - 1909 рр. - гласний катеринославської міської думи. У 1897 - 1910 рр. - член попечительної ради катеринославської міської жіночої гімназії; у 1899 - 1902 рр. - секретар катеринославського губернського комітету піклування про народну тверезість.

14.10.1907 р. обраний членом 3-ої Державної думи.

Я. Г. Гололобов брав активну участь в організації будівництва катеринославського високого Гіриничого училища (нині - Національний гірничий у-т України).

Я. Г. Гололобов - один із засновників катеринославської "Народної партії" (1905), яка увійшла у "Союз 17 жовтня" (октябристи). У 3-й Державній думі Гололобов належав до правого флангу октябристської фракції. У лютому 1909 р. вийшов з партії октябристів і створив "групу правих октябристів". 1911 р. був обвинувачений у причетності до вбивства популярного громадського діяча О. А. Караваєва, але оправдався й домігся для своїх обвинуватців покарання за наклеп.

Я. Г. Гололобов займався літературною діяльністю. Найбільшу популярність здобула його повість "Вор" (СПб., 1886, 1887; М., 1894, 1897). Йому належать також: етнод "Прощай" (1885), оповідання "Разочарование" (1888), статті у катеринославських виданнях.

Я. Г. Гололобов був одружений на дочці потомственного почесного громадянина Марії Семівні Васильєвій; мав дітей: Оксану, Тетяну, Віктора та Катерину. Остання (Катерина) була хрещеницею Д. І. Яворницького.

Я. Г. Гололобов був нагороджений орденом Св. Анни 3 ст. (1901), орденом Св.Станіслава 2 ст. (1904) та 3 ст. (1898).

Лит.: [Оршер О.А.] Літературний путь дореволюційного журналіста.-М.; Л., 1930.-С. 12-17; Русские писатели 1800-1917: Биограф. словарь.-М., 1989.-Т. I.-С. 616-617; Абросимова С. В. Я. Г. Гололобов у культурно-громадському житті Катеринослава кінця XIX – початку XX ст. // Історія і культура Придніпров'я. Невідомі та маловідомі сторінки. – Д.: НГУ, 2004. – Вип. 1. – С. 82 – 89.

ГОЛОУН І. П. -

роменський етнограф, історик, фольклорист, мовознавець, краєзнавець, співробітник (директор?) Роменського краєзнавчого музею.

Праці: рокописи: (ін-т МФЕ НАНУ): Етнографічні мандрівка по Роменщині і Гадяччині влітку 1927 р.; Матеріали до народно-побутового словника з Роменщини; Пережитки чумацтва на Роменщині (Із праць Роменського окружного музею) та ін. (див.: Ін-т МФЕ НАНУ; Ф.1. - № 262-263

ГОРЕЦЬКИЙ Олександр -

літературознавець, випускник Одеського інституту народної освіти (ІНО), член Наукового товариства при ВУАН.

ГЬОТЦЕ А. -

історик, музейний дія, професор, директор Штейнбурзького музею у Рьомгальді (Гюрингія).

ДАНКОВСЬКА Раїса Сергіївна -

історик, мистецтвознавець, краєзнавець, директор музею Слобідської України ім. Г. С. Сковороди у Харкові.

ДЕПРЕРАДОВИЧ Лідія Василівна

Походила із сербської родини де Прерадовичів, поміщиця, власниця маєтку Єленівка (Райовка); цікавилася історією.

Її предок — Райко де-Прерадович - разом з Іваном Шевичем — привели у 1753 р. з Австро-Угорщини слов'яносербів й оселилися на південно-східній околиці запорозьких степів, заснувавши Слов'яносербію з фортецею Бахмутом.

ДЕРЯБКІН Павло Євграфович -

службовець Катеринославського обласного музею ім. О. М. Поля.

ДЖЕЖЕЛІЙ Дмитро Андрійович -

службовець-залізничник, колекціонер, пропонував Д. І. Яворницькому етнографічні матеріали.

ДИТЕРИХС Леонід Костянтинович -

мистецтвознавець, співробітник Публічної бібліотеки в Петербурзі.

ДІБРОВА О. -

заступник директора Червоноградського музею.

ДОБРОВОЛЬСЬКИЙ Петро Михайлович (1871 - 1910) -

архівіст, музейний діяч, краєзнавець, археолог.

Народився 16.01.1871 р. в с. Яриловичі Городнянського пов. Чернігівської губ.; навчався у чернігів. духовному училищі та духовній семінарії; вчителював у церковно-парафіяльних школах, у черніг. сирітському притулку, служив у конторі черніг. губерн. земської лікарні та черніг. духовній консисторії.

1905 р. обраний гласним (з 1906 р. - секретарем) чернігівської міської думи. З 1899 р. - член Чернігівської губернської ученої архівної комісії, з 1902 р. - секретар цієї комісії; був одним з організаторів XIV археологічного з'їзду в Чернігові (1908); учасник XII (Харків, 1902) і XIII (Катеринослав, 1905) археологічних з'їздів.

1905 р. підготував і видав каталог музею Чернігівської губернської ученої архівної комісії.

Помер 21.08.1910 р. в Чернігові, де і похований.

Праці: Архив черниговского кафедрального собора // Труды ЧГУАК. Чернигов, 1902.- Вып. 4; Топографическое описание городов Чернигова, Нежина и Сосницы с их поветами // Там само. -Вып. 4; Сенатский архив // Там само.- 1903.-Вып. 5.

Лит.: Верзилов А. Петр Михайлович Добровольский: Биографический очерк // Труды ЧГУ-АК. -Чернигов, 1911. - Вып. 8. - С. 195-204; Бородіна З. В. Курас Г. М. П. М. Добровольський - історик і краєзнавець // Перша Чернігівська обл. наук. конф. з істор. краєзнавства: Тези допов.-Чернігів, 1985.-С. 83; Курас Г. М. Питання церковного краєзнавства у науковому доробку П. М. Добровольського // VIII Всеукр. наук. конф. "Історичне краєзнавство і культура": Наук. допов. та повідом.- К.; Х., 1997.-Ч. І.-С. 174-176; Коваленко О. Добровольський Петро Михайлович //Українські архівісти: Біобібліографічний довідник.- К., 1999. -Вип. I (XIX ст.-1930-ті рр.). -С. 111-112;

Черненко О., Ясновська Л. Археологічні дослідження П. М. Добровольського на Чепнигово-Сіверщині //Сіверянський літопис.- 1999.- № 5.- С.34-40.

ДРАКОХРУСТ Катерина Іванівна -

старший науковий співробітник Державного історичного музею в Москві.

КОВАЛЕВСЬКИЙ Максим Максимович
(1851 - 1916) -

видатний правник, соціолог, історик, громадський діяч.

Родом з Харківщини. У 1878 - 1887 рр. - проф. Московського у-ту, у 1905 - 1916 рр. - проф. Петербурзького у-ту. Під час перебування за кордоном (1887-1905) - проф. у-тів у Стокгольмі, Оксфорді та ін. 1901 р. у Парижі заснував Російську вищу школу суспільних наук. Нахилився до лібералів. У 1906 р. обраний членом Державної думи, у 1907 р. - членом Державної ради.

Досліджував історію суспільного та державного устрою й соціально-політичні вчення. Здобув широку популярність як лектор. Видавець журн. "Вестник Европы". Очолював Т-во допомоги ім. Т. Шевченка в Петербурзі та редакцію енциклопедичного видання "Украинский народ в его прошлом и настоящем".

Праці: "Первобытное право" (1886), "Закон и обычай на Кавказе" (М., 1890), "Социология" (2 тт.), "Происхождение современной демократии" (М., 1895-1899. Т.І-ІІ) та ін.

Лит.: УРЕ.-Т. 5.-С. 246; ЕУ.-Т. 3.- С. 1056.

КОВАЛЕНКО Іван Пантелійович -

історик, етнограф, краєзнавець, музейний діяч, директор (1920-ті рр.) Маріупольського краєзнавчого музею.

КОЗЛОВСЬКА Валерія Євгенівна
(1886 - 1956) -

археолог, кустос археологічного відділу Всеукраїнського історичного музею ім Т. Шевченка у Києві, член Всеукраїнського археологічного комітету (ВУАК), старший науковий співробітник ін-ту археології АН УРСР, дослідниця трипільської культури та княжої доби, редактор "Хроніки археології і мистецтва".

Померла на еміграції. Автор понад 40 наукових праць: "Розкопки 1916 р. б. с. Сушківки" (1918), "Розкопки в с. Веремі" (1926), "Археологічні розкопки у 1930 р. у Києві на горі Дитинці" (1931) та ін.

Лит.: ЕУ.-Т. 3.-С. 1071.

КОРОЛЕНКО Прокіп Петрович
(1834 - 1913) -

історик Кубані, кубанського козацтва, кубанський військовий архіваріус, почесний член Т-ва вивчення Кубанської обл., дійсний член Одеського т-ва історії та старожитностей, член історико-філологічного т-ва Харківського у-ту, член Таврійської вченої архівної комісії, приятель І. Ю. Рєпіна,

Праці: "Черноморцы" (1874), "Материалы по истории войска Запорожского" (1897), "Предки кубанских козаков на Днепре и на Днестре" (1901), "Кошевые атаманы Черноморского казачьего войска" (1902) та ін., а також оповідання, вірші, етнографічні замітки.

Лит.: ЕУ.-Т. 3.-С. 1139-1140; Василевський П. Під якими прапорами сміялися "Запорожці" Іллі Рєпіна? // Літ. Україна.-1990.- 2 серп.

КОРОСТОВЦЕВ Володимир Семенович -

дворянин, належав до відомої на Катеринославщині дворянської родини Коростовцевих, дійсний статський радник, почесний мировий суддя Павлоградського пов. Катеринославської губ., почесний попечитель павлоградської чоловічої гімназії. Організовував публічні лекції Д. І. Яворницького у Павлограді.

КОРОСТОВЦЕВ І. В. -

дворянин, належав до відомої на Катеринославщині дворянської родини, власник маєтку

"Близниоки" в Павлоградському пов. Катеринославської губ., цікавився історією, археологією; в його мастку провадилися археологічні дослідження.

КОРСУН А. -

військовий, полковник, цікавився історією; досліджував історію козацтва, воєнного мистецтва, працював багато в архівах, був членом Одеського відділення Російського воєнно-історичного т-ва.

КОТЕЛЬНИКОВ Василь Григорович -

економіст, громадський діяч, брав участь у житті української громади в Петербурзі, близько стояв до відомого історика М. І. Костомарова, був чоловіком пасербиці М. І. Костомарова.

Друкувався в газеті "Земледельческая газета" з питань економіки: ("Древность малороссийского табаководства" 1890. —№ 20); див. рецензію на цю працю в журн. : Киевская старина.-1890.- № 6.-С. 549-551).

Працював у міністерстві фінансів, керував лічильним відділом Головного управління неокладних зборів та казенного продажу пштітя.

КРАСИЦЬКИЙ Фотій Степанович

(1873 - 1944) -

український живописець і графік, внучатий небіж Т. Шевченка.

Народився 12(24).08.1873 р. в с. Зелена Діброва (тепер Черкаської обл.) У 1888-1892 рр. коштом М. Лисенка навчався у Київській рисувальній школі М. Мурашка (у М. Пимоненка); 1892-1894 рр. - в Одеському художньому училищі (у К. Костанді), 1894-1901 рр. - у петербурзькій АМ (у І. Ю. Рєпіна). З 1903 р. працював у Києві; у 1924-1937 рр. викладав у художньому ін-ті.

Твори: карикатури у журн. "Шершень" (1906), "Біля криниці" (1900), "Гість з Запоріжжя" (1901, 1916), "У свято" (1902), "Дорога в село козацьке" (1899), "Село Кирилівка" (1901), портрети М. Старіцького (1895), Лесі Українки (1904), Т. Шевченка (1906, 1910), Івана Франка (1907, 1914) та ін.

Лит.: Мусієнко П. Н. Фотій Красицький. - К., 1975; ЕУ. - Т. 3. - С. 1162; Митці України. - К., 1992.-С. 330.

КРИСІН Юрій Петрович

(1864 - ?) -

археолог, музейний діяч, архівіст, педагог.

Народився 20.07.1884 р. у с. Ново-Павлівці Херсонської округи в родині вчителя. Закінчив Археологічний ін-т в Петербурзі (1909), та історико-філологічний відділ у-ту (1911). З 1911 р. працював учителем історії, географії, російської та української мови в Херсонській чоловічій гімназії (1911-1918), комерційній школі, у радянських трудових школах Херсона. За радянських часів читав лекції на курсах для дорослих та для жителів Херсонської округи, завідував дитячими колоніями.

З 1907 р. по 1916 р. безперервно працював, під керівництвом проф. Б. В. Формаківського на розкопках Ольвії.

У 1919 р. призначений представником від відомства народів в Комісію для розгляду архівних справ губерніяльних установ. 1920 р. призначений головою історичної комісії по виробленню програм та вивченню рідного краю, працював в екскурсійному бюро. У 1921 р. Миколаївським відділом губнаросвіти призначений керівником по науковим археологічним розвідкам.

В 1923-1926 рр. викладав українознавство в 1-й трудовій школі та інших закладах м. Херсона. З 1922 р. по 1.10.1926 р. працював лаборантом та секретарем у херсонській протичумстанції та ветеринарному бактеріологічному ін-ті. 28.10.1925 р. призначений на посаду зав. відділом середніх та нових віків при Херсонському археологічному музеї. З 1.10.1926 р. працював зав. відділом Херсонського історико-археологічного музею та інспектором херсонського окрархуправління. З 1917 р. - член спілки "РОБОС", член наукової ради Ольвійської експедиції.

Джерело: ДІМ. Арх-955/907/1.

КУЛАКОВСЬКИЙ Юліан Андрійович
(1855-1919) –

історик, філолог,

класичний філолог і візантолог, історик Давньої Греції та Риму, професор Київського у-ту; статський радник. З 1904 р. - член Російських зборів; у 1906 р. - виборець у Державну думу від монархічних організацій Києва. Працював на кафедрі римської словесності Київського у-ту, був членом Т-ва Нестора-літописця.

Праці: Алены по сведениям классических и византийских источников. (1899); Прошлое Тавриды. (1914); История Византии: В 3-х тт. (1910-1915.) та ін.

Лит.: УРЕ.-Т. 5.-С. 564; ЕУ.-Т. 4.-С. 1229-1230.

КУРИЛОВ Венедикт Вікторович
(1867 - 1921) –

вчений-хімік, громадський діяч.

Доктор хімії й ординарний професор Катеринославського високого гірничого училища (нині - Національний гірничий у-т України в Дніпропетровську). Закінчив Казанський у-т (1889). У Катеринославському гірничому училищі працював в 1899-1911 рр., завідував кафедрою загальної хімії в 1909-1911 рр. Засновник лабораторії загальної хімії для підготовки гірничих інженерів з хімічних дисциплін. Основні праці присвячені вивченню хімічної рівноваги, дослідженню колоїдних систем.

В. В. Курилов - голова Катеринославського наукового т-ва; ініціатор створення природничо-історичного музею при цьому т-ві, член Ради Катеринославського музею ім. О. М. Поля, член Катеринославської вченої архівної комісії.

Лит.: Національна гірнича академія України: Професори. 1899-1999.-Д., 1999.-С. 44; Савчук В. С. В. В. Курилов і Д. І. Яворницький: спектр взаємовідносин на тлі культурного життя Катеринослава // Академік Д. І. Яворницький і перша вища гірнича школа України. - Д.: НГУ, 2004. - С. 13 – 35.

КУШНІР-МАРЧЕНКО Кость Федорович
(1877-1958) –

сільський історик, генеалог, священик

Народився 15 (27).05.1877 р., в с. Мойсінцях (нині Чорнобаївського р-ну Черкаської обл.). Закінчив початкове народне училище; займався хліборобством; в кінці життя став священиком. Досліджував місцеву історію (передусім Ірклівщини та Золотонощини) та генеалогію, збирав і охороняв пам'ятки історії та культури. Вхолов до складу членів Полтавської архівної комісії (з 1913 р.), Комісії з охорони пам'яток історії та природи. 1945 р., за дорученням ін-ту мистецтва, фольклору та етнографії АН УРСР, збирав фольклорний матеріал.

Лит.: Білокінь С. Сільський історик-генеалог // Пам'ятники України.–1987.-№ 3.- С. 59 - 61; Миронець Н. І. Красзнавець-аматор К. Кушнір-Марченко та його рукописний фонд // VII Всеукр. наук. конф. "Історичне красназнавство в Україні".-К., 1995.- С. 47 - 48.

ЛЕВЕНСОН Віальгельм Якович -

катеринославський колекціонер, власник великого зібрання антикваріату; членкатеринославського технічного кооперативу інженерів.

ЛИСЕНКО Мар'яна Миколаївна
(1887 - 1947 ?) -

дочка Миколи Лисенка, піаністка, викладач і директор Музично-драматичного ін-ту ім. М. Лисенка в Києві у 1912-1918 рр., концертмейстер Київської і Львівської опер (1939 - 1944).

Праці: "Школа навчання на піано" (підручник).

Лит.: ЕУ.-Т. 4.-С. 1295.

ЛИСЕНКО Микола Віталійович
(1842 - 1912) -

**український композитор, піаніст, педагог, диригент,
музично-громадський діяч, основоположник
української класичної музики**

Народився 10 (22).03.1842 р. в с. Гриньки, тепер Полтавської обл. Навчався у приватних пансіонах Києва (1852-1855) та в харківській гімназії (1855-1859) й одночасно займався музичним навчанням. У 1864 р. закінчив Київський у-т, у 1865 р. захистив дисертацію на ступінь кандидата природничих наук. У 1867-1869 рр. навчався у консерваторії в Лейпцізі. 1868 р. написав музичний твір "Заповіт" на слова Т. Шевченка. У 1869 р. повернувся до Києва, де брав активну участь у різних музичних та громадських т-вах, виступав у концертах, на вечорах. Згодом продовжив музичну освіту. У 1874-1876 рр. навчався у Петербурзькій консерваторії у М. Римського-Корсакова. У Петербурзі пропагував українську музику, викладав у різних навчальних закладах. У 1904 р. відкрив в Києві музично-драматичну школу (з 1913 р. - його імені). У Києві збирав і обробляв народні пісні, організовував хори й керував ними, влаштовував щорічні шевченківські концерти. Разом з О. Кошицем організував музичне т-во "Боян" (1905). У 1908-1912 рр. очолював раду правління "Українського клубу".

Твори: оперета "Чорноморці", опери "Різдвяна ніч", "Утоплена", "Наталка Полтавка", "Енеїда", "Коза-дереза", "Пан Коцький", "Зима і Весна", "Ноктюрн", "Тарас Бульба" та ін. М. В. Лисенко - автор багатьох композицій на тексти Т. Шевченка, М. Старицького, С. Руданського, Лесі Українки, О. Олеся, М. Вороного, І. Франка та ін.; основоположник інструментальних жанрів української музики, а також - автор фольклористичних праць ("Дума про Хмельницького і Барабаша", "Народні музичні інструменти на Україні" та ін.).

Лит.: Архівович А., Гордійчук М. М. В. Лисенко.- К., 1963; Катренко А. М., Денисенко С. Д. М. В. Лисенко і національний рух в Україні у другій половині XIX- на поч. XX ст. // УІЖ.- 1992.- № 7-8.-С. 48-59; Митті України: Енциклопедичний довідник.-К., 1992.-С. 359-360.

ЛИНЬОВА Євгенія Едуардівна
(дівоче прізвище - Папріц; 1853 - 1919) -

музикознавець, фольклорист, співачка, педагог, диригент, популяризатор української та російської пісні в світі, громадська діячка.

Лит.: Мавло О. "Ой, горе тій чайці...": Про подвигиницьку діяльність Євгенії Линьової // Культура і життя.-1991.-12 бер.-С. 6.

МАКАРЕНКО Микола Омелянович
(1877 - 1936/1938) –

археолог, мистецтвознавець, художник

Родом з Роменщини; у 1902-1919 рр. - кустос античного відділу в Ермітажі, заступник головного хранителя цього музею. З 1920 р. - у Києві; дійсний член ВУАК та директор Музею мистецтва (1920-1925). За мужню оборону Михайлівського (Дмитрівського) собору (кін. XI ст.) від знищення був засланий у 1934 р. до Казані. Був розстріляний.

М. О. Макаренко провадив археологічні розкопки, досліджував українське мистецтво, орнаментику української книги.

Праці: "Археологические раскопки 1905-1915 годов", "Могила городища Полтавской губернии" (1917), "Музей Мистецтв УАН" (1924), "Мистецтво книги" (1924), "Орнаментация укр. книги 16-18 ст." (1926), "Етюди з трипільської культури" (1927), "Біла Чернігівського Спаса" (1928), "Ніженська фібула", "Борзенські емалі й старі емалі України взагалі" (1928), "Скульптура і різьбярство Київської Русі передмонгольських часів" (1930), "Маріупольський могильник" (1935) та ін.

Лит. ЕУ.-Т. 4.-С. 1436-1437; Макаренко Д.О. Микола Омелянович Макаренко.-К., 1992.

МАТВІЄВСЬКИЙ Павло Євменович
(1904 - 1987) –

історик, музейний діяч

Народився 3.03.1904 р. у с. Бобрик Роменського пов. Полтавської губ. Закінчив історичне відділення Дніпропетровського ІНО. Працював завідуючим відділом етнографії і вченим секретарем Дніпропетровського краєвого історично-археологічного музею, брав участь у Дніпробудівській археологічній експедиції під керівництвом акад. Д. І. Яворницького (1927-1932). Одночасно навчався в аспірантурі при Дніпропетровській науково-дослідній кафедрі українознавства, досліджував історію фабрично-заводської промисловості Степової України XVII - XIX ст. На поч. 1930-х рр. переїхав до Харкова, де працював ст. науков. співробітником, згодом - заступником директора з наукової роботи Центрального історичного музею ім. Г. С. Сковороди.

Після 3-місячного ув'язнення у Харкові, він у 1941 р. переїхав до Оренбурга, де працював у місцевому педінституті, згодом - професор, зав. кафедрою. Досліджував історію Оренбурщини, історію повстання О. Пугачова, біографію відомого російського географа XVIII ст. Петра Ричкова тощо.

Помер П. Є. Матвієвський у день свого народження 3.03.1987 р.

Праці: Матвієвський П. Є. 25-річчя Дніпропетровського краєвого історично-археологічного музею // Збірник [Дніпропетровського краєвого історично-археологічного музею]. Т. І. - Дніпропетровськ, 1929. - С. 7 - 4 3; Він же. Ефремов А. В. Петр Иванович Ричков.- М., 1991 ; Він же. Об образовании русской нации // Вопр. истории.- 1956.- № 8.; та ін.

Лит.: Глушенко Л. Интеллигент российской глубинки: Памяти П. Е. Матвиевского // Оренбуржье.—1993.- № 45. - С. 4; Портнов А. Павло Матвієвський-маловідомий історик-краєзнавець // Бористен.- 2000.- № 8 (110).- С. 2.

МИКАШЕВСЬКИЙ Михайло Ілліч -

катеринославський громадський діяч, впливова особа; належав до старовинного козацького роду; дійсний статський радник, з 1896 р. -катеринославський повітовий, а з 1902 р. - губерньський предводитель дворянства, почесний мировий судья Катеринославського пов. (1886), почесний попечитель Катеринославської гімназії.

У 1904 р. нагороджений орденом Станіслава I ст.

Лит.: ЛЕУАК.-Вип. 1.-С. 159.

НАРКЕВИЧ Микола Федорович -

військовий, історик; служив у 5-му понтонному батальйоні. Був дійсним членом Історичного т-ва Нестора-літописця, дійсним членом історичної секції Т-ва шанувальників соціальних знань, членом-кореспондентом київської філії Імператорського Воєнно-історичного т-ва, помічником редактора журналу "Военно-исторический вестник".

НЕСШКОВ Іліодор Іліодорович -

гласнийкатеринославської міської думи, член Ради Катеринославського музею ім. О. М. Поля від міського громадського управління.

Джерело: ДІМ.-Ф.І.-Оп.І.-Спр. 5.-Арк. 95 зв.

НОВАК А. -

історик, співробітник науково-дослідної кафедри українознавства при Катеринославському ІНО, якою керував Д. І. Яворницький.

ОКУЛОВ Петро Тимофійович
(1839 - 1921) -

російський живописець

Народився у Костромській губ. У 1857-1869 рр. навчався в петербурзькій Академії Мистецтв. З 1870 р. жив у Катеринославі (нині - Дніпропетровськ), де викладав малювання в гімназіях та

училищах. Працював у галузі тематичних картин та портретів.

Був членом Ради Катеринославського музею ім. О. М. Поля.

Твори: "Гра в шахи", "Видужання" та ін. У Дніпропетровському історичному музеї зберігається збіток малюнків П. Т. Окулова (20 од.), портрети Алексєєва, Синельникова та ін.

Лит.: Митці України. - К., 1992. - С. 431.

ПЕЛЕХІН Павло Петрович

(1842 - 1917) -

український хірург, громадський діяч

Син відомого українського медика Петра Пелехіна (1794-1871).

Народився у Петербурзі. З 1868 р. - ад'юнкт-професор Воєнно-Медичної академії у Петербурзі, у 1877 - 1889 рр. - її професор. Підтримував матеріально діяльність Наукового товариства ім. Т. Шевченка (НТШ); у 1898 р. передав НТШ у Львові 90000 австр. крон у фонд будівництва майбутнього медичного факультету Українського ун-ту.

П. П. Пелехін - автор бл. 30 праць з питань хірургії; піонер застосування антисептики в Росії.

Лит.: ЕУ.-Т. 5.-С. 1978.

ПЕРФІЛЬЄВА В. А. -

шанувальниця старовини, катеринославська

знайома Д. І. Яворницького

В. А. Перфільєва належала до катеринославської дворянської еліти, була хрещеницею Г. П. Алексєєва, мала власний будинок у Катеринославі, згодом разом з чоловіком виїхала до Москви. У 1920-х рр. мешкала у Кисловодську, де була одним з ініціаторів створення музею. З цього питання зверталася за порадою до Д. І. Яворницького.

ПЕТРАЖИЦЬКИЙ Олександр Станіславович

(1890 - 1937) -

журналіст

Народився 8.07.1890 р. в Херсоні в дворянській родині штабс-капітана російської армії; закінчив гімназію; займався самоосвітою; з 1912 р. співробітничав у періодичних виданнях Херсона та Ялти, у 1919-1922 рр. - в херсонських радянських газетах ("Правда", "Известия", "Херсонський коммунар", "Рабочий", "Червоний селянин", "Наддніпрянська правда"), а також захопився фотографуванням й став фотокореспондентом московського "Союзфото". Досліджував історію краю, співробітничав у "Блокноте краєведа" (Херсон).

Під час культу особи Сталіна зазнав утисків. 13.09.1937 р. був заарештований НКВС, звинувачений у "контрреволюційній агітації", засуджений й 29.11.1937 р. страчений. 1966 р. реабілітований.

О. С.Петражицький - двоюрідний брат художника А. Брюммера.

Лит.: Орлова З. Олександр Петражицький // Константи.-1993. -№ І. -С. 115-116.

ПЕТРОВСЬКИЙ В. С. -

історик, краєзнавець, інспектор ІНО Криворізької округи, керівник краєзнавчого гуртка ім. Д. І. Яворницького (1920-ті рр.) при Комісарівській трудовій школі (с. Комісарівка Криворізької округи на Дніпропетровщині), займався охороною й вивченням пам'яток історії.

ПИНЕВИЧ П. М.

етнограф, історик, краєзнавець, музейний діяч, завідувач (у 1920-ті рр.) історично-етнографічного відділу Маріупольського краєзнавчого музею.

ПОДОСИННИКОВ Микола Іванович -

природознавець, педагог, музейний діяч

Працював викладачем природничих наук в катеринославській класичній гімназії та 1-му комерційному училищі. З 14.11.1909 р. до 1916 р. працював на посаді хранителя природничо-

історичного відділу Катеринославського музею ім. О. М. Поля.

Праці: "Геологический экскурс по Екатеринославской губернии // Школьные экскурсии и школьный музей.-1916.- Кн. 3; та окрема відбитка.

Джерело: ДІМ.-ВР.-Ф.І.-Оп. І.-Спр. 5.-Арк. 44 зв.

ПОДШИВАЛОВ Олексій Матвійович - археолог, нумізмат

О. М. Подшивалов був членом Московського археологічного т-ва, дійсним членом Одеського т-ва історії та старожитностей; сприяв Д. І. Яворницькому в його стосунках з Московським археологічним т-вом (читав, на прохання Д. І. Яворницького, його доповіді на засіданнях т-ва), допомагав в атрибуції пам'яток.

Джерело: Російська державна бібліотека (Москва). - ВР.-М. 8304, П-2925.

Лит.: КС.-1888.- № 5.-С. 40.

ПОЛЬ Олександр Миколайович (1832 - 1890) -

підприємець, колекціонері краєзнавець, громадський діяч

О. М. Поль народився 20.08.1832 р. у с. Малоолександрівка Верхньодніпровського пов. Катеринославської губ. в дворянській родині. З боку батька – німець (за новими даними, предки Поля походили з дворян Литовського Шмунського князівства), з боку матері –українець. Мати - Ганна Павлівна? уроджена Полетика, була онукою наказного гетьмана Павла Подлукотка.

У 1850 р. О. М. Поль закінчив полтавську губернську гімназію із срібною медаллю і того ж 1850 р. вступив до юридичного фак-ту Дерптського у-ту, який закінчив із ступенем кандидата дипломатичних наук.

Після закінчення у-ту оселився в родовому маєтку, де досліджував місцеву історію, провадив археологічні розкопки, звернув увагу на корисні копалини на Криворіжжі, організував дослідження й промисловий видобуток залізних руд, що значно стимулювало бурхливий розвиток економіки в Придніпров'ї. О. М. Поль був ініціатором будівництва в краї залізничні а також Кам'янського та Брянського заводів.

О. М. Поль брав активну участь у громадському житті Катеринославщини. 1858 р. був обраний членом катеринославського дворянського комітету з устрою селянського побуту, у 1859 р. входив до складу Комісії головного комітету з устрою побуту селян. У 1861 р. обраний членом катеринославського губернського по селянських справах присутствія від місцевого дворянства. У 1866 р. - гласний губернських земських зборів, 1869 р. - почесний мировий суддя Верхньодніпровського округу та голова Верхньодніпровського мирового з'їзду. У 1866-1872 рр. - член Катеринославської губернської училищної ради, член попечительної ради катеринославської жіночої Маріїнської гімназії, почесний попечитель (з 1863 р.) цієї гімназії і почесний попечитель Катеринославського 1-го реального училища. У квітні 1861 р. О. М. Поль був відзначений золотою медаллю за особистий внесок у підготовку і проведення селянської реформи 1861 р.

О. М. Поль зібрав унікальні колекції з мінералогії, археології, етнографії, рукописів та книг. Багато мандрував, відвідав музеї західно-європейських країн, музеї Росії, брав участь в археологічних з'їздах, був членом Одеського т-ва історії та старожитностей, Імператорського т-ва сільського господарства Південної Росії (1860), членом-кореспондентом Московського археологічного т-ва (1885) та багатьох інших т-в; друкував статті в наукових виданнях.

У 1887 р. О. М. Поль був обраний почесним громадянином м. Катеринослава. У 1883 р. нагороджений орденом Св. Станіслава 2-го ст.

Ще за життя О. М. Поля, у 1889 р., обговорювалося питання про встановлення йому пам'ятника. Помер О. М. Поль 26.07.1890 р., похований на Севастопольському кладовищі у Катеринославі.

19.12.1996 р. в Кривому Розі був відкритий пам'ятник О. М. Полю.

Лит.: Шмаков І. А. Н. Поль: Некролог // Катеринославские губерн. ведомости.-1890.-№ 53; Эварницкий Д. Музей А. Н. Поля // Исторический вестник.-1890.-Т. XIII.- С. 794-798; Синяв-

ський А. Александр Николаевич Поля: Биографический очерк.- Екатеринослав, 1905; Вергоградов И. Ф. Памяти А. Н. Поля.-Екатеринослав, 1910; Шаповал І. Український Колумб// Донбас.-1983.-№ 4; Лазебник В.І. Неутомимий искатель // Памяти А. Н. Поля.-Дніпропетровськ, 1997.-С. 4-9; Вона само. Памяти А. Н. Поля //Наше місто.-1996.-9 серп.; Вона само. Олександр Поля знову на Криворіжжі // Там само.-1996.-21 груд.; Вона само. Есть памятник Полю // Торговый Дом.-1990.-9 січ.; Вона само. В память о великом земляке // Днепр вечерний.-1997.-4 січ.; Скрицкий А. Новороссийский Колумб // Торговый Дом.-1996.-23 февр.; Фоменко А. Скарби степового Колумба // Наше місто.-1997.-9 лип.; Платонов В. Свет забытого Поля // Зеркало недели.-1997.-1 мар.; Воронова Т. Сім рудень Павла Полуботка: Про чернігівські корені Олександра Поля // Кур'єр Кривбасу.-2000.-№ 133.-С. 133-138; Платонов В. Человек – легенда: Александр Поля. Д., 2002; Кочергин І. О. О. М. Поля і його місце в суспільно-політичному житті та економічному розвитку Півдня України другої половини XIX століття. – Д., 2003; Він само. Історико-психологічний портрет О. М. Поля // Історія і особистість історика: Збірник наукових праць, присвячених 60-річному ювілею професора Ганни Кирилівни Швидько. – Д., 2004. - С. 289 – 294.

ПОЛЬ Ольга Семенівна

(? - 1916) –

дружина О. М. Поля.

О. С. Поля походила з відомої на Катеринославщині дворянської родини Коростовцевих; закінчила гімназію. Від чоловіка (О. М. Поля) успадкувала унікальні колекції пам'яток історії та культури. Ці колекції вона подарувала (1906 р.) Катеринославському обласному музею, що носив ім'я її чоловіка (О. М. Поля). Дарча на ці колекції була оформлена 11.05.1912 р. Згодом, після смерті чоловіка (1890 р.) О. С. Поля виїхала з Катеринослава, проте продовжувала підтримувати стосунки з директором Катеринославського музею Д. І. Яворницьким.
Лит.: Лазебник В. И. Неутомимый искатель // Памяти А. Н. Поля.-Д., 1997.-С. 4-9.

ПОПОВ Харитон Іванович –

директор Новочеркаського музею, археолог, краєзнавець.

ПОТОЦЬКИЙ Олександр Платонович - військовий

директор Петровського полтавського кадетського корпусу, колекціонер, перший голова Полтавської архівної комісії, делегат XIII археологічного з'їзду (Катеринослав, 1905); відвідав зі своїми курсантами Катеринославський музей ім. О. М. Поля. Брат Павла Платоновича Потоцького.

ПОТОЦЬКИЙ Павло Платонович (1857-1936) -

**воєнний історик, колекціонер, музеєзнавець,
генерал від артилерії**

Народився 12.12.1857 р. у с. Просяниківка Кобеляцького пов. Полтавської губ. в родині судді кобеляцького повітового суду П. О. Потоцького. Належав до стародавнього українського козацько-дворянського роду.

Навчався в полтавському приватному пансіоні О. Й. Туржанського, Петровській полтавській військовій гімназії та Михайлівській артилерійській академії у Санкт-Петербурзі. 1877 р. отримав перший офіцерський чин і призначений на службу у 5-ю гвардейську гренадерську артилерійську бригаду. Під час російсько-японської війни 1904-1905 рр. у чині генерал-майора командував 25-ю артил. бригадою; у 1-у світову війну - командир 2-ої гвар. піхотної дивізії, пізніше (1916-1917) у чині генерала від артилерії командував 1-м гвард. корпусом. Неодноразово був нагороджений.

Був членом Імператорського Російського воєнно-історичного т-ва (входив до складу Ради т-ва), дійсним членом Полтавської губернської ученої архівної комісії, позаштатним членом

Наради воєнно-наукового видавничого відділу Єдиного державного архівного фонду; брав участь у роботі Т-ва дослідників української історії, письменства та мови (Петроград, 1921).

Організував і завідував першим у Росії музеєм при військовій частині-лейб-гвардії першої артилерійській бригаді. У пореволюційний період очолював 13 військових музеїв та 6 воєнно-музейних фондів Петрограда-Ленінграда; був головою Наради завідуючих та головних співробітників воєнних музеїв, хранителем (з бер. 1925) інтендантського музею та науковим консультантом по справах військових музеїв. Понад 50 років збирав власну колекцію, яку 1926 р. передав у дар Україні, її яка з 1927 р. під назвою "Музей України (Зібрання П. П. Потоцького)" зберігалася на території "Музейного містечка" (Києво-Печерська лавра) у Києві. Потоцький залишився хранителем цієї колекції й продовжував її дослідження.

У 1930-ті рр., як кадровий офіцер царської армії, зазнав утисків, влітку 1938 р. був заарештований. 27.08.1938 р. помер від параліча серця у Лук'янівській в'язниці Києва, місце поховання не встановлено. 12.05.1960 р. був реабілітований.

Автор праць з військової історії та історії російської артилерії, збирав й дослідник документів з історії воєн. родів військ, біографій військових діячів, а також власного наукового архіву.

Праці: Столетие российской конной артиллерии (1794-1894 гг.).-СПб., 1894; История гвардейской артиллерии.-СПб., 1896; 4-я батарея лейб-гвардии 1-й артиллерийской бригады и краткий исторический очерк начала, развития и заслуг гвардейской артиллерии.-СПб., 1898.

Лит.: Павловский И. Ф. Полтавцы: иерархи, государственные и общественные деятели и благотворители: Опыт краткого биографического словаря Полтавской губернии с половины XVIII в. со 182 портретами.- Полтава, 1914. -С. 236-237; Кашмова Е. Музей Украины (собрание П. П. Потоцкого).- Ч. I. Указатель архивных материалов и библиографии. -К., 1995; Кашмова К. I. "Истинный украинец и истинный музенист" // Регіональне і загальне в історії: Тези.-Д., 1995.- С. 202-204; Вона само. Потоцький Павло Платонович // Українські архівісти: Біобібліографічний довідник.-К., 1999. -Вип. I. (XIX ст. - 1930-ті рр.).- С. 274-276; Білокінь С. "Музей України. Збірка П. Потоцького". Доба, середовище, загубель.- К., 2002.

ПРОНІН Петро Пилипович -

катеринославський купець, впливова особа, член Комітету з торгово-промислових кредитів Катеринославського відділення Державного банку, колекціонер, власник великої крамниці у Катеринославі. Після 1919 р. емігрував до Сербії; помер у Самборі.

ПРОХОРЕНКО Іван Максимович (Степовий Іван; 1884 - ?) -

мовознавець, громадський діяч

1909 р. закінчив історично-філологічний фак-т Харківського у-ту, фахівець з української мови; отримав диплом 1 розряду історико-філологічного фак-ту, відділ слов'яно-руської філології, кандидат філологічно-лінгвістичних наук, працював у гімназіях; 1917 р. викладав українську мову на курсах у Балті, Гайсині, Ямполі, на Поділлі. У 1918 р. викладав українську мову й письменство в українській гімназії у Веселих Тернах Катеринославської губ., в Олександрівську. У 1920-х рр. вчителював у початковій школі в с. Нехвороща Полтавської округи, у педагогічному технікумі в Артемівську. Мав намір влаштуватися у Катеринославському у-ті й захистити магістерську дисертацію. Допомігав Д. І. Яворницькому збирати лексичний та фольклорний матеріал. Під псевдонімом "Максим Залізняк" брав участь у революційних подіях 1905-1907 рр.

Автор наукових статей. Деякі рукописи І. М. Прохоренка з мовознавства зберігаються у Дніпропетровському історичному музеї.

Праці: Листок з української історії // Слобожанщина. -1907. -Ч. 25; Дещо про Іллю Муромця (?).

ПУЗНЯК І. А. -

музейний діяч, голова ініціативної групи по створенню науково-історичного музею на Дніпробуді (1930 р.); звертався до Д. І. Яворницького по допомогу щодо створення цього музею.

РІЗНИК-ПАРЧЕНКО О. О. -

учитель, краєзнавець, музейний діяч

Навчався у сер. 1920-х рр. в Олександро-Гнидівській сільськогосподарчій школі у с. Покровському на Запоріжжі, у Пришиблянській трудовій школі (1929) і у Херсонському сільськогосподарчому ін-ті. Заснував шкільний музей. Допомігав Д. І. Яворницькому збирати матеріал до Словника української мови, а також збирав по селах Катеринославщини фольклорний матеріал, записував звичаї, прислів'я, повір'я, пісні тощо.

РУДІН Петро Іванович

(1892 - 1940) -

український театрознавець, педагог, музейний діяч

Народився 12.09.1892 р. у Києві. 1916 р. закінчив Київський у-т. У 1920 - 1934 рр. - проф. Київського музично-драматичного ін-ту ім. М. В. Лисенка; у 1934 - 1936 рр. - проф. Київського театального ін-ту; у 1926 - 1936 рр. - директор Київського театального музею при ВУАН. 1936 р. репресований; помер 23.12.1940 р. у Мадані. Помертньо реабілітований.

Праці: "Шевченко і театр" (1925), "Шевченко і Щепкін" (1926), "Іван Котляревський і театр його часу" (1927), "Марія Заньковецька" (1928), "Життя і творчість М. А. Кропивницького" (1929), "М. П. Старицький" (1931), "Гоголь про театр" (1936), "Студії з історії українського театру 1917-1924 // ЗІФВ УАН.-1925.-Т. IV. та ін. Автор численних статей і рецензій в журналах; редактор "Річника українського театального музею" (1930), "На шляхах революційного театру" (1972; тут є й бібліографія праць П. І. Рудіна).

Лит.: ЕУ.-Т. 7.-С. 2633-2634; Митті України.-К., 1992.-С. 505.

САДИК Параска -

співробітниця музею губерньського земства у Полтаві, яка доклала зусиль щодо поповнення колекції музею картинами, зокрема пейзажами; організовувала працю полтавських живописців на натурі, в тому числі й на Катеринославщині (1905 р. в мастку А. П. Струкова).

САЛОМАХА Іван Федосович -

селянин з історичного села Капулівки Катеринославського пов. (нині – Нікольського р-ну Дніпропетровської обл.), знавець історії цього села, в якому був похований кошовий отаман Іван Сірко (?-1680). Саломаха, якого Д. І. Яворницький вважав одним з "чудових діл", доглядав могилу І. Сірка, розповідав про неї відвідувачам і доклав зусиль до її придбання Катеринославською архівною комісією та музеєм ім. О. М. Поля.

На прохання Д. І. Яворницького І. Ф. Саломаха збирав запорозький фольклор та археологічні пам'ятки.

САМБУРСЬКИЙ Костянтин Іванович

(1867 – 1934) –

викладач, колекціонер, краєзнавець, археолог

Мешкав в селі Гучківка Ічнянського р-ну Ніжинської округи Чернігівської губ.

З 1889 р. вчителював, вивчав історію й збирав старожитності. На початку ХХ ст. вже мав зібрання речових та писемних пам'яток старовини (експонувалися на виставі ХІІ археологічного з'їзду в Харкові у 1902 р.) Член Чернігівської вченої архівної комісії, Ніжинського історично-філологічного т-ва. Брав участь в ХІ, ХІІ, ХІІІ та ХІV археологічних з'їздах, в археологічних розкопках під керівництвом проф. В. Антоновича, Д. Самоковасова, К. Костюшка. Понад 46 років збирав фольклорний матеріал.

Наслідком краєзнавчих студій К. Самбурського стала розвідка "Історія села" (зникла під час арешту). Звертався (1931) до Укрнауки та до інспектора Київського відділу охорони пам'яток культури Ернста з проханням стосовно охорони його зібрання. Зробив детальний опис свого музейного зібрання ("Музей в селі"). В жовтні 1930 р. був обвинувачений в агітації проти хлібозаготівлі, заарештований, сидів у ніжинській в'язниці, був виправданий і звільнений. Під час ув'язнення його зібрання було пограбовано, частину пам'яток знищено.

Лит.: Література і культура Полісся.-Ніжин, 1997.-С. 106.

**САМОЙЛОВСЬКИЙ І. М. –
археолог**

Закінчив Харківський у-т та Московський археологічний ін-т зі званням вченого археолога. У 1914 р. від Російської археологічної комісії (СПб.) провадив розкопки на Полтавщині. У 1926 р. брав участь в Ольвійській експедиції. У 1930 р. завідував археологічним відділом Полтавського державного музею.

У 1929 - 1931 рр. звертався до Д. І. Яворницького з проханням зарахувати його до археологічної експедиції на Дніпрельстані.

Лит.: Отчеты Археологической комиссии за 1913–1915 гг.-С. 227; Розкопування Ольбії р. 1926.-С. 59-60.

**САМОКИШ Микола Семенович
(1860 - 1944) –**

український живописець і графік

Народився 13 (25).10.1860 р. в м. Ніжин, тепер Чернігівської обл. Навчався у Петербурзькій АМ (1879-1885) та у Парижі (1886-1889), академік АМ (з 1890). У 1912-1917 рр. викладав в Петербурзькій АМ, у 1936-1941 рр. - в Харківському художньому ін-ті.

Працював у галузі батального та історичного жанрів, багато творів присвятив історії запорозького козацтва. Спільно з С. І. Васильківським підготував альбому: "З української старовини" (1900; пояснювальний текст Д. І. Яворницького), "Мотиви українського орнаменту" (1912); брав участь у розписах будинку полтавського земства (тепер Полтавський краєзнавчий музей). М. С. Самокиш - заслужений діяч мистецтв РРФСР (з 1937 р.). У 1941 р. здобув Державну премію СРСР. Помер 18.01.1944 р. в Сімферополі.

Твори: "В'їзд Богдана Хмельницького в Київ" (1929), "Бій під Жовтими Водами"; "Абордаж турецької галери запорожцями" (1930), "Похід запорожців на Крим", "Бій Максима Кривоноса з Ієремією Вишневецьким" (1934), "Перехід Червоної Армії через Сиваш" (1935), "М. Шорс у бою під Черніговом" (1938) та ін.

Лит.: Яценко В. Микола Самокиш: Альбом. - К., 1979; Митці України: Енциклопедичний довідник. - К., 1992. - С. 514.

**САП'ЯН Федір Миколайович -
археолог, пам'яткоохоронець**

У 1920-ті рр. працював в Дніпропетровському історичному музеї, брав участь у Дніпробудівській комплексній археологічній експедиції. Влітку 1927 р. провадив археологічне обстеження Петропавлівського та Павлоградського р-нів Дніпропетровської обл.; розшукав й вивіз до музею "кам'яних баб". У 1928 р. разом з А. В. Добровольським досліджував Дурну могилу, Вільну балку, Короткий острів та Великий Лозоватий острів.

**СВАТОШ Зенон -
природознавець**

З. Сватош був австрійським підданим.

1909 р. він намагався влаштуватися препаратором до природничого відділу Катеринославського музею ім. О. М. Поля. Того ж року був заарештований і засланий у Вологодську губ. 5.05.1911 р. був звільнений і знову мав намір влаштуватися до Катеринославського музею.

Джерело: ДІМ.-Ф. І.-Оп. 2.-Спр. 5.-Арк. 37 зв.-38.

**СЕРГІЙВ Микола Костянтинович
(1904 - 1945) –**

педагог, мовознавець, фольклорист, етнограф, краєзнавець

Народився 1904 р. у Томаківці Катеринославської губ. в сім'ї вчителя II-ої земської школи. Батько М. К. Сергієва, родом з міщан, понад 20 років вчителював у Томаківці й помер 1920 р.

од тифу. Мати за походженням селянка з Полтавщини. Після закінчення початкової школи навчався у гімназії в Олександрівську. 1912 р. перевівся у Томаківську українську гімназію ім. Т. Шевченка, яку закінчив у 1921 р. й був мобілізований на педагогічну роботу. Займався самоосвітою; закінчив кілька короткочасних курсів з педагогіки. Багато вчителював, викладав на різних курсах, керував хором, драмгуртком й т. ін. До 1932 р. М. К. Сергіїв працював учителем у томаківській трудовій школі; збирав лексичний та фольклорний матеріал, обстежував місцеві церкви, розшукував пам'ятки історії та культури, брав їх на облік, інформував про них Д. І. Яворницького, місцеві установи з охорони пам'яток, передав деякі пам'ятки до Дніпропетровського історичного музею. Від навантаження й виснажливої праці захворів на склероз судин, неврастенію. Влітку 1932 р. працював у шкільній оздоровчій колонії в с. Вище-Тарасівка Томаківського р-ну. Був інвалідом 1 групи. Помер у 1945 р.

Лит.: Кондратєва І. Ю. Етнограф Сергіїв М. К. // Скарбниця ріднокраю. – Д., 1995. – С. 59–44.

СЕРДЮК Євген - культурно-громадський діяч в Полтаві

Є. Сердюк доклав зусиль до розвитку музейної справи на Полтавщині, зокрема брав активну участь у роботі комісії ім. І. Котляревського в Полтаві, у створенні музею І. Котляревського. Звертався до Д. І. Яворницького за порадою у царині музейної справи.

СИБІЛЬОВ Микола Вікентійович (1873 - 1943) –

археолог, музейний діяч

Народився 9.02.1873 р. у Глухові в сім'ї службовця. У 10 років залишився круглим сиротою. Закінчив початкове училище. У 14 років став працювати писарем, потім бухгалтером у Курську. З-за хвороби очей 1911 р. пішов на пенсію й у 1912 р. переїхав до Ізюма.

14.01.1920 р. заснував в Ізюмі краєзнавчий музей, який очолював 15 років. Найбільших здобутків досяг у царині археології, зокрема у галузі вивчення пам'яток кам'яного віку на території Донеччини. У 1923 р. працював у складі Харківської археологічної експедиції на чолі з проф. О. С. Федоровським (на Ізюпщині).

У 1926 р. обраний дійсним членом Московської секції Російської Академії матеріальної культури; з 1927 р. – член-кор. Українського комітету охорони пам'яток культури. 1932 р. обраний дійсним членом ВУАК. У квітні 1934 р. переїхав до Святогорська, де заснував місцевий краєзнавчий музей. У воєнні роки рятував музейні скарби, у травні 1943 р. доставив їх до Уфі, де перебувала АН УРСР. В Уфі він й вмер.

Праці: "Ізюмський слобідський козацький полк", "Нотатки з історії письмен та книгодрукування"; "Древности Изюмщины" (Ізюм, 1926-1930. Вип. I-IV), "Очерки по доистории и истории Изюмского края" (Ізюм, 1928) та ін.

Лит.: Цвейбель Д. С. Дослідник минулого Донбасу М. В. Сибільов // УІЖ.-1973.-№ 2.-С. 132-134; Косіков В. А., Косікова О. В. Заповіт М. В. Сибільова // VII Всеукраїнська наукова конференція "Історичне краєзнавство в Україні: Традиції і сучасність".-К.,1995.-С. 59-60.

СИМОНОВ М. В. - лікар, краєзнавець, письменник

М. В. Симонов жив і працював у Катеринославі. Він - автор "Записок врача", "Путеводителя по Приднепровью. От Екатеринослава до Ненасытенького порога", автобіографії. Питання щодо публікації його творів обговорювалося у Катеринославіському науковому т-ві та в місцевій ученій архівній комісії.

Праці: Симонов М. В. Из воспоминаний русского врача /Сообщил С. М. Станиславский // Еврейская старина.-1909.-Т.2.-Вып. 3.- С.71-75.

Лит.: Летопись Екатеринославской ученой архивной комиссии.-Екатеринослав, 1909.-Вып. 5.- С. 14; 1910.-Вып. 6.-С. 251, 253.

СКАДОВСЬКИЙ Георгій Левович
(1849 - 1919) -

археолог, меценат, колекціонер, громадський діяч

Народився у 1849 р. в багатодітній дворянській сім'ї у Білозерці Херсонського пов. Херсонської губ. Закінчив біологічний фак-т Новоросійського у-ту; вступив на державну службу. Неодноразово обирався повітовим предводителем дворянства, мировим суддею. Мав чин дійсного статського радника. Один з найбагатших землевласників Херсонської губ.

Відомий як меценат, організатор різних культурних починів. Цікавився історією, археологією. У 1898 - 1911 рр. очолював Херсонську губернську архівну комісію. За його ініціативою й на його кошти у 1884 р. харківським проф. А. Ценковським у Білозерському маєтку Г. А. Скадовського була виготовлена вакцина проти сибірки і проведені перші в Росії щеплення.

Г. А. Скадовський займався розкопками курганів, зокрема організував розкопки А. І. Яворницького та О. О. Русова у своєму Білозерському маєтку (1886-1888). Багато зробив для Херсонського музею старожитностей.

9.01.1919 р. Г. А. Скадовський разом з молодшим сином Георгієм були вбиті грабіжниками у власному будинку в Херсоні.

Лит.: Сінкевич І. Ю. Херсонська губернська вчена архівна комісія // Заселення Півдня України: проблеми національного та культурного розвитку.-Херсон, 1997.-Ч. I.-С. 103-108; Билагова В., Крючкова О. Г. А. Скадовський та археологія на Херсонщині // Наддніпрянська правда. 1998.-11 квітня.

СКАЛОН Дмитро Антонович -
військовий, історик

А. А. Скалон був головою Імператорського Російського воєнно-історичного т-ва.

СКАРЖИНСЬКА Катерина Миколаївна
(уроджена Райзер; 1852 - 1932) -

колекціонер, меценат, етнограф, музейна і громадська діячка

Народилася 7 (19).02.1852 р. у с. Постава-Мука Лубенського пов. Полтавської губ. З потомствених дворян. Отримала домашнє виховання, задала екстерном іспити за курс гімназії, навчалася на Бестужевських вищих жіночих курсах у Санкт-Петербурзі. Одружилася з генерал-майором Мик. Скаржинським - спадкоємцем козацького старшинського роду, який володів 4 тис. десятин землі.

К. М. Скаржинська - власниця колекцій старовини, архівів Райзерів, Скаржинських, Кир'якових та ін., що нараховували більш ніж 20 тис. предметів. 1881 р. К. М. Скаржинська заснувала музей у с. Круглик Лубенського пов. Колекції цього музею у 1905 р. були передані в дар природничо-історичному музею Полтавського губернського земства (нині Полтавський краєзнавчий музей).

1905 р. виїхала до Швейцарії, де у Давосі випускала журнал "За рубезом". 1914 р. повернулася на Батьківщину. У 1920-ті рр. -персональна пенсіонерка. Входила до складу багатьох наукових т-в.

Джерело: Державний архів Полтавської обл. Ф. 222. [Особовий фонд К. М. Скаржинської].

Лит.: ЕУ.-Ф. 8.-С. 2854; Горленко В. П. Лубенський музей Е. Н. Скаржинской.-К., 1891; Ванцак Б. Для рідного краю // Лубенщина.-1994, 17 вер.; Ванцак Б. С., Супруненко О. Б. Подвизники українського музейництва.-Полтава, 1995.-С. 41-70; Супруненко О. Б. Археологічне зібрання К. М. Скаржинської // Археологія.-1990.-№ 4.-С. 98-107; Він само. Археологічні дослідження та зібрання Лубенського музею К. М. Скаржинської: Автореф. дис... канд. іст. наук.-К., 1997; Коротенко В. Скаржинська (Райзер) Катерина Миколаївна // Українські архівісти: Біобібліографічний довідник.-К., 1999.-Вип. I (XIX ст.-1930-ті рр).-С. 305-306; Супруненко О. Б. Археологія в діяльності першого приватного музею України (Лубенський музей К. М. Скаржинської): Монографія.-К.; Полтава, 2000.

СЛАСТІОН Георгій (Юрій) -

батько відомого українського художника Опанаса Сластіона. Іконописець.

СЛАСТІОН Марія -

дружина відомого українського художника Опанаса Сластіона.

СЛАСТІОН Микола Георгійович

(1869/1871 - ?) –

службовець, музейний діяч

Навчався в міському та ремісничому училищах. До 1896 р. працював в мастку барона Штиглиця Теплової, у лютому - квітні 1897р. – старшим машиністом на Топчівському казенному заводі (Чернігів. губ.); з травня 1897 р. до кінця 1899 р. – управляючим мастку фон Таля у Федорівці Херсонської губ. У лютому 1900 р. перебував у Г. С. Вашкевича в Воронежі. З жовтня 1900 р. до квітня 1901 р. працював писарем у воронезькій казенній палаті; у травні - липні 1901 р. - помічником машиніста на винному складі в м. Краснослободську Пензенської губ.; липень 1901 р. - серпень 1902 р. - на тій самій посаді у м. Нижній Ломів Пензенської губ. Жовтень 1902 р. - травень 1903 р. - управляючий в мастку Миклашевських Біленькому Олександрівському пов. Катеринославської губ. 19.05. - вересень 1903 р. перебував у Чернігові, повернувся до Катеринослава, намагавшись влаштуватися на роботу, виконував допоміжні роботи у Катеринославському музеї ім. О. М. Поля.

7.12.1904 р. взятий до війська на російсько-японську війну. Воював у 1-й батареї 4-го стрілецького артилерійського дивізіону 4-ої стрілецької бригади. Перебував на передовій до кінця війни. У грудні 1905 р. повернувся в Україну. У 1906 -1910 рр. працював секретарем і заступником Д. І. Яворницького в Катеринославському музеї ім. О. М. Поля.

СЛАСТІОН (СЛАСТЬОН) Опанас Георгійович

(1855 - 1933) –

**український живописець, графік, архітектор, мистецтвознавець,
етнограф і педагог**

Народився 2 (14). 01.1855 р. в Бердянську (тепер Запорізької обл.). Вчився у батька - іконописця; в Петербурзькій АМ (1874-1882), працював у воєнному міністерстві (1887-1900). Активний діяч української громади в Петербурзі, голова Українського клубу (Петербург, 1897-1900). Переїхав до Миргорода, викладав в художньо-промисловій школі ім. М. Гоголя (1900-1928), яка у 1921 р. була перейменована на художньо-керамічний технікум.

О. Г. Сластіон - збирач народного мистецтва, виконавець народних дум. Зібрані ним матеріали опрацьовував в альбоми. Заснував мистецько-промисловий музей у Миргороді (1920).

Друкувався у періодичних виданнях: "Киевская старина", "Рідний край", "Рада" (ісєвдніми: "Гончар", "Опіннянський гончар"), ілюстрував твори Т. Шевченка, Б. Грінченка, Д. Мордовця, Д. Яворницького, сатиричний журнал "Шершень" та ін., проектував громадські будинки в українському стилі. Організував першу селянську капелу бандуристів ім. Т. Шевченка (1928).

Праці: "Мартинівич. Спогади" (1931); "Портрети українських козарів" (1961); автор багатьох краєвидів і жанрових сцен: "Українка", "Проводи на Січ", "Миргород", "Вечір. Село", "Зима на Чернігівщині", "На Волині" та ін., автор ілюстрацій до поеми "Гайдамаки" Т. Шевченка (1883-1885); автор статей з українського народного мистецтва і кустарних промислів.

Лит.: ЕУ.-Т. 8.-С. 2880-2881; Аббасов А. Опанас Сластіон.-К., 1973; Митці України: Енциклопедичний довідник.-К., 1992.-С. 335. Нестуля С. І. Невідома автобіографія О. Г. Сластіона // Музеї. Менеджмент. Колекції: 36. наук. праць.-К.; Полтава, 2000.-С. 89 - 91; Ханко В. Опанас Сластіон: Бібліографічний покажчик.-К., 1988.-81 с.

СМИРНОВ Василь Дмитрович

(1846 - 1922) –

російський історик-сходознавець

Народився 28.07.(9.08).1846 р. у с. Бірюча Коса (нині Лиманського р-ну Астраханської обл.). З

1873 р. - доцент, з 1884 р. - проф. фак-ту східних мов Петербурзького у-ту. Фахівець з історії та літератури Туреччини; засновник туркознавчого напрямку в російській тюркології; автор фундаментальних досліджень з історії Криму татарського періоду, дослідник кримсько-татарських та османських хронік, передусім XVIII ст.

Праці: Крымское ханство под верховенством Оттоманской Порты до начала XVIII столетия. - СПб., 1887; Крымское ханство под верховенством Оттоманской Порты в XVIII столетии. - Одесса, 1889; Очерк истории турецкой литературы. - СПб., 1891.

Лит.: Веселовский Н. И. Рец. на кн. Смирнова В. Д. "Крымское ханство" / ЖМНП.-1889.-№ I.-С. 168-203; Самойлович А. Памяти В. Д. Смирнова // Восток.-1923.-Кн. 3; Очерки истории исторической науки в СССР.-М., 1960; Перечень трудов Смирнова и о нем // Тюркологический сборник.-1973.- М., 1975; БСЭ.-Т. 23.-С. 611.

СОБОЛЕВ Василь -

сторож Катеринославського музею ім. О. М. Поля, служитель Самарського Пустельно - Миколаївського монастиря.

СТРАТОНОВ Іринарх Аркадійович - російський історик

І. А. Стратонов був приват-доцентом Казанського у-ту. Він був знайомий з М. С. Грушевським.

СТРОМЕНКО Василь Іоанікійович (1880 - ?) -

археолог, музейник, живописець, громадський і політичний діяч

Народився В. І. Строменко у с. Солоному (зараз - райцентр Солоне Дніпропетровської обл.), в селянській родині. Навчався у Солоному, Катеринославі, Москві. Закінчив Строгановське художнє училище. У 1909 р. вступив до юридичного фак-ту Московського у-ту. У 1903 - 1904 рр. та 1908 р. працював хранителем у Катеринославському музеї ім. О. М. Поля, був першим хранителем музею; доклав багато зусиль до комплектування й упорядкування музейних колекцій, зокрема зробив для музею копії запорозьких ікон та портретів запорозьких козаків, братів Шиянів. Близько стояв до Д. І. Яворницького, виконував його доручення у Катеринославі, Москві, Петербурзі та ін. містах. Брав участь в археологічних розкопках та підготовці XIII археологічного з'їзду, що відбувся 1905 р. у Катеринославі.

В. І. Строменко належав до Катеринославської селянської спілки; неодноразово був заарештований та висланий, сидів у тюрмі; відстоював національні інтереси, свободу української мови. Брав активну участь в просвітянському русі, підтримував стосунки з відомими українськими діячами: В. Бідоном, А. Синявським, А. Кащенком, М. Мілером, Я. Новицьким, П. Чижевським, Ю. Цвітковським, А. Кримським та ін.

Був одружений; жінка - учителька; син Володимир закінчив запорізький педагогічний технікум, письменник, журналіст, друкувався у часописах "Червоне Запоріжжя", "Селянське життя" та ін.

1915 р. В. І. Строменко був заарештований до війська; служив в Одесі у 479 пішої херсонської дружині, згодом - кресляр при штабі III-ої бригади; 1916-1917 рр. - при штабі оборони узбережжя.

В. І. Строменко - автор статей у катеринославській періодиці, в тому числі див.: Строменко В. Дмитрій Іванович Эварницкій // Южная заря.-1913.- 27 нояб.

Літ.: Чабан М. Діячі Січеславської "Просвіти" (1905 - 1921): Біобібліографічний словник.-Д., 2002.- С. 430.

СТРУННИКОВ Микола Іванович (1871 - 1945) -

російський і український живописець

Народився 14.05.1871 р. в Орлі в бідній родині. У 1892 р. вступив вільним слухачем до Мос-

ковського училища живопису, скульптури і архітектури. Жив у відомого Московського репортера В. О. Гілярівського, приятеля Д. І. Яворницького. Під впливом останнього звернувся до запорозької тематики й виконав портрет запорожця (1899). За допомогою Д. І. Яворницького у 1901 р. вступив до АМ в Петербурзі в майстерню І. Ю. Рєпіна, яку закінчив у 1906 р. Згодом переїхав в Україну (1913-1920), де працював у Києві в художній школі (працював у галузі портрета і жанрової картини). Навесні 1919 р. переїхав до Катеринослава, маючи намір заснувати спеціальну художню майстерню "Історичного побуту запорожців", проте здійснити цього не вдалося. За допомогою Д. І. Яворницького влаштувався учителем малювання у селі Біленькому на Катеринославщині.

М. І. Струннікову належить настінний розпис (запорозька тема) у власному будинку Д. І. Яворницького в Дніпропетровську ("Тарас Бульба їде з синами на Січ")

Праці: "Портрет В. Гілярівського" (1897), "1905 рік. Безробітні" (1905), "Партизани" (1929), "Молодь, на літаки!" (1937). Брав участь у 1919 р. у розписах Луцьких казарм у Києві, "Портрет Івана Піддубного", "Запорожець (з льовкою)", "Запорожці", "Козак у бою", "Запорожець з бандурою"; ескізи "Із запорозького життя"; портрети Т. Шевченка, В. Винниченка.

У 1938 р. здобув золоту медаль на Всесвітній виставці у Парижі. М. І. Струнников – Заслужений художник Росії (1939 р.).

Лит.: Родзин Н. Творчество Н. И. Струнникова // Искусство.-1963.- № 5.-С. 36-42; Шубравська М. М. Д. І. Яворницький: Життя, фольклористично-етнографічна діяльність.-К., 1972.-С. 76-78. Мігті України: Енциклопедичний довідник.-К., 1992.-С. 561.

СУЛЬКЕВИЧ М. О. -

військовий, історик

М. О. Сుлькевич - професійний військовий, полковник, командир 57-го піхотного Модлинського генерал-ад'ютанта Корнілова полку, служив в Одесі; у вер. 1910 р. переведений до Іркутська.

М. О. Сుлькевич досліджував воєнну історію, був членом Імператорського Воєно-історичного т-ва, доклав зусиль до справи відродження пам'яті про запорозьке козацтво, зокрема перейменування полків Кубанського козацького війська тощо.

ТАРНОВСЬКИЙ Василь Васильович

(1837 - 1899) –

колекціонер, меценат

Народився 20.03.1837 р. в у. Антонівка Пирятинського пов. Полтавської губ. в українській дворянській родині, що веде свій родовід від козацької старшини. Навчався на історико-філологічному фак-ті у-ту Св. Володимира у Києві. Зібрав великі колекції пам'яток української старовини (так колекція писемних пам'яток складалася з 5000 документів, рукописних книг, стародруків, "Шевченкіани"). Своє унікальне зібрання В. В. Тарновський заповів Чернігівському губерньському земству. Це зібрання досліджували видатні діячі української науки та культури (О. Лазаревський, М. Грушевський, М. Біляшевський, Б. Грінченко, Д. Яворницький та ін.). 1902 р. у Чернігові відкрито Музей українських старожитностей Тарновського, який у 1925 р. було об'єднано з іншими музеями Чернігова. Сьогодні Чернігівський історичний музей носить ім'я В. В. Тарновського.

Масток Тарновських Качанівка (тепер селище Ічнянського р-ну Чернігівської обл.), яким вони володіли з 1824 р., був визначним культурним центром України XIX ст. З 1980 р. - історико-культурний заповідник.

Помер В. В. Тарновський 13.06.1899 р. у Києві.

Лит.: Сарбей В. Г. До 150-річчя з дня народження В. В. Тарновського // УІЖ.-1967.-№ 4.-С. 118-121; Папета С. Доля Качанівського Едему // Хроніка-2000.-К., 1992.-№ 16.-С. 132-138; Яворницький Д. І. В. В. Тарновський // Там само.- С. 139 - 172; Коваленко О. Родовід Тарновських // Там само. С. 173-190; Коваленко О. Б. Археографічна діяльність В. В. Тарновського // Матеріали ювілейної конф., присвяч. 150-річчю Київської археографічної комісії.-К., 1997.-С. 195-205; Він само. Тарновський Василь Васильович //Українські архівісти: Біобібліо-

графічний довідник.-К., 1999.-Вип. I.-С. 314-316; Супруненко О. В. В. Тарновський та К. М. Скражинська // Сіверянський літопис.-1997.-№ 4.-С. 72-74; Населевець Н. Родина Тарновських // Родовід.-К.,1996.-№2(14).-С.17-23;Папета С. Качанівка // Там само.-С.28-33; Полковникова С. Музей українських старожитностей ім. В. В. Тарновського // Там само.-С.34-38.

ТОЛСТОЙ Іван Іванович
(1880-1954) –

російський класичний філолог

Народився 14(26).08.1880 р. в Петербурзі. Закінчив гімназію при історико-філологічному ін-ті (1899) і класичне відділення історико-філологічного фак-ту Петербурзького у-ту (1903). Його учителями були: академік С. Жебелєв (1867-1941), Ф. Соколов (1841-1909). По закінченні у-ту був залишений для підготовки до проф.-викладацької діяльності. Одночасно був призначений на посаду хранителя університетського музею старожитностей. 1907 р. склав магістерські іспити, а через рік став викладати (приват-доцент) на кафедрі класичної філології. 1918 р. захистив дисертацію на ступінь маістра грецької словесності, здобув звання професора. Одночасно викладав в у-ті, педагогічному ін-ті, Науководослідному ін-ті літератур та мов Заходу та Сходу. У 1918-1953 рр. – професор класичної філології Ленінградського у-ту; 1959 р. - член-кор. АН СРСР; 1946 р. - дійсний член АН СРСР.

І. І. Толстой досліджував античні джерела, античні жанри, мову давньогрецького епосу й пам'яток давньогрецької мови Північного Причорномор'я.

Праці: Толстой И. И., Кондаков Н. П. Русские древности в памятниках искусства.-СПб., 1897.-Вип. V; Толстой И. И. Остров Белый и Таврика на Евксинском Понте" (1918); Греческие граффити древних городов Северного Причерноморья.-М.; Л., 1953; Аэды: Античные творцы и носители древнего эпоса.-М., 1958; Статьи о фольклоре. М.; Л., 1966.

Лит.: Тронский И. М. Иван Иванович Толстой: Краткий очерк научно-исследовательской и педагогической деятельности.-Л., 1958; Боровский Я. А. Академик Иван Иванович Толстой // ВДИ.-1974.-№ 3.-С. 114-125; Ярхо В. Н. Толстой И. И. // БСЭ.-Т. 26.-С. 51.

ТРУТОВСКИЙ Владимир Костянтинович
(1862 - 1932) -

секретар Московського археологічного т-ва, член історико-генеалогічного т-ва, співробітник Збройної палати у Москві, делегат XIII археологічного з'їзду (Катеринослав, 1905).

ТУМАСОВ Володимир –

київський викладач середніх шкіл; висловлював Д. І. Яворницькому подяку за матеріальну підтримку й вшанування пам'яті його батька-педагога з боку петербурзьких учителів.

ФАБРИЦИУС Ірина Василівна
(1882 - 1966) –

археолог, історик, музейна діячка

Народилася у травні 1882 р. у Києві в родині проф. у-ту св. Володимира, доктора з астрономії та філософії. 1898 р. закінчила першу Марійську херсонську жіночу гімназію, а у 1905 р. - Вищі Бестужівські жіночі курси й почала працювати в Херсонському музеї старожитностей; у 1917 - 1923 рр. - помічник хранителя, у 1923-1925 рр. - хранитель Херсонського історично-археологічного музею. Брала активну участь в археологічних дослідженнях В. І. Гошкевича, була помічником, учнем та соратником останнього. У 1925 р., після виходу В. І. Гошкевича на пенсію, І. В. Фабриціус очолила Херсонський музей, здійснила значні археологічні дослідження; у 1924 р. керувала розкопками Аджигольського античного городища (на березі Дніпровського лиману), кургану біля с. Лук'янівка на Каховщині (білозерська культура доби пізньої бронзи); у 1925-1929 рр. - розкопками на Любимівському пізньюскіфському городищі I ст. до н. е. - II ст. н. е., на Гаврилівському пізньюскіфському городищі.

Зазнавши утисків у Херсоні, І. В. Фабриціус змушена була виїхати з міста, й у 1931-1936 рр. мешкала в Ленінграді, працювала в Ермітажі та Публічній бібліотеці ім. М. Салтикова-

Щедрина. 1937 р. повернулася в Україну, до Києва, й працювала старшим науковим співробітником в ін-ті Археології АН України, згодом захистила кандидатську дисертацію, багато друкувалася; у 1938-1940 та 1947 рр. керувала розкопками Шарпівського городища V ст. до н. е. на річці Тясмин.

У повосний період І. В. Фабриціус працювала над основною своєю працею "Археологическая карта Причерноморья Украинской ССР", перший том якої побачив світ у 1951 р. Творчий доробок І. В. Фабриціус містить 13 опублікованих праць.

Померла І. В. Фабриціус 6.01.1966 р. на 84-му році життя в Ленінграді, де і була похована.

Лит.: Славин Л. М. І. В. Фабриціус (1882-1966): Некролог // СА.-1966.-№ 3-С. 296-297; Оленковський М. П. Вчені-археологи - учні та послідовники В. І. Гошкєвича // Музей і ХХІ сторіччя: Збірник наукових праць.-Херсон, 2000.-С. 88-95.

ФЕДОРОВ Михайло Михайлович (1867-1945) –

український вчений, гірничий інженер-електротехнік, академік

Народився 20.08.1867 р. в Катеринодарі (нині Краснодар). У 1895 р. закінчив Петербурзький гірничий ін-т, працював інженером на шахтах Донбаса. У 1903-1905 рр. навчався у Вищій школі електрики в Парижі. З 1905 р. - на викладацькій роботі. У 1906-1919 рр. працював у Катеринославському гірничому ін-ті (нині Національний гірничий у-т України), завідував секцією гірничозаводської механіки (1916-1919). У 1919-1934 рр. завідував кафедрою гірничої механіки та електромеханіки Московського гірничого ін-ту; у 1934-1945 р. - засновник і директор інституту гірничої електромеханіки АН УРСР (Донецьк). З 1929 р. -академік АН УРСР; з 1932 р. - Заслужений діяч науки РРФСР.

Основні праці присвячені теоретичному обґрунтуванню динаміки рудникового підйомного устаткування, методам розрахунку рудникових турбомашин, рудниковій вентиляції, техніці безпеки у гірничій промисловості.

Праці: Избранные труды.-К., 1957-1960.-Т. 1-2; та ін.

Лит.: УРЕ.-Т. 11.-С. 5-7; Савін Г. М. Михайло Михайлович Федоров // Вісті АН УРСР.-1944.-№ 1-2; Федорова З. М. Михаил Михайлович Федоров.-Донецк, 1967; Національна гірнича академія України. Професори. 1899-1999.-Дніпропетровськ, 1999.-С. 81; Швидько Ганна. Невідомий додаток до відомої біографії // Бористен.-1999.-№ 7.-С. 1-3; № 8.-С. 2-3; Вона само. Академік М. М. Федоров та його листування з академіком Д. І. Яворницьким // Академік Д. І. Яворницький і перша вища гірнича школа України: Документи і матеріали.-Д., 2004.-С. 36 – 50.

ФИНДЕЙЗЕН Микола Федорович – (1868 – 1928)-

історик музики, музикознавець

М. Ф. Финдейзен народився у Петербурзі. У 1890-1892 рр. брав уроки по теорії композиції у професора М. А. Соколова. У 1894 р. заснував щомісячний журнал "Русская музыкальная газета", який редагував протягом чверті століття. З 1920 р. завідувач Державного музично-історичного музею; у 1919-1925 рр. вів курси з музичної археології та палеографії в Археологічному ін-ті. М. Ф. Финдейзен був засновником та головою Комісії з вивчення народної музики при Російському Географічному т-ві, редагував збірник «Музыкальная этнография» (1926). Творчий доробок М. Ф. Финдейзена містить 30 книг та брошур з історії російської та іноземної музики; він цікавився українськими народними картинами „Козак Мамай”.

Праці: Очерки по истории музыки с древних времён до конца XVIII в. (1928-1929. Т. 1-2).

Лит.: З. С. [З. Ф. Савєлова]. Памяти Н. Ф. Финдейзена // Музыкальное образование.-1928.-№ 4-5; БСЭ.-Т. 27.-С. 443

ХАНЕНКО Богдан Іванович
(1849 - 1917) –

меценат, колекціонер, музейний діяч

Народився 23.01. (5.02.) 1849 р. в родовому маєтку на Чернігівщині. Походив з роду українських поміщиків, нащадків козацько-старшинської верхівки з Чернігівщини. Закінчив Першу московську гімназію, правничий фак-т Московського у-ту (1871), здобув ступінь кандидата прав. Працював адвокатом в Петербурзі, при департаменті юстиції. 1874 р. рекомендований петербурзькою міською думою на мирового суддю, потім служив у варшавському окружному суді. 1881 р. вийшов у відставку. Був почесним мировим суддею, мав чин дійсного статського радника.

Разом з дружиною (донькою М. Терещенка) був активним учасником європейських аукціонів, підтримував стосунки з українськими та російськими митцями, колекціонерами, антикварами Парижа, Рима, Флоренції, Відня, Берліна, Мадрида, Мюнхена, Варшави, Неаполя, з вченими - А. Праховим, Е. Штерном, М.Б. Іяшівським, П. Семеновим-Тян-Шанським та ін.

Зібрав багату колекцію зарубіжного мистецтва, заснував музей. 1896 р. видав каталог своєї збірки "Собрание картин итальянской, фламандской, испанской и других художественных школ" (друге вид. - 1899 р.). Його книгозбірня з питань образотворчого мистецтва налічувала понад 2,5 тисячі одиниць.

1896 р. заснував і став головою Т-ва торгівельних шкіл. Того ж року завдяки йому була відкрита у Києві чоловіча торгівельна школа і 1899 р. - жіноча школа (перша в Росії). Б. І. Ханенко створив Фонд дамського комітету; фінансував археологічні дослідження на Київщині, видавав збірники "Древности русские", "Древности Приднепровские" (1899-1907).

Б. І. Ханенко був дійсним членом Імператорського археологічного т-ва Одеського т-ва історії та старожитностей, історичного т-ва Нестора-літописця, Церковного археологічного т-ва при Київській духовній академії, членом-кор. Антропологічного т-ва у Парижі, головою правління Т-ва буряково-пукрових і рафінадних заводів братів Терещенків, Головою Київського комітету торгівлі та мануфактур, членом Державної ради, правління Південно-російського землегосподарчого синдикату, головою Т-ва поширення комерційної освіти у Києві, членом головного управління Червоного Хреста, Київського біржового т-ва, почесним членом Петербурзької АМ, губернським і земським гласним по Київській губ., повітовим - у Подільській губ. Організував і очолив 1895 р. Т-во старожитностей та мистецтва, очолив Підготовчий комітет для створення першого публічного музею в Києві, освячення якого відбулося 30.12.1904 р. Б. І. Ханенко відписав музею свій готівковий капітал (100 тисяч руб.), також подарував Києву свою колекцію зарубіжного мистецтва.

Зібрання Б. І. та В. М. Ханенків було націоналізовано декретом РНК УРСР. У 1922 р. НКО передав його АН, і на його основі створено музей мистецтв ВУАН, пізніше він поповнювався зібраннями В. А. Шавинського та інших колекціонерів. У 1924 р. постановою Укрнауки від 25.02.1924 р. перейменований в Музей мистецтв ім. Т. Г. Шевченка при ВУАН. З 1934 р. Київський державний музей західного та східного мистецтва.

Лит.: ЕУ.-Т. 9.-С. 3547; Крутенко Н. Ханенки // Пам'ятки України.-1996.-№ 3-4.-С. 62-72.

ХАРЧЕНКО Олексій Гаврилович -

впливова особа в Катеринославі, громадський діяч, діяч катеринославського земства, член Ради Катеринославського музею ім. О. М. Поля.

Належав до старовинного козацького роду, що вів свій родовід від значкового товариша Київського полку, полкового канцеляриста Олексія Харченка.

Лит.: Панащенко В. В. Соціальна еліта Гетьманщини. Др.пол. XVII - XVIII ст.-К., 1995).

ХОЛМОГОРОВ Василь Іванович
(1835 - 1902) -

історик, завідувач 3-м відділенням Московського архіву міністерства юстиції, член Московського т-ва історії та старовини.

ЧУКІН Дмитро –

співробітник Харківського музею українського мистецтва.

ШИПОВ Олександр Олександрович -

управляючий Катеринославською казенною палатою, член Ради Катеринославського музею ім. О. М. Поля, скарбничий цієї Ради.

ЩЕРБИНСЬКИЙ Микола Пилипович -

педагог,

дійсний статський радник, директор Катеринославської класичної гімназії, гласний катеринославської міської думи, член губернської училищної ради, голова педагогічної ради 1-ої катеринославської жіночої гімназії, заступник голови катеринославського гімнастичного т-ва "Сокіл", заступник голови місцевого т-ва допомоги бідним учням Катеринославської класичної гімназії.

ПОКАЖЧИК ПОПЕРЕДНЬОЇ ПУБЛІКАЦІЇ ЛИСТІВ, ЩО РЕПРЕЗЕНТОВАНІ В ЦЬОМУ ЗБІРНИКУ

Листи П. П. Короленка

7.06.1894 р. Катеринодар - Москва. - Абросимова С. В. Кубань в епистолярном наследии академика Д. И. Яворницького // Кубань літературная: Новые доклады и сообщения: Материалы научно-теорет. конф. -Краснодар, 1994.-С. 14.

5.06.1900 р. Катеринодар - с. Бодаківка Миргородського пов. Полтавської губ. // Там само.-С. 15.

Листи М. В. Лисенка

Олійник М. М. [Шубравська]. Лисенко і Яворницький // Зоря. [Дніпропетровськ]. -1962.-31 жовт. Лисенко М.В.

Листи.-К., 1964.-С. 260-267.

Лист М. С. Самокиша

26.11.1930 р. Сімферополь - Дніпропетровськ. - Огризкіна О. М. Листи до Д. І. Яворницького // Наш край: Зб. праць з археології, історії та музеєзнавства.-Д., 1971.-С. 84.

Листи О. Г. Сластіона

28.12.1891 р. [Херсон] - [Херсон]. - Тарасенко Інна. Товариш козацького батька // КС.-1996.- № І.-С. 10.

29.04.[1892] р. Красилівка - Ташкент. - Там само.-С. 11.

20.02.1896 р. Санкт-Петербург - Варшава. - Там само. - С. 11.

18.06.1896 р. Чемерське - Єсентукі. - Там само. - С. 12.

22. 09.1897 р. Санкт-Петербург. - Москва. - Там само.-С. 12-13.

22.09.1898 р. Санкт-Петербург - Москва. - Там само.-С. 13.

7.10.1898 р. Санкт-Петербург - Москва. - Там само.- С. 14.

16.02.1899 р. Санкт-Петербург - Москва. Там само.- С. 14-15.

26.09.1901 р. Миргород - Москва. - Там само.- С. 15.

8.07.1902 р. Миргород - Камішня. Миргородського пов. Полтавської губ. - Там само. - С. 15-16.

27.03.[1910] р. Лозова - Катеринослав. - Там само.- С. 16.

19.10.1928 р. Миргород - Дніпропетровськ. - Там само.- С. 16-17.

30.11.1928 р. Миргород - Дніпропетровськ. - Там само.- С. 17-18.

Листи М. І. Струннікова

29.05.1907 р. Херсон - Катеринослав. - Огризкіна О. М. Листи до Д. І. Яворницького // Наш край: Збірник праць з археології, історії та музеєзнавства.-Д., 1971.-С. 82.

Лист М. І. Струннікова і Ф. С. Красицького

24.11.1913 р. Київ - Катеринослав. - Огризкіна О. М. Листи до Д. І. Яворницького // Наш край: Збірник праць з археології, історії та музеєзнавства. – Д., 1971.-С. 82.

Лист В. В. Тарновського

28.11.1887 р. Плиски Чернігівської губ. - Санкт-Петербург. - Абросимова С. Яворницький та його доба у листах сучасників // Хроніка-2000.-К., 1993.-№ 3-4 (5-6).- С. 151; Вона сама. Чернігівські кореспонденти Д. Яворницького // Сіверянський літопис.-1998.-№ 3.- С. 112.

Листи М. М. Федорова

19.07.1935 р. Київ – Дніпропетровськ. – Академік Д. І. Яворницький і перша вища гірничої школа України: Документи і матеріали.-Д., 2004.-С. 101.

27.02.1936 р. Київ – Дніпропетровськ. – Там само.-С. 101-102.

28.04.1936 р. Київ – Дніпропетровськ.– Там само.-С. 103.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Аббасов А. Опанас Слатьон.-К., 1973.

Абросимова С. В. Кубань в эпистолярном наследии академика Д. И. Яворницкого // Кубань литературная: Новые доклады и сообщения: Материалы науч.-теорет. конф.-Краснодар, 1994.-С. 13-20.

Абросимова С. Чернігівські кореспонденти Д. Яворницького // Сіверянський літопис.-1998.-№ 3.-С.111-116.

Абросимова С. Яворницький та його доба у листах сучасників // Хроніка-2000.-К., 1993.- № 3-4 (5-6).-С.128-157. Абросимова С., Мищик Ю. Великий друг Запорожжя // Зоря. [Дніпропетровськ]. -1992.- 10 листопада.

Академік Д. І. Яворницький і перша вища гірничо-шахтарська школа України: Документи і матеріали.-Д., 2004.

Архیمович А. Б., Гордійчук М. М. Микола Віталійович Лисенко.-К., 1963.

Архиповский А. В. Памяти А. В. Орешникова // Нумизматический сборник. М., 1955.-Ч. 1.-С. 13-20.

Бабенко В. А. Этнографический очерк народного быта Екатеринославского края.-Екатеринослав, 1905.

Биакова В., Крючкова О. Г. А. Скадовський та археологія на Херсонщині // Наддніпрянська правда [Херсон].-1998.-11 квіт.

Білокінь С. Сільський історик-генеалог // Пам'ятники України.-1987.-№ 3.-С.59-61.

Білокінь С. "Музей України. Збірка П. П. Потоцького". Доба, середовище, загибель.-К., 2002.

Большая советская энциклопедия.- Т. I - 29.

Боровский Я. А. Академик Иван Иванович Толстой. // Вестник древней истории.-1974.-№ 3.-С. 114-123.

Бородіна З. В., Курас Г. М. П. М. Добровольський - історик і краєзнавець // Перша Чернігівська обл. наук. конф. з історичного краєзнавства: Тези допов.-Чернігів, 1985.-С. 83.

Бурак В. В. Новые свидетельства в поисках "Медной бабушки" // Скарбниці ріднокраю.-Д., 1993.-С. 39-52.

Ванцак Б. Для рідного краю // Лубенщина.-1994.-17 вер.

Вацак Б. С., Супруненко О. Б. Подвижники українського музейництва.-Полтава, 1995.-С. 41-70.

Василевський П. Під якими прапорами сміялися "Запорожці" Іллі Рєпіна // Літ. Україна.-1990.-2 серп.

Василенко Н.Є. Художнє відображення історичного минулого України в наукових дослідженнях та літературних творах Д. І. Яворницького / Література й історія: Тези доп. і повід. Всеукр. наук.-прак. конф.-Запоріжжя, 1993.-С. 89-91.

Василенко Н. Из народных воспоминаний об О. М. Гладком и возвратившихся с ним запорожцах // КС.-1885.-Т. 12.-С. 345-349.

Василенко Н. Над колиською могою не мати співала // З любові і муки...: Розповіді про літературу і письменників.-Д., 1994.-С. 53-61.

Василенко Н. Є. Д. І. Яворницький – письменник // З минувшини Подніпров'я.-Д., 1995.-С. 36-41.

Верзилов А. Петр Михайлович Добровольский: Биограф. очерк.// Труды ЧГУАК.-Чернигов, 1911.-Вып. 8.-С. 195-204.

Вертоградов И. Ф. Памяти А. Н. Поля.-Екатеринослав, 1910. (2-е вид.-Д., 1997).

Гапусенко І. М. Дмитро Іванович Яворницький.-К., 1969.

Гедройц А. И. Украинская ветвь княжеского рода Гедройц - носители освободительных и просветительских идей культурно-образовательного процесса на Украине // Наддніпрянський історико-краєзнавчий збірник.-Дніпропетровськ,1998.-С.210-215.

Гладкий В. О. Осип Михайлович Гладкий - кошевой атаман Задунайской Сечи. 1789-1866 // Русская старина.-1881.-№ 2.-С. 381-391.

Глушенко А. Интеллигент российской глубинки: Памяти П. Е. Матвиевского // Оренбуржье.-1993.-№ 45.-С. 4.

- Горленко В. П.** Лубенский музей Е. Н.Скаржинской.-К., 1891.
- Грушевский М. С.** Иллюстрированная история украинского народа.-СПб.,1913.
- Енциклопедія українознавства** / Головний редактор проф. Володимир Кубійович.-Париж; Нью-Йорк, 1955-1984.-Т. 1 - 10.
- Епістолярна спадщина** академіка Д. І. Яворницького.-Д., 1997.-Вип. І. Листи вчених; 1999.-Вип. 2: Листи діячів культури до Д. І. Яворницького.
- Єлсєєв А.** "Дикий піп" // Бористен. [Д.].-1993.-№ 1.-С. 12 - 13.
- Єлінов І.** Академік Д. І. Яворницький і перший вуз міста – Вище гірничє училище // Вісник Національної гірничої академії України.-Д., 2001.-№ 1.-С. 3.
- Журба О. І.** Діяльність Д. І. Яворницького в Катеринославській “Просвіті” // Питання історії України: історико-культурні аспекти.-Д., 1993.-С. 80-88.
- Заруба В.** Великий історіограф // КС.-1996.-№ 1.
- Карпов Г. В.** Путь учёного. [Про Д. М. Анучина].-М., 1958.
- Каталог** выставки XI археологического съезда в Киеве.-К., 1899.
- Каталог** коллекции древностей А. Н. Поль в Екатеринославе / Сост. К. Мельник.-К., 1893.-Вип. 1.
- Катренко А. М., Денисенко С. Д.** М. В.Лисенко і національний рух в Україні у другій половині XIX - на поч. XX ст. // УІЖ.-1992.- № 7-8.-С. 48-59.
- Климова К. І.** "Истинный украинец и истинный музеист" // Регіональне і загальне в історії: Тези допов.- Д., 1995.-С. 202-204.
- Климова Е.** Музей Украины (собрание П. П. Потоцкого). Ч. І: Указатель архивных материалов и библиографии.-К., 1995.
- Климова К.** Потоцький Павло Платонович // Українські архівісти: Біобібліограф. довідник.-К., 1999.-Вип. І.-С. 274-276.
- Коваленко Гр. Г.** І.Маркович - полтавський видавець і друкар // ЗІФВ.-К., 1927.-Кн. XIII-XIV.
- Коваленко О. Б.** Археографічна діяльність В. В. Тарновського // Матеріали ювілейної конф., присвяч. 150-річчю Київської археографічної комісії.-К., 1997.-С. 195-205.
- Коваленко О.** Добровольський Петро Михайлович // Українські архівісти: Біобібліограф. довідник.-К., 1999.-Вип. І.-С. 111-112.
- Коваленко О.** Родовід Тарновських // Хроніка - 2000.-К., 1992.-№ 16.-С. 173-190.
- Коваленко О. Б.** Тарновський Василь Васильович // Українські архівісти: Біобібліограф. довідник.-К., 1999.-Вип. І.-С. 314-316.
- Ковальова І. Ф.** Д. І. Яворницький – організатор та керівник першої новобудовної археологічної експедиції // Вчений-подвижник.-Д., 1991.
- Ковальова І. Ф.** Стосунки Д. І. Яворницького з Московським археологічним товариством // Осягнення історії: 36. наук. пр. на пошану проф. М. П. Ковальського з нагоди 70-річчя.-Острог; Нью-Йорк, 1999.
- Ковальський М. П.** Місце Д. І. Яворницького у вітчизняному історіографічному процесі // Вчений-подвижник.-Д., 1991.-С. 3-10.
- Ковальський М.** Невтомний дослідник // Козацтво.-1993.-№ 1.-С. 36-41.
- Ковальський М.** Невідомі документальні свідчення про варшавський період наукової діяльності Дмитра Яворницького (1895-1896 рр.) // До 90-річчя Катеринославської ученої архівної комісії (1903-1916 рр.)-Д., 1993.-С. 5-21.
- Кондратьєва І. Ю.** Етнограф Сергій М. К. // Скарбниця ріднокраю.-Д., 1993.-С. 39-44.
- Коротенко В.** Скаржинська (Райзер) Катерина Миколаївна // Українські архівісти: Біобібліограф. довідник.-К., 1999.-Вип. І.-С. 305-306.
- Косіков В. А., Косікова О. В.** Заповіт М. В. Сібільова // VII Всеукр. наук. конф. "Історичне краєзнавство в Україні: Традиції і сучасність".-К., 1995.-С. 59-60.
- Кочергін І. О.** О. М. Поль і його місце в суспільно-політичному житті та економічному розвитку Півдня України другої половини XIX століття.-Д., 2003.
- Кочергін І. О.** Історико-психологічний портрет О. М. Поля // Історія і особистість історика: Збірник наук. пр., присвячених 60-річчю ювілею професора Ганни Кирилівни Швидько.-Д.,

2004.-С. 289-294.

Крутенко Н. Ханенки // Пам'ятки України.-1996.-№ 3-4.-С. 62-72.

Курас Г. М. Питання церковного красназнавства у науковому доробку П. М.Добровольського // VIII Всеукр. наук. конф. "Історичне красназнавство і культура": Наук. допов. та повід.-К.; Х., 1997.-Ч. 1.-С. 174—176

Лазебник В. Пам'яті А. Н. Поля // Наше місто.-1996.-9 серп.

Лазебник В. І. Кузьма Котов і його "Дніпрові хвилі" // Скарбниці ріднокраю.-Д., 1993.-С. 29 - 33

Лазебник В. И. Неутомимый искатель // Памяти А. Н. Поля.-Дніпропетровськ, 1997.-С. 4-9.

Леся Українка. Твори в п'яти томах. - К., 1956.-Т. 5. Листи.

Летопись Екатеринославской ученой архивной комиссии.-Екатеринослав, 1909-1911.-Вып. 5-7.

"Летопись Екатеринославской учёной архивной комиссии (1904-1915)": Бібліограф, довідник.-К., 1991.

Лисенко М. В. Листи.-К., 1964.

Література і культура Полісся.-Ніжин, 1997.

Мавао О. "Ой, горе тій чайці!..": Про подвижницьку діяльність Євгенії Линьової // Культура і життя.- 1991.-12 бер.-С. 6.

Макаренко Д. О. Микола Омелянович Макаренко.-К., 1992.

Мацеевич А. Нечто о диком попе // КС.-1886.-Т. XIV.-С. 821.

Мензбир М. Сергей Алексеевич Усов.-М., 1887.

Миронець Н.І. Краснавець-аматор К. Купнір-Марченко та його рукописний фонд // VII Всеукр. наук. конф. "Історичне красназнавство в Україні".-К., 1995.-С. 47-48.

Митці України: Біографічний довідник.-К., 1992.

Мищик Ю. А., Черненко А. М. Несправедливість // Зоря [Дніпропетровськ].-1988.-30 грудня.

Мусієнко П. Н. Фотій Красицький.-К., 1975.

Населевеш Н. Родина Тарновських // Родовід.-1996.-№2(14).-С.17-23.

Національна гірнича академія України: Професори. 1899-1999.-Д., 1999.

Нестуля С. І. Невідома автобіографія О. Г. Сластьона // Музеї. Меценати. Колекції: 36. наук. праць.-К.; Полтава, 2000.-С. 89-91.

Нечкина М. В. Василий Осипович Ключевский: История жизни и творчества.-М., 1974.

Огризкін О. М. Листи до Д. І. Яворницького // Наш край: 36. праць з археології, історії та мистецтва.-Д., 1971.-С. 79-86.

Оленковський М. П. Вчені-археологи - учні та послідовники В. І. Гошкевича // Музей і ХХІ сторіччя: 36. наук. праць.-Херсон, 2000.-С. 88 - 95.

Олійник М. М. Лисенко і Яворницький // Зоря. [Дніпропетровськ].-1962.-31 жовт.

Орлова З. Олександр Петражицький // Константи.-1993.-№ І.-С. 115-116.

[Оршер О. А.] Литературный путь дореволюционного журналиста.-М.; Л., 1930.-С. 12-17.

Очерки истории исторической науки в СССР.-М., 1960.

Павловский И. Ф. Полтавцы, иерархи, государственные и общественные деятели и благотворители: Опыт краткого биографического словаря Полтавской губернии с половины XVIII в. со 182 портретами.-Полтава, 1914.

Панащенко В. В. Соціальна еліта Гетьманщини. Др. пол. XVII-XVIII ст.-К., 1995. **Папета С.** Доля Качанівського Едему // Хроніка-2000.-К., 1932.- № 16.-С. 132-138.

Папета С. Качанівка // Родовід.-К.,1996.-№ 2(14).-С. 28-33.

Перкова А. І., Абросимова С. В. Д. І. Яворницький в Середній Азії // Борисфен.-1991.-№ 5.-С. 3.

Перкова А., Абросимова С. Творчі стосунки І. Ю. Репіна з Д. І.Яворницьким // Наук. практ. конф., присвяч. 150-річчю від дня народження І. Ю. Репіна: Тези допов. та повід.-Харків, 1994.-С. 13-15.

Пиріг Р. Рідний брат Михайла Грушевського // 3 архівів ВУЧК, ГПУ, НКВД, КГБ.-1994.-№

І.-С. 89-93.

Платонов В. Свет забытого Поля // Зеркало недели.-1997.-1 мар.

Платонов В. Человек-легенда: Александр Поль.-Д., 2002.

Портнов А. Павло Матвієвський - маловідомий історик-краєзнавець // Бористен.-2000.-№ 8 (110).-С. 2.

Портнов А. Отлученний от України // Дніпровська правда.-2000.-13 янв.-С.4.

Ратнер І., Чуприна В. Живописець Микола Скадовський // Наддніпрянська правда. [Херсон].-1968.-8 лют.

Родзин Н. Творчество Н. И.Струникова // Искусство.-1963.-№ 5.-С. 36 - 42.

Родовідна книга потомственных дворян Катеринославської губернії. Ч. 2, 3 // ДІМ.-ВР.-Арх.-536.

Русские писатели. 1800-1917: Биографический словарь.-М., 1989.-Т. I.

Савін Г. М. Михайло Михайлович Федоров // Вісті АН УРСР.-1944.-№ 1-2.

Савчук В. С. В. В. Курилов і Д. І. Яворницький: спектр взаємовідносин на тлі культурного життя Катеринослава // Академік Д. І. Яворницький і перша вища гірничо-школа України: Документи і матеріали.-Д., 2004.-С. 13-35.

Самойлович А. Памяти В. Д.Смирнова // Восток.-1923.-Кн. 3.

Сапак Н. М. А. Гедройц у Миколаєві // Українська культура.-2000.-№ 9-10.-С. 32-33.

Сарбей В. Г. До 130-річчя з дня народження В. В. Тарновського // УІЖ.-1967.-№ 4.-С. 118-121.

Сергей Анатревич Муромцев.-М., 1911.

Симонов М. В. Из воспоминаний русского врача / Еврейская старина.-1909.-Т. 2.-Вып.3.-С.71-75.

Синявский А. С. А. Н. Поль: Биографический очерк // ЛЕУАК.-Екатеринослав, 1904.-Вып. I.-С. XIII-XXXIV.

Сінкевич І. Ю. Херсонська губернська вчена архівна комісія // Заселення Півдня України: проблеми національного та культурного розвитку.-Херсон, 1997.-Ч. I.-С. 103-108.

Скальковский А. А. История Новой Сечи или последнего Коша Запорожского.-Одесса, 1846.

Скрицкий А. Новороссийский Колумб // Торговый Дом.-1996.-23 февр.

Славин А. М. И. В. Фабрициус (1882-1966): Некролог // Советская археология. -1966.-№ 3.-С. 296-297.

Солнцев Ф. Г. Моя жизнь и художественно-археологические труды // РС.-1876.-№ 1-3, 5-6.

Сперанский М. Южнорусская песня и современные её носители (по поводу бандуриста Т. М. Пархоменка).-К., 1904.

Супруненко О. Б. Археологічне зібрання К. М.Скаржинської // Археологія. -1990.-№ 4.-С. 98-107.

Супруненко О. В. В. Тарновський та К. М. Скаржинська // Сіверянський літопис.-1997.-№ 4.-С.72-74.

Супруненко О. Б. Археологія в діяльності першого приватного музею України (Лубенський музей К. М. Скаржинської): Монографія.-К.; Полтава, 2000.

Тарасенко І. Товариш козацького батька // КС.-1996.-№ I.-С. 10-18.

Тележняк К. О. З особистого життя академіка Д. І. Яворницького // Скарби музеїв: Матеріали обласної наукової конференції до Міжнародного дня музеїв 2003 р.-Д., 2005.-С. 102-106.

Тимофеева І. М. Деякі відомості про родину Д. Яворницького з його епістолярної спадщини // З минувшини Подніпров'я.-Д., 1995.-С. 41-45.

Тронський І. М. Иван Иванович Толстой: Кратный очерк научно-исследовательской и педагогической деятельности.-М., 1958.

Туркологический сборник.-1973. -М., 1975.

Українська радянська енциклопедія.-К., 1981-1985.-Т.1-12.

Ульяновський В. І. Історик церкви Василь Біднов // Дніпропетровський історико-археологічний збірник.-Д., 1997.-Вып. I.-С. 444-461.

Федорова З. М. Михаил Михайлович Федорев.-Донецк, 1967.

Фоменко А. Скарби степового Колумба // Наше місто.-1997.-9 лип.

Ханко В. Опанас Сластьон: Бібліографічний покажчик.-К., 1988.

Цвейбель Д. С. Дослідник минулого Донбасу М. В. Сибільов // УІЖ.-1973.-№ 2.-С. 132-134.

Чабан М. П. Вічний хрест на грудях землі: Художньо-документальні нариси.-Д., 1993.

Чабан М. П. Діячі Січеславської "Просвіти" (1905-1921): Біобібліографічний словник.-Д., 2002.

Ченцов В. "Натхненник української націоналістичної контрреволюції..." (невідомі факти про останні роки життя академіка Д. І. Яворницького) // Хроніка-2000.-К., 1996.-Вип. 16.-С. 191-207.

Ченцова Н. В. Д. І. Яворницький як історик Нової Січі // Проблеми історіографії та джерелознавства історії України.-Д., 1991.-С. 33-45.

Шаповал І. М. В пошуках скарбів.-Д., 1990.

Шаповал І. З благославення Яворницького // Кур'єр Кривбасу.-1994.-№ 10-11.-С.3-4

Шаповал І. Козацький батько: Образ Д. І. Яворницького у спогадах письменників, діячів культури і науки.-Кривий Ріг, 1998.

Шаповал І. Український Колумб // Донбас.-1983.-№ 4.

Швидько Г. К. Яворницький (Еварницький) Дмитро Іванович // Довідник з історії України.-К.: Генеза, 1999.-Т. 3.-С. 661-663; 2-е вид.-К., 2001.-С. 115-117.

Швидько Г. К. Яворницький Дмитро Іванович // Українське козацтво: Мала енциклопедія.-К.; Запоріжжя: Генеза, 2002.-С. 562-563.

Швидько Г. К. Академік М. М. Федоров та його листування з академіком Д. І. Яворницьким // Академік Д. І. Яворницький і перша вища гірничо-школа України: Документи і матеріали.-Д., 2004.-С. 36 – 50.

Шмаков И. А. Н. Польша: Некролог // Екатеринос. губерн. ведомости.-1890.-№ 53.

Шубравська М. М. Д. І. Яворницький: Життя, фольклористично-етнографічна діяльність.-К., 1972.

Щербатюк І. Микола Лисенко та Кубань // Україна: Наука і культура.-К., 1994.-Вип. 28.-С.242-253.

[Яворницький]. Еварницький Д. И. Археологические раскопки // КС.-1885.-№ 8.-С. 707-727.

[Яворницький]. Еварницький Д. И. Вольности запорожских козаков: Историкотопографический очерк.-СПб., 1890.

Яворницький Д. І. В. В.Тарновський // Хроніка-2000.-К., 1992.-№ 16.-С. 139-172.

[Яворницький]. Еварницький Д. И. Гетман Петр Конашевич Сагайдачный // ЛЕУАК.-Вип. 9.-С. 1-58.

[Яворницький]. Еварницький Д. И. Две поездки в Запорожскую Сечь Яценка-Зеленского, монаха полтавского Крестовоздвиженского монастыря, в 1750-1751 гг.-Екатеринослав, 1915.

Яворницький Д. І. Дніпрові пороги: Географічно-історичний нарис.-Д., 1989.

[Яворницький]. Еварницький Д. И. Запорожье в остатках старины и преданиях народа.-СПб., 1888.-Ч. 1-2.

[Яворницький]. Еварницький Д. И. Иван Дмитриевич Сирко, славный кошевой атаман Войска запорожских низовых козаков.-СПб., 1894.

[Яворницький]. Еварницький Д. И. История города Екатеринослава.-Д., 1989.

[Яворницький]. Еварницький Д. И. История запорожских козаков.-СПб., 1892.-Т.1.

[Яворницький]. Еварницький Д. И. История села Фалеевки-Садовой Херсонской губернии и уезда.-СПб., 1892.

[Яворницький]. Еварницький Д. И. Источники для истории запорожских козаков.-Владимир, 1903.-Т. 1-2.

Яворницький Д. І. І. Ю. Рєпін про Т. Г. Шевченка // Образотворче мистецтво. -1939.-№ 2.-3.-С. 70.

Яворницький Д. И. Как создавалась картина "Запорожцы" / Публ. и вступ. ст. И. С. Зильберштейна // Художественное наследство. И. Е. Репин.-М.; Л., 1949.-Т. 2.-С. 57-106.

[Яворницький]. Еварницький Д. И. К истории нашего края // Вестник Екатеринославского земства.-1904.-№ 2-3.-С. 43-63.

Яворницький Д. Кошовий отаман Осип Михайлович Гладкий: (Матеріали до біографії) //

Ювілейний збірник акад. М. С. Грушевському.-К., 1927.-С. 295-305.

[Яворницький]. Еварницький Д. Лист Д. А. Мордовцю, виголошений на ювілейному святі в Петербурзі [Подав Ц. Білло] // Зоря. [Львів].-1897.-№ 2.-С. 25.

Яворницький Д. І. Матеріали до біографії Т. Г.Шевченка /Видав В. М. Хрінников.-Катеринослав, 1909.

Яворницький Д. І. Наша доля - Божа воля: (Повість).// КС.-1901.- №№ 1-4; та окрема відбітка; 2-е вид./- Катеринослав, 1905.

[Яворницький]. Еварницький Д. И. Очерки по истории запорожских козаков и Новороссийского края.-СПб., 1889.

[Яворницький]. Еварницький Д. И. По низовьям Днепра : (Из путевых записок южнорусского археолога) // Новости и биржевая газета.-1896.-26 авг.- № 235.-С. 2.

[Яворницький]. Еварницький Д. И. По следам запорожцев.-СПб., 1898.

Яворницький Д. І. Поміж панами: Малюнки з життя.-Катеринослав, 1911.

[Яворницький]. Еварницький Д. И. Путеводитель по Средней Азии от Баку до Ташкента в археологическом и историческом отношениях.-Ташкент, 1893.

[Яворницький]. Еварницький Д. И. Раскопки кургана в д. Богодар Екатеринославской губернии, Александровского уезда // Екатеринославские губернские ведомости.-1889.-24 мая.-№ 40.-С. 265.

[Яворницький]. Еварницький Д. И. Сборник материалов для истории запорожских козаков.-СПб., 1888.

Яворницький Д. І. Словник української мови.-Катеринослав, 1920.-Т. І. А-К.

Яременко І. І. Археологія у житті та науковій спадщині академіка Д. І. Яворницького: Автореф. дис. ... канд. іст. наук.-Д., 1994.

Яременко І. І. Д. І. Яворницький: Археологічні дослідження 1903-1907 рр. // Гуманітарний журнал.-2002.-№ 2.-С. 53-57.

Ярхо В. Н. Толстой И. И. // БСЭ.-Т. 26.-С. 51.

Яценко В. Микола Самокиш: Альбом.-К., 1979.

СПИСОК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ

АМ - Академія мистецтв
АН - Академія наук
БСЭ - "Большая советская энциклопедия"
ВДИ - "Вестник Древней истории"
ВУАК - Всеукраїнський археологічний комітет
ВУАН - Всеукраїнська Академія наук
губ. - губернія
ДІМ - Дніпропетровський історичний музей
ЕУ - "Енциклопедія українознавства"
ЖМНП - "Журнал министерства народного просвещения"
ЗІФВ УАН - "Записки Історико-філологічного відділу Української академії наук"
ІНО - Інститут народної освіти
ін-т - інститут
КС - "Киевская старина", "Київська старовина" (з 1992 р.)
Літ. - література
м. - місто
НКВС - Народний комісаріат внутрішніх справ
НКО - Народний комісаріат освіти
НТП - Наукове товариство ім. Т. Шевченка
обл. - область
пов. - повіт
проф. - професор
РНК - Рада народних комісарів
с. - село
СА - "Советская археология"
Тв. - твори
т-во - товариство
УАН - Українська академія наук
УІЖ - "Український історичний журнал"
у-т - університет
УРЕ - "Українська радянська енциклопедія"
ф-т - факультет
ЧГУАК - Чернігівська губерньська учена архівна комісія

ЗМІСТ

Вступна стаття	3
Листи	8
Коментар	604
Показчик кореспондентів, листи котрих репрезентовані в даному збірнику	662
Іменний показчик	665
Географічний показчик	684
Предметний показчик	694
Біографічний показчик	702
Показчик попередньої публікації листів, що репрезентовані в цьому збірнику	729
Список використаної літератури	730
Список умовних скорочень	736